With the financial assistance of the Ministry of Education, Government of India.

SRISRI RAMAKRISHNA BHAGABATAM

A poetical work in Sanskrit-with English and Bengali Translations

-Ву

Gitacharyadhyapaka Ramendra Sunder Bhattacharya, Bhaktitirtha of Bagri Krishna-nagar.

Reviewed by

Mahamahopadhyaya Kalipada Tarkacharyai,"
Seniormost Mahacharya of the Sanskrit
College, Government of West Bengal,
Calcutta.

Dr. Suniti Kumar Chattopadhyaya, National Professor of India in Humanities.

Dr. Gouri Nath Shastri, Vice-Chancellor, Banaras Sanskrit University.

Swami Vireswarananda Maharaj, President,

Ramakrishna Math, Belur.

Edited by

Pandit Kashi Nath Shastri, Vedantalirtha, M. A., Professor, Halibagan Chatuspathi (Govi-Registered), Calcutta.

Printed at the IDEAL PRESS, Calcutta-6.

Publisher: Sree Kashinath Sastri Bhattacharya 56/4, Grey Street (Arabindra Sarani) Calcutta-6

All right Reserved by Publisher.

15°00 Price Rs. 25°00 each in advance V. P. P. charge & Packing extra,

ইংরাজী ও বাংলাভাযা সহ সংস্কৃত এছ

画園ますまちばれる不

বগড়ী কৃষ্ণনগর নিবাসী গীতাচার্যাধ্যাপক প্রবন্ন শ্রী**যুক্ত রা'নেদ্রু** স্থান্দর ভক্তিতীর্থ ভট্টা**চার্য্য** বিষ্ঠিত।

গভর্বমেন্ট সংস্কৃত কলেজের সর্বপ্রধান মহাচার্য্য মহামহোপাধ্যায় পণ্ডিতবর্ষ্য প্রীযুক্ত কালীপদ তর্কাচার্য্য কর্তৃক সমান্ত পরিদুফ ব্য প্রশাসিক।

মানবিক বিভায় ভারতবাই জাতীয়াচার্য্য ভাঃ খ্রীযুক্ত সুনীতিকুমার
চটেপাধ্যায় মহোগয়ের অনুমোণিত।

ৰাণী সংস্কৃত বিশ্ববিভালছের উপাচার্য্য ডাঃ গোঁরীনাথ শান্তি এবং বেণুড়, রামকৃত্ব মঠাধ্যক স্বামী বীরেশ্বনান্দ মহারাজ কর্ত্তক প্রশংসিত।

গহুৰ্নদেও ৰেভিত্ৰীকৃত হাতীবাগান চতুম্পাটার প্রধান অধ্যাপক পঝিত প্রবন্ধ শ্রীযুক্ত কাশীনাথ শান্তি, বেদান্ততীর্থ এন. এ., ভট্টার্চার্য সম্পাদিত ও প্রকাশিত।

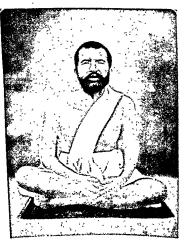
> ভারত সরকারের সাহায্যে কলিকাতা মহানগরীত্ব স্মাইডিয়াল প্রেসে মুদ্রিত

প্রান্তিসান— শ্রীকাশীনাথ শান্তি ভট্টাচার্য্য ৫৬া৪, গ্রেষ্ট্রীট (অরবিন্দ্র সরণী)

৫৬/৪, গ্রেপ্লাড় (অরাবন্দ্র সরণা) কলিকাড়া-৬

প্রকাশক কর্তৃক সর্ব্বসন্ত সংরক্ষিত।

মূল্য—**ড্রিন্ত্রি•** টাকা, অগ্রিম দেয়। ভি. পি. চার্চ বতম।

SRI RAMAKRISHNA PARAMAHANSA

श्रीश्रीरामकृष्णभागवतम्

(इड्र-वड्र भाषानुबादसमलङ्ग स्न संस्कतमयम्)

वकद्दोप निवासि गीताचार्व्याध्यापकप्रवर श्रीगुक्त रामेन्द्रसुन्दर भक्तितीर्घ भटाचार्य्येण विरचितम्

महामहोषाध्याय महाचार्यः श्रीयुज्ञ कालीवद तर्कोवार्यो ग सर्वेत: परिहरम्

मानिवक विद्यास भारतराष्ट्र जातीयाचार्येण डक्तर त्रीयुक्त सुनीतिकुभार चट्टोपाध्याय महोदयेनानुमोदितम्

गमर्थीमण्डरीनद्रीकतहसुरद्यान चतुष्पाठी थासूच्य पण्डितप्रवर श्रोगुरू काग्रोनाथ ग्रास्त्रि वेदान्ततीर्थ एस, ए भेदापार्थेण सम्पादितम

भारत सर्वेकार सोहाय्येन कितकाता राजधान्या बाहडियाल प्रेस् इत्थास्य सुद्रायन्यात्रये सुद्रितम्

15.00

मुख - [२०]

Published by-

Kashi Nath Bhattacheriee 56/4, Grey Street, Calcutta-6,

All rights reserved.
Price—Rs. 25000

Printed by B. N. Ghosh at Ideal Press. 12/1. Hemendra Sen Street. Calcutta—6.

SWAMI VIVEKANANDA

श्रीशीरासञ्जन्मागवतस्य

नरावतार नरेन्द्र स्नोमिजी विवेकानन्द महाराजमुहिन्छ . उत्पर्म सिविरिय'।

- शे देशिक्ष तथा विदेशनिवह सीरामझण गुरु
 चक्रे गौरवित जनीत्तर गुनै गींतो महीमण्डले ।
 यो गेष्ट परिष्ठाय बीरतहण सन्त्रासमाणियिये
- सोऽसी भारत भारतस्यो विजयते स्वामी विवेकाभिषः॥

 । गत्वा धर्मसमां विदेश धरनी लीकीत्तर व्याच्यवा
 वेदानाचित धर्मससम् प्रावास्यद् यः स्फुटः ।
 येनाज्ञप्टममा विदेश जनता जन्न सहद्र भारतम
- मलाहल ततः खरेग घरनी लोकैः समस्यितः
 सेवाधकी विभृत्ये वदुमतान स्थापयद् यः कतो ।
 विष्या यस्य निवेदिता प्रविदेधे साहाय्य मध्यां कतौ

भोरमी भारत भारतरी निजाति खासी विवेकाशिक ह

स्रोऽस्त्रो भारत भारकरो विजयते योऽस्त्रो नरेन्द्रः पुरा ॥ ८। श्रोरामऋष्य परमक्ति सदाय तस्मै श्रोरामऋष्य चरितासुगत' निवस्य'। भक्ताः सतुन्यस्ति तत् कविराहताय

रामेन्द्रसुन्दर पदाभिध अक्रितीर्थः।

उत्मर्ग निवितियं

All glory to Swami Vivekananda who was a great eye-opener to the Indians, who embraced asceticism by renouncing all earthly comforts and pleasures, who won world-wide fame for his uncommon merits, and who glorified his proceptor, Sri Ramakrishna, by preaching his message all over the world. I.

All glory to Swami Vivekananda, who travelled far to the country of Western Hemisphere to establish the unique greatness of the Vedic religion of India among the religions of the world, in the great congress of Religions, by lucid exposition of its transcending sublimity which was bitherto not known to the people of the Western countries. 2.

All glory to Swami Vivekenande, formerly Narendranath, who was greatly honoured by his own countrymen on his return from foreign land, and who founded many charitable religious institutions, called Maths, with the help of his disciple, Nivedita, to preach the motto promulgated by Sri Ramakrishna, "Service is worship." 3

With all my humility and devotion, I, Ramendra Sunder Bhaktitirtha, who have become a poet

ं उत्सर्ग निपिरियं

by the grace of Sri Ramakrishna, dedicate my poetical work on the life and teachings of Sri Ramakrishna to Swami Vivekananda who was honoured and adored by the world for his uncommon spiritual and intellectual power bestowed upon him by his great preceptor, Sri Ramakrishna. 4,

বঙ্গান্ত্বাদ :—

যে মহামানৰ এই ভারতবর্ধে এবং ইয়োরোপে বা পাণচাতা প্রদেশে দেবতাদিগের মত অসাধারণ গুণে গুণুজিত হইছা সমগ্র পৃথিনীতে গুক শ্রীহামকুষ্যদেবকে গৌরবাধিত করিয়াছেন। এবং বে বীর মুবাবস্থায় সর্কার পরিতাগি করিয়া স্মাসাগ্রামে দীকিত ইইয়াছেন। সেই সর্কা কগতে প্রসিদ্ধ ভারতের চলুদানকারী সূর্ধা-সন্ধুন বায়ী বিবেকাননা ক্ষমুক্ত হউন। ১

যে মহামানব পাশ্চাত্য দেশে পদার্পণ করিয়া ধর্মানভার প্রবেশ পূর্বক দর্শন শান্তের অসমার্ক দিছান্ত প্রদর্শন অনুসনীর সনাতন বৈদিক ধর্ম প্রচাত করিয়াছেন। বেসকল পান্ত ব্যাধ্যার আয়ুক্ত ধ্বীরা সেই পাশ্চাভাসচায় অন্তিটিত পুথিবীর ধর্মান্তক্যণ ভারতীর আর্যা ধর্ম যে সর্বান্তেকৈ ভাবা শীহার রূপায় অবগত হইয়াছেন সেই ভারতসূর্যা যামী বিবেকানন্তের কয়। ২

এবং যে সুভীপুক্দ পাশ্চান্ত দেশ হইতে পুননায় নিজদেশ ভানক-বৰ্ষে কিৰিয়া আদিয়া ভানতীয় মহাতনগণের ধানা পুক্তি হইয়া ভগনান উন্নয়ক্ষদেবেৰ অসুষ্ঠিত দৰিদ্ৰনাৰায়ণ সেবাধৰ্ম প্ৰচাৰাৰ্থে বহু

उत्सर्गं निविरियं

মঠাদি স্থাপন করিয়াছেন। এবং মঠাদি স্থাপনে যে মহাপুক্ষের শগদিখাতা শিক্ষা নিবেদিতা বহু প্রকার সাহাধ্য করিয়াছেন সেই পুণিবী বিজেতা ভারতসূর্য্য নরাবতার নরেন্দ্র কয়যুক্ত হউন। ' ৩

বিনি ভগমান শ্রীরামকুফদেবের রূপায় অসৌকিক শক্তিমান বলিয়া সমগ্র পৃথিবীতে সমানত সেই স্বামিক্ষী বিবেকানন্দের উদ্দেশ্যে এই বামকৃষ্ণ চরিত্র সম্বলিত শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণভাগবত নামক মহাকাব্য

তদীয় প্রিয় কবি শ্রীরামেন্দ্রহৃন্দর ভক্তিতীর্থ ভক্তিপূর্বক উৎসর্গ कविद्यास ।

Author—PANDIT RAMENDRA SUNDAR
BHAKTITIRTHA
লোধক—বগড়ী কল-বগঙ্গ বিবাদী
পতিত ভাষামেক্র ইন্টেক্ট্রা

SABHAPATI VIDHANA-PARISAD PASCIMA VANGA KALIKATA July 6, 1961.

8

CHAIRMAN LEGISLATIVE COUNCIL WEST BENGAL CALCUTTA.

Pandit Sri Ramendra Sundar Bhaktitirtha is an eminent Sanskrit scholar of West Bengal, who has spent a life time in cultivating and teaching Sanskrit language and liferature and philosophy in its various branches. He has been running a Sanskrit school of his own with Government assistance for over 60 years. Now at the age of 84 he has completed, after infinite labour, a fairly big Sanskrit work consisting of over 5000 verses on the life and teachings of Ramkrishna Paramhansa, including also the achievements of his disciples. Swami Vivekananda and others. This work has been composed in very fine style and is to be regarded as an outstanding original work in Sanskrit at the present day. Being a scholar and a teacher, Pandit Sri Bhaktifirtha is not in a position to print and publish it. The Sahitya Academy, among other things, also helps the publication of original Sanskrit works. Experts in Sanskrit, eminent teachers and professors of the subject have all spoken very highly of this work, and as far as I can hidge from certain portions which have been read to me, I am also of the same opinion.

I shall indeed be very happy if the Sahtya Academy or some other Institution Governmental or otherwise, can sponsor the printing and publication of this work; and since the Government of India has declared its policy to help the propagation of Sansknt, it would be only proper to support a book of this character with adequate innancial essistance.

I trust the application forwarded by Pandit Sri Bhaktitirtha will receive sympathetic consideration.

> Sd/- Suniti Kumar Chatterji Emeritus Professor of Comparative Philology, University of Calcutta, and Chairman, West Bengal Legislative Council.

Chairman West Bengal Legislative Council.

বঙ্গানুবাদঃ—

সভাপ**ভি,** বিধান পরিষদ্ পশ্চিমবঙ্গ

কণিকাতা

মানবিক বিভাস ভাৰত হাই আতীয়াচাৰ্য্য ভা: ত্ৰীহুক্ত সুনীতিকুনার চট্টোপাধ্যায় মহাশ্যের মন্তব্যের বঙ্গায়বাদ

ङ्गाहे -, ১৯৬১

পণ্ডিত খ্রীরাক্তেশ্বর ভক্তিভীর্থ পশ্চিমবরের একজন প্রথাত সংস্কৃত পণ্ডিত। ইনি সংস্কৃত ভাষা, সাহিত্য থকা দর্শনপাপ্র প্রভৃতি বিষয়ে পরিশীলন ও অম্যাপনা কার্য্যে জীবন অভিবাহিত কবিয়াহেন, থকা মাট বংসার ধরিয়া সরকারের সাহার্য্য প্রাপ্ত হইয়া একটা সংস্কৃত চতুপাঠী চালাইবৈছেন। বর্তনানে ॐ इरिरोम्

विद्यत् कविवर योशमिन्द्रसुन्दर भिक्ततोर्थ कत योयीशमक्ररणभागवतस्य सङ्गमङ्गेर्वाञ्चाय योक्नासौपद तर्काचार्य प्रदत्त प्रगस्तिपत्रम्।

भाषासुदेवतगर्वो किस भौरतस्य, सर्वार्थवीभनविधी ग्ररण' पुरासीत्। वेदासुवास्मृति समूह सुखानि ग्रास्तानेग्रतो गिर'

समुपनोध्य चरन्सि लोने॥१ श्रद्यापि भारतपरे विषये पवित्रे प्रशादिन गरपतामियमेव याति। स्तोदानि देवकवचानि च मङ्जानि नाद्यापि निं

सर्गारीव पठिनत सन्तः॥ २ बार्ष्टे (पि सम्प्रति विश्लीषविधि प्रवृत्ती दैव्या गिरैव मनुजा: शुभमाचरन्ति । भाषान्तरादिष्टगुणी यदि नास्ति कविट्ट विज्ञान निष्ठित युगेऽपि कय' तदेवम । इ ग्रस्तावे गतिरसमा सरवाचि सिंहा मन्त्रादयः क्रिलतयैव तती निवहाः। तत् प्रत्ययादमस्वाड्यस्य मेव काव्वः रासेन्द्रसन्दर कविः किमपि प्रचक्ते । ४ न्द्रोसद्वागवतः व्यथत्त भगवान व्यासः पवित्रः यथा थोक्षरास्य चरित्रमुच्यन्तरम्' संश्वित्य चित्रक्रमम्। वहदक्षत्तमपाश्चितः परतरः श्रौरामक्षश्वाश्यः नव्य' मागवत' व्यथात् सुमधुर' रामेन्द्र विद्वत् कवि:॥ ५ सम्पूर्णं तदिद' मया रसमय' संवीचित' सादर' थेनान्त:करणे ऽजनिष्ट परमानन्टः सतां वाञ्चितः ।

सत्कान्य नियत मत सतिमता तच्चे नाहामानव किञ्चित्संस्यते तदाहि परम तत् कोविदेरुद्यते ॥ ६

Felicitation on Sri Sri Ramakrishna Bhaqabatam written by Sri Ramendra Sundar Bhaktıtırtha, from Mahamahopadyaya Sri Kalipada Tarkacharya. In ancient times, of all the languages, Sanskrit was the shelter of all knowledge and learning. The Vedas, the Smriti and all others shastras are propagated through the medium of Sanskrit, Even to-day, all holy rites and worship of gods are performed by using Sanskrit. Do not the devotees chant and recite hymns to gods in Sanskrit, even to-day? Even now, all inaugural ceremonies sponsored by Government are started with recital of hymns in Sanskrit. Why should it be so in this age of science, if Sanskrit do not command superiority to all other languages? It is, therefore a self-evident truth that Sanskrit has some inherent uncommon qualities. That is why all incantations have been formed and embodied in Sanskrit. With this confidence in the force of Sanskrit language. Sri Ramendra Sunder has composed a poetical work in Sanskrit. Just as His Holiness Vyasdey composed Srimadbhagabatam with the brilliant and wonderful episodes of life and character of Shri Krishna, so also poet Ramendra Sunder has composed a wonderful epic poem on the life of Sri Ramakrishna Paramahansa, I, Kalipada Tarkacharya, have gone through this book and thereby my heart has been filled with divine joy which is longed for by all pious men. Good poetical works are always welcomed

by all wise and learned men. And if these are based on the life and character of a great man, scholars find greatest satisfaction in them, 1 to 6

বঙ্গানুবাদ ঃ—

পণ্ডিত কবি চূড়ামণি বামেল পুন্দর ভকিতীর্থ বিষ্টিত প্রীথীরামরণ ভাগবাডের মহামহোপাধ্যার প্রীযুক্ত কানীপর ভক্তিয়ার্থী প্রদুপ্ত প্রথমবাধার ব্যস্ত্রভাবাই সম্মাধিবার আমের পাকে আমের হালে বিশ্বস্থানীর ছিল। বেদ এবং স্থাতি প্রস্তৃতি লাম সমূহ এই ভাষাবেই পানের পানের পানের পানের পানের করিয়া প্রাচাতিক হয়।

় আজ ও ভবেতবর্ধে পরিত্র দেব পুলারি কার্য্যে এই সংস্থত ভাষাই অংগবন ! দেবতা প্রভৃতির নদগনর ভোত্র করচারি আজ ও কি সাগুগুণ সংস্থত ভাষাইই পার্ম করেন না। ১

, সম্প্ৰতি ৰাষ্ট্ৰেও বিদেৰ কোনও উচ্চৰাদিকাৰ্যাৰ প্ৰাৰম্ভ সংস্কৃত ভাষায়েই ছনগা নঙ্গনাচৰ কৰিয়া থাকেন। অগৰ ভাষা আপেতা যদি এই সংস্কৃত ভাষাই কোনও বিশেষৰ না থাকে তাৰে এই বিচ্চানেৰ মুগে ও এলশ হইবে কোন।

অভ্যে সংস্তৃত ভাষাঃ বে অভুলনীয় শক্তি আছে ইহা প্ৰাসিত। সেই ভাষাৰে মহানি সকল ঐ ভাষায়ই নিষ্তৃত হইয়াছে। সংস্কৃত ভাষায় সেই শক্তিতে বিধত হাইয়াই কৰি শ্ৰীয়ামেশ্ৰ হৃত্যুত ভাষায়াই একশানি কাষ্যু ব্যৱস্থা কৰিবাজন । 6

कर्तरात शारावर दसन श्रीहरकर देखन रणकर चार्क्यक्रम करपूर इति चरतपुर करिश श्रीहरावरण क्षा निर्देश करिशाहन। त्यहेरण श्रीश्रीहरूक नेहपूरत त्यावर देखने इति चारतपुर करिश करियर सावस्थ सुमार सुमार चारतर कारतरहास क्षरात करिशाहन।

এই বদাল কাৰাগ্ৰহণানি আমি একাদীপদ ভকাচাৰ্য্য অতি আংরের দাতে নম্মুণ শ্র্যানোচনা করিবাদি। বারাতে আমার অধ্যকরণে সাধুখনকাম্য অপুর্ব আনন্দর সৃষ্টি হইরাছে। সংকাব্য নিচেই সুধীগণের আন্তরের বর, ভারণর বদি ঐ কাব্য কোনও মহাপুক্ষকে অবলয়ন করিবা প্রণীত হব, ভবে ভাষা প্রম উপাদের বনিয়া মনে করেন। ৬

के बा मेव विटन्ति चिद्रचरित' शीरामशया' गर्ह संमित्रि किल टक्षिणेखराट श्रीभारतालगति। आदासिहिम्देशयो भगःतस्तम्बाति चित्रक्तमा सर्जें वे वसन्धरा परिवरे को किः प्रतिष्ठां गता ॥ ७ मर्ज, ध्वत्राध्य, महत्त्वक्ष्यिम, मध्यत्र प्रज्ञ, रस्त्री रामेन्द्रः कविशेखरः स्थन्तितां यातीऽध्ययीर्णीदासः। कला संस्कृत भवनोत्रय सिट' कड्य' समाँ मेदिनी संज्ञिलों क्रम वंदिनां सरगवा सर्जन नक्कोटमा 🗗 🖛 काच्येऽसिन् कविना यित।तिस्यमा भाषा स्रस्य क्रमा खल्पन्ना चपि येन काचा विषयान बोड' भवेगः चमाः। मर्जे' यस्त विश्वचित' रिएटमभट यहार्वचः क्षीगनात स'स्कारी बचर्स तथा न पचितरकरूट: स्थिति: स थवा ॥ ८ यीमवरेन्द्र प्रसचा महाना श्रीरामक्षणम्य गरोहि गियाः मिक्टित तर्श्वास्तव काच्ये निवसमस्त्रिन कविनाति यद्वात ॥ १०

Is there anyone in India, who has not heard of Sri Ramskrishna's achievement's at Dakshineswar, which have recoved wide spraciation all over the world. With undaunted energy, even though bent with age, the eminent poet. Ramendra Sunder, has obliged manhind by composing a great poem in Sanskrit by compiling with great cire the lacts of the holy life of Sri Ramskrishna, for the influence of Sanskrit prevails evenly everywhere. 7 to 8

The language of this poem is lucid and simple. It does not fall to appeal even to people having most ordinary knowladge of this language. By very skilful use of words the author has been successful in expressing fully and clearly what he has to say. Correctness of expression has not been impaired anywhere, Versification is also very nice. This book also depicts the life and character of Sri Narendra (Swami Yivekananda) and other renowned discuples of Sri Ramakrishand.

9 to 10

বঙ্গান্ত্বাদ ঃ—

বে তীবাদক্ষ প্ৰমংগে গুজৰ চবিত্ৰ অতি বিষয়কৰ, 'খনি ভাৱতবাৰ্থন অন্তৰ্গত দক্ষিণখৰ পুণাবানে সাধনায় নিছিলাত কৰিয়াছিলেন। আভাপজিব সাধনায় নিছিপ্ৰাণ্ড নেই ভগৰান শ্ৰীৱাদক্ষাণ্ডৰে বিষয়কৰী অপূৰ্য্যকীতি সমগ্ৰ বস্তৱায় প্ৰতিষ্ঠালাভ কৰিয়াছে।

স্থাৰতায় ও অতি উচ্চমী উত্তম কৰি প্ৰীনামেল্ল ফুলৰ সংগ্ৰহকাৰে সেই প্ৰীনামহক্ষ পাৰমহংগাদেবৰ মহিনমৰ সমগ্ৰ চিত্ৰিয় সংগ্ৰহ কৰিবা এই সংগ্ৰক ভাষা-মহ কাব্যৱচনাপূৰ্বকি সমগ্ৰ পৃথিবীকৈ হতজ্ঞতা পালে আৰম্ভ কৰিবাছেন। কাব্য সংগ্ৰক জানাৰ প্ৰাভাব সৰ্বায় সমতাৰে বৰ্তমান। ৮

এই কাব্যে কবি অতি সবল অপুথাপভাষ। অবন্ধন কৰিয়াছেন। বাবাজে আজি আছা আজিলন ও ভাষেত্ৰ বিষয়বন্ধ অনাহাসে ব্বিকে পাবেন। কৰিব বচন কোনল ভিনি বাহা বানিকে চাহিয়াছেন ভাষা সম্পূৰ্ণ কুট ভাষেই একানিক ছইয়াছে। কোবাও বাক্যের বিভঙ্গা নই হব নাই। ইবার হলং সমূতে প্রস্তাস। 2

এমান নবেপ্র (বিৰেচানক) প্রস্থৃতি মাহাবা ওক নীবামকেল মধান নিয়া তাহাকেও অবিস্তৃত চরিত্র এই কাবে। কবি অতি বত্তে সহিত বর্ণনা অবিহালেন। ১০ गता विदेग' नियुची नरेन्द्रः भेरामक्षण्य मझिष्मित्वो । वेदान्तथर्मः सदित प्रचार्वेग चप्ते यथा भारतकोत्ति मिदान् १११ तत्तुसर्चेमप्यव पर' प्रकाग्त्र गीर्व्याण वाष्या सरन प्रकारम् । भाषान्तरेणविदर्ता तदेतद् विज्ञाप्य भया' कविरेण चक्ते ॥ १२

काव्यव्याच्य पविव्यहत्त्रप्रस्थानीचना ग्रान्तिदी
चृति सिक्तम्त्राविनाः ततुष्टतां संमारतायापदाम् ।
कालेद्यक्रकेनी तथा स्महतां इत 'पर' दुर्वभ'
यथाक्रकेनमाद्यमेव ग्रिवर' तत् संभितेः का कथा ॥ १२
तटच्य काव्यच्य कविः प्रग्राची यरधीयामो यून इत्र प्रभूतः ।
१६ स्व दुरो गुरु साम्यभाजो व्याग्यान क्रात्यदि विचत्रण्या ॥ "४
थ संस्कृत बोड्मन' न लोका दिजाः चरन्त्वाङ्गन वाड्मयेषु ।
तेषां विद्योधाय क्रात्रीः दुरात्वाङ्गन वाड्मयेषु ।

The way in which wise Narendra with the help of the divine power of Sri Ramakrishna edded to the glory of India by preaching the Vedanta philosophy in the assembly of the great scholars of the world, has been described in very simple and lucid Sanskrit in this book. Those who are unable to understand the theme through the medium of other languages have been benefitted by the poet in the precentation of the subfact poem brings peace, undiverted devotion and great poem brings peace, undiverted devotion and relief from the worlds of the world. In these troubled days of Kell yuga, the life and character of such a great man are most rare. It is needless to say what good may

be derived by following the foot-sleps of that great manwhen the very act of hearing his life and character makes us blessed. The author of this book, therefore, commands all praise, because of his youthful energy in his old age, his likeness to Jupitor in wisdom and efficient expositiong of the meanin of the Sashtras. The rendering of English version for them who does not know Sanskrit but understand English is also very commendable. 11 to 15

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

নিপুণ বুজি নরেন্দ্র (বিবেকানন্দ) বিদেশে বাইরা প্রীরান্দ্রফের বর্ষা বিভূতিবনে শভার বেরার ধর্ম প্রচার পূর্বক বেভাবে ভারতবার্বর কীরিকে উদ্ধান কিংবার্টারেন্দ্র। সেই সমত্ত সুতায়ও ইরাজে সংযুক্ত ভারার আছি সবল ও ক্রমভাবে প্রকাশ করিয়া বাঁহার। ভারায়রের সাহার্বের প্রতিক্র অকম দেই সকল ব্যক্তিকে সংগ্রহ ভাবার ও সকল বস্তু আনাইরা এই করি গ্রায়ের অহার কলার্যাবার্কার ক্রিয়াকেন। ১১১২২

এই পৰির বুজাত্রহর কাব্যের পাত্তিপ্রণ আন্দোচনা অবগণেরচিত্র সংসার ভাগুনালিনী অনাধিশা ভতিসান করে। এই ছবত্ত ক্লিকালে ঐত্যু মহাভাবের চহিত্র অতি হর্ণভা । যে চহিত্রের প্রথমাত্রেই কল্যাণ যান করে, ঐচহিত্র আহ্রত করার আত্র করা কি ? ১১৩

অতএর এই কারোর করি অভি প্রসংসনীয়। যে করির হয়বার্যান্ত বুবকের স্লার প্রকৃত উরম, তিনি বুলিতে বুরুপাতিকুলা, পারব্যাখ্যানাধি কার্যো তিনি অতি বিচলন। ১৪

বে স্থল ব্যক্তি সংস্থাত বুখিতে অক্ষর, বিত্ত হৈছেই ভাষার অভিজ, প্রার্থিক বোলনার্থে এতহত্ত পাশ্চান্তা ভাষার অভ্যাস্থ অভ্যাস্থ প্রশাসনীয় ১০ तदस्य काव्यस्य पवित्र वस्तुनः क्षापि प्रचारे निर्व विश्व सम्भवः। सब्बें ततो विखजना निवेदितं वृत्तं विदित्वास्य भजन्तु सम्पदम्॥ १६ नैव' परा स'स्कृत भाषायान्य: श्रीराम क्षणास्य पवित्र इत्तम्। काव्ये समारोप्यदिदेश कथित कविस्ततोऽसी नव सार्गदेष्टा ॥ १० तेन प्रणीतस्य गणेर्दरस्य काव्यस्य भयाद वहनः प्रचारः। कवै:यमो येन फन प्रयायाद दिश्यच भन्य व्यख्याद धरिती। १८ श्रस्य प्रकाशीय क्रतीयकार' प्रश्नस्तिभाग भारतवर्ष राष्ट्रमः। राष्ट्रस्य याते गणतन्त्रभावे तस्यैव ताहग् विषयेऽधिकारः ॥ १८

> देहं निगमयभयं कविरत्न विन्दन टोर्घायणः परिगतः स्वजनेः समितः। नित्य परेश कपरा संखित देशनः खत्यः तथैव रचयन्तुपयात वृद्धिः ॥ २०

इति सहासरीपाकाय श्रीकालीपट तकीचार्यस्य ।

Hence, any impediment in the wide publicity of this holy book is not possible anywhere. Men all over the world therefore, may get the invaluable treasure by virtue of their knowledge of holy matters laid down in this book. The author of this epic poem is a pioneer in a sense that he is the first to venture to write a book in Sanskrit verses on the holy life of Sri Ramakrishna. May this holy book receive wide publication so that the perseverence of the poet may be fruitful and the world tenefitted with heavenly bliss The Government of India who have helped publication of this book are worth all praise. When a country becomes Republic, it acquires such rights. May the

poet flourish in composing such poems by the grace of God with his body tree from all ailments and a long prosperous life enjoying all comforts with all his friends and relatives. 16 to 20

বঙ্গানুবাদঃ --

স্কত্রব এই পহিত্র বস্তব্য কাব্যের প্রচারে কোপাও বিশ্বিত হইবার সম্ভাবনা নাই। সেই কারণে সমগ্র জনসমাজ এই কাব্যের বর্ণিত বৃত্তান্ত অ্বগত হইয়া কল্যাগময় সম্পদের অধিকারী হউন। ১৬

ইভিপূর্জে কেহ এইকণ সংস্কৃত ভাষায় ঐবাদরংক্তব চরিজেব কাব্যাক্রচ করিয়া প্রচার করেন নাই। অভ্যব এই কবি উক্ত বিবরে নূচন পথিরং। ১৭ উক্ত কবির বচিত খুণ গরিষ্ঠ এই কাব্যের বহন প্রচার হউক। বাহাতে

কৰিব শ্ৰম সফল হইবে এবং পুৰিবী দিব্য কল্যাণের অধিকারী হইবে। ১৮ এই কাব্যের প্রকাশার্থ যে ভারত রাষ্ট্র উপকার করিয়াছেন সেই ভারত হাষ্ট্র প্রসংসার্গন

নাইগ্ৰতম হাইলে ভাহাবই ঐ কাতীয় বিবাহে অধিকাৰ 1>>

এই স্বৰি অঅনগণের সহিত মুখভোগক্ষতঃ নিরাময় দেহ ও স্থাবীর্ব আর্
লাভ করিয়া প্রতিধিন প্রবেশ্বরাপ্তর্গতে ঐপ্রশ্ব ভাষাের স্বতনাধিকার্যসাংন পূর্বেক
অভায়র লাভ করিতে থাকুন। ২০

এইটি মহামহোপাধ্যার শ্রীধৃক্ত কাদীপদ তর্কাচার্য্যের প্রদত্ত প্রশংসাগত্র।।

परम मानतीय सहासहोवाध्याय योगुक्त कानीवद तकीवार्यं सहोदयय सविधे प्रयक्तास्य क्षतक्तत मकाग्नः । तकीवार्य्य सहासहोवाद्यायः पण्डितोसहान् । योकानीयद शांससी सहावार्य्य गिरोसणिः॥ १ वहवः पण्डितात्तिन खवार्डिटचेन निर्मताः। पण्डितेष च शांसम्हर्ये सावादेय गरीः समः ॥ ३ ममोख काव्यस्य विलोकने सुदा सुदीर्घकालः चिपिती महासमाः विगुड्ये चास्य महान् परित्रमः करोजनकस्पासचिवेन सां प्रति । ३

हड्वे न कष्ट' सहदसुर्ययेव्य काव्य' सयैतत् कृतसादरेख । पर' तदोयैव कपावन' से पुरु प्रचारे सुधियाससुय ॥ ४ काव्य' तदेतत् कृतसाद्रमेव कृषां तदोयां यदि नागसित्यत् । तदा समीपे विद्यां कदापि प्रचारयोभ्य' न किला सवित्यत् ॥ ५

Author's gratefulness to the most respected Mahamahopadhyaya Kalipada Tarkacharya, who is the greatest of Sanskrit scholars of modern times. His own sholarship has helped many to become great scholars. His affection towards scholars are like that of Brihaspati, the preceptor of the gods. He has gladly spent much of his valuable time in going through my book and laboured hard to weed out all errors. I have taken great pains to compose this poem at this good old age, But it is solely due to his untiring benevolent assistance that my book has got appreciation from scholars. I to 6.

বঙ্গাত্ৰবাদ ঃ—

প্রম্মাননীর বিধবিধাত ধর্মপারাচার্য্য মহামহোপান্তার পতিত কাদীপদ ভর্তাচার্য্য মহাপারের নিকটে প্রীমীরামরফ্রচাগরত এর পেরক রামেন্ত্র্যুক্ত ভক্তিতীর্থের রভজ্ঞতা পরিচয়। মহাচার্য্যুক্তিরামণি মহামহোপান্তার ভর্তাচার্য্য কাদীপদ নামবারী ইনি অভিতীর প্রতিত। ১

ইনি পাবিত্য বৰে বহুতৰ পণ্ডিতের স্কট কৰিয়াছেন। ইহাঁৰ পণ্ডিত বাংসদ্য সাহ্যাং বেৰডক বৃহস্পতিৰ সনৃপ।

এই মহাত্রা আমার একটিং পরিদর্শন লয় তাঁহার অনুষ্য কুলীই সুমুহ

আনন্দের সহিস্ত নট করিয়াছেন। ওবং ক্লাবিস্তার,পূর্বাক গ্রন্থটির বিভারি বিবারে বিশেষ পরিশ্রম করিয়াছেন। ৩

ন্দানি (৮৮) অভি বন্ধ বংগে বহুতত্ত কটে এই গ্রন্থটি ঠাপুরের আদেন বা কুপার আনন্দের সহিত বচনা করিয়াছি।: বিশ্ব পণ্ডিত বর্গের সমীপে প্রচারের বস্তু এই তর্কাচার্যাই আমার একমাত্র সম্থল কইলাচেন। ৪

কাবাট আমি দিখিয়াছি মাত্র কিন্ত কচিচাবোর স্থা যদি না হইত ভবে পতিকবর্গের সমীশে প্রচাবের যোগ্য কথনই হইতে পারিত না ইহা এব নিশ্চিত। ব

सम्पूर्ण मुक्तेऽस्मि भयादिदानोसाचास्य वन्योरत्त्रकाययात्रम् । क्षत्रत्तां तेन निवेद्यासि सक्षेपकारिण विनस्यचेताः ॥ ६ जानन्त्त ये पण्डितवर्यप्रेमेन त एव तस्याति गुणै विसुरक्षाः । ज्ञानिन गोसेन च तः वरेष्ट्यः ष्टवीऽभिनन्दासि ग्रुभागिपातः ॥ ० नैताद्वगः भागतयर्थः भूसावाचार्य्य मन्त्रः परिनोजयासि । यो देव वाण्यां निपुणः प्रवक्ता तर्कादिमास्त्रे व्विद्यास्त्र विद्यास्त्र । ८ अतोऽक्ष्मासे वयस्य स्वीनन्त्रः । ८ अतोऽक्ष्मासे वयस्य स्वीनन्त्रः । ८ विरोक्षासे विद्याः स कीव्यात् स्वान्यः । १ १ विरोक्षः नस्य यरीरसास्त्रम् विद्याः तदीवास्तु परिपकाव्ये । तत्र कीरितसालाध्वनाचिवायं गोहोविद्यास्तुम् प्रतिवाः ॥ १ ९

Now, by the unbounded kindness of Tarkacharya, I venture to give wide publicity to my book, I, therefore, give expression to my thankful gratifude with all the suncerity of my heart to him. Those who know him are charmed with his goodly and godly qualities. But I who am a good o'd man, adore him with all my blessings. In the whole of India I have not come across

any scholar who could be equal to him in profound erudition and efficiency in speaking Sanskrit. Older as I am in age, I wish him a long happy and prosper, ous life. Be his body free from all ailments and let his kowledge and learning flourish for the welfare of mankind. And let his achievements remain ever unimpaired in the assembly of scholars. 6 to 10.

বঙ্গানুবাদ :--

সম্রতি আমি তুর্বাচার্য বহুর তুপার নির্তীক চিত্তে প্রচার কার্য্যে বৃষ্টী ইইয়াছি। অভ্যব্য এই নহান উপকারের হন্ত আমি তুর্বাচার্য্যের নিকটে নভচিত্তে কুডজুহা লামাইতেভি। ৬

শতাত পরিত্রকণ ইগর এইবেশ বর্গতে দুগ্ধ হারা তর্কাচার্য্য নহালককে পরিত বনিয়াই লানিতেহেন। কিন্তু এই শতি কৃছ শামি আমার আনতা ও বর্তাকত এই তগরবোন হয়েক্তকে আগ্রবিক আনীর্বাবের সহিত্ত শতিনিকত করিতেছি। ১

আমি ভাবতবৰ্ধীৰ সমগ্ৰ প্ৰায়েশ্যৰ ধৰ্মনায়বিশাহৰ পৰিতবৰ্ণেৰ পাতিত। পৰিষণ্টন কৰিয়াছি কিছু ভৰ্কাদিশাহেৰ প্ৰয়োচক সত্প পাতিত ভৰ্কাচাৰ্য্যেৰ মন্ত কোধাও বেশি নাই। ৮

Sankhya-Vyakeran Tirth, Calcutte-7 Lecturer, Celcutta University. Date 10-7-61

Pandit Ramchhabila Shastri

पण्डित श्रीरामेन्द्र मुन्दर मित्रतीर्थं (इत्तीवागान निवासी) की मैं वहतदिनों से जानता हुं। इनका पाण्डित्व सर्पोदनोप है। इन्होंने श्रीथोरामक्तव्यामागत नाम का ग्रन्थ रदना किया हैं। इस ग्रन्थकी पैज संख्या (५००) पासे है। ग्रन्थ अव्यक्त सुमनोहर है। मेरा ग्रतरोध है कि द्राधकारीवर्ण इस ग्रन्थ की ग्रवाणि कर

राष्ट्रको एकं अमृत्य रक्ष मेंक करेंगे। भक्तितीयं गरीव है। अतः इत आधने में समर्थनहीं है। यह संस्कृत ग्रन्थ प्रकाशित कर मेरो शाशा पर्यं करेंगे।

> योपका— श्रीरामक्षविला गास्त्री

Mandir Street.

MINISTER OF STATE In Charge Department of Health Government of West Bengal The 7th July, 1961

Pandit Ramendra Sundar Bhaktitirtha of 56/4. Grey Street, Calcutta has been running Hatibagan Chatuspathi with Government aid for a very long time,

His reputation as a Sanskrit Scholar has reached far and wide in this country.

I have known him intimately for the last four years and very much impressed with his erudition and sholarship.

He has composed 5000 (Five thousand) slokas in Sanskrit on Shri Shri Rama Krishna Bhaqbat. This composition is really a master piece of its kind,

Scholars like Pandit Ramendra Sundar preeminent. Iy deserves recognition and if his work on Rama Krishna Bhagbat can see the light of the day through Private or public charities, I am sure, it will be a great boon to the literary world.

Sr. Ramakrishna Bhagavatam, a poetical composition on the life of the saint of Dakshineswar, from the pen of the octogenerian Sanskrit scholar Pandit Ramendra Sundar Bhaktitirtha justifies in an abundant measure the appreciation and admiration of the academic world. The writer has not spared himself in unfolding the spiritual career of Paramahamsa in a style which is lucid and intelligible. The various aspects of the divine life has been delineated with much ease, The cultural upliftment of Bengal during the last half of the nineteenth century and the first quarter of the twentieth cannot be properly understood consummate study of the career of this illustrious personality, and as such Sanskrit scholars all over India and outside will ever remain grateful to Pandit Bhaktiturtha for affording them an opportunity for studying a most outstanding event of modern times.

> Sd/- G. Sastri, Principal, Sanskrit College, Calcutta.

কৰিকাতা সংস্থৃত কলেজের প্রিলিপাৰ ও কাশী বিধ-বিভালরের ভাইস্চ্যান্সালার পণ্ডিত চুড়ামণি ডাঃ গৌরীমাও শাল্লী মহাশ্রের মন্তব্য ।

অণীতিবর্ধের অধিক হত্ত সংস্তৃতে মহাপতিত পরিত রামেল্ল ফুলর ভান্তি-তীর্ধের দেখনী নিস্তৃত সংস্থৃত কাধ্যে হড়িত শুলীরামর্ম্য ভাগরত নামক এছ দক্ষিণবারের ঠানুরের ভাষনী শিকালগতে বধার্থই অনুস্থৃতির ও প্রেশসোর প্রস্তৃত পরিচর দিরাছেন। পরসংসাধারের আধ্যায়িক জীবনের সম্পূর্ণতেপ প্রকাশ করিতে গেখক তাঁহার বুভিনতা ও জানের পরিচর দিতে নিজেকে কার্পদ্য করেন নাই। এই দেব চরিত্র নানা দিক বিহা অভি প্রায়লভাবে বর্গনা করা ছইরাছে। উনবিংশ শভাধির পেরাক্ষে ও বিংশ শভাধির প্রথমে বরুষেকের রাষ্ট্রই উন্নতি কিন্তুপ হিশ ভাষা সম্যাকরশে উপগন্ধি করিছে হইলে এই উন্নদ ব্যক্তিবংক চরিত্র বংগর্থিবংশ অফুশীলন হাজীত হয় না। হতরাং সমগ্র ভ্রেছত ও বাহিত্রাহত্তের সকল সম্প্রহজ্ঞ পতিত আধুনিক ভগতের এই অভ্যন্ত উদীপনাপূর্ব কটনাবনির পাঠের হংবাগ কবিয়া বিনার কনা পাতিত ভত্তিভীব্বে নিকট চির কানা কতের পাতিবে। ইতি—

> ডাঃ গৌৰীনাৰ শান্তী, প্ৰিফিপাল সংস্কৃত কলেজ, কলিকাডাঃ

:~

RAMAKRISHNA MATH P.O. Belur Math, Dt Howrah 8-6-1967.

Sri Ramendra Sundar Bhaktturtha has written a life of Sri Ramakrishna in Sanskrit verses which is very melodious and can be easily understood by all who have a little knowledge of this language. His attempt is a success both as a biography of a great spiritual personality and also as a means for the spread of Sanskrit language and culture. I pray that the book, Vol. I of which is ready for circulation in its entirety sees the light of day before long.

Sd/- Swami Vireswarananda President.

GOVERNMENT OF WEST BENGAL Education Department Vangiya Sanskrita Siksha Parishat 1, Bankim Chatterjee Street. Calcutta-12 Dated the 13th August, 1968

Sri Sri Remakrishna Bhagabatam, a work based on the life and achievements of Sri Sri Ramakrishna Deva is a valuable composition in Sanskrit. Pandit Sri Ramendra Sundar Bhakturtha, the author of this book is an eminent scholar in Sanskrit. He has worked hard to represent the details in a very lucid style. English and Bengali reading of the Sanskrit verses will be helpful to readers who are not proficient in Sanskrit. This book will be much appreciated by those who want to be acquainted with the spiritual life and teachings of Sri Sri Ramakrishna Dev. Sanskrit scholars will ever remain grateful to Pandit Bhaktitirtha for his enterprise.

N. L. Sen Gupta Secretary, Vangiya Sanskrita Siksha Parisat.

125, Reshbehari Avenue Calcutta-29 September 24, 1968

From Hon'ble Mr. Justice Alak Ch. Gupta.

I have read portions of the book "Shri Shri Ramakrishna Bhaqbat" which describes in melodious Sanskrit verses the events in the life of the saint and his teachings including episodes of his association with other famous figures. One does not have to be a devotee of Shri Ramakrishna to appreciate the moving faith expressed through the verses. The volume which contains both Bengali and English Readings of the original Sanskrit text is valuable and in many respects a unique contribution. Without adequate financial essitance, however, it would not have been possible for the author to arrange for the printing and publication of the book but I am glad to learn that the Government of India has promised all help in this regard. This will enable the book to reach a wider reading public which is the only reward the author who now at the age of 91 still retains the energy and enthusiasm of a young man expects for his latour.

Sd/- Alak C. Gupta.

শ্রীব্রামঃ পরণং

প্রম ভাগবত মাননীয় পথিতবর্থা শ্রীমন্ত্রামেলগুলর ভক্তিভার্থ বিরতিষ্ঠ শ্রীমন্তর্ম ভাগবত মাননীয় পথিতবর্ধা শ্রীমন্তর্ম ভাগবতর নাম শ্রীরানরক্ষা চরিত্রন্দতঃ সমাকর্ধা পরমানক সন্দোহমাগতোহদি এবোহর্মজীর হুডঃ সরলভন্ন মাহুরত্রা খাভাবিক গভিবিশিইতরা
চ নিষ্ট অনপ্রথ পাঠাঃ সমলনি। অহু এবেগ্ এলগানেন ন কেবলং এবেংজ শ্রমমার্থসাশীসু রামর্ক্ষ সম্প্রদায়ে ম্বান্স্ট্রার্মার ভবিষ্ঠ অক্ষাবর্ধার সভাবতে। সং খনি বহুভারা নিবংজ্ব বুল্ এবেগ্ রামরক্ষ কর্বা সন্দিবিত্র দেবভারা গৌরর বিশেবেং সর্জারিকীর বিজ্ঞান খোগসৌক্ষার্থী শ্রীমন্ত্র্যার ভাগবত্র এবংল মহালু সমার্থ্য সর্জ্যারিকীর প্রজ্ঞান প্রথি বর্ষানা গ্রেষ্ট্রার্মারক্ষ কর্বা সংশ্রম্য সর্জ্যারক্ষার

> ভট্টপন্নী বাস্তব্য শুশুজীৰ ন্যায়তীৰ্থ দেবসৰ্থণঃ। সম্ভূতিবেয়া। ৪০১২

Pandit Ramendra Sunder Bhaktitirtha, Pradhan Adhyapak, Hatibagan Chatuspathi, has been a pioneer in the academic world by his venture to write a book on the life and teachings of Sri Ramakrishna in lucid Sanskrit verses in the face of so many illustrious books on the subject in other languages. This book. Sri Sri Romakrishna Bhagabatam, has been composed in a manner similar to our holy book Srimath-Bhagabatam by Vyas Dev. The author is now above ninety years of age. He started to compose this book at the age of eighty years. That he has been able to complete this book is solely due to the grace of Thakur. The language of this book is very simple and the verses are admirably lucid and intelligible. I strongly hope that this Sanskrit book with translations in Bengali and English will receive wide publicity.

24-Å, Hemendra Sen Street, Calcutta-6 Date-7-12-38 Sd/4 Chapala Kanta Bhattacharyya M. P.

বেক্দ্রীর রাজ্যসভার সদক্ত মহামাননীয় ঞ্চিপলাকান্ত ভট্টাচার্য্য মহাশয়ের অভিমত।

ভগৰাৰ শ্ৰীহামকৃক্ষদেৰের ভীবন ও দীলা সবদে বিভিন্ন এপু-ব্রতিভ ইরাছে। কিন্তু এপর্বান্ত সংস্কৃত ভাষার ইহা বচিত হর নাই। হাতীবাগান-চমুন্দারীৰ অধ্যাপক পৃথিত শ্রীহামেক্স ক্রুদর ভারিতীও মহাপর যে কার্যো অর্থনী হইডাকে। স্থাপনিত সংস্কৃত ভাষা ও হন্দে শ্রীহামকৃক্ষ ভীলা ভীর্তন করিছা ভিনি "শ্রীয়ারুক্ষভাগাবছম্" নামে আলোচ্য এপ্রতি প্রভাগ করিছাকে। স্বাস্থাসক্ষভাগবছম্ নামে ভাগবতে শ্রীহৃত্ব ভীলার কীর্তন প্রপ্রতিষ্ঠিত। সেইক্স শ্রীহামকৃক্ষভাগবতে শ্রীহৃত্ব প্রতীরাকৃক্ষভাগবতে শ্রীহৃত্ব প্রীহামকৃক্ষভাগবতে বাণিত হইবে ইহা সকল বিক বিষা উপাস্তুত্ব হুইঘাছে।

শণিত মহালহের বহন্য এখন নকা ই অতিজোপ্ত হইয়াছে। অণীতি বই বাহ্যাদের পর তিনি এই প্রাপ্ত রচনায়-প্রস্তুত হংগাছেন; এই প্রাপ্ত কার্য্যাদি কার্য্যাদি কিন বে সাকস্য প্রাপ্ত করিয়াহেন ভাষা এই উঠাকুবের অনুস্তাহের ফল বলিতেই হইবে। প্রাপ্তের ভাষা এমন সরল এবং বনার ভিলি এমন চিরাক্ষক যে বাহারা সংস্কৃত ভাষার অভিজ্ঞ নহেন তাহাবেদক পাঠ এবং অর্থ প্রধন করিতে কোনক অহাবিধা হইবে না প্রস্তুতি সংস্কৃতে বৃহ্চিত হওয়াহ বিভিন্ন প্রাপ্তেন প্রান্ত বহাত হবিব।

২৪এ, হেমেন্দ্র সেন ট্রীট, কলিকাডা-৬

9-52-66

শ্রীচপদাকান্ত ভট্টাচার্য্য

্ বেলুড় রামস্কনঠের প্রেসিডেণ্ট স্বামী বীবেশরানন্দ মহারাজের জ্ঞান্ত্রক

ভগৰাৰ প্ৰীন্তামকৃষ্ণদেব সহক্ষে এইকপ অমূল্য প্ৰান্থ বচৰা কৰিবাৰ মুদ্য পণ্ডিত প্ৰীযুক্ত যামেজফুলৰ ভক্তিতীৰ্থ মহোদৰকে আমি আামবিক অভিনন্দৰ ম্বানাইতেছি৷ ২৫1১ ০৩৮ শ্রীবিবর্ক কাব্যতীর্থ, ত্রীবৃক্ত অধিয় কুমার শাস্ত্রী, বগড়ী কুঞ্চনগরের অধ্যাপক ত্রীবৃক্ত ভানকীনাথ স্থাতিরপ্ত, গতর্গমেন্ট টোল পরিদর্শক পতিতপ্ররর ত্রীবৃক্ত নদিনীকান্ত তর্কতীর্থ, গতিত প্রীবৃক্ত পদ্মীকান্ত তর্কবেরবার্থ, সংক্তে ভারতবর্ধের ইতিহাস লেবক পতিত জন্তরর গাঠক, ত্রীআন্তিতকুমার বিখাস, প্রীবৃক্ত গালাধর মুবার্ল্ডনী, এস, দি, পণ্ডিত আবক কুমার মিশ্র পদতীর্থ, গাণীসারী প্রায়বচসূম্পাঠী, প্রীভবেক্স নাথ ভট্টাচার্থ, উবিল জিতেক্স নাথ চাটার্লি ঠাকুরের পরম ভক্তা প্রীবরক্ত নাথ পাল, গভর্শমেন্ট রেজিপ্রীকৃত হাতীবাগান চতুম্পাঠীর অধ্যাপক প্রীবৃক্ত কাণীনাথ পাত্রী, বেদান্ততীর্থ এম, এ।

Towe my gratitude to the following personalities for their kind and valuable assistance:

World renowned Mahamahopadhyaya Kelipada Tarkacharya, Dr. Suniti Kumar Chattopadhyaya, Dr. Gourinath Shastri, Mahamahopadhyaya, Jogendranath Tarka-Vedantatirtha, Swami Bireswarananda Maharai, Principal, Belur Ramakrishna Math, Chief Minister Dr. Bidhan Chandra Roy, Dr. Anathbandhu Roy, Minister for Health, Sri Susil Ch. Datta, Advocate. Sri Bhupendranath Roy, Sri Snehesh Sur, Councillor, Professor Rama Sur, Dr. Jatindra Bimal Choudhuri, Dr. Rama Choudhuri, Principal Kalicharan Shastri, Sri Nani Gopol Sen Gupta, Secretary

Calcutta Govt, Sanskrit Shiksha Parisad, Pandit Siva Nandan Ponday, Pt. Rudra Dutta Pathok. Pt. Romesh Saptatirtha, Pt. Sriliv Nyavatirtha, M.A. Mahacharya Nrityagopal Panchatirtha, Mahacharya Charukrishna Darsanacharya, Sm. Suvadra Devi, daughter of late Kailashnath Katiu. Dr. Bhayanicharan Bhattacharya, Sri Govin Chanda Mullick, Pt. Abodh Behari Tripathi, Sri Naresh Chandra Banik, Head Assistant Admin-stration Branch, Directorate of Health Services, Writers Buildings, Sri Paresh Nath Roy, Anchal Pradhan Govt. of West Bengal, and Pradhan Sevait. Sri Sri Krishnarov Jiu Estate, Bagri Krishnanagor, Gorbeto, Pt. Amulyacharon Tarkotiriba. Adhyapak Aliguni Chatuspathi, Medinipur, Pt. Raiendranath Tarkatirtha, Adhyapak, Govt. Sanskrit College, Navadwip, Pt. Achintaparta Shasiri Pt. Sitarum Kavyatirtha, Pt. Anathbandhu Smrittirtha, Pt. Banikantha Kavyatirtha. Adhyapak Sudarsan chatuspathi, Bishnupur. Bankura, Pt. Siva Krishna Kavyatirtha, Pt. Amiya Kumar Shasiri, Pt. Janakinath Smritiratna, Ahyapak Bagri Krishnanagar, Pt. Nalinikanta Tarkatiriha. Inspector of Tols, Govt. of West Bengal, Pt.

Biswas, Sri Gangadhar Mukherjee, S.P. Pandit Trambak Kumar Panchatiriha, Adhyapak, Ranisahi, Chatuspathi, Sri Bhabendranath Bhattacharya, Sri Jitendrangth Chatterjee, Pleader, Sri Naren-

dranath Pal a great devotee of Thakur.

Lakshmikanta Tarka Vedatirtha, Sri Alit Kumar

PREFACE

The Absolute Being manifested Himself in human form as Sri Ramakrishna, to solve the problem of reconciliation of divergent religions of the world, to reform the prevailing mode of Vedic religion, and to save the non-believers and so-called religious leaders who were self-centred and addicted to luxury and lust. He blessed the Goddess Earth, the consort of Lord Vishpu, in remodelling the structure of the Vedic religion to achieve the end of realising God through the stages of penance traditionally followed by his predecessors by showing His Divine self to others, It is at the behest of Sri Ramakrishna Hismelf that this holy Look, Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam, has been written. 1.

This book not only depicts the life and character of Sri Ramakrishna, Sarada Devi, Narendranath (Swami Vivekananda) and Rami Rasmani, but also is conductive to divine loy as it has been enriched with the divine grace of Thakur which leads to intuitive devotion and relief from all worldly sufferings. It is why this book has become worth reading for people all over the world and specially for the educated men and women,

Ascetics known as Giri, Puri, Bharati, Swami, Acharya and others attained salvation through penance performed in their own respective ways. But the ways of Thakur in regard to his study, training, penance, trance and achievement were quite different from others. He never thought of any benefit for himself. He liked that everybody should be prosperous, free from all ailments, fortunate and happy. He liked nothing for himself. He not only did forego the divine merits, acquired by him through his life-long penance, for the well-fare of the suffering humanity, but also dedicated his corporal body as well for completion of the mission of his life. 3.

The worldly-minded people, with the development of their sense of earthly pleasure and comfort, become victims of Mammon and Cupid and madly strive for sexual pleasure and riches, till death. Sri Ramakriahna discarded them as abominable and untouchable things. He has opened up a new avenue for realisation of Divinity by lucid exposition of axiomatic truth and inferences of the Vedas and Purans in casy and simple mother tongue. 4.

Thakur advised an intellectual turn of our mind. He meant that in all our services and dealings with our friends and relatives we should always bear in mind that our relationship with them is most transferit even when we behave as their nearest and dearest.

This is also enjoined in the Vedas, the Purans, and is the essence of all religions. Mind is the root cause of bondage and salvation. So long mind is bent on earthly enjoyment, we feel ourselves tied. When earthly things cease to prevail on our mind, we become free from all bondages and realize Divinity. So a wite man should restrain his mind, 5.

The instructions of Thakur were the same as were imported by Lord Krishna to Uddhav. .'Those who avoid company with women and even men attached to women and renounce the world with a view to attain salvation, are regarded as the best of men and worshipped as a god." 6.

In the Brihadaranyak Upanishad, the great caint Yagnabalka said to Garei that a hely man should avoid riches which were the root cause of all evils, and that the grace of God could not be purchased by money. It is why Thakur restrained his mind and discarded women and money. 7

The importal sayings of Thakur will be the source of divine toy for all times. The significance of his terminas cannot be fully understood in spite of efforts to hundreds of years. It is understood only by him who dedicates himself to Thakur, a

biths. Yet, I think, it is due to my fether having been very close friend of Thakur in his boyhood that Thakur became so kind to give his blessings and also his behest to write this book. At the age of eight years I had been to the temples of Rani Rasmoni at Dakshineswar with my father, who bowed down to Thakur with great devotion and also placed my head at his feet. Thakur touched my head with his hand and sold, "May you live long and be a good scholar." On hearing this I remained senseless for some time, but this words of Thakur rang in my ears many times thereafter. 9.

It was four years after I had seen Thakur that he passed away from this mortal world. Thereafter at intervals of one or two years he used to pay visit to me at night in my sleep and say, "My boy, I hope all is well with you. I now retire." Such vists in my dream would cause a very awful sensation in me and make me groan in fear. Thus, when I became fifty years old. I established myself as one of the rnowned scholars and speakers of the times. Some ten to fifteen students having free food and lodging in my Chaluspathi were being taught various subjects by me. After examinations the students had gone home, I was the only one left to guard my library at night. Once just after mid-nihot when I was fast asleep. Thakur appeared before me in my sleep and said, "My boy, it is all well with you, I think. Listen to what I ray. You write a book about myself in Sanskrit. I sha'll quide you. Don't lose your nerve. You are a good scholar," He repeated this thrice so that I could remember it over after. Then he disappeared, 10.

On waking from my sleep I lost no time to light a lantern and note down what I was told. After thinking over the matter for some time I realised that it was the command of Thakur to write in Sanskrit a book on his life and teachings. Could it be possible for me who had seen him once only, and had no occusion to know anything about him all there years during which I was busy in study, teaching and maintaining my family 7. The answer was that it quite possible as I was a scholar. Poets like Kalidas could depict the character of hills, mountains, the sky, the wind and birds and beasts.

of the chiefs of Ramakrishna Institution, and completed my book which was highly appreciated by great scholars and educationists of our times. The book has been 'printed and published mainly with the financial assistance of the Govt. of India. 11.

Some of the topics which I have collected and written, such as famous tours of Swami Vivekananda in western countries, his speeches at Chicago, the lite of Balaram Basu, Kalpataru, the considered views of Girish Candra Ghosh, etc. hive not been incorporated in this book. It is due to my extreme old age, about 93 years at present, that I have not ventuerd to complete the book in all respects and went shead to finish the book hurriedly for its printing and publication during my life time. 12.

I leave it to my only son, Sri Kashi Nath Shastri Vedantati tha. M.A., who is entitled to perform my last rites after my degth, to complete the book by an appendix containing the omitted subjects. On the other hand, if I live for some more yests, I can do what has not been possible so far. 13.

The author an his ancestors.

We are Western Vedic Bramhins, descedants of Goutam, who halled from Kanya-Kubla. I have little house in the village of Khunbera in the neighbourhood of Bagri Krishnanaqar at Garbeta in the district of Medinipur. There is the famous temple of Sri Sri Krishna Roy Jiu, at Bagri Krishnanagar. A chronological account of our family is recordedin the Royal Asiatic Society at Calcutta because my learned ancestors had written many religious books. Among them, Mahamahopadhyaya Govindananda, the son of world-renowned Ganapati Bhatta, had written twenty-eight books on Smriti, explanatory notes on Astrological works and Vedanta philosophy and thereby established his reputition as one of the great scholars of the world. 14.

My great grand father, Ramchandra Siromoni, was one of the outstanding Logicians of the times. My grand father Nilmoni Vidyaratna was well-versed in all branches of shestras. My father Jadunath Sarbabhauma was a great scholar in Smriti. Some other members of our family viz Haradhar Tarkabagish, Rammarilla Smrithitha, Jog-ndranath Smrithitha, Achintapada Shastri, etc. were the court pandits of thekings of Ramagarh. Simlanel and Manulapata etc. 15

I, Ramendra Sunder Bhaktitirtha, son of Srt Iadunath Sarbabhauma, stood first in the degree Examinations of Vatshanab Philosophy and was awarded the title of lihaktitirtha with Gold medal. I have been running the Govt aided Hatilbagan Chatuspathi and teaching various subjects for a tout seventy years, as Pradhan Adhyapat of the Chatuspathi. 16. It is a great satisfaction to me that I have been able to write this book, Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam, in Sanskrit with translation in Bengali and English to improve the study and culture of Sanskrit language and literature, and to add to the glorious tradition of Bengal in this regard. I cannot express the unbounded joy that I shall have if this book brings by and satisfaction to a reader. 17.

বঙ্গাত্যাদ :---

পাঠকবর্গের প্রতি গ্রন্থকারের নিবেদন

পৃথিবীর দর্মবিরোধ সমতা সমাধানাথে শ্রুত্বাক্ত সনাওন ধর্মের সংস্কারাথে ভাগবিষ্ট্রশ কামকিল্পর ধর্মাকালী, ভোগবিলাগী ঘথেছাচারী নারিক জনগণের উজাবাথে নিয়াক্তি পরবাক্ষমণে যে ঠাবুরের পূর্বক্র আবিভিনি। বিনি বাকীয় পূর্বক্রপাণের সনাতন পর্যায় অনুষ্ঠিত ওপাতার ক্রেমর্ক্রমান ধর্ম্মভাবের পরাকাণ্ঠা বা শেবদর্য্যাপ্তি ভগবং প্রতাজ করিয়া অক্তরেকত ভাগবর্সনি করাইয়া ঘেদেশ্য ধর্মের নব কলেবর নির্বাণে বিষ্ণু পারী ধরিত্রী দেশীকে অর্থাৎ পূর্বিবীকে বভ ক্রিয়াভ্রেন। এতামূর্শ ভগবান্ প্রীভানরক্রমণেবের সাকাৎ আমেশে এই মানুষ্যা ভাগবত নামক এরেটি রচিত ঘইয়াছে। ১

এই গ্রন্থটিতে ঠাকুরের অগস্যাতা সারদা দেবীর নরাবভার নংহক্র নাথের অর্থাৎ আমিজী বিবেদানদের বাণী রাসমণি প্রান্থতির শিক্ষীয় মহনীয় আমুর্শচরিক্র এবং ঠাকুরের অহৈতুকী অনাবিলা সংলার তাপনাশিনী ভক্তিশ্রদায়িনী অজ্ঞানাম্বলারমোচনী অলোকিকী কুণা-সঞ্জলিত বশভঃ পৃথিবীর অন্সাধারণের বিশেষতঃ শিক্ষিত নরনারী সমূহের পঠনীয় সমাদরনীয় উপাদেয়াদি বৈশিষ্টে ত্রকানন্দপ্রসূ হইতেছে। ২

গিরী পূরী ভারতী আচার্য্য প্রভৃতি সরাাসী সাধকসকল নিজ নিজ সাধনে দিক হইয়া সংসার মুক্ত হইরাছেন ইহা এব সত্য, কিয় আমাদের যুগাবতার ঠাকুরের শিকা দীকা সাধন সমাধি অভ্যজন অর্থাৎ স্বার্থানুসকান শূর্তার। এইরূপ—স্বর্বেয়াং মঙ্গলং ভূযাৎ সর্বেসপ্ত নিগ্রাম্বাঃ। সর্বেই ভ্রমানি পশ্রস্ত মা কন্টিছে, ধ্রাণ্ডা ভ্রেবং॥

পৃথিবীস্থ সমস্ত ভীবের অর্থাং স্থাবর জসম মত কিছু জীব
আছে ভারাবের সকলের মজল বা শুভ হোক্। সকলে রোগণ্য
হোক। সকলে শুভ দর্শন করুক। কেব বেন প্রংব ভোগ না করে।
আমার নিজের জ্বছা কিছুই আবস্থাক নাই। কেবনাত্র যে ওপপ্রার
ফলই ভীব জগংকে অর্পন করিয়াই সন্তুট ইইয়াছেন ভার।
নিজের দেইটি পর্যান্ত সমর্পন করিয়া প্রবট লীলার পরিসনাপ্তি
করিয়াছেন। ৩

ছাগতিক জনগণ জ্ঞানোগ্রেষ সলে সলে আমরণান্ত যে তুইটি
বস্তু পাইবার জন্ম আপ্রাণ চেটা করেন। ঠাকুর সেই তুইটি বস্তু
কামিনী আন কাঞ্চনকে অভোগাা ও অম্পূন্যরূপে বর্জন করিছা বেদ
পুরাণাদি সম্মত বাকাসকল অভি সকল ভাবে মাতৃভাষাত্ত সমলছত
করিছা সাধারণ কথায় অনাধাসে ভগবং সাক্ষাংকারের মূতন প্র
প্রবাদ্দি ক্যাইছাছেন। ৪

ঠাবুরের ফেকল বাণীর অনুশীলন মাত্রে সাধকগণের অতি কঠোরতর আচরণের কিছুমাত্র আবৈষ্ঠক হয় না। অর্থান ছাই ভক্ষ মাবা হৃকতলে বাস, ভটাত্ট ধারণ ত্রিবও প্রবেণ, বস, নিরম, আসন, প্রাণারাম প্রত্যাহার, প্রবেণ, মনন, নিধিয়াসন বাসর্বত্যাগ কিছুই আবয়াক হয় না। ঠাকুবের আদেশ বা উপদেশ মোড় কিবাণ অর্থাৎ ঠাকুর বলিগাছেন ত্রী, পুত্র, বাপ, মা, সকসকে নিয়ে থাকবে ও সেবা করবে। বেন কত আপনার পৌক কিস্তু মনে জানবে বে এরা ভোনার কেও নয়। এই কথাটি বেদ পূর্বা সম্মত কথা বা যত বক্ম ধর্মের মত আছে সকলেবই সার কথা। বিদি পাত্র কথা বা যত বক্ম ধর্মের মত আছে সকলেবই সার কথা। বিদি পাত্র কথা বায় ভাষাতেও এই সিল্লান্তই পাওৱা যায়। মন এর মনুযাগাং কারণং বদ্ধ মোদেরা। সক্রায় বিষয়া সক্রয় মনুযাগাং কারণং বদ্ধ মোদেরা। সক্রয় বিষয়া সক্রয় সমুর্বার বা নার বিষয়া করেব সাবে মা মনন্তি। তত্রাহ সর্বান্তান তাত নিগুরান মনো বিয়া ভাগাবতে ১১ আঃ তত্রাহ সর্বান্তান করিব বা মুক্তির কারণ বিষয়ে মন দিলে বন্ধন হয় মনকে বিষয় শুল করাতে পানিলেই মুক্তির বা ভারতে প্রান্তির কারণ হয়। অকএর মনকে সংযুক্ত করাই ভূনিয়ান বার্তির কর্তা। ও

ভগবান কৃষ্ণচন্দ্ৰ উদ্ধৰকে বাহা বণিয়াহেন ঠাকুৰেরও মত ভাহাই।
ক্রীনাং ক্রী ব'ঙ্গনাং সঙ্গং ভাকুণ দূরক স্মান্তবান্। হানি কৃষা হরিং
পেহাৎ প্রক্রমেং ল নবোকাং।। স্মাধী সাধানীসকল ক্রীপোকের সঙ্গ এবং ক্রীপোকের সঙ্গনাই বাক্রির মন্ত দূর হতে পরিভাগপুর্বক ভগবানকে বা ক্রমব্যকে ক্রমের ধারণ পূর্বক দূর হতে বহিগত হাইরা হনি সন্মান্তাশ্রম স্মান্তবান বানে তবে ভিনি নবোক্রম বা বেবভাগ যত কর্মকে প্রশাহ হা ৬

এবং বৃহদাৰণাক উপনিবদে বোটাগৰ বাজ্যবক সংবাদে গাগীকে বালিয়াছেন—অন্যত্তক নাশান্তি বিজেন। অৰ্থাৎ অৰ্থের দ্বাৰা ভগবানকে পাইবাৰ আশা প্ৰবিষ্ট নাই। জন্মাদন্তমৰ্থাৰাং শ্ৰেছেছেনী দুহত স্তাদেহ। ভা: ১১। অৰ্থাৎ অৰ্থজ্প বে অনৰ্থ ভাষাকে নুজিকামী বাজি দুহ হতে ভাগে কৰিবে। ভাই আমাৰেন বেদ পুৰাণের প্রভীক ঠাকুৰ মনকে গ্রেছত ও কামিনীকালন ভাগে কৰিছাছেন। ৭ ঠাকুরের অমৃতময় বাণী যথার্থ অমৃত দান করেন। এক একটি কথার ভারার্থ যে কি ভাহা বহু স্কন্ম চেন্টা করিলেও বৃদ্ধিতে পারা নায় না। কিন্তু বনেনৈর বৃণুতে তেন পভাঃ। যন্ত তৎ শরণা গতঃ।
স্বর্গাৎ যে ব্যক্তি ঠাকুরের কুপাপ্রার্থী হইছা একান্ত মনে শরণাপদ্দ হন্ তিনিই ভাঁহার ভাষা বৃদ্ধিতে পারেন। ৮

যদিও আমি বহুতর জন্ম জনায়েরের বহুতর পুণা কর্মেই ফলে একদিন একবার মাত্র ঠাকুরকে প্রত্যক্ষরণে দর্শন করিয়াছি ভাহাতেই আমুমি যে কি হইয়াছি ভাহা অবক্তবা বা মুখে বলা যায় না। ভথাপি আমার মনে হয় আমার জনাদাতা পিতা ঠাকুরের বালালীলার সংচৰ বা বন্ধু হিলেন ভক্ততেই আমাৰ প্ৰতি এত দয়া এত অনুগ্ৰহ এত আবাত্রহ এবং প্রভারচনার আদেশ। আমি অটম বর্ষ হয়সে পিভার সহিত যেদিন বাণী বাসমণির দকিণেখবের মনিবের সালিখো প্ৰথবটীৰ তলায় বাইয়াছিলাম তথ্ন আমাৰ পিতা সস্ত্ৰ'ম কাডৰভাবে সাকাৎ ভগবৎ বৃদ্ধিতে ঠাকুরের পদপ্রান্তে সান্টালে প্রণামপূর্বক পুনঃ পুনর্বার পদধুলি মন্তকে ধারণ করিয়া আমার মন্তকেও পদধুলি দিয়া আমাকে টানিয়া আনিয়া ঠাকুরের পদ্যুগলের মধ্যে মন্তবটি নড করাইয়া ছাডিয়া দিলেন। আমিও একপ্রকার সান্টাঙ্গভাবে ঠাতুরের পদতবে পড়িয়া থাকিলে ঠাকুৰও আমাৰ মস্তকে করপলা অপুণ কৰিয়া विभागन "इरे शेर्ध कोवी अ शिंहर हवि।" अहे कथा अनिहा आपि কিছকণ অজ্ঞান অবস্থায় ছিলাম। তথাপি ঐ আনীর্বাদ বাফাট ধেন আমার কর্ণে বহুবার প্রতিধানি হইতেছিল। ১

ঠাবুর দর্শনের প্রায় ৪বংসর পরে ঠাবুর লীলা অপ্রকট করিপেও প্রায় ২১ বংসর পরে পরে রাত্রিকালে নিজিতারবার পূর্বোক্তর দুর্বীতে দর্শন নিয়া বলিতেন "এবে হেলে ভাল আহিল ও আমি চল্লাম"। সেই কল অলে দর্শন করিয়া নিবেটিয়া উতিহান এবং আঁ মাঁ শুঞ্ ক্ষিতাম এইজপ ভাবে যথন আমার ৫০ প্রণাশ বংসর বংস তথন
আমি একজন ধুবছর পণ্ডিত ও বক্তা হইয়াছি। আমার চতুপ ঠাতে
১০।১৫টা ছাত্র আবাসিক ভাবে থাকিয়া নানাবিধয়ে অধ্যয়ন করিছেছে।
পরীকার পর ছাত্রসকল নিজ নিজ গুছে গমন করিলে আমি একা
এবানি রক্ষার্থ চতুপাঠীতে রাত্রে গাঢ় নিজার নিজিত। প্রায় রাত্রি
২ টার সময় ঠাকুর পূর্তার মত আসিয়া বলিলেন ভাল আছিল ত আজ
ভাল করে শোন এই বলিয়া একটি সংস্কৃত য়োক বলিলেন য়োকটি
এইজপ—"ময়ীলাং বিলিব বং চো দেব ভাষা মুডাং ফ্রমী: খানহং
সংবলিয়ানি মাটভবীং পণ্ডিতা ভবান। এই য়োকটি আমাকে আতে
আতে ভিনবার বলিয়া মুখ্য করাইয়া আহিছে ইইলেন। ১০
স্কর্পার স্কর্পার স্থাবার করিছার আহিছিল হাছ্যা লোকটি

তৎপরে সদব্যক্তে জাগ্রত হইয়া ছারিক্যান জালিয়া শ্লোকটি লিখিয়া কিছুকণ চিন্তাৰ পৰ বুঞ্জিলাম ঠাবুর বলিলেন ওছে পণ্ডি: তুমি আমার লীলা সংস্কৃত ভাষায় লিখ। যদি বল বাল্যাবস্থায় এক বার মাত্র আপনাকে সাক্ষাৎ দর্শন করিয়াছি তৎপরে পাঠাবেরা, অধ্যাপনা, সংসাৰ, আপনাৰ জীলাৰ কণামাত্ৰও অফুশীলন কৰিনাই, জানি নাই, যাই নাই, দেখি নাই, শুনি নাই, বুঝি নাই, অভএধ কিভাবে কি লিখিব ? তহুতাৰে বলিশেন তুমি পণ্ডিত অৰ্থাৎ কালি-দাস প্রস্তৃতি পণ্ডি চগণ পাহাড পর্বতে আকাশ বাতার এমনকি পশু পদী প্রভৃতির চৰিত্র বর্ণনা করিছাছেন আর আমি মাধুর আমার বৰ্ণনা ভূমি নিশ্চয় কৰিতে পাৰিবে। ভয়েৰ কাৰণ কিছুমাত্ৰ নাই। তথালি সন্দেহ হইলে আমি আমাৰ লীলা তোমাকে বলিয়া দিব। ৰ্লিসাম। "অপার ককণা তব" আমার প্রাক্তি আশুনার দহার দেয নাই। আমাৰ মত দীন ধৰিল সংগাৰী দোষকুট প্ৰতিষ্ঠাকানী নৰাধ্য পণ্ডিলাধ্যের প্রতি অধ্যক্ষ কুপা। অগ্যতা ভীতমান কাত্র প্রাণে

হইয়া ঠাকুরের জন্মভূমি কামারপুরুরে ও দক্ষিণেশর প্রভৃতি স্বানে ঘাইয়া তথ্য সংগ্রহ পূর্বক মহারাজগণের উপদেশে গ্রন্থটি পিৰিয়া পত্তিত সভায় পণ্ডিতবর্গকৈ পরিবর্ণনি করাইকো তাঁহাদের ভূবি ভূবি

শ্রেশসোপত্রে বেলুড়ুমঠ উরোধন অধৈত আখ্রামের মহারাজগণের উসোহ-দানে চরিতার্থ বইয়া সেন্ট্রাল গতর্গমেন্টের সাহায্যে বহু কটে গ্রন্থবানি মুজিত হইরাছে। ১১ আমার সংগৃহীত লিখিত ঠাবুবের বহুবিষয়, স্বামিকী বিবেকানন্দের পাশ্চাতা বিজয় চিকাগো বস্তুতা, বসরাম বহুর কীবনী, কন্তুত্য কথা,

গিরীশ ঘোষের সিন্ধান্ত বাক্য প্রভৃতি এই গ্রন্থে নিবেশিত না হইবার

কারণ আমি একপ্রকার মুর্যু: অর্থাং আমি বরফেমে প্রায় ৯৩ বংসরে
পরার্গণ করিরান্তি অকতর সূত্যু সরিকট বশতঃই আমার ভীবনে
সর্কায় ফুন্দরভাবে এপ্রেটর সংকলন অসম্ভব মনে করিয়াই কোন
প্রকাবে অর্থাভাবে বহু কটে উক্ত বিশ্বর সকস বাদ দিয়া ভাড়াওাড়ি
নোর করিসাম। ২২

ষ্টি ২য় সংখ্যাৰ সত্তৰ হয় তাবে আমাৰ শেষকৃত্যের অধিকাৰী একমাত্ৰ পুত্ৰ অধ্যাপক পত্তিক প্ৰায়ত কাৰ্যনাগ শান্তি বেদান্ত তীৰ্থ এয় এ, ইনিই পৰিশিক্টাংশ নিৰেশিত কবিয়া প্ৰায়তী পোৰ কৰিবেন। অধ্যা ঠালুৰের কুলায় যদি আৰও কিছুদিন জীবিত থাকি ভাবে অধ্যায়ৰও সাহৰ হতিকে পাৰে। ১০ এদিয়াটিক সোপাইটি এবংগারে জামাদের বংশপরিচয়্ব স্থর্গান্ধর
দিবিক আছে। ভাহার একমাত্র কারণ এই বে আমাদের পূর্বক্ষপতিকর্মা ব্রহতর ধর্ত্তাহ্ব দিবিয়াছেন। তল্পখো পূথিবী বিঝাত
গণপতি ভট্টের জ্যেন্ত পূত্র মহামহেশাঝায় গোবিন্দানন্দ ২৮ বানি
ভিবি কৌমুনী অভ্জি আভি অভিতরহান করেন ভাবতী প্রভৃতি জ্যোতিষ
আবের চীকা জন্মত্তর বা বেগান্ত দর্শনের বাাব্যা করিয়া জগৎ বিখাত
পথিত হইমাছিলেন। ১৪

আমার প্রশিতামহ রামজ্রে শিরোমণি তৎতালে বন্ধদেশে এমত নৈয়ায়িক পঞ্চিত অতি বিরল ছিলেন। পিতামহ নীলমণি বিভারত্ন ইনি কর্মে শান্ত্রিকে পঞ্চিত ছিলেন। আমার জন্মণাতা শিতা যতুনাথ সার্থভাম। ইনি কৃত্যাতহাহিশায়ন ছিলেন। এবং আমারের বংশের হারাখন কর্মবাগীশ রামায়ত স্মৃতিভীর্ব যোগেক্য নাথ স্মৃতিবির পর সার্ধায়ক প্রভিত্তা প্রশাস্ত্র সার্ধায়ক লাগাত বিস্কৃতি পত্তিকরণ রামায়ত লাগাত বিস্কৃতি গান্তিকাল কর্মান্ত সালগাত বিস্কৃতি থাকিবার্ত্তা প্রশাস্ত্রী বার্ত্তা প্রশাস্ত্রী বার্ত্তা প্রশাস্ত্রী বার্ত্তা প্রশাস্ত্রী বার্ত্তা প্রশাস্ত্রীর সভাগতিত ছিলেন। ১৫

যন্ত্ৰনাথ সাৰ্বভৌগেৰ পুত্ৰ আমি গ্ৰীৰামেন্দ্ৰক্ষন্থ ভক্তিভীৰ্থ গভৰ্নমেন্ট বৈকাৰ নদ'নেৰ উপাধি পাৰীকাৰ প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰিয়া কুৰো পদক সহ ভক্তিভীৰ্থ উপাধি প্ৰাপ্ত বহায়া গভঃ বেলিপ্তীকৃত এডিপ্তেড ছাতিবাগান চতুপাঠীৰ প্ৰধান অধ্যাপক পদে নিযুক্ত হবঁয়া ৭০ বংসৰ দৰ্শনাদি শান্ত্ৰৰ অধ্যাপন কৰিতেছি। ১৮

ভগৰান রামত্ব ক্ষণেবের আশীর্মনাকে আবেলে অমুগ্রাহে বাংসলো ও উপরেশে রামত্বক্ষভাগরত মামত ভলীয় চরিত্র সংগ্রিক গ্রেছি সংস্কৃত ভাষার বচনা করিয়া পূর্বজ্ঞানের বেশের দলের সংস্কৃত শাল্পের এবং বল্পদেশর গৌরব বক্ষার্থে বাংলা ভাষার অমুবাদ ইবাকী নিকিয় মহার্বিক্রানের অ্বিধার ভক্ত ইংরাকী ভাষার অমুবাদস্যর বচনা করিয়া থক্ত ইইরাছি। যদি কেই গ্রেছট পাঠ করিয়া সম্বাধী আনন্দিত হন ভবে যে কত সৌভাগা ভাষা অমুমানেরও অগোচর। ১৭

স্চীপত্ৰম্

व्यप्तिनीनां द्याः —	
১ম অ:—কুদিরামবার্তা তথা গলাধরাবিতাবাভাদশ্চ	2- 40
२द्र षः—ांशांश्वक वांनाजीनांवर्णनम्	৩১- ৬৯
৩র অ:—ত্রাহ্মণ সিদ্ধান্তঃ	そに -9も
মধালীলায়া:	
১ম অঃ—গৰাধরস্ত কলিকাতাসমাগ্যঃ রাণ্যা রাসমণেশ্চ পরিচ্যাণি	22-224
২র আরাজ্যা রাসমণে: কাশীকেত্রে গমন কালে অপ্নে	
শাকাৰলপুৰ্ণায়া আদেশতঃ উ.মন্দির প্রতিষ্ঠানি	>>9->8 &
৩য় অ:—রামবুমার পণ্ডিতেন কালিকাপুফ্কপদ গ্রহণ্য গ্রাধ্রস্য	
কোভ: দৈবাদেশপ্রাধ্যি, হৃদর্গামাগমনঞ্	284-269
৪র্থ আ:—গদাধরদ্য শিবপুজন দেব্যবেশকর্মগ্রহণ গোবিল্যেশবাদি	39>28
 অ —গ্রাধরস্য কালিকাপুত্তপরগ্রহণং জ্বরর্রামস্য গোবিদ্দসেব। 	
রাশকুমার পণ্ডিডভ মহাপ্রধানং	224-5 .A
৬ অ:—গদাধরত দেবীপ্জাসনরে মবুরানাগত দেব্যা	
জীবিভক্তপণ ধর্শনম্	5 • 2 - 5 © g
শ্ম আ-রাজ্যারে গ্রাধরস্য চপ্টোছাতঃ	२७७-२६२
৮ম আ:—গৰাধৰুসা প্ৰজীবে শিংজান সাধনুম্	260-500
৯ম অ-প্রাধ্রদা অনুসূমৌ অশানমধ্যে কালিকা প্রভাকীকরণন্	२७१-२४
३०६ च —ातांवतना टेक्टदी मर्ननानि	52-2-0
३३न दर-गर्नास्ट्रम् ब्रामक्षक नामकप्रशस्ति	0.0-03
>२म चः—ब्रामनानाः तरी क्षत्रांतात्री नकात्री नभागभः	036-081
^{১০শ অ} '—হোতাপুথী সল্লাসি সমাশমা	992 991
১৪ ব অ:ভোতাল্থীং প্রতি কালিকালগ্য হাথ পরং অভস্ক গ্রন্ম	210.80

•	পৃষ্ঠা
১শৎ আঃ—গলাধরদ্য বছবিধ দাধনদিদ্ধি গুণা মধুরদ্য	
ভূমিদানপ্রদক্ষে ধিব্যস্তানলাভন্ড	8 • ४ - ८२ १
১৬শ অং—গদাধরদ্য কামারপুকুর গমনানম্ভরং ভৈরবীবেব্যাঃ	
কাশিক্ষেত্ৰ গমনম্	826-639
ष समीमाग्राः—	
>ম षःगर्वाधवना व्हांफ्नीलूबामखदर मोवनात्वताः	
কামারপুকুরে প্রত্যাগমনম্	805-845
২র আ:—ঠাকুরস্য নবছীপ তীর্থগদনাধি	862-842
৩র আঃ—বিরোগ বর্ণনম্	844-849
৪র্থ আ:—বিদ্যাসাগরাণি সম্মেদনম্	854-455
৫ম অ:—ঠাকুরণ্য শ্রুতিধরখাদি পরিচয়ঃ	६२०-६७७
৬৪ জঃ—ঠাকুরদ্য রোগারন্তঃ চিকিৎদার্থৎ বাগবালারাবিগমনম্	409-422
৭ম অং—সিদ্ধ ভক্ত হরেন্দ্রস্য দুর্মাপুষা নরেন্দ্রস্য সন্মানগ্রহণাদি	650-67¢
৮ম খ্যং—নরেন্দ্রস্য বক্ষিণেখরে বাধনাবিষ্ঠিং কাশীপুরে	
খেতাৰ কতাৰীকরণাধি	6)6-61 8
৯ম অধ্য-ঠাকুরণ্য রোগর্ভিঃ প্রধারগ্রহণে দুঞ্দিব্য বর্জনং	
খেচরার গ্রহণাদি	444-478
১০ম অ:—ভগৰতো নিত্যধাম প্ৰবেদ স্বধান্বিস্থাপনাধি	ore-98.
১২শ অ —নরেজনা শুক্রণাপ্রাধ্যি	183-126
০২৭ অ:-নৱেল্য আবিটাৰ কথাৰিতঃ কছাকুমারীকেত্রে বহুল	
মধ্যে প্রবাদ পর্বভৌপরি তপ্স্যান্তরং পুনতীর প্রাধিঃ	121-183
ততত্বত্যাব্যাহ পৰিশিষ্টাব্যাহনপ্তৰং গ্ৰন্থসমাধ্যিঃ	F85-F85

योत्रीरासक्तमागवतस्य सुखवन्धः

श्रीरामकृष्यदेशय सचिदानन्द मूर्त्तये । त्रसमवंत्रावताराय जगिहताय ते नमः ॥ १ निखिल गुणगमौरो रामकृष्यो दयादुः सकुल कुमुदचन्द्री दोनवन्तुः गरणाः । किलिएत जनमुक्तेय कर्माकाराष्ट्र विन्त्रोः समुद्यद्वतियद्वो तरमवन्त्रः सुपूर्णः ॥ २ सम्द्रयद्वतियद्वो तरमवन्त्रः सुपूर्णः ॥ २ सम्द्रय तत्र वा तो समयवागदुत्तरे । सोम्यवारं ग्रक्रपण्डो वितोयायां तपस्यके ॥ १ स्वारोसानेत् पूर्णवन्तमः श्रीरामकृष्यविषयः । किलीरोसान् स्पुर्वाद्वा । ॥ अत्र स्वारोसान् सुप्रवाद्वा । ॥ स्वारोसान् सुप्रवाद्वा । ॥ स्वारोसान् सुप्रवाद्वा । ॥ स्वारोसान् सुप्रवाद्वा । ॥

For the good of humanity God himself appeared as Sri Ramakrishna in a bramhin family. All obelsance to him. To bring redemption to humanity afflicted with the evils of Kall Yuga, Lord Sri Ramakrishna appeared in the sea, called Karmakar, In the second phase of the waxing moon. Wednesday, Falgun 6, in the saka year 1757, Sri Ramakrishna was born in the village of Kamarpukur. 1 to 4.

श्रीश्रीरामक्षण्यभागवतस्य

प्रथमीऽद्यः

J.

বান্ধণ্ডুলোনন সকলসন্তানাগৰ ধীনবন্ধ স্বানু প্ৰথম ভগৰান প্ৰয়াৰহতকৰ কালাবাৰে নইপ্ৰাৰ জীবগৰে মুক্তিৰ অন্ত কৰ্মকাৰ নামক সমুদ্ৰে অন্তি বিশুক পূৰ্ববন্ধ কৰে আহিত্তি ইইৱাছিলেন। ২

গত সতের পত ১৭৪৭ প্রাণ্ড এই ফারুন বুংগারে ওর পালের ছিতীয়া গত সাতের পত ১৭৪৭ প্রাণক্ত কর্মানির প্রতিষ্ঠিত হুইয়াছিলেন। ক্রিন্তারের ভিত্তিবার্থিক ক্রানিরপুর্বে। এ৪

तिषट्गत गते गात्रे वसुसंस्थाधिके दशे।
नृसिंहःसिंहसंक्षांतामं स्वधान समयदात । ५
ग्रीदोमकृष्य वचसास्त तिम नेतत् श्रीदोमकृष्य वचसास्त तिम नेतत् श्रीदोमकृष्य क्षयशिधात सुरोणः। श्रीदोमकृष्यपितं कतिकत्वयमः ग्रोदोमकृष्यद्यित मियमस् नित्यः॥ ६ मिकृष्ण ग्रिदसा नमस्ति श्रीदोमकृष्ण यवमा स्टर्गा

श्रीरामक एद यत प्रथमस्तु । नथः ॥ ६ श्रीरामक एप वस्तो स्टर्गामः । श्रीरामक एप वस्तो स्टर्गामः । श्रीरामक एप स्वसो स्टर्गामः । ६ श्रीरामक एप स्वयः । ६ विराम्यविद्याः निज भक्तियोगः शिचार्थमक पुरुष-पुराषः । श्रीरामक एपेक्वपंतः सरोरो कृषानुधियस्तमङ प्रयदो । ८

Shri Ramakrishna left this mortal world on Sunday, 30th day of the month of Sravana in the Saka year 1808. Be this book which contains the divine revelations and immortal utterings of Sri Ramakrishna, an object of endearment to His devotees. I pay obeisance to Him with my head. I utter his name with my ips. I meditate upon him with my mind. I declicate myself to him. To teach and preach divine knowldge, repunciation and devotion, Rama of Treta yuga and

प्रथमीऽद्यः

Krishna of Dwapar yuga became united in Sri Ramakrishna. 5 to 8.

ৰঙ্গানুবাদ :--

১৮০৮ শকালার ৩•শে শ্রাবণ সংক্রান্তির দিনে ববিবারে নৃসিংছ অর্থাই শ্রীবাৰক্ষদেব নিজধামে গমন করিবাছিলেন। ৫

ভগৰান শ্রীবাসক্রমণেবের ক্লণায় প্রাপ্ত বাসক্রমক্ষায়ত নিপ্ত ক্রনির পাণ্-নাশক এই বাসক্রম গ্রাহ উচাহার ভক্তবর্গের প্রিয় হউক। ৬

আমি মতক থাবা ঐ্থানতফাদেবকৈ প্রাণাম কবি বাক্য ছাত্রা জাহার নাম সুর্বমা উচ্চাত্র কবি মনের থাব। তাঁগাকে মতুণ কবি এবং আনার স্ক্রিবছে লাক্তির অন্ত তাঁহাত্ত্ব লব্ডণ ক্রিনাম। গ

বে ত্রিকাদসতা নিতা প্রাণপুক্র লগতের জীবদৃহংকে জ্ঞান বৈরাগা, ও নিক ভক্তি অর্থাৎ ভগগৎ ভক্তি শিকা দিবার ভস্ত হেতা ও রাণর বুগে রাষ ও হুফরণে অধিকৃতি হইবাহিদেন সেই হুইট ভর্বই একন্ত নিশিক হইবা রামক্রফার্নিতে এই কণিযুগে আবিকৃতি হইবাছেল আমি সেই ব্যার সাগ্র ভগবান জীবানক্রচংধবেইই শবণ ক্ষিণান। ->

> योक्रणावन्द्र सहमः परमाग्रदाने श्रीभीरसन्दर गुरुः परिपूर्ण गक्षिः। नत्वा सद्विष्ट्रमानां जनकाष्ट्रि, गुग्मः श्रीशमकण्यभगवयति वदामि॥ ८ वीऽघोदेन्वपर्तेव गया, मनावाबार्यकेषयः स्वयं धूला श्रीनार्धिक मूर्ति समनां स्व्वावतारो वसी। स्रोतार्या दमकन्यर सब्दुन रसः कुलाशववीत् वारो दामश्वाः सुबेक्षनिक्यः श्रीममक्ट्रोहिट ११॰

श्रीशीरामक स्थागवतस्य

प्रचन्नो 🖅

105

Paying my homage to my preceptor, Sri Gour Sundar, I endeavour to compose this epic poem on the life and teachings of Sri Ramakrishna, "Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam." He who assumed the shape of Narasingha to kill the king of demons in Satya Yuga, the avatara of Ramachandra to kill the ten-headed Ravana in Treta Yuga, the appearance of Sri Krishna to teach love and devotion in the Dwapar Yuga, manifested himself as Sri Ramakrishna to purge mankind of their sins in the Kali Yuga. 9 to 11.

प्रवसीऽहः '

योरामकः व वचमां निह तुल्यमस्ति " / योरामकः मनमामभय सदैव । . : जीरामकः भगवानिव वार्य दोता योरामकः भगवानिव वार्य दोता योरामकः गयदानिव मिर्मास्तु ॥ ११

The wisest of men attains salvation by worshipping the feet of Sri Ramakrishna. I bow down to him. The words that came out of the lips of Sri Ramakrishna are unparalleled. To call up the name of Sri Ramakrishna is sufficient to remove all fears. He brings fulfilment of desire to all. I submit myself at his feet. 12 to 13.

· বঙ্গানুবাদঃ—

এবং বাপর বাব বাব চকারেই অববধুবারি পাতি বইয়া পরম পুরুষার্থ প্রেম গানের দন্ত প্রেমবা মৃতি পরিএমপুর্বক কুলাবছার মইয়াহিলেন। সেই বাবকুলাই এই পের মুখ কলিয়ুগার জ্ঞায়ত দিনে স্মানিকৃতি হইয়া জীবসকলের স্মান্ত নাগে নাগ করিয়া ভাষানিথের পাবিত্রাগরারী হইয়া উল্পিয়াককলেবকাল স্মান্তার প্রায়ণ করিয়া ভাষানিথের পাবিত্রাগরারী হইয়া উল্পিয়াককলেবকাল

কুছিমান ব্যক্তিগও বাঁহার চহণ সেবার ফলে হংসেল পবিভাগাপুর্বক বিশ্বদ্ধ আর্থকরণ হবঁহা প্রফুল্ড প্রথাতি লাভ কবিয়া থাকেন সেই স্বয়সকর শ্রীহাসকুফ্রেবাক নক্ষার কবি। ১২

दीशमहण्यस्य वर्षाद्रण्यः पूनमा नारे । विशायस्य मानाित्यस्याधी सन्तारम् कानाः कानारे । कानाम दीशमहरूक मह महीरं हाठा सर्वारः वर्षामा कारितः वर्षामा वर्यामा वर्यामा वर्षामा वर्षामा वर्षामा वर्

प्रथमीऽहः

श्रीरामकण्यचितः रामकण्यानुकम्पयाः।
यवाषायः मवनामि संखंपिण मनीविद्यः॥ १४
दोषा मे वहवः सन्ति तु हिरस्ति पहे पहे।
सन्तवः कथ्यः सन्ते श्रीरामकण्य सेवकः॥ १५
परमञ्ज्यस्काः पहिष्णेक्षरणमणि।
श्रोरामकण्यदेषेन या श्रोसाः मकडीकृताः॥ १६
सित्ततीर्थीपधिकन वकदीयनिवाविद्याः।
श्रीरामेन्द्रसन्दरेण वर्णेग्रने ता यथामति ॥ १०

ः। इति श्रीमस्तितीर्थं विरचिते नामक्रव्यभागवते पारमञ्चा संहितार्था भगवतः श्रीरामक् व्यदेवस्य प्रणतिरूपं सङ्गलाचरणः नाम प्रयमीरङ्गः॥१

I endeavour to write in this book the brief history of the life of Sri Ramakrishna for the satisfaction of the learned scholars. My failings are many but I hope the devotees of Sri Ramakrishna will very kindly forgive them. The revelations of Sri Ramakrishna in Dakshi, neswar are being narrated by Ramendra Sunder Bhakti, tirtha who hails from Bagri Khunbera in the District of Midnayur.

বঙ্গামূবাদ ঃ---

ভগ্নান প্রান্তক্ষেম্বর ক্পার এই বাবচ্চ্চাগ্রত এই শক্তিচাপ্ত বিভাগে সংভোগে বয়াসাং। বলিভেচি । ১৪

মানার এই নিখনে বহু যোগ নানাপ্রকার অনংখানতা আছে ভাগরার জ্বীবিক্তের ভাজপুর হয় করিয়ে সুসা করিছেন। ১৫

प्रथमीऽचः

ছন্দিশেরবামে পরস্বহংশ ভগবান উরাসকুক্ষদের বে সকল আলীকিক দীলা শুকাশ করিয়াছেন। ১৬

্ ৰগঙ্গীধূৰৰেড়া নিংগাী জীৱাৰেজ্ৰত্বৰত ভক্তিতীৰ্থ ভাহাত্ত বৃদ্ধি অনুসাৰে বৰ্ণন করিভেছেন। ১৭

. चन्नान बामहत्कव व्यनामानि धरै व्यनम च्यदा नना दरेन।

यसर्त् । परिषयः घः २ गोविन्दानन्दनामा गणवितन्त्रयः सन्तैमास्तायं कर्त्तो । प्राम्तायायः सराधो इरिवदकमसेन्यस्तविको विवेको । श्रोगोविन्दे तथाधोत् धकस्त्रमण्यान् दत्तवान् भिक्तप्त स्तदः ग्योभक्तिगोर्थी या गणरिक्तो शमक् ष्णामयाषः ॥ १ श्रीशमक् ष्यदेवस्य ग्रीतिय विदुषामवि । रामक् व्यागायस्य विकास स्वविद्यासः ॥ २ सङ्गानताः कार्यकुञ्जादे दक्षा बाह्यणीत्तमाः । गोनमान्वयनास्ते त्वपायात्यावेदिकाः स्यताः ॥ ॥

I, the descendent of Govindananda Bhattacharyya, who was the 10n of Mahamahopadhyaya Ganapati Bhatta, well renowned for his knowledge in all branches of Sanskrita Shastra, and who dedicated his life and all to the services of Shri Govinda, set myselito write this book, entitled "Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam" to preach devotion to Sri Ramakrishna and to bring pleasure to learned Pandits. Some high-ranking bramhins of Goutam race who were well-versed in the Vedas, hailed from Kanya Kubla and settled in Bengal. They are now known as Western Vedic Bramhins of Dongal.

श्यः छः "

Đ

वक्रोजुराप : ---

মহামহোশাধ্যাৰ সৰ্বন্ধান্ত পাৰদৰ্শনী পৰৰণান্তিত গণপতি ভাইৰ পুৰ গোনিবানল ভটাচাৰ্য্য সৰ্বন্ধা ভন্তৰং পদে মনোনিবেশকাৰী এবং তীগোনিবদ ধৰ লনাদি সমৰ্পণ পূৰ্বক পৰিত্ৰ দেহবাটী ভইকা বহাপুৰখাগেৰ বংশসন্থূত ভিক্তিটাৰ্থ সকল,সংগুৰুৰ্বাক্ত হবৈপত ভগবান তীয়াসহকাদেবৰ লাকাং আলিবান্ত্ৰিক আদেশাহ্যসাৰে তীয়াসহকাদেবৰ ও পত্তিতগগেৰ আনলবৰ্ধন অভ তীয়াসহক কেবেৰ পায়বিধিক ভক্তিবক তীয়াসহকাদ্যাগত নাম্বৰ্ধ পৰিক্তিছি। ১৮২

কান্তকুল প্রদেশ ইইডে গৌতন গোত্রীয় বেদক সর্কোতন ত্রান্ত্রণগণ বলদেশে সমাগত চইতা শাশ্চাতা বৈদিক প্রান্ত্রণ নামে বিশ্বাত ইইয়াছেন। ত

> बहरेगोत्तमेहेगे मेरिनीपुर मध्यतः । ग्रिसाववी नदोतीरे कृष्ण नगर पत्तने ॥ ॥ यत विराजितः साचात् श्रीक्षणीभवाना स्वयः । राध्या सहितः कृष्णरायजीति सुनिष्ठतः ॥ ॥ मधादासस्य कृष्णस्य वृत्तमाला । गुर्वेशा । ॥ ॥ कृतवासा गीतमास्य कृतं सुदेश्यः ॥ ॥ ॥ ॥ स्वत्रासा गीतमास्य कृष्णया समायवात् । । स्वर्गोदयापिका गीतिजीता में भित्रपीयाः ॥ ।

A holy place, called Krishnanagar, is situated on the northern bank of the river Shlavati in the district of Medinipur. There is a temple of Shri Radha and Krishnarayi by whose grace our great forefathers lived in a neighbouring village called Khunbera, and I have also built an humble dwelling there. It is due to close proximity to Shri Krishna-ray ii that we prefer to live in that village to a life in heaven, as we are

२यः भः ः

blessed by the sight and touch of Krishna-ray-ji and also by taking share of eatables offered to Him.

Here ends the second chapter showing the details of the race and ancestors of the writer.

বঙ্গান্তবাদ :---

ব্যবেশের বধ্যে সর্জোন্তর প্রায়েশ বেদিনীপুর নামক প্রদেশের অন্তর্গত শিশাবতী নদীর উত্তর ভারে কৃষ্ণনগর নামে একটি ধ্বিশিষ্ট শোকালর অন্তালি

বৰ্তমান আছে। ৪

সেই ক্লমনাৰে প্ৰিট্ৰপক্ষয়াছনী-নামৰ একট স্থানিছ হীবন্ত প্ৰিক্ল বিজ্যু শ্ৰীমনী বাহিনাৰ সমিত বিভাগিত আক্ৰম। ৪

নেই ভগৰান ঐক্তমহাজ্ঞীৰ কণায় ওচিবাৰই সাহিছে৷ খুন্ৰেড়া নাৰজ্ আৰে আমাৰতে পূৰ্যন্তৰ পত্তিসংগৰাগ কৰেন এবং আমিও সেই আৰে ১ট কন্ত কন্তি বিশাৰ কৰি ১৩

ইট্রপ্রন ক্ষরাহ্মীর দর্শন প্রশান প্র প্রমানীয় প্রবা জোমনাদি ছারা পরিয়ারকেবণ আবাদের সেই অন্ত্রিতে অর্থনা অপেকাও প্রথম বনিয়া মন হয়। ইংরি কার্য একমাত্র ওপুরং সাহিষ্যা গ

वर्षेष्ठे अप म्मारकत महित्य । म

खनीयोऽहः

किमागतमाज्ञाय नैमिग्न सुनिपुद्वधाः। परम्पर कथायक्रमंगवनाः समायिताः॥ १ नाही जहे ति नामायः सुनिः यौनक्रमप्रवोत्। साम्मतः कियुर्गाधान् को जनानुद्दिष्यति॥ २ जिमाचारः कथः उपः कुत्र चाविभविचति। का वा तस्य साधान च कथ्यत्व महामुने। १ सुन्तवः योनकोदेवः सम्बद्धाः साधुन्त्वनः। कभी साचाइनवतः योगमक्ष्य योतिनः। इ

श्यः चः

CHAPTER-III

The advent of Sri Ramkrishna as indicated in mythology. While the sages in the forest called Naimisha were engaged in a discourse on the manifestation of the Supreme Being, in the beginning of Kall yuga, Nadijangha asked Sounak, "Please tell us who will appear in this Kali yuga to bring redemption to mankind. Where will he te born? What viill be his appearance and activities? What also will be his merit?" At this, Saunaka told him very kindly all about the appearance of Sri Ramakrishna, the incarnation of God in the Kali yuga. 1 to 4 !

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

্বছ পূর্ব্যে নৈমিবাহন্যে ভগ্যস্কতনী অধিসকল কলিবুগ আদিয়াছে আনিয়া প্রশাস ভগ্যানের কথায় বত হইলে তর্ত্যে নাজীনকা নামক কোন একটি গুবি সমামনি শৌনক এয়িকে জিল্লান্য কবিয়াছিলেন। ১

সহায়ান লোকক জাবকে জ্ঞানে কাৰ্যাহনেশ।
হৈ সহায়নি সম্প্ৰতি এই কনিমুগে কনিপ্ৰত জীবগনকে কে উদ্ধাহ কবিৰে।
আহীং কদির জীবনমূহ কাহার নাম উচ্চাহন মাথে তৎক্ৰাং পাপমূক্ত
কীলে।

তীহার প্রথা কি, আচরণই বা কেমন, কোবার আনির্ভ হইবেন, তাহার সাধনা কি । ভাগা আমাকে বলুন। এই কবা তনিয়া সর্ব্বপ্রত সাধুব্যলন প্রেমকদেব বলিয়াছিলেন এই কলিব্লের ৩০৪

> स्रकृपः तस्य जीला च क्रपयोशाच तः तदा। शृषु वत्स्य वदिव्यासि सर्व्यंजीकसनायकस्त ५ श्रीरामक्रणः चरितः यः न जानृत्ति योगिनः। पुराक्षः त्रक्षणः सद्ये क्रमुकुष्के यदानसः॥ ६

६य: अः

यत्र स्वयं पश्चयोनी राजीयमसितममः।
भगौरयः सहाभागं गङ्गानयनतत्वरं। ७
तेताहावरं माराल्यं रामकत्व्यं कथाययः।
तयोयचरितः सम्यगुक्तान्तं कलिकालसं॥ द

"Dear child, listen to what I say about Sri Rawkrishna who is beyond the reach of knowledge of the greatest fo sages. Once in Treta Yuga I had been to Haridwar where I found Bhagiratha, who had come up to bring the Ganga down to the earth to bring salvation to the souls of the sixty thousand sons of the king Sagar. There I also heard Lotus-born Brahma describing the glory of Rama of Treta yuga and Krishna of Dwapur yuga to the king Bhagiratha. 15 to 8 is

বঙ্গান্তবাদ :--

ভগৰান প্ৰীয়াৰজকাদেৰের অলপ ও দীলা অরণ করিছা বনিয়াছিলেন। বিলোকের পাশনাশক প্ৰীয়াৰজকাদেৰের চরিত্র বিলিভেন্তি সূমি লোন বে চরিত্র-বোলিগণত সম্পূৰ্ণ অবিধিত। ব

স্বাসি জেঙাগুলে প্ৰকাষ সজ্ঞাকেও হৰিবাবে প্ৰস্কুতে যে সমৰে বাইবা-ছিলাৰ। সেই সমৰে সেই হালে শিভাষ্ট মন্তি সহল সগৰ সন্তানগৰেৰ উদ্বাহাৰ্য সন্থান্যৰ ভংগৰ সুৰ্য্যবংশীৰ মহাভাগ্যধান বাহুদি ভগ্নবৰ্ণক। ১৮০

শ্বৰং পদ্মবোনি একা তেতা ওখাপৰ ব্যবৰ শ্বৰতাৰ প্ৰীৱাৰ ও প্ৰীকৃঞ্চেত্ব শ্বৰণ মহাত্ম ও চৰিত্ৰ শ্ৰৰণ কৰাইৱা। ৮

> कीव दुःखः इदिस्मृत्या खर्यः वाक्यून्यतां गतः। ततः धरममानन्दः पाध्यासे विश्वकत्तदा ॥ ८ भगोरयसुशिष्टः युव् राजिप सत्तमः। कसिदीवनिर्देशीयस्वावदेवीवितास्त्रा,॥ ९०

भगः सः

यावदेव भविष्वस्ति श्रीरासक्षण्य नाम छक्। - - -नाविभूतः सं समयान चित्ताग्रनसामितः॥ १९ रादे त्रहाकुने चन्द्रोदर प्रादुर्भ विष्यति। सोसाय विविधादास्य पाटिमप्यान्याक्यकाः ॥ १९

In the end, remembering the untold of hardship of the people of Kali Yuga Brahma remained speechless for a while. Then he told Bhagratha in great joy, 'Oh king, the people of Kali Yuga will-continue to be afflicted with the sufferings till the appearance of Sn Ramkrishna. He will be born in 'a brambin family in Bengal. His activities will be threefold,—early, middle, lest,

9 to 12 ⊪≎

रक्षानुवापः--

্পেৰে কণিকাণজাভ জীবের হ্ৰঃখ সংগ কৰিয়া কণ্ডলাদ ৰাকুণ্ড অৰহাছ অৰ্থিত,হুইয়া পৰে প্ৰমানন্দে গুলীৱখনে বৰিয়াহিলেন। ১

তাহ সর্কাশ্রেট বালবি তুমি শ্রণ কং। দোহতুক কলিব ভ্রুজণ্ট দোৰ সূৰস প্রাধিগাকে প্রদান্তানে পীড়ন করিয়া দোহ। ২০০িন গর্যান্ত আনন্ত পাক্তি দুধ্বানা স্বীচাসকল্যান্ত্র আহিন্তান বা হয়। ১০১১

কলিয়েলির প্রার হাজার বংসর গত হাইলে বলের রাচ দেশে বিশ্বদ্ধ ব্রাহ্রণকাশে চল্লানেরীর গতে আহিচ্জি হাইনেনঃ এবং তাঁহার দীদাসক্ষত ভঙ্গান শ্রীহন্তের সত আধিদীলা বর্গালা এবং শব্য দীলারশে ত্রিছির। ১২

> भविष्यत्मतायाच्या मध्या मङ्गतदायिका । धमग्राच्यान्तरकपा च याम्यी यमभयं गतम् ॥ ११ भविष्यत्येषजीशानामाविभाव मतदा भवेत् । प्रायेन एष्ट्रमाङ्को कल्यस्य विगते सति॥ १४

१यः अः।

रामकर्ष्य सुखोदगीर्यं यत्रः सन्देशहसुन्दरम् । सुन्दरो ब्राह्मणः कविद्वविद्यवति पष्टितः ॥ १५ सङ्गलाचरपञ्चादो लवापासिद्यतः परः । प्रचतिः श्रीभगवनो समक्रपणस्य योगिनः १ १६

His early life will be called Amrita (Immortal), the middle "Mangala" (Blissful) and the last,"Abhaya" (Free from fear). By compiling the utterings of Sri Rama-krishna one Sundara (beautiful) bramhin will write a book in which there will be first obeisance to gods, then meeting with Sri Ramakrishna and his blessing; hymn to Sri Ramakrishna. "13 to 16"

ध्यः अ:।

ततस्त्रस्वापदीचे च विसत्य मितगदितम्।
भगगद्रामक्रणस्य मक्तवर्गस्य पादगोः। १८
समा साभार्य मत्वर्थे याच्या तस्य विश्वयतः।
विवासस्य दर्ग नस्य दिस्थितः। १९८
श्रोरामक्रणदेवस्य पोगस्य पुस्तवस्य ।
वस्ययमस्यादस्य श्रोसक्रण्य पादगोः। १२०

The detailed account of the family of the writer, and the devotees of Sri Remkrishna; His transcendentalism; obeisance to his devotees; meeting with Sri Remekrishna and his blessing. "17 to 20"

বঙ্গাত্যবাদ ঃ—

ু এছ বচছিতাৰ বংশ পৰিচৰ। তৰধাৰেৰ পাৰ্ছৰ নিৰ্দা। ১৭ প্ৰীয়ায়কতদেবাৰ ফৈৰোপিক সভাব বা বিশন্তা বাজিগালে। প্ৰীয়ায়ক দেবেৰ ৩ ততস্বাহায়খনৰ কুপালাতেই মন্ত এছকাৰেৰ তীবাৰেৰ পাছপদ্ম প্ৰায়ণন প্ৰাৰ্থনা। ১৮

এখ্যচিত্যার অটন বর্ষবাদে শিতার স্থিত দ্বিশ্বেরে বাদ্যানর স্থিতে সাক্ষাৎ ভগবান রাষ্ট্রকের দর্শন এবং বহু অন্তের বহু পুণ্য সঞ্জিত ২৯৮৮: এম্বনারের ভগবান আঁথাক্কালেবের শাস্ত্রণে নত্তক পুনিত ইইলে ভগবানও নিজ পুত্রের নত মতকে বহু দিয়া আফির্বাদ করেন। ১২/২০/২১

मस्तकः सुष्टितवासीत्तन तस्य करार्थता । ' तत्रमसके न्यस्तहस्तो भगवान् कर्षणानिधिः । ११ आग्रोनीदः दशे तत्र्ये कानकाय स्वयुक्षयत् । प्राणाविभावतस्त्रस्य योरामकृष्य योतिनः ॥ २२

श्याचाः

वितः पुन्नायमचास्य वर्णन दुखसुवनः । दुष्ट भूस्वामिनः पावाचरणाट् रण्डविरुयुतिः ॥ २३ वस्य दम्म नग्स्तस्य सुखनानस्य धीमतः । साम्रातः चटिगसस्य कामान्यकरे स्थितिः ॥ २४

An account of Khudiram's original habitation: his departure from his native place in destitute condition; his meeting with an old friend, named Sukhalal Goswami and settling at Kamarpukur. "21 to 24"

বঙ্গানুবাদ:---

ভগৰান শ্ৰীবাৰকথদেংক আধিতাবের বত্ পূর্বে পিতা কুদিরান্তর পূর্বান্ত্রেরে পরিচর। হট অনিদারের চকারে কুদিরানের সর্বারাত অবস্থার গৃহ হটতে বহিগতের পর পরিবাদ্য পূর্ববন্ধ হুখলাল গোহামীর দর্পন এক পোষামীর নাহারের কুদিরানের কামারপুদ্ধর বাসনুত্রালন। ২২/২০/২৪

> रघवोर गिलाशाप्ति गैयायां गमन् तथा । चुदिरामं गयाचित्रं स्वव्नं साचात् गदाधरः॥ : ५ एवाचावतरिष्यामि भवत् चेत्रं न सम्यः। गया वत्यागते विषो भगवद्वावभावितः॥ २६ गर्भीभवचन्द्रादेव्यो स्तत्र योभगवान स्त्यः। षाविभूंगो गर्भमच्ये देशानोतागमादितः॥ २० ततो गते कियत्काले भगवान् श्रोगदाधरः। पाविभूंतः स्तिस्हे क्षकाख्यान सुवाच सः॥ २८

Getting the holy stone of Raghubir; Journey to Gaya; His dream in Gaya about the birth of Gadadhar;

n नौक्षमागवतस्यः

श्यः व्यः

Return to Kamarpukur; Holy conception of Chandra Devi; Visit of the gods; the birth of God in His own Self. "25 to 28"

বঙ্গাতুবাদ :--

٦,

ুরুহুবিৰ নামক শাল্ডান পিলা আাথের পর কুবিবাবের প্রাথমে প্রম ভ্রথার ভগবান গাণ্ডার খন্নে কুবিবামকে আমি শীন্তই তোমার পঞ্জীর পর্কে আবিত্তি হইব। ২৫

এইরশে ব্যাবেশ প্রাপ্ত কুদ্রির গ্রাবাদ হাঁতে নিবগুতে প্রত্যাগ্যনারে ভগবেরবে ভাবিত হাঁলে শন্তী চন্দ্রাক্ষি প্রকাষারিশে বর্গ বয়নে পর্চকর্ম ইরাহিল। এবং দেই পর্তে ভগবান আবিত্তি হাঁলে ক্রমাণি দেশপদ কুদ্রিবিদ্যে গ্রাহে যাতায়্ত ক্রিকে। ১৯১৭

এইকণভাবে প্রসংকাদীন ভগবান পাবিত্তি হইবা তাঁহার বরণ ওাঁহার শিতামাতাকে নিজ চতত ব নারাগণ মন্তিতি দেখাইরাছিলেন। ২৮

> स्व चतुर्भु तम्भू जिल्ला विवरी समदर्भवत् । तत्त्रसद्वराज्य स्तेत्रायां रिक्रम सत्यसीतिकः ॥ ३८ अवाधनः पाठतेष प्रवेशः पाठहत्त्व । तत्र क्षात्रवदीचार्थं सागते राजपित्तत्र ॥ ३० स्वरूपं द्रग्यासाम् नत्रदूर्वीदलद्वाति । सर्वेभावस्याविभवि वाज्ये तस्य तिरुपितः ॥ ३१ ततो भागित्य सर्वे वितुष्टं त्योरनन्तरः । गदाधरोपन्यनः सर्वयानीतिकः सतम् ॥ ३२

Gadadhar's revelation of his appearance with four hands; his uncommon activities in his boyhood; his rice taking ceremony; initiation to the study and

३य: ऋः

learning; revelation of his own divine self to the visiting Government officer; soaring up to higher spiritual plane at times even in his boyhood; death of Khudiram in his nephew's house; performance of the sacred-thread ceremony of Gadadhar in a very uncommon way. 29 to 32

বঙ্গান্ত্বাদ:—

তংশর বাদ্যালীলা অলোকি ফভাবে হইরাছিল। অন্তশাসন, বিভারন্ত এবং পাঠশালার বাজপুরুষকে অর্থাং শিকারিভাগীর ইল্পেটবর্কে ঘুকীয় ভদরং অরুশ দেবাইয়াছিলেন। এবং বাদ্যাকাল হুইতেই তাঁহার ভারাবেশ হুইত।

Cole VISS

ভারপর ঠাকুরের পিতা কুদিরামের ভাগিনের রামটাদের গ্যৃত মৃত্যু হইদে কিছুদিন পরে গ্রাংরের উপনয়ন কার্য্য অলৌকিকভাবে অসম্প্র হয়। •২

धान्नीमातुर्धनोनाम्नगः प्राम्भिचा यद्यणं तथा।
पूजनं रघुवोरादेभीवाविष्टख चैतछः॥ ३३
एवं न्नाह्मच विद्यान्त पर्यम्मान्दिकारुकः।
सध्यकारुष्टय प्रागस्य कविकाता समागनः॥ ३३
भातुर्विद्यानयं प्राप्य कविकाता समागनः॥ ३३
भातुर्विद्यानयं प्राप्य कविकाता समागनः॥ ३५
राज्यान्तरं रामम्य तत्र ग्रास्तानुगोननं।
राज्यान्तरं रामम्य तत्र ग्रास्तानुगोननं।
राज्यान्तरं सम्प्रम्य स्विद्यान्तरं सिस्रतिः।
राज्यो कार्यां क्यानाभा सन्नदेवान्तरः कतः॥ १६

Taking alms from a mid-wife named Dhani; worship of Raghubir in a mood of deep meditation; a kramhin's recovery from illness; here ends the first part of the

∌य: ,ऋः

book. The Middle part begins with Thekur's arrival in Calcutta; then his study of shastras under the tutorship of his elder profler; the stratagey of Rani Rasmoni to protect her subjects; on the eve of pilgrange her stay at Dakshineswar; Kali's blessing on her; establishment of temples at Dakshineswar. 33 to 36

বঙ্গানুবাদ :---

জ্বাং ধনী নামে কর্মকারের পত্নী ধারীমান্তার নিষ্ঠা উপ্নয়নর সময়ে রক্ষারী অবস্থার সর্ব্ধ প্রথমে ভিকাগ্রহণ করেন। তৎপার গৃহদেবতা রুমুবীয়াদি বেবকার পঞ্জা করিতেন ভাবাবিট হবয়। ৩০

এইতগভাবে আমানর বোগনুকিশহাত্ত আদিনীশা সমার্থ হয়। মহালীমার প্রায়েত ঠাকুরের ক্লিকাতাহ আগমন এবং ভাটে আতা বামকুমারের বিভালতে দান্ত চঠা ইবার মধ্যে যথি খাসমনির প্রজাতিগের কফা কৌশল রাখি বাসমনির ভীর্থানকের সময় দক্ষিপেয়ার অবস্থান এই নিভিডাব্যার ইাত্রিকালে দগদ্যাত্ত প্রশাসাত এ মন্দির নির্বাধানি। তহাওগেও

> भोगदानविजी तत विधिषत्त प्रसङ्कतः। पण्डितमवरेषाधि श्रीरामक्काररेण व १ १० उपविद्या तदा राष्ट्री कतार्थाभृत् सनिश्चितः। तम्बन्दिर पतिष्ठार्या पूजाकार्यो विशेषतः॥ १८ पण्डितः सत् कितीस्मृदाष्ट्राभ्यत्व ममादरात्। १९४ तिबन्दितः कर्षा क्षोध निभी गदाधरः॥ १८ देवातृज्ञान तम्बन्ध्य क्षोधी निभी गदाधरः॥ १८ इद्यानमानात्त्व कृतः तैन प्रिष्यस्तः॥ ४०

⊋য়. হাং

Counsel of Pandit Ramkumar regarding distribution of the rice; services of Ramkumar in the foundation ceremony of the temples; Gadadhar's resentment; his appeasement by holy rites; Hridaya's arrival; worship of Lord Shiva. 57 to 40

বঙ্গানুবাদ :--

মণি বাসমনির মনির নির্মাণ ও দেবতাসকলের সংগ্রহ হইলেও ভোগদান বিবরে পণ্ডিতগাণর মত মা হংলার একমাত্র বামকুমার পণ্ডিতই ভোগদান সম্বাহে রাখিকে আবন্ত করেন এবং রাখিও বামকুমারের উপারেশে ইন্ডকার্চা হন। বামকুমার পণ্ডিতই প্রতিষ্ঠাদি কার্চা সম্পাদন করেন এবং রাখির আগ্রহবনতঃ বামকুমার পণ্ডিতই পুত্রিলার্চার্ট রুটী হল। তাহা দেবিহা কনিউ ভালা গাদারর ক্রুছ হন। কিন্ত বিবাহটান বশ্বত জোব দুবীসূত হব। এবং সেই সময় ভানিনের ক্রম্করান দ্বিপের্টর আগ্রিলে ঠাবুর অব্যান্ত পিব্যুট্ট নির্মাণ করিয়া পুলা করেন। তাচ্চাত্রস্থিত

> साधानातुः कपानाभी जनाभृदर्गनः ततः । तत्रीदाष्ठः सादद्या पुनः सस्यानदेग न ॥ ४९ राज्ञा रासमय भूष्य भे रच्या गमनः ग्रभः । पूर्णीभिक्तो भैरच्या साधनासिहि वर्णनः ॥ ४२ गदाधर कदप्य निविजन्य मामाना ॥ ४२ स्ट्रा श्रीभैरवीदेवो चकार नाम पात्रनम् ॥ ४२ सोरासकच्यदेवित रामकर्या य्यद्पकः । साधनं सह देवानां तथा प्रकृति माधनुन्। ॥ ४४

Appearance of the Goddess before Gadadhar and Her blessing on him; his visit to his native village and

श्यः श्रः

his marriage with Sarada; his return to Dakshineswar; death of Rani Rashmoni; Bhatrabi's arrival; Initiation by Bhatrabi and attainment of success; her realisation of the true self of Gadadhar as one unified entity of Sri Ramachandra and Sri Krishna; the naming of Sri Ramakrishna by Bhatrabi; his worship of various gods and attainment of divine power. 41 to 44

বঙ্গাতুবাদ :--

তংশবে ভগবতীর রণালাভ, কামারপুত্রে গমন, সারণার সহিত বিবাহের পর পুনর্মার ঠাত্রের দক্ষিণেররে আগমন। ৪১

রাণী বাসমদণির মৃত্যু, ভৈরবীর আগমন। ভৈরবী ঠাতুরকে পূর্ণাভিষিক

ক্ষেন এবং ঠাকুষের সাধনায় সিদ্ধিশাভ 1 ৪২

জংশতে ঐতিভাবীদেবী নিৰিক্ষ স্থাবি শ্ববহাৰ গুলাগাৰেৰ বুধাৰ্থ স্থান জানিতে পাৰিয়া: ঠাকুৰ ঐবানহক্ষণেৰ শ্বাং ঐবানচক্ষ ও ক্ষড়জের একতঃ ক্লপানা কৰণ কৰেন। পাৰে বহু দেবতাৰ সাধনা ও প্ৰস্তৃতি, বা পাকি সাধন কৰেন। ৪০1%

> सुद्राणां चतिकातुरूयं साधनं कतवान् प्रभुः। जटाधारी प्रमुद्ध तोतापुरी समागमः॥ ४५ -दक्तामादि धर्म सिडि मॅरच्या सहितस्या। । अज्ञाम पितृर्गेष्ट भेरच्याय पदायनं॥ ४६ त्रतिपित्वा कियत् कालं कामारपुकुरात् पुनः। आगमस्तत् दिय स्थाने दिचिष्यद्य धार्मान्॥ ४० एवमन्तर सीसियं यीरामक्षण् योगिनः। यस्रां वे कृयमानायां रामकृष्णे रतिमेषित्॥ ४८

२यः चः

His realisation of oneness between earth and coins; the story about Jatedhari; the appearance of Totapuri at Dakshineswar; his practice as an Islam; his visit to Kamarpukur with Bhairabi; Bhairabi's escape; his return to Dakshineswar; Here ends the Middle Part.

40 to 48

বঙ্গানুবাদ ঃ--

ভংপৰে ঠাকুৰ মৃত্তিভাতুদ্য মুদ্ৰাসাধন সম্পন্ন কৰেন। অটাধাৰী সাধুৰ প্ৰসন্ত ভোতাপুৰী সন্তানীৰ আগমন। ১৫

ইস্লামাদি বাবনিক ধর্মে সিছিলাভের পর পুনরাম ভৈরবাদেবীর সহিচ কামারপুত্রে কমন। এবং ঐতান হইতেই ভৈরবীদেবীর পলারন। ৪৬

কিছুৰাণ তথাৰ অবহান পূৰ্বক কামানপুত্ৰ হুইতে প্ৰবাহ তাঁচাৰ অভি প্ৰিয় মকিপেয়ৰে আগমন। ৪৭

এইরশন্তাবে ভগবান শ্রীবানস্কাদেবের মধ্যনীলা ইইয়াছিল। বে দ্বীলা প্রবণ করিলে ভগবান শ্রীবানস্কাদেবে রতি লগে। ১৮

अन्तमीना प्रारमे च नानाजनसमागमः ।
तत तस्य यायं दानां नामान्यत्र प्रगोयते । १८
निजधामागरीर्येषि मीनात्र प्रकटीकता ।
नरस्त्राय राखास योगीन्द्रनाय तरक ॥५०
गद्वाधर बाहुराम गिरीजचन्द्र सारदाः ।
बनरामीरेन्द्रनायी गगिभूयय भूयता ॥५९
कानां माद्वर्ष रिनाय गरसन्द्र निरस्ताः ।
नामका रामकराम्य सिडमका भरनामी ॥५२

∍यः अंः

In the beginning of the Last Part, many people gathered around him. Of them, the names of his followers worth mention are as follow: Narendra Nath Rakhal, Jogindra Nath, Taraka, Gangadhara, Babutam, Girishchandra, Sarada, Balaram, "Upendra Nath, Sashibhushan, Bhupati, Kali, Latu, Harinath, Saratchandra, Niranjan, These are the constantly attached followers of Sri Ramakrishna, 49 to 52

বঙ্গান্তবাদঃ —

ভগারনের দেব কীলার প্রথমে বছাবজির সমাগম হয়। তর্মান্তা কোকদ ভক্ত তীহার নিছাবাম অর্থাং বৈকুটালি তাম বহুঁতে দক্ষিণেবর্যে তাহার নিজ্য লীলা প্রচারার্থে আদিয়াছেন তীহাদের কিন্তিং নাম বলা বহুঁতেছে। বহা নারপ্রমান্তা বাধান্তাক, বোগিপ্রনাধ, গালাংব, বাবুবাম, গিবিনচন্দ্র, সার্বা, বহুরাম, উপ্রেক্তাব, শশিকুবন, ভূগতি, কাশী লাই হবিনাধা শহুক্তল নিরম্ব করে সকল ভক্তই ভাগান প্রধানহক্ষণেবর নিজ্ঞানি দিছ ছবল। ১৯৪৭-১৮১৪২

पतद्व्याःसन्तिचान्यं तदा यत सहस्रयः।
श्रव्य रसातते मत्त्यं स्वयं च हम्यते 'स्कुट' । ५३
अनस्त भक्तं प्रवप विद्यस्ते च जले स्वले ।
एवस्तद् भक्तवर्गाणासन्यं पां विद्वपामित ॥ ५४
सेसनं वहुभाद्यासित् श्रीपामकृष्य योगिना ।
तत्तामान्यत्र संचयात् कष्यते कौतुकात् किल ॥ ५५
श्रीतकेरत्न विदास्तवासीय पद्मनीचन ।
मुद्रीप देवेन्द्रनाव गोरी परिष्ठत संज्ञकाः ॥ ५६

३यः अः

Such devotees are seen in the heaven, the earth and the lower regions even to-day. Beside these, there are also innumerable devotees in land and water. They meet Sri Ramakrisha in various ways. To cite a few examples, we may mention Sri Padma Lochan Tarksratna Vedantabagish, Maharshi Devendra Nath Pandit Gouri, 53 to 56

বঙ্গাতুবাদঃ—

আন পাঠ্যত এইকণ অসংখ্য ভক্ত বর্গে ও মত্তে ও পাতাপে প্রত্যক্রণে দশ্য হয়। ৫০

এবং ইরা ছাড়াও জলে খনে অনত ভক্ত আছে। এইরপ্রতাবে ভগরানের অনত্র ভক্তবর্গ এবং অঞ্চ পতিতবর্গেরও ভগরানের সহিত বহু একারে দিনন হয় কৌতুরনাবলত: এইয়ানে উচ্চোন্তে নামও বলিতেছি। ভর্তরত বেদান্তবাস্থীল প্রলোচন মহার দেবেছনাথ ঠাকুব, সৌধী পতিত প্রস্তৃতি। ৰঙাধান্তব

विद्यासागर विजयकच्य गोखासि पपिडती। क्षेत्रवचन्द्र सेनच्य श्राह्मधर्मा मचारकः॥ ५० श्रीसासकच्यदेवन चेवासासीत् ससाग्रसः। धन ति पिडताः सर्व्यक्तास्य दर्भ नमाग्रतः॥ ५० जोवनं सकनं सात्वा जतकत्याः किनासवन्। भरः श्रीसारदारंची गङ्गान्त्य तस्य च ॥ ५८ द्यां नापं गता मध्ये पिष चङ्गपिवीकता। दरसुष्टमादिसुक्ता। दरसुष्टमादिसुक्ता ॥ ६० विष्यं प्रस्त सहस्ता॥ ६० दरसुष्टमादिसुक्ता सा दिख्यं प्रस्त सहस्ता॥ ६०

Vidyasagar, Vioykrishna Goswami. Keshab Chandra Sen, the preacher of Bramha religion. Such great scholars became blessed even at the very sight of

र्यः अः

Sri Ramakrishna. Then while proceeding on her journey with a view to taking a bath in the holy Ganga and also paying a visit to her husband, without any companion she fell into the hands of robbers but she reached Dakshineswar without any harm. 57 to 60

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

পণ্ডিত বিভাগাগর বিজয়ক্ত গোখামী এবং ত্রালংগের প্রতিষ্ঠাভা বেশব চন্দ্র দেন । ৩৭

চক্ৰ দেব।

এই সকল পণ্ডিভগৰের সহিত দগবাল শ্রীয়ারহক্ষণেবেছু দিলন হব। এবং
ভাহার জল কেইসকল পণ্ডিভগণ ঠাকুবের দর্শনমানে নিজনিজ জীবনকে বন্য
মান করিয়া সুভার্থ ইইরাহিনেন। ৫৮

মান পাছম তথা কৰিব লি বাবি কৰিব কৰিব ঠাকুৰেৰ দৰ্শন জন্য কামাৰ পত্ৰৰ বহঁতে বাহঁতে বাহঁতে পৰিমধ্য সদৰ্শন হইবা দহা হতে পতিতা কামাৰ পত্ৰৰ বহঁতে বাহঁতে বাহঁতে পৰিমধ্য সদৰ্শন হইবা দহা হতে পতিতা চন তথাকে পতিপোৰে ঠাকুৰেৰ সহিত নিশিত হন। ৫১/৮°

मधुरेष भगवत स्तीर्घधाता समागमः।
तीर्घ प्रत्यागतयामी स्वकान्ता चारदा तदा ॥ ६१
स्वरूप ज्ञानदानिन स्वतायोभकरोच ता।
रामेश्वरस्य निर्यान तत्पुतः पुन्तोऽभवत्॥ ६२
क्षेत्रयवन्त्र शैनस्य ठालुरेष समागमः।
स्वत्ययन्त्र शैनस्य ठालुरेष समागमः।
स्वत्ययन्त्र भीरस्यामो यन्तुपनतः मभुः॥ ६१
साम्राभमा परित्यन्य स्त्यासेवा चकार ह।
स्वानातुमस्या प्रत्यास्य स्वत्यस्य चकारस्य ॥ ६४

स्वमातुमस्य प्रतक्कल सञ्चमकारथत् । ६४ Then Thakur's pilgrimage to various holy places with Mathur; On his return, revelation of his real self

श्तुः चाः

to Sarada; after the death of Rameswar appointment of son as the priest; Keshab Chandra Sen's visit to Thakur; by grace; of Thakur, conversion of Vijoy Krishna Goswami from Bramha religion and his initiation to the holy services of Lord Krishna; after the death of Chandra Devi, performance of her last rites by Thakur's nephew.

বঙ্গানুবাদ :--

তংশবে মধুবের সহিত ঠাকুর তীর্থ বাত্রা করেন এবং তীর্থ হইতে ফিরিয়া আদিয়া পদ্দী সারবাদেরীকে তাঁহার বধার্থ পত্রপটি কি ভারা জানাইরাছেন। সামেবরের মৃত্যুর পর তাঁহার পুত্র হাবলাল তবতারিবীর পুত্রক হন। ১১৮২

বেশবচন্দ্ৰ সেনের সহিত মিশিত হন। এবং প্রন্থ চিন্তহক্ত গোসামী ঠাবুবের রুণায় প্রাহ্মসমাজ পরিত্যাগ করিয়া কুন্দেবতা ভগবান হক্তমন্ত্রে দীকিত ইইয়াকেন। তংগরে ঠাকুবের মাতা চল্লাদেবীর মৃত্যু ইইলে প্রাক্রপুত্রের দারা তাতার প্রতিবিদ্যুক্ত কর্মায় করাইবাছিকেন। ৩০।৭৪

तव कोसाइको नामा नामाजनसमागमात्।

शियाद्वान' निर्व्यानस नरेन्द्रस्य सतार्थता ॥ ६५

ठाकुरस्य न्तजीतेव वर्षितास्तज्जनेः पुरा ६

निर्विशिता महाभागा स्तर् भक्षाःसन्तुमर्थ ॥ ६६

एवन्तद्वस्य सम्पूर्णं स्तवान् प्रव्यकत् स्वयः।

युगावतार चरित् युद्धकः पद्मयोनिना। ६०

तदेवीकः महाप्यवनिमी सचिषे च व.।

तमेव प्रवर्षः स्रोयः काली निर्वः ममसुभिः ॥ ६८

श्यः पः

Then due to a very noisy and tumultuous atmosphere consequent on the gathering of people in large numbers Thakur's call to his followers, his blessing on Narendra Nath and lastly his intimate followers. I pray for their forgiveness if I have gone astray anywhere. Thus the book has been completed. I have said what had been told by Pdmayoni Bramha about the Avatar of Kall Yuga, who is to be worshipped by all who seek salvation. 65 to 68

বঙ্গানুবাদঃ—

ছংপতে বহু ব্যক্তির সমাধ্যমণতঃ মানাপ্রকার কোশাংশ উপস্থিত ছুইদে ঠাকুর পিরাবর্গালে জাহানা কালে। নামেলে বরণ দেখাইয়া বিজ্ঞানে গ্রহন কালে। ঠাকুরের ভক্তনর্গ প্রোধ্নের কালেনিক বর্তবার কর্পন সংহিয়াকে অন্তর্গ প্রেটারকার স্কালাধানার মহালায়াক আবার কাল করিবন। ৩৭৮৪

প্রথমতা এইএপ ভাবেই এছ সমান্তি কৰিবাছেন। স্বাহ্ণ প্রবাহানি প্রথা
ক্রছমূতে বালার্থি ভাগীবন্ধকৈ মুগাব্যার ভাগাবন প্রীহান্তবাহেরের দীনা বাহা
বিপান্তানে স্মান্তি স্মার্থিয়ে সৌনান্ত ছবি এই নৈমিবাহান্তা স্পান্তানের
নিকট ভাবাই বিলানা । অত্তর্গত মুক্তিকানী স্বনগণ কলিপুনো ভগবান প্রীহানব্যক্তস্থাবে নিভাই বান কৃষ্টিরে ।

न्नीरामक्रण्यदेव' हि भगवन्तः' जनाईन' । ऐखळी माधुर्यः रगाधाररूप' सनातनम् ॥ ६८ कोमिनोकाञ्चनत्वागादणीत्तम समुद्रवात् । याङ्गपुष्ट्र परिपूर्णोच भन्नेतः' मधुस्टनम् । ००

दित श्रीमिक्तितीर्थ विरचिति श्रीशीरामकलाभागवते पारमङ्खां संडितार्थो भगवतः श्रीरामकलादेवस्य महाजन् वासांह्यो जीता-विकासास्यस्वतोत्रोऽङः। ३

३य: अः 😘

We should worship Sri Ramkrishna in order to attain salvation in this Kali yuga.

Here ends the third chapter of Sri Sri Ramkrishna. Bhagabatam, describing a brief sketch of his life.

বঙ্গান্থবাদ :—

শ্বভাব কামিনীকাঞ্চন ভ্যাগী আগগণণে অবভীর্গ ও বাভ্তিগ্র পরিপূর্ণ হৈছু ঐবর্ধ্য ও মার্থ্য রগের আগার সনাতন জনার্চন মধুত্বন ভগবান শ্রীরাম-রক্তাবেই কলিবুলে ভঙ্গনীর। ৩১।৭৩

ভক্তিতীর্থবিরচিত প্রীপ্রীরামরফ্ডাগবতে প্রীপ্রীরামরফ্দেবের মহাজনবার্ত্ত রূপ তৃতীর অফে দীলাবিদাদ বর্ণিত হইল।

चतुर्वीऽङ्घः

यौरामक्रणस्य क्या प्रजल्पिनः

स्वामि प्रधाना जन दु:ख मोचकाः । तदोय पादान्द्रज धूलिधुसर' कदाभवेदस्य ग्रिरोऽधमस्य मे ॥ १ व्योमग्रहाधिक दिपन्यात बङ्गान्द्र माधवे । पिवासहागम्स' साक्षान्द्रचिणेखरधामृति ॥ २ तत्र दृष्टा जगदाय' सामज्ञण्य पिता मम । दण्डवस्त पोदतसे पतिला प्रचिवळ त' ॥ ३

पुन: पुन: पादधुनि' पानिभ्यां प्रतिग्दश्च सः।

समस्त्रे सुविन्यस्य धन्योश्चिमिति चीक्रवान् ॥ 8

I look forward to that day when I shall be blessed

with the dust of the feet of those great men who

treasure the uttering of Sci Ramkrishna in their heat

Once early in the month of Valsakh in the Betapall

श्यः चः

Then due to a very notsy and tumultuous atmosphere consequent on the gathering of people in learn numbers Thakur's call to his followers, his blessing on Narendra Nath and lastly his intimate followers. I pray for their forqiveness if I have gone astray anywhere. Thus the took has been completed. I have said what had been told by Pdmayoni Bramha about the Avatar of Kali Yuga, who is to be worshipped by all who seek salvation. 65 to 68

বঙ্গানুবাদঃ—

তংশবে বহু ব্যক্তির সমাধ্যবশত। মানাপ্রকার কোশালে উপস্থিত হুইলে ঠাকু পিছপালৈ আহলান কলে। নাজেলে বুরুপা দেখাইটা নিম্বালে গ্রহন কৰেন। ঠাকুবের ভক্তপর্য প্রোক্ত এইলাভাবেই উগারে বর্গন করিয়াছেন অভ্যব স্কেইসংলা হয়ভাগ্যাসান মহাভাচন আনায় কলা করিবন। ও।১০

প্রস্কৃত্য এইন্দ্র ভাবেই প্রস্থ সমান্তি কবিবাছেন। খবং প্রবাবনি প্রধা প্রকৃত্তে রাজমি জনীচধকে সুরাধ্যার ভাগনান প্রীয়াবহঞ্চাবের দীলা বাহা বলিয়াছেন স্থানি মুখাই শৌনক জবি এই নৈমিয়াবাল্য স্থাপনাকে নিকট ভাবাই শলিকা। সক্তব্য স্তাকাষী জনগুণ কলিয়ুগে ভাগনান প্রীয়াম-স্কুজাবের নিজাই যালা ক্ষিবে।

> श्रीरामक्षण्यदेव हि भगवन्त जनाईन । ऐख्ये माधुर्य रहाधारकृष सनातनम् ॥ ६८ कामिनोकाञ्चनव्यागादणीत्तम समुद्रवात् । पाड गुष्य परिपूर्णीच मजेत मधुसूदनम् ॥ ७०

दति श्रीभक्तितीर्थं विरचिते त्रीश्रीरामक्षणभागवतं पारमङ्ख्यां संहितार्था भगवतः त्रीरामक्षणप्रेयस्य मधात्रन् वार्तारुपी लीला-विलामाध्यस्वतोबीरकः। ३

१य: अ: 1

We should worship Sri Ramkrishna in order to attain salvation in this Kali yuga.

Here ends the third chapter of Sri Sri Ramkrishna Bhagabatam, describing a brief sketch of his life.

বঙ্গানুবাদ :—

মতএর কামিনীকাকন ত্যারী প্রাক্ষণকরে অবতীর্গ ওবাড্তগু পরিপূর্ব বেকু বর্ধা ও মাধুগা বদের আবার সনাতন জনার্চন মধুব্দন ভগবান শ্রীবাদ-কুম্বেম্বর্ট ক্রিব্রুগে ভঙ্গনীয়। ২০১৩

ভক্তিতীৰ্থবিহচিত শ্ৰীশ্ৰীবাসকৃষ্ণভাগৰতে শ্ৰীশ্ৰীবাসকৃষ্ণদেৰে মহালনগাওঁ। তপ তৃতীৰ স্বায়ে শীলাবিদাস বলিত চইল।

चतर्थोद्धः

योगस्तरायः कथा प्रजल्पिनः स्थामि प्रधाना जन दुःख सीचकाः । तदीव पाटाम्बुम धूनिएसर कदाभयेदच्य ग्रिगोऽधमस्य मे ॥ १ स्थामपदाधिक दिपरागत बद्धान्द मायवे । पितासदागतः स्विधिन्दिचित्रस्थामृति ॥ २ तत दृश जानायः गामकागः पिता सम । रण्डनत् पादन्वे वित्वा प्रतिच्या तः ॥ १ पुः पुमः पारधृति पानिभ्यां पतिस्रद्धा सः । स्यसमुद्धे सुविन्यस्य धन्योहिसीति चीक्षश्च ॥ ॥

धर्यः अः

year 1290. I had been to Dakshineswar with my father. As soon as my father met Sri Ramakrishna, he fell at his feet, took the dust of his feet on his head and felt blessed. 1 to 4

বঙ্গানুবাদ ঃ—

ভগবান জ্ঞানমভালেদের কথামূহত থায়দিবের কথা জনগণের হাও বোচন কারী বেদকল মহাবাজগণ আছেন। তাহাদের পদগুলি বারা কডদিনে আমার এতের দদর বর্ণে বারাত হত্তবে। >

্রপ্রীয় সম ১২৯০ সালের হৈপাথ মাসের প্রথমে আমি পিতৃদেবের স্তিত দ্কিণেধরে রাধী ব্রেমণির মনিরে বাইবাছিলাম ৷ ২

সেই স্থানে আমার পিতৃদেব ভরগন প্রবারফাদেবকে দর্শন করিবানার সমান্ত্রমে তাঁহার পদক্ষণে দত্তবং পতিত হইরা প্রথমস্থাক হুইট হতে ঠাতুবের পরস্থানি প্রমণ্যক্রীর নিজ মছকে ধাবণ করিয়া আমি ধর্ট হইলাম এই কথা বালিয়ারিবান । ৩।

ततस्वयोः पूर्वेष्टल संवाशननार पिता।
पुनर्भगवनस्तस्य पादध्यूनि प्रम्यक्त सः ॥ ५
सम मृद्धि, ददी भक्तार वसुवर्ष वयःक्रमे।
पानि सवामित तत्पादी विध्रुत्व जराती पतिः ॥ ६
तत्व समस्त्रक नायनः पुत्वपुत्र वस्त्रते हि ।
तदा न सालनेगक्त सत् पोदवप्रमञ्जाभः ॥ ०
ततः समस्त्रमं माम मृद्धि, दला

प्रोवाच यक्तन्त्र मद्या विवीह्ं। शक्य मुहर्त्त गत चैतनं हि कपाकणा तेन विसर्जिता मे ॥ ८

४य: ग्रः

After they had exchanged greetings and talked on matters relating to friends and relatives, my father bent my head down to his feet. By virtue of merits acquired in my previous births, I had been fortunate enough to have the feet of Sri Ramkrishna placed on my head. He blessed me with his hand on my head. I was then a boy of eight years and so I could not understand what he said, nor could wash his feet with my tears. I remember to have lost my sense for a while. S to 8

বঙ্গানুবাদ :

ঠাকুৰ এবং পিত। উভাৱৰ পূৰ্ব্য কথা অৰ্থাং কে কেমন আছে ইত্যাদি নাংমানিক বৃত্তাৰ আব্যাতনাৰ পৰ আবাৰ পিত। আবাৰ মতকেও ঠাকুবের পদপুনি দিয়া ভগৰানেৰ পাদ্বপুনক মথ্যে আবাৰ মতকও মত কৰাইবাছিলেন। তথন আবাৰ বৰন ৮ বংগৰ আনিও পূৰ্ব্য-পূৰ্ব্যাহাৰে পৃত্তাপুনক। ভূটি হতে ঠাকুবেৰ দুইটি পাদপত্ৰ মতকে ধাৰণ কৰিবাছিলান কিন্তু তথা আছিল বানক মণতে। গুৱাহ পাচপত্ৰ আহি বিখেতি কবিতে গাবি নাই। ৪৮০৭

ভংগরে ঠাকুর আনার মহাকে করণর দিয়া কি বলিক্ষন ভাগা বুঝিতে ন্ পারিকেও ভিনি বে আনাকে হণা করিকেন ইবা বুঝিয়াছিলার। এবং অনেকত্ব সংঘাটান হবাছিলান।

> नया द्वारा मृत्या किन्तु श्वस्यागीर्थाद् श्राह्मतः। पणित्रतीऽष्ठः सविष्यामि दीर्घाष्ट्रय न संग्रयः। ? सप्तामीति वयोवर्षः गतः प्रायोऽश्वना समः। पणित्रतेशहतलाच प्रत्यचामीः पर्दोगता ॥ १० ततः प्रमादीय सुमिष्ट मिष्ट ह्य्याणि विष्ठे समः देवदेवः। दत्या सक्षाकर्षे युतो सकाला विषक्रयामास सुदुधिक्तः। १९०

४र्घ: अ:

ततः पिता तब सरिहराया घटे समानोय हि तत् प्रदत्तः । भोज्यं मयासोहं सहोयवित्रः संमेजयोगास जल्ह्य गाङ्गः ॥ १२

Afterwards I understood that he had blessed me to the of fect that I should be a scholar and live a long hip. Now at this age of eighty seven years, admired as I am by many a great scholar. If feel to day the infallable effect of his blessing. He gave us sweets and fell sorry that we could not stay longer that day. We then, went to the river and shared the sweets and quenched our thirst with the holy water of the Ganga. 9 to 12.

वश्रोञ्चाम 🏪 🗥

ভংগবে বুবিদার ঠাকুরের আনির্জানে আনি দীর্ঘাছ: ও পতিত হইব।
বভত্তর উপস্থিত আমার বয়ন প্রায় ৮) নথানিতি ইবা দীর্ঘাছর পূর্ব দক্ষম এবং
পতিত্বর্গ আমাকে প্রদ্ধা করেন ইবাও পতিতের দক্ষম অকত্তর ঠাকুরের
আনির্জান অকরে অকরে প্রত্যুক্ত ইইতেছে। ১১১০

ভংশরে ঠাকুর এসাধীর নিঠার আমার শিকাকে খানন্দর সহিত দিখেন কিন্তু শিতা সেদিন বেখানে না থাকার হুগ্রেখর সহিত আমাধিগকে বিদার দিদেন ৪ ১১

ভংগরে শিতা গাসার খাটে ৰসিয়া আমার সহিও ঠাতুরের প্রদন্ত নিইন্ত্র। ভোলন ও গাসালদ পান করিয়াছিলেন। ১২

> रातस्तव्या राममणे मन्दिराइहिरागाः । वाल्यवापनत्रवाहः पितरं स्प्रप्टवांमता ॥ १६ ननामत्यदेवहत्त्राः भवान् यं मन्दिरान्तरे । कोऽयं जनः पिळ्यः जिंभवतः क्रयातां सम् ॥ १४

४ग्रं: च:

मुलेब मृत्रं भी पुत्र मर्खेषां नः पिताद्यवः। श्रयाकामध्यतयन्दः सर्खेषां मातृनी भवेत्॥ १५ तथा श्रीरामकशोऽयः भगवान् जगतः पिता। वैक्तपटादवतोणीऽच जनमङ्गन देववे॥ १६०

On coming out of the temple premises. "Who is he whom you so honoured in the temple? Is he your father or so?" At this my father replied, "Dear ion, he is father to all, just as the moon is everybody's uncle. He is God Himself descended from heaven to the earth for the good of humanity, and is known as Sri Bamakrishna." 13 to 16

श्रीश्रीरासक्तशुभागवतस्य

शर्यः अः

एव' ग्रेग्रवतस्तस्य भगवद्गाव चिम्तनात् । नान्य देवे हुदा भिक्तभविन्मेऽत्र कदाचन ॥ १८ सचन प्रांच संयुक्त दिव्यमृत्तीः समीचणात्। परन्तु स्वापकाले मां प्रायमो निजमूति धृक्।। १८ पुरुषः सुसमायातः सहास्यमवदश्च सः। क्रमलं तव भी एव गमिष्यामि यथागतम्॥ २०

Those who do not see Sri Ramkrishna and who are not seen by him live a miserable life. From that time onwards to this ripe old age no other gods save Sri Ramkrishna can command my devotion so profoundly. From time to time in my sleep. I often would see him standing before me and saying, "Dear son, I think all is well with you. I now go off to the place from where I had come." Yet I thought that it was a dream and might be an effect of constant thinking. 16 to 20

বঙ্গাত্রবাদ ঃ—

₹、.

অতএব যে ব্যক্তি ভগবান শ্ৰীয়ামহফদেৰকৈ দৰ্শন না কৰেন এবং ভগৰান জীৱামকুফদেৰও যাঁহাকে না দেখেন সেই সকল লোক **জিলোকে নি**শিষ্ঠ অর্থাৎ ভারাদের দেহ মৃতদেহসদৃশ। ১৭

এইরণভাবে ৰাল্যকাল হতে আছ পর্যান্ত সেই ভীবন্ত ভগবৰিগ্রহ চিতা ক্ৰিয়া অৱ কোন দেবতাতেই ভাদূশ ভক্তি কণ্নও হয় না এবং সেই বাল্যকাল হতে অভাবৰি আমাৰ নিক্তিতা অবস্থায় প্ৰায়ই ঠাকুৱ দেই মূৰ্তিতে আসিয়া সহাত বহুনে ৰংলন ওহে পুত্ৰ তুমি ভাল আছত আমি চলিলাম **বেখান** হতে আসিয়াহি সেইখানে এইরণভাবে মধ্যে মধ্যে ঠাতুর আমাকে দেখা দিলেও আমি ভাবিতাম ইহা আমার মনের বিকার। ১৯।২০ ।

रुष्टुः याः

पुर्व्वविद्वद्रितावस्थां गतः प्रत्यचतां गतः। .. एव' वह तिथे वर्षे गते देवोऽवदच मां । २९ मन्नीला विलिख ख' भी देवभाषायतां सधीः। लामह' संवदिष्यामि माभैषीः पण्डितो भवान् ॥ २२ तदादेशितमः प्राप्य समायः परमोदामः । धन्योऽष्टमिति मत्वा तचरित' रचित्' मयो ॥ २३ चतीऽत्र यः प्रमादी मे त्रृटि वी या भविष्यति। ते चलको सहाभागेस्तहकोः कर्यापरैः ॥ २४

When I was about fifty years old, one night he appeared before me and said, "Oh scholar, write a book on my life in Sanskrit. I shall quide you. Don't fear. You are a scholar." It is at his behest that I have lunched upon this venture. I consider myself to have been blessed by him and accordingly I have ventured to compose this book Hence I hope to be excused for any omission or commission by his most kind-hearted and benevolent devotees.

21 to 24

বসাত্ৰাদ:--

ংখন আমার বছদ পঞ্চাশং বর্চ তথন এক্দিন শেহবাতে আমার চতুশালৈত একা নিত্তিত অবস্থাহ পূৰ্বেহে মত আলিয়া পুনঃ পুনঃ ব্লিগেন ভূমি আমার দীলা দেব ভাষার অর্থাং সংস্কৃত ভাষার দিবা। ভূমি পরিত भटबर एवं गारेशद कारन विष्ट्रमात्र नारे। यह यन चामि चाननाद नीता कामि নাই ভাগে হইলে আবি তোমাকে আমার শীলা হানাইলা দিব। ২১/২২

बीक्तक बरेदन चारम नारेडा चामांद छेदन नामन स्टेडाह्स बाहाब छान শাবি শাবাকে হয় মৰে কৰিছা তাহাৰ শীলা হৰ্নে কায়ত হইছেছি ৷ ২৩

४र्घ: च:

শ্বত্রর আমার এই শেষার মধ্যে ব্রপ্রকার ভূশনান্তিত্রি ঠাকুরের , দুরালীক ভক্তবর্গ নুরারাজগুলু ক্ষা করিবেন ইণাই আমার একাল প্রার্থনা ১ ১৫

अधुना ग्रह्मद्वयस्य द्वपस्य प्रसाक्षनः।

तत् पादमञ्जभः विक्का धन्योऽचि तत् कपाप्तितः । २५ प्राक्त प्रत्यचोकतः यद्वि भगवत् पोदपद्वजः ।

तिचन्तया यातु काल' बाधनेय' धदा मम् ॥ २६ इति त्रीग्रन्थकर्त्तर्भगवहर्या नवरिचय रूपा चतुर्य बल्ली ॥ ४

I wash his feet with tears of gratitude as I have been blessed by his grace and see him enshrined in my book. I long for the day when I shall breathe my last mediating on those feet which I had seen in my childhood. 25 to 26

Here ends the Fourth chapter describing the writer's personal experience and meeting with Sri Ramakrishna.

বঙ্গান্তবাদ :--

সম্র্রতি এখুরণে ভগবানকে পাইয়া তীহার পাদপন্ন অঞ্জলে অভিষিত্ত করিয়া তীহার রুপালাভে ধর হইতেছি। ২৫

পূর্বে অর্থাৎ বালাবিহার বে পারণার প্রত্যক্ষ করিমাছি সেই পায়পর ছুট আমার জীবনাত কালের শেষ নিংবাদ ত্যাগের সমরে চিতা করিছে সমর্থ হুই ইহাই আমার এতাত প্রার্থনাঃ ২৬

এইটি নেখকের ভগবানের দর্শনের পরিচয়। চতুর্থ বল্লী।

चय खगण निर्देशरूपा पश्चमावल्ली।। प्र

त्रेतायुगे दागरिय: यौरामोभगवान् स्वय: ।
 वैसुण्ड: सम्परित्यच्यायोध्यायां मिक्कधामित ॥ १

५सः घः

श्राहिरामेहभायेव राचमानां हरालनां। सहसंमंदचणाय प्रजानां रस्त्रनाय च ॥ २ आविरामोत् कतौ तदत् कामारपुक् र प्रमु: । गदाधर इति स्थातो लोलार्थं रहनन्दनः॥ ३ श्रतोत दावरसुमें यथा श्रीभगवान् स्वयः। गोलोकादावशत् अत्यः स्वसाम व्रजमण्डलः॥ ४

In the Treta Yuga God manifested Himself as Ramchandra, son of King Dasarath of Ayodhya to kill demons, uphold religion and make the people rich and prosperous. In the same way. God appeared as Gadadhar at Kamarpukur in this Kali Yuga to do His own will, In the Dwapar Yuga God appeared as Sri Krishna and did all he intended to do in Braiadham and Dwaraka. 1 to 4

বঙ্গান্তবাদ :—

মতপের ভগণান শ্রীরামক্ষ্যদেবের এবং তাঁহার স্থানগণের পরিচর ব্লা হউত্যাদ।

সনাতন ধর্মগংকণ ভাষতীয় প্রচারদের্গর আনলগান এবং এই রাকসকুন নির্দুল কবিষার জন্ত ক্রেডা রুগে বয়ে ভগবান শ্রীয়ানজ্প জাঁহার নিজবান বৈস্কৃতি পবিভাগপূর্বক মন্তালোকে মৃত্যিকেকে অবোধানাকে আবিত্তি ইটাটিকেনঃ

বেই ব্যুন্তন এবামচন্দ্ৰই কলিয়গে দীদাৰ মত কামাৰপুত্ৰে গ্ৰাংর নামে আৰিত্তি হইৱাহেন। ১২১০

करनाद द्वानदहत गिक्तवान मूर्वित्क पहर कर्गवान क्षेत्रक छोहाँद निक्ताराम रागानक वहेरक क्रमण्डल । क থম: যু:

पित्रादिसगर्षे युं क्षः सचिदानन्द विषष्ठः ।

या या लोलायकारां से त्रलं मधुद्दे तथा ॥ ४

दोरकार्या निर्मयं ण सष्टिपोष्टन्द संहतः ।

बक्तदेगान्तरेचात्र कामारपुक्तरे प्रमुः ॥ ६

कित्रकाता नगर्याच्य तथा थो दिस्सण खरे ।

आदि सस्यान्तरा सीलायतपुर, कत्वान् स्वयः ॥ ०

भगवोन रामकण्यानु युव्यः यरिकरः सद्द ।

चुदिरामः वितावास्य वसुदेशास्य देवको ॥

चुदिरामः वितावास्य वसुदेशास्य देवको ॥

चुदिरामः वितावास्य वसुदेशास्य देवको ॥

□

In the same way God appeared as Sri Ramkrishna at Kamarpukur in Bengal and performed his activities in three stages, early, middle and late, in the city of Calcutta and at Dakshineswar. Here egain he was accompanied with his previous associates. Basudey who was father of Krishna in the Dwapar Yuga appeared as Khuduram, so also Devakt as Chandra Devi.

प्रसः यः

चन्द्रदिव्यस्य कननी च्येष्ठ स्वाता महाचतः । श्रीरामक्कमारदात्र वसमद्री न संग्रदः ॥ ८ रामेख्वरी महादेवः श्रीगोपेखर संज्ञकः । व्रजे नित्वा व्यितिर्यस्य कार्यानीतेचणाय च ॥ १० कात्वायमी महासाया श्रीकचा भगिनी च या । श्रीमत्तं। जानकी देवी श्रीयती या च गर्धकर ॥ १० त एव सारदादेवो कीतासम्प्रीत्तकारिणी । यगोदा भेरवीदेवो वासुस्त्याधारक्षिणी ॥ १२

Balavadra as Ramkumar, Sri Gopeswara as Rameswara. Katyayani, sister of Sri Krishna. as Janaki Devi, Radhika as Sarada Devi, Jasoda as Bhairabi.

9 to 12

বঙ্গানুবাৰ :--

শীক্ষকদেশ্র পিতা ব্যুদ্ধেই গাণাধ্যের পিতা কুদিরাম। এবং মাতা চল্লাদেশীই ব্যুদ্ধে পত্নী দেবলী। জ্যের্চ ল্রাঙা অপতিত শীরামকুমার পতিতই মহাবদ বলভান বা বলগাম। ইয়া নিল্লান্দ্র। ৮।১

ঠাজুরের মধ্যম ভ্রাতা রামেধরেই ভগবান গোপেখর মহাদেব থিনি ক্রফ্যলীল্য দর্শনার্থে নিত্য অন্ধামে বাস করেন ॥ ১০

শ্রীহাকের ভদিনী বোগবায়াই ঠাকুরের ভগিনী কাত্যারনী। জনকন্দিনী দীতা ও ব্যবহার্যনিদিনী রাধা এই চুইটি শক্তির একাধারে প্রকাশ দীলাদপূর্ত্তি, কাবিশী সাকাং গদাবর কান্তা মহাভাব "রেদিশী ভগবতী ত্রীনতী সারদায়েনী ধ্বাং বাংসন্যভাবের প্রধার স্থানীয়া তৈরবী দেশীই বশোষ। ১১/১২

> भगिनो रामक्षणस्य साचात् थीः सर्वेमङ्गला। जटाधारो रामलानाविग्रहस्य सुमिहिदः॥ १३

श्रीरामकपामागवतस्य

21de 1

प्रमः अः

त्रीसमवन्द्रमन्द्रन्त्ययक्षाश्चर्याः मे मसुः । ब्रह्मीयः श्रीवशिष्ठन्तु तीतापुरीति नामकः ॥ १४ श्रीरामकः खुदेशस्य शुरुवीदित साधवः । . इद्यो इत्रधारी च मुख्यभावन सङ्गती ॥ १५ त्रीदामः श्रीत्रचण्य मिलितो तत्मुष्टायको ।

यथा भीरामबीनार्या सागर गत योजनम् ॥ १६ Lakshmi as Sarbamangala, sister of Sri Ramkrishna Sara Agasta as latadhari: Vashisha as Totanuri Sci

Lakshmi as Sarbamangala, sister of Sri Ramkrishna Saga Agasta as Jatadhari; Vashistha as Tolapuri, Sri Dama and Sri Lakshmana as Hridaya and Haladhari respectively. 13 to 16

বঙ্গান্মবাদ ঃ

এবং উহামহতদেবের কনিঠা তদিবী সর্ববদান কেবাই সর্বাহমসাংগ্রিমী সন্মারতদা। হামদাদা বিশ্লাহ দেবী মটাবাহী সাবুই অগত্য মূদ্। বিদি ঠাকুবকে হামময়ে দীফিত করিমা দিছিদান করান। ২০

ভোতাপুৰী সন্নাসীই সাক্ষাৎ ত্ৰহাৰি বনিত। বিনি ভগৰান গ্ৰীৱাময়কাংখ্যত অধৈত তক্ষ সাধ্যাহ গুড় । ১৪ धर्यः अ:

सङ्घित्वा राम कार्यमकरीत् स मङ्गकितः।
मङ्गातोरो रामदासः श्रीरामादित ग्राक्तिपुक् ॥ ६०
तयात श्रीनरेन्द्रस्तु श्रीरामाङ्गकितः।
श्रीरामाङ्गणदेवसः छपया करूणा निषिः॥ १८
गत्वा सिन्धोः वारमित रामाङ्गणक्यापुतः।
दृदी तज्जङ्गादिम्यो येन ते नरतां गताः॥ १८
स्त्र श्रूपेनावतीर्थः श्रीरामाङ्गण नामधृङ्।
स्मनदस्यार्थः जीवानां सृत्रि हित्वे ॥ २०
कश्री वीतावनारोऽयं स्त्रियाक्यानुसारतः।
यदासतो धृवासृक्तिभविष्ति न संग्रयः। ११

पृति श्रीभगवत: श्रीरामकणादेवस्य स्वगण निर्देगस्या प्रद्यमान

Just as the mighty Hanuman served the will of Ramchandra by crossing over the sea, so also Sri Narendra crossed the seas to preach the mozzage of Sri Ramkrishna among people who were spiritually blind. God Himself appeared as Sri Ramkrishna the suffering humanity. According to the prediction of the ancient sages, He is the Pita Avstara of Kali Yuga, by enchanting whose name man can undo itself attents alvation. 17 to 21

Here ends the Fifth Chapter enumerating the followers and associates of Sri Ramakrishna,

धर्घः अ:

सङ्घिता राम कार्यमकरोत् स मझकषिः।
मझवोरो रामदासः त्रीरामादिष ग्रिष्टक् ॥ 'ठ
तयात त्रीनरेन्द्रस्त श्रीरामक्षणसेवकः।
त्रीरामक्षणदेवस्य कपया करणा निषिः॥ १८
गता सिन्धोः पारमिष रामकण्यकयास्तः।
ददी तज्जड्वादिभ्यो येन ते नरतां गताः॥ १८
स्वयः कपनावतीर्थः त्रोसामकण्य नामधृकः।
त्रमवदमेरसायः जीवानां मुक्ति हतवे॥ २०
कनौ पीतावनारोऽयं ऋषिवाक्यास्तास्तः।
यद्यामतो भृवामुक्तिर्भयित न कंगयः॥ २१

द्दति श्रीभगवतः श्रीरामकः खदेवस्य स्वगण निर्देशरूप। पञ्चमा-वल्लो ॥ ५

Just as the mighty Hanuman served the will of Ramchandra by crossing over the sea, so also Sri Narendra crossed the seas to preach the message of Sri Ramkrishna among people who were spiritually blind. God Himself appeared as Sri Ramkrishna to the suffering humanity. According to the predication of the ancient sages, He is the Pita Avatara of Kali Yuga, by enchanting whose name men can undoubtedly attain salvation. 17 to 21

Here ends the Fifth Chapter enumerating the followers and associates of Sri Ramaktishna.

धर्यः अ:

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

ভগৰান প্ৰীয়াৰকুক্তদেৰই খংগ্ৰেপে আৰিচুতি ইইয়া কৰিছত জীবদৰদেৱ সনাজন ধৰ্মের বকাও মুক্তিদানের উপায় নিম্নাহিত করিয়াছেন। ৩০

ৰীহার নাৰ দইবামাত্র মৃতি হয় ইহাবেদ প্রাণাদি সর্জাপাতের সিহাত মতবা স্থোত্য সাংন বণিঃ। মহাপুরবর্গ বণিয়াছেন) ২১

हेशारे अञ्चलतान धीरामहक्षाप्तरत चलन निर्मनकन नक्षमपत्री नमाध इरेन । दक्ष

चन्यारभे श्रीरामकण देवस्य प्रणामादिना मङ्गलाचरकरूपा पष्ट बल्ली। ६

तुरं मीन्द्रान्यदा भक्षा स च वाग् विषयी छतः ॥ १ विगत बहुसमाग्रे वीरसिंग्रे ययद्यान् चजनपुर निवासी बेच्चनेराजसिंग्डः । अक्षत परम भक्षा यद्य सूनें: प्रविद्य निखिन जनवरच्ली रामकच्या स जीवात् । २

प्रणस्य जोरासक्षकादेवः वाचासगोचरः।

निष्यत्त जनगरस्या रामकस्याः स जाशात् । व व्योगमकस्यदेवस्य माहाकामगुनापि च । इम्बते सददास्टर्यः तत्तस्येवेड्सिजनैः ॥ ३ आकाणचार वेलायां स्रोमन्दिर विलड्नि । प्रापात्ययः पताङ्गातां भवेदेव न संग्रयः॥ ४

I bow down to Sri Ramakrishna. It is due to my folly that I try to catch Him in the net of letters even though no words can reach Him Some.

६४: चः

eight hundred years ago. Birsinha, King of Bishnupur, founded the stony image of Sri Sri Ramakrishra. Occasionally the glory of His divine presence is felt even now by the people of the locality. Any bird that attempts to fly over the the temple falls down and dies. 1 to 4

ব্দানুবাদ :--

चनवर अश्वरक्ष आंदाण रहेनतीय अस्त अनिगंत्र व्यवस्था जनवा अश्वरक्षरात्व अभाव ७ विकिर माशचा वर्षित देशेलाह । बांगाठील कृतवान अश्वरक्षरत्व अस्त गूर्वक चांमार चार्युक्शवन्तः चावि छोशाक नालाह विरवीहत कृतिस्थि । >

প্রায় আট পত বংসর পূর্বে বাসুড়া প্রবেশের অবর্গত প্রসিদ্ধ বিস্কৃত্যবাদ বাদ্ধানী বিশাসী বাশাবহ পরত হৈচাবাসকুসমূহভাবদি বাদিবদাবর প্রতি প্রতিষ্ঠান করিছে বাদ্ধান বাদ্ধা

এই বাসকে বিশ্ববেদ মহিলা মাতীৰ আক্ৰয়। মাত্ৰ পৰ্যাত্ৰ কেই পানের বহনাতি প্ৰায় কৰ্মৰ । পাতিলাবেই আকাল পাৰে বামন সহতে মন্তিবেছ চুকা বা চক্ৰ মন্ত্ৰিক হৈছিল, কক্ষোই মন্ত্ৰিক কৰ্মৰ প্ৰতিক হইতা মুহূৰ বহু বহি কেই সম্ভ্ৰুত্ৰ প্ৰায় প্ৰায়ণ কেইলি হাৰত চৰবাসুত বেন খবে অংকবাৰ কেই পকী ক্ষীতি হাইক উল্লিয় বহু ।

> चरणाग्न संन्यर्गाक्रीयनः प्राप्नुवन्ति ते । कराष्ट्र निष्पर्गविष्ठः भोगाये द्वव्यते स्पृटः॥ ५

६८: श्रः

धतिस्त्रालसस्यवारित्रसत्यमभिधीयते । रमन्ते योगिनोयत्र निर्मिकत्त् समाधिना ॥ ६ सीउय योगामकृष्यस्त् विषडान्तर धारकः । नराकृति परबद्यस्वरूपो नात्र संगठः ॥ ० या जीलाधरितारनेनाव्यचिन्तरानन्तरात्रिकाः । धतः त्रोरामकृष्येऽयं पूर्ण त्रीभगवान् स्वयं ॥ ८

But if the holy water of Sri Ramakrishna is sprinkled on its body, it comes back to life. Again on the rice offered to the God, marks of fingers are distinctly, seen. God Ramakrishna manifested Himself in human form at Kamarpukur. So our Sri Ramakrishna is undoubtedly God's own Self. 5 to 8

বঙ্গান্তবাদ:--

এবং বিগ্ৰহের অল্লভোগনান সম্বে আরের উপরিভাগে পাঁচটি অসুদির চিন্দু বেখা নাম। ব অত্তর্ব শুরামরক। বিগ্রহের কৈকাদিক সতা, বৃশতঃ ইংগুব নাম কিস্তা বুদিরা বেকে অভিহিত ইইলাক্ষে। বে রামরকে বোদিগণ নিবিক্ল সমাধি

ৰাবা ক্ৰমানৰ প্ৰাপ্ত হন। ৩ এবং ঠাকুৰ যে সকল দীলা কৰিয়াছেন লেই সকল অভিয়া ও খনগুলকিঃ প্ৰকাশক বৰবঃ এইঠাকুৰ ৱামহক্ষাংশৰই পূৰ্ব অধ্য অগবান। "৮

> गिवब्रह्मादयो ये च तन्त्र वेट् प्रवर्त्तकाः। त्रीरामकण्य माहात्मा वर्णने तेऽवि न चमाः॥८

देल: आ

तत् कवालेम प्राप्तायं तदारेमाहिलिष्यते । तहन्नैः श्रीमहाभागेः चन्तव्यं स्वतनं सम ॥ १० नाहः कविययः प्रार्थों न से चार्योगमे स्टहा । चात्म संगोधनार्योय समायं परमीदामः ॥ १० कुणाचरमिवे तेन यदि कष्यापि वा मवेत् । खलानस्य समेवामी भीभाष्योध्य जनसः ॥ १०

Lord Shiva and Bramha who are the makers of Tantra and Vedas are not capable of describing the glory of Sri Ramakrishna, I endeavour to scribble a sketch of his life at his behest that I may be tavoured with a bit of his grace. Hence I hope that his kind-hearted devotees will graciously forgive me for my faults. I have no ambition for fame ora fortune, It is all for self-purification that I have laboured on this book. I shall deem it a great fortune of mine if any words of this book are found to be worth appreciation by anybody, just as one gets delighted to see the shape of a letter among the innumberable dots on a piece of wood caused by wood worm.

9 to 12

বদানুবাদ :--

एक धरा विश्वास्थित व्यवनिक दिश्वन तिर विश्वानि विरुद्ध सीहिन छीराबाव श्रीवासक प्रतिम वर्तत शबर्ष हत ना। >

६ष्ठः अः

ঠাকুৰেৰ কুশাক্ষা পাইবাৰ অন্ত তাঁহাইই আদেশে এই বাৰহক ভাগৰত সংস্কৃত ভাষায় দিখিতেই। মহাভাগ্যধান ঠাকুৰেৰ ভক্তবুল মহাবাছণৰ আমাৰ জনপ্ৰবাদে ক্ষম ক্ষিৰেন। ২০

আমি দেখকগণের মত অ্থাতি প্রার্থনা করি নাই। এবং এছন্ত আমার
অর্থাগানও পা্তা নাই। আমি আমার অ্তাকরণের বিততি কামনার এই এছ
দিখিতিছি। তুপ নামক কীটোর কাঠ ছংশন বিপুর মধ্যে ২৮টি বর্গবিভাগের
মতে আমারত নানাপ্রকার অগস্ত কথার মধ্যে যদি একটিও ভাল কথা
দেখিয়া ভগবত্তক আনন্দ লাভ করেন ইহাই আমার উত্তম সৌভাগ্য মনে
করিব। ১১৮২

बाक्येषु यदि मालिन्य वाकाजे दृश्यते यदि । तन्मार्क्षमेन मन्दोऽहमनुवाज्ञीमहात्ममिः ॥ ११ लाह्म्या विमलेतीरे घ्यानयोगाश्विताय वे । विख्यवावनकर्त्रे श्रीरामहाचाय ते नमः ॥ १८ अवला सच्चा कर्त्त् यय ग्रातः सुसाधनैः । क्षीडापुत्ततिकां कार्त्वी रामहत्त्य नमामि तः ॥ १५ स्विचा कार्तिकां देवीं देविषेक्षर पत्तने । स्वकार हायतीं यो हि रामहाण् नमामि तः ॥ १५

I bow down to Sri Ramakrishna who seated himself on the bank of the holy Gange with his spiritual self poised on profound meditation and thought. I prostrate myself with great reverence to Sri Ramakrishna who made the stony image move with life and

६ष्ठः ग्रः

played with the Goddess Kali like boy with a doll. I bend my head down to the feet of Sri Ramakrishna who could make the stony image of Dakshina Kali throb with life and consciousness. 13 to 16.

বঙ্গানুবাদ: --

ৰাক্যজ্ঞানী পণ্ডিতবৰ্গ আনাৰ ৰাক্যের মধ্যে দোৰদৰ্শন কৰিলে অফুগ্ৰহ পূৰ্বক কৰা কৰিবেন ইহাই আনাৰ একাড প্ৰথিন। ১৬

ভাবিধনীয় বিচছ তীরে খানবোগাবদারী অগংপবিমকারী ভগধান শুরামরকাষেকে নমধার করি। বিনি অনুতর্ম সাধনবাদে প্রবেষকী অসমা কানিকাদেখীকে সালা ও জীড়াপুরানিকার মত করিয়াছিলেন আদি নেই বানরকাষেকে নমধার করি। এবং স্বিভাগরের স্বিপানাদিকাকে আন্তর্ অর্থাং সাধারণ নারীমূর্ত্তির মত ভালনাধি করাইরাছিলেন আবি সেই বানর্ক্ত প্রথক নমধার করি। ১৪/১৬%

> स्वभक्षभण वत्यसामित्यके सलीलया। विकारी माळक्षण यो देव स्वमहं भने॥ १७ श्रीरामकणक्षी यो समिदानन्द व्यक्षी। तयोरेक्यमभुद्यत्व सम्बन्धः नमासि तं । १८ श्रीरामण कतः सतुर्दं स्वरं नवनाणेव। सावणस्य वधार्याय गतयोजन विस्तृते॥ १८ भवाणंवीतारवाययन्त्रवास्त सतुना। भवाग्यंव सम्नानां भवागः प्रदेशितः॥ १०

६ष्ट. अ:

I worship Sr. Ramakrishna who could bring down the Divine Mother to this world of physical reality and show Her to his devotees. I pay my homage to Shri Ramakrishna who is the unified self of Sri Ramachandra and Sri Krishna. Shri Ramachandra made a bridge to cross the sea to kill Ravana. Sri Ramakrishna showed us by his divine knowledge the way to bridge over the sea of suffering and to reach the land of eternal bliss.

17 to 20

বঙ্গান্তবাদঃ—

বে রানস্থা নিজ ভক্তসুলকে ও প্রকীয়া গর্ভগাবিশীর ভাষ চিন্ময়ী অগদম্বাকে প্রত্যক করাইরাছেন আমি সেই রামরককে ভরনা করি। ১৭

জ্ঞানানন্দ্ৰরূপ রাম এবং হল্ফ এই ছইটি বিএহ যে গ্রাগরে একভাপ্রাপ্ত হইয়া ভগবান প্রথমিরজ্ঞানের রূপে সামারণের প্রত্যক্ষ বইরাছেন আমি সেই রামরুহকে নম্বার করি। ১৮

শ্ৰীবামচন্দ্ৰ বাবৰ বৰেৰ জন্ত শত বোজন বিস্থৃত গ্ৰতিক্ৰমনীয় পৰন সমুদ্ৰে দেহবন্ধন কৰিবাছেন 1 ১০

ভগৰান প্ৰীয়ামহক্ষদেৰ সংগাৱকণ অধ্যূপে নিমন্ত্ৰিত ধনগংগৰ ভৰগন্ত্ৰ উত্তীৰ ছইবাৰ দক্ত বাহাৰ কৰাকণ অনুতেৰ সেতৃহাৰা আনন্দমহ ভগৰ্থ বান প্ৰাৰ্শিক হইবাছে। ২০

> भूभारहरणार्थाय वृन्दावनविद्यारिणाः। स्वव'गस्यापिविध्वंगः क्षती भगवता स्वयं ॥ २१

६ष्ठः ग्राः

जीवक्स बिनावाय योरामकण देषिना।
सेसारमार्गः सत्ताको जगतः मान्ति तृवा।
वेदे पुराचे तृत्वे च मन्ते च भारते तृवा।
योरामकण नामैव गोतः सर्वेत सर्वेदा॥ २६
वेदवदुत्तमा विचा भवेदेव सुनिषिता।
वा कथास्त गिचातो रामकण्यं नतेऽष्मि तः॥ ३४

इति श्रीरामक्रप्णभागवते प्रणत्यादिरूपा पष्ठवल्लो । ६

Sri Kushna annihilated his own race to relieve the earth of her miseries. Shri Ramakrishna avoided the way to family life for the peace of the world and to relieve humanity of bondage to this mortal world. The name of Sri Ramakrisha has been extolled in the Vedas. Tantra, Mantra, the Mahabharata and everywhere else. The utterings of Sri Ramakrishna are as good as the Vedas. I bow down to him. 21 to 24.

Here ends the Sixth Chapter of Sri Ramakrishna Bhagabatam expressing salutations to Him.

বঙ্গানুবাৰ :--

কুলাবনবিধারী থাং ভগবান কুলচন্দ্র পুথিবীর হালভার মুক্তির চন্ত নিম্ন বাল অর্থাং মহবার ধালে করিবাছেন ছক্রণ ইতিববান বামকুলাক্ষর ভগথেক শান্তি বিবার কল সর্বাতোভাবে সংসার শব শবিতালি করিবাছেন। श्रीशीराह्मक्रणभागवरुस्य

देश: अ:

বেদ পুরাণ তমু মথ ও মহাভারত প্রভৃতি বাবতীয় ধর্মগ্রামুর্ফ নাম্ট

গীত হইবাছে। ২৬

যে বামরফের কথামূত হইতে বেদতুল্য শিক্ষা হর ইয়া এব নিশ্চিত।

আৰি দৈই ভগৰান জীৱাক্ষমকুক্ষকে কোট কোট নময়ার করি। ২৪

· এटेडि क्रियामकरणत्वत्र वन्मनाणि यहेवली ।

খীদ্মীবাদজন্মদানবনদ্। শ্রীক্রীক্রামক্রফভাগবতম্। শ্রাদিনীলা প্রধনোহধ্যায়

सत्यनिष्ठः सदाचारः सत्यवादी सदाग्रचिः। जितस्त्रीय स्त्वरूची च धार्मिकः प्रियद्ग्रेनः।। १ भक्ती साचार्मस्यातः योगामचन्द्रसेवकः। इत्यन्द्रसमस्त्राते दाने टैरयपतिर्यया॥ २ युडा ष्ट्रस्यन्द्रसमस्त्राते दाने टैरयपतिर्यया॥ २ युडा ष्ट्रस्यन्द्रसमस्त्राते दाने टैरयपतिर्यया॥ २ व्यामस्त्रातः स्टी चाने देवी महिन्दरः॥ १ योचिद्रसमामस्त्राते व्यामस्त्रातः। १ स्वभावकुलीनयासीच्चद्रीयास्यायवंग्रजः॥ ४

PART—1 Chapter—I

There was a bramhin, named Khudiram, who came of chattopadhyaya family. He ranked high among the bramhins. He possessed divine wisdom. He was as great as Lord Shiva in knowledge, and the Eternal Being in his creative ability. He was as pure as the sky, and as learned as Vrihaspati, the Instructor of the gods. He equalled the Lord of Demons in charitableness, Harishchandra in renunciation, and Hanuman.

devotee of Shri Ramchandra in his devotion. He was good-looking, pious, given to penance, selfcontrolled, purged of all impurity, truthful and adhering to truth and goodness. | 1 to 4 |

বঞ্চাতুবাদ। সভ্যনিষ্ঠ সদাচারী সভ্যবাদী সর্ববদা পবিত্র মধুর দ্যু ত্যাগণীল ধান্মিক সর্ববদা পবিত্র মহাবীর রামদাসসদৃশ ভক্ত শ্রীরামচন্দ্রের সেবক ত্যাগে রাজা হরিশ্চক্র দানে দৈত্যপতি বলিয়াজ বন্ধিতে বৃহস্পতি স্ঠিবিষয়ে ত্রন্ধা জ্ঞানে সাক্ষাৎ শহরের সদৃশ বর্ণোত্তম ব্রহ্মন্ড ব্রাহ্মণ চট্টোপাধ্যায় বংশসমূতস্বভাবকুলীন কুদিরাম নামে জগৎ পবিত্রকারী একটি ত্রাহ্মণ ছিলেন। ॥ ১৷২৷০৷৪ ॥

প্রথমোধ্যায় :

चन्द्रादेवी तस्य पत्नी सारस्यप्रतिमुर्तिका। सहास्यवदना देवी पत्युरेकान्तवहासा॥ ५ गङ्गायाः पश्चिमे भागे दृगलीपदेशसंज्ञने । तस्य प्रान्ते देरियामे पिळपैतामही महान् ॥६ वसति:स्वदिरामस्य सम्पत्तिवापि विस्तरा । आसोहिद्यालयस्तव तथा देवांत्रयी महान् ॥७ तत्रत्यभूपतियो ऽसी पाविष्ठी दस्युष्टत्तिकः। राजदारा भयुक्तः स चुदिरामं ससस्यमम् ॥ ८ मिष्यासाच्चापदानार्घः प्रार्थयामास तं स्वयम्। प्रत्याख्यातस्तु विप्रेण सत्यनिष्ठाच्युतिर्भयात् ॥ ८ Chandra Devi was his wife. She was the very

embodiment of simplicity with her face always smiling. Her unflincting devotion to her husband

व्यक्तिनीमा ३ व्यः

was remarkable. In the district of Hooghly which is situated on the western side of the Ganga, there is a village named Derreh where lived the ancestors of Khudiram. They had there considerable property including a school and a temple. The Land-holder of the Place was notorious for his crimes and deeds of robbery. On being charged of misdeeds in the court of the king, he tried to persuade Khudiram to bear false witness in his favour. Khudiram, however, refused to do so lest he would lose his truthfulness.

3 10 9 1

বঙ্গানুবাদ। কুদিরানের সরলভার প্রভিন্তি হাজমুখী দেবপদ্মীতুল্যা চল্লাদেবী নামে একটি অভিপ্রিয়া পদ্মী ছিলেন। ॥ ৫ ॥
গঙ্গার পশ্চিদ দিকে হুগলী জেলার শেষভাগে দেরে প্রামে
পুরুষায়ুক্তমে রুহং ব্দতবাটী মুরুহং নিবালয় অভ্যান্ত বিভালয় ও
বিস্তর ভূসম্পত্তি ছিল। ৬৭ সেই দেরে প্রামের মহাপাশ্মী
দ্বাস্থিতি কমিবার কুলিরামকে বিচারালয়ে মিখ্যা সাক্য দিবার জ্ঞা
থবা অনুযোগ ক্রিয়াক্তলে ক্রিয়াম সভাগ্রইতমে জনিবারকে প্রভাগান
বর্মাছিলেন। অর্থাং আমি মিখ্যা সাক্য দিব না এই ক্যা
বিস্যাছিলেন। ॥ ৬৭ ॥

सर्वेधान्तः क्षतस्ते न क्षोधान्निदीयितेन सः। पत्नीपुत्रयुतस्त्रसमादः य्डादयि वडिण्कतः॥ १० क्षेत्रचे सम्बद्धं तैयां यस्त्र' परिष्ठितश्च यत्। दिगुष्टान्तीभग्नष्टदयः सर्वेधान्ती दिणोत्तमः॥ ११

শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণভাগবতন্ আদিলীলা ১ অ:।

किचिड्रं मतयासी मेने मृत्यसिदं जगत्। ंदुःखानुधारयाप्यादीकतह्नद्वसनो दिजः॥ १२ हा राम कुत्र यास्यामि स्थास्यामि कुत्र वा वद। कुत्र चार्च ग्रह' कुत्र माप्स्यामि तद् वद मभो॥ ११ . एवं सेकन्दतसस्य दिस्यक्षानमभूत्तदा। अक्रवात हि कस्यापि दोषी नास्ति कथञ्चन॥ १৪

At this, the land-lord flew into a rage and drove Khudiram with his son and wife out of their hearth and home after robbing them of their hearth and home after robbing them of their all. Deprived of all but the cloth in which they were clad, Khudiram went away from the village with a very sorrowful heart. The world appeared to him to be like an empty dream. His trears wetted the cloth which covered his breast. He cried, "Ha Rama I where am I going? Where shall I stay? Oh tell me where I shall find a home and food." As he was crying so, divine wisdom dawned upon him; and he said that none was to blame for this mishap. # 10 to 14 #

বঙ্গানুৰাদ। এজড জনিদার অভান্ত ক্রোধ করিয়া পত্নী-পুত্রের সহিত কুদিরামকে সর্ববান্ত করতঃ গৃহ[°]হইতে বহিত্ত করাইমাজিল। ॥ ১ • ॥

পরিবানে বর মাত্র সম্বল ভগ্রন্থর দিগ্রান্ত সর্ববান্ত রক্ষান্ত পরিবানে বর মাত্র স্থিবীশৃত্য মনে করিয়াছিলেন। এবং রাক্ষণ কিছু দূবে মাইলা পৃথিবীশৃত্য মনে করিয়াছিলেন। এবং চক্ষের জলে বক্ষ: ও বক্র প্লাবিত হইচাছিল। ॥ ১১১২ ॥

व्यानिनीना ३ वः।

তবং বলিয়াছিলেন, "হে বান, আনি এবন কোপায় বাইব কোপায় থাকিব, কোন হানে অন পাইব গৃহই বা কোপায় মিলিবে। হে প্রভু, আপনি আমাকে তাহা বলিয়া দিন। । ১৩ ।

এইরপ ভাবে ক্রন্সন করিয়া যাইতে যাইতে সেই সময় ফুদিরামের দিব্যক্তান হইলে বলিয়াছিলেন এবিষয়ে কাহারও কিছু-মাত্র দোব নাই। ॥ ১৪॥

> न कस्य दुःखदः कोऽपि सुखदो वा न कबन ? न तत्र दोपलेगोऽस्ति स्व-कम्मेमलभुक् पुमान् ॥ १५ घडो ब्रह्मस्वदेवस्य रामस्यातुग्रडो महान् । सर्वेतो मां परीर्वेव पादपद्म' स दास्तति ॥ १६

विषयाविष्टिचितानां रामचिन्ताः सुदुन्तेमा।
तप्मात्मां प्रतस्वर्षेसं कतवान् भगवान् स्वयम्। १०
पवं चिन्तयतस्त्रयः भगवान् भन्नभिक्तमान्।
चृदिरामस्य रचार्यं वैज्ञखादिय मस्यतः। १८
कृषीद्वरामस्य रचार्यं वैज्ञखादिय मस्यतः।
दुर्चीद्वरामस्याभामे सा भैरिति तम्रस्वान्। १८

"None can be the cause of joy or sorrow of another. None is to praise or blame for that. Man reaps according as he sows. Oh, how blessed am I by the unbounding grace of Lord Ramchandra that I am destined to be led to His feet after I have passed through these ordeals. Lord Himself has relieved me from all earthly

ঐশীরামকুঞ্চাগবতম্

÷

चापिनीमा ३ पः।

holdings, because one who has to think of wealth and carthly pleasure can hardly concentrate one's mind on God." When Khudiram was absorbed in such thoughts, Lord came down from His abode to save Khudiram, and appeared in his heart with the lustre of green grass, and said, "Don't be afraid." # 15 to 19 #

বদাসুবাদ। কেহ কাহাকেও দ্বঃধ বা সুধ দিতে পারে না। কারণ প্রতি জীবই নিল নিল কর্মফল ভোগ করেন। ॥১৫॥

কারণ আও ধাবং দেখা নিজ বিষয়ী হল ভ। এজগুই ভগবান বিষয়ী ব্যক্তির ভগবানের চিন্তা হল ভ। এজগুই ভগবান আমাকে কুপা করিয়া কপদ্দিকশৃষ্ঠ করিয়াছেন। 1১৬।

লক্ষণাদের ভগবান শ্রীরামচক্রের আমার প্রতি অপার করণা যেহেতু তিনি আমাকে সর্বতোভাবে পরীকা করিয়া পাদপন্ম

দিলেন। ৪১৭৪
এইলপ চিন্তামূক কুদিরামের রকার্থে ভগবান বৈকুঠ হইতে
আসিয়াছিলেন। ৪১৮৪ -

সেই সময়ে নবদুর্বাদল্যাম জ্ঞামাসতা বিভক্তন কৃদিরামের হংপার মধ্যে আবিভূতি হইয়া কুদিরামের ভয় নাই এই কথা বলিয়াছিলে। 15৯1 /

আদি কণ্ডিং ১ম অ:।

परन्तु मत्व्वरूपं ते सत्वरं दर्गयाम्यहम् । एवं भगवतीयाक्यं श्रुलानन्दाश्वरंष्ट्रातः ॥ २० गच्छन् पवि तदापश्रत् पूर्ववस्युः दरापरम् । सामारपुकुरावासं श्रीसुखनावसंत्रकम् ॥ २१

गोखामिमयरं वर्डमानराजगुरं हिंजे । विभिद्रमित्युक्तवित गोखामी विभित्तीरभवत् ॥ २२ परम्परं समालिङ्गा कुगलं परिष्टच्छा च । गतसन्वैद्यसभ्य काला गोद्यामी दुःखितः ॥ २२ बन्धुक्तव्यावकागोऽयमिति सक्षित्य धार्मिकः । स्त्रीकन्यापुतसंयुक्तं चृद्धिसं सस्थमम् ॥ २४

ससमानं रष्टं नीला गुरुवत्तमपूजयत्। यासगेद्वाटियुक्तद्व धान्यचे तं देरी सुरा ॥ २५ कामात्पुकुरे पानि तद्व यासमकारयत्। तत्व च त्रमाध्येन योशमानप्रदेश च ॥ २५

सुमम्पदा जीविका च विन्तामून्यीऽभवत्तया । ततःसमीतरोधेन सामान्तरमतो दिजः॥ २०

"Very soon I shall also show you my real self." On hearing this divine message, he was all drenched with tears of joy. On his way he came across his old kind-hearted friend, named

- अधिदाशहकाणांवडम्

३मः पः ।

Sri Sukhalal Goswami, who was an inhabitant of the village of Kamarpukur, and the religious preceptor of the King of Burdwan. When Goswami was addressed by Khudiram with the words "How is it", he became much surprised. They exchanged their greetings and embraced each other. When Goswami came to know of the most distressing condition of his friend, he became very sorry and made up his mind to take this opportunity for discharging his duties to a friend in distress. At once he took Khudiram with his wife and children to his home and treated him with great honour as his own respeciable superior. # 20 to 24 #

चानि कांधः २मः वः। प्रत्यागमनवेतायां इचमृत्यमुपायितः । विद्यामसमये इचच्छायायाः मैत्ययोगतः॥ २८ मत्यानित्यम्पर्कोदिन्दियोपसमत्त्रया। तसच्यानित्रतो भृत्या ददर्गस्त्रमुसम्॥ २८

Goswami gave him very gladly a dwelling house and also some cultivated land, and thus established his friend in Kamarpukur. Khudiram maintained himself and his family quite well with the corn of the field and by the grace of Lord Ramchandra. Once on his way back from a distant village where he had been on business, he took rest in the shade of a tree and felt greatly relieved and refreshed by the touch of cool breeze. Gradually he fell asleep and had a very good dream. I 25 to 29 I

বলাতুবাদ। কুদিরামকে নিজগৃতে আনিয়া তাঁহার ত্রী-পুত্র-কভার সহিত সকলকে গুলর মত পূজা করিয়াছিলেন এবং একটি বাস্গৃহ ও কিছু ধাজকেত্র দিয়া কামারপুক্রে বসবাদ করাইয়া-ছিলেন। যথে

শ্রীভগবানু রামচন্দ্রের কৃপার ক্ষেত্রদ ধান্যাদির ঘার। জীবিকা নির্বাং হইড। খতএব ফুদিরান একপ্রকার নিশ্চিত হইয়া-ছিলেন। ইংঙা

পরে কুদিরান কোন একটি ধর্মকর্মে যোগদানের জন্ম ভিন্ন প্রায়ে যাইয়াছিলেন। ৪২৭

আদিকাণ্ডং ১মঃ অঃ।

সেই স্থান হইতে পুনরায় স্বগৃহে আগমনের সময় একটি বৃক্ষে মূলদেশে কিছুলগ বিশ্রান করিয়াছিলেন। বিশ্রাম সময়ে বৃক্ষজারার শীতসভার এবং মুসয়মাজত সম্পর্কে ইন্দ্রিয় সকলের বাহাজিয়া উপশ্যাত হইবামাত্র কুদিরাম নিজিতাবরায় একটি উত্তম স্বগ্ন দুর্শন ক্রিয়াছিলেন। ॥২৮।২৯।

> नवटूर्वीद्त्रस्यामः त्रीरामी भगवान् खयम्। एता बालकवेष्ठस्तु सन्मुखे समुपस्यतः॥ १० खवाचारं बद्दोः कालादनाहारमपीड़ितः। स्रानादस्याद् रहशेला मां स्वरहं नय भक्तितः॥ ३१

त्वत्तेत्राप्रचणार्यं से व्ययामा वर्डते सदा। अद्भूतत्वप्र संदृष्टेः परं निद्रा गता च सा॥ १२ जागरिति तदादेगः कर्ययेोः प्रतिनदितः। चचुरोमार्जनं ज्ञत्वा धान्यचितः ददग[े]सः॥

He dreamt that God Himself appeared before him in the guise of a boy and said, "I am continuing to be hungry for a very long time. Take me to your house with great care. My longting for your services is increasing more and more." After having dreamt this wonderful dream he woke up. Even though he was awake the divine words sounded in his cars. He rubbed his eyes and saw the paddy fields stretching before him. 30 to 33

त्यत मरमुखीनरणाम पदा धनवान् दीशमठल धनि बागद्य

षापि काँधः ১मः षः

মূৰ্তি ধাৰণ পূৰ্বিক ক্ষ্দিয়ানের সন্মূণ উপস্থিত হইয়া অভিক্ঠে বলিয়াছিলেন, আমি বছকাল হইতে এই'বানে অনাহাৰে আছি। ভূমি আমাকে এই'বান হইতে ভক্তিপূৰ্বক গ্ৰহণ করিয়া নিজ্গুতে সইয়া চল। তোনার পূলা পাইবার জন্ম আমার বড়ই ইজা। ৩০০১

এইরপ আদর্য্য বথা দেবিবার পরই ক্ষিয়ানের নিস্তাভদ হইলে ছাত্রাত অবস্থার ও ভগবানের আদেশ ক্ষিয়ানের কর্ণনদ্যে প্রন্তিধানিত ইইতেছিল। তংপরে চক্ষর পরিকার পূর্বক সম্মুবে একটি ধান্য ক্ষেত্র দেবিয়াছিলেন। ৩২।১৩

स्वप्रे धान्यचेत्रमध्ये धान्तकं इष्टवान् हिन्तः । स्वेटदेवात्तमस्यत्तुः चेत्रमध्यं गतस्तदा ॥ १४ ददर्गभीपणं चपं गान्तपामगिन्तोपरि । स्वकनं विस्तरते सत्या तापदानि करोति हि ॥ ॥

गिलादर्गं नतः साधुर्मु जङ्गदंगभीतिहत्। रामनाम समुद्यार्थं दुतं तव लगाम सः॥ १६ युट्या सर्वे रामनाम विषेय गर्तमध्यतः। विवरमान्तदेगस्यां गालपामगिनां ततः॥ ३०

He went into the paddy-field in search of the boy whom he had seen in his dream. He found there a deadly snake standing with its hood spread out to protect "Salagram Shilla" a divine stone from the scorching rays of the sun. On seeing the stone he lost all fear of snak-bite and hurrled forward to it uttering the names of Rama'

আদিকাণ্ড: :ম: অ:

The snake entered into a hole' From the side of the hole he picked up the stone, #34-37 #

বঙ্গানুবাদ— '

বাধ সন্মে ক্ষিরান ধান্য ক্ষেত্র বাদ্ধ বেশধারী ভগবানকে দেখিয়াছিলেন ভকপ নিজ ইট দেখতা জ্ঞানে তাঁহার অন্ধু-সন্ধানার্থে ধান্য ক্ষেত্রে যাইয়া দেখিলেন সেইস্থানে একটি ভয়ত্তর সর্প ফলা বিতার করিয়া বৃহদাকার শাল্ঞান শিলার রৌম্তাণ দ্বীভূত করিক্ষেত্র। ৩৪/১৫

কুদিরাম শিলা দেখিয়া সর্প দংশন ভয় নাশক থামনাম উচ্চারণ করতঃ জ্রুত পদে সেইস্থানে যাইয়াছিলেন। তিও

সর্পরাজ রামনাম শুনিয়া গর্ত মধ্যে প্রবিষ্ট হইলে জুদিরাম গর্তের উপরিভাগে অবস্থিত শাল্ঞাম শিলাটিকে লইলেন। ৩৭

आमीय सचार्षे प्रात्वा रच्वीर-गिविति ताम्। वष्ठवीर जयेत्युक् । बंद्यानन्द्रपरिष्ठुतः ॥ व्रः यिनां दश्मीरे संस्थायाः भिषेकं यक्षतीत्रावात्। तरात्र्यं ब्राह्मण्यात्रवायः धर्णसम्बद्धान् ॥ १८ । यद्याय्यं व्याह्मण्यात्रवायः धर्णसम्बद्धान् ॥ १८ । यद्यायस्य व्याह्मण्याद्याकाकोडा ध्यभूतदा । । दिद्याणानित्योनामात्रयः सम्बद्धानभूत् ॥ ४० भोक्सोन्य्यदानाव्य व्यवीर-गवाद्तः । नोष्ठमान्य्यपरिष्ठादि स्वावां पायवान्तिकम् ॥ ४१ नोष्ठमान्युर्विष्ठादि स्वावां पायवान्तिकम् ॥ ४१

He noticed the signs of the stone carefully and recognised it to be a "Raghubir" stone. He was beside himself with joy as he uttered, "Glory to,

আদিকাওন্ ১ন: অ:

Raghubir." He placed the stone in his house after performing necessary rites. From that day onwards he began to prosper in every way and because of the presence of Ragubir, the Goddes of wealth aed fortune also made his house her own abode. His house also became a great shelter for the paor and the weak, as they were well fed with the offering of Raghubir. 1 38 41 1

दझान्दाप--

करा के मामधाम निमात्र ठालांपि ठिरु बाबा वपुरीव निमा स्विव নিশ্চয় কৰিয়া নিমগুৰে সেই রমূবীর শিশাটিকে স্থাপন পুর্যুক ব্ৰাণাপ্ত অভিবে কাদিকাটা অসম্পন্ন করাইয়াহিবেন, সেইদিন হটভেট क्षिबारमद गृह अर्थण माना स्था बादा পदिपूर्व इरेग्नावित । ५०/०० .

রঘুরীরের সারিল্য বর্ণতঃ বরং কম্পার বাসভূমি ভুলা ক্ট্রাঞ্লি क्ष्मवे(इद कृषाद्र करा स्था त्याचा व्याम दमानः स्विक्षास्त्र शह দ্বিত এবং অভিদি গণের বিশেষ ভাবে একটি আতার স্বস্ন ব্রহণ fem : 8 - 193

गुरुपुरवाहि हुयुव भोज्यहुयः विशेषकः। रतुवोस्य भेशवी चन्द्रादेश मुर्ग्युता । ४२ लामा मर्ग समाचारमं सार्थास्य मनमने । पदते सन्वतादार्थभे हानामनना गदा ह ४३ क्रमामारं परिवाहत श्रेयाची क्षेत्रमा रति:। कामारपुरुरे विका गर्व्यं गे जिल्लाहरूम् ॥ ॥॥ भवीवलसमायकी सर्वेषित्व पहिला। बम् र तर्वेदरूपवाधिता वद्यनिर्मेषी र ४४

Chandra Devi presented with great care and devotion sandal paste, flowers, and varieties of delicious dishes before Raghubir by way of services to him. With undiverted mind she entirely dedicated herself to the service of Raghubir. Khudiram was adored like a saint by the people of Kamerpukur for his piety and spiritual power. His wife managed his household affairs. # 42-45 #

বঙ্গাত্ৰবাদ---

কুদিরামের পদ্মী চন্দ্রা দেবী বিশেষ ভাবে সংবতা হইয়া রঘুনীরের দেবার উপযোগী গদ্ধ পুশা ধূপ দীপ গোধুম চূর্গ পিউক স্থার পাহদাদি ভোগত্রবা গব্দ প্রস্তাত করিয়া নির্মালারেকরণে রঘুনীরের কুগালাভার্যে সর্ধ্ব কর্ম পরিভাগে পুর্বিক যথা সময়ে রঘুনীরের সমীপে প্রদান করিতেন । ৪২১৪০

এবং কুদিরাম কামারপুরুর নিবাসী সকলেরই অতিশর আদার পাত্র ও তলোবল সম্পার মহর্ষি তুলা পুলিত ছইতেন। এবং কুদিরামের ধর্মপত্নী চন্দ্রম্মী চন্দ্রা দেবী-ও সকলের গর্ভ-ধারিশ্র মানার মত হইয়াছিলেন। ৪৪।৪৫

देवी चन्द्रमुखी चन्द्रा घम्मेवां साख्यपियी । प्रमादीयं स्वकीयान्नं दत्या चातिययं मुदा । ४१ चयवाचं स्वयं करवा परमानन्द्रभाप सा । अवायमनवेदायां चयेडी रामकुमारकः ॥ ४० दगावर्षवयाः पुत्रः कन्या कात्यायनी तथा । दिवर्षमिन्मिता सा तु कात्यायनीव सन्द्ररी । ४८ শুক্তিরামকুক্তাগবতন্ আদিকাওন্ ১ন: অ: 30

एवं पुत्रवस्तीकन्यायुतस्ततावसदृद्धितः। . दिख्यं त गते तत्र प्रनः प्रतो स्वक्तायत । ४८

Chandra Devi, whose face was like the full moon and was henoured by all as their mother, would have unbounded joy in distributing all the effered rice among the guests without leaving anything to eat for herself. When Khudiram came to Kamarpukur he had a ten-year old son named Ramkumar and a two-year old daughter, named Katyayani. After ten years another son was borm to him. 4649.

আদিলীলা ১ম: অ:

कमारिहं परित्युच्य रघुवीरस्य मासनात् । कन्यामुखेन प्रतात्मा बाह्य गृदगदया गिरा ॥ ५८ छवाच चुदिरामग्तु यास्याम्येव न संगयः । किन्तु मत्प्रायतामेका पूर्य त्यं डिजोत्तम ॥ ५५ नार्को मा नरयेष्ठ नरकादुइर प्रमो । गयापिष्डप्रतिन प्रेतत्यं मम मीचय ॥ ५६ भवतः पादमृत्वे मे भिचेयं बाह्मणीत्तम । प्रतास्य प्रार्थना युद्धा चुदिरामस्तु सन्मतः ॥ ५७

"It is the command of Raghubir that you should discard this body of the girl". The ghost spoke through the mouth of the girl with choked voice, "I will surely go away from here. But I have one prayer for you to accede to. Be kind enough to redeem me from this life of ghost by offering "Pindas" in the holy Gaya. This is what I must humbly beg of you" Khudiaam acceded to the request of the ghost 54-57

বঙ্গানুবাদ—

এইরূপই ভগবান রম্বীরের আদেশ। এই কথা তানিয়া প্রেরামার বাপা গণ্গাদ বাবে কনারি মূখে ক্ষ্ণিরামার্কে বিলিয়াহিল আনি নিশ্চর মাইব এ বিবায়ে কিছু মাত্র সম্পেত্নাই। কিন্তু হে ব্রহ্মন্ত ব্যাহ্বক, আমার একটি মাত্র প্রাধানা পূর্ব করন। ৫৪/৫৫

হে মহামানব, নরকঞান্ত আমাকে নরক যাতনা হইতে নিজ্জতি কল্লন । গ্রহাধানে গদাধরের পাদপল্লে পিওদান করিয়া আমাকে

<u>ন্দ্রীরামকৃষ্ণভাগবতম</u>

আদিলীলা ১ম: অঃ

প্রেত্যোনি হইতে মৃক্ত করণ। আপনার পাদপরে আমার এই ভিক্লা বিধার

प्रेतमाइ सत्वरं ते गयापिण्डं दराम्यङम्।

हरिरामस्य तद्दाष्यं युत्या प्रेतोऽतिः 'पितः॥ ५८
कन्याद्यं संपरित्यच्यं दस्यानसगमनदाः
तदा तोर्यगतः क्षेत्रमाध्यत्येऽपि हि स दिजः॥ ५८
प्रेतप्रतिन्द्रस्या गयायात्यां, चकार ह।
ययातालं गयाधान्नि प्रेतसृद्दिग्ग यवतः॥ ६०
पिण्डदानं कृतं तेन गदाधरपदान्नयोः।
ततः स्वायळक्यन् कृतवान् सुमहामतिः॥ ६१

He also said, "I shall do so very soon." At this the ghost became very glad and left the body of the girl. To keep his promise to the ghost, Khudiram set out on the long and tiresome journey to Gaya. In due course he reached Gaya, offerd Pindas to the ghost and also performed rites to appease the spirits of his forefathers. 58-61

বঙ্গাতুবাদ—

36

প্রোতের প্রার্থনা শুনির। কুদিরাম দম্মতি প্রদর্শনপূর্বক বলিয়া-ছিলেন আমি শীঘই ভোমার উদ্দেশে গয়াকেত্রে গদাধরের পাদপল্লে পিও দিব। কুদিরামের এইত্রপ বাকা শুনিয়া প্রেভাঘা ঘতান্ত আনন্দিত হইয়া কভার দেহ পরিভাগপূর্বক স্বস্থানে প্রস্থান করিয়াছিলেন। ৫৮

ভদানীত্তন তীর্থ গমনের পথ অত্যন্ত কইসাধ্য হইলেও প্রেতের

व्यापिनीमा ४ मः व्यः । * र ्यु े १ र १ र

বঙ্গানুবাদ—
এবং যেদিন কুদিরামের গয়ার কার্যদেব হইয়াছিল কৈই রাজে
গরা ধামে একট অপূর্ব বস্ত দেখিয়াছিলেন ।৮২

যেন গদাধরের মন্দির প্রান্ধনে কৃদিরানের পূর্বে পুরুষ সকল
দিবা জ্যোতি পরিবাাপ্ত দেবতার নত মূর্তি ধারণ করিয়া অবস্থিত
দেই সকল পূর্বে পুরুষ গণের মধ্যে সিংহাসনে সমারত নব দুর্ব্বাদল
শ্রাম-বর্ণ ভগবান প্রীরামচক্র কৃদিরানের প্রতি দৃষ্টি পূর্বক মুপ্রসর
ইইয়া বলিতেছেন। আপনি নিজ গুরু গমন পূর্বক আমার এই
মুর্ভিটির ছাব্যে চিন্তা করন ৪৬১৬৪৪৫

तवैदपुत्रक्षेणावनस्थिति सत्त्वरम्।

गतिनद्वीऽपि स स्वप्नी नेत्रयोखाः चितः॥ ६६ तदावहुवाण याजन्तेत्रयोश्य विन्दवः। पतितादायः रोमाघः स्वदायोः स परिप्तृतः॥ ६७

आनन्दमञ्जवे सोनी गयाती गरहसागतः।

सुस्वप्रसात यो द्वरो न कस्यापि प्रकाशितः ॥ ६८ चन्द्रादेव्यपि तत्काले दिस्यदर्गन विस्तिता।

पश्चचत्वारि शहर्षे प्रवा गर्मो इभवत् पुनः ॥ ६८

"I shall soon manifest myself, as your son."
He woke up and yet he could clearly visualise the dream before his eyes. Tears of joy came out of his eyes and he became quite wet with great He returned home with great joy but never disclosed his dream to any body. At that

আদিনীনা ১ম: অ:

time Chandra Devi also had a wonderful divine vision. In the forty-fifth year she become pregnant again.

বদাহ্ৰাদ :---

আমি আপনার পুর জলে শীরই আবির্ভ ইইব। ওৎকণাৎ ক্রিরামের নিপ্রান্তর হুইলেও ব্রান্তি বেন চকুর সন্থ্য প্রতিতাত ইইতেছিল ৪৬৬

সেই সময় বহুদ্ধ যাবে নেত্র হবৈতে সম্প্রারা পতিত হবৈতে ছিল। এবং বেদ হোনাঞ্চ ও পুনকাদি থাবা আমন্দর্য্রোতে নিমা হবৈ। গলাকেত্র হবৈতে কামার পুরুষে পুনর্পার আনিয়াহিলেন পুনিষাম গলা বানে যে খমন্তি দেখিলাবিদেন তাবা কাহারও নিকটে প্রকাশ কাহন নাই।১৮

् हळारनवी**। (अदे अमग्र वह ध्यदाद निया प्रत्न द**िहाहिस्सन १७>

क्षातवान् चुदिरामस्त् वाद्यमचण्यस्या। ।

स्यत्वा स्मन्या पुनः स्मत्या पुनाम पुन्यस्य च ॥ ०।

श्रामित्रं सुनिधित्य परमानन्द मं प्युतः।

श्राम सन्मतिः चुट क नवेय दया मुमे ॥ ०१

सामुदिरावावरारीयः भूमेनन्त्राद्या। ०१

नमत्तुम्य नमत्तुम्य पुनानुम्य मुमो मुमे । ०१

नमत्तुम्य नमत्तुम्य पुनानुम्य मुमो स्मा ।

तवेयापूर्णनीयेय पुष्टार स्थानिष्ठ ॥ ०१

Khudirem came to know of this from the outward symptoms. He was much delighted at the surer indications of the manifestation of the

আদিলীলা ১ম: অ:

Supreme Being. He mused in himself. "Oh Lord! I am so mean and insignificant, whereas your kindness is so vast and great. I wonder how could you make me instrumental to your appearance which will purify the earth with its hills, forest and seas. Oh the ocean of kindness! inscrutable are your ways. I bow down to you again and coain.

বঙ্গান্তবাদ :---

প্রচারিংশং বর্ধ বয়দে পত্নী চল্লাদেবী পুনর্বার গর্ভধারণ করিয়াছেন ভাষার বাহ্য লক্ষণের ধারা কুদিরান বুঝিচাছিলেন ১০-গল্পা ধানের বহা পুনা পুনা অরণ পুরাণ পুরুষ ভগবানের আবির্ভাব নিশ্চয় করিয়া প্রমানলে পরিব্যাপ্ত ইইয়াছিলেন এবং বলিয়াছিলেন হে প্রভূ দরিত্র পাতকী আনিই বা কে এবং আগনার এইরুপ দয়াই বা কি ? 195

আমাতে উপলক্ষ্য করিয়া সাগর ভূধর বন ও উপবনাদি সহ সমগ্র পৃথিবী পবিত্র করিবেন ১৭২

প্ৰথম পাৰ্য কাল্লখন নেং আপনার এই দীলা অভ্যান্চর্য অভএব হে দয়। নিধে রঘুবীর ভোনাকে অসংবা নমভার করি ।৭২

> वभूवाब्यद्भूतः इत्यः च्योत्वायुकात्यमा तदा । तत्र गम्बर्जनागाच सिराय परमर्पयः॥ ६४ यातायानः मकुर्जन्तिः ब्रह्मपद्माननादयः। निमागमनत-स्तेषाः गावकान्तागः ग्रहः सम ॥ ०५ भवत्यानीकितः सर्जे काव्यिन्द्रकरितः। एवः विन्तयते। पत्नो चुन्दिरामस्य पीमतः॥ ०६

আদিলীলা ১ম: আ

अपूर्वेरुपताबस्था चन्द्रा चन्द्र-समाभवत् । सर्व्वास्तुनार्यः यां दृष्टा चमत्कार्त्युताभवन् ॥ ००

The wife of Khudiram thought in herself, "How strange that the sky is seen to be illuminated in the moon-less night. Gods like Bramha, Shiva, angels and unearthly beings are visiting my room at the fall of night and making it bright as if with the light of innumerable moons," All the women of the locality wondered at the development of divine beauty and complexion of Chandra Devi who glowed like the full moon.

বরারুবাদ: --

সেই সময় অমাৰকাম থাত্ৰিতে জ্যোৎমা বৰ্ণতঃ অভিশয় অন্ভূত দৃশ্য হইয়াছিল। এবং সেই।সময় ক্ষিরানের গৃহে হাহা হ হ প্রভৃতি গছর্ম গণ বাস্থিকি আদি নাগ গণ এমার্বি চতুরানন পঞ্চানন বাডায়াত করিতেন।৭৪

রাত্রিকালে আগমন বশতঃ সেই সকল দেবতার গাত্র কাস্তি দ্বারা আমার সমস্ত গৃহ কোটি চন্দ্রের বিরণের মত আলোহিত হয় ৷৭৫

এই রূপে চিন্তিতা কুদিরামের পরী চম্রাদেরী তংকালে চন্দ্রের মত অপুর্বর রূপবতী হইয়াছিলেন । ৭৬।

পরস্ত চক্রাদেনীকে দেবিয়া অভ নারী সকল অত্যাশ্চর্য্য বলিয়া অনু ক্রতিতেন ৪৭৭ ট श्वाणिनी > श्वः ।
चन्द्रादेव्यपि ताः प्राप्त कयं मेऽपूर्व्वगीचराः ।
नातामूर्तिचरा देवा स्वद्भायान्ति यान्ति च ॥ ०००
मूर्तिमताः देवतानाः खरूपं वा कदाचन ।
न प्रत्यचोक्तत्वेदं वहुतमोष्टता स्वाः । ०००
दिवसेवा नियायां वा सर्वेदा भयगक्षिता ।
ततः स्वाम मकाये सा देववार्त्ताव्य-चीक्रमत् ॥ ०००
प्रोक्तव किसिद् स्थामिन् भूतेदेव क्षतमनः ।
न केवतः प्रपथ्यामि वार्तामपि गुनोस्यष्ट् ॥ ००

Chandra Devi also said to them, "How is it that I am seeing wonderful visions. Gods of various appearances are visiting my chamber. During my previous conceptions I had never seen gods with such appearances. By day or by night I always feel very uneasy." She disclosed the facts of these unusual visitations of gods to her husband and said, "Oh Dear, am I possessed by spirits that I not only see these visions but also hear what they say.

78 to 81

বন্ধান্তবাদ :--

চন্দ্রাবেরী তাঁহাদিগতে বলিতেন। সাধারণের অপ্রতাকে নানামূর্তিগাঠী দেবতা সকল আমার ঘরে বাতায়াত করেন আমি বহু গর্ত ধারণ করিয়াছি কিন্তু ক্ষনত এক্ষণভাবে কি বিবা কি রাফ্রি স্বকল সমরেই ভর শরিতা হইরা দেবতাগণের প্রত্যক্ষ করি নাই। নালাবঙ্গ

তংপ্রে চক্রাদেধী স্থানীর নিক্টে দেবতাদিগের বিষয় প্রকাশ

व्यामिनीना ५मः वः

প্রকাণ পূর্বক বলিয়া ছিলেন হে আনিন্ধোন একটি প্রেচমূতি আমার মনকে এইরূপ করিয়াছে কেবল মাত্র যে বেবমূতি দর্শন করি তাহা নয় পরস্ত সেই দেবতা সকলের কৰাবার্তাও ত্নিতে পাই।

तेपां दिव्यसम्भेन पूर्णं शुद्रग्रहः सम ।

किः समेदः रोगचिक्रस्यवा देतदर्भ नात् ॥ ८२
दिकारो जायते नित्यं वद त्वं भोतिनामकं ।
मुत्येवं प्रत्नोवाश्वरत् सनसेव प्रजलिपतं ॥ ८२
स्वीयां वाषस्ताः कंतुमर्वतीणादिस से ग्रहे ।
जनादनः स्वयत्यः योहरिस्व गदाधरः। ८४
याग्येवं स्वासिस्पणि सपाणि सगवस्तव ।
तानि तानि द्याय्येव स्वसक्षानामस्पिणः॥ ८५

"This small chamber of mine is filled with their divine fragrance. Do I see all these due to some disease or due to some unusual changes in me because of the adverse influence of ghosts? Please tell me how it is and remove my fears." On hearing all these from his wife, Khudiram said to himself, God himself has appeared in my house to keep, "His own words. "Oh God! Thou dost" assume various appearances for the sake of Thy devotees, even though thou hast no shape."

বঙ্গানুবাদ :---

পরস্ত তংকালে আমার এই কুম গৃহ দিব্য স্থগদ্ধে পরিপূর্ণ হয়।

26

जापिलीला ५ जः।

ইহা কি আমার রোগচিহ্ন অথবা প্রেড দৃষ্টি বশত: এইরূপ বিহুত অবস্থা হয়। হে ভয়নাশকায়ী স্থামিন আপনি তাহ। বৃদুন।

ইহা কি १ এইরূপে চন্দ্রাদেবীর কথা শুনিয়া কুদিরাম এখন মনে চিন্তা

করিয়াছিলেন। ৮৩ হে গদাধর আপনি স্বয়ং রূপ জনাদিন শ্রীহরি। আপনি নিজ বাকা স্ত্য করিবার জন্ম আমার এই কুত্র কুটীরে আবিভূতি হইতেছেন। ৮৪ হে ভগবান আপনার অভিপ্রেত যে সকল রূপ আছে আপনি নিজে রূপ শৃত্য হইলেও ভত্তের হুত্ত সেই সকল রূপ ধারণ করেন। ৮৫

त्वां ज्ञानिभिस्तप्त-विवीधनार्थं सदाभिवादाईणपाटपद्मः। रीखर्घ वेराग्य यशोऽववीध वीर्व्यादिभिः पर्णमहः प्रपद्ये ॥ ८६ एव' गीप्तुं न मलोऽमृद्रधुवीर सारन् दिजः। खवाच स्वप्रवत्तान्ताग्यायो दृष्टवान् यया । ८० प्राणिभवीऽपि प्रियतरां भक्ति गद्गदयागिरा। त्व' देवि परमा धन्या साध्वी स्व' पतिवद्भभा ॥ पद

"Oh Lord I I dedicate myself to your feet which are covetable by those who seek truth and knowledge and which are full of divine brilliance. aversion to transient things, all prevailing glory and wisdom, and unlimited strength." He could not help narrating all about his dream in the holy Gaya, to his wife who was dearer than his life. He also said, "Oh Dear! devoted as you are to your husband, you are blessed with divine 1 86 to 89 I grace."

व्यापिनीना ५२: व्यः

বঙ্গানুবাদ ঃ—

জ্ঞানিগণ আপনার স্বরূপ জানিবার জন্ম সর্ববা বলনীয় আপনার পাদপ্য জ্ঞান বৈরাগ্য যন ও শক্তি হারা পরিপূর্ণ আপনার আমি শরণ লইপাম। ৮৬

ক্ষুদিরাম তথ্য আর গোপন করিতে না পারিয়া রঘুরীয়কে প্ররণ করতঃ গল্লা কেত্রে যে ভাবে অগ্নদর্শন করিয়াছিলেন সেই অগ্ন বরাম চল্লাদেরীকে সম্পর্ণরূপে বলিয়াছিলেন। ৮৭

প্রাণ হইতে প্রিয়তমা পত্নী চন্দ্রাদেনীকে আছা সহকারে গদগদ স্বরে ক্ষিরাম বলিলেন হে দেবি তুমি রাক্ষী পতিরতা অতীক ধলা। ৮৮

> क्षतानि यानि पुष्पानि कोटि जन्मसु वै खया । तत् पुष्पक्षन दानाये लत् कुचिमध्यगोइरिः ॥ य्ट रचुतीरो हि यः साचात् यय साचाद् गदाधरः । क्षपया लद् गर्भमध्ये तानुभाविकताङ्गते॥ ८० अतो देवाः समस्यवै। सक्षाः राजप्यं य स्वयः । यातायातः पकुर्वन्ति वेकुच्डणति-इष्ट्ये ॥ ८१ अतस्त्वमध्यानिन गर्भरचां कुरुष्व वै ॥ नी चिस्ता नार्षि यहा च रमुवीर प्रसादतः॥ ८२

"The merits you have earned in your innumerable previous births have now been fruitful and caused the birth of God as your son. The child you have concieved is Raghubir and Gadadhar united together. So, the gods, Gandharvas,

व्यामिनीना ५मः वः

devotees and the greatest of saints are visiting our house to have a look at the Lord of the universe. You, therefore, very carefully protect the growth of the child in you. By the grace of Raghubir you shall have no cause for fear or anxiety.

89 to 92

বঙ্গান্থবাদ :---

তুমি কোটি জন্মে যে সকল পুণ্য সঞ্চয় করিয়াছ ভাহার জন দানৈর জন্ম ভগবান ভোমার গর্ভগত হইয়াছেন।৮৯

ভিত্ত আমার মনে হয় ভগবান রমূবীর বা রামচন্দ্র এবং যিনি নালাং গদাধর শ্রীকৃষ্ণ এই ছইটি তত্তই ভোমার গর্ভ মধ্যে একতা প্রোপ্ত ইইয়াছেন। ১০

এছছাই নৃত্য গীতাজ গদ্ধর্কগণের সহিত দেবর্ধি প্রভৃতি ভক্তপণ শিষক্রমাদির সহিত দেবতাগণ বৈকুঠ পতি ভগবান নারায়ণের দর্শন লফ্ড আমাদের এই কুত্র কুটীরে যাতায়াত করেন। ৯১

অন্তএব তুমি সাবধানে গর্ভ রক্ষা কর। রমূবীরের অনুগ্রহে কোনরূপ চিন্তা বা আশ্বার কারণ নাই। ৯২

> चन्द्रादेवो पतिप्राणा पतिशक्षेन यन्द्रिता । भावावेश वगाइ यो स्वात्मानं विचारत्यक्षे ॥ ८३ सर्वे।नन्द पदं देशं स्वातमनं जुलदेवतम् ।

स्वानन्द मद दय स्थामन , कुलदश्तम् । स्थ्रेचौरं समुहिष्य पूर्तां याणीमुनाच ह ॥ किमेप वद मो स्थामिन् जगन्मङ्गल हरते । पुराण पुरुष-सावान् प्रादुमृत समो दरे । ८५ चाविकीता ५२: यः

त्वाच माच जगत् मर्चे स्वावरं जहमे स्तथा। पविवयति देवेगी मगवान् पुरुषोत्तमः। ॥

On hearing the words of her husband, Chandra Devi became beside herself with joy and said addressing Raghubir, the presiding diety of her family. "How is it that I have conceived the Lord of the universe for the welfare of the world and for the purification of the animate and inentmate objects of the world." 193 to 96

শ্রীশ্রীরামক্ষণভগবংম্

00

व्यानिनीका ५२: व्यः इति श्रीरामेन्द्रसुन्दर भक्तितीर्शविद्यचिते श्रीश्रीगमक्ष्य भागवति पारमदेखां संहितायां भगवती गदाधरस्या । विभोगममस्यः शर्मोतस्यायः ॥ १

"All glory to Sri Raghubir by whose unbounded grace He will be pleased to make his appearance in this humble cottage of mine." They who were like Kasyapa and Aditi, continued to await with great joy the birth of the Supreme Being.

1 47 to 98 t

বঙ্গান্তবাদ :---

ভিনি কুপাপুর্কক আমার এই দুস্ত কুটীর মধ্যে কি অবতীর্ণ হইবেন। হে রঘুনীর আপনি ধঞ্চ আপনার অসীন দলা। কগুপতুলা কুদিরাম ও আদিতি তুলা। কল্লাদেবা অতি বিশুদ্ধ ভক্ত এই গুই অনেই ভগবানের অবভরণ অপেকা করিয়া প্রমানন্দে নিমা ক্রটাভিলেন। ১৭৯৮

ভক্তিতীর্থ বিরচিত ঐশ্রিরানকৃষ্ণ ভাগবতে ভগবান গদাধরের আবির্ভাবের পূর্ব্যভাস এই প্রথন অধ্যায়ে বলা হইল। ১

আদিলীলা দ্বিতীয়োগায়: ॥

स्ततोष्टिमा-स्थस्य यदाष्टि पूर्णता माधुर्य्ययुक्ता मधुना सुविक्ता। आम्बादि हचा मुकुलाश्यिताश्च प्रपान मत्ता इव मत्तमृङ्गाः ११ व्यापिकीमा २ ग्रः व्यः । सदा सदा-नन्द-सधा सहोत्सवाः पतिस्त्र संघा सध्र' दयन्तः । ये क्षे-चन स्थावरजङ्गसाय ग्रील्लासितास्त्रे सध्भाव सामा ॥२

मधुर मधुर मूर्तिः सर्वेदुःखा-पहारी भव-जलधिसपोती भातकोटि-प्रकायः। जलधिमर ससुद्रे चन्द्र पूर्वे मकाब्दे रसमित बुधवारि ग्रक्षपचे तपस्ये॥३

When the winter had run its course and the mango trees had become saturated with sweet liquor and; richly budded, the bees appeared to move like drunkards in the bar. The birds gave themselves up to revelve and continuous festivity and resounded all directions with their sweet songs. All animate and inanimate objects were deeply seasoned with a delicate sweetness. On Wednesday, the 6th day of the month of Falgund in the Saka year, 1757, Almighty Himself was born in the house of Khudiram.

বসাত্ৰবাদ :--

বাস্থা।

বে সময় পীত অতুর বেব অর্থাং চার্চার নাসের আদ্রাদি বৃক্ষসকল মুকুলিত ও মধুসিকে ইইয়া নার্যান্ত ইইয়াছিল এবং প্রপাণ
আলায় অর্থাং মধ্যের পোকানে মর ব্যক্তির নত ভ্রমরগণ সর্ববদা
মধুপানে মতা ইইয়াছিল। সেই সময় পদ্দিসকল স্বানন্দ্রময়

শ্রীশ্রীরামকফভগবংম

व्यामिनीला १४: व्यः

इति त्रीरामेन्द्रपुत्रर भक्तितीर्थविरचिते त्रीयौरामकण भागवते पारमञ्ज्यां संहितायां भगवती गदाधरखा । विभोगमामकणः प्रश्नमीरकणाः॥ १

"All glory to Sri Raghubir by whose unbounded grace He will be pleased to make his appearance in this humble cottage of mine." They who were like Kasyapa and Aditi, continued to await with great joy the birth of the Supreme Being.

0 47 to 98 p

বঙ্গানুবাদ :---

.

তিনি কুপাপুর্বাক আমার এই কুম কুটার মধ্যে কি অবতীর্ণ হইবেন। হে রমুবীর আপনি ধত্ত আপনার অসীম দয়। কপ্তপত্তলা কুদিরাম ও অধিতি ভূক্যা চক্রাদেবী অতি বিশুক্ত ভক্ত এই ছুই জনেই ভগবানের অ্বভঙ্গ অপেকা করিয়া প্রমানন্দে নিমন্ন ইউয়াছিকেন। ১৭৯৮

ভক্তিতীর্থ বিরচিত শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতে ভগবান গদাধরের স্মাবির্ভাবের পূর্ববাভাস এই প্রথম অধ্যায়ে বলা ইইল। ১

আদিলীলা দ্বিতীয়োধ্যায়:॥

स्रतोष्टिमा-स्थस्य यदाहि पूर्णता माधुर्यायुक्ता मधुना मुसिक्ता। आम्बादि हचा मुकुलान्विताश्च प्रपान मत्ता इव मत्तमृद्वतः ॥१

चापिनीला २ग्रः घः। सदा सदा नन्द मया महोत्सवाः पतित्व संघा मधुर क्वन्तः। ये के-चन स्थावरजङ्गमास प्रील्लासितास्त्रे मधुभाव साप्ता ॥२

मधुर मधुर मूर्तिः सर्वेदुःखा-पहारी भव-जलधिसपोतो भानुकोटि-प्रकाशः। जलधिग्रर समुद्रे चन्द्र पूर्व्वे गकाब्दे रसमित वुधवारे ग्रह्मपचे तपस्ये ॥३

When the winter had run its course and the mango trees had become saturated with sweet liquor and; richly budded, the bees appeared to move like drunkards in the bar. The birds gave themselves up togrevelry and continuous festivity and resounded all directions with their sweet songs. All animate and inanimate objects were deeply seasoned with a delicate sweetness. On Wednesday, the 6th day of the month of Falguna in the Saka year, 1757, Almighty Himself was born in the house of Khudiram.

বঙ্গানুবাদ :--

যে সময় শীত ঋতুর শেষ অর্থাৎ ফান্তন মাসের আমাদি রক্ষ-সকল মুকুলিত ও মধুলিক্ত হইয়া মাধুর্যাযুক্ত হইয়াছিল এবং প্রপাণ শালায় অর্থাং মদের দোকানে মন্ত ব্যক্তির মত ভ্রমরগণ সর্বনা মধুপানে মত হইয়াছিল। সেই সময় পকি-সকল সদানন্দময়

দ্রীপ্রীরামকুফভাগবতম্

७२ <u>चाल्यासम्बद्धाः यः ।</u> जान्नितीला ३३: यः।

মহোৎসবে নিমগ্ন ইইয়া মধুরঞ্জনি করতঃ স্থাবর জঙ্গম যে কেই সকল প্রাণীকেই অত্যধিক উন্নসিত করিয়া মধুভাবে লিগু করিয়া ছিল।

১৭৫৭ শকালার ফান্তন মাসের যট দিবলে বুংবারে শুরুণক্ষে মধুর হতেও মধুর মৃতি জগতের জীবের হুংখ নাশক ভবসমূল্লে একমাত্র নৌকা কোটা চক্রতুশাকান্তি। ৩

हितोयायाँ सिहियोगे चाविभूत स्वय हरि ।
सृदिराम यन्ने साचाद भगवान् धर्मगुव- विस् ॥४
सन्द्रादेवी निगा ग्रीपे प्रस्याश्चय्ये बालक ।
पतिमाङ्य सा साध्यो पुत्र त समदमयत् ॥५
पुव्वसेन्दुर्यया भाति प्राच्या राकातियो निगि ।
आदिराभोत्तया देवो भगवान् भक्त बत्सस्त ॥६

तमद्भुत पद्मदलायते चर्ण इस्याननं चारु विमाल बचस ।

्रे श्रीवत्स चिन्ह गल कीस्तृभा न्वित प्रीतास्वर सान्द्र पयोद सीभगम्॥

Chandra Devi gave birth to a wonderful child at the close of the night and called for her husband to show the child God manifested Himself like the full moon on the eastern horizon. His eyes were as beautiful as lotuses. His face was bright with a smile. His wide chest had the mark of Sribatsa. The Kaustava diamond hung round his neck. Clad in blue skirt, Hé assumed—the hue of dense clouds.

आदिलोला २गः थः ।

দ্বিতীয়া তিখিতে সিদ্ধযোগে ধর্মরক্ষক সাক্ষাং ভগবান শ্রীহরি কুদিরামের গৃহে বয়ং আবিভূতি ইইয়াছিলেন। ৪

প্রভাত সময়ের কিছু পূর্বের চক্রাদেবী একটি আশ্চর্য্য শিশু প্রদব করিয়া স্বামী কুদিরামকে ভাকিয়া সেই পুত্রটিকে দেখাইয়া-ष्टिलम् । ४

পুর্বদিকে পূর্ণচন্দ্র পূর্ণিমা তিখিতে যেরূপ প্রকাশিত হন ভক্তবংসল ভগবান শ্রীরামকৃষ্ণদেব সেইরূপ আবিভূ তি হইয়াছিলেন। ৬ मिटे मन्दान्द्र्यम्य भवननामा नग्रन महास मुवाद्रदिन खीवदम

চিহ্নিত সুন্দর ও বিস্তৃত বক্ষস্থল গলদেশে কৌস্তভমনি বিরাল্লিড পীতবন্ধ পরিহিত নিবিড় মেঘতুল্য 'সৌন্দর্যাধক্ত। ৭

> महामनि बूग्ह किरीट कुष्डन तिवा परिव्यास सदस नुषडलं। भुजेश्चतुर्भिः सुविराज्ञितं प्रभुं धतारज ग्र**डा**दि समित जायुष^{*} ॥⊏

देया तदा तं सहस्र हरि' सतं भनाम विद्राः प्रचतः कतास्त्रनिः । नदीचिया तद निमा-प्रतियेश महस्रकान्त्वेष विगजित: स्वयं ॥८ स में दिल स्तमा हि रूप दर्गनात विद्वानजानन्द संगप तत्थवात्। मायामया-इद्वरवादि वन्धनात् सदीविमुक्ती भगवत् समोचचात् ॥१०

He had the crown and other ornaments dubbed with great diamonds. He was also

आदिनीना श्यः छः।

holding coach wheel, club and lotus in his four hands. On seeing this divine appearance of God. Khudiram bowed down with great devotion and became beside himself with great joy. He at once attorned salvation and freedom from the bondages of this world because of his sight of God's self.

18 to 101

বঙ্গানুবাদ :---

অপ্রাকৃত বহুতর মনিমাণিকা ঘারা রচিত কিরীটি কুওলাদি লোভিত কুওলসমূহ চারিট হতে শঘ চজাদি নিজ অপ্রাদি পোভিত হঠাহ এবস্তুত পুত্রকণী সাকাং ভগবানকে দর্শন করিয়া কুদিরাম প্রণত পুরসের কুডাঞ্চলি হইয়া প্রণাম করিলেন। এবং ভগবানের দেহত্যোতিতে দেইস্থানে চন্দ্রদেব যেন সহস্র কান্তিহারা স্বয়ং বিরাভিত ইইয়াভিলেন। ৮/১

সেই কুদিরাম ভগবানের স্বরূপ দর্শন জন্ম সেই সময়ে ভগবানের দর্শন জনিত প্রমানদ লাভ করিয়াছিলেন। এবং মায়ময় অহয়ায়াদি বন্ধন মুক্ত হইমাছিলেন। ১৬

सर्वे ग्रहा स्तत्र सुद्धिणाय कालय सम्बय सुद्धिण स्तया। मध्यवारी तिथि ग्रध्य पद्धी तथानुकृती ग्राम योग युक्ती १११

हड्डा श्रीभगवानाइ विखितं वितर तथा। भवन्ती वितरावास्तां हावरे मम जन्मनि । १२ आदिनीचा २यः अः। नाम्मानक दुरदुस्मिस्यं देवकी गर्भ धारिणी। युवा-भवान्तु पुनजातः प्रायः जन्म खरणाद्धं॥१० पूर्णकृष्ण खरूपेण सक्कां ब्रह्म जन्मना। कले जीवान् परिवात् धर्मसंस्वनाय च॥१४

The planets, the stars and the moon combined to make the moment most auspicious and benedictory. Cn sering the father wonderstruck, God, said, "In the Dwapara yuga you were my parents who were called Basudev and Devaki. I am born again as your son to purge mankind of their sin and to restore faith in religion. 111 to 14 1

বন্দাত্তবাদ---

সেই সনয়ে গ্রহসকল কাল লগ্ন বারতিথি যোগ ও নক্তানি সকলই অমুক্তল হটরাছিল। ১১

তংপরে পিতা ক্ষিরামকে সেইনপতাবে বিশ্বিত ইইতে দেখিয়া তগবান বলিয়াহিলেন। তাপর মূগে আপনারাই আমার জন্ম সময়ে পিতা বস্থানে ও মাতা দেবকী নামে পরিচিত ইইয়াছিলেন। আপনাদের শরবার্থে আমি পুনর্মার কলিযুগের তাব সমূত্রে উদ্ধারার্থে এবং দেনাতন ভগবছর্ম রকার্থে পূর্ণ অস্তব্যাশ একালিত ইইলাম। ১২৮১০১১

> इत्य सुक्त्वा स भगवां रत्तःचौमासीत् स्वमायया । पग्यतो स्तत्त्वयात् यिकी वभूव माजतः मियः ॥ १५

त्रीत्रोारमक्रध्यभागवतम्

106

आदिवीचा २थः अ. । किन्तु द्रम्मोचरत्वामाच्चिमो स्त्री पितसे तदा । हा हित संश्वन्तो तो हतिचत्तो वभूवत् ॥ १६ निखलजन मरप्यो लोजद ह्यापडारी नभवति यतु वासो लोजवन्नीऽत सत्य । निजमवन विश्र्य कारियला विरास हति गिरिंग प्रारोग-कडति स्त्रीवकार ॥ १० चुल्निकाम्यनराहत्या धात्रा स स्वर्षहरकाः। विभ्वा विसस्त्रीष्ठ वानकं हदिसंस्तितम्॥ १०

On saying this, God ceased to speak and turned into an ordinary human child before the eyes of his parents. Next moment even the child ont be seen and the parents burst into tears. At last the attending nurse brought the child out of an oven, with its body all covered with ashes.

বঙ্গানুবাদ—

এইরূপ বলিয়া সেই ভগবান তুকীগ্রাব অবলম্বন পূর্বক পিতা মাতা উভয়ের সাক্ষাতে দেখিতে দেখিতে তংকণাং বৈক্ষবী শক্তি প্রভাবে সভোভাত শিশু নূর্তি ইইয়াছিলেন। ১৫

কিন্ত হঠাং পুত্রতি অনুষ্ঠ হইলে পিতামাতা হাহাকার শব্দ করিয়া মুর্জিতের মত হইলে অন্ত বেলাওবিত জনগণের একমাত্র স্বরণীয় শোক হংগ বিনাশকারী ভগবান সাধারণ ব্যক্তির মত আমার মর্তাবামে বাকা অসম্ভব এই জন্ম তিনি চুমিকা মধ্যে অর্থাৎ বাঁধিবার উননের মধ্যে প্রবিষ্ঠ হইলা ভস্মিত্ত বিগ্রহ ধারণ করিলেন। ১৭ आदिनीला २यः अः।

সেই সময় ধাত্রী মাডা ধনী উনোন হইতে ভগবানকে বহির্গত ক্রিয়া ভন্মলিগু সর্বাপ বালককে হুদয়ে ধারণ পূর্বক। ১৮

क्तवा तो दर्गयासास धनो धाती सहाधनम्।

एवं खासिमांवकाले न्यासिनां यरमागतिः। १८
क्रीकाततः स भगवां स्तागनीजा मदर्गयत्।

ततः ग्रिगोजीतकार्यं चकार कर्ष्यं वित् पिता॥ २० .

गयायाः स्वप्रकृतान्तं चुटिरामीऽपि संस्मरत्।

गदाधरित तत्रामकृतवान वालकस्य हि॥ २१

यदा गदाधरी जात सहिनावधि नी गर्हं।

धनाधरित सम्पूर्णं लचितं सुविग्रेपतः॥ २२

Thus even at the time of His birth His appearance in a body smeared with ashes signified His renunciation and alcofness from all earthly things. Khudiram then performed the birth ceremony of the child and named it Gadadhar in recollection of the dream in Gaya. From the day Gadadhar was born, the family of Khudiram began to grow rich and prosperous. 19 to 22

বঙ্গান্তবাদ :---

মহাধন অর্থাং লক্ষ্মী পতি ভগবানকে পিতা কুদিরাম ও মাতা চন্দ্রাদেবীকে দেগাইরাছিলেন এইরপভাবে কর্বস্বত্যাগী ভক্তগণের একমাত্র গতি ভগবান নিজের আবিত্যির সময়ে ত্যাগলীলা দেগাইয়া ছিলেন। ১১

1

आदिसीसा २४: घः ।

তৎপরে পিতা ক্ষিরাম পুত্রের বধাশার জাভকর্ম করিয়া ছিলেন এবং গল্পা ক্ষেত্রের স্মন্ত্রান্ত স্মরণ করিয়া বালকের নাম গদাধর বলিয়া নাম করণ করিয়া ছিলেন। ২০১২

আমি বিশেষ ভাবে লক্ষ্য করিয়াছি বেদিন ছাতে গাণাধম দ্বুলাগ্রহণ করিয়াছে সেইদিন ছাইতে আমাদের গৃহ ধনগাতে প্রিপূর্ণ হাইয়াছে। ২২

सार्थे गदाधरः साचात् क्षयाच्यद् रहहानतः।

इत्यं पितुः सकामे सोऽवदहाम कुमारकः॥ ३१
युव्यं सुदिरामस्तु पृत्रं भोषाच मत्वच्यात्।

नैतत् परचा आस्त्र्यं नेनामद्रं भाष्यति॥ ३४
वालय मरूपामेकं सुदीधेपुरुषं कवित्।
हह्यतार सर्येग्रं सम्प्रः भीति ममाकुना ॥ ३६
रह्यद्वादिनिकालाः स्वामिन मयद्त् सति।
परनामस् रहे गत्वा ग्राथा। केवन्त्रं सुत्तम्॥ १६

Ramkumar also realised that Lord Gadadhar Himself had appeard in their house. Khudiram however, qu'vised him not to reveal the matter to any body else, as some mischief might come out of it. Once Chendra Devi got frightened at the sight of a very tall person by the side of the bed of the child. She celled in her husband who found none but the child. 23 to 26

आदिसोसा २यः अः ।

আমাদের গৃহে অবতীর্ণ হইয়াছেন। এইরূপ ভাবে ক্ষ্দিরামের জ্যেষ্ঠ পুত্র রাম কুমার পিতার নিকটে বলিয়াছিলেন।। ২০

ফুদিরাম রাম কুশারের এইরূপ কথা শুনিরা তৎক্ষণাৎ বলিয়া-ছিলেন এই সকল কথা অফ্টের নিকটে প্রকাশ করিওনা ইহাতে আমাদের তাল হইবেনা। ২৪

কোন সময়ে বালকের শ্ব্যা মধ্যে একটি সুবীর্য পুকর দেখিয়া ভয় পাইয়া উচ্চোবরে গৃহের বহিভাগে বামীকে বলিয়াছিলেন কুদিরাম প্রবণ মাত্রে গৃহমধ্যে বাইয়া কেবল মাত্র গুত্রকে শ্ব্যাতে নিমিত দেখিয়া পত্নীকে বলিয়াছিলেন কিছু মাত্র ভয় নাই। ২০৷২৬

निदितं वीचा तामाइ भयं किखिन्न विदाते।
एवमद्रभूत हम्बं हि नित्वखात न नृतनम्॥ २०
अप्रताम्ब्रामदं देवि देवगुद्दां सुसंदेतम्।
भयं मा कुद देवि त्वं वद्वेवं हम्बते मया॥ २६
तयापि माता पुत्रव्य पेतागमन यद्वया।
योग्न मानय भो स्वामिन् गुनिनं भृत-चातकं॥ २०
इति गिरा मधुरयो वाच देशें दिजोत्तसः।
छक्तस्वास कयं देवि मृत-गद्वा मवत्तते॥ ३०

Khudirm said to his wife, "Don't fear. I have been seeing such things often and on." But his wife feared that their house must have been hunted by ghosts At this Khudiram said, "How can you be ofraid of ghosts t" 27 to 30

হে দেবি একথা প্রকাশ করা উচিত নয় কারণ শাত্রে দেখা

त्रीत्रीरासकष्णभागवतम्

थादिलीला रयः अः।

80

যায় দেবভাদিগের বিষয় সর্পতো ভাবে গোপনীয়। অভএব ভূমি ভয় করিও না এরূপ আন্চর্যা আমার গুছে নিভাই হয়। ইহা নৃতন নয় আমি গ্রায়ই এরূপ দেবি ৷২৭৷২৮

কুদিরাম এই রূপ বলিলেও চম্রাদেবী পুত্রের প্রেকাবেশ আশবা করিয়া বলিয়াছিলেন হে স্বামিন দীমই আপনি ভূত ঘাওক-শুনী বা রোজা আমুন ॥ ২৯

তথন কুদিরাম মধুর বাক্যে সাখনা করিয়। চন্দ্রাদেবীকে বলিয়াছিপেন হে দেবি আমাদের গৃহে ভূডের আশস্তা কি কথনও হউতে পারে।০০

> यवाम धारणात् सर्वे भूत-भेत पिराचकाः । विद्ववित भयात्त्रीवे विष्णुपणे तिवासुराः ॥ ११ भूत्वोत्त्रप्यस्तकोयत् साधाद्रध्वरः प्रभुः । तद्दिष्ठ कमल देवि सर्व्वापदिनिवारकम् ॥ १२ रख्वोरच्य सेवेव सर्वेमानित कत्त्रपदः । अन्यस्मे न समाप्येय भ्रमादावि कयद्यन् ॥ ११

इत्युशच पतिः पत्नीं सान्त्वयित्वा दिनोत्तमः। ततः कानी गतसन्न पश्चमासाककः ग्रमः। १४

"So long Raghubir is in our house, no ghosts or evil spirits can hunt our house, since the name of Raghubir is sufficient to avert all evils."

Thus he consoled his wife. Thereafter five

months passed peacefully. 31 to 34

officer at the sail

বল্লানুবাদ :---

বিষ্ণুপক দেবতাগণ দারা অন্তর পক যেমন নিডা পরাজিত ডক্রপ যে ভগবানের নাম শারণ নাত্রে ভূত প্রেত ও পিশাচাদি ভাষা ক্রীজিত বহুয়া ক্রাক্ত প্রেয়ায় ক্রাক্ত প্রায়ান করে। ৩১

ভরে প্রীভিত হইরা ক্রভ বেগে সন্যত্র পলায়ন করে। ৩১ যনেরও যন সাকাৎ রঘুণীর যে স্থানে অবস্থান করেন সেই স্থানে ভয় ৮ হে'দেবি, রঘুণীরের পাদপদ্ধই যাবদীয় বিপদ

বিনাশক ।৩২

এবং রঘুনীরের দেবাই সর্বর প্রকার শান্তি দান করেন।
এ সকল বিষয় অন্ত কাহাকেও অনে ও বলিও না। ৩০

ক্ষুদিরাম চন্দ্রাদেনীকে এই স্ত্রপ ভাবে সাঝনা দিয়া তাঁহাকে সাঝান করিয়াছিলেন। তংগরে পঞ্চন নাস পর্যান্ত এই ভাবে ভানন্দের সহিত অভিবাহিত ইইয়াছিল।। ৩৪

> पान्माधिकस्य यालस्य रिङ्ग सत्यलेकिकम् । अक्तस्यादुदितयासीद यस्य तस्य रण्डाद्वते ॥ ३५ कक्तभाषण पूर्वेत्त्वस्तमुत्तील्य संस्थितः । अद्भूतागसनं तस्य दृष्टा नारी सुविध्विता ॥ ३६ पार्टामम क्षीणयाट' लङ्गशिता यतः कथः । बालकं क्षोड् मारीस्य चुन्दनादि सुलेपितः ॥ ३० समिष्ट लर्डुकं दल्ला चन्द्राया रण्डमागता । कर्मान्तरे नियुक्ता सा वालरेषे दृक्विद्यां गिते ॥ ३८

When the child was only six month old, he crawled a distance of half a mile. A lady was surprised to see the child all alone. She

आदिनीना श्यः अ:।

took the child to Chandra Devi who could not keep a watch on the child due to household work. 35 to 38

বঙ্গাতুবাদ :--

হুমান্দের বালক গদাধরের হানাগুড়ি দিয়া ধেবানে দেবানে বাধরা অতি আন্দর্যা বালার হইয়ছিল। অর্থাৎ বার তার বরের উঠানে যাইয়া অফুট নধুর ধ্বনি সহকারে একটি হস্ত ছুনিতে রাধিয়া অফু হস্ত উরোদন পূর্বক কেই বাড়ীর দ্রীলোকের মুখের দিকে মস্তক উত্তোগন পূর্বক উদ্ধি দৃষ্টি করিয়া থাকিত। সেই বালকের আন্দর্য্যা আমান দেবিয়া অর্থাৎ প্রায় এক পোয়া পথ কালন করিয়া কি প্রকারে আনাক্ষের খবে আদিয়া উপস্থিত হইল এই ক্রপে বিশ্লিতা নারী বালটকৈ নিজ প্রেড্ড উরোলন পূর্বক মুখারা, সন্তই করতঃ মুখবুং লড্ডুকাদি থাওয়াইয়া চন্দ্রাবেরীর গৃহে যাইয়া চিল্লন ১৫১৮০১৮৮

त्तातु न यक्ता सुत्वेवायय्यं युक्ता तदामवत ।
तयोक्त वन्धन स्तद्वा सुत रख रुड़े तव ॥ ३८
तद्मतिनीयक्षाय वन्धनेऽपि स्तत विद्यो ।
न पान्तन विष्ट्रपेख तस्य कि बन्धन भदेत् ।
प्रामाविभावत स्तर्य भव्यक्ति विक्त भावतः ।
पुत पति मदा विद्योभावद्वाय दयनात् ॥ ४१
यदाघर स्वातिग्रिगोर्धनानन्द स्वरुपतः ।
तद् प्रामावाग्नि लोकाना मसी प्रियतरीऽभवत् ॥ ४२

Chandra Devi was very much astonished to know this from the lady who advised her

आदिलीला ,रयः य: ।

to keep the child tied in her house. Due to divine indications prior to the birth of the child and divine loyousness of the child, he became, an object of great endearment of the pople of the locality. 39 to 42

বঙ্গানুবাদ---

অফ গৃহ কর্মে ব্যক্তা চক্রাদেবী সেই জ্রীলোকটির মূথে পুত্রের কথা শুনিয়াই বালকের এই রূপ আকর্যা ভাবে অফ্রত গমন কি রূপে সম্ভব হয় ভাহা জানিতে না পারিয়া চক্রাদেবী অভিশয় আকর্যাবিত হইয়াভিলেন।

পরে সেই স্ত্রীলোবটি বলিয়াছিলেন ভোনার ছেলেটিকে ঘরের মধ্যে বন্ধন করিয়া রাধ। ১১

যে ভগবানের বাহ্য বা অভ্যন্তর বলিয়া কিছু নাই বা সর্বব ব্যাপক বছ অপরিছিল্ল ভাঁচার বহুন ছারা কি গতিরোধ করা যায়।১০

গদাধরের আবিভাবের পূর্ব্ব হইতে অনৌকিক ভাবের প্রকাশ বশতঃ পিতামাতার সর্বাদ ভগবভাব দর্শন দ্রন্য এবং নিশু গদাধরের আনন্দ ঘন বিগ্রন্থ বশতঃ বালক গদাধর কামার পুকুর নিবাসী জন গগেয় অত্যন্ত প্রিয়তম ইইয়াছিলেন ISSISS

> जवराङ्गे ग्रामवाित नरनारी समागमात् । तीयतुच्यः ग्रहञ्चाभृद्रमुद्रीर प्रसादतः॥ ८३ प्रमस्त्रायग्यनार्यः सृद्धिरामस्य क्षेमतः। चिन्ता सुमस्तो जाता सामस्रामन्त्रणाय् वे॥ ४४

यास्यानां भोज्यदानायं ताहमयों न विद्यते। प्रार्थना पुरण तेमां रचुनैर कुरुव भोः॥ ४५ एवं चिन्तयत स्तस्य बन्तु प्रवर आगतः। भेरितो रचवेरिण भक्ताभिष्ट प्रपुरणात्॥ ४६

Every evening the villagers used to crowd the premises of the house of Khudiram as pil-grims in a holy place. Khudiram was to perfrom the rice giving ceremony of the child, accompanied with a feast in which a very large number of people was to be invited. It would cost him a lot of money. He prayed to Raghubir for the fulfilment of his desire. To meet the requirement a friend of Khudiram's called at his

house. বঙ্গানুবাদ :—

প্রতিদিন অপরাহে প্রামবাধী নরনারী সকলের সমাধন জন্ত ভগরান রমুবীরের অন্ধ্রহে অ্দিরামের গৃহ একটি মুক্তি ক্ষেত্র ভার্থ তুলা হইরাহিল।৪০

কুদিয়ান গলাধরের হয় মাসে কর্প্রাশন বিবার মন্য এবং ভতুপদকো আমবাদি অন্যাণের নিময়ণ ফড় বিশেব ভাবে দিয়াতিত হইডাছিলেন is8 आदिलीमा स्यः अः।

অসম্ভব অতএব হে রমুবীর আপনিই তাঁহাদের প্রার্থনা পুরণ করুণ 18৫

ভক্তবাস্থা পূরণার্থে ভগবান রঘুবীরের দারা প্রেরিড এইরূপ ভাবে চিস্তাযুক্ত কুদিরামের নিকটে তাঁহার পরম বন্ধু আদিয়া উপন্থিত হটযাছিলেন ৷১৬

> लाहाव शावत सः स धर्मादासाभिधी महान । सर्वेत सदनुष्ठाने सहाय यातिधार्मिकः॥ ४० राजतल्यः सुविख्याती देवब्राह्मणसेवकः । गुणवाही गुणी मानी धनी सर्वजनाहत: ॥ ४८ श्वला बन्ध् सुतखाद्म प्राग्रन' सत्त्वर' भवेत् । भोज्याय' ग्राम वास्तव्य जनाना प्रार्थना मपि॥ ४८ चाला पन ग्रं हे गला द्वा सम्भारक वह

रहोत्वैव रहे बस्तोबरबेषु समार्ध्यत्॥ ५०

He was Dharmadas Laha. famous for his riches as well as piety. On learning the ceremony to be performed very soon, he returned home and again went back to Khudiram's house with large quantities of things required on the occasion. He placed them at the feet of Khudiram. 47 to 50

বসাহবাদ :--

এই বৃষ্টি লাহা বংশের রত্ন অরূপ ইহার নাম ধর্মদাস ইনি দর্মত সদসূষ্ঠানে সাহায্য করেন অতি ধার্মিক। ৪৭

आदिनीसा २यः अ:।

এবং ইনি রাজাদের মত প্রতাপশাদী ও বিখ্যাত দেবতা এবং প্রাথাণ গণের ভক্ত গুণ আহী গুণবান মাহাবান ধনবান ও সাধারণ ভ্রম গণের ছারা আদ্যনীয় / ৪৮

্ধর্মধানবার ক্ষিরামের প্তের ২০১ দিনের মধ্যেই অরশ্রানন হইবে এবং তছপদক্যে গ্রামবাদি জন সাধারণের ভোজনাধি ব্যাপার এই সকল বৃত্তান্ত ক্ষিরামের নিকট অবগত হইয়া পুনর্বার নিজগুহে আগনন পূর্বক নানাবিধ এব্য সম্ভার বন্ধুব-ভাবে স্ক্রিরামের গৃহে আনিহা ক্ষ্রিরামের নিকটে সমর্পন করিয়া-ছিলো। ৪৯১৫৽

> जयाचिता इसं पाइर इत्यं गास्त्रमाणतः । जतसाद्रव्य सम्भारी रहित स्तेन सादर ॥ ४१ कुजाचारवसात् पिता तहिने साजकस्य च । व्योमद्रगदासर पति प्रदत्त पूर्व नाम च ॥ ५२ अधिवासाहित कुला पित्रदेगच्चना ॥ ५३ समाप्य विधिवर विभी रखीर समाज्ययत्॥ ५३ तहिन रखनीरस्य पुजाद्रव्य वियोदतः । भागा याञ्चन संयुक्त सुगान्न पायसानिकः ॥

As, such offerings were acceptable according to religious codes. Khudiram gladly accepted them. According to the prevailing usages all the rites were performed and Raghubir was also worshipped and offerd well cooked rice with various dishes. 51 to 54

-বৃঙ্গানুবাদ :--

যে কোনও জাতি যদি খেজায় উত্তম বর্ণের গুড়ে ভোক্ষা

आदिसीसा २यः अ:।

ভোজা আনম্বন করে তবে তাহা সাদরে গ্রহণ করা কর্তব্য এইকণ শান্ত্রের প্রমাণ বশতঃ ফুদিরান সর্ব্ব শ্রেষ্ঠ কুনীন ভাঙ্গণ প্রতিগ্রহ পরাস্কুখ নিষ্ঠাবান আক্ষণ হইলেও সেই সকল প্রব্য সম্ভার বন্দু ধর্মদাদের নিক্ট হইতে সানন্দে গ্রহণ করিয়াছিলেন। ৫১

পুত্র গদাধরের অন্নপ্রান্তর দিনে কুদিরান কুলাচার বশতঃ
অধিবাসানিনান্দীমূখ কার্য্য সমাধা করিয়া নাম করও অধীং পূর্বে
এদত্ত গদাধর এই নাম করও করিয়া অন্তপ্রান্তরে হোমাদি কার্য্যান্তে
রমুবীরের অর্জনা বিশেষ ভাবে সনাপন পূর্বক ভোগজব্য নানাবিধ
ব্যজনাদিসংযুক্ত সুপান্ন পারসাদি। ৫২৫৩/৫৪

निवेद रघुवोराय तत् प्रसादेन स हिनः ।
पुत्रदेशस्त्रामनं दत्व। सीदमानः दवस्यु-सिः ॥ ५५
दत्वा वसीधं न्यवादः पुत-पत्नी युत्तश्च तं ।
प्रसादः प्रापदामान स्वकुटुम्य तया हिनः ॥ ५६
व्यक्तमं भीजनञ्च मत्रपद्मामावानिनां ।
समाप्य क्रत क्रत्योऽम् इ्राह्मणः सह भार्यकः ॥ ५०
सरदेवतृतिहा डोसोदेव पामनतः पदम् ।
कृतः वाष्योण्वारणन् मायकोऽस्थितेन वै ॥ ५८

The child was fed with the offered rice of Raghubir. All the friends and relatives, the villagers and guesis were well fed and entertained. Shortly after this ceremony the child, now named Gadadhar, started speaking. SS to 58

গোধুন চূর্ণ পিউক ও মিন্টালাদি রঘুরীরকে নিবেদন করিয়া

आदिसीमा २यः अः

প্রদাদীয় অন্নরার বালক গদাধরের অন্নপ্রাদন কার্য্য সুদম্পর করিয়া কুদিরান আখীয়ও স্বলাতি রাজণ বর্ণের সহিত স্বয়ং তোভন করিয়া প্রমান্দ প্রাপ্ত ইইয়াছিলেন। ০৫

তৎপরে কুদিরান অত্যুক্তজ্বর পরন বন্ধু ধর্মান্ত মহাখাকে সর্বসমকে বহুতর ধনাবাদ প্রদান ও আনীর্বাদ করিয়া ধর্মানার বাবুকে বুটুত্ব বর্গ ও তাহার পুত্রকন্যাদির সহিত পরিতৃত্ব করিয়া ভিজ্ঞেন করাইরাহিসেন। ৫৬

করিক পুত্রির প্রাম্বামী ও তির্গ্রান বাদী জন সাধারণকে

দিবারাত্র ভোজন করাইয়া পত্নী চন্দ্রাদেবীর সহিত কুদিরাম লোক সমাজে ধন্য হইরাছিলেন। ৫৭

অন্নপ্রাশনের পরই গদাধরের বাকাক্তি, হইয়াছিল। মাডার কোলে অবস্থান করিয়া গদাধর নানাকধা বলিতেন। ৫৮

> देवदेवो स्तव ध्यान नमस्कारादिकञ्च यत्। पठितः साखदेश्या सत् पठितः यानकेन तः ॥ ५८

> > द्विवर्याभान्तरे तु पुराणाध्यान मुत्तमः । युतिमावे ण घामासः मामज्ञाति गयेन च ॥ ६०

> > अङ्क मःस्यादि ग्रास्त्रादेरभग्रामः विषवज्जहो । कदापि न यणीत्येव ग्राम्यभक्तीः गदाधरः ६ ६१

चतुःपञ्चवर्ष मित गदाधर सुखात्तदा । देव भाषायुतं स्तीतः युवा सन्ते सुविध्यिताः ॥ ६२

Gadadhar could recite the hymns which his mother used to read out. At the age of two

आदिसोसा २यः अ: ।

to three yers he could commit to memory the stories of mythology at first hearing. He however, avoided arithmetic end local news. At the age of four to five years he could recite Sanskrit hymns and thereby commanded admiration of all. 59 to 62

বঙ্গানুবাদ :—

মাতা চপ্রাদেবী যে সকল দেব দেবীর গান শুব এবং নমস্কারাদি পাঠ করিতেন বালক গদাধরও তংক্ষণাং সেই সকল পাঠ কবিজেন। ৫০

গদাধর তুইভিন বংসর ব্যক্তমে উত্তম পৌরাণিক বার্তা প্রবণ মাত্রে আগ্রহাতিশয়ে স্বায়ত্ত করিয়া লইতেন। গদাধর কড়া গণা প্রভৃতি অন্ধ মাত্রের অভ্যাল কে বিষবংত্যাগ করিতেন। এবং গ্রামা বার্তা কর্পনও তানিতেন না। ৬০।৬১

চার পাঁচ বংশরের গদাধরের মূব ইইতে দেব ভাষায় দেব দেবীর তাব ও জোত্রদি প্রাবন করিয়া কামার পুরুর নিবাদী জনগদ জভাবে বিশ্লিত ইইতেন । ৬২

> ततः पचम वर्षे च बालस्य विधिवहितः । विद्यारममं कारियत्वा पाठामारे तमार्पयत् ॥ ६३ तत्र तुल्यययोपेतान् वालकान् माप्य बालकः । विद्यार्थिनः यिचकां च माध्य्यं गुण तोपितः ॥ ६४ लीला मेमा सत्यनितः दयातुर जनेगु च । समता सर्व्वभृतेषु गुणाः पञ्च गदाधरे ॥ ६५

योयोरामक ग्यामागवतम्

ें आदिलीला श्यः अ:।

अस्ति भाति प्रियानाच स्वरूपं श्रीगदाधरः । ' निर्भोकः साइसी सत्यवादो धर्मारतः गुचिः ॥ ६६

At the age of five he was initiated to study and sent to pathshala. By his sweet conduct he could please all the boys and teachers. The best of virtues began to find expression in him. He became uncommonly prominent for his piety, truth fulness and kindness. 63 to 66

বঞ্চাত্রবাদ :---

ভংপরে কুদিরাম গদাধরের পঞ্চম বর্ষ বয়দে বিভারাম্ভ করাইয়া পাঠশালায় প্রবেশ করাইয়াছিলেন। ৬০

া পাঠশালায় সমবল্ল বালকগণকে পাইছা এবং বয়েধিক শিক্ষক ও ছাত্ৰ-কুদকে গদাধর স্বকীয় মাধুর্যা গুণে সম্ভন্ত কবিয়াছিলয়ন। ৩৪

দ অন্তি ভাতি প্রিয় অন্ধণ গদাধরের দীলা, প্রেম, সতানিঠা, আচুর অনে দয়া ও সর্ব্ব জীবে 'সমবৃত্বি এই পাঁচটি গুণ সর্ব্বদা পবিলক্ষিত হটত। ৬৬

এবং শ্রীযুক্তগদাধর সাহসী নির্ভীক সভ্যবাদী ধার্ম্মিক ও পবিত্র ছিলেন । ৬২

> न विभातुं गुणा सास्य ग्राजा श्रष्टाग्रिशस्यः। परेपान्भूपकारार्थं स्वपाणानिय यष्यति । ६० भागांविष्टः सुजुमार एपं बदति सन्ततम् ॥ नारं कुमार पीगव्ही न किमीरी ग्रुपायि वा । ६८

यौद्योरामकष्णभागवतम् L₁6189 e>

आदिलीला 'रय: अ: । सब्बेंबा सुसमर्थोऽसि सर्बे' कर्त्तूमम्' गयम् । दु:ख इर्पभयक्षोध लोभ मोहमदादयः ॥ ६८

अज्ञानिङ्कान्येतानि कुतः सन्ति चिदासनि । ज्ञानानन्दस्यरूपोऽष्टं सर्वे जानामि सन्ततम् ॥ ७०

Even Bramha and Shiva cannot describe his virtues. He would offer his own life for the benefit of others. In his divine mood he would give out that he was neither a child nor a boy nor a man but an embodiment of joy and knowledge, and that he was capable of knowing and doing everything. 67 to 70

বঙ্গান্তবাদ :--

গদাধরের গুণ সকলের সংখ্যা করিতে নিব জন্ধাদি ও সমর্থ হইতেন না। গদাধর পরোপকারার্থে নিজের প্রাণ পর্যান্ত দিতে পারিতেন। ৬৭

সেই পঞ্চম বর্ষীয় গাবারর মধ্যে মধ্যে ভাবাবিন্ট ইইয়া বলিতের
আনি কুনার পৌগত কিলোর বা যুকা নয় আনি সর্জবা সকলকার্ব
সম্পাদন করিতে অসমর্থ। অতাব্যনিত হাব বৈষ্ট্রিক আনন্দ
ভয়, ক্রোধ, লোভ, নোহ গর্জা ও মাং সর্ব্যাদি ভাব অভ্যানের চিহ।
এইসকল বিভ্যুত ভ্যানব্যরূপ আমাতে থাকা কি সন্তর্গ হয়। আনি
ভ্যানানন্দ বর্জা ইয়া এব নিশ্চিত। অতএব আমি সর্জবা সমন্ত বিষয়
অব্যাত আহি। ও৮। ৬১। ৭০

आदिनीता २यः अः।

तद्याम सन्निधा वस्ति काचिदुयान वाटिका।

तव्र प्रेतनिवासाडि नैजनः कोऽपि गच्छति ॥ ०१

तव्र गदाधरः कोडां करोति वन्धुमिः सड ।

राक्षा वन्येकती याति मृतदर्यन हेतवे ॥ ०१

पित्रस्वस्यसादेश्या शोतलावेगत स्तरा ।
दशु तिहकताबस्या प्रार्थना सकरोच्य सः । ०३

मम मूर्षि, हि सा माता शीतला प्रविशेद यदि । तदा पूर्णसुखी भूला म्हलामि च पुनः पुनः ॥ ०४

There was a garden near the village. It was a general belief in the locality that it was haunted by ghosts, and hence none would dare to go into it. Gadadhar with his friends used to play games in that garden and sometimes used to go there without any companion to see ghosts at night. On seeing the unbalanced condition of his aunt Rama Devi, possessed by the Goddess, Sitala, he would say that he would dance in joy if the goddess entered his head. 71 to 74

বঙ্গান্ডবাদ---

সেই ভাষার পুর্বের প্রান্তভাগে একট বাগানবাটি আছে সেবানে ভূতের বাসখান বগিয়া কেহ কথনও যায় নাই। সেই বাগানে বন্ধু গণের সহিত গদাধর খেলা ধুলা তরিতেন। এবং রাজি আহিলীলা ২য়: थ:। কালে ভূত দেখিবার জ্বত গদাধর একাই সেই বাগানে যাইতেন।

93193

সেই সময়ে গদাধরের পিসিমাতা রমাদেবীর ইন্বয়ে শীতলা দেবীর আবেশ বশত: তাঁহার বিকৃতাবস্থা দেখিয়া গদাধর প্রার্থনা করিয়াছিলেন, যদি মা শীতলা আমার মতকে প্রবিষ্টাহন তাহা ইইলে আমি পূর্ণমুখী হইয়া প্রমানদেদ মৃত্য করিব। ৭৩।৭৪।

> एवं बद्दुविच तस्य साइस परिनक्तितम् । यामवासिति रस्यसः तया स्वजन वास्यवैः ॥ ०५ छुद्दियाजयस्त्रत्र स्ट्युमिनी रम्हास्ति । पाठार्थं सामोद्यालानी यहासन विभूषितः ॥ ०६ एकरा पाठमालाया मागतो राजपुरुषः । छायानां सुपरीक्षायं दालुच पारितोषिकस् । ०० गुद्द्यियादय स्तत्र लोवसंख्याः सुद्द्यमः । नानामामामाना न्हाताः परीक्षादान स्तत्व ॥ ००

Such were the instances of his courage witnessed by all his friends, relatives and others. There was a large school close to the house of the Zeminder. Once the Inspector of schools came there to examine the boys and also to award rewards. All the teachers, students and visitors gathered there. 75 to 78

বঙ্গানুবাদ :---

कामाद शुक्द निवामी माधादन सन्धन थरः पञ्जीय यक्त

बीश्रीरामक्षण्णभागवतम्

आदिनीना २यः अ: ।

œ8

গদাধরের এই নানা প্রকার ভাবে অভ্যন্ত সাহসের বিষয় পরিদর্শন করিতেন। ৭৫ , কামার পুরুরের বিশিষ্ট জমিদার বাবুদের প্রায় গৃহ সংলগ্ন স্থানে

বালকদিগের শিক্ষার জ্বন্য বহুতর কাষ্ঠাসন অর্থাৎ চেয়ার বেঞ্চি
মুক্ত একটি বৃহৎ বিভালয় বা পাঠশালা ছিল। কোনও একদিন
সেই বিভাগেরে ছাত্রবর্গের পরীকাপুর্বক পারিভোষিক বিবার
জন্য রাজ পুরুষ বা বুল ইনিস্পেষ্টর আসিয়াছিলেন। এবং সেই
বিভালয়ে পরীকা দিবার জন্য বছতর এটান ইউতে অসংখ্য ছাত্র তাহা-

' দের শিক্ষক ও দর্শকাদি লোক সংখ্যা অসংখ্য হইরাছিল। ৭৬।৭৭।৭৮ कम पर्य्यायत सौधां परीचा ग्रडचे छत्र । पर्यायनागतसमूत्र दालक: त्रीगटाघरः ॥ ৩८

> सराजपुरुपस्तन्तु दृष्टा स्नेड्यपिष्ठ तः । सुस्नित्धं वाववं रस्य साक्तव्य विनयेन च ॥ ८० प्राच्छ कथातां तदि यदधीतं सुरी स्त्ववा।

विद्याभ्यास विधी यत्ने 'क्कूच्य भी गदाधर ॥ ८१ त्वत् पिता पण्डितो सानी सीट्रव्यांदापि पण्डिता । सुस्रं नास्ति धनै नास्ति विद्यासीनजनस्य हि ॥ ८२

The boys were being examined one after another. When Sri Gadadhar came up in his turn, the Inspector became very much charmed by his sweet appearance, and asked him to say something of what he had been taucht.

He also advised Gadadhar to get on with his

आदिसीसा २य: अ: ।

studies well for his father and brothers were all great scholars, and none without knowledge and learning could be happy and rich. 79 to 82

বঙ্গানুবাদ :--

পর্যায় ক্রমে এক একটি ছাত্রের পরীকা কালে গদাধর পর্যায় ক্রমে উপস্থিত হইলে আকৃতি ও বিনয়ের ছারা মুকোমল রমনীয় গদাধরকে দেখিয়া অতার মেহার্ক্র চিতে পরীক্ষক জিজাপা করিলেন। ওহে গদাধর গুকর নিকটে যাহা দিকা করিয়াছ তাহা কিছু বল । এবং পরম মন্তের সহিত বিভাযত্যাস কর দেখ তোমার পিতা সর্বজনান্ত শ্রেষ্ঠ পণ্ডিত। সহোদরগণও স্থপ্তিত। বিদ্যাধীন ব্যক্তির মুখবা ধন কিছুই হয় নাই। ব্যক্তি১৮১৮২

गदाधरेण घोऽपुरक्षो निर्मागनारात्मना । तां गिचां घोषु नो मन्ये भविः ग्रियां च या ॥ ८६ विषय विपनिमामिविंद्यामिः किः प्रयोजनम् । परवचन हितुव्यां विद्या सर्वेत सर्हता ॥ ८६ तां गिचां न किंद्यामि यत्पन्तं करतीयनम् । इष्ट् चात्मीपतावाय मेत्र्य वे नरकाय च ॥ ८५ यथैव विद्याया जीवोऽग्यत सरमाति नित्यमः । सेव विद्या साधनसंच सा गान्तिः सा परा गतिः ८६

At this, Gadadhar fearlessly replied what he had been taught was not worth learning.

आदिसीमा श्यः छः

What was the necessity of that learning which was based on worldly affairs. That learning which would lead to deceiving others was abominable, as it would result in suffering in this world and in the Hell after death. The learning that would lead to the eternal truth and peace should be covetable.

83 to 86

গদাধর রাজপুরুবের কথা শুনিয়। নির্ভয়ে বলিয়াছিলেন আপনারা যে বিদ্যাশিকা করেন আমি সে শিক্ষাকে উত্তম শিক্ষা বলিয়া মনে করি নাই। ৮৩

বিষয় নিব লিও বিদ্যায় প্রয়োজন নাই। কারণ আমি কি প্রকারে অভাকে ঠকাইয়া অর্থ সংগ্রহ করিব এই রূপ বিদ্যা ইচালাকে ও পরলোকে নিন্দনীয় ইট্যা থাকে। ৮৪

সেরপ বিদ্যা আমি শিকা করিব না যে শিকার ফল কচু আর কলা কারণ ইহলোকে প্রোণপাড পরিশ্রম। আর পরলোকে মব্যক্ত গমন। ৮৫

যে বিদ্যা দ্বারা জীবগণ নিভ্য অমৃত আম্বাদন করেন সেই বিস্তাই-বিল্লা সেই ধর্ম্ম হাহাই শাস্তি এবং সেইটিই উত্তম গতি। ৮৬

> वेदेखेय मुक्तन्तु त्यागिनायतमस्तृति । धनेना धमतां याति स्नेहवान् दहातेऽनिर्मा ॥ ८० अतः स्नेहं परित्यन्य पुत्रहारस्टहादिषु । तत्तागि मतिमाधन प्रदि कह्याण मिक्क्य ॥ ८८ भवद्गितिक्वती हारि जान्युनदरसन् वै । स्वमहाव्यति समय या विवादा तक्कतिक्वता ॥ ८८

बीबोरामक्षण्यमागवतम्

आदितीला २यः अ: । किमनेन वड्हा न सुष्ठु जानीत पण्डिताः । विद्याताभस्य मूर्त्वे हि भगवच्चरणाञ्चनम् ॥ ८०

"It is said in the Vedas that eternal bliss can be attained by renunciation, riches are the root of all evils and affection sets us on fire. We should, therefore, do away with our affection for family and bend our mind on renunciation, if we wish good to ourselves. Let these words be written in letters of gold, "That is real learning which turns our mind to God." Suffice it to say that learning is acquired through worship of God.

§ 87 to 90 §

বসাত্ৰাদ—

ধনের দারাই মামুদের অধ্যেতন হয় ত্যাগের দারাই অমৃত উপস্কুত হয় বা অমৃত্যু লাভ হয় এই কথা বেদে বলে। আসক্তিই মায়ুদকে দিবারাত তাপভোগ করায়। ৮৭

অস্তএর পদ্ধী পুত্র দেহ গেহাদিতে ভালবাসা পরিত্যাগ পূর্বক সেই সবলের ত্যাগে মনোনিবেশ ককন হদি নিদ্রের মঙ্গল চাও। ৮৮

এবং আপনার। বর্গাকরে নিভ নিভ গুছের ছারদেশে এই আটট অকর লিবিয়া রাধুন "দাবিতা তলাতির্বলা" মর্থাং সেই বিধারে বিষয়া যে বিষয়াম্বারা ভবেষানে মতি হয়। ৮১

মানার এরপ বই বিতর বনিবার মাবতক নাই। আপনারা ভালচাবে ইয়াই মাফুন বিশ্বালাতের মুদ্র একমার ভগবানের চব্যু বেষাই। ১০ आदिलीला २यः अः। श्वत्वा नैदान्तवेदान्तद्वची याचामगीचरः। बाल सुखाद्विनिष्कान्तः (कमितदाव बुध्वते ॥ ८१ किमसो भगवान् विष्ण रुद्धोवा द्वानिनां वरः। किम्वा चतुरमुखः साचादं दरमत्ती पितामदः॥ ८२ एवं संवदनां तेपां मध्ये साचाद् गदाधरः। स्वरुपं दर्गयामास नवदूर्नीदल दुर्गतः॥ ८३

. ग्रञ्ज्चक गदावद्य हेमान्वर विभूषितः। यादाङ्गुष्ठा दिनिष्कान्ता गङ्गा हिमवतः सुता ॥ ८४

All were astonished to hear these deepty significant utterings from a child. Was he Lord Vishpu Himself? Or Rudro, the wisest of all gods? Or, the four faced Bramha, the grandfather of all living beings, and the preacher of the Vedas? When all were musing thus, Gadadhar showed his divine self with four hands holding conch, wheel, club and lotus, with the lustre of new grass and with the Ganges, the daughter of the Himslayas, coming out of His toe.

191 to 94 t

বঙ্গান্তবাদ—

বালক গদাধরের মুখনিংসত সাধারণ বাকোর অতীত বেদান্ত-বেদ্য সেইরূপ কথা শুনিয়া ইহা কি গু এইরূপ বলিয়া তাঁহারা কিছুদান্ত বুন্ধিতে না পারিয়া বলিয়াছিলেন ইনি কি শুদ্ধ ভগবান क्राटिलीला २घः अ:।

নারায়ণ অথবা জ্ঞানীশ্রেষ্ঠ শহর কিংবা সাক্ষাৎ বেদ স্মরণকারী পিতামহ চতুমু থ ব্রহ্মা। 🔊 ১

এইরূপ বলিভেছেন সেই সকল জনসাধারণের মধ্যে নব দুর্ব্বাদল শ্রামল সাক্ষাৎ গদাধর অর্থাৎ নারায়ণ তাঁহার স্বরূপ দেখইায়া-ছিলেন। শুখ চক্র গদা পরা বিভূষিত চতুভূকি এবং হিমালয়েক কলাগরা। ৯২

न पुरी विमली भान्ती सग्रन्दी चरणान्धग्री:। चन्दन तुलसीगन्धं बोटि चन्द्र नखदाति ॥ ८५ दृष्टु व भगवद्रपं परमानन्द निर्वताः। प्रणम्य भक्तिभावेन तष्ट बुम्तं जना सदा ॥ ८६ देव देव जगन्नाथ पुराण पुरुषोत्तम । वातं घोरान् कलेर्जावानवतीणोंऽपि मायया ॥ ८० माट्येद्वीनमित्रभवां विहिनैः पुरुषाधमेः। यत् प्रत्यची कृतः रूपं स्वत् क्षपैव हि केवलम् ॥ ८८

On seeing the appearance of the Divinity, all prayed for His grace and felt glad to have been 1 95 to 98 1 blessed by Him.

বন্ধায়বাদ :--

পাদাসুষ্ঠ হইতে নিৰ্মতা চরণছয়ে সশব্দে নূপুর শোভিত সচন্দন তল্মীযুক্ত নথকান্তি কোটিচল্ল কান্তিদদৃশ এবস্তুতভগবংস্কুণ দৰ্শন পুর্বক জনসমূহ প্রমানলে নিম্মা হইযা ভক্তিভাবে প্রণাম্করতঃ তাঁহারা আনন্দে গদাধরকে তথ করিয়াছিলেন। ৯৫।৯৬

श्रीश्रीरामक्षण्यभागवतम्

आदिनीना २यः अः।

40

হে পুরাণ পুরুষোত্তম দেবদেব ভগরাথ এই ভয়ন্তর কলিকালের দ্বীবসকলের পরিআপের ভাল মায়াবল যনে অবতীর্ণ ইইয়াছেন। ৯৭ জ্ঞান ভক্তি শৃত পুক্ষাধন আমরা আপনার যে অপুর্ব্ব রূপ প্রত্যক্ষ ক্রিলান তাহা কেবলমাত্র আপনার কপায়। ৯৮

> एवं रतुविज्ञस्तवस्यैः प्राग् दृष्टो यो गदाधरः। स एव पुरतो भाति परोचार्यो चपेन हि ॥ ८८

अपूर्विय' हरिर्माया यां न जानन्ति योगिनः। एवमुज्ञा ततः गर्वे स्व' स्व' धाम ययुर्मूदा ॥ १००

रोतिरासी त्तदानी वे बालकानामिय भूवा। स्टण निर्मित पात्रेषु केविदस्त्राञ्चलेषु च॥ १०१

नीला सष्ट तराडुलांच चालायानन्द सं प्रुताः। ग्रामाद् ग्रामान्तर यान्ति खादन्तः पथिमध्यतः॥ १०२

Soon Gadadhar withdrew his divine appearance and reverted back to his human form of the child. All were puzzled with these mysterious transformations of Gadadhar and dispersed. It was the habit in those days that the children while going from one village to another, used to eat fried rice which they used to carry in an earthen pot or the skrit of their cloth. 199 to 1021

বঙ্গান্মবাদ :—

এইকাপে সেইস্থানে গুরুকারী জনগন পূর্বের যে গদাধরকে

आदिलोला २यः अः।

পরীক্ষার্থীরূপে দেখিয়াছিলেন ক্ষণমাত্রে সেই গদাধরই তাঁহাদের নিকটে পরীক্ষার্থীরূপে প্রকাশিত হইলেন। ৯৯

ভগবানের মায়া অভ্যাশ্চর্য যোগিগণও যে মায়ার স্বরূপ অবগত নহেন এইরূপ বলিতে বলিতে দেই সকল লোক প্রভাতে নিজেকে ধন্য মনে করিয়া নিজ নিজ গৃহে যাইয়াছিলেন। ১০০

তদানীস্তন বালকগণের এইক্রপ প্রথা প্রচলিত ছিল কোন কোন বালক তৃগ নির্মিত পাত্রে কেহ কেহ বা বন্ত্রাঞ্চলে মুড়ি লইরা অতিশয় আনন্দের সহিত খাইতে থাইতে নিজ গ্রাম হইতে ভিন্ন-প্রামে যাইড। ১০১/১০২

> एकदा बामचस्त्रेन धला टोकी' सुदा ग्रुतः । द्वेष पाषिना खादन् समिष्ट भ्रष्ट तपडुलान् ॥ १०६ प्रामादच्दिः खेळमध्ये याति तल गदाधरः । प्रतीचासुदितो मेच ग्रव्दस्तुरण ग्रब्दन्त् ॥ १०४ छाद्यिला मदाकाम' मेचो य्या चमूपतिः । सौदासन्यम्बुद कोड् सैन्यारेळ ज्योतिका समा ॥ १०५ इष्टाची टूर्ड इटिः स भावा वैग्राद् गतस्त्रतिः । बाह्यसंजा विद्योनोऽशं न्यायतः चल सच्य ग.॥ १०६

When, one day, Gadadhar was going through paddy fields away from the village, he beheld a great thundering cloud coming towards him, and fell there senseless. I 103 to 106 I

বঙ্গান্তবাদ :---

এক্রিন আনন্দচিতে বালক্গণ টোকী অর্থাৎ তৃণ নির্শ্বিত পাত্রে

great appreciation from everybody. Once a class of beggars appeared in the locality. They had long matted hair and tall dark figures smeared with ashes. On seeing them, the women and children would run into houses with the thought that these must be demons who are women and children.

বঙ্গানুবাদ :--

বা পৌরাণিক কথা প্রধণনাত্রে অভ্যাস হইত। কেবল-মাত্র যে অভ্যাস হইত তাহা নয় হার ভাল ও লরাদিযুক্ত নেই সকল গান সুমধুরভাবে প্রবণ করাইয়া জনগণকে মুক্ত করিতেন। এবং জনগণ ও বালাকের অভ্যাক্ত ভাব দেখিয়া ভূরি ভূরি প্রসংশা ক্রিতেন। ১১২

শেই সময় নাগা নামক সন্মাসীগণের কামারপুকুরে আবির্ভাব

ছইয়াছিল।

উাহাদের সুদীর্ঘ জটামন্তিত ভয়লিপ্তনীধাকার ও কৃষ্ণবর্ধ দেহসকল দেখিয়া ত্রী ও বালকগণ ভীত হইয়া গৃহনধ্যে প্রবেশপূর্বক বুলিত ইহারা ত্রীলোক ও বালকদিগকে দেখিবামাত্র থাইয়া ফেলে।
অতএব এই সকল সন্নামী রাক্ষ্য এবিবরে অমুমাত্র সন্দেহ নাই।

35e1358

अजातमय बातरत् तन्मधेर श्रेगदाधरः । मिलित्वा स्तीवगीतादि तान् विश्राच्य सुडास्ययुक्त् ॥ ११५ सर्वग्राधिमभी गद्रव्यः मगवल्यपितच यत् । भक्षं तद् भक्तियुक्ते न गदाधरेण तत्त्वणम् ॥ ११६

आदिनीना २यः अ:। एकदा नयवस्त्रच कित्या सन्न्यासिसद्विधी । कीपीनवस्थन' कटयां यहिर्वासी प्रत' सदा ॥११०

भरमना लिप्त सर्वोङ्गं सलाटे दीर्घपुराड्कम्। वद्योऽतमानया युत्तं धतदण्डकमण्डतुः ।११८

The boy Gadadhar would sing songs and hymns to them without any fear. He would also partake of the estables offered to the gods by the Sannyasis. Once he dressed himself like a Sannyasi with body smeared with ashes, clad with strips of cloth and holy marks on the forehead. He had also a stick, a Kamandalu and a garland 115t to 118t made of holy nuis.

বঙ্গান্তবাদ :--

ভ্রুমুত বালক গ্রাধর সেই সকল স্ব্যাসীগণের সহিত মিলিত হুইয়া ভগৰানের ত্তব ও গানাদিশ্রৰণ ক্রাইয়া হাজ পরিহাস क्रदिएस । ১১६

স্থ্যাসীগণ ভগবভূদেশে যে সকল ভোগ প্রব্য সম্পূর্ণ করিতেন গদাধর সেইস্কল প্রসাদীয় স্থবা ভিজিপুর্বিক ভোলন করিতেন। ১১৬

এক্দিন গুলাধর নিফ পরিধের মুত্ন বস্তুটি সল্লাসী গণের নিক্ট ছিল ক্রিয়া কটিলেলে কৌপিন বছন এবং আনন্দের সহিত বহির্বাস

बादन क्षिड्राहिटलन । ३३१

भुक्तात्त्र क्षणानगम ननाति शेर्षम् शु वयः वतः कष्टाक माना च राज वर्णम् शहन मुर्शक । ১১৮

इटा सुविध्यिताः मध्ये गुज्यन्ते सर्वे गदगदः । वयस्यादित्रनीयेन स्वयद्धं तः गदाधरम् १११८ आदिनीना २थः आः। दृष्टा मातार्त्तनादेन बानक' समप्रकृतः। कथमेवन्विभी वैगः केन वा विशितीऽसना ॥१२०

तेन चीत्र मुदा मातः साधुभिः सन्तिती हार । विगोऽय साधुभक्तानां सन्मागस्य प्रदर्शकः ॥१२१

तेन जीजाततुर्वाल्ये जीजार्थे प्रकटीकता। यमुत्र विविधा जीजा यद्यनां दृष्टिगीचरा: ॥१२५

ইতি জ্বীরামক্রমুদ্দর ভক্তিতীপ বিরচিতে জ্বীজ্বীরামকৃষ্ণ ভাগরতে পার্মহজ্যে সংহিতারাং গদাধরস্ত বাল্যশীলা বর্ণনরপো জিলীচেচধায়ঃ ৪১৪

He came home in great joy. It, however, greatly pained his mother to see him in that guise. On being asked by his mother he said that he was so dressed by the Sannyasis who were devolees to God and could guide men to Truth and eternal bliss. In this way he revealed his Divine Self in various ways in his childhood.

Thus, in the Sri Sri Ramakrishna, Bhagabatam depicting the life history of Sri Sri Remakrishna, ends the second chapter entitled, "The mysterious revelations by Gadadhar in his childhood." III 91 22

বন্ধুবৰ্গ বৈটিত হৰ্য পদগদ চিত্তে গৃহ গমন কাত্ৰী গদাংবকে দেনিয়া জনগণ অভায় বিশ্বিত হইয়াছিলেন। ১১৯

মাতা চল্রাদেবীর তদবস্থ বাশকৃকে দেবিয়া কাঁদিতে কাঁদিতে জিল্লাসা করিলেন তোমার একপ বেশ কেন। কে তোমাকে এরপ বেশ করাইয়াছেন। ১২০

আনন্দের সহিত গদাধর বলিয়াছিলেন সাধুগণ আমাকে এইরূপ

आदिनीला रुक्त अ:।

ভাবে সালাইরাছেন। সাধৃতজ্ঞাণেরই এইরূপ বেশ। এবং
সাধৃগণের সংপথট আনি অবল্পন করিয়াছি। এইরূপে
বাল্যকালে লীলার জভালীলার গদাধর বিত্তাহ প্রকাশ করিয়াছিলেন। এইভাবের বহু প্রকার লীলা জদানীন্তন বহুলোকে
বহুবার পরিধর্শন করিয়া-ধভ ইইয়াছিলেন। ২২১/১২২

ইতি এরানেল্রন্সর ভক্তিতীর্থ বিষ্ঠিত ঐত্তীরান্ত্র্য ভাগবতের প্রনহংস সংহিতায় নদাধরের বাল্য লালার বিতীয় অন্যায় বলা চুঠল । ১ অ: ।

> आदिनीला १यः अः । अष्टाग्रीतितमे वर्षे गारदीय महीत्मवे । गतः योच दिरामस्त भागितेय ग्टहः यमम् ११ पीड़ितः चुदिरामस्त तत्र बीड़ा व्यवद्वत । मह बीविषण्ययुवा पथ्यादेने ब्रुटिः कता १२ नाम्ना योगामधिदेन भागितियेन सेनवित् । मातुनायान्तिमा याद्या मद्गिई नात्र राज्यः १३ भयेदेवः विनिधित्य कामारपुकुरास्तरा । आतीतो मातुनसुती चयेद्यो गामकुमार्कः ६४

On the occasion of Saradiya Pula Festival in the year when Khudiram attained the age of eighty years, he went to the house of his nephew. He fell ill there and his condition began to grow more and more serious in spite of every effort, and arrangements for treatment by good physicians and careful nursing. Thinking that his uncle would

आदिसीसा श्य: अ: ।

surely breathe his last, his nephew. Ramachand by name, sent for his eldest son, Ramakumar, from Kamarpukur. 1 to 14

বঙ্গান্তবাদ :--

শুত শারণীয় মহোৎসব উপপদ্ধ অষ্টাশীতিবর্ধ ব্যাসে কুদিরাম উাহার রাম চাঁদ নামে ভাগিনার বাড়াতে গিয়া ছিলেন। ১

া এবং সেই খানে ফুদিরাম বিশেষ ভাবে শীড়িও হইলে পীড়ার ক্রমশংই ইভি ইইয়াহিল। ভাগিনেয় রামটাদ মাতৃল ফুদিরামের পীড়ার উপশ্যেম লফ উত্তম বৈভ শীখধ সেবাতশ্রহাও পথ্যাধির কোনরণ ক্রমি করেন নাট। ২১০

মাতুলের আমাব গৃহে এই শেষ আগমন ওইরূপ ভাবিয়া কামার পুকুর হইতে মাতুলের জ্যেষ্ঠ পুত্র রামকুমারকে আনাইয়াছিলেন। ৪

> एवं क्रच्हां मतीदेव्याः पूजन विदिनः कृतम्। द्यम्यान्तु पातरेव कृतः देखा विद्यक्तं नम् ६६ निमण्यान्त्रपाति मध्याक्षः देव्याद्यां मितमां ग्रमा । आगतः रामचाट्नत् दृष्टां कृत्यत्वरेण च १६ चक्रां जीवृद्धिरायेन मितमा कि विद्यालिता । विद्यक्तं मामाय्येव प्रयक्तायः कुक्त्य भो ॥० आग्रीब्वादः प्रयक्कामि योरामे मितस्त्त ते ।

Thus with a sorrowful heart, Ramchand performed three days' worship of the Goddess and in the noon of the fourth day immersed the image in

प्रवानां यः कनिष्ठी में सदधें चिन्तितीऽप्रना ॥८

आदिनीमा ३यः अः।

the water. After the immersion ceremony when he returned home, Khudiram said to him. "Now that the image has been immersed, you shall have to perform my last rites. I bless you that you may have unflinching devotion to Shri Rama. I om now worried about my youngest son." 5 88

বঙ্গান্ত্বাদ ঃ—

এইরপ ভাবে রামটাদ তিন দিন ছাখের সহিত ছুর্গাপুলা করিয়া

শবিজয়া দশমীর দিন প্রাভ্যকালে বেবীর বিসর্জনের পর দেই দর্বননঙ্গনা সুমনী ছুর্গা প্রতিমা জলম্মা করিয়া মধ্যাহে আগত রাম

টাদকে দেবিয়া কুদিরান কলিগত ব্যবে বলিয়া ছিলেন রামটাদ মা

লগদ্যার প্রতিমা বিস্কান করিলে। এইবার আমার শেষকৃত্য

বিস্কান কর ৫৬১৭

আমি তোমাকে আনীর্বাদ করি তোমার পূর্ণজন্মারারণ ভগবান শ্রীরানচন্দ্রে মতি হউক। উপস্থিত আমার কনিষ্ঠ পুত্রের জন্তই বিশেষ চিন্তা।৮

कूरू तस्य सुकल्यानः रचुवीर दयानिये।
भवतः पादयोनस्य तं यामि भवदन्तिके।
हत्वा ग्रयोश्यितः भाग्तु ममुत्तील्याति यस्तः।
शुद्वाचने स्वापयित्वा कृरू पद्मासनं मम ।१०
सत्त्वणासतृकतः तेन चोषविश्याति कच्छतः।
अन्द्विलं मस्तकेवदा श्रीरामः स्थातवान् दिजः ।११
सवभयदरमेकः भाणकीटि मकागः
करसृत यरदापं कासमेषावभाग्रम्।

चीयोरी**सकेषाभागवतम्**

चारामक्रमान्यतः आदिनीनाः सं

क्षणकरुचिरवस्त्र रत्नवत् कु कृताव्य ेे कमलविगदनेत्र जानकी राममीडे ॥१२

"Oh Raghubir, be pleased to protect him from all evils. Placing, him at your feet, I leave this world. Please raise me up and make me seated in Padmasana." When it was so done, Khudiram meditated upon Sri Ramachandra with his folded hands placed on his forehead. "I pray to Sri Ramachandra, the consort of Janaki, having wide lotus like eyes, ear-ring studded with jewels, clothes emiting golden lustire," complexion of black clouds, hands holding bow' and arrows and brilliance of million suns."

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

হে রঘুবীর ভূমি আমার কনিষ্ঠ পুত্র গদাধরের সর্ববেডাভাবে মঙ্গল বিধান কর। হে দয়ানিধি আপনার পাদপল্লে আমার গদা-ধরকে সমর্পণ করিয়া আমি অপিনার নিকটেই যাইতেছি।

রামটাদ ; আমাকে শস্যা হইতে উঠাইয়া অভি সাবধানে ধারণ পূর্ব্বক অন্ত একটি পবিত্র আদনে পল্লাসন করিয়া বসাইয়া দাও।১০

রামটাদ ওংকণাং সেইরপে মাত্লকে বদাইলে কুদিরাম বছ কট্টে বনিয়া মন্তকে অঞ্চলিবছ ক্রিয়া ভগবান রামচন্দ্রকে এইরূপ ভাবে ধান ক্রিয়াছিলেন। ১১

হে ভবভয় নাশক কোটি সুর্যাত্ত্বা জ্যোতিঃপুঞ্ল কর ধূত্র ধ্যুর্নোগ নুজন মেথের মত দেহ বর্ণ মনোহর স্বর্ণবন্ত্র প্রিধান কারী বস্তু

आदिसीना श्यः अः

রন্থবিশিষ্ট কুম্বলশোভিত মা জানকীর সহিত একাসনে উপবিষ্ট পল্ম পলাশলোচন শ্রীরামচন্দ্রের শেষ যাত্রাকালে শরণ লইলাম। ১২

> राम रामानुज सीतां भरत भरतानुज । सुग्रीव वायुसूनुञ्च प्रणमामि पुन: पुन: ॥१३

एव' ध्यात्वा गदृगदेन स्वरेण नेत्रवारिणा । आर्द्वीभूतो राम नाम रघूबोरस्य मङ्गलम् ॥१४

वदन् प्रारब्धजं देहं तत्याज पाञ्चभौतिकं ! ततः सुद्धां भागवतीं सिद्धदानन्दरूपिनीं ॥१५

तनुं सन्धा गती विष्र स्तिहिष्णीः परमः पदं। बैक्कुपहास्यं पूर्णमझ योरामः सोतवा सह ॥१६

"I bow down to Rama. Lakshmana, Sita Bharat, Satrughna, Sugriba, and Hanuman." Thus meditating on Sri Rama and Raghubir, he, left this mortal world.

বঙ্গাতুবাদ :--

রামলকণ, সীতা, ভরত শক্রত্ম, স্থ্রীব ও বাষ্পুত্র হয়্মানকে পুন; পুনর্বার প্রণাম করি ঃ ১৩

এইরূপভাবে কুপিরাম শ্রীরাম চন্ত্রের খান ও প্রণামাণি করিয়া চন্দের জলে বক্ষ ভাসাইয়। গদগদ ব্বের ভগবান রামচন্ত্রের তারক ব্রহ্মনাম বাম নাম বলিতে বলিতে প্রারক্ক কর্ম্ম অনিত এই পার্থিব দেহ পরিত্যাগ করিয়া ভগদেবে লাভ করিয়া সেই শুল সচিদানন্দময় সেহে কুদিরাম বিফুর প্রমণদ অর্থাৎ বৈকুঠ লাভ করিয়া ছিলেন।

যে বৈকুঠে পূর্ণপ্রকা শ্রীরামচন্দ্র সীতার সহিত নিত্য বিরাজিত সেই স্থানে যাইয়া সীতা রামের সেবা লাভ করিযাছিলেন। এইরূপ ভাবে কুদিরামের অত্যুত্তম আশ্চর্বকপে মহাপ্রহাণ হইযাছিল। 1 38---39

> विराजिती यत्र तत्र तत्सेवा प्राप्तवान् द्विजः। एवमद्भुत संयानमभूत्तस्यीत्तमीत्तमं ॥१० निमीचे भवदेषन्त सदोर्त्तन प्रशसर नीतानधास्तीरभूमि मन्त्येष्ट सुसमाध्य च ॥१८ पराहे योकसन्तम प्रती रामकमारक।

स्वगेहे पुनरागम्य पितुः स्वर्गति सुत्तवान् ॥१८ हाहारवै: पूर्णमासीत् कामार पुकुरस्तदा। तद् ग्रामवासिनः सन्धें ग्रोकः-संविग्नमानसाः ॥२०

His dead body accompanied with the chanting of holy names was taken to the bank of the river and his last rites were performed. Next day Ramkumar returned home and gave out the news of his father's death. The people of the village of Kamarpukur became very sad and lamented the death . it 17 to 20 ii

of Khudıram. বঙ্গান্তবাদ ঃ

কুদিরামের মৃত দেহ অন্ধরাতে স্কীর্তন সহকারে নদী ভীরে লইয়া যাইয়া শাশানক্রিয়া অর্থাৎ চিতাপিণ্ড ও দাহাদি করিয়া পর দিনে শোক সম্ভপ্ত রামকুমার কামারপুরুরে পিতার প্রকাশ করিয়াছিলেন। ১৮॥ ১৯

আবিলীলা হয় লঃ
কানার পুকুর নিংগনী জনগণ কুণিরানের মৃত্যু অবগত হইরা শোক নিমন্ত পুক্তিক সান আহার পরিত্যাগ করিলা কেবল মাত্র হাহাকার হবে শ্রাম প্রিপূর্ণ করিয়াছিলেন। ২০

> वानहरुषुवानय स्नानाहार विविध्यताः । पितः प्रेतत्वसुववर्षे श्वकांकिममनाय च ॥२१ ष्टवोत्तर्गः कतो रामचौदस्य सङ्योगतः। येदश्च वङ्गावप्राणां रानमानाहिसिद्धाया ॥२२ पृषतं भोजनं तत्र कारयासास सुवतः। पिळकृत्ये सुसम्पर्वे योरासकुमारीपरि ॥२१

म'मारभारः पतितः कुलधर्मानुनारतः । तदा तन्मध्यम् भाता त्रीरामिश्वर नामकः ॥२४

With the help of Ramachand, the Sradh ceremony was performed under guidance and supervision of many bramhins well versed in the Vedas Thereafter Sri Ramkumar had to shoulder the burden of the family.

श्रीयोगमञ्जूषभागवतम्

आदिनीना काः अ

ভ্রাতা রামকুমারের উপরই সামার রক্ষার ভার সম্যক্রণে পড়িয়া

ছিল। সেই সময়ে অটাদশবর্ধ বয়স্ত শুভি ও জ্যোতিব শাসে

পাঃদৰ্শি পণ্ডিত হামেশ্বর নামে হামনুমারের মধ্যম ভাতা এবং আট

মাতা শ্ৰী প্ৰস্তৃতি ছিলেন॥ ২১/২৫

विद्याभगामे तदारम्य पायेन यत्नहोनता ॥२६ निजनप्रियमा चिन्तागीनमा परिनक्तिमा । रानोदानि भृति यासी मोइनम्य यतानये ॥२० खपविश्वीह हरिः म मदाचिन्तापरीतभवत । जीनवर्षाटिभियोंनी न किविद्ववि सानित ॥३

असाटग्रवयापासः स्कृतिक्योतिययास्यः ।

विलेशियोगसन्तमबाद्यवी गदाधर ॥२५

चात माधारणे किन्तु विगोकीय गदाधरः।

বংশরের কনিষ্ঠ জ্রান্তা গদাধর নামে রামকুমারের ২টি জ্রান্তা ও

आदिलोना ३यः अः।

বঙ্গানুবাদ ঃ --

পিতার মৃত্যুর লফ শোকাত্র গদাধরকে সাধারণ লোক সকল শোক মৃক্ত বলিয়া মনে করিতেন। সেই সময় গদাধ্রের বিভা শিকায়ে যকু হীনতা নিজ'ন প্রিয়তা ও চিন্তা শীলতা পরিলাকিত হইয়া জিল। ২৬

রাজার বাগানে ভূতির খালে মোড়লের মহা শাশানে বিসয়া গদাধর উর্জন্তি হইয়া সর্বাদা চিন্তাবুক্ত থাকিতেন।

শীত বর্ষা বা প্রথরতর রৌজ হইলেও গদাধর কিছু মাত্র বিচলিত হুইতেন না। ২৭।১৮

> दिवा किम्बा निश्चेयम्बा न जानाति गदाधरः। धर्म्मदाससुतो वालः श्रीगदाविष्णु नामकः ॥२८

वन्ध्रत्व सुभयोराषीचाम सादृश्यतस्त्रयोः। प्राप्तमात्रः भोज्यद्रव्यं मिठावः वा फलादिकः॥३०

अकत्वा वन्युमात्त्रवापि न तदास्वादन' कतम् । पूर्वे तु नवमे वर्षे उपनीत्वयमुद्यमः ॥६१

कतो रामकुमारेण भातुर्गदाधरम्य हि । श्रृत्वेच भवोषनयन मोक्ता माता प्रतिशृति: ॥३२

Gadadhar had no sense of day and night.
Gayavishnu, son of Dharmadas was his fast friend.
Neither of them would eat anything without sharing it with the other. When Gadadhar became nine years old, Ramkumar began to make preparation for the sacred thread caremony.

चादितीता ३४: अ:। When he came to know of this he reminded his

mother of his promise. 29 to 32

বঙ্গানুবাদ :--

পরস্ক এইটি দিন কি রাজি কিছুই জ্ঞান থাকিত না। পিতৃ বর্দ্ধর্মধ্যেদের গরা বিকু নামে একটি নাবালক পুত্র ছিল, গলাগর ও গয়।
বিক্তুর নামের প্রায় সমতা বশতঃ পরম্পুরের সহিত পরম্পুরের বন্ধুছ
হইয়াছিল। ১৯

খাছ জবা মিটার বা ফলমুপাদি পাইলে কেই কথনও বছুকে
না দিরা থাইত না। গদাধরের নবম বর্ণ পূর্ণ হইলে রামনুমার গদাধরের পৈতা বা উপনরন দিবার জন্ম প্রক্তক হইয়াছিলেন ৩০1১১ গদাধর উপনয়ন হইবে শুনিয়া ধাতীমাতা ধনীকে যাহা পুর্বে

গদাধর উপনয়ন হইবে শুনিয়া ধাত্রীমাতা ধনীকে যাহা পূর্বে শ্বীকার করিয়াছিলেন তাহা মাতা চম্রাদেবীকে বলিয়াছিলেন। ৩২

या दत्ता 'खुवसाते च यातगदाधरेण है।'
। धनीनाम्च्युवसाता से भिचामये मदास्प्रति ॥११
नोचेदधं न स्टङ्कामि यज्ञसूत्र' कदाचन ।
धुत्वारामकुमारस्त स्ुचिताभुद्दिगयतः ॥;॥
वेदारमभात् पर' सूर्य' ग्रद्धं साधारणस्तिय'।
दिनतय' न स्टब्यमिति गास्त्रस्य ग्रामनम् ॥१५

ग्रास्ताचार परित्यागे स्वजनैनिन्दितो भवेत् । तत्कर्मादिन पूर्वाचे धर्मादासे ग्टहागते ॥३६

He said,"I will not take the sacred thread, tf I am not allowed to take alms first from my midwife

आदिसीला १य: अ:।

named Dhani. At this Ramakumar became very sorry because after initiation to the Vedas a bremhin should not see the non-bramhins for three days, and any disregard of this rule would be condemned by all friends and relatives. When Dharmadas came up on the day previous to the day of ceremony, Ramakumar represented the matter before him for his decision. 33 to 36

वशानुवाप :--

ধনী নামে ধাত্রীমাতা আমার উপণয়নের সময় সর্ব্ব প্রথমে আমাকে ভিক্ষা দিবেন। ৩০

তাহা না হইলে আমি কৰনও যজোপৰীত ধারণ করিব না। রামকুমার গদাধরের এইজন কথা শুনিয়া অভান্ত ছংবিও ছইয়াছিলেন। বঙ্গ

কারণ একচারী বেদারয়ের পর সূর্য্য শৃহ এবং সাধারণ স্ত্রীলোক কে দ্যানকলে তিন দিব দেখিনেন না এইরূপই শারের আদেশ। ৩৫ শারোকে স্বাচার না নানিলে সকলের নিকট নিশ্বিত হইতে হয়। পরস্কু পাশুর্য। ৩৬

> राहतुर्ये विद्यक्ती सीमीनाभार आहितः। उतः रामजुमारेव गृहक्त्या धनी क्यं ॥३० भिन्नो टाव्यति नर्नाये युनः मातुस्मीवतः। अतीरत सुविधेयः यत् तदुपादिम की वृशः ॥३६ प्राचीनः कम्येक्समी भयान् हशोति धर्मेन्सकः। एसोवः कस्येक्समी भयान् हशोति धर्मेन्सकः।

अ।दिसीला भ्यः यः । यदाप्यस्मिनकुलैनास्ति श्रुद्रभिचा कदाचन । किन्तु बाह्मणपुत्रस्य वालक्षप्रह्मचारिणः ॥४०

Ramakumar said, "It is learnt from my mother that Dhani, a nonbramhin woman, will be the first to give alms to Gadahar. I place the matter before you for decision. At this Dharmadas said. "Even though this goes against the custom of of your family, it obtains very often elsewhere."

37 to 40

বঙ্গান্যবাদ :---

शनाध्यत्रत्र উপनग्रस्तत्र शुर्विनिटन महाधनी शिठवक धर्मानाम जाम-কুমারের গুতে উপস্থিত হইলে তাঁধার উপর এই বিষয়টির মীমাংসার ভার দিয়া রামকুমার বলিয়াছিলেন শুক্তকভা ধনী সর্ব্যাগ্রে ব্রহ্মচারীকে ভিকা দিবেন ইংা আমি মায়ের কাছে শুনিয়াছি অভএব এরূপ অবস্থায় আমাদের যাহা কর্ত্তব্য তাহা আপনি উপদেশ দিন।

· 10910h - যেতেত আপনি ধার্মিক বয়োরদ্ধ কর্মকুশল ও পিতৃষদ্ধ। ধর্মদাস রামক্মারের এই সক্ষ কথা শুনিয়া বলিয়াছিলেন যলপি আপনাদের বংশে কখনও শুদ্রভিক্ষা হয় নাই। ৩৯

তথাপি ব্রাহ্মণ পুত্র বালক ভ্রন্মচারী বছম্বলে শস্ত ভিক্ষা রাচন করেন টহা আমি বছবার প্রত্যক্ষ করিয়াছি। ৪০

> वह्त शद्रभिचाया श्रहण हम्पते मया। - प्रतिश्र तै:पालनार्धं वालेच्छापूरणाय च ॥४१ अतीत्व्रशरभिकाशा न ताहम टीय उच्यते। तकातेन व सा साध्वी धनी श्रोप्रधाचारिये ॥४२

श्रीश्रीरामकृष्णभागवतम्

आदिनीला २य: अ: । मेखनाजिन संयुक्त यज्ञस्त्र धराय च । विल्वदयड व'ग्रदण्ड काष्ठ पादका धारिणे ॥४३

मातंभिचां प्रयच्छेति भिचार्थमुद्धताय च । द्रव्या भिचां धनो माता प्रयम्य श्रीगदाधरम ॥४४

"In this act of taking alms from a non-bremhin the question of any grave concern cannot arise specially when it is so done to keep a promise and also to fulfil the desire of a young boy. Accordingly Dhani, the mid-wife was allowed to give alms to Gadadhar on the day of the ceremony. $\parallel 41 \ to \ 64 \ \parallel$

বঙ্গানুবাদ :--

অতএব এপ্রলে প্রতিশ্রুতি প্রতিপালন ও বালকের ইচ্ছা পুরণ জ্বন্থ ভিদার সেরপ দোবাবর বলিয়া মনে হয় না। ৪১।৪২ সেই ধর্মদার বাবুর মতামুদারে গদাধরের উপনয়নর সময় সাক্ষী ধনী নাল্লী ধাত্রীনাতা মুখিত মতক মেপগালিন মুখ্য কার্চ পাছক। মুগল ও গৈরিক বসন পরিহিত অগলারী গদাধর মাতা আমাকে ভিলাদান কল্পন এইলপ ভাবে ভিলার বুলি উলুক্ত করিলে ধনীমাতা সুর্বাব্বে গদাধরকে ভিলা দান করিয়া এইলপ ভাবে বিলালাছিলেন।

आह चेव' कतार्थाह कपया तव हे प्रभी। स्वमेव जगता बाता भगवान विष्णुख्ययः॥४५ अतो हे सां नमस्यामि भुयोभूयो नमास्यह'। माविवीमहण्डीय' सुमयस मनीकिक:॥४६ आदिलीला ३४: अ: । श्रीरामलुमार एव वेदारम्भ मकारयत् । ततः श्रीरावयोरस्य ग्रीतलाया घटस्य च । ४०

ततः शरध्यारस्य भागसाया घटस्य च । ४ः पूजनं सष्टुभावेन सतः गदाधरेण वे । पूजाकासे भक्तिनिष्ठाभावार्द्रस्ट्टियेन तु ॥४८

After performance of the sacred thread ceremony, Ramkumar initiated Gadahar to the study of the Vedas, and made him worship Srt Raghubir and Goddess Sitals. 45 to 48

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

হে প্রভো আপনার কুপায় আমি ধক্ত ইইনাম। তুমিই জগতের জীবের পরিত্রাণকারী সনাতন ভগবান নারায়ণ। ৪৫

অভএব ভোষাকে নমস্বাস করি পুন্য পুনর্বাস ভোষার চরণে অনন্ত কোটা নমস্বার করি। এই প্রকারে অলৌকিক ভাবে লাম্যুব্র মাকিনী প্রবার উপান্তন তার্চা প্রকৃত্পন্ন চুইনাছিল।

जम्मधात्रत्र मानिजो काश्य ना छेलनजन कार्यः स्वरूपम हरेशाहिल । अमाधात्रत्र मानिजो काश्य ना छेलनजन कार्यः स्वरूपम हरेशाहिल ।

৪৬ সদাধরের ভোঠ ভাতা রামর্মারই বেণারত গাছত্রী দানাদ্র ব্যবদীয় কার্য্য করিয়াছিলেন। উপনহনের পর সদাধর কুলদেবতা রুম্বীয় ও নীতেলা ঘটের স্থানর ভাবে পুলা করিছেন। ৪৭৪৮

> साचात्कतः समाधिना सचिदानन्द निपहः। भावभायितचित्ते न यदुक्षं सत्यमेषतत्।४८

> तत्वणात्तद्ववत्येव दृश मध्ये सुविधिताः। एकदा राजनुल्यानां वचुमानयतां सतां॥५०

आदिनीला ३य: अ:।

तेजी बन-सम्होनां विप्रदेशत मानिनां। प्राचिन स्टह-संज्ञान सदीर्घ मण्डपे ग्रामे ॥ ५१ ॥

दानसागर याहाचे सभा ग्रीमा समासुते। स्वर्णरीच्य मयेदीन द्रव्यस्तु बहु विस्तरे ॥ ५२॥

Whatever he would say in his divine mood, came to be true. All were surprised to witness this. Once, on the occasion of Dan-sagar (i.e. the sea of gifts) Sradh ceremony to be performed by a very rich man, great scholars and respectable guests gathered together and huge quantities of costly gifts were kept ready for distribution.

1 49 to 52's

ব্যাত্রাদ :--

পুরাকালীন ভতি নিঠা ও ভাব বিগলিত ক্ষর বশত:—সচিদা-নন্দ ভাগবিগ্রাহ সাকাং করিতেন। তড্তত পুলাকালীন যাহাকে যাহা বলিতেন সেই সকল বিষয় তংকণাং কার্য্যে পরিণত হইত। ভাহা দেখিয়া সকলে আন্চর্যাধিত হইত IS>

কোনও সময়ে বাল তুলা ধনী অস্ত্রাফ সম্মান সম্বিত তেলে৷ বল সমূদ্ধি সম্পান দেব-ভালব-ভক্ত অনিদারগণের প্রায় গৃহ সংস্থা মুনীর্থ মতপে দানসাগর নামক প্রান্থ দিবসে বছবিতার স্বর্ণন্ত্রীপ্যাদি দানীয় স্বধ্য বিশিষ্ট ৷ধাৎ১/৫২

> चत्युच कमग्रे रववाते रच । परिपुरिते । वहनः पण्डितास्तव समासीमा महागयाः ॥ ५३॥

श्रीशीरामहत्त्वभागवतम्

आदिशीमा श्यः थः। भीमांशान्याय रमत्यादि धर्मगान्त्र विगारदाः । नाना देगागतारतेत संगिष्य भूत्य वाहनाः ॥ ५४ ॥ तत्तच्यास्त्र विचारेषु निविष्ठाः ग्रह-दहयः। तत कथिद ब्राह्मणस्तु कुसोनी यष्टिधारकः॥ ५५ ॥ वं द्वाल मात्र सारस्तु कम्पान्वित-कलेवर:। ग्रसव्याधि-समाग्रसः चीणकवठस्वरी युदा ॥ ५६ ॥

In that meeting, a young bramhin, who had been very much emaciated due to some incurable chronic disease, stood up supporting on a stick with a trembling body, and addressed the great pandits and said, with folded hands placed on his head.

বঙ্গান্মবাদ :--

w

অতি উচ্চ কলস ও অন্নপাত্রদি বহুতর জব্য শোভিত সভা মধ্যে ছারম্মতি মীমাংসাদি ধর্মশাত্রবিশারদ পণ্ডিতগণ শিশ্ব ভূতা যানবাংনাদিসহ এবং ৰছ দেশ দেশান্তর হইতে সমাগত বছতর সন্ত্রাস্ত মহোদয়গণ সভা মধ্যে উপবিষ্ট হইলে নির্মলান্তঃকরণ পণ্ডিডগৰ শান্তবিচারে নিমগ্র বাকিলে ৷৫৩৷৫৪

সেই সভা মধ্যে কোন একটি কলাল মাত্ৰ সাৱ কপাাৰিত কলেৰৰ শূল বাাধিগ্ৰন্ত ক্ষীণ কণ্ঠন্তর যতিধারী যুবা কুলীন আক্ষণ মন্তকে অঞ্চলব্ৰুপুৰ্বক সভাস্থ পণ্ডিত্বৰ্গকে বলিয়াছিলেন।৫৬।৫৭

मुईम्यञ्जलिं समारोप्य पण्डितानवदच तान् । भी भी ब्रह्मविदी विप्रा: ग्रृणुष्ट्यं क्रपया वच:॥ ५०॥ आदिकाण्डे ३ यः अः । विग्रत्विकःचर्याणि भूलरोग-प्रवीहितः । रोगमुक्ति नं मे बाता सह न्द्रीपधि धेवनात् ॥ ५८ ॥ पुत्र-पद्मयुपदेगेन सर्वराग-विमुक्तिदम् । देव-देवं समासाद्य तारकेद्यसमेश्वरम् ॥ ५८ ॥ स्नाम-पुजादिकां कत्वा मन्दिर पतितोद्यादम् । मरणे रोगमृक्ति वा दिष्टि मे तारकेद्वर् ॥ ५० ॥

"Oh bramhins, please listen to what I have to say. I have been suffering from some incurable disease for the last twenty years. No medicine could cure me. At last according to the advice of my son and wife I went to the temple of Tarakeswar and lay there praying to Him for his grace.

157 to 60 1

বঙ্গান্তবাদ :--

হে বেদতা আখণগণ কুপাপুর্থক আমার বক্তব্য বিবয় শুসুন ৮৭
আমি প্রায় বিশ বংসবের অধিক কাল শূল রোগে বিশেষভাবে
প্রশীড়িত হইতেছি। প্রধান প্রধান বৈভগণের ঔষধ সেবনেও আমার
রোগ মৃক্তি হয় নাই ৷৫৭।৫৮

সম্প্রতি পদ্নীপুত্রাদির উপদেশ মত সর্বর বোগ বিনালক দেবাদি-দেব ভগবান তারকেশর মহাদেবের নিকটে বাইয়া আন ৩ পুঞাদি করিয়া তাঁহার মন্দিরে আমি ভক্তিপূর্বক পতিত হইয়া ব্লিয়াছিলান হে তারকেশর আমার বোগ-মূক্তি অধ্বা মৃত্যু দেব ১৫৯৩০

> निषित्वे वे तदा किश्वित् सुस्यतासुषमध्यान् । निद्रावेग सनुवासी दृष्टवान् स्वप्रमुक्तसम् ॥ ६९॥

आदिकायडे श्यः थः।

यया मत्सिवधी कविदायाति पुरुषीत्तमः। तत् पादकाध्यनि गृत्वा निवसुरमील्य दृष्टवान् ॥ ६२ ॥ सुवर्ण पादुका यक्तो तस्मीव चरणे ग्रमे। क्यात्र चर्पाहर कटि स्तृन्दिनः गूलइस्तकः ॥ ६३ ॥ अर्डचन्द्री सलाटे च विनेवः सुविराधितः। . 'सुदीर्घ विषष्ट युती भरम लिप्ती जटान्यित:॥ ६४॥

As I lay there asleep. I had a wonderful dream. In my dream I saw a divine being with golden slippers, clad with tiger skin holding a javelin in his hand, half moon on his head, having three eyes on his forehead, body smeared with ashes and head covered with matted hair. 1 61 to 64 I

এইরূপ স্থির করিয়া কিঞিং সেই সময় মুস্ত্তা অনুভব ক্রিয়াছিলাম। এবং নিদ্রিতাবস্থায় একটি উত্তম স্বপ্ন দেবিয়াছিলাম।

্ আমার নিকটে যেন কোন একটি মহাপুরুষ আসিতেছেন

তাঁহার পাত্রকার শব্দ শুনিয়া চুইটি চকু চাহিয়া দেখিলাম ৷৬২ ভাৰার মঙ্গলময় অপূর্বৰ বক্তাভ ছইটি পাদপদ্মে ছইটি শ্বৰণ

পাছকা ছিল। ব্যাঘ্রণ্য পরিহিত বিশালোদর ললাটে অর্ক্তর্য শোভিত অতি মনোহর তিনেত হুণীর্ঘ শুশুবিশিষ্ট ভম্মলিগু ভটাধারী ডেগডর

विख चत्तु दीनवन्धु भेक्त-दुःखेन दःखितः। ेट्टा मां समुवा-चेदं गच्छ वित्र निजंग्टहम्॥ ६५ ॥

व्यादिकाणडे श्यः अः।

भवद्याम प्रान्तभागे कथिद् गीमांस भचकः। युवा नामना जटाधारी चम्म-पादका कारकः ॥ ६६॥ स्नानादान्ते सित्तायतः साष्टाङ्कं प्रणिपत्य तम । पीला पादोदकं तस्य भवत्या प्रवृष्टि कातरम्॥ ६०॥ भिचां मे देहि तात त्व' मद्वाव्हा पूरण' कुरू। भव दुच्छिष्ट भता में क्षपया देहि जोवनम्॥ ६८॥

He said, "Oh bramhin, go back to your home. There is a cobler named Jatadhari at the further end of your village. He takes beef. After taking your bath you approach him with great respect and pray for the remains of his meal. # 65 to 68 #

বঙ্গাত্যবাদ :--

বিশ্বচকু দীনবদু দর্ববদা ভক্ত ছংখে ছংখী ভগবান তারকেশ্বর আমাকে দেৰিয়া ৰলিলেন হে ত্ৰাহ্মণ আপনি নিজ গুহে ধান।৬৫

আপনার গ্রামের শেষভাগে কোনও যুবক চর্মপাছকাকারী গোমাংসভোষী ভাতিতে মুচি বা চামার জটাধারী নামে একটা লোক ध्योरह १६७

তুনি স্নান আহিক ও পূজাদি সমাপন করিয়া ভক্তিপূর্বকে সেই হুটাধারী মুচিকে প্রণাম করিয়া ভক্তির সহিত তাহার পাদোদক পান করিয়া বিনীতভাবে বলিবে ৷৬৭

আনার হ্বীবন রকাকারী আপনার উচ্ছিন্ট ভাত আমাকে দিন। হে প্রাহ্মণ ঘূণা পরিত্যাগ পূর্বাক মেই ভাত ধাইবে এইরূপ করিলে তুমি রোগ মুক্তি ও শৃতায়: হইবে ৬৮ l ৫৯

आदिशीना १यः अः
तद्भक्त भीजन' विग्र ने प्रे न्ये न कुरुव भी।
एवं कृत रोनमुक्तिः ग्रतासुष भविष्यति ॥ ६८ ॥
एवमुक्तां स भगवां स्तर्वे वान्तर्राधीयतः ।
अनीक्त यहिषये में विद्याः स्तर् वदन्तुः भी॥ ००॥
यन में रोग मुक्तिस्थाव वा जाति स्त्रुत्तर्भवेत् ।
बुत्वैव पण्डिताः स्तर्व विचराष्ट्र स्तया कुतः॥ ०१॥
गृत्वैव पण्डिताः स्तर्व विचराष्ट्र स्तया कुतः॥ ०१॥
ग्रायविकाः ततः सन्त्यां भव्यापं व्ययोष्ट्रतः।
क्षेत्विदाष्ट्र यदिपुनव्याधिः समुखितो भवेत्॥ ०२॥

You eat it up without any scruple and you will be cured of your disease and live hundred years. "On saying this the divine presence disappeared. Oh learned pandits, please advise me as to how I may be cured without losing my status in society." Some one said, "Do so and then perform the rites for the atonement of the sin." Some other pandit argued, "Subsequent performance for the atonement has not been advised and may cause to revive the disease." 169 to 72 to

বঙ্গাতুবাদ :--

ব্দাস্থান • এইরপ বলিয়া বাবা তারকের্বর মহাদের সেইবানেই অদুগ্র ছইলেন। অতথের হে বেদজ আন্ধ্রণ পত্তিতগণ আগনারা আমাকে কি করা উচিত তাহা বর্তুন ।৭০

যাহাতে আনার রোগ-মৃতি হয় অধত জাতি-চাতি না হয়। পতিতগণ আআশের ঘটনা শুবণ করিয়া কোন কোন পতিত সলিয়াতিলেন তাহাই হোক স্বর্ধাং চর্মকারের উদ্ভিষ্ট ভাত খাও।৭১

आदिलीला ३यः अः।

পরে রোগমুক্ত হইলে অভক্ষ্য ভোলনন্ধনিত প্রায়শ্চিত্ত করিয়া পাপ নাশ করিবেন। ইহা শুনিয়া কোন পণ্ডিত বলিয়াছিলেন যদি পুনরায় ব্যাধি আক্রমণ করে।৭২

को जानाति किसुद्दिग्य भगवद् वाक्य सुरियतम्। एवं बहुविधे स्तर्वे न सिद्धान्तः एसुरियतः॥ ७३ ॥ तदा के गोरकवयः चुदिरामाताजी दिनः! माम्ना गदाधरः ख्यातः सविज्ञः विवदर्शनः ॥ ७४ ॥ बहुभिः पण्डितेर्यु त्रे समामध्ये समुतियतः। प्रचम्य पण्डितान् सर्वान् छत्वाञ्चलिपुटः सुधीः ॥ ७४ ॥ छवाच तान् महाभागान् गिरा मधुरवा नतः। भी भी पण्डित पश्चास्मा विद्यादन-विचारिणः॥ ०६ ॥

Such arguments continued and no decision could be arrived at. At last Gadadhar, son of Khudiram, who was then a very young boy, stood up addressing the pandits with great respect. 173 to 76 t

বঙ্গানুবাদ :--

ভারে মহাদেব ও প্রায়শ্চিত ক্রিতে বলেন নাই। অভএব কে মানে কি উদ্দেশ্যে ভারকেবর এইরূপ বলিয়াছেন। এইরূপ নানাপ্ৰকাৰ তৰ্ক বিতৰ্ক ধারা যখন ছিব সিহান্ত না হইল ।৭৩

তখন কিশোর বয়ত্ত কুদিরানের কনিষ্ঠ পুত্র প্রিয়দর্শন অসাধারণ প্রতিভাশানী গ্রাধ্য বচ্ডর পত্তিভম্বনী মৃতিত সভামধ্যে উবিভ হইহা সেই সকল পণ্ডিতংগকৈ প্রণাম প্রকিক কুতামলিপুটে বিনীত- 'आदिलोला ३यः अ: ।

অবিভাহতি বিঘাতক বিভাবন বিচরণকারী অবিচারক হে পণ্ডিত ব্যায় আগনারা এরপ অবস্থায় আমার বাহা যাহা সিদ্ধান্ত বাহা তাহা অবধান পুর্বক প্রবণ করুন ৭৬৮৭৭

जिब्दा-करियमीनो नायकाः सुविचारकाः । भीमीमा यात्र मे सेपा पृथतो सुसमाहितैः ॥ ०० ॥ विपोऽयः चर्मकार्ण सिक्तः चेत्र सुसम्। । जनवायस्य मत्वा हि प्रसादान्तं मम्ट्रस्न च ॥ ०८ ॥ चर्मकार भोजयित्वा तहिष्कष्टं स्वयं यदि । सुद्ध क भे भाक्तमानिन न तत्र दोप उच्यते ॥ ०८ ॥ जनवाय प्रभावान सुष्क्रिटः सुदक्करे यदि । कतं नहे व भर्षं स्वादिति ग्रास्त्र विनिर्णयः ॥ ८० ॥

He said, "Here this is my humble suggestion. The cobler may be taken to Puri, the holy place of lagannath. There he may be well fed and the remains of his meal may be taken by the bramhin. It is enjoined by the shastras that the offered

rice of Lord Jagannath is eatable even though touched with the mouth of dogs." 177 to 80 I

্বঙ্গানুবাদ 🖫

এই আন্ধান চর্মকারের সহিত পুক্ষোত্তম ক্ষেত্র গ্রমন পূর্বক ভগবান জগরাব দেবের প্রসাধীয় অম প্রহণ পূর্বক ভোজন করাইয়া সেই উচ্ছিষ্টার যদি আন্ধান করে ভোজন করেন তাহা হইলে কোনরূপ দোহাবহ কইবে না বিচাপক

आदिलीला ३य: अ:।

কারণ জগনাথ দেবের প্রসাধীয় অন যৃদি কুজুরাদি ঘারাও উচ্ছিট হয় তবে সেই অন দেবতাদিগেরও সাদরে ভোলনীয় হইয়া, থাকে এইক্লপই শান্ত্র সিদ্ধান্ত ও সদাচার প্রতিগালিত বাধ্য ৮৮০

पव' क्षते रोगमुक्ति भवा जाति च्युति भवेत् ।

एतन्मम मते पूज्य भवश्यो यटि रोचते ॥ ८१ ॥

तन्द्वीय तम्र गत्वायं करोत्वेव हिजोतमः । -
पूत्वेव बहुसाहमुः सभाख ब्राह्मणाद्यः ॥ ८२ ॥

प्रधान पण्डितायापि स्वासनेम्यः समृत्यिताः ।

बहुगी धन्यवादश्च दत्वा गदाधराय वे ॥ ८३ ॥

आगोर्वादः कतस्ते च विद्विद्वाद्वाणोत्तमेः ।

द्र्यं गदाधरः योगान् गदाधर समीग्राणेः ॥ ६४ ॥

"If so done, there is hardly any fear of losing status in society". On hearing this, all the pandits showered all preises and blessings on Gadadhar who was possessed with the divine power of Lord Gadadhar Himself.

181 to 84 I

বঙ্গান্তবাদ :--

এইজ্লপ করিলে আজন রোগমূক হইবেন মাতিচ্যুতত হইবেন না। গরস্ত নিববাকাও লালিত হইবে না। হে পুলনীয় পণ্ডিতবর্গ ইহাই আমার সমীচিন মত বণিয়া মনে হয়। যদি আমার বাক্য আপনাদের ক্রচিকর বণিয়া বোধ হয়। তবে এই আফগোতন শীঘ পুরুবোতন কেন্ত্রে খনন করিয়া এইজ্ল অন্ট্রান ক্রুল।৮১৮২

বাসক গদাধেরের এইরূপ পাণ্ডিতাপুর্ব যুক্তিযুক্ত স্থাসিজান্ত শাম্রীয় বাক্য প্রবন করিয়া সভাব শত সংয় তাক্যাদি ভল্ল নহোদয়-

मादिनीना इयः थः । গণ এবং সর্বপ্রধান পণ্ডিতগণ নিজ নিজ আসন হইতে উপিত হইয়া গদাধরকে বহুতর ধ্যাবাদ প্রদান পূর্বক বৃদ্ধ আক্ষণ পশ্চিতগণ আশীর্ম্বাদ করিয়া বলিয়াছিলেন ৮১৮৪

> जगहासि जनानान्त करता याति निधितम । पृथिव्यो भगवत्तत्यः प्रजितस्य भविष्यति ॥ ८५ ॥ स्वर्ण रीप्यादिभिर्हाने यंजमानेन पुजिताः।

भुदेशः पंडिताः सर्वे स्व स्व धाम ययुर्भेदा । ८६॥ इति श्री रामेन्द्र सुन्दरभक्तितीर्थ विरचिते श्रीशी शमकणामागवते पारमञ्ज्ञां सहितायां गदाधरस्थादि जीला समाप्ति रूप खतीयोध्यायः

३ अ. They also predicted that Gadadhar would be adored as the wisest man of the world and also an incarnation of God. Then the pandits went to their respective places with the gifts of gold

and silver 1 85 to 86 1 Here ends the Third Chapter concluding the early life of Sri Ramakrishno in Sri Sri Rama-

krishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhakiitirtha

বঙ্গাত্যবাদ :---

এই কুদিরাম চটোপাধ্যায় মহাশয়ের পুত্র গণাধর সাকাং নারায়ণ গদাধরের মত গুণবিশিষ্ট এই গদাধর ভবিগ্রতে সমগ্র জগদাসি জন সমূহের গুরু হইবেন ইহা ঞৰ নিশ্চিত ৮৫

তৎপরে রাজতুল্য ধনীগণ কর্তৃক স্বর্ণ রৌপ্য মুদ্রা ও নানাবিষ

অব্যাদি দ্বারা পুজিত হইয়া ধ্রামর ত্রান্ধণ পণ্ডিতগণ নিজ নিজ গুহে আনুন্দের সহিত প্রত্যাগমন করিয়াছিলেন ৮৬

শ্রীরামেশ্রম্বনর ভক্তিতীর্থ বিরচিত শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবডের আদি দীলার তৃতীয় অধায়ে ত্রান্ধণ সিদ্ধান্ত পর্যান্ত আদিদীলা সমাল চইল । আ: ৩য় অ:।

> क्रध्यनीलार्था प्रथमी(ध्याय: । पितुर्ऋत्योः परं रामकुमारेण विपयिता । नगर्याः कलिकाताया मामापुकुरके पदे ॥ १ ॥ चतव्याठी सता नानाधामितानां समीचया। तव स्वनाम प्रख्याती राजा मित्री दिगम्बर:॥ २॥ स प्रात: रसरणीयात्मा क्वातानां पोषणात्तया । पण्डितानां पालनाच राजपिं मिव त' विदः॥ ३॥ अध्यापकस्याच्यापनां श्रीरामक्रमारस्य हि। अध्ययनच कासानां दृष्ट्वा राजाति चेंपित: ॥ ४ ॥

After the death of his father, Pandit Ramakumar founded a Sanskrit Institution at Jhamapukur in Calcutta. At that time there was Raja Digamber Mitra who was famous for his charities to students as well as Pandits. He was very glad to see the teaching of Ramakumar and also the studies of his pupils.

ব্যানুবাদ :--

পণ্ডিত রামকুমার পিতার মৃত্যুর পর কলিকাতা নগরীর বামাপুত্র পন্নীতে কয়েকটি ধনী ও ধান্মিকগণের সাহায্যে একটি চ্ছুপাঠী বা ধর্মনাত্র অধ্যাপনার বিভালয় করিয়াছিলেন। সেই सध्यतीलायां १सः अः।

খামাপুকুরে খনামধন্য প্রাত্তশ্বেরণীয় রাজা দিগখর নিত্র ছাত্রগণের পোষণ ও অধ্যাপকগণের পালন জন্ম তাঁহাকে পণ্ডিতগণ রাজবি বলিয়া অভিহিত করিতেন 151২1০

অধ্যাপক রামকুমারের অধ্যাপনা এবং ছাত্র সক্লৈর অধ্যয়ন জন্ম রাজর্ষি দিগধর মিত্র অতিশৃত্ব আনন্দিত ইইতেন IS

परीचारते काववर्गे स्व स्थानवर्गते सति ।
विद्यातु रहस्वातीच्य मन्तितीरपि रहस्य ततः ॥ ५ ॥
गिचामिविवर्ता दृष्टा सत्र गदाधरस्य साम् ।
चुव्ये सास्कुमारस्तु दुःचाकान्त्री झन्नस्य ॥ ६ ॥
परस्तु निचर्चानामार मन्तिरीयान थादकः ।
वयस्य बेद्वसिः साम् गीनामिनवर्षारम् ॥ ० ॥
सं रहस्य समानस्य निवर्य आद्वय यस्तरः ।
पराचादीनि गाम्हाणि गयपयादिकानि च ॥ ८ ॥

When the pupils went home after their examinations Ramakumar also came home. He became very sorry to find Gadadhar neglecting his studies. He would indulge in dramatic performances with his compenions in a solitary place, field or garden, and some times call out the women folk of the village and recite songs and poems from Indian mythologies to them.

6 to 8

বসাত্ৰবাৰ :--

প্রীকার পর ছাত্র সকল নিজ নিজ গুড়ে গুমন করিলে পুতিত

मध्यलीलायां १मः अः।

রামকুমারও শুভাতভ জানিবার জ্ঞা নিজ গৃহে যাইয়াছিলেন।৫ এবং সেইখানে যাইয়া গদাধরের শিক্ষা শৃস্ততা দেধিয়া অত্যন্ত

দু:খিত হইয়াছিলেন।৬

পরস্ত নির্জন গৃহে, ধোলামাঠে, বাগান বাটীতে বহুসংখ্যক সমবয়স্ক বালকদিগের সহিত যাত্রাভিনয় করে। এবং বহু গৃহে যাইয়া যত্নপূর্বক দ্রীলোকগণকে ডাকিয়া গন্ত পদ্ত ও পুরাণাদিশাস্ত এবং নানাবিধ কাব্য দিবারাত্র শ্রবণ করাইয়া থাকে।৭।৮।৯

नाना विधानि वाष्याणि त्यावितानि दिवानिग्रम्। शिचा विवातकान्येव' करोति स गदाधरः ॥ ८ ॥ नियम्य सकलं रामकुमारी माछसविधी। समालोच्य सुसिदान्त मिदं चन्ने महामति:॥ १० ॥ मदीय कलिकातास्य विद्यालये गदाधरम्। यिचयिषामि यत्नेन येन मानुषतां व्रजीत् ॥ ११ ॥ तस्य परिद्रत वर्य्यस्य च्येष्ठ भ्यातुः सुकल्पनम्। एवं गदावरिणापि तन्मतसुररीक्षतम्॥ १२॥

Ramkumar learnt all these disheartening news about Gadadhar's delinquency from his mother and at last made up his mind to take him to his Institution in Calcutta and teach him there. Gadadhar also agreed to this proposal #9 to 12 #

বঙ্গাত্তবাদ :---

এই সকল আচরণ বিভাচ্যাদের বিশ্ব ঘটায় এইরূপ মনে করিয়া মহামতি রামকুমার মাতার নিবটে এই সকল কণা ভূনিয়া আলোচনা পূর্ব্বক এইরূপ সিন্ধান্ত করিয়াছিলেন ৷৯৷১০

मध्यनीनायाः प्रथमीध्यायः । ३ शः

যে আমার কলিকাতার চতুম্পাঠীতে লইয়া যাইয়া গদাধরকে শিকাদান করিব। তাহা হইলে গদাধর মান্ত্রধ হইবে।১১

পণ্ডিত প্রবন্ন জ্যেষ্ঠ জাতা স্বানকুমারের তাদৃশ ব্যবস্থায় গদাধর স্বীক্কৃত হইয়াছিদেন অর্থাং আমি ও দাদার সম্পে কলিকাতায় শাইব বলিয়াছিদেন 1১১

ततः युमे दिने ग्रहसाने सर्वपष्ट गुमे।
सुमे चर्च तदा ग्रह वस्त्रीत्तरोय संयुतः॥ १३॥
साटाङ्गं प्रणिपातच भावावित्र पुरन्तरम्।
विश्वाय स्वृशेरायं संपार्था मित्रपुत्तमान्॥ १४॥
तत्पादगुगसि सर्वं समर्प्यं त्रीगदासरः।
धन्योऽप्तितिचारुक्षा नन्दगुक्षः सुनिद्धतः॥ १५॥
ततः पादगुनं मातुर्धेता स्वमस्तकोपरि।
विश्वीतमन्त्रमिः कत्वा सु क्रन्तस्वरेण च॥ १६॥

Then on an auspicious day with purified body and mind after due obeisance to Raghubir, Gadadhar bowed his head down to the feet of his mother and said with tearful eyes. 13 to 161

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

তংগরে ততদিনে ওতদণে মনুকুল এবে ততলটো তত্ব বন্ধ ও উত্তরীয় বন্ধ পরিধান পূর্বেক কুলদেবতা রঘুবীরকে ভাবাবেশে সাষ্টাকে প্রণান করিয়া ভাষার নিকটে উত্তমা ভক্তি প্রার্থনাপূর্বেক প্রিয়ান্ গদাধর রঘুবীবের পাদপলে দেব গেহাদি সর্বব্ধ সমর্থ मध्यलीलायां १सः अः ।

করিয়া আমি ধ্যা হইলাম এইরূপ ব্লিয়া সানন্দে উপিত হইয়া-ছিলেন ৷১৩৷১৪৷১৫

পরে গর্ভধারিণী মাতার ছইটি পাদপত্ম মস্তকে ধারণ পূর্বক অঞ্জলে সিক্ত করতঃ ক্রেদন স্বরে বীরাসনে উপবেশনপূর্বক কর-যোডে বলিয়াছিলেন।১৬

> धीरासनेचीपविषय कत्वा चैवाञ्चलिं ततः। खवाच देहि में मातस्वत्पादकमले मितम्॥ **१०**॥ ग्रस्यां समेशितायां हि सर्वे देवार्श्वनं भिवेत । सर्वदेवस्तरूपायै तस्यै मात्रे नमीनमः ॥ १८॥ या सत पीडा प्रभान्यर्थं सिपेवे स्वयसीवधम। सानाग्रने परित्यच्य तथा मात्र नमोनमः ॥ १८॥ एवमपत्रयो: पादधुलिं धृत्वा स्वमस्तवे। सहरामकुमारेण स्याद्धां कतवान् सुधी: ॥ २०॥

*Bless me with unflinching devotion to you. who are the very embodiment of all divine beings." Then he took the dust from the feet of Ramkumar and started on his journey. 117 to 20

বঙ্গান্দ্রবাদ :--

তে মাতঃ আপনার পাদপল্লে আমার মতি দাও।১৭ যে মাতাকে পূলা করিলে সর্বাদেবতার পূলা করা হয় সর্বদেব অন্ত্রপিণী আমার সেই গর্ভগারিণী মাতাকে পুনঃ পুনর্কার নমস্বার क्रि ।১>

তৎপরে গদাধর রামকুমার ও রামেখরের পদধুলি আহণপুর্বক

মধ্যনীলালা ধ্ন: জ: ।-লোঠআতা রামকুনারের সহিত যাত্রা করিয়া তাঁথার পশ্চাদ্ধগদন করিয়াছিলেন ২০

दिक् पितः इदि सिचन्य सन्तयावपुरः सरम् ।
रष्ठयोरस्य निर्मालयः एला ग्रिरसि ग्रम्नतः॥ २१ ॥
ग्रद्धादिक्षंतवासौ गच्छन् पित गदाधरः ।
स्वपान्य देवताः सन्त्रौ नमस्कल्य व्याचित्रि ॥ २२ ॥
खेटबाटो सुरपामान् स्कीतान् ननपदीन् बहुन् ।
अतील्य बद्दाः प्रामे सावाङ्क चित्रकालव्यम् ॥ २३ ॥
प्राप्य ब्युच्य तदां राति रातिव्यि समुत्रिकते।
चाटालप्य नगरी प्राप्य तत्र पीर्वाङ्किको क्रियाम् ॥ २४ ॥

He came aut of the house with the offered flowers of Raghubir on hts head. He offered obeisance to the gods of the village on his way. After passing many villages and towns he reached the village of Baroda in the evening. He left the village before daybreak and reached Ghatal where he performed his morning rites. 122 to 28

বঙ্গানুবাদ :—

যাত্রাকালীন দিক্পতি দিনকরকে ফদয়ে তিল্লাও মন্ত্রণাঠ পুরাসর রুমুনীরের নির্মাণ্য ভক্তিপূর্বক মন্তব্দে ধারণ করওঃ গৃহ হইতে বহিগত হইয় যাইতে যাইতে নিজ গ্রামা দেবতাসকলকে ম্থাবিদ মন্তব্যুপ্তক কুন্ত্র জনপদ সমূজ্বালী গ্রাম নদী ও চহর অভিক্রম করিয়া সাহাকে বরদা গ্রামে ক্রমিন চভিকা দেবীর সালিকের রাজিকাল অভিবাহিত করিয়া গালি শেবে ছই গ্রেদরে উঠিয়া ধাঁটিল কলকে যাইয়া শিকাবতী নদীতে প্রাভাক্তয় ও লান আছিক পূর্বক ।২১।২২।২০।২৪

मध्यलीलाया १म: अ:।

क्कता ग्रितावती-नथा' बाधीय-जनवानतः। समारुद्ध ग्रातरेव ग्रत्वा चाहर्नि गं ततः॥ २५॥ पराहे कविकातास्य गङ्गातीरेऽवतीये च। ग्रातः क्रत्यद्यान-संध्या जपपुजादिकानि च॥ २६॥ कृतानि तेन पर्वाणि साग्रजेन ययाविधि। ततो गङ्गा 'नमस्कृत्य ग्रायंना' कृतवीय सः॥ २०॥ द्यास्य सहन' गङ्गियास्यहं ग्रान्ति हतवे। तत्ती सत्ते याधं देहि मातनं मोस्तु ते॥ २६॥

Then after a day's journey in a steamer he reached Calcutta next day and got down on the bank of the Ganges. Gadadhar with his elder brother bathed in the holy river and performed his morning rites. He worshipped the Ganges and prayed, "Oh Goddess, forgive me that I have dared to cross Thee. I have done so to attain bliss. Be pleased to grant me the boon of my ever dwelling on Thy bank."

বঙ্গানুবাদ 🖫

চোরমিণার কোম্পানীর জনমানে মথাবিধি থাবোহণ করিছা নিবা-রাফি গনন পূর্বক প্রদিনে গলার পশ্চিম তীরে অবতরণ করিছা গলালান পূজা জপাদি কৃত্যসকল লোট লাতা রামর্মারের সহিত ম্থাবিধি অসম্পন্ন করিছা গলাধর গলাকে পুন: পুন্ধার নম্ভার পূর্বক প্রার্থনা করিয়ালিলেন ।২৪/২৮/২৭

হে মাতঃ গতে তোমার লবন কল আমাকে ক্মা করন। আমি

श्रीयोशमङ्ग्लभागवतम् -

सध्यतीलायां १म: ग्रः।

শান্তি কামনাত্ব মাইডেছি আপনাত্ম তীরে আমার যেব সর্ববা ধাকা হয় এইরূপ আশির্বাধ করুন আপনাত্র চরণে কোটি কোটি নুমস্বার ১২৮

एर्थ पुनः पुनचोक्ता प्रणम्य च पुनः पुनः। \
धन्योऽष्टमिति चाप्युक्ता ग्रजमन्य-गमनदा। । २८ ॥
चतुप्पाठी समागन्य ष्टावानां चष्टयोगतः।
गदाधरी मुदः स्त्री गास्त्र-चर्चा प्रवक्तः॥ ३० ॥
गतांचार्यो क्योतिः ग्रास्त्र-चर्चा प्रवक्तः॥ ३० ॥
कासिद्वसः स्ववन्ये च बुडी धाचाट् ष्टस्यतिः॥ ११ ॥
विस्त्रस्य स विश्व-डार्नोमध्यापनमध्निंगम्।
कासान्वतासः प्रविश्व-डार्नोमध्यापनमध्निंगम्।

He felt himself greatly blessed at the sight of the Ganges. Then he followed his elder brother and reached his Institution. He became very glad to join other students in their study. His elder brother, Remkumar had versatile genius—as great as Gargacharyya in Astrology, Manu in Smrtit Kalidas in poetry, Vrihaspati in Intelligence. Usinterested as he was in the affairs of the world, he dedicated himself to the study and teaching of Sashtras. To cope with the heavy burden of expenditure incurred for the maintenance of the inmates of the Institution he himself endeavoured to earn money by performing holy services.

বঙ্গাতুবাদ :--

عد

এইরপভাবে পুন: পুনবর্ণার প্রার্থনা করিয়া এবং পুনপুনবর্ণার

सध्यनीनायां १मः अः ।

নমস্কারপূর্বক আমি ধতা হইলাম এই কথা বলিয়া জ্যেষ্ঠ ভ্রাভা রামকুমারের পশ্চাৎ পশ্চাং যাইয়াছিলেন।২৯

পরে চতুপাসীতে যাইয়া তথায় ছাত্রগণের সহিত মিলিত হইয়া প্রমানন্দিত হইয়াছিলেন ।৩০

পণ্ডিভাগ্রপণ্য মহারা রামস্থমার জ্যোতিষণাত্রে গর্গাগর্য্য স্মৃতি সাজে মঢ় হবিষে কালিদাস বৃদ্ধিতে সাকাৎ বৃহস্পৃতি ছিলেন।৩১ লাগতিক ভাব ভূলিয়া দিবারতে অংগণনা করিয়া ছাত্রবর্গের

জাগতিক ভাব ভূলিয়া দিবারতৈ অংগণনা করিয়া ছাত্রবর্গের আহারাদি ব্যয়ভার প্রণীড়িভ হইয়া অর্থের জফ স্বয়ং দেবঙাদিগের নিত্য দেবা কার্য্যে ত্রঙী ইইয়াছিলেন ।৩২।৩৩

> देवतानां नित्व सेवां पण्डितप्रवरो महान्। श्रीलसमकुमारस्तु वित्ताय क्षतवान् स्वयं ॥ ३६ ॥ पत्ने प्रामकुमारस्य पुत्र-प्रवतः परम्। स्वर्गतां योजयुक्तस्य केवलं योजसुक्तये ॥ ३६ ॥ गदाधरः सहायोऽभृद्दयजस्य यिगोरियः। नवाकायेः देवतानां यजमान ग्रहेषु च ॥ ३५ ॥ गदाधरे स्वित्याख काताचां पाठने स्तः।, यतन्कातास्यापनस्य पण्डितानां तपस्यतम्॥ ३६ ॥

The wife of Ramkumar breathed her last after she had given birth to her son. There was none but Gadadhar to bring him comfort in his bereavement by performing holy services to various household gods and also by taking care of the child. Ramkumar devoted himself to advancement of knowledge and learning.

133 to 36

বঙ্গাত্যাদ :--

রামক্যারের পত্নী একটিনার পুর প্রথব করিয়া বর্গারোংগ করেন। পোকাত্র রামকুনারের পোক্ষিত্র জঞ্চ এবং শিকপুরের পালনার্থে গরাবহুই একনার সহার হুইয়াহিলেন।, বজনান সকলের বেবতাদিগের নিতাসেবার ভার গরাবারে দিয়া রামকুনার অধ্যাপনায় বত থাকিতেন বেবেড় অধ্যাপনাই শতিতবর্গার ওপজা।

98158185

गटाधरी देवसेवां मसाध्यायः सविधो । पाठास्थात विधे यवं कतवान् सुमहासति । ३० ६ कासेनारुपीयणगीयणमान विधीत्भवत् । कासारपुक्तरे पुनर्नाचान्यकितादिकं । ३० ६ यथा प्राच्या मीहितय जीकरवाधि माभवत् । स्वन्यां चरित्रं चाकावया मिटभावाध । ३८ ॥ सरन् व्यवहारेच साधुर्य भाव निवदा । आहती यश्माताची गैटा स्टम्मी गुणी ॥ ४० ॥

After performing his daily rounds of holy services. Gadadhar would take great pains to get on with his studies. Within a very short time he become an object of endearment of the people of the locality by virtue of his stainless character, simplicity, sweet words and pleasing behaviour, in the rame way as he was in Kamarpukur.

137 to 40 t

श्रीश्रीरामकष्णभागवतम् मध्यनीलाशं १मः अः।

অতি অন্ন সময়ের মধ্যেই গদাধর ব্যবসানগণের অতি প্রিয়
ইইয়াছিলেন। পূর্পে কামারপুত্রে বাসবনিতাদি সকলকে যে
দান্তিতে বণীকৃত করিয়াছিলেন সেই দান্তি এখানেও প্রকাশিক
ইইয়াছিল অর্থাৎ কণটও। শৃত নির্মন চরিত্র অত্যন্ত মধ্বতাধী সারলা
ব্যবহার এবং মাধুর্যাভাব নিঠার ভগবতুলা গদাধর যদ্রমাদাদি
সকলের নিকটেই সমাদত ইইয়াছিলেন। ৮৮,১৯৪০

समया ग्रिसिता साध्ये कुमारी तहणी तथा।
हहा भोटा भनवतः पत्नी राजमहिवाधि॥ ४९
धनाव्यो मध्यित्तय रष्टहरो दानको ग्रुवा।
विदरः खन्नान्द्रहे च ये चान्ये प्रत्यक्तिणः॥ ४२
नवागतः सकुमार तरुण वाद्याण्यः ए।
हमानार्यं कनाः मध्ये द्वामचे तृक्षिठता स्थाः॥ ४३
सामीहित यथा नया वयाधर प्रतान्त्रवः ॥॥

Everybody irrespective of the rich or poor, the young or old, the deal or dumb. would be glad to meet him at any time. Just as showers of rain swell the heart of the river, so also he caused to grow the lotus-like effection in the heart of all.

मध्यलीलायाः १मः अः ।

বাসক, মুবা, বধির, খল, বৃদ্ধ এমন কি পশুপদি পর্যান্ত নবাগত স্থকুমার তরুণ উদার অভাব আফাণের দর্শন জন্ম সকলেই সর্বধা অভিশয় উৎক্ষিত হইতেন (BNB)/B9

পূর্ব্বোক্ত সকলের হৃদয় সরোবরে অবস্থিত স্নেহ কমল নদীতে বর্মার ধারা প্রতানের মত উল্লেখিত হুইত ১৪৪

न विकासी न सन्देशी न सद्वीचो सनागरि।
यद्गुद्धा परम यस्य नत्तस्यो विनिवेदितम्॥ ४५
युवकेन युवला वा वालेनापकः युक्ति।
धर्वेन प्रवला वारि यथादिष्टस्थापः करीत् । ४६
तथाकालेऽप्यकाले या यत्रत्व यद्य तरा।
साध्यास्त्रकालेऽपकाले का यत्रत्व यद्य प्रवला ॥ ४०
साखालेऽपकाले देवतिकः दिवस्य व ।
माख्यास्त्रकाले स्वतिकः दिवस्य व ।
न तथा कायति मीतियवामीतिगंदासरे ॥ ४८
न तथा कायति मीतियवामीतिगंदासरे ॥ ४८

All would unhesitatingly confide their secrets to Gadadhar, who was obedient to all, young or old, men or women. Now and then, here and there he would often sing holy songs. The people liked Gadadhar more than their own kith and kin.

11 45 to 48 II

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

গদাধরের প্রতি কোনও লোকের অবিখাস, সন্দেহ বা সদ্ধোচ বুদ্ধি কিছু মাত্র ছিল না। যে ব্যক্তির যাহা অত্যন্ত গোপনীয় ভাষা গদাধরকে আনাইয়া সুভার্থ হুইত ৪৪৫

सध्यन्तोनायां १मः अ: ।

ষুবক, যুবতী, অজ, বালক, হৃষ বা বৃদ্ধা বাহা বলিতেন গদাধর তৎক্ষাহে তাহাই ক্রিতেন 18৬

হবন তখন যেখানে সেধানে সময়ে অসময়ে অভি মধুর অন্তময় কঠ গ্রাধ্যের কীর্তন জনগণ ভানিতেন ।৪৭

সেইস্থানের সকণের মাতা, পিতা, পত্নী, পুত্র, দেহ গোহাদিতে তাদৃশ ভালবাসা হিল না। গদাংবের প্রতি যেত্রপ ঐকান্তিক ভালবাসা ইইয়াহিল।১৮

परं हद्वा यजोशमञ्ज्ञमारः खेदमञ्जूतः।
इत कटमितिषोक्षाः च किमिदं देवकारणं ।। ४८
अवशा मे राजस्थात्व ग्रह्वानगिका मितः।
यवानीयं पुमान् रही च यवशा वग्रताहती ॥ ५०
विग्रयो युरोप्तं च यवशा वग्रताहती ॥ ५०
अध्ययन दावनयो विकेदेव विनिचितम् ॥ ५६
अध्ययम्यकारण्य मनशे रच्चिन वा।
इत स्वाप्तार्थं प्रसार

This popularity of Gadaghar did not bring any pleasure to his elder brother Ramkumar, who mused in himself. "Alast I sit due to chance or natural open-heartedness of my brother!" With this thought in his mind, he called Gadadhar eside and said, "It is wisely said that students should entirely devote themselves to studies. You are, however, wasting your time in serving the will of eithers"

149 to 52 to

मध्यलीसायां १म: अः।

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এইরপ দেখিয়া রামকুমার অতাত হৃথিত হইয়া চাক্ট বলিয়া ইহা কি দৈবই কারণ অথবা আমার কনিও ভাতার ইহা বিজন্ধ বাভাবিক বুদ্ধি যে বুদ্ধি বলে বহুতর নঃনারী কেবলমাত্র ক্যা শুনিয়াই বনীভূত হয় (১৯০৫)

এইরূপ চিতা করিয়া রাম্ত্র্মার গ্রাধংকে গোপনে ডাকিয়া বলিয়াছিলেন। দেখ ভাই পড়াগুনাই ছাত্রজীবনের ডগস্তা। পুশুতুগুল এইরূপই বলিয়া থাকেন। ১১

অভ্এব প্ডাভনায় , ভাদৃশ মনোযোগ না দিয়া সাধারণের উপকার বা মনোয়ঞ্জনে বৃথা সময় নই করিভেছ কেন । ।৭২

ह्यामीदं परित्यन्य स्वाध्याये समिति कुत् । तिना शिषजनानाञ्च स्वस्यापि मङ्गलं भवेत् ॥ ५३ यूत्वायज्ञस्य तडाक्यमयधान सुरस्यम् । तत्पादकमले तत्वा प्रत्युवाच नदाधरः ॥ ५४ सम्प्रमयोति या विद्या भविहस्त्यामितता । सांसारिकी त्वयः विद्या विद्यास्थापपादिका ॥ ५५ स्वा आनमनत्त्रं यह मङ्गास्थिकत्त्वर्यान ।

You should avoid such useless pleasures and your studies, which will bring good to you see well as many others. At this Godadhar replied with due respect, "The knowledge and learning which you strive for, is conducive to benifits on this earth. It is by the study of the Vedas on'y that we realise oneness pervading this universe."

In \$3 to \$6 \cdot \text{N}\$

श्रीचोरामक^{्ष्ण}भागवतम्

मध्यनीनायाः १मः अः।

रङ्गाञ्चाम 🖫

দিরর্থক আমোদ পরিত্যাগ করিল। পড়ান্তনার মন দাও। ভাহাতে বহু লোকের ও ডোমার কল্যাণ হইবে ইংাই ধ্রুব সত্য ।৫০

নিবিটচিত্তে অঞ্জের ডাদৃশ কথা গুনিয়া তাঁহার পাদ যুগলে প্রথাম পূর্বক বলিয়াছিলেন 108

আপনার। যে বিভা অধ্যয়ন করেন তাহা কর্মান্সী বিভা অর্থাৎ সংসার ভার নাশক বিভা ইহা ধর্ম কর্ম কান ত্রিংগরি সাধক।৫৫ সতা, ভান ও অনত সক্ষপ একের আহৈরকর দর্শন বা তকার বিভানেই বেদ সম্মত সাধ্যায়।৫১

ष् तिरस्याध तहरत् सचिदानन्दमध्यः ।
त्यासेनेव तदाग्रीति कर्माणा न कदावन ॥ ५०
गाष्ट्रं स्प्रगासि पम्यासि कामिनोकाधनाटिकः ।
त्यासि पुरतः सर्वमितन्मे सतमाधितम् ॥ ५८
समस्य पायसाथः मि यदुक्तः तव सचित्रो।
गास्त्रमानी मदाचारः सम पित्रापत्री सम ॥ ५८
पूजानुजया तहाय्यः साधुभिः चर्युपासितः ।
यदाधस्य गियायां मण्डेका स्वर्थतां सता ॥ ६०

"It is said in the Vedas that truth is attained by renunciation and sacrifice and never by work. I always keep myself aloof from women and money and never allow myself to be tempted by them. Kindly excuse me for what I have said. You are well-versed in the Sastras and of good

मध्यतीलाया',१मः अः।

habits. You are also my elder brother and command my respect as my father." On hearing these wise sayings of Gadadhar. Ramkumar said to himself, "All my efforts to make Gadadhar welleducated have gone in vain."

বঙ্গানুবাদ ঃ--

বৈদ ৰলিয়াছেন সেই শচিদানন্দ অন্বয় স্বন্ধণ বস্তু ভ্যাগ দারাই

অমুভূত হয়। কর্মের ছারা কথনও জানা যায় না।৫৭
আনি কানিনীকাঞ্চন স্পূর্ণ করি না দেখিও না দূর হইতে ঐ
সকল আগে কবি ইচাই আমার সম্ভারত ৪৫২

আপনি শান্ত্রজানী স্বদাচারী আমার গিতৃত্বদ্য ব্যেষ্ঠ লাতা। আপনার নিকটে যাথা বলিলাম ক্যা করন। গলাধরের বেলাফু-মোদিত বাক্য শুনিরা পণ্ডিত বামকুমার বলিয়াছিলেন গদাধরের শিক্ষা সম্বন্ধে আমার চেটা বিফল হইল। ৫১/১৮

किहरोसीतिस्धिन्य रष्ट्योरः स्थतस्तरा ।

जक्ष रघुवीरं त्वं विद्यां देष्टि गदाधरे ॥ ६१

त्वत् मसादादिदं सन्धं कगत्स्यावर जङ्गमं ।

हम्मीचरं मवस्येव त्वं ष्टि नः परेसा गतिः ॥ ६२

सर्मामोगरं मवस्येव त्वं ष्टि नः परेसा गतिः ॥ ६२

सर्मामोगरं स्वयं क्ष्यान्य स्वयं कृतः ॥ ६२

दृरहष्टवम्यादस्य पण्डितस्यायक्षयकृता ।

न यातार्थ्यापनावार्यं मधि मनादृष्टीवता ॥ ६४

"What I can do." Ramkumar then prayed to Raghubir and said, "Oh Raghubir, be pleased to

मध्यलीलायां १मः अः।

give knowledge and learning to Gadadhar. It is due to your kindness that all this physical world becomes visible to us. Our ultimate end rests in you. I do not know who is wise and who is unwise. I place my younger brother at your feet. Do as you please." Reputed as a sholar, Ramkumar could not tide over his financial stringency. n 61 to 64 I

বঙ্গান্মবাদ ঃ—

কি করি। এইরূপ চিন্তা করিয়া কুলদেবতা রঘুবীরকে ধান কুরুডঃ বুলিয়াছিলেন হে রুঘুবীর গুদাধরের অস্তুরে জ্ঞান দান

কক্ষম ৷৬১ আপনারই একমাত্র অমুগ্রহে স্থাবর জন্ম সমস্ত বস্তুই প্রভাক হইতেছে। আপনিই আমাদের একমাত্র আশ্রয় ত্বল ।৬২

আমার কমিষ্ঠ ভ্রাতা গদাধরকে আপনার পাদ্যুগলে সমর্পন করিলান। পণ্ডিত কি অপণ্ডিত আমি কিছুই বৃঝিতে পারিভেছি না। আপনার যাহাইছো ডাহাই করুন।৬০.

এইরূপে শাস্ত্রচর্চা ও দেব-দেবা প্রদক্ষ বশতঃ রামকুমার সাধারণের নিকট বিশেষভাবে প্রতিষ্ঠিত হইলেও দূরদৃষ্ট বশত: অর্থ কই নট হয় নাই।৬৪

> चकारमतिमात्रित्यमार्थ्यभावपुरःसरं। एवं कामापु^{रु}करिण्या गतमम्दलयं यदा । ६५ तदैव रघुवीरस्य दृष्टिद्रं म्य विनामिनी। पतिता कल देवस्त्र श्रीरामकुमारी परि । ५६

चो**योरामक्रष्णभागवतम्**

206

मध्यत्तीलाया' १मः अः।

एतिधिरनेव कालेतु विधिषस्र प्रसङ्कतः। भ्राट्टय कर्माचेव्रं स्पान्तरमणिश्यत्॥ ६० कलिकाता नगर्यास्तु लानवालार सध्यतः। प्रसद्धालिकायां या सतवासा मनस्विनो ॥ ६८

When three years had passed in this way, Raghubir, the house-hold diety of Ramkumar, was pleased to relieve him of his distress. At this time, consequent upon a dispute over a religious matter, the two brothers turned to different ways. At Janbazar in Calcutta lived a great lady in a polatical building, # 65 to 68 #

বঙ্গানুবাদ :- এইরপভাবে খামাপুকুরে যখন তিন বংসর গভ হইল।

কুলদেবতা বহুবারে দুখে বিমোচনকারী দৃষ্টি রামকুমার পণ্ডিতের উপর পণ্ডিও হইয়াছিল। ৩৫। ৬৬

পরে ঘটনাক্রমে একটি শান্তীয় বিধিপত্তের প্রসঙ্গবশতঃ রামকুমার ও গদাধরের কর্মস্থল অফরুপ ইইয়াছিল। ৬৭

ক্ষিকাতার জানবালারত্ব হাজপ্রাসাদে অংকিতা ক্রনেশের অলভার বজ্ঞা নর্পজন বিদিতা অতি হার্মিক। বৃদ্ধিমতী রাণী রাসমণি নামে একটি হাজপুত্রী ছিলেন। ৬৮

> राजी राममणिः स्थाता बङ्गदेश विभूषणाः । नारी कुनीतमा राजी विष्नेष्यस्य ग्रानिती ॥ ६८ कर्षेन सहमी दाने पातिवास्त्रेष्यस्यती । माहतुस्या पूजनीया सस्त्रेती महिमानितता ॥ ६०

सध्यलीनायां १सः अः । प्रजावत्यस्त्रतायान्तु श्रीरामसदृशीमता । कालाग्निसहमी क्रीचे चमायां पृथिवी समा॥ ०१ सर्वभृते तत्त्य दृष्टिः सहास्या प्रियटर्ग ना । वाद्वाण्यधर्मारचाये यह वेदन्न पालिका ॥ ०२

She was known as Rani Rashmani. She was rich and famous. She was as charitable as Karna, and as devoted to her husband as Arundhati. She was respected by all as Mother. She looked after her subjects like Ramchndra. She was as cruel as death and as merciful as the Earth. She had a smiling face and pleasing appearance. She loved all equally, and maintained many bramhins wellversed in the Vedas to protect religion. 173 to 76 t বঙ্গাতুবাদ 🖫

নারীগণের মধ্যে সর্ববশ্রেষ্ঠা বিপুল ঐশ্বর্যোর আশ্রহস্বরূপা সেই রাণী দানে দাতাকর্ণের মড পবিত্রতায় অক্রন্ধতী তুলা। মাতৃতুলা পুলনীয়া সর্ববসদ্তাণ বিভ্বিতা ৬৯।৭০

প্রভাবংসলভায় ভগবান যামচজ্ঞের তুল্যা ক্রোধে কালাগ্নি সদৃশী স্ম্তবে পৃথিবীসমা সকলের প্রতি সমৃদৃষ্টি স্হাক্তবদনা ফুলরাকৃতি বিশিষ্টা আহ্মণা ধর্ম রক্ষার হৃষ্ণ বহুতর বেদ্ভঃ আহ্মণগণের পোষ্ণ-কারিনী ৷৭১৷৭২

टरिटविधवादीनां साचान्मावसमा च सा । स्मरणीया-सिधापातर्दे व सेवावरायना ॥ ०३ लनानो डितकार्यार्थः सुम्रहस्ता सदा भवत्। सम्तान प्रतिमास्तस्या एकदा धीवर-प्रकाः । ०४ मध्यनीनायाः १सः थः। फ्रन्टनेन समायुक्ता उच्चतः दुःखकारणम्। मातस्तुस्यः नमीर्द्रसाकः रचां कुत् सुतास्त्रवः॥०५ इंशन राजानुचरे गैयः सम्दे प्रवीहिताः। तेरुक्तः राजनुदान्ता गङ्गायां मत्स्यमारणः॥०६

She looked after the poor and the widows as thier own mother. She was famous for liberal contributions for the welfare of the people. Once her fishermen whom she looked upon as her own children approached her for redress of their grievance. They said, "Oh Mother! Save your children from the oppression of the Government officers." They have announced that anyone who

will be liable to severe punishment, 173 to 76 to

বঙ্গান্ত্বাদ :-দরিত্র ও অসহায় বিধবা জ্রীলোকদিগের সাক্ষাৎ গর্ভধারিণী

will catch fish in the Ganges without paying taxes

মাতার মত দেব সেবাপরারণা প্রাতঃশ্বরণীরা।৭০

কৈন্ত ভনগণের কল্যাণকর কার্য্যে সর্বাদা মুক্তংস্তা ছিলেন।
কোনপ্র এক সময়ে সেই রাণী রাসম্বির পুত্র তুলা ধীবর প্রজা সকল
কাঁদিতে কাঁদিতে হংগ কারণ নিবেহন পূর্বক বলিয়াছিল মা
আপনাকে আম্যা নমস্কার করি। আমরা আপনার পুত্র আমাদিগকে

আপনি রক্ষা করুন। १९৪। ৭৫
আমরা ইংরাজ রাজের কর্মারারি খারা অত্যন্ত পীড়িত হইতেতি।
উাহারা বলেন রাজ নদী গলায় মুহতজীবীগণের নিতা মুহত ধরা
প্রেমাইনি বা অতিশ্ব অভায় কার্যা ১৭৬

सध्यलीलायां १मः अः।

मत्स्रजीविगर्षे नित्यमविधेय सुनिषितम् । राज्ञ सरमदलाचेन्मत्स्यान्धर्त्तुमिहेच्हय ॥ ०७ भविष्यय श्मिषण् दण्डनीया न संग्रयः । श्रुत्वेदं धीवराष्यः ता वाषौराज्ञो सुदुःखिता ॥ ०८ अपूर्वं कोग्रसं किसिचकार प्रतिभावतात् । कालिकातास्य गङ्गाया चलाधिकारयोग्यता ॥ ०८ राज्ञे चङ्गतरासुद्धा दला राज्ञा क्षीता तदा । गङ्गार्गर्भे सोहयन्त्रे वद्वाचायसगुक्तान् ॥ ८०

On hearing this, Rani felt greatly troubled. However, she look recourse to a clever plan. She acquired the right of ownership of the water of the river extending the western side of Calcutta, by payment of a huge sum of money to the Government, and obstructed all movements of boats and steamers etc. in the area with the help of tron chains. 177 to 80 I

বঙ্গান্থাদ :--

প্রত্ত্ব ওহে অন্ত হীবহণণ রাজাকে বধাযোগ্য কর না দিয়া যদি মাছ বর তবে তোমরা বিশেষভাবে দণ্ডিত হইবে অর্থাৎ ভোনাদের জেল ৰাচিতে হইবে এ বিষয়ে সন্দেহ নাই।৭৭

নীবরগণের তাদৃশ কথা শুনিমা নথারাথী অত্যন্ত হাদিত হইরা নিল্ল বৃদ্ধিসতা বংল একটি অপুন্ধি আশ্চর্য্য কৌশল অবসংন ক্রিয়াছিলেন ৭৮

অর্থাৎ বসীয় সরকার বাংগছরকে বছতর মুখা দিয়া গৃসার অসাবিকার যোগাতা ক্রয় করিয়াছিলেন ৷৭১ सध्यनीनाया १मः अः। ७९भटः धीवद्रशंग शक्षांश्रञ्च रलोश्यद्य वर्षाः वद्याः नायकः रलोश

তংপরে ধাররণণ গলাগভার লোইয়ন্ত্রে অথাং বয়া নামক লে পিণ্ডে দৃঢ়তরভাবে লোই শুখল আবন্ধ করিয়াছিল।৮০

> जलयान गते रोध' च-कुस्ता धोवर-प्रजाः । विदेशीया वर्षण्युवर्ताः क्रोधानिन दोवितास्ततः ॥ ०१ राजद्वारं गताः सर्वे राज्ञां दच्छायमुद्यताः । ००० ठक्ताच व्ययस्थानिः कता राज्ञा विरोधिता ॥ ००० एवन्तरिमित्रका राज्ञो रोधमणिस्तरः । ००० ततः सा विदुषो राज्ञो राजनीव्यतुसारतः ॥००० विचारकान् समाइस स्वयेष्ठे विनयान्तिता । ७ वचाच तान् कथाचुं व धिषाव्ताः सुकीवितः ॥ ०००

At this the foreign merchants flew into a rage and lodged a complaint in the court against her. She invited the Judge to her house and said, "I wonder why these merchants have ventured to accuse me in the court. #81 to 83 #

বঙ্গান্ডবাদ :--

বদাপুৰাৰ :-
তচ্ছপ্ৰ প্ৰীনার ৰূপ যানাদির গতি অবরোধ হইলে বিদেশীর
খেতার বনিক্বর্গ অভান্ত কেছ ইইয়া রাণীর দণ্ডের জ্বগ্য বিচারালয়ে
সকলে মিশিত হইয়া বিচারক বর্গকৈ বলিয়াছিলেন। রাণী আমাদের
সহিত কেন একপ অভায় আচরণ করেন ৮১৮৮২

এইভাবে বাণী ঝাসনি রাজধারে অভিযুক্ত হইলে বুদ্ধিনতী বাণী রাজার আইন অনুসারে নিম্ন গুহে বিচারক্বর্গকে আহ্বান-পূর্বক্ বিনীতভাবে বলিয়াছিলেন। বিদেশীয় বণিক্বর্গ কি জন্য অভিশয় কুপিত হইয়া ৮০৮৪ मध्यतीलाया' १मः घः ।

কৰিয়া দক্ষিণে গঙ্গাদাগৰ পৰ্যান্ত গঙ্গায় এল বছ অৰ্থ ব্যয় কৰিয়া সৰকাৰ বাংগান্তৰ বা গভৰ্গমেন্টেৰ নিকট ইইতে ক্ৰয় কৰিয়াছি ৮৮০৮৮

> समाधिकारः सम्पूर्ण स्तज्ञले नाव संययः । अव यज्जलयानादि वर्तते विवज्ञां वियः ॥ म्ट पूर्णयान्यधुनेवादः सज्जलसावरीयतः । व्या स्वाः सयोज्ञां यत्ततृक्षियामि कत्तरम् ॥ ८० सत्त्वप्रपद्धे घीदराणां यत्ती विषः प्रजायते । एयः राज्ञाः, स्टर्णोज्ञिं युव्वा तव विचारकाः ॥ ८१ स्तवादि मिष्टवावयेन राज्ञीं स्तोष्य यवतः । राज्ञाः, प्रस्त विज्ञानि प्रवापितानि तानि तैः ॥ ८२

Accordingly my sole right over the water cannot be questioned by anybody. I now intend to break down without delay all the boats and ships not yet removep by their owners from my area, as they are causing great hindrance to the fishing work." The Judges took great pains to pacify the warth of Rani. All the money was paid back to her. #89 to 92 #

বঙ্গান্তবাদ :---

অতএব এই গঞ্চাললে আমারই সম্পূর্ণ অধিকার ইহা নিঃসন্দেহ। অতএব গঞ্চাগর্জে বণিকবর্গের প্রিয় যে সকল জল্মান আছে আমি মেই সকল জল্মান এখনই চুর্ণ করিয়া দিব কেন তাঁহারা আমার জল অধিকার করেন। আমি নিশ্চয় করিয়া বলিতেছি তাহা

मध्यनीसार्या १मः अः।

শীন্ত্রই করিব। যেহেতু ধীবরগণের মংস্ত গ্রহণে সেই সঞ্চল জ্ঞান-যান্ত বাধা দিতেছে।৮৯৯০

এখন বিচারকণণ মহারাণীর আইন সদত রাজনীতি অহুসারে নিতীক বাকা শুনিয়া রাণীকে ধছাবাদ দিয়া শুবস্তুতি পূধ্বক কোনল বাহ্যে সন্তই করিয়া রাণীর অনুগ্রহ্পার্থী বিচারকণণ রাণীর প্রদত্ত অর্থ সকল মায় স্থানে প্রত্যুগিক বিয়াছিলেন ১৯১৯২

विना करें धींबराणां गहायां मत्स्य संग्रहः।
एवः मोमा स्या राज्ञो लदीये धींबरैन्द्रदा ॥ ८१
वचसो मागोरप्यान्त कतं बन्ध विमोचणम्।
धन्या राज्ञो रासमणि चन्या तत्र्विचायुरी ॥ ८४
धन्या प्रजावत्मस्तरा धन्या दारिद्र साझ्या ।
एवः राज्ञायतुरिस्तु विस्थातः ।
ययान्यय नरा नार्य्यो विस्थान्यो निमज्जिताः।
इहं गोटे समायान्व राजदार विशेषतः॥ ८६

It was also decided that the fishermen would be allowed to fish in the river without payment of any taxes. She ordered her men to take away the chains and allow navigation as before. Thus the fame and glory of Rani spread far and wide,

বলাত্ৰবাদ : -

এবং দীবরগণ গচণমেট বাহাছ্রকে কিছুমাত কর না দিয়া গলায় ইচ্ছামত অবাধে নংস্য ধরিতে পারিবে এই প্রতিষ্ঠাতি ও

मध्यतीलायां १मः अः।

জাইনসম্বত ব্যবস্থা করিয়া মীমাংসা হইলে তখনই রাণীর আদিউ ভূতাবর্গ লোহশৃন্দলে ভাগীরখীর বন্দের বন্ধন বিমূক করিয়াছিল।৯৩

ধন্যা রাণী রাদমণি ধন্য তাঁহার বৃদ্ধি কৌলল বৃদ্য তাঁহার প্রজাবংসলতা এবং অতি ধন্য দরিস্থলণের সাহাত্য। এইরাণভাবে রাণীর অপুর্বর বৃদ্ধি প্রতিভা চহর্দিকে প্রকাশিত হুইয়াছিল ৯১৪৯৫

এমন কি নরনারী সকলেই আশ্চর্য্যান্বিত হইয়া হট্টেগোঠে সভায় বিশেষ ভাবে বিচারালয়ে রাণীর প্রশংসা সকলেই করিয়াছিলেন ১৯৬

> सर्जेत वङ्गदेशे च ध्वनिर्धं ग्ये खभूत्तदा । प्रजा सङ्घट ग्रह्मा च सम्पूर्याः विनिवर्त्तिता ॥ ८०

इति श्रीरामिन्द्र सुन्दर भक्तितीय विरचित रामक्रणभागवते पारमञ्ज्या संदिताया मध्यनीलाया गदाधस्य कलिकातायामागनः, राज्या राष्ट्रमणे सप्तिचयक्तः प्रथमीऽध्यायः ॥ १

The grievance of her subjects was redressed.

Here depictingGadadhar's arrival in Calcutta and Rant Rasmon's character and fame ends first chapter of Madhyalla in Sri Famakrishnabhagabatam, written by Sri Bhrktitirtha.

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

প্রজাবর্গার বিপদের আশকা সম্পূর্ণজ্ঞপে দুরীভূত করিয়াছিলেন এইজপে বঞ্চদেশের সর্ববিত্র রাণ্ধিকে ধন্ত ধন্ত শব্দে অলঙ্কত করিয়া-ছিলেন ৯৭

প্রীরানেশ্রন্থনর ভক্তিতীর্থ বির্মিত প্রীপ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতের গলাংরের মধ্য নীপার কলিকাতার আগমন এবং রাগ্ন রাসমণির পরিচয়দি প্রধন্যায়ে বলা ইবল। ১ মা আং সমাস্তঃ। त्रीवीरामक्रप्यभागवतम् मध्यत्रोतायां २यः अ:।

अपुत्रबत्यास्त्राक्षा आसीत् कन्या चतुष्टय । सत्त्वात्ने भोऽपिता तिमः कनिष्ठा तु कुमारिका १ सत्त्वात्ने भोऽपिता तिमः कनिष्ठा तु कुमारिका १ सत्त्वात्वार्यग्रद्ध राज्ञीय विषवा भवत् । २ सुदिमसावस्त्रेनेव वर्षिता राज्ञसम्पदः । सामार्थ स्वेष्ठ मसुरानाथ विग्वाससज्ञकः ॥ १ गुणवान् रूपथान् धीमान् सर्वकार्ये पटु मंदान् । तस्य प्रस्त्रेय सुतं स्वर्गता सह शस्त्रीतो ॥ ४

Rani had four daughters and no s.n. Three of daughters were married and the youngest was yet to be married. Her name was Jagadamba. Rani became a widow at the age of forty-four. By virtue of her uncommon intelligence she made a great fortune. Her oldest son-in-law, was Mathuranath Biswas who was a man of parts. His wife expired after giving birth to a son.

योयोरामक[ृ]षभागवतम्

338

· मध्यलीनाया' श्यः अः।

সংখ্যাত্তী অর্থাৎ রাসমণির জ্যোষ্ঠা কন্যা কেবলমাত্র একটি পুত্র প্রসব করিয়াই ইবলোক পরিত্যাগ করেন।১২০।৪

> दखा राष्ट्रो पुनः कत्यां जगदन्विति नामिकां । राज्यरचा भारमिय ददी तत्वौ प्रयक्तः । ५ परन्तु निज सन्यत्तेभीरं न्यस्य सुधार्मिका । धर्मार्य मकरोद्वाष्ट्री तीर्धपर्याटने मतिं । ६ गदाधराममात्यूचें ग्रावधर्णस्तुष्ट्यं । डियट्गत वङ्गीयार्थ एवश्वग्रयहुत्तरे । ० अर्थन्नस्त्राध्नार्थार सगस्य विनिकान् वङ्ग् । प्राच्य प्रजापरिजन सनस्वादिकां स्थार । ८

Rani married him with her youngest daughter. Iagadamba, and also gave him the charge of the management of her estale. There after she resolved to go on pilgrimage. In the Bengali year, 1255, i.e. four years before Gadadhar came to Calculta.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

রাণী পুনরায় জগদখা নামে কনিষ্ঠা কন্যাকে মধুরানাথের সহিত বিবাহ দেন এবং রাজ্য রক্ষার ভারও মধুরানাথের উপরেই অর্পণ করেন।৫

করেন। প্রত্যাধ্য প্রতার ধর্ম স্বভাব। মহারাণী রাসমণি নিজের যাবতীয় ধন সম্পত্তির রক্ষার ভারও মধুরানাথের উপরেই ন্যস্ত করিয়া তীর্থ প্রয়নে মানম পরিয়াহিকেন গড় मध्यलीलायां २यः अः ।

গদাধরের কলিকাতায় আসিবার ৪ বৎসর পূর্বের অর্থাৎ বাংলা ১২৫৫ সালে বহুতর জব্যসন্তার সশস্ত্র সৈনিকগণ বহুতর পরিজন প্রজাবর্গ বছমূল্য ধন রত্নাদি জবাসকল। ৭।৮

नाना देगागतोन् पोतैयातुर्व्वास्त्रीन् बहन् जनान्। बारानस्यामसपूर्णा-श्रोविखनाय-दर्शने ॥ ८ नरनारी जनाः सर्व्यं ग्रामेऽह्नि समये ग्रामे । वैगाखिऽच्वय संज्ञायां तियौ भागीरयो जले ॥ १० आरुद्यारुंख्य-नीका-सु पुन्यभावपरिप्लुता:। सहराच्या श्वमां यार्वी कत्वा सर्व्वे यथाविधि ॥ ९१ विग्दनायात्रपूर्णियोः सत्वानामना जयध्यनि । गक्कन्यो नरनार्यय कलिकाताख्यपत्तनात । १२

In the month of Vaisakh on a very auspicious day Rani set out on her journey to Varanasi to offer holy services to Goddess Annapurna and Sri Viswanath. She was accompanied with a large number of men, women and armed guards, in innumberable boats. She also took with her large quantities of requisite things. The pilgrims shouted the names of Viswanath and Annapuma as they started along the river from Calcutta. 18 to 12 t

বঙ্গাতুবাদ :—

এবং বহু দেশ হইতে জলধানে আগত আহ্মণাদি চারিবগেরি বত নী পুরুষ বারাণ্যা কেতে বিখনাথ ও অন্নপূর্ণা দর্শনে সভাযুগাভা

योथीरामक^{ृष्}मागवतम्

मध्यलीलायां २य: अः।

অক্যাতৃতীয়া মহাপুণা দিনে বৈশাৰ মাসে শুভ সময়ে পুণাভাবে পরিয়ুত হইয়া সকলে অসংখা নৌকায় আনোহণ পুর্বক মহায়ণীর সহিত যথা বিধি শুভ যাত্রা করিয়া জয় বাবা বিধনাথ মা অন্নপুর্বার জয় এইরূপভাবে জয়গুনি করিয়া নরনারীগণ কলিকাতা নগরী হইতে ১০১১ ১১১১১

कविकातां परित्यच्य मौकारे ची यदागता। । दिविषावर गङ्गायां तदा सन्धाः समागता ॥ ११ दिचिषावर हत्याच्या प्राप्तयः स्वर्णदीतटे । नित्यः सिविष्त्रिता यव देवो दिचिष काविका । १४ सेवडान समाच्छवः तदीवाकांप्रमण्डलः । स्कान्तिका । १४ तरणी-याविणां तस्यादन्तरे भयसुत्यितम् । दुर्वोगं भोषणः इष्ट्रा राज्ञी चिन्तान्विताववीत् । १६ दुर्वोगं भोषणः इष्ट्रा राज्ञी चिन्तान्विताववीत् । १६

Evening came down when the fleet reached Dakshineswer, which is the abode of Goddess Dakshina [Kali. The sky became cloudy and a furious storm caused a great panic among the passengers of the boats. Seeing that inclement weather Rani became much perturbed and said.

বঙ্গানুবাদ :---

٥٤٥

গন্নাগর্ভে গমন করিতে করিতে নৌকা সকল যে সময় কলিকাতা মহানগরী পরিভাগে পূর্বক দকিগেখনে উপস্থিত হইয়াছিল তখন सध्यलीनाया २य: अ: ।

সন্ধা হইয়াছিল। দ্বিণেখরের গৃহাতীরে মাতা দ্বিণা কালিকা স্বল্য অবস্থান করেন।১৩১১

সেই সময় আকাশমণুল মেষসমূহে পরিবাধি ইটয়া বড়রারিতে নৌবাসকল চলুল ইইয়াছিল 1>৫

ভীর্বাত্রী সকলের মনে ভয় হইয়াছিল। সেইত্রপ ভীবৰ দুর্গোগ দেবিয়া মহারাধী চিতাধিতা হইরা বলিয়াছিলেন।১৬

> शोचालकान् समाह्य चिपताया-सकन्टकम् । गर्चरी चायित्यामी वयमये व नियितम् ॥ १७ यवन्ते नाविकाः सन्दे जातमावे च तन्त्रचात् । विम्नतायायपूर्वयोगीनमा छत्या खपम्मीन ॥ १८ कग्टकान् मोदितान् छत्या भीजनादोन् ममाप्य ॥ । गयन सा स्व ग्राच्यायां छत्या निहासुणागमन् ॥ १८ सहानिमा सुतिसमना निहास्या दिगयेनता । वेडलं भागीरप्यास्त तन्द्रभादिमा वदः ॥ २०

"Let the boatmen anchor their boats here and halt for the night." It was done and all lay down to sleep efter they had taken their suppor. It was the dead of the night. All were fest esleep. Prefound calmness retigned everywhere. Only the water of the river were flowing in a turbulent and belstereus way.

17 to 20 i

मध्यतीलायां २यः द्यः ।

"Dear Rasmoni I you need not go to Varanasi. You build a temple here on the bank of the Ganges and place in it the image of your own diety, You try to propiliate the goddess by offer ing cooked rice. By doing so all of your desires will be fulfilled and you will have my blessings."

বঙ্গান্তবাদ :--

মা রাসমণি ভোষার কাশীকেতে এবিশ্বনাথ ও অন্নপূর্ণার দর্শনে । ঘাইবার প্রযোজন নাই ১২৫

ভূমি এই দক্ষিণেরর গলাইরে আমার একটি মন্দির নির্মাণ করিয়া সেই মন্দিরে ভোমার ইউদ্বেবতা অর্থান ভবতানিট কানী মন্দির সাপন কর ১২৬

তুমি সেই দেবীর নিত্য আর ভোগ বিয়া আনাকে সন্তই কর। আমি অভিনিন প্রমানকে সেই অরভোগ বল ভোলন করিয়া হে মুত্রতে তোমার মনোবাছা সম্পূর্বপে পূরণ করিব। হে মাতঃ রাসম্বি তুমি আমার প্রসাধে নিংসন্দেহে আমাকেই পাইবে ১২৭২৮

वज्ञी वं संस्तृष्ठे इस्तृ राजागीश्रीट तत्त्वा । यहच्चया गता देवी तत्त्वे यात्त्रस्थीयतः इट. आदेशमेव ते देव्यात्त्रस्य दिव्यादर्शयः । नव्येव तत्त्वचाडाद्या निडासक्की क्ष्मृतितः इ इ. सन्तृतिय च मा सभी प्रवादो प्रमुपावितः । इर् तदायि मा दिव्यसंग्री-कचीदोः प्रतृतिता । इर् रोसाच्च स्वेदसंगुक्त पादृतिता चुक्यिता । अत्या बसाद्वा देवी सपस्य क्षमदन्त्वां इ इर्

मध्यतीलायां २यः अः।

On saying this the Goddess placed her hand on the head of Rani and disappeared. Rani woke up. The divine words were still ringing in her ears. She sweated and her eyes became wet with tears. With great devotion she bowed down to the mother of the universe.

বঙ্গানুাদ :---

এই কথা বলিয়া রাখীর মন্তকে করপলা প্রদানপূর্বক আশির্বাদ ওৎপরা হইয়া রাখীর ভাগ্য বশতঃ আগমন করিয়া সেই স্থানেই অদুখ্যা হইলেন I>১

এইরাণে নিজিতাবস্থার সাকাৎ ভগবতীর প্রত্যাদেশ এবং ডজপে দেবীর দর্শন লাভ করিয়া রাত্রিকালে রাধীর তৎক্ষণাৎ নিস্তা ভদ হউয়াছিল ৩০

এবং ভাগ্ৰতাবস্থায় রাণী শ্বাতে উঠিয়া বসিয়াছিলেন। কিন্তু তথ্যনও রাণীর কর্ণে সেই অপৌধিক ব্যস্ত্রহান্ত প্রতিদ্বনিত হইতে-ভিলাহত

এখন খেদ পুলকাদি বিশিক্টা কম্পাধিত কলেবরা আনন্দাশ্রু-বিগলিতা রাষ্ট্র প্রগাঢ় ভক্তিসহকারে স্বগদধা দেবী কালিকাকে সাঠালে প্রণান করিবা বলিবাহিলেন।৩২

> ख्वाचं स्वप्नीनेवायं साजारहष्टतिहाह तस् । स्वप्ने यटनभूतन्तं शीरमं वारिजातज्ञः । ३१ स्टानीमधि मध्यायां सुनस्यः समसुख्यनः । चन्दनेन समापुतः सुद्धानेन चित्तेपितम् । १४ -विमिद्दं सोहितः हष्टं सम सकारावसेषु च । तथा मे ग्रम्ब गुळायां वाटाहयाहण प्रभाः ।

मध्यनीनायाः २य: छ:।

एतेर्डि लखणे भीता बद्राणी ब्रह्मकविनी।

अव्रागता र सन्देडी नान्या कावि मतिरम्मम ॥३६ ं

She said, "It is a true fact and not a dream that the Goddess herself appeared here. I even now smell the divine 'fragrance of heavenly flowers. How is it that the skirts of my cloth are bearing red spot of sandle and kumkum peste? Whose may be these red foot-prints on my bed? It is evident from all these that Goddess Rudrant was here. It was none but she. There is no doubt about it."

বঙ্গান্থবাদ ঃ—

ইহা স্বপ্ন নয়। এই আশ্চর্চা বিষয়ট সাঞ্চাহ প্রত্যক্ষ করিয়াছি। স্বপ্ন সময়ে যে পারিজ্যত প্রস্থানের সৌগদ্ধ সম্পুত্ব করিয়াছি। এবনত সেই সদৃশদ্ধ আমার এই শহায়ে সমাক্ষণে অনুভ্য করিতেছি। ৩০

কৃষ্ম বিলেশিত হরিচন্দন যুক্ত হক্তবর্ণ আমার পরিধেয় ধরে ইহা কি দেখিতেছি। এবং ইংগ কাহারই বা স্বক্তবর্ণ শদচিছ আমার শুক্ত শ্বায়ে সুস্পাইরূপে প্রতীয়মান হইতেছে। এই সকল লক্ষ্ম ধারা মাতা ক্ষমণী অধ্যময়। যে প্রদায়াহিলেন ইং। এব

সভা। ভাছাড়া অফ কিছুই নয়। ইহাই আমার ত্বির সিহাত। তথ্যতাও

> नमसायों महारियों तदीय भीति छूतवे। यतिष्विद्वा जनमातः स्त्रेव तव मे गतिः॥ १७ एयं पद्मानमापित्याः गर्वशिग्रेषिता भवत्। कुणनैः सीविस्तादोनां प्रभातः सुदितं तदा॥ १८

सध्यतीलायां २यः अ:।

पत्तिनोपालकः प्राचासुदितोऽक्षयःषैद्यकः । मच्चोद्यिता तदा राज्ञी समाझ्यापतान् जनान् ॥ ३८ नाधुना मे तीर्यगतेः भक्तिः का च न विद्यते । सवस्तत्त्वत्र गण्डम्तः चर्मा झर्चन्तः धार्मिकाः ॥ ४०

"Oh Goddess! I bow down to you. I shall spare no pains to carry out thy command and to please you. I depend entirely on your kindness." At day-break Rani got up from her bed and said to her companions, "I have become too weak to endure the hardship of the journey. You may proceed Be kind enough to excuse me."!

বঙ্গান্তবাদ :---

হে মহাদেবি আপনাকে নগজার করি। আপনার আদেশাহুসারে ও আপনার আনন্দবর্জনের হক্ত আনি যথেষ্ট চেটা করিব। আপনার কুপাই আমার একমাত্র ভরুসা।৩৭

এইরপে দেখীভাবে বিভাবিতা রাগীর রাত্রি শেষ ২ইলে মর্থাং কোকিলাদির কুলনে প্রভাতের লক্ষণ দেখা দিয়াছিল ৩৮

পূৰ্বপিকে পল্লিনী নায়ক উদিত হইলে রাণী শব্যা হইতে উটিয়া সেই সকল তীৰ্ববাত্তিকে ভাকিয়া বলিয়াছিলেন ৩১১

ং পরিত্র নরনারীগণ উপস্থিত আমার তার্থগমনের প্রক্তি কিছু মাত্র নাই। আমাকে ক্ষমা করিয়া আপনারা সকলে ভীর্থে গমন্ করুন IS•

> पुरोडितामात्य भत्य कुटुम्ब पाचकादयः। मदोय द्रष्यसभारान् धनग्द्रादिकांस्तया ॥ ४१

सध्यलीलाया' स्यः अ:।

सैनिकानस्वयस्वादीन् नीत्वा सन्वे वजनत् ते । विद्यंदक्षे निकानायः सहस् स्तु हिरम्बद्धः ॥ ६२ ययाविषि सुसङ्ख्या पुरोधाः गृक्षाव्यति । अज्ञपूर्णाः तथा देवीं समस्यच्या प्रयत्नतः ॥ ६३ भ सोमद्रव्या बहुविषं सुपानना पायसान्तिकः । निवेदा बहुसूदेवान् दिव्हसम्बग्धासि वेत्व्यान् ॥

Priest, minister, friends and relatives,—all of you along with servants, cooks and soldiers may proceed with all these goods and money. These thousand gold Bilwa leaves may be offered to Lord Viswanath. Goddess Annapurna may also be worshipped with great devotion and offered various dishes of rice and palatable things. Thereafter bramhins, Sannyasis, Vaisnabs, the prior and even the untouchables should be well fed and given cloth and utensils." #41 to44 #

বঙ্গানুবাদ :---

আনার পুরেছিত মন্ত্রী ভূতা কুটুর পাচকাদি এবং যাবদীয় ধনরন্ত্রাদি প্রবা দৈনিকগণ অনুশ্রাদি জীহা। আগনারা সকলে কান্ত্র ক্লেক্তে গদন করুন। সেই স্থানে আমার পুরোহিত অর্থনিমিত সহস্র বিশ্ব পত্র আরা যথা বিধি সকল্প পূর্বক বাবা বিধনাধের পূচা করিবেন। তক্রপ মা অন্তর্গা কেবিনকও আমার প্রাদ্ধ স্থা অলক্ষানাদি বারা বিশেষভাবে অর্থনা করতঃ সুপান পারস পর্যন্ত ক্লেবিধ ভোগ ভূবা নিবেদন পূর্বক আইটেবর পত প্রাশ্রণ বিকাব দ্বিত ও সন্ত্যাসি i8318 188

मध्यतीलाया श्यः अः।

दिस्द्रानास्ववाकादोन् भोजयित्वा ययाविधि । यसात्रजनवाद्वादेन् दत्वा तेम्बः समाद्रात् ॥ १५ कामास्य देवतः मर्वो विविश्व तपचारकः । सम्युज्य विधियहत्वा पुनः गात्रं समय्या ॥ १६ विधायेव त्रया राज्ञा मर्वोत् सम्प्रेय यदतः । इत्तिचावर गङ्गायां कृतवाना समित्वनो ॥ १० कस्त्रयं च तोरस्मानं कयं क्षीता भविचाति । यवं दिवानिग्वादात्रो चिन्ताक्षान्ताभवत्तरः ॥ ४०

"All other gods and goddesses of Varanasi should be also worshipped with great devotion and with requisite things. Then you should lose no time to come back and meet mo." After setting them on their journey to Varanasi, flant continued to stay on the bank of the Ganges at Dokshineswar. She began to enquire as to who was the owner of the bank at Dakshineswar, and how and at what cost this land could be purchased. She thought and thought and had no rest in the day or in the night.

सध्यक्षीनाया' स्थः अः ः

শীঘুই এই দক্ষিণেখ্যে পুনর্কার আগনায়া আমার সহিত সন্মিলিড হইবেন ।৪৫।৪৬

এইরপ্ভাবে অতি উদার্চেতা রাণী রাসমণি ভীর্থযাত্তি সকলকে यद्रश्रव्यक कामीधारम भागेहिया मध्यामध्य भन्नाजीदहरू दान कदिया এই তীরভূমি কিভাবেই বা ক্রয় করা হইবে এইরূপভাবে দিবারাত্রি চিন্তারিতা হইয়া মা ভগবতী দক্ষিণা কালিকার শরণ লইয়াছিলেন। 81181

> ततो मधुरानायेन प्रधासैविपुलै स्तथा । तत्र भागीरथी तीर भूभागी वह विस्ट्रत: 1 ४८ क्रीती देवालयस्यैव निर्माणीटयोग पर्वणः। समारमाः सती राज्या वहदिलव्ययेन हि ॥ ५० सम्राह्मग्रानभः सेव श्रक्तिसाधनकृषिनी। प्रक्रि मन्दिर निर्माणे समिहि हा समाधकै। ॥ ५१ सोवानधे णियुक्तञ्च निर्मितः सानघटवा । शिवनिड समायका सर्यसंख्यं शिवानयं॥ ५२

At last she purchased the desired land with great efforts. She spent a very huge sum of money to build the temples. It was a burial place and she was advised to build a temple of Goddess Kali. She built a bathing ghat and twelve temples of Siva with Trisuls at the tops. t 49 to 52 t

বঙ্গাতুবাৰ :--

ভংপরে মধুরা নাগ বহু পতিশ্রম করিয়া দক্ষিদেশর গলাভীরে ৰছ বিস্তত ভূভাগ সংগ্ৰহ ক্রিয়াছিলেন।৪৯

मध्यलीलाया २य: घ:।

রাণীর বছতর অর্থ বালে দেবালয়ের নির্মাণ কার্য আরম্ভ ক্রাতীয়ালিলেন ১৬০

সেই মহাম্মনানভূমি শক্তিসাধনার সংক্ষান্তম স্থান। তচ্ছক্ত শক্তি সাধ্যক্ষণ শক্তি মন্তির নির্মাণে নির্দেশ দিয়াভিতেন ৫১

শক্তি সাংকগণ শক্তি মন্দির নির্মাণে নির্দ্ধেশ দিয়াছিলেন ie১ সোপান শ্রেণ্ডবন্ধ ফানের ঘাট নির্মিত হইরাছিল। সেই ঘাটের উত্তর দক্ষিণে শিবলিচযুক্ত ঘাদশ সংবাক শিবালয় নির্মিত হইরাছিল।

43

स्रता विग्न गोर्भच घटन्योत्तर दिखने।
चक्र चिद्वित-जूड-योविष्युमन्दिरमुस्तः॥ ५६
स्रत' यव स्वत्यक्त्री मोदते राध्या सह।
तदेवस्तरिसमागे सोरमण्डनपुष्टितः। ५४
स्वत्यस्तरिसमागे सोरमण्डनपुष्टितः। ५४
स्वत्यस्तरिसमागे स्वत्यक्तिम्रीम् ॥ ५५
स्वत्यस्त्रितं साता स्वत्यक्तिम्रीम् ॥ १५
सम्बद्धितः साता स्वत्ये निवेद्यद्ययिते। ।
सङ्कान समस्त्रा विकृता परदा ग्रमा ॥ ५४

She built the temple of Radhakrishna with the wheel at the top, and the temple of Goddess Kali with nine to tere.

153 to 56 t

বরাভর করা বরণা লিবাট এ৬

सध्यमीनायां २४: अः।

চুড়া শোভিত জন্মাত। মহাদেবী ভংতানিটার পর্বত্তেও স্থানতর শ্রীমন্দির নিশ্মিত ইউয়ে অচালি বিভয়ন আচে ১৮০/৫-৮৫ এই মন্দিরের অভান্তরে মহাকাল সমারত। তিনয়না গড়গাও

सङ्गमुन्द्रप्रशादिको वसस्यप्रसक्तरः।
सचिदानस्द्र्या मा परमद्वा स्द्र्यिनी॥५०
थप्पा दर्गममावेग ब्रह्मानस्य गता जनाः।
एवं योभकारिस्या मस्दिरं निर्मितं तथा।५८
अर्थ मामर्थ्य पापुर्वेगसिर्मितं रिवि सुनस्दिरः।
भोगायं भवतारिस्या शेराधावस्यस्य ॥ ५८
महत्वामीनार्वेन गर्यास्यः सुद्रस्या ।
प्रस्तामितार्वेन गर्यास्यः सुद्रस्याः।

Goddess Kali having three eyes and four hands stands on the body of Lord Siva lying on his back. She is the embodiment of the powers of the supreme Being. To see Her image is a divine foy. Even though Rani could build beautiful temples because of her ability to spend as much as she liked, she became worried as to how to offer cooked rice to the gods and goddesses of the temples.

57 to 60

বঙ্গানুবাদ ঃ---

স্ফিদানন্দরণা পরবন্ধ স্বরূপিণী কাণী মূর্ত্তি অবিষ্টিঙা আছেন।

मध्यसोन्तायां २यः थः ।

নীধার দর্শন মাতে জীব সক্ষা ক্রমানন্দে নিমা বন। এইক্রপ মহারাট্ট মাতা ভবতারিকী কামী মুর্তির মন্দির নির্মাণ করেন 1৫৮ রাণ্টা বাসমন্তির অর্থনক্রির আধিকা বন্দর। কুন্দর ভাবে মন্দির নির্মাণ হইলেও কালিক। বেধীর এবং রাধাংমক বিত্রাহের অন্তেলগের কর্মাণী বিশেষভাবে চিম্বাহিত। ইইহাছিলেন 1৫২৬।

> धनात्मसः ब्राह्मणानां भोजनः मन्भविष्यति । प्रवामानां कोष्यायां प्रत्युष्टः समज्ञायतः । ६१ जातोनां चेद बाद्यानां देवदेशो समस् ने । अत्र भोगो न दानव्य इति ग्राह्मसुगानाः । ६२ कित्सु सासादयपुर्वा समुख्यप्रजानादितिः । अत्रतेत्व कि चिप्तयः से धनात्मसुवसीदितः । प्रवाभाग्यताम् स्वयं भागम् स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं । ६१

Rant carnestly desired that bramhins would be fed with that offered rice. But an obstacle stood on the way. According to the religious code she was debarred from offering cooked rice to the god. She mured in herrell, "I have been asked by Godders Annapurna Herrell to offer cooked rice with currier. So, what should be done to achieve my ena". Thus, the thought made Rant rettless.

#61 to 64 i

मध्यनीसायां २य: च:।

সাধীর ঐকাত্তিক ইছো হুইলেও ভাষাতে বিশ্ব উপস্থিত সুইয়াছিল। কারণ আখন ক্ষয়িয়ে ও বৈশ্রমাতি ভিন্ন অফলাভিন্ন দেবদেবীর পুজাতে অন্নভোগ দেওয়া নিষিদ্ধ এইরূপ শান্তের আবেশ (১১৬২

কিন্ত বল্ল সময়ে সাকাৎ অন্নপূর্ণা স্পরাধ্রমাদির সহিত অন্নভোগ দিবার লক্ত আমাকে আদেশ করিয়াছিলেন ১৬০

অন্তএব এ বিষয়ে আমার কর্তব্য কি ? যাবাতে আমার মনের শান্তি হয়। রাণীয় মনোমধ্যে ভোগ দিবার হল্য এইরূপ ভাবে মতাচিয়া চইয়াজিল ISB

वाची बाद्यो नवदोय मियिना देगत स्ततः ।
धर्मयाध्यापवानां पण्डितानां समीयतः । ६५
आनीता वहु यत्नेन राष्ट्रमा या विधिपविका ।
अवसीमन्तु कुवारि यूदस्यायित विषष्टि । ६६
ऐकमत्वेत सिक्ति विद्वितं भवेदितः ।
श्रवा राष्ट्रो वैधपवन्मापण' मूर्च्छिता भवत् । ६०
श्राह्माध्ये समुल्लहुग्र भोगदाने न मे स्पृष्टा ।
१९व्छ्या यदि दास्त्रामि तदस्य गोष्ट्रतः भवत् ॥ ६०

She called for a ruling from great pandits of Kasi. Kanchi Nabadwip Mithila and other places. But all of them unanimously declared that cooked rice could not be offered to gods placed in temples built by sudras. At this Rani became sorely aggrieved. She thought, "If I offer cocked rice to my gods, none will honour it".

§ 65 to 68 §

सध्यतीलायां २यः अः।

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এইরূপ অবস্থার রাণী কাণী, কাণী, লাবিত, নিথিলা ও নবজীগ হুইতে ধর্মশারের মধ্যাপক আক্ষা পণ্ডিতগণের নিকট হুইতে বহু চেটার বহুতর ভাষণক্ত অর্থাং পণ্ডিতগণের শাক্তম্মত বিধিপত্র সংগৃহীত ইইলে দেই সক্ষপ পত্তে পণ্ডিতগণ সকলেই একবাকের বিদ্যাহন, যে সুমুস্থাপিত বিক্রহের অবতোগ হুইতে পারেনা ৬৫।৬৬ রাণী রাসমণি ভাষপত্রের ভাষা শুনিয়া নুজ্তিতা ইইমাছিলেন ।৬৭ এবং বলিচাছিলেন যদি শাক্ত বাক্তনপূর্বক আমি ইছামত অনাক্ষাস করি তবে সেই অবতোগ নিশিত হুইবে। ইহা এক নিশ্চিত।১৮

> पयं सिंद्धन्य सा राज्ञी मिडिटार्टी भयापहां । अञ्चलनाभिषिका सा सर्वया ग्रदणं गता ॥ ६८ कवाचेयं जनसात स्वयादेशास्त्रयाख्तं । देवसन्तिर निर्माणं तक सृत्तिं रिपष्टिता ॥ ०० जनभी स्वयम्या च सृति हैं दा त्यवेव हि । त्वदिच्छा पूरणं मात स्वमेश सुरु कालिके ॥ ०१ अद्य बङ्ग कालिके स्वयो विधानिति समाहते । असमोती न दात्रय हित पण्डितसम्बद्धाः ०२

Rani prayed to the Goddess for redress and said, "Oh Mother! it is at your behest that I have built the temples and placed your image, It is also thy desire that I should offer cooked rice. But the pandits do not approve it. So Thou shouldst find a way out to fulfill thy own will,"

1. 69 to 72 ii

मध्यलोलाया' :२घ थः।

বঙ্গানুবাদ :---

সেই রাণী রাসমণি এইরপভাবে ঘূশ্চিন্তার কাঁদিতে কাঁদিতে ভর্মাধিণী নিছিদাত্রী মা অরপুর্ণার সর্কতোভাবে শর্ণাপনা হইয়া বলিয়াভিলেন ৪৯১

এবং বলিয়াছিলেন হে চগলাতঃ আপনার আদেশেই মন্দির নির্মাণ করিয়া ভাষাতে আপনার মুর্ত্তি অধিষ্ঠিত করিয়াছি।৭০

আপনিই আমাকে এলভোগ দিবার অহুমতি দিয়াছেন। অভএব আপনার ইছো আপনিই পুরুণ কজন।৭১

অস্বদ্দ কলিদ্দ প্রভৃতি দেশ হইতে শাব্রবিধি সংগৃহীত হইলে ও আমাদের অরভোগ দেওয়া শাব্র নিহিছ। এইরূপই প্রতিত বর্মের শাব্রাসুমোদিত মত ৭২

> विद्वरोमि क्ष गच्छानि किनागा पृरिता मेवेत् । भूगमेवः महाराज्ञी सन्तमा सा तदा भवत् ॥ ७३ किताता नगर्यास्तु सर्वे ब्रोद्धाप पिछतेः । विविध्यक्ष सहाराज्ञा स्टसाकोषितः गुतम् ॥ ७४ एवं रामकुमारोऽिष पवरः स्मान्तपिततः । राज्ञा वन्धुं समाङ्ग्य कांचित्रकः तदा सुधीः । ०५ मोवाचियः सीगपिन्ता राज्ञा। कार्य्या कटापि म । टटाम्यङ्ग रैभपवं नीता राज्ञा। कर्य्या कटापि म ।

"What to do," "Where should I go," How can I achieve my object," all these thoughts troubled her day and night. The decision of the learned pandits in the matter was widely circulated and discussed among the pandits of Calculta. At

मध्यतीलायां श्यः अः।

last Ramkumor contected a friend of Rani and gave him a letter conveying his instructions and said, "Rani need not worry in the matter of offering cooked rice to her gods. Take this letter to her and she will know what to do". | 173 to 76 g

বঙ্গান্ত্বাদ ঃ—

এখন আমি কি করি কোথায় যাই কোন মহাপুক্ষই বা আমার এই বাসনা পূরণ করিবেন। এইরূপভাবে মহারাণী সেই সময় অভান্ত ছঃবিভা হইয়াছিলেন। ৭০

কলিকাতা মহানগরীর পণ্ডিতমওলী দ্বারাও মহারাণী রাসমণিব বিধিপত্র দৃষ্ট আলোচিত ও শ্রুত হইযাছিল ।৭৪

কলিকাতার সর্বোচ্চ স্মার্ত পণ্ডিত মহামহোপাধ্যায় রামকুমারও রাণীর বিধিপত্রের বিষয় জানিয়া হাণীর কোন একটি বন্ধুকে ভাকাইয়া বলিয়াছিলেন বাণী রাসমণি মেন স্মাভোগ দিবার জন্ম চিন্তা না করেন। আমি একটি বিধিপত্র দিতেতি এইটি চাইয়া রাণীকে দেখাও :৭৫/৭২

यु त्याचेब तदा राज्ञी सदासत्रामता स्वयं।
गत्तत्रामीक्षतवासाः प्राप्त्रविर्वाचमववीत् ॥ ००
ब्रह्मत् केन विधानेन बाच्छाबिहिसंवेन्मम ।
तत् कुच्य महाभाग त्यारेकात्तिर्वृशा ॥ ०८
ततो रामकुमारेग पृष्वे चितिष्वस्य यत्।
स्वेधयतं स राज्ञीं धव्यामाय स्वतः ॥ ०८
समिन्दं विषय्य देवित्यादिषस्य यत्।
समिन्दं विषय्य देवित्यादिषस्य यत्।
साम् विषयः प्रतिशाधा सर्वेषे द विसमाहवेत्॥ ८०

मध्यनोलाया १मः अ:।

On hearing this, Rani herself appeared before Ramkumar and said with great humility and reverence. "Please tell me how my desire can be fulfilled. You alone can remove my difficulties" Ramkumar explained to her the meaning of his instructions. In brief, Rani should have to forego her right of ownership of the gods, the temples and the estale attached to them and make a deed of gift to a bramhin, before the foundation of the temples and the images.

বঙ্গামুবাদ ঃ---

অনন্তর মহারাণী বন্ধুর নিবটে বিধিগত্র শুনিরা তৎকণাং রান-কুমার পণ্ডিতের টোলে আসিয়া গাণবন্ধ রুডাঞ্চলি হইয়া বলিযাছিলেন হে পণ্ডিত কুল্ভিগ্রুক প্রাহ্মণ বেৰুপ বিধানে আমার মনোবাঞ্ছা পূরণ হয় তাহা কঞ্জন। হে মহাভাগ আপনিই আমার এবনাত্ত সংল।

99195

তথন রামকুমার পণ্ডিত পূর্বের যাহা বিধি লিখিয়াছিলেন ভাহা রাণীকে বন্ধপূর্বেক প্রার্থ করাইলেন।৭১ নিধি পাতের মুর্থা এই যে যদি মুক্তির ও তিনার প্রাক্তিয়ার প্রার্থ

বিধি পরের মর্ম্ম এই যে যদি মন্দির ও বিগ্রন্থ প্রতিষ্ঠার পূর্ব্বে মন্দিরের সহিত বিগ্রহ এবং দেবতার ধন সম্পত্তি যাহা কিছু আছে দেই সকল ব্রাহ্মণকে দান করা হয়।৮০

> तिहिष्यस्य मितिष्ठाञ्चे द्र द्वाचमणः मविधास्यति । मैदममप्रदानि तु मास्त्रवाधा भविष्यति ॥ ८९ तदसमोजन' विप्राः करिष्यन्यकुतीभयाः । सुदृद्धे यं व्यवस्था मे मास्त्रयाकातुनगरिणी ॥ ८२

सध्यनीनार्या २यः अः।

श्रुत्वा राज्ञो पण्डितस्य भाषपव्रमधिन्तयत् । व्यवस्य यमिष्टसिद्धे राजुल्ना मता सम ॥ ८३ सद्वाञ्छा पूर्णं सातुरबदायाः प्रमादतः । भविष्यति न सन्दे ही हेतुषायं सुपण्डितः॥ ८४

The foundation ceremony should be performed by that bramhin. In this way the prohibitory rules could be avoided, and no bramhin would hesitate to accept the cooked rice. These instructions were strictly based on the codal rules of religion. At this, Rani thought that the instructions of Ramkumar were quite [avourable to the fulfilment of her desire which would surely come about by the grace of Annapurna, and this learned Ramkumar was instrumental to it.

বদাসুবাদ :--

এবং গেই বিএকের প্রতিষ্ঠাণি কার্যা রাজ্যান করং সম্পাদন করেন তবে বিএকেং সমতেগগ প্রবানে শাল্প বাধা কিছুমান কুইবে নাজ্য

পরস্ত দেই অয়ভোগ কুদীন আফণগণ ও নির্ছয়ে ভোচন ক্রিবেন। ইহাই আমার শাত্রালুমোণিত রুসূচ ব্যবস্থা ৮২

রাণ্ট রামধুমার পথিতের ভাষপত্র শুনিয়া এইরুপ ভাবিয়াছিলেন এইরূপ ব্যবস্থাই আমার ইউ বিভিন্ন মনুকুল হটভেছে।৮৩

মাতা অলপুণার কুপায় আনার ইট সিদ্ধি নিশ্চয়ই হইবে। ইচা নিংসন্দেহ। ইথার হেতু একনার মুপতিত রামকুনার ৮৪ मध्यसीनाया' स्यः अः।

ण्यस्तपुष्टल स्ट्रयास्त्रातुक्क्ति ग्रामे दिने।

विजय सुद्रा क्षोतिन स्वानेन सह मन्दिरं॥ प्रथ यथा गास्तं तदा राज्ञी सुरवे सन्वदाय च। स्वातास्थानस्य भारः स्वयते समर्थितः॥ प्र्थ तथापि तदतुद्वाने नामा विज्ञः समृत्यितः।। विज्ञां सम्बद्धान्य प्राप्तामि सुत्रा व स्वयं॥ प्रथ विद्याकोनी सुरीवे यो ये चास्तानं सुरीहिताः। निल्लपुना न जानन्ति प्रतिष्ठा तैः कर्ष्वभवेत्॥ प्रप

On an auspicious day she gave away the entire estate along with temples to her preceptor according to religious rules. The charge of supervision and management was retained by herself. Then cropped up other difficulties. How and where would learned and efficient brambins to perform the foundation ceremonies be available. None in the families of the preceptor and the priest had any knowledge or learning. Il 85 to 89

বঙ্গানুবাদঃ--

মহারাণী এইরূপ ভাবে আনন্দ মনে নিজের অনুকৃষ শুতদিনে ভিন লক টাকাথ জীত দেবোত্তর সম্পত্তি দক্ষিণেশ্বরের ভূতাগ মন্দিরও অসকারাদির সহিত দেবতা সকল গুরুকে দান করিয়া কেবল মাত্র বিগ্রহাদিব পরিচর্যাদির ভার স্বয়ং রাধিয়াছিলেন।৮৫৮৬

এইরপভাবে দানকার্যা সমাধা হইলেও প্রতিষ্ঠা বিষয়ে নানাভাবে বিশ্ব হইরাছিল ফর্বাং বাদী ভাবিয়াছিলেন কোধায় কি প্রকারে বর্ষ্য-কশল স্থাণডিত আমাণ পাইব কারণ আমার গুরুবন্দে ভাগদ নয় सध्यनीलायां १म: अ: ।

পুরোহিতগণ নিত্য পূজাতে অভিজ্ঞ নয় তাহাদের ছারা কি দেবতা প্রতিষ্ঠা সম্ভব হয় ৮৭.৮৮

तेवा प्राप्यानि दाखानि करिष्यानि सुविक्तिः। प्रतिक्षां भवतारिष्याः योराधावसमय व ॥ ८८ सङ्गतं तयनोमध्यं भाग्ययोगात्तरोदिता। विधानदातुः भारामञ्जमारस्य सुयोग्यता ॥ ८० कालवं पमञ्जवेष भागापुरुत्तरिणीं गता। विद्यान् रामञ्जमारीकी यवाध्यवनयुक्त, चदा ॥ ८१ जलाभिवन्दनं राज्ञी तत्वपद्युष्टिता सतो। वधाव जुद मे सङ्गन् वाच्या पुरुषमायः भी ॥ ८२

Learned bramhins would be appointed on payment of proper remunerations. It struck her mind that Pandit Ramk mar would be the right person to perform the ceremony. At once she went to the place of liamkumar and appealed to him to have the ceremony performed under his able gutdance and leadership.

#89 to 92 |

বল্লান্ডবাদ :--

গুরু পুরোহিতের প্রাণ্য আমি দিব। কিন্তু ভবভারিণ্য এবং রারাবন্ধতের প্রতিষ্ঠ পণ্ডিত প্রাশ্বন দিয়া করাইব ৮৯

সেট সময় রাব্র সৌভাগাবশতা বিধান দাতা নান্দ্রার পরিতেথই প্রতিটা কার্যো বিশেষভাবে পটুতা আছে এইরূপ তঠাৎ মনোমধ্যে উপিত হখবা মাত্র ভাগ বিশ্ব না করিয়া পরিত রান্দ্রার মেখানে অধ্যাপনা করেন সেই ঝামাপুত্র প্রাণ্ড গমন করিয়া मध्यलोनाया' श्यः थः।

प्यमुत्पुरूल इद्याखातुकूले ग्रमे दिने।
विजल मुद्रा क्षीतेन स्थानेन सह मन्द्रिरं ॥ ८५
यथा गास्त्रं तदा बाजी गुरने सम्प्रदाय च ।
सेवाततावधानस्य भारः स्वर्मी समर्थितः॥ ८६
तवासं तत्राह्माने ना विज्ञः समुस्थितः॥ ८६
विद्यासं कम्मकुणना गापस्थाम् सुक्र वा क्वं ॥ ८०
विद्याक्षीते गुरीवे यो ये चासाकं पुरीहिताः।
निव्यक्षी न जानित्तं प्रतिष्ठा तो क्वं भवेत्॥ ८८

On an auspicious day she gave away the entire estate along with temples to her preceptor according to religious rules. The charge of supervision and management was retained by herself, Then cropped up other difficulties. How and where would learned and efficient brambins to perform the foundation ceremonies be available None in the families of the preceptor and the priest had any knowledge or learning. II 85 to 88

বঙ্গানুবাদ:--

মহারাণী এইরূপ ভাবে আনন্দ মধে নিজের অনুকৃষ শুভদিনে ভিন লক্ষ্য নিজে দেবোরের সম্পত্তি দফিলেবরের ভূভাগ মদিরও অসমারাদির সহিত দেবঙা সক্ষ্য গুরুকে দান করিয়া কেবল মত্ত্রে বিশ্বহাদির পবিচর্য্যাদির ভার বন্ধ রাখিয়াছিলেন।৮৫৮৬ এইরূপভাবে দ্যানহার্য্য সমাধ্য হউলেও প্রতিষ্ঠা বিয়ন্তে নারাভাবে

বিশ্ব হইরাছিল অর্থাং রাথী তাবিয়াছিলেন কোথায় কি প্রকারে ক্র্মু-বুশল সুগণ্ডিত তামিণ পাইব কারণ আমার গুরুবংশ তাদুশ নয় सध्यनीसायां १म: अ: ।

পুরোহিতগণ নিতা গুলাতে অভিজ্ঞ নয় তাহাদের দারা কি শেবতা প্রতিষ্ঠা সম্লব হয় ৮৭.৮৮

तेवा' प्राप्यांनि दास्यांनि करिष्यांनि सुविख्यतेः ।
प्रतिष्ठा' भवतारिष्याः योरावावसमस्य च ॥ ८८
सङ्सा तन्मनोमध्यं भाष्यशेगात्तदेदिता ।
विधानदातुः श्रीरामकुमारस्य सुवोष्यतः । ८०
कालचं पमझत्वेव भामापुस्तरिणीं गता ।
विद्यान् रामकुमारीःसी यतास्ववनवुन्न, सदा ॥ ८१
झत्वाभिवन्दनं राज्ञी तत्वपद्तिष्ठिता सती ।
उवाच कुर में प्रद्यान् थान्या प्राप्ताग्र भी ॥ ८२

Learned bramhins would be appointed on payment of proper remunerations. It struck her mind that Pandit Ramk mar would be the right person to perform the ceremony. At once she went to the place of Ramkumar and appealed to him to have the ceremony performed under his able guidance and leadership.

#89 to 92.1

ংসাত্ৰবাদ :--

গুরু পুরোহিতের প্রাণ্য আমি দিব। কিন্তু ভবভারিণ্য এবং রাধাবনতের প্রতিষ্ঠ পণ্ডিত ভ্রাহ্মণ দিয়া করাইব ৮১

সেই সময় রাণীর সৌভাগাবণতঃ বিধান দাতা রামকুমার পভিতেথই প্রতিষ্ঠা কার্য্যে বিশেষভাবে পটুতা আছে এইকপ হঠাং মনোমধ্যে উদিত হ'বা মাত্র কাল বিশ্ব না ক্রিয়া পভিত রামকুমার যেখানে অধ্যাপন। করেন সেই ঝামাপুসুর প্রাট্যত গ্রমন করিয়া मध्यपीलायाः २य: अ:।

রামকুমার পণ্ডিতের পাদগদীপে নাষ্টাপে প্রথম করিয়া বলিয়াছিলেন তে আন্নান আপুনি অনুগ্রহ পূর্বক শীঘ্র আমার মনোবাছা পূর্ব করুন ১০০১১১২

> सविषष्ट देनस्टइ प्रतिसाधा गित्रभंघान् । भवतः पण्डितः कोऽपि नाधमोद्धीं हि लच्चते ॥ ८३ देव देवी देवमृत्ति वित्त सन्दिर सूवणः । भवद् भाषानुसारेण ब्राह्मण्य समर्गितम् ॥ ८४ भवतःपरं प्रतिकादिकत्यं यदवर्गिवतः । भवनात्त्यकरुपेण सम्मादां ग्राह्मवचुणा ॥ ८५ हष्टावदत् पण्डितोऽपि शक्ता नायहस्त्तमः । मा सेवी रस्त साबतुत्त्यं रविव्यानि तह्नस् ॥ ८६

Rani said, "According to your instructions I have made over my right of ownership of the temples and the estate to a bramhin. Now the foundation ceremonies may kindly be performed by you as the chief priest." Ramkumar was much pleased, by the eagerness of Rani and acceded to her request.

193 to 96 ii

বঙ্গাত্যাদ ঃ—

আপনিই আমার দেবগৃহের সহিত বিগ্রহের প্রতিষ্ঠার একমাত্র আগ্রন্থল।

আপনার মত বা আপনার হইতে বড়পণ্ডিত কেহ আছেন, এলিয়া আমার মনে হয় বা। ৯০

मध्यलीलायां २यः अः।

আপনার বিধান ২৩ দেব দেবা দেবোতর ভূসম্পতি ধেবতার আর্থ মন্দির ও অলভায়াদি সমগু আক্ষাকে অর্থণ করিয়াছি। অতঃপর প্রতিষ্ঠাদি কার্যা মাধা অবশিষ্ট আছে সেইসকল কার্য্য আপনি মাল্লাফ্যাবে অধ্যক্ষ রূপে মুম্পান করুন। ১৪ ১৫

রাণ্টর এইরূপ অত্যন্ত আগ্রহ দেখিয়া রামকুমার পণ্ডিত বলিয়াছিলেন হে মাত: মহারাণী তয় নাই আপনার সহস্ত আমি যথা শাস্ত্র পুরুষ্ণ করিব। ২৬

दृत्यं सा सयवाणीश्च लखा पंडित बर्खा तः ।
प्रतिहोद्योगपर्काश्च समारेमे यद्याविधि । ८०
दिपट् गत दिपहिसे सासे च्येहे राकातियो ।
श्रीन रामकुमारः स सार्ताचार्खा गिरोमणिः । ८०
श्रीमूर्ते भंवतारिखाः शौराधावरुख च ।
प्रतिहां काश्यामास विद्यतिम बीन्सपैः सह । ८८
तिस्ति पुण्य दिने वाज्ञो कल्पणाद्यवत् सदा ।
प्रार्थिणं प्रार्थना एक्तीवासीहाताविस्येदा। १००

Every thing was arranged according to rules and the foundation ceremanies of the images of Goddess Bhabolarini and Itadha Vallava were performed by Ramkumar with the assistance of many able and learned pondits. Rain gove away freely on that day whatever was asked of her-

বলাত্ৰাদ :--

রামকুমারের এইরূপ অভয়বাদী লাভ করিয়া যথাশাস্ত্র জ্ববাদির আঘোষন আরম্ভ করিয়াছিলেন। ৯৭

मध्यनीमाया' १म: अ:।

মার্টাচার্যা নিরোমনি রামকুমার পরিও রাণীর গুরু ও মত আলান পরিত গণের সহিত ভবতারিথ কানী ও রাধাবনত বিতাংর প্রতিষ্ঠা ক্যাইলাছিলেন। ১৮/১১

সেই অভিপরিত প্রতিষ্ঠা দিবদে রাগীরাসমনি দাননীয় দৈতাপতি বিলিয়ামের মত প্রাধিগণের প্রাথনাপূরণ কয়তক্তর মত অবাতরে আনফের সহিত দানবদ্ধা সম্পান কতিয়াহিকান। ১ ১০০

> काशी काशी नवदीय श्रीष्ट वस्तादितः। कितिङ्ग कान्यजुष्टमादि विक्रमपुरत स्तया ॥ १०१ पद्ममताधिका स्तत्र चंडिताः सुममामतः। पद्मका सर्पसुदा शैप्यण्य कल्माति ॥ १०२ चंडितीस्यो दही राष्ट्री क्षात्रस्योऽपि ययाधिष। तयास्तातनाञ्चतानु जनानु यद्मस्कृषः॥ १०१ व्यवसार्या वसु द्रव्यद्वानेन वस्य तीययत्।

Rani gave away costly clothes, gold coins and silver pots to five hundred pandits who hatled from Kasi, Kanchi and other places. Students were also given things adequately. Useful things were also distributed among thousands of invited and uninvited persons.

एक्सलीकिकी राज्ञा टानयनः स्वन्**ष्टितः ॥** १०४

বলাত্যাদ :--

এবং যথা বিধি নিমন্ত্ৰিত হই যা নবছীপ বিক্ৰন পুত্ৰ শ্ৰীহট্ট চট্ট গ্ৰান কাশ্ম কাঞ্চী বৰ্ণটি ও কাজবুজাদি দেশ হইতে প্ৰায় পঞ্চ শণাধিক

सध्यनीनायां २यः अः।

প্তিত রাণী রাদমণির দেবতা প্রতিষ্ঠা দিবসে দক্ষিণেখরের মন্দিরে উপস্থিত হইয়া রাণীর প্রদন্ত হৌগ্য কলস স্থবর্ণ মুম্রাও পট্ট বস্ত্রাদি প্রহণ ক্রিয়াছিলেন। ১৬১/১০২

পণ্ডিত বর্গের ছাত্র ভ্রতা এবং আহুত অনাহত সহস্র সহস্র ব্যক্তিকে বৌণ্য নূত্রা ও ব্যবহার্য বস্তুগানে সম্ভট্ট করিয়াছিলেন এই কপ্ভাবে বানীর আলৌকিক দান যক্ত ফুলরভাবে অসম্পান ইয়াছিল! ১০৩১১৪

> तथा भोजन यसत्तु पूर्वे यः सष्टु शिक्कतः।
> तत् प्रणे तथा भूतः राज्ञानन्द विवह वाः॥ १०५
> दीवतां भुज्यते ग्रष्ट्रे सार्यः परिचारकः।
> सुखशक्तमत्वन्तः विद्यानः मित्रशह्नन् ॥ १०६
> जहारातः न जानन्ति भोजनायः सत्ति। सुरुष्ट स्वाकाय दरिद्वां य पान्याय विविधा जनाः॥ १००
> देवान्य विनिम्माणे तत्पतिहाटि कमीण।
> मानदः व्ययिता राज्ञो मृद्वा हि नवनव्यक्षाः॥ १००

That long expected ceremony of feeding bramhins with cooked rice also took place on that day to the great joy of Rani. The feast with all its din and bustle continued day and night. Rani spent nine lakhs of money for the building and foundation of the temples.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এবং পূর্ণের রাণীযে ভোজন যজকামনা করিয়াছিলেন মন্দির

मध्यनीनाया १मः अ:।

আর্ত্তার্থা বিরোমনি রামকুমার পরিত রাখীর গুরু ও অন্ধ রাজান পরিত গণের সহিত তবঙাহিথী কানী ও রাধাংনত বিপ্রাংর প্রতিষ্ঠা করাইয়াছিলেন। ১৮/১১

সেই অভিপরিত অভিই। দিংসে রাউরাসমনি পানরীর দৈত্যপতি বলিয়ালের মন্ত আর্থিগণের আর্থনাগুরণ কয়তকর মত অবাধার আন্তেক্তর সহিত দামহার সম্পান কতিবাহিদ্দর। । ১০০

> वामो वाची मवदीय श्रीष्ट चहनादितः। कलिङ्क कान्यकुटलाटि विक्रमपुरम सामा ॥ १०१ पद्मामाधिका साम घटिताः सुनमामातः। पट्टबम् स्पर्धमुद्रा शिव्याय कम्मानि च ॥ १०२ पटितम्यो स्टो शोक वामोशीय वर्णाविधः। मयाक्रमायाः स्वाप्तमान् जनान् पट्टबम्भागः १०१ प्रवासनीय बच्च स्वाप्तमान् प्रवासनीयवन्। प्रवासनीयको स्वाप्ताः स्वाप्तिसः॥ १०४

मध्यनीलायां २यः अः।

পণ্ডিত রাণী রাদমণির দেবতা প্রতিষ্ঠা দিবসে দক্ষিণেখরের মন্দিরে উপস্থিত হটগ্রা হাণীর প্রদন্ত রৌণ্য কলস স্থবর্ণ মুম্রাও পট্ট বন্ধাদি গ্রহণ করিয়াছিলেন। ১৬১/১০২

গতিত বর্গের ছাত্র ভৃত্য এবং আহুত অনাহৃত সহত্র সহত্র বালিকে বৌণা নূমা ও ব্যবহার্য বস্তুলানে সন্তট্ট করিয়াছিলেন এই কণ্ডাবে বাণীর আলোকিক দান যজ্ঞ ফুলরভাবে হস্পান হইয়াছিল। ১০৩১০৪

> तथा भोजन यज्ञस्तु पूजें यः सुटु, धाज्यितः । तत् परणं तथा भूतः राज्ञानन्द विवहं वां ॥ १०५ दीयता भुज्यता ग्रष्ट् रसंख्येः परिचारकः । सुख्याश्वासत्यत्यत्तं विध्यानं सन्दिराङ्गतम् ॥ १०६ ज्ञाह्यातां व दित्यं साम्याया विविधा जनाः ॥ १०० देवालय विनिर्माणं तत्पविद्यादि कर्मीणः ॥ १०० स्वालयं व्यविता राज्ञो सद्या हि नवलचकाः ॥ १००

That long expected ceremony of feeding bramhins with cooked rice also took place on that day to the great joy of Rani. The feest with all its din and bustle continued day and night. Rani spent nine lakhs of money for the building and foundation of the temples.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এবং পূর্বের রাণী যে ভোজন যজ্ঞকামনা করিয়াছিলেন মন্দির

मध्यलीसाया' १म: अ:।

আর্ডাচার্যা শিরোমনি রামকুনার পথিত রাণীর গুরু ও অন্ত আমাণ পথিত গণের সহিত ভবঙারিণী কালী ও রাধাংমন্ত বিগ্রহের প্রতিষ্ঠা করাইয়াছিলেন। ১৯৮১১

সেই অভিপ্রিক প্রতিষ্ঠা দিবসে রাণীরাসমনি দানধীর দৈত্যপতি বলিরাজের মত প্রার্থিগণের প্রার্থনাপূরণ কল্লভক্তর মৃত অবাভারে ভারাজের স্থানিক স্থানিক বিক্রাজিক মুখ্যান ক্রিকালিকের ১২১১

> काची काची भवदीप श्रीष्ट चटलादितः। कलिङ्ग कान्यकुरुवादि विक्रमपुरत खाया॥ १०१ प्रच्याताधिका स्तत्र पंडिताः सुरमागतः। प्रदेशस्त्र सर्वमुद्धा शैष्यस्य कलसानि च ॥ १०२ पडितेग्यो ददी संत्री खालेस्वीरित व्यवाविधि। तवाहतानगादातान् जनान् वसुत्तरसुर्यः॥ १०१ व्यवस्त्राये वसु द्रव्यदानिन पर्यं तीयवत्।

Rani gave away costly clothes, gold coins and silver pots to five hundred pandits who hailed from Kasi, Kanchi and other places. Students were also given things adequately. Useful things were also distributed among thousands of invited and uninvited parsons.

বল্লান্ডবাদ :---

এবং ঘণা বিধি নিমন্তিত ঘটন্তা নবদীপ বিক্রম পুর ঐইট্র চট্ট খান কাই কান্ধী কণ্টী ও কাজবুজানি দেশ হট্যত প্রায় প্রধানতাকি

मध्यनीलायां २यः अः ।

পণ্ডিত রাণী রাসমণির দেবত। প্রতিষ্ঠা দিবসে দ্বিণেশ্বরের মন্দিরে উপস্থিত হটয়া হাণীর প্রদত্ত রৌণ্য কলস স্থবর্ণ মুমাও পট্ট বন্ধাদি প্রহণ করিয়াছিলেন। ১৬১/১০২

পণ্ডিত বর্গের ছাত্র ভ্রতা এবং আহুত মনাহৃত সহলে সহল ব্যক্তিকে রৌপা নূমা ও ব্যবহার্য বস্তুগানে সন্তট্ট করিয়াছিলেন এই ব্পুণাবে বাদীর আলোকিক দান যজ ফুলরভাবে ফুসম্পার কুইয়াছিল! ১০জ১০৪

> तया भोजन यज्ञस्तु पूजें यः सुदु ६। क्लितः ।
> तत् प्रणं तया भूतं राज्ञानन्द विवद्वं कः ॥ १० भ्र दीयतां भुज्यतां ग्रष्ट्रे सार्य्यः परिचारकः ।
> सुख्यां सत्तमस्यान्तं विवारकः ।
> सुख्यां सत्तमस्यान्तं विवारकः ।
> स्वयाज्ञां व दिन्द्रां याम्याय विविधा जनाः ॥ १० ७ देवालय विनिर्माणे तत्पविद्यादि सम्मीण ।
> सानव्यं व्ययिता राज्ञो सृष्टा हि नवस्वच्छाः ॥ १० ८

That long expected ceremony of feeding bramhins with cooked rice also took place on that day to the great joy of Ram. The feest with all its din and bustle continued day and night. Ram spent nine lakhs of money for the building and foundation of the temples.

বলাতুবাদ ঃ---

এবং পূর্বের রাণীযে ভোজন যজকামনা করিয়াছিলেন মন্দির

मध्यलीलाया' :२य वाः ।

শুডিষ্ঠা দিবসে রাণীর আনন্দ ২% চ দেই ভোচন যজত সম্পূর্ণকে সমাধা হটয়াছিল। ১০৫

প্রায় সংস্র পরিচারববর্গ আনদাও নাও থাও ইত্যাদি শব্দ নারা বিরাট মন্দির প্রায়ন তুমুলাধনি যুক্ত করিয়াছিল গ্রামবানী নরনারী দরিত্র ও চতালাদি বিভিধ ১১০৫

ব্যক্তির ভোজনে ব্যাপৃত থাকায় কর্মচারীগণের পরিচারক বর্গের দিবায়াতি কিছুই জ্ঞান ছিল না। ১০৭

দেবালয় নির্মাণে এবং দেবতা সকলের প্রতিষ্ঠাদি কার্য্যে রাণী অকাতরে নব শক্ষ মন্ত্রা বায় করিয়াছিলেন। ১০৮

> तया विलच सुद्राभिः स्तीता या भू मक्तसा। देवसेवासुरचार्थं देवताम्यः समर्पयत् ॥ १०८ पतः शोधनगरिकाः स्वेष्टदेव्या यद्याविधि ।

एवं श्रामबतारखाः स्वष्टद्या यथावामः प्रतिष्ठा सुष्ठता राज्ञाः स्वप्नः सत्योद्यामृतदा ॥ ११०

दति श्रीभिक्षतीर्थं विर्वित श्रीशीरासक्षणागावते पारमहस्त्रां संहितायां राज्ञा रासमध्ये साचादनपूर्वाया आदेगतः श्रीमन्दिर प्रतिसादि क्यो सध्य सीनाया हितीयोऽस्थायः समाप्तः । सा २

She purchased also landed property worth three lakhs and dedicated it to the service of the gods. Thus the dream of flam was translated into reality when the foundation ceremony of Goodess Bhabatarini was completed.

Here ends the second chapter of Madhyalila in the Sri Ramakrishna. Bhagabatam narrating the incidents leading to the foundation of temples at Dakshineswar.

मध्यलीलायं। ३य: अ:।

বঙ্গানুবাদ :—

পরস্ত আরও তিনলক মুদ্রা ক্রীত ভ্দম্পতি দেবতাগণের দেবার জন্ম দেবোত্তর করিয়াছিলেন। ১০৯

এই রূপে নিজ ইউদেবী ভবতারিণীর প্রতিষ্ঠাদিকার্য্য যথাশাত্র সম্পাদন হইলে সেইদিন রাণীর স্বপ্নাদেশ সভ্যে প্রিণত স্ট্রাচিল। ১১০

রাণী রাসন্দির কাশী ক্ষেত্রে গমন সময়ে দফ্ষিনেখরে অপ্নাদেশ বশতঃ কাশী না যাইয়া দক্ষিনেখরে মন্দির নির্দ্ধাণ ভবতারিণী প্রভৃতি দেবতাগদের প্রতিষ্ঠাদি রামকৃষ্ণ ভাগবতের মধ্য লীলার ভিতীয় অধ্যায়ে বলাইইল। মধ্য ২য় সমাপ্ত ।

मध्यसोसाया' श्यः अ:।

अपूर्य देशानय मन्दिरास्तरे श्रीविष्णु कालीशिवसिष्रधानात् । ग्राक्षास्त्रधावेष्यवरुद्रभक्षाः सम्बं कतार्याः समुपागता ये ॥ १ वाराणता चंत्र मतियंदा स्थात् सम्बेऽतपूर्णो निजवेशरायः । तथादिदेगेव स्थान्तिदाना गन्नो कपाविन्दु विसञ्जनायः ॥ २ सम्बोऽय सत्यः स च दिव्यवर्णनं सत्यक्ष राष्ट्रा यञ्चस्य स्थात् । तत्यः स्थितः विसन् सुर्वोति चनस्य मौरवः ॥ ३ तत्यः स्थितः विसन् सुर्वोत्तिनाः वसुत्र यद्वीय जनस्य मौरवः ॥ ३ स्वापात्रस्त्व गदायरो सद्यान्यत्व वितीरिय साम्राम्भवेत्वने। स्वाद्यार निष्ठा परिरचणार्यसुरीय साम्राप्य पवि स्टारण्डलाम् ॥ ४

Due to the presence of the images of Vishnu Kah, Shiva in the temples close to one another, the Varshnavas the Shaktas and the Shaivas would come to meet together. What Goddess Amapurna had expressed to Romi in her dream on her way to Varanasi, had now been fulfilled and the achi-

मध्यसीसायं। १यः अः।

evement of Rant brought gory to her country and country men. Even though Godadhar had been working hard all day long with his elder brother in that great festival, he observed fasting till evening.

বদানুবাদ ঃ--

মধারাণী রাগমণির অভূতপূর্বে দেবতা সকলের মন্তির মধ্যে কালী মৃত্তি, রাধাকৃষ্ণ মৃত্তি ও শিব মৃত্তির অধিঠান বৰতঃ শাক্ত শৈব ও বৈক্ষমণি ভক্তবুল্বের মধ্যে বে কোনও ভক্ত মন্তির মধ্যে আদিবেন ভিনিষ্ট কতার্থ ইবেন।১

ঐতিক পারত্রিক শান্তিদাত্রী মা অনপূর্ণা রাণীর বারাগধী ক্ষেত্র গামন সময়ে অল্প সময়ে নিজ সেবার জন্ত রাণীর প্রতি কৃপা বিত্রগার্থে যাতা আদেশ করিয়াছিলেন।২

আল রাণীর বহু পুণা সঞ্চয়ের যলে পুর্বোক্ত বপ্প ও বিষয় দর্শন মত্যে পরিণত হইল। অহ্য রাণীর সাধনার ফল নিদ্ধিলাত করিলেন এবং রাণীর অভ্যুক্ত হাকীর্ত্তি বফীয় জনগণের খাবচ্চদ্রেদিবাকর চিরকালের জন্ম অভ্যুক্ত পতাকা উচ্চীয়মান হইয়া রহিল।

সেইদিন গদাধর জোষ্ঠ সহোদরের মহিত রাণীর মন্দিন ও দেবতা প্রতিষ্ঠা নহোৎসবে অত্যন্ত লিপ্ত হ'লেও নিজ চোজন বিষয়ে নিষ্ঠা বকার জন্ম সমস্ত দিন উপবাস করিয়া সক্ষার সময়ে।

खादन् स लक्ष्यान् कतिभित्रशास्त्रको सामन्दश्चितन पदप्रजेन। भूगोऽपि तं पाठम्यद्वं समेत्य सुखेन निद्रां गनवान् सहात्मा ॥ ५ प्रातः परेद्युस्त्रको च गति श्रीमान् गदाधरः। अच्छन् पृष्टिः पुनः प्रक्षां सन्देशायास्त्रस्य च ॥ ३

मध्यलोनायां श्यः अ: ।

द्विष्येश्वरमागल्य ज्ञातवानिति निषितम्॥। पुनर्भामापुर्व्यारिण्या यतुरुपाल्यां समाप्रजः॥० अध्यापनार्थः क्षावाणां देवसेवार्धमेव वा। न कस्मिद्यपि काले तु प्रतियास्यति पण्डितः॥८

He purchased some fried rice and began to eat it as he proceeded on foot to his residence in Ihamapukur. After he had slept there in the night, he again walked down to Dakshineswar next morning. Soon he realised that his elder brother would not come back to Ihamapuk r to teach his pupils and to resume his holy services.

বঙ্গানুবাদ :---

কয়েকটি কভি দিয়া মুড়ি লইয়া থাইতে থাইতে সানন্দ চিত্তে পদললে গমন করিতে করিতে পুনর্কার ঝামাপুক্রে রামকুমারের চড়ুপ্পাঠীতে আসিয়া মহাপুক্ষ গদাধর আনন্দ মনে নিজিত হইরা-ভিলেন।৫

রাত্রি পেথে নিজা ভঙ্গ হইলে জ্যেষ্ঠ জাতা রামকুমারের মনোভাব জানিবার জ্যু পুনবীর পদত্তজে দকিপেখরে যাইয়া নিন্চিত ভাবে ইহাই জানিয়াছিলেন যে আমার জ্যেষ্ঠ জাতা পণ্ডিত রামকুমার ঝামাপুকুর চতুস্গাঠীতে ছাত্রগণের পড়াইবার জ্যু এবং দেব সেবা রক্ষার্থে পুনরায় কলিকাতায় কথনও যাইবেন না ভাগা৮

> राज्ञरायहातिशयोन दिचिषेखर मन्दिरे। योभवतारिणीदेखा पूड्लस्य पदे व्रती॥८

मध्यलीनायाः स्यः अः।

भूलावे बाध्यापनञ्च करियामोति तन्मतिः। जालेव मति विद्युची जातस्तव गदाधरः ॥ १० एकालोऽप्रजमाञ्चय प्रीयाच ते मतिस्वमः। मन्त्रातः रवजुलाचारं स्वेच्छ्या नागयियति ॥ ११ पयं कौलीत्य धर्मराणः मतिप्रस्यराज्यस्त्वाः। ईर्ष्ट्याः आद्याणः सर्वाराध्यान् । ११ प्रयाः आद्याणः सर्वाराध्यान् । ११

Ramkumar mode up his mind to work as the priest of Goddess Bhavatarini in the temple of Dakshineswar and also carry on with his practice as teacher there. When Godadhar came to know of it, he became very sorry. He took his elder brother to a lonely place and said, "It is a matter of great regret that you now deliberately strike at the root of your family dignity and pedigree. We are the highest of bramhins in rank and cannot become so low as to serve the gods of the sudras.

सध्यनीनार्या ३यः अः।

আমরা সভাব কুলীন অতএব আনাদের কৌলীত ধর্ম রকা করাই বংশানুসারে ধর্ম বিলিয়া কবিত হয়। আপনার পূর্বপুক্ষাণ এবং আমরা অভাবধি কখনও কাহারও দান এইণ করি নাই। এইকপ নিঠাবান আলাগ হঠয়া অধম শু:জর দেবতার সেবা করিব ?

> भविष्यासोधिगसाकः सुनं विद्यां वहुत्युतं ।
> सदावारं क्रियादाध्यं वित्तसोभ विसुवधतः । १३ तद्वं त्यच्यतामिय निषयः पाय निषयः। त्यद्विः पण्डितः सापि केवं विश्वसन्तुदितम् ॥ १४ पयस्तात्राप्रजो सोमाचानागस्त्रविद्यादः। प्रोवाच पाय को किखिद्य गृहकने सर्वे ॥ १४ गृह्यावं गृहसम्पर्कं त्यज्ञान्तः कि सुपण्डिताः।। सदन्त्रव्यं ब्राह्मणानां प्रमं धर्मास्योजकाः १६

Fie on your family prestige, your scholarship and tame and your religious habits and efficiency Such gread for gold is surely a sin. No pandit like you has ever done so? At this Ramkumar replied, 'In my d'ing Services here. I have committed no sin. Learned pondits always avoid rice offered by sudras. Such are the instructions of the religious authorities.

मध्यनीनायं। ३यः अः।

কর্মে প্রস্থান্ত অত্তবে আমাদের বংশ বিভা সনাচার শিক্ষা ও ক্রিয়া পটুতা প্রাভৃতিকে দিক। এইজল পাপাধারিত লাপ বিষয় শীল্প পরিতাপি কঙ্কন। আপনার নত পতিত কেহ কথনও এরণ বেব সেবা করেন নাই 15৩/58

এইরূপ ভাবে গদাধর বলিলে বছতর শান্ত্র বিশারদ রামন্মার বলিয়াছিলেন পাপাশভা ভিছুমাত্র নাট। এইবানে দেবদেবার পূচা করিপে ভিছুমাত্র দোখ নাই কারণ শান্তকারগণ বলিয়াছেন পুতার বা পুত্র সম্পর্ক বর্জনীত। মন্দির বা দেবতা প্রতিষ্ঠা সম্বে রাণীর নাম গ্রুজ সম্পর্ক বর্জনীত।

Here, the name of the Rani was never uttered in the foundation ceremonies of the temples, because the right of ownership of the entire property attached with these temples, had already been duly passed on to the preceptor of the Rani. Hence the Rani has now no concern with any thing of these temples. But Gadadhar

मध्यनीलाया' श्यः अः ।

could not endorse the views of his elder brother. At last Ramkumar proposed the test of God's will according to the practice in vogue. 17 to 20

বদানুবাদ :—

মন্দির প্রতিষ্ঠার পূর্বেই দেবদেবী মন্দির দেবেটের ভূগন্পত্তি প্রভৃতি সমন্তই গুরুকে দান করিয়া বিধাছেন। অতএব এই দেবালয়ে রাণীর কিছুমাত্র কবিকার নাই।

এইরূপভাবে রামকুমার গদাধ্যকে বলিলেও গদাধ্য দে কথায় সম্মত হন নাই IS9IS৮IS>

এইরূপ উভয়ের একমত না হইলে পণ্ডিত রামকুমার গদাধরকে বলিয়াছিলেন। আমাদের এ বিষয়ের সুমীমাংসা তথন হইবে।২০

> रह्येतरं समुद्दिग्य द्याचाळ कुलदेवनम्। धर्मावतं करियामि वृत्तीचाय्यानुसारि च ॥ २१ कत्वा जनाः समुत्तीर्था वमुद्राभंगाध्यस्य । प्राप्तास्यवयदारोगं धर्मायत परोच्या ॥ २२ नदहः देवमाश्रित करिया वृत्तन पृत्ता ॥ २३ देवादेनी द्यानम् च न करियामि वृत्रनम् ॥ २३ एवं व्यवसायमती मानण्टन महदरी। निधिता धर्मा वन्नती प्रसिध्यक्तमास्तरे॥ २४

Ramkumer said. 'This is the way by which people find the right thing in a doubtful issue. If I am favoured with divine orders I shall continue my services here other wise I shall leave this

मध्यलोनाया' ३घः अ: (

place." Thus the two brothers wrote the Dharma patrast (hely writings) and placed them in a jar. # 21 to 24 H

বঙ্গানুবাদ :---

্বধন আমরা পূর্ব পূর্বে পত্তিগানের মত অর্থাং এইবল ছাবে বহু বিষয়ে বহুতর গত্তিত্বদান বর্ত্তর ছিব করিতে না পারিয়া ধর্মণার পরীকা ছারা বিপদ মুক্ত হইয়াছেন। অতএব আনরাও পূর্বাচার্য্যানে মতামুদ্যারে বুলাদেবতা রযুবীরেও উদ্দেশ্যে ধর্ম পার করিব বাদি দেই ধর্ম পারে বিষেধ বাকা উঠে তবে পূলা করিব না আর যদি আদেশ বাকা উথিত হয় তবে পুলা করিব এইরূপ হির নিশ্চয় করিয়া একটি কলদের মধ্যে পারিবে পারিবে না এইরূপ প্রায় অসংগ্র পারে লিবিয়া ১ট পঞ্চন বর্বীয় বালককে সমাদর পূর্বেক ভারিয়া। ১১৪ পঞ্চন বর্বীয় বালককে সমাদর পূর্বেক ভারিয়া। ১২২বাহ

पञ्चर्थितितं वालं समाझ्यादरेण वै।
तिनैवीत्यापितं धमां पत्नं वालस सध्यतः ॥२५
तत्न चैनिन्वयं वालस्तितः रोमस्थेणम् ।
यत्न रामकुमारेण खांस्ति त्रियहाच्चेन ॥ २६
लगद्वासि जनानां वे भविचाति समझन्माः
तत् धुन्यस्त्राः सर्वे स्वयं ज्ञान्यां निवातं ॥१२०
हश्च गदाधरः सुखी धन्यं ज्ञान्यां निवातं ॥१२०
हश्च गदाधरः सुखी धन्यं ज्ञान्यां निवातं ॥१२०

Then a boy of five years was invited to take out a letter from inside the jar. When it was so done, it was found to read to the effect that if

सध्यकीलायां ३य: अ:।

Ramkumar continued his servies here, the people of the world would be benefitted by it, and their forefathers would dance in joy in Heaven. With this Gadadhar became free from all doubts and also very glad.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—
সেই স্থানে আসিয়া সেই বালকের ছারা কলসের মধ্য ইইতে
সেই স্থানে আসিয়া সেই বালকের ছারা কলসের মধ্য ইইতে
দর্মগণের উথালিত করাইলে সেই ধর্ম পত্রে এইরূপ অভ্যান্দর্য্য বিক্য উথিত ইয়াছিল যে এই দলিণেখনে গতিত হাসকুমার বিএই পূজা
দ্বীকার করিলে জগরাধি জনসাধারণের অভীব মলগ ইইবে ।২ং।২৬
পরস্ত রামকুমাবের পূর্বপূক্ষণণ আর্গ আনন্দর নতা করিবেন ।২৭
ধর্মণারের ভাদুন উক্তি পাঠ করিয়া গরাধর মৃত্ ইইয়াছিলেন। ২৮
দ্বিধাভাব সম্পূর্ণরূপে নতী হইয়া অভিব্য আনন্দিত ইইয়াছিলেন। ২৮

रातीः प्रकाः प्राष्ट गदाधर मृदा ग्रियानये प्रकासदे गिणायतेः ।
निवेदितं भागवतीयसीदन सुखेन तत्त्त्यः कुरूव भीजनं ॥ १८
गदावरस्त्रस्य सुखिलपूर्ण वाव्यं निग्रम्यापि न साधु मिने ।
गद्धापदस्तं भगवत् प्रसादं विग्रहस्यं न भवेत् करा प ॥ ३०
एवं स्वानुज विद्वान्तं जुला प्रासकुमारकः ।
खवाच ग्राक्तीय वदः स्विधानतं प्रस्तास्त्र ॥ १९
गद्धात्वा तर्षि महत्तं भीज्यं पदवरो एहे ।
गडानीरे स्टाइर्सन पावां समाध्र यक्षतः ॥ १२

Then Ramkumar asked Gadadhar to take cooked rice duly offered to the Goddess. But Gadadhar still held that rice offered by Sudras

मध्यतीनायां ३व: च: ।

could not be taken by Bramhins. So Ramkumar proposed to give Gadadhar rice with vegetables spices etc. for cooking them with his own hand in his cottage at panchabati. #29 to 31 t

বঙ্গাতুবাদ:--

তংপরে রামকুমার আনন্দের সহিত গদাধরকে বলিরাছিলেন এই দেবালয়ে গদাজলে পাক করা ভগবং প্রমাদীয় অর তুমি বছলেন ভোজন করিতে পার ৷২৯

গদাধর ভাষ্ঠ জাতার সুযুক্তি পূর্ব বাক্য প্রবণ করিয়াও তাহা উত্তম বাক্য বলিয়া মনে করিয়াছিলের না। কারণ শুদ্র প্রথন্ত ভগবং প্রেদাদ কথনও বিশুজ ইইতে পারে না।৩০

এইরূপ কনিষ্ঠ ভ্রাতা গদাধরের সিহায়ে শুনিয়া অসিহায় শাস্ত্রীয় বাকা বলিয়াভিলেন 10১

ভাহা হইলে আমি ভোমাকে যাহা ভছগাদি ভোচনীয় ত্রব্য বিষ ভাষা লইগা সমাতীরে প্রকাষী গৃহে মঙ্গপুর্বক নিজ হতে পাক করিল। ০২

> गद्वाजले. सुपद्धावां देवतानां सुदुर्जमें ॥ ३१ एवं गदाधरेषाधि स्त्रोकतः ग्रास्त्र भाषितम् । भक्ति विखामधोः चेत्रं सर्वेषा साध सम्रातम् ॥ ३४ समायितः पञ्चवटीं तत्र पञ्चवटी तत्त्वे । तद्दिनावधि तत्रस्थावानि भागीरवी तटे ॥ १५ स्त्रंसन्तापद्धारिया गद्वाया रूप माधुरी । बोच्य तस्याः स्वरूपस्थ विन्तयामास विद्धानः ॥ ६६

भीजनं कुरु निःगङ्गं पविवादमसंगयम ।

सध्यतीलायां स्यः अः।

All these combined together to make Dakshineswar as holy to Gadadhar as his own native place. In a very short time Gadadher won over the hearts of the residents of the temples. Not to speak of others, even Rani and Mathuranath had great affection for him. He used to move in a thoughtful mood in the garden, the temples. Panchabati or on the bank of the Ganges. 1! 41 to 44 #

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

অতি অল্ল সময়ের মধ্যেই গদাধর দেবালয়ের জন সমূহের মন আকর্ষণ করিয়াছিলেন। ৪২

অন্য সাধারণ জন যে অভ্যস্ত আকৃষ্ট হইয়াছিল এ বিষয়ে আর কি বলিব। মথুরানাথ ও রাণী রাসমণির মন ও প্রায় গদাধরেই ধাকিত। ৪০

দক্ষিণেয়রের বাগানে গজাতীরে ও পঞ্চতীতে বিচরণ সময়ে চিন্তাযুক্ত ভাব গদগদ চিত্ত আকাশের প্রান্তভাগে চালিত দৃষ্টিভঙ্গি যুক্ত আর্থশূতা নিজাম বিশুদ্ধ নিজ'ন প্রিয় নিলিপ্ত সম্বর্হিত শাস্ত দান্ত দঢ় ত্রত দিবাতেও দীপহস্তে প্রচলিত। ৪৪।৪৫।১৬

> दिगन्तकोड़ विचित्रदृष्टिभद्गीयुतन्त्र त'। स्वार्थभूत्यः स्पृद्धाद्योनः विग्रुडः निर्ज्ञन प्रियः ॥ ४५ निर्लिप्त' सङ्गरहित' ग्रान्त' दान्त' दृढ़ वतम् । दिवापि दोपष्ठस्तञ्च प्रचलन्तं गदाधर'॥४६

मध्यनोनायाः २यः अः ।

हर्षे व मगुरानायो भावकः तमलोकिकः। पाद शरामकुमारं भाता योगोखरस्व ॥ ४० किस्त्वस्मिन् वयस्त्रिक्षे योगिभावोऽगुभगदः। यमो कसेषि लिसयन्तरः शेजो भविव्यति ॥ ४८

On seeing Gadadhar keeping himself aloof from every thing Mathuranath advised Ramkumar to give Gadadhar some duties to be performed so that he would not go astray at this tender age.

বঙ্গানুবাদ :--

সেই সকল অলৌকিক ভাবনা বিশেব ভাব্ক গদাধরকে দেখিয়া মধ্রানাধ রামকুষার পণ্ডিতকে বলিয়াছিলেন আপনার আতা যোগীধুর। ৪৭

যোগাযর। ৪৭ কিন্তু এইরূপ আল বহুসে সন্নাস ভাব ভাল নয়। অভএব ইনি ছিল্ল কর্মে লিল্ল হন তবে আপনাদের তাহাতে মধসই হইবে। ৪৮

> ममेच्हा भवतारिष्या वेग कार्य्य हते मति । ओदामोन्यमपासान्तुमवैदेव सुनियितम्॥ ४८ ग्रुलवः परिकारतत्तु विरकाद्वित भावणम् । ग्रहाधरं समाञ्चय देवागारेशित निज्ञते । ५० द्याच परवा मीत्वा सुप्तरं भातरः चरा। भातरत्ववाजिते वित्ते सर्व्य पांसुत्यः भदेत्। ॥ १९ कस्तर्यं वि दरिद्रागास्त्रास्य भोचने गति । श्रत् स्व कर्मां कुगणे भविति सभा वासम् । ५२

मध्यलोलाया' इयः अः ।

एवमुक्कायजः नत्वा नीत्वा चरणजः स्त्रः । पञ्चवद्या ग्रन्थः गत्वा तातः स्मृत्वा पुनःपुनः ॥ ४५ स्वासत्यानेन सस्योऽसः विसम्य समपस्थितः ।

पञ्चन्या रह गता तात स्थला पुन:पुन: ॥ श्वासत्यागेन सुस्योऽस्' किंमद्य समुपस्यित' । एवमुक्का सतस्त्रत्व निःशङ्कमुपविष्टवान् ॥ ५६

Gadadhar at once replied, "I am not capable of bringing such relief to you or any other. I shall not serve anybody but God." Saying this he took the dust from the feet of his elder brother and went to his cottage at the Panchabati. There he rested and felt relieved.

153 to 56 |

বঙ্গাত্ৰবাদ :—

জ্যেষ্ঠ জ্ঞাতা পণ্ডিত স্থানস্থাবের নিকটে এইজগ কথা শুনিয়া অতুলনীয় স্বাধীন চেতা গাদাধর তৎকণাৎ অতি নত্রতারে অগ্রন্থকে বলিয়াছিলেন। ৫০

আপনাদের অথবা আমার যে কোন আন্নীয় হুজনের আমার নিকট হুইতে অর্থ প্রাপ্তিজনিত আনন্দ শান্তি অথবা বৈর্দ্ধিক মুধ শান্তির কোনক্ষণ আশা কিচুমার নাই। আমি ভগবান ভিন্ন অন্ত কাহারও দাসক করিব না। ০৪

এই কথা বলিয়া অগ্রজনে নমস্বার পূর্বক ওঁবারে প্রবৃত্তি লইবা প্রকৃতি গৃহে গদন পূবা কি পুনা পুনবারি বাগারে বাগা এইকণ বলিছা নিবোন ফেলিয়া স্কৃত্ত ইইয়াছিলেন। এবং বলিয়াছিলেন আরু আমার একি অবস্থা ইইয়াছিলে। এই বলিয়া সেই প্রকৃত্তী গৃহে নির্মাণ নির্মিত হইয়াছিলে। ৫০৪৬ मध्यलीलायां श्यः अः।

गला रामकुमारस्तु मथुरानायमुक्तथान् ।
र्षेत्रदस्त्रये दासत्यं करिचित ममानुजः ॥ ५०
तत्त्रकृत्वा मथुरानाथः परं विष्मयमासवान् ।
निःश्वेन निक्रायेन तक्जेन विग्नेयतः ॥ ६८
क्मितवाञ्चित परं सरक्षमयनोष्टितः ॥ ६८
स्वाधिक्यं महज्जातं कर्मणच्यागकारणात् ।
किल्तेन वार्मासंयुक्तः वरिष्णामीति तम्मतिः ॥ ६०
स्वालानुकुलतामेव तस्यी तत् कार्यम् साघने ।
प्रतोचमानो मथुरानाथ स्तिपं महासुद्धत् ॥ ६१

Ramkumar came back to Mathuranath and told him that Gadadhar was unwilling to serve anybody but God. Mathuranath became surprised to learn this. But he began to respect Gadadhar all the more for his ungreediness, and awaited an opportunity to engage him in some work.

IST to 61 II

বলাকুবাদ :--

তৎপরে রামকুমার মথুবানাথকে বলিয়াছিলেন আমার জাতা ভগবানেরই দাসত করিবেন: ৫৭

ন্ধুরানাথ রামকুমার প'শুতের নিকট এইরূপ কথা তনিয়া অত্যন্ত বিশ্নিত ইইয়া বণিয়াছিলেদ নিংঘ নিরুণাদ তল্প বালক বাল্লণ দ্বারা এইরূপ অভিলব্তি পদ অবগীলা ক্রেম পরিত্যক্ত ইইল। ইহাতে ম্থুরানাথের নির্দোভ যুক্ত আশ্বণ গণাধ্যের প্রতি প্রগাঢ় योत्रोरामक[ृ]णभागवतम्

मध्यलीलायाः ३यः वः ।

শ্রদা ছদিয়াছিল। এবং গদাধ্যকে আমি কর্মালিগু করিব এইরূপ উচ্চাপে হুইয়াছিল। ১৮০২৮৮০

348

গদাধরাদির পরমবন্ধ মধুরানাথ উক্ত কার্ট্যের সাধন সম্বন্ধে সময়ের অফুকুলতা অপেকা করিয়া অবস্থান করিয়াছিলেন। ৬১

ततः कितयाषःस् गतेषु काल जागतः।
पितृर्भिगनी कताया स्टेमाड्रिन्याः स्त स्तरः॥ ६२
यदा बोड्रद्यराम सुखीपाध्याय सङ्कः।
गदाधर भागिनेय जागती दिविषेयरि ॥ ६१
यक्तावीत् योगवे पूर्वं जामारपुत्तरे मधान्।
जाभवषुद्योवन्धर्वंद्यते सृदयं यया ॥ ६७
प्राधीत्मृते कवर्णन्त सृदयः व्यागदाधरात्।
तदा गदाधर वय पक्तविगति वन्तमम् ॥ ६५
तासार लेष्ट्रद्यं पिष्टल सृदये नदा।
वानन्यान्द्रियमग्ती।भूतदिनाविष सस्य ॥ ६६

मध्यलोलायां ३य: अ:।

বসাত্রাদ :--

খনস্তর করেবদিন মাত্র গত হইদেই শুভ সময় উপস্থিত ইইয়াছিল যে সময়ে গদাধরের লিগ্তত ভগিনী হেমান্দিনীর পুত্র গদাধরের ভাগিনেয় ভ্রদয়রান মুখোপাধ্যায় কর্ম প্রান্তির আশার আদিয়াছিলেন। ৬২৫৩

পূর্বের বালাকালে সামারপুরুরে ঠাকুরের প্রাণের ভূল্য অভিম অনয় অনয়রাম সর্কোতম বন্ধু ছিলেন। ৬৪

এই অদয়রাম গদাধরের অপেকা একবংসরের ছোট ছিলেন। সেই সময় গদাধরের বয়স ২১ বংসর হইয়াছিল। ৬৫

ঠাকুর অদয়রামকে জদয়ে ধারণ করিয়া সেই দিন হতে আনন্দ সমুজে নিময় হইয়াছিলেন। ৬৬

द्विषेवरसंवासः मर्जेटा द्विणीऽभवत्। स्वस्तायं मन्यमानी षृदयः प्राप्य मातुकः । ६० याव हिः स्वस्य यच्विद्रमन्तरायादिकस्य यत्। तत् सर्जे विजयं प्राप्तं पृदयोगममाप्ततः ॥ ६८ पृदयोगि महातानः मातुकः प्राप्तं । स्वभूतपूर्वमाननः सिर्मे तत्वव्रतः सुधोः । ६८ सम्बन्धः वोद्यस्तानः सद्याः । स्वस्ता भीत्रानं स्वतः । स्वस्ता भीत्रानं स्वतः । स्वस्ति भीत्रानं सुर्मेन्तं ॥ कीऽविस्थातृमिष्कति ॥ ०० सार्विष्यस्वभयोगित्यः विष्कृते । स्वस्ति । ०१

From that day onwards they began to live very happily at Dakshineawar. All sense of dis-

मध्यनीलाया' ३य: अ:।

contedness and uneasiness of Gadadhar vanished. Hridaya also became very glad and kept constant company with Gadadhar in walking, dining, bathing, sleeping and sitting. #67 to 71 ii

दमाञ्चाम :--

এবং শেই দিন হইতে গ্রাধরের দলিনেখরের বাস বিশেষভাবে অফুকুল ইইয়াছিল। এবং নিজের সংশয় ভেদগুদ্ধি ও বিয়াদি যাহা কিছু ছিল দেই সকল অদ্যের দ্বিশেখন আগমন মাত্রেই দুরীভূত ইইয়াজিল। ওপাও৮

এবং মাতুল ভাগিনেংকে নিজের সহারক বলিয়া মনে করিয়াছিলেন। প্রতিত ভারত্তারারও নহাল্পা মাতুলকে পাইয়া উহার সঙ্গবশতঃ সর্বত্যে ভাবে অপুর্ব্ধ আনন্দ লাভ করিয়াছিলেন। ৩৯

জনৰে ভোলনে শগনে বা উপবেশনে সর্ববা হুই লনের একত্র অবস্থান হইত। কখনও বিছেদ হইত না। এবং সঙ্গমহিত অবস্থায় মুত্তকাঙ্গও কেং কোখায় থাকিতে পারিতেন না। ৭০।১১

पाकद्वयं साली सुती काहादि तपहुलानि च ।
मातुलस्य स्वपाकायं दृदयेन स्ववस्थितम् ॥ २२
एवः स्वद्वत् पाकासमीजनेऽपि स्वतं तदाः ।
निष्ठा प्रावल्यकः ग्रान्ति नाग ने दिक ठातुरः ॥ ०३
रात्ती श्रीमवत्तारिख्याः प्रसादीयं परम्यः सः ।
अत्रुमाः ज्वाचितो भूत्वा स्टब्ला तो सगदन्विको ॥ ०४
ठवाच मो सगन्वताः श्रीकतीय प्रयच्छि ।
प्रमाश्चरनिष्ठायाः प्रावल्यमभवत्तदा ॥ ०४
तरिनाविष सुपीतो यदिक्षदृष्ट्यागाः ।
वभूत्र सन्वकार्यं स्वयः स गदास्यः ॥ ०४

मध्यलीलायां स्यः अः।

Hriday used to make all arrangements for cooking meals of Gadadhar, even then Gadadhar felt very uneasy due to his strong sense of austerity When in the night he would be given the offered food of Bhabatarini he would take it with tearful eyes and say, "Oh Mother of the universe why dost thou give the food of Kaivartas"? From the day Hridayram came to Dakshineswar, Gadadhar felt much pleased and found interest in all his 11 72 to 76 II activities.

বঙ্গানুবাদ :--

মাত্রের রয়ন প্রব্য হাঁড়ি উনোন কার্চ অগ্নি চাউল ভরকারি প্রভৃতি সমস্ত ভ্রবাই হৃদয়রাম ব্যবস্থা করিতেন। ৭২

ুট্রপ্লপ ভাবে ঠাকুর নিল্ল হস্তে পাক করিয়া ভোলন করিলেও নিঠাধিক্য বশতঃ নিঠাবান পুক্ষ শান্তি পাইতেন না। ৭০

বাত্রিকালে ভবতারিশী কালীর প্রসাদ লুচি ওরকারিও মিঠানাদি বহুতে গ্ৰহণ পূৰ্বক ছঃৰাশ্ৰ পাৰিত হইয়া জগভ্জননী কালিকাকে ব্যরণ করিয়া বলিতেন হে অগন্মাতঃ তুমি আমাকে কৈবর্তের আয় খাওয়াইতেছ। সেই সময় গদাধরের আহার নিষ্ঠার প্রাবলা এইকপ হইয়াছিল। ৭৪।৭৫

বে দিন অবয় দকিশেবরে আসিহাছিল সেই দিন হইতেই গদাবর भवन श्रीत इरेडा मर्यकार्या मरहे रहेडाहिलन। १५

> युवीयसी भातुनम्य इदयीपरि सर्वेतः। स्तेशाधिषयं सहज्जातं ज्ञातं तह्दयेन हि ॥ ००

सध्यतीसायां श्यः पः।

एवं कमपि नीक्कां च सहस्वानसाता।

गुगोःभूहि विद्यामार्थः कुत्र गादाध्यो स्थितः। ०८

सर्वेद्रव्यत्वयां तत्र सुधेरित न स्थ्यते।

एवसद्भुत्वदेव हात्समुमेव कारणः॥ ०८

न च बोह्, समयः स पृत्यो वा परोऽपि वा।

प्रातमंश्याह सायाः समयि देवमन्दिरं॥ ८०

सेवासाह्याय स्ट्ये च्येष्ठस्य स्तानस्य च ।

Gadadhar became very fond of Hridayram. It was also known to Hriday .For some two or three hours Gadadhar would disappear, and none could find him out. Even Hriday also could not know the reasons for such disappearance. When Hriday was gone to the temples in the morning, noon and evening to render some services, Gadadhar used to disappear.

यते तत्ततचर्षे यातयान्तर्हान' गटाधर: ॥ ८१

বঙ্গান্যবাদ :—

কনির্চ মাতুল গদাধরের হৃদয়রামের উপর বিশেষ ভাবে সেহ
 ইয়য়িল। তাহা হৃদয়রামও লানিতে পারিয়য়িলেন। ৭৭

গদাধর মধ্যে মধ্যে কাহাকেও কিছু না বলিয়া হঠাং প্রায় তিন
চার ঘন্টা অনুখ্য ইইতেন। এবিষয়ে অন্থলনান করিলে কোথায়
গদাধর থাকিতেন তাহা বৃত্তিমানেরও বোধগায় ইউত না। এইরূপ
গোপন ভাবে থাকিবার কারণ খ্রদয়রাম বা অন্থা কেইই ভানিতে
গারিতেন না। ভ্যেষ্ঠ মাডুল রামকুমারের পেব সেবার সাহায্যার্থে

सध्यनीलायां ३य: अ: ।

প্রতিকোলে মধ্যাফ্কালে সায়াফ সময়ে দেব মন্দিরে ভ্রমরাম যাইলে গ্রাধ্য সেই সময়ে অন্তর্ধান ইইতেন। ৭৮/৭৯৮০৮১

> पुनः प्रत्यागते तत्र गतिः जिज्ञाधितं सति । ददो प्रत्युत्तरं तेभवः रियतिरद्धे बमामकी ॥ प्रश् व्रजेन्द्रनन्दनः क्षर्यो भाति छन्दावनान्तरे । छन्दावनं परित्यन्य पादमेकः न गच्छति ॥ प्रश् तया से सर्वदा त्रेया संस्थित द्विणे खरे । यत्र तत्र न याखामि सन्तन्य द्विषणेखरम् ॥ प्रश

इति भक्तितीर्थ विरचित श्रीश्रीरामकृत्यामागवते पारमङ्खां संहितायां श्रीरामकुमार पण्डितस्य पूलकपदयच्यान्तरं भागिनयर्थ इट्यरामस्य दिचिण खरागमनात् भगवती गदाधरस्योल्लासुरूप मध्य जीलायारखतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

When Gadadhar was asked of his disappearance he would say that he had not been elsewhere, nor did he intend to go away from Dakshineswar just das Krishna would never go a step beyond as Krishna would never go a step beyond Brindavana.

Here ends the third chapter of Madhya'ila in Sri Ramkrishna Bhagabatam narrating the appointment of Ramkumar as the priest and Gadadhar's joy due to arrival of Hriday at Dakshineswar.

বঙ্গাত্যবাদ 🖫

পুনর্কার দেইস্থানে গদাধর ফিরিয়া আগিলে আপনি কোণায় আইমাছিলেন এইকপ ভিজ্ঞাসা করিলে তাহাদিগকে বলিতেন আনি কোধাও মাই নাই এই ধানেই ছিলাম। ৮২

मध्यमोसाया' श्यः छ:।

নন্দ নন্দন শ্রীকৃষ্ণ বৃন্দাবনেই অবস্থান করেন বৃন্দাবন পরিত্যাগ করিয়া তিনি কোথাও কংনও এক পাও যান না। ৮৩

কারয়া তান কোথাও কখনও এক পাও যান না। ৮০ সেইরপ এই দফিলেখরেই সর্বন্তি আমার অবস্থিতি জানিবে

দক্ষিণেশর পরিভাগ করিয়া আমি কথনও কোখাও যাই না। ৮৪ এই মধা শীলার ভূতীয় অধ্যায়ে পণ্ডিত প্রবর রামকুনারের ভবতারিশী কালীর পূজক পদ গ্রহণ। ওচ্চাত ঠাবুরের কোভ হইলে দৈবাদেশে শান্তি। এবং হৃদরের দক্ষিণেশ্বরে আগমনের জন্ত ঠাকুরের উন্নানাদি বলা ইইল। মংখ্যা

मध्यतीलायां ४व थ:।

कामारपुद्धरे वाल्ये सृतिः निर्माय यत्नतः । देवतानां वाद्य पूर्वां वयस्येर्वेड्सिष्टं तः ॥ १ छतवान् वड्डमस्त्रतः षृद्येन गदायरः । अद्यापि षृदयं पाप्य वाल्यकीनोदिता स्प्रतो ॥ २ इदयं प्रस्तुवाचिदं स्प्रत्मयं भिषविषदः । निर्माय पूर्वायचामि सम बाज्याप्तनोदिता ॥ ३ कामानान्तरं नायस्यद्वितः साइच्ययतः । षृद्यस्य स्वयन्तेन सङ्गामार्गन्यदाष्ट्रतिः॥ ॥ तती गदाधरेषाम् पित्यस्ति विनिर्मिता । दिव्य द्वयम स्वर्धं श्रीव्यस्तः । १

Gadadhar had made images many times and worshipped them with the assistance of Hriday and others in Kamarpukur. Remembering those activi ties of his early boyhood, Gadadhar expressed his desire to make an image of Shiva for worship,

मध्यनीलायां वर्ष अः।

Hriday gathered the required earth from the bed of the Ganges. Gadadhar made a beautiful image of Shiva mounted on an ox. 11 to 51

বঙ্গানুবাদ :--

গদাধর থালাকালে কামারপুক্রে বছ বালাবন্ধু পরিবেপ্তিত হইয়া বছ দেবভার মূর্ত্তি গড়িয়া বছবাব ঘদরের সহিত পুলা করিয়া ছিলেন। এই দক্ষিণেশ্বরে হন্তরকে পাইয়া মেই সকল বালা লীলা মন মধ্যে উদিত হইলে ক্রনবকে বলিয়াছিলেন, মৃতিকা দারা শিব বিগ্রহ গড়িয়া পুলা ক্রিব এইরূপ ইক্তা হইয়াছে। ১৮১০

সহায়তা বদত: ইচ্ছানাত্রে কার্য্যের প্রকাশ ফ্রন্থের চেন্টায় গল গর্ভ হইতে মৃতিকা আনিলে গলাধর তংক্ষণাং শিবমূর্ত্তি নির্মাণ করিয়াছিলেন। অন্দৌকিক র্যন্ত পূর্চে অন্দর শিবমূর্ত্তি শোভিত। ৪০৫

कोहिचन्द्र प्रतोकायो देशे रकतसन्तिसः । अपूर्वाक्षणकान्तिय विग्रहणपदा व्यक्षोः । ६ व्याग्रचमीहत कहिस्तुन्दिनःसणिसंग्रतः । विश्वन् इनस्याच सण्डितोदचसव्ययोः ॥ ० साल चन्द्रावं ग्रुक्तय वचीऽवसालयाग्रतः । कटाजुटसमापुकः नयनित्रवान्तितः । ट सम्बन्धितं वात्रवर्षेविद्यतः सम्बन्धितं । व सम्बन्धितं वात्रवर्षेविद्यतः सम्बन्धितं । ए द सम्बन्धितं वात्रवर्षेविद्यतः निमीग्रय स्वाव्यदः ॥ ८ पूजीपचारं संश्वन्न स्वतः । १० व्यव्हेतस्व ॥ १० व्यव्हेतस्व ॥ १०

मध्यजीनायां ४र्थ अः।

This image of Shiva had the lustre of innumer, able moons and the feet had the hue of the rising sun. Shiva was clad with tiger's skin. His huge belly was girdled by a snake, He was holding Trisul in his right hand and Damaru (bugle) in his left. He was adorned with the half moon on his forehead, garland of akshas round his neck, matted hair on his head, three eyes, body besmear ed. with ashes.and girdled with terrible poisonous snakes. Thus making the image Gadadher worshipped it with great devotion at Panchabati.

16 to 10 s

বঙ্গানুবাদ ঃ—

হ্বিমাদিত রন্ধত তুলা দেহ হোটি চন্দ্র সবৃধ দেহকান্তি—
বিপ্রহের ঘুইটি পালপারের অপূর্ব অকন বর্গ রাচত মুবিদাল উদর
দর্শবৈত্তিত বামহন্তে তিপুল ও দক্ষিণ হারে ডমক বিতৃষ্ধিত ললাটে
অর্ক্যক্র বন্ধঃহলে কম্রান্ধ নালা মন্তাক ছাটাফুট প্রিনান মৃক্ত ভন্দ্রপিপ্ত অতি ভারের কালসর্প বৈতিত এইরূপ ভাবে সুযোগরি বিরাধিত
সানাবর শিবমূর্তি গঠন পূর্বক পুলার উপকংল সংগ্রহ করিয়া রন্ধীয়
প্রকাটী তলে যয়া ভক্তিভাবে পুলাকার্য আরম্ভ করিলেন।
ধ্যালভাবিত

यहच्च्या गतमाव सेन्नो मशुरो मशुन्। अपूर्व ग्रिवमूर्ति' तां तत्व पूजामनौजिती ॥ ११ अर्थ कस्य तत्त्ववतां हड़ा विस्वयमागतः। तडाविनेव तत्रस्य' हद्य' रष्टव्यान् सुद्य' ११२ सध्यतीनामा धर्यः अः।

कुबैषा प्रतिमा प्राप्ता केन वा घटिता वद । इ द्योऽङ्ग् लिमुत्तील्य तन्तु तन्मयतां गतः॥ १३ दर्गयित्वीतमितेन घटिता शिव मूरितका। न्युत्वातिविसायाविष्टी मधुरानाय उज्ञवान् ॥ १४ भद्दाचार्यस्थावरज एतां घटवितं चमः। श्रुत्वा ससम्भमश्रीतः हृदयेन तदैव हि ॥१५

Mathurnath happened to come to the spot and was asionished to see Gadadhar lost in divine mood. Mathuranath asked Hriday, "Where did you get this image from? who has made it?" Hriday pointed Gadadhar with his finger and said, "He has mads it". Mathuranath was astonished to learn that the younger brother of the priest Ramkumar could make such an wonderful image. Hriday also said to him, # 11 to 15 !!

বঙ্গাত্রবাদ 🖫

এমন সময়ে হঠাং সেই পূলাখলে ভক্ত মধুরানার্থ বয়ং আসিরা ছিলেন। সেই অপুর্ব শিবমূর্ত্তি পুলকের অসাধারণ পুভা ও ভন্ময়তা দেখিয়া অতি বিশ্বিত সংকারে সেইস্থানে অবস্থিত হৃদয়কে ভিজাসা করিয়াছিলেন। ১১।১১

এই শিব বিতাহ কোথায় পাইলে। কেবা এই শিব মূর্তি গঠন ক্রিয়াছেন। মণুর বাবু এইরূপ বলিলে হৃদ্য অসুণি উত্তোলন পুৰ্ব্বৰু পূজাকালে ওময়তা বিশিষ্ট গদাধহকে দেখাইয়া বলিয়াছিলেন देनिह धरे निवम्छि शर्टन कदिशाहन। मधुरानाथ धरे कथा छनिहा অভিশয় আশ্চর্যাধিত হইয়া বলিয়াছিলেন। ১৩।১৪

ভট্টাচার্যা মহাশয়ের কনিঠ আতা এইরূপ ভাবে দেবতা সকলের মূতি গঠনে সমর্থ ? এই কথা তনিয়া ভ্রবর সমব্যতে তংকণাং ব্যিয়াছিলেন । ১৫

अयत्त धर्क देवता प्रतिमा घटनेपटः ।

परन्त मन्त्र प्रतिमां सन्त्रातुः स्ट्वा चमः ॥ १६

पवः यस्य गुणवाम उभाव्या परिकोश्तितः ।
तस्य समाध्यवस्या सा मर्युष्ण सुन्नस्तिः ॥ १७

एकष्टप्रतिसुन्यः स तदासानः नियम्य च ।

प्रोवाच चृद्यः ग्रह्मावेन विनयानिना ॥ १८

दासामी पूनान्ते मे प्रतिमां ग्रमण्याणं ।

सुन्वास्याः पूनाविस्ये तत्रः संद्यक्ष विषयम् ।

द्वी मयरानावायः ग्रह्मा स्वानः संद्यक्ष विषयम् ।

द्वी मयरानावायः ग्रह्मा न्यानः संद्यक्ष विषयम् ।

द्वी मयरानावायः ग्रह्मा न्यानः संद्यक्ष विषयम् ।

He can not only prepare images of all gods and goddesses but also restore broken images to their original farm of shape." While talking with Hriday, Mathuranath carefully walched the divine mood of Gadadhar who had lost all sense of physical reality. Mathuranath requested Hriday to let him have this image efter the worship had been done. Hriday agreed and when the worship was done look it to the house of Mathuranath and duly handed it over to him. 1 To to 20 if

বসাত্ৰাৰ :--

ইনি দর্বদেৰতার মৃতি ভাল জপে গড়তে পারেন পরস্ত ভগ্ন বিশ্রকের পূর্ববং করিতে পারেন। ১৬

सध्यनोत्तार्या ४व अ:।

এইরূপ ভাবে ঠাবুরের ওণ্রাম হুবয়ও মধুরানাথে আলোচিত ইইতেছিল। সেই সময় গদাধরের নির্বিক্র সমাধির অবস্থা মধুরানাথ বিশেষভাবে লক্ষ্য করিয়াতিবেন। ১৭

তথন অত্যন্ত মুগ্ত মধুরানাথ নিজেকে সংযত করিয়া বিনীত ও শুস্কভাবে অনয়কে বলিয়াছিলেন। ১৮

আগনাদের পূচা শেষ হইলে এই তত লক্ণ নিব বিগ্রহটি আমাকে দিবেন। হদ্য নশ্রানাধের এইরূপ উত্তন প্রার্থনা শুনিয়া প্রতিমাটি দিব বলিয়া বাঁকরি করিয়াছিলেন। ১৯

তৎপরে বিপ্রহের পূলা শেষ ইইলে অনমানাম সেই শিব বিগ্রহটি লইয়া মধুরানাথের গুহে গমন পুর্বাক সমানর পূর্বে মধুরানাথকে দিয়াভিলেন। ২০

भुग्धः श्रीमञ्चरानाथसानम् स्ति पाप्य तत्वाचात्।
ग्राच्युदेव्या रण्डः गत्वा तत्त्ये ता समदर्शयत् ॥ २१
भिक्तमती तदा राज्ञो विच्वाभिष्यय दर्गनात्।
चमत्कता सुक्तकण्डं चतार सुम्यं सर्न ॥ २२
निर्मात्विमगद्यावः विशिष्ट सम्बर्णयत्।
चता सद्यानाय ययं राज्ञीं समन्ध्रमः ॥ २२
भाज्ञायां वतिष्ठेत सद्ययः यिविवद्यः।
चित्रतिर्ध्यः महासावात् स्त्राण्यं व्यच्यते ॥ १४
राज्ञा गुणात्तानित्याः श्रीलगदाधरोपरि।
चदापूर्णं समस्यस्याः सञ्जातं प्रवमः तद्यः १ २५

Mathuranath in great joy took it to his mother in-law. That pious lady highly praised the godly

मध्यतीलाया' ४र्घ अ:।

virtues of its maker, and remarked that the image appeared to be infused with life. When she was told that the younger brother of Rankumar had made it, she became full of regard for Gadadher, for the first time. "21 to 25"

বঙ্গানুবাদ :--

মুগ্ধ মথ রানাথ সেই শিবমূর্তিটি প্রাপ্তি মাত্রে শব্দ্যমাত। রাদমণীর গতে যাইয়া ভাঁহাকে সেই শিবমূর্তিটি দেখাইয়াছিলেন। ২১

ভতিমতা মহারাণী প্রতিমার সেই পর্বাস ফুলর মৃতি দর্শনে

চমৎকৃতা হইয়া মুক্ত কঠে গঠনকারীর প্রশংসা করিয়াছিলেন। ২২ পরস্তু নির্মাণকারীর ভগবভাব বিশেষ ভাবে বর্ণনা করিয়াছিলেন

এবং মধুরানাথ সেই সময়ে অত্যস্ত আএহের সহিত বলিয়াছিলেন। ২ড

ক্রিন্ঠ ভট্টাচার্য্য এই সর্থ শিব বিগ্রহ গঠন ক্রিয়াছেন। এই বিগ্রহের মহাভাব বশতঃ জীবস্তের মত। ২৪

গুণাপুরামিথী মহারাখী রাসমণির পেই দিন হইতে পরম প্রজ্বাষ্পন কমিঠ গুটাচার্যা পদাধরের উপর সর্ব্ব প্রথম প্রজ্ঞাপুর্ণ মন বিশেষ আরে উদিত হউয়াছিল। ২২

> ष्तः प्राङ मञ्जरानाथी देवातये गदाधर'।
> क्यांगुर्के कारधितुमायद्दातिमयान्वितः । २६ तद्मावस्थता प्रात्वा राज्ञी सानन्दमवानी। यद्यस्तिर्मितः सुर्तिभेगदद्वावसादिका॥ २० तदसादसम्पुर्शित घडीला भवतारिषी। धर्मेवा मौतिमागला निष्विति मतिमंग॥ २०

मध्यनीसायां ४घ अ:।

अतः सन्तोच वानिष्ट भहाचार्यः नियोजय । वैग्रकारयं जानमातुस्ते न से महत्वं भवेत् ॥ १८ तत्त्वरिह्न पराष्ट्रं तु ष्ट्येन गदाधरः । पञ्चव्या स्नोड़े तिष्ठपाष्ट्रतो सद्धरेच हि ॥ १०

When Rani came to know that Mathuranath was eager to engage Gadadhar in the holy services, she glady approved the appointment of Gadadhar as the dress maker of Bhabatarini, for she believed that by this appointment the Godess would be pleased to bless her. Next day in the afternoon when Hriday and Gadadhar were at Panchavali, Mathuranath called for Gadadhar.

বঙ্গানুবাদ :--

ইহার পূর্ব্ধে গদাধরকে দেখালয়ে কর্মালিগু করিবার জন্ম অতান্ত আগ্রহায়িত হইয়াছিলেন। রাণী মধুরানাধের তদ্রপ ইচ্ছা জানিযা আনন্দেব সহিত বিদিয়াছিলেন। যাহার হস্ত নির্মিত বিগ্রহ ভগরানের বন্ধপের প্রকাশক তাহার হস্ত হইতে মা ভবভারিশী বন্ধ ও অসভারাণি গ্রহণ করিয়া নিশ্চয় বিশেষ ভাবে প্রীতিদাভ করিবেন। ইহাই আমার হৃণ্টু ধারণ।। ২ভাইণা২৮

হহাহ আদার হাণু বারণা। ২৩০২ গ্রন্থ অভএব কমিপ্ত ভট্টাচার্যকে সম্ভট্ট করিয়া তাঁহাকৈ জগদ্যার বেশ কার্যো নিযুক্ত কর। তাহা ইইলে মানালের মঙ্গলই হইবে।

২৯

তৎপত্ন দিবদে গদাধর অপরাফে জ্বদয়ের সহিত পঞ্চবটির উত্থানে

मध्यनीनायां धर्यं घः ।

যে সময়ে ছিলেন। এমত সময়ে মধুরানাথ প্লাধংকে দেখা করিবার জত অফুরোধ জানাইয়াছিলেন। e•

> सत्यं हटा सवकितः समद्वः प्राइ ठाकुरः । यत् पूर्णं चिन्तितं भेऽच तत् सात्तात् समुर्यकातः ॥ ११ गच्छः भी दृृद्य लं दि यत्र नी परशयता । तत्र नाष्टः गमियामि मद्युपनाय स्वर्मि । ११ मयुपनाय सविधे गन्तं भीमातृतस्य तां । कुच्छां हट्टा दृद्येन क्रियामिते गट्रापरः ॥ १२ वद्याचायतिकक्त्रं न पन्नं तत्र गत्यः भी । राख्यः गष्टितं नोवे तत्र तां योत्रयिव्यति ॥ १४ मुख्यः इत्य मोइ की दोषस्त मातृतः । प्रथम् म्राष्ट्रभाष्ट्राते देव भेषेव भी गतिः ॥ १४

Seeing the messenger before him Gadadhar felt very uneasy and raid, "This is what I was expecting. Hriday you may go to serve the will of others. I am not going to the place of Mathura noth." When Hriday wanted to know the reasers for it, Gadadhar raid, "If I go there, I shall be yoked with a service which is an abcmineble thing At this Hriday raid, "There is no harm in it. We are brambine and holy services should be our occupation." #31 to 35 it.

বলাত্ৰাৰ :--

कृशांक त्विका गर्याच्य चण्य कीर वर्षेश विकाशियन भूक्षं चावि यात कारिराविमान चन्न शहा शांवार वेल क्षित्र दरेगर

मध्यसीसायां ८वं अ:।

ওরে ব্রন্থ তুই আজ দেখানে ধা যেখানে আমাদের পরাধীন বৃত্তি চাকুরি আছে। আমি সেই মধুরানাধের গৃহে যাইব না। ৩২

পুলনীয় মাতুল মহাপয়ের মধুরানাধের নিকটে গানন জ্ঞা সেইরপ গঙ্কোচ দেখিয়া জদত্ব মাতুলকে জিল্পাসা করিলে গদাধর অভিকটের সহিত বলিগাছিলেন। মধুরানাধের নিকটে বাইবার ফল দাসত্ব লাভ যাহা লগতে সর্বের নিন্দিত বলিলা কথিত হয়। সেই দাসত্ব কর্মে আমাকে নিযুক্ত করিবে। ৩০/৩৪

মাতৃলের কথা শুনিয়া হৃদয়রাম বলিয়াছিলেন হে মাতৃল তাহাতে দোষ কি ? আমরা আলগ আমাদিগের দেব দেবাই অবলয়নীয়।

અ

ष्रव भागीरथी तीरे महती देवमन्दिरे।
देवता वरिषयांथाः सर्वेषा सङ्गः भवेत् ॥ १६
ततो गदाधरेणीक्ष भनिष्णः दास कर्माणि ।
परन्त जादस्याया मण्यिक्षादि भूषणः ॥ १०
भन्यव वषुगस्तेषां राषणम् ।
माद्रमेन रक्षरणा न सम्भान्या नत्याता ॥ १८
मातुसने व मुक्तोरिष पृद्यः पुनरदावीत् ॥ १८
मदा पद्वतराग्राक्तिरिष् ते क्षय्या ममा ।
भवत्तु कर्मानितेषु सर्वेदा नः सुष्यं भवेत्॥ ॥ १८

"It will surely bring us great merit to render holy services to the gods in these great temples on the bank of the Ganges. Gadadhar replied, "I do not like to be a servant. Moreover there

मध्यत्रीलायां धर्म थाः।

are valuable crnaments of the Goddess. It is not possible for me to keep them under proper care." Hriday promptly said, "you should not bother about the ornaments. I am competent enough to take proper care of them. We shall be glad if you enter into a service." if 36 to 40 ii

বঙ্গানুবাদ :--

এই ভাগীরথীতীরে মহৎ ব্যক্তির দেবালয়ে দেবসেরা করিলে ইংকালে ও প্রকালে মসস হইবে ইহা এব সভ্য। ৩১

গদারে বলিয়াছিলেন দাস্থ কর্মে আমার ইচ্ছা নাই। পর চ দেখার মণিমুকার অলভার বছতর আছে। দেই সকল রত্ন রকা অতি কঠিন। বিশেষতা আমার মত গোকের রত্তরকা কথনত সম্ভব হয় না। তথাং৮

গণাধর এইক্রপ বলিলে হাদয় পুনর্বনীর বলিরাছিলেন। চিম্নীর অলমারাদি অব্য রক্ষার্থে আপনাদের কোনক্রপ চিন্তার কারণ নাই। আপনাদের কুপার আনার বতুরকা বিবরে দৃচুশক্তি সর্বাদা বিভাগন আছে। আপনি কর্মে লিপ্ত হইলে আনাদের অভিসয় আনন্দ হইবে। ১৯৪০

> हृद्यापञ्चाष्यन्तस्युः हा वाकाविष्ठारदः । प्रोवाच हृदयं प्रेम्ना चेदेव समानिर्मासः । ४१ सर्वोदात यदि स्थिता स्गदस्यावमं प्रहत् । रच्चित्रसि तदा वाधा गोस्ति में कायग्रधावमे ॥ ४२ हृद्यागमन्त्रात्र कार्यणः प्राप्ति कार्य्या । अत स्तन्मातुत्रवयः श्रुत्या स नन्दितीऽभवत् ॥ ४१

मध्यनीलायां प्रर्थ अ:।

तती मद्यरानायस्त संग्रहः समुपस्थितः । गदाधर देवदेवी विग्रकार्यो न्ययोजयत्।। ४४ तदिनावधि तत्रायः वाच्छावाल्यतम्ः स्तयः। भज्ञाभीष्ट पुरणार्थं भवतारिणी मन्दिरे ॥ ४५

On seeing the eagerness of Hriday to take up a job, Gudadhar said, "If you take the charge of the safe keeping of the ornaments I have no objection to do the job." Hriday came to Dakshineswar on the look out for a job. So he was glad that Gadadhar agreed. Soon Mathuranath appointed Gadadhar to do the dress work of the gods. II 41 to 45 II

বঙ্গানুবাদ :--

বাক্য কুশল ঠাকুর জনত্তের এইকপ আগ্রহযুক্ত বাক্য শুনিয়া সেহের সহিত অবয়কে বলিয়াছিলেন। যদি এরপ ভাবে কর্ম ক্রিতে হয় তাহাতে আমার সম্মতি আছে। ৪১

যদি তুমি দক্ষিণেশ্বরে সর্ববিশ থাকিয়া দেবতার বহু মূলা রছা ল্কারাদি রক্ষা কর তবে কর্ম করিতে কোন বাধা নাই। ৪২

ফ্রনয়ের কর্ম লাভের জক্তই দক্ষিণেখরে আগমন। অতএব মাতলের সেইরূপ ৰুধা শুনিয়া হাদয়রাম আনন্দিত হইয়াছিলেন। 20

অভঃপর গদাধর মধুরানাবের নিকটে উপস্থিত হইলে মধুরানাথ গ্লাধরতে দেবদেবীর বেশকারীর কার্যে নিযুক্ত করিয়াছিলেন। ৪৪ সেইদিন হটতে দকিশেবরে ঠাকুর ভক্তগণের বাছা পুরণার্লে ভবতারিণী মন্দিরে। Bê

मध्यतीलाया ४र्थ अ:।

साचाद गदासर हय वेगकार्य्य अनह तो।

इदय स्तमातुलयोः साहायार्थ्य नियोजितः ॥ १६
स्वेन्द्रा सामकुमारस्य तदेव पूर्वतां गता।
कितिहस्य कमेयोगात् किविस्तिगमात्त्रया ॥ १०
निष्ठावत्या सामक्ष्मीति सेवाविहस्ता।
श्रीभावतारियो देखा या सेश तम्महोत्सवे।
दिपिहहादमागते वर्षे जनमादेगी नियो। १८८
श्रीगोबिन्दस्य तद्वप् सेवास्त्रा तदुत्तवे।
दिपिहहादमागते वर्षे जनमादेगी नियो। १८८
श्रीगोबिन्दस्य तत्व क्ष्यां वाहुदीन समाधितम्।
नन्दीत्वये तत् परिक्षः सहहद्देवमन्दिरे। १८०

Hriday was also appointed to assist his two uncles in performing their services. By this appointment of his younger brother and the consequent income Ramkumar's desire was fulfilled. Rant had no differential attitude in rendering services to the gods of the temples. The services in the festival of Sri Govinda were rendered in the same scale as in the festival of Bhabatarini. In the Bengali year 1262, the grand Janmastami festival of Sri Govinda was duly performed. Next day in the Nandotsava fesival when the spacious compound of the temples

বঙ্গান্তবাদ :---

স্বয়ং গদাধর তুল্য গদাধর বেশকারী পদে প্রতিঠিত হইয়াছিলেন

सध्यन्तीलायां ४व अ: ।

এরং হাবয়রাম ও জ্যেষ্ঠ কনিষ্ঠ মাতৃশহয়ের সাহায়্যার্থে দেব সেবা করিবার জন্ম নিযুক্ত হইয়াছিলেন। ৪৬

কনিঠের কর্মালিপ্ত ও ওচ্জ্ম কিছু অর্থাগন জনিত রামকুমারের

মনভামনাপূৰ্বইয়াছিল। ৪৭

নিঠাবতী মহারাণীর দেব দেবা সম্বন্ধে কোনরূপ বৈষম্য ছিলনা ভবতারিণী কালিকার মহোৎসব সময়ে যেরূপ বিশেষ পূজা হইত সেইরূপ রাধাগোবিদের মহোৎসব বিশেষ ভাবে হইত। বাংলা সন ১২৬২ সালে অমান্টমীর দিন <u>শুশি</u>৺রাধাগোবিন্দের সেবা বিশেষ ভাবে সমাপ্ত হইলে তৎ পর দিবসে স্বৃত্তৎ দেবালয়ের প্রান্ননে। 8518214ª

गीत मृत्यादिवादिले र्छरि सङ्गीर्स नादिना । दक्षिणे खर पन्नी मा गोकुलेन समाभवत्॥ ५१ इरिद्रा दिध तैलाटेः चैपनाच परसार'। देवीद्यानं प्राइनञ्च तथा भागीरथी तट ॥ ५२ अभूडरिट्रातेलादि सिप्तं भागीरयो जनम्। सर्वेत पीत वर्णाभ' विच्छित् देवताङ्गत'। ५३ मन्याद्य गीदिन्द पूजां मध्याद्य भोगमुत्तमम्। दस्वा नाम्ना च बनायः पुत्रकी बाह्यणीत्रमः । ५४ श्रीशर्धा गयने न्यम्य तती गोविन्द विपडः। नील। गचदन मतेनलात गवलनात् पयि पादयी:॥ ४४

was resounded with dance, song and music the village of Dakshineswar appeared to have been transformed into Goku' at the appearance

मध्यलीनाया श्यः अ:।

of Sri Krishna in the palace of Nanda. Due to throwing of yellow paste, oil and curd at one another the temple compound and the garden were all yellow and slippery. The bank as well as the water of the Ganges turned yellow. After performing mid-day worship, Kshetranath, the priest of Sri Govinda, took Sri Radha to her bed. Then as he was carrying Sri Govinda, he slipped on the oily floor. # 51 to 55 #

বঙ্গান্তবাদ :---

নৃত্য গীত বাদ্য হরিসঙ্কীর্তনাদিতে দক্ষিনেশবের পন্নী গোকুলে শ্রীকৃষ্ণের আবির্ভাবের সদৃশ নন্দগোপের গৃহের মত হইয়াছিল। ৫১

হরিতা দধি ও তৈলাদির পরস্পার পরস্পারের প্রতি ক্ষেপন বর্ণতঃ দক্ষিপেররের বাগান মন্দির প্রারন গঙ্গার রুল ও গঙ্গার তীর ভূমি প্রভৃতি সর্ব্বরে স্বীতবর্গ ও দেবালয় বিশেষ ভাবে পিছিল হইয়াহিল।

45140

ক্ষেত্রনার্থ নামক অন্ত্যান্তম পূজক আম্বাক শ্রীপ্রাধানোরিন্দের
পূজা শেষ করিয়া মধ্যাহে ভাগ দিরা শ্রীমতী রাধাকে পারন দিরা
তৎপারে শ্রীগোবিন্দ বিগ্রহকে ছুইটি হস্তে দৃচভাবে ধারণ পূর্বক যধা
রীতি বাক্ষ কইয়া পূজাম্বান ছুইতে বহিগত ছুইয়া মন্দির প্রায়ন
পূর্বকরণে পিচ্ছিল বশতঃ পদম্মলন হুইছা। ৫৪৪৫৫

श्रीगोविन्हो इस्तच्युतः पतितो धरणीतस्ते । प्राप्तासातो विभिषेण पतितः पुजकोर्दा स्। ५६ मध्यलीलाया धर्य अः।

तदा सदीर्तनरवः सहसा सुप्तता गतः।
दूतः तवापतेः सब्दें जंनेः स्वरिस्तितः॥५०
श्रीगोवित्स्य वरणः दिचणं भन्तता गतः।
महान् कीष्टाहनी जाती गोविन्द पादभङ्गतः॥५०
मध्रस्यार्तनादास राज्ञाः कृत्यन गन्दतः।
हाहरिवी सहानासी हिचणं स्वर सन्दिरे॥ ४८
अर्थमानुर्यम्यात विषेत्रस्य विनिचये।
गीमः सहानगर्याम् विषयतः सुरक्षीतम्॥ ६०

Sri Govinda fell from his hands. The priest also was wounded. Instantly the song and like dance slopped; and the people rushed to the spot and found that the right leg of Sri Govinda was broken. Shouts of lamentation spread all around. Mathuraneth and Rant had no end of their tears. At once religious instructions as to what should be done were obtained from the pandits of the city. # 56 to 60 #

বসাত্রবাদ —:

বিগ্রাহের সহিত ক্ষেত্রনাথ পতিত হইলে হতুচাত হইর। জীলোখিল বিগ্রহণ পতিত হইলেন পুলক আত্মন অহাত আঘাও প্রাপ্ত হইরা মুক্তিত হইরাছিলেন। ৫৬

ভাষণ ঘটনা ঘইবা নাম হঠাও মনীর্বনাদি সমস্ত বক হইয়াছিল। মশিরস্থ অন সমূহ ঘটনাত্মল জেরডার বেলে আগনন করিছা তালোবিক্ষের ভান পাটি ছইবতে বিকলে হট্যাছে দেবিয়াহিদ

मध्यसीसायं। ४र्घ अः।

মধুরানাথের আর্থনাদে রাণীর রাসমণির ক্রন্দম ধ্বনিতে— দক্ষিণেখরের মন্দিরে অভিশয় হাহাকার ধ্বনি উপিত হইয়াছিল। ৫৯

এমত অবস্থায় কি করা কর্তব্য ইহার নিশ্চয়ের জন্য রাণীর অর্থ প্রাচুট্য বশতঃ তৎক্পাৎ কলিকাতা মহানগরী হইতে বিধিগত্ত আনীত স্ট্যাচিল। ১০

सर्खें: पण्डित वर्ष्यं स्तरेक सब्येन भाषितं ।
गङ्कामध्ये विनिःस्थिय भन्न गोविन्द् विप्रष्टः ६ ६१
अत्नान्य विप्रष्टः कथित् प्रतिहाय्यो ययाविष्ठि ।
दृष्टं वं पण्डितः सतः मयुरानाय सेवकः १ ६२
स्रवार्था नव गोविन्दः मूसेधिन्तां दुरल्यां ।
प्राप्य तत्त्वण एवेकः स्थलं प्रतिवाना स्थां १६१
कासिःशिवन मयुरानायं मनगोदः समुश्यितः ।
अत्रास्ति मगवनुल्यो दिस्थामावी गदासदः ॥ ६४
न स पृष्टो मया किचिद्रकां गुरू परिस्थिती ।
विप्रदृष्टाणे भन्नी मन्दिर वहं दूरतः । ६५

All the great pandits unanimously advised replacement of the broken image by another end throwing it into the water of the Gangas. Mathuranath sent one of his servents on the look-out for another image. Then it struck him that he had not asked any advice of Gadadhar in this grave situation. People had come from very far off places to discuss about this said accident. But Gadadhar was not seen by him. #61 to 65#

मध्यतीलार्या श्यः अः।

বঙ্গানুবাদ :—

বিধি পত্তে সকল পণ্ডিছই একবাকো বলিয়াছেন যে ভায় গোবিন্দ গলাগার্ড বিসর্জন বিদ্যা অন্য একটি নৃতন গোবিন্দ বিগ্রহ আনিয়া যবাপাত্র প্রতিষ্ঠা কর্তব্য। মধুরা নাথ পণ্ডিত গণের এইরূপ মত শুনিয়া পুনর্বার অন্য একটি গোবিন্দ মূর্ত্তি সংগ্রেছের অন্য অভান্ত ভিত্তিত হইয়া তৎক্ষণাৎ একটি ভূতাকে গোবিন্দ বিপ্রাহের অহ্যদ্বানের জন্য পাঠাইরাছিলেন। ৬১৬২।৬০

এমত সময়ে মধুরা নাথের মনে ইইল এখানে দিবাভাব সম্পন্ন ভগবাতুল্য কনিষ্ঠ ভট্টাঙার্য বিদ্যান আছেন এইজণ একটি গুক্ততর ঘটনা ঘটালেও তিনি আমাকে কিছুই বলেন নাই। মন্দিরে বিপ্রাহের চরণ ভয় হউলে ধর্মপ্রোগ কনগণ বছদর ইইতে। ৬৪/৬৫

धमं प्राणा जनाः सर्वेऽप्यक्षागत्वाति दुः विताः ।
युक्तितर्कः समाजीनं दिवपेश्वर पत्तणः ॥ ६६
किन्त्वत्र न समायाता महाश्वानौ गदाधरः ।
एवं मयुरामाधस्य वित्तमान्दोनितं तदा ॥ ६०
तथा पूर्वं प्रतिष्टित भग्न गोविन्द विषष्टः ।
गद्धा गर्मे विनिःचेतु मिच्छा तस्य न लायते ॥ ६०
दुचिन्तया गद्धान चथ्यया पीडिनान्तरः ॥ ६०
वस्य मयुरामाथी राष्ट्राः माविष्यमागातः ॥ ६८
सातत्वायं नमस्यामि द्रष्ट् मे परमं वदा ।
स्वदेऽस्मिन् महस्योरे वैगकारि महस्तनः ॥ ००

Mathuranath had not the heart to throw the broken image of Sri Govinda into the water of

मध्यनीनाया' ४४ आ:।

the Genges. With a mind agitated by anxiety fear and sorrow he came to Rant and sold, "In this grave situation I have not yet asked for the opinion of the bramhia who is in charge of the dress work of the images of the temples. I don't find any harm in consulting him." I 66 to 70 II

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এইস্থানে আসিয়া ছঃবিত হইয়া নানা প্রকার যুক্তি ওর্কঘারা

দক্ষিণেখর পদীর চতুর্দিকে চিন্তায়িত হইরাছেন। ৬৬ কিন্তু ঘটনাস্থলে কনিষ্ঠ ভট্টাচার্য্য আদেন নাই। এইরূপ ভাবে

সেই সময় মধ্রা নাধের মন চঞ্চল হইয়াছিল। ৬৭ এক পূর্বে প্রতিষ্ঠিত ভগ্ন গোবিন্দ বিগ্রহ গঞ্চার ব্যবে ফেলিয়া

দিবার ইজ্ছা আমাদের নাই ৷ ৬০ এইরূপ ভয়ে তুংধে চুন্চিন্তায় পীড়িতান্তকরেণ বিক্লুক মথুরা-

नाथ महातानीत् निकटि यहियाहितन । ७৯

বলিলেন, হে মাতঃ আপনাকে নমন্তার করি। আমার একট কথা শুদুন। এই ভন্নকর সঙ্কট সময়ে বেশকারী মহাল্লা কনিষ্ঠ ভট্টাচার্যের। ৭০

मते जिन्नाधितायां नः का हानि स्तत्र जायते।
राम्मात्मुक्तमधुने व गत्वा तः पुच्छ यक्षतः॥०१
प्राप्याचां सयुरानायः श्रीगदाधर ४४४३।
गत्वा पष्पवटी मध्ये स्वरुषास्थलते स्थितः॥०२
प्राप्यमावित माचेग भावनामुक्तिभावितः।
भावाविद्यं तथासोक्य तदेव श्रीगदाधरः॥०१

बीन्द्रीरासक्षणभागवतम्

सध्यतीलायां ४वं अ:। थावयासास सद्दार्शाः गीविन्द पाद भड्नजां । पण्डित प्रवराणाञ्च विधान' ग्रास्त समातम् ॥ ८४ भवतः किः सतश्चात्र प्रकटी कृष पावन । भृत्वीय तत्त्वणाद्यं भावकीन सद्सरः॥ ७५

Rani agreed with him. Mathuranath went to Panchavati to meet Gadadhar. There he found Gadadhar absorbed in deep thought. He duly imformed Gadadhar of the incident and also the instructions of the pandits, and solicited the favour of his opinion. At once Gadadhar replied. 11 71 to 75 II

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

মত জিজাসা করিলে ভাহাতে আমাদের কৃতি কি ? রাণী বুলিয়াছিলেন এখনই তুমি তাহাকে জিজাসা কর। ৭১

মুথ রানাথ রাণীর অনুমতি পাইয়া কনিষ্ঠ ভট্টাচার্য্য গদাধরের দর্শনার্থে ঠাকরের পঞ্চবটি মধ্যে নিজ গৃহে ভক্তিলভা ভগবানের ভাবনা ছারা বিভাবিত ভাবাবিউ গদাধরকে দর্শন করিয়া এখনই গোবিন্দের পদ ভগ্নের বার্তা এবং এজন্য শ্রেষ্ঠ পণ্ডিত সমূহের শান্ত সম্মত ভাহাদের বিধান বলিয়াছিলেন। ৭২।৭৩।৭৪

এবং বলিলেন হে জগং পবিত্রকারী ভগবান আপনার এবিষয়ে মত কি ভাষা প্রকাশ করিয়া আমাদিগকে কৃতার্থ ককন। ভাষক গদাধর এইরূপ শুনিবা মাত্র ভংকণাণ উভর দিয়াছিলেন। ৭৫ .

राज्ञा जामाद्वयु प्राप्ते कस्त्रचित् पाद भन्नने ।

कि तदीयस्य पादस्य चिकित्सा न विधास्त्रति ॥ ०६
अववा त परिस्रच्या नृतनं वरियस्ति ।
तद्गूपात्रापि सा वार्ता सहदा गास्त्रसम्प्रता ॥ ००
भानपादः सस्त्राता स्ववस्या कृत यद्गतः ।
यूर्वतृत्वरो भवेदे ः सर्पष्टित यदे सत्ति ॥०८
वर्त्त ते याहयो पूजा विश्वस्य त्रात्रा विक्रामातः ॥ ०८
एव तिजो हम वयः स्वरम्भान्तासुत्तरः ॥ ०८
१३ ता जोमस्यात्मातः ॥ ९८

"If one of the sons in law of Rani happens to break his leg, will not Rani arrange for his medical treatment or will she bring in a new son-in-law to replace the broken one? This is similar case. You arrange for repairs to the broken image. It will be as good as the original, and its worship will continue as usual. It should not be discarded." Mathuranath was greatly astonished to hear this reply which was so forceful, straight, clear and infallible. #76 to 80 the

বঙ্গান্তবাদ :---

দেৰ রাণীর জানাভাগণের মধ্যে যদি কাধ্যরও পা ভাতিযা যায়।
তবে কি সেই পায়ের চিকিৎসা করাইবে না অথবা দেই জানাতাকে
পরিত্যাগপুর্বাক একটি নুডন জানাভাকে বরণ ক্রিবেন। সেইরুণ্
এস্থান্তে সাত্র সামত অণ্ট ফিছার। ৭৬।৭৭

मध्यतीमाया' ४र्घ अः।

বিগ্রাহের ভগ্ন চরণটি যাহাতে পূর্বের মত হয় দেইরূপ ভাবে স্বান্ধিত হইলে বা জোড়া লাগিলে দেবতা পূর্বের মতই হইবেন। ৭৮

উপস্থিত দেবতার উদ্দেশে যে ভাবে পুলা চলিতেছে দেই ভাবেই হউক। বিগ্রহ পরিত্যাগ করা উচিত নয় । ৭৯

এইরূপ সুস্পাঠী তেজোদৃগু অভ্যান্ত প্রত্যুত্তর বাক্য প্রবণ করিয়া মধুরানাথ আশ্চর্য্যাধিত ইইয়াছিলেন। ৮০

> अक्षेकिक जनस्यास्याद् गोबिन्द विषष्टः स्वयं । अस्येवोत्तरवा गे याध्यमेन प्रकटो कता ॥ ८९ एवः मोमा सावाक्येन राज्ञो मयुरयोज्ञदा । इदयाध्यक्तरेतपूर्वे आनन्दः सुप्रवाहितः । एक वाःयेन ततस्या जनाः सर्वे गटापरं । अमर्त्त देवताः मला धन्यवादः दर्दुस्तरा ॥ ८३ भगनपाद संस्कारायं राज्ञो विन्तान्तिरा यदा । तदा मयुरानायेन राज्ञगुला मा भयं कुर्व ॥ ८८ योजी विधानदाता तु स एव संस्करिष्यति । तदा गदाधरेनेव गोबिन्द विषष्टस्य तु ।

Mathuranath felt that Sri Govinda himself had given out his own message through the mouth of Gadadnar. This decision of Gadadnar brought great satisfaction and by to Rant and Mathuranath, and all those who heard it regarded Gadadnar as a God and highly thanked him. When Rant became worried with the thought of repair work, Mathuranath assured her that the adviser himself would carry out the work.

मध्यलीलाया धर्यः अः।

वमाञ्चान :--

এবং বলিয়াছিলেন বয়ং গোবিন্দ বিগ্রহই এই ভগবানের সন্শ ব্যক্তির মুখারবিন্দ হইতে এই প্রধাের উত্তর ইহাকে লক্ষা করিয়া

প্রকাশ করিলেন। ৮১ এই প্রকার মীমাংসা বাক্য ধারা রানী 'এবং মধুরানাথের ফ্রন্য

মধ্যে অপূর্ব আনন্দ প্রবাহিত হইয়াছিল। ৮২ এবং দক্ষিণেখর নিবাসী অনগণ ঠাকুরকে বৈবৃঠের ভগবান বলে

জ্ঞান করিয়া সকলে একবাক্যে ধছাবাদ দিয়াছিলেন। ৮৩ রাণী গোবিন্দের ভগ্নাপদের সংস্কারের কছা চিন্তায়িত। ইইলে

মধুরানাথ রাখিকে বলিয়াহিলেন ডয়ের কারণ নাই। ৮৪ যে সহাপুক্ষ বিধান দিয়াছেন ,তিনি সংকার করিবেন। প্রেম্কের গোলিক্সর জ্যা চরগাটি ।ক্রিক্সকারে ক্রোভার্তা

পরে ঠাকুর গোবিনের ভগ্ন চরণটি এইরূপভাবে জোড়া লাগাইয়া-ছিলেন যেন অভগ্ন সদুল ইইয়াছিল। ৮৫ । ৮৬

> सरन पादस्य सन्धानसस्य सर्वाचयः। १८० तिह्नाविध वीराधामीयन्द पूजकोतम्बत् ॥ ८६ तत्र कर्माण नित्ती तो प्रसां सुरसाधतु॥ ८६ तत्र प्रकाशिया मृत्ति दर्गमस्य सुरसाधतु॥ ८६ तत्र स्वाचन स्वाचनतो राजतुत्यो तत्राधनो॥ ८८ साध निया स्वाच ततः प्रकाशते यदा। पवि व्यव्या स्वाचनतो राजतुत्यो तत्राधनो॥ ८८ साधन पुज्या स्वाचनतो राजतुत्यो तत्राधनो॥ ८८ साधन पुज्या स्वाचनता राजतुत्यो त्या

सध्यनीनायां ८वं अ:।

Then Gadadhar carried out the repairs and restored the original condition of the image. From that day onwards Gadadhar was appointed as the worshipper of Sri Radha Govinda, and Hriday as the dresser. At this both of them were very glad to be so engaged in the holy services, Once Gadadhar had been to Baranagar to see the images of ten Mahavidya. i-e,ten different manifestations of the Mother of the universe. On his way back a certain rich man asked him, "Is Rasmoni's Govinda a broken image?" #86to 90

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

সেইদিন হইডেই ঠাকুর রাধা গোবিদের পূজক হইয়াছিলেন। এবং অব্যরণা বিগ্রহ সকলের বেশকারীর পদে এতী হইয়াছিলেন। এইরূপ ভাবে গ্রাধর ও ফ্রন্ম ইহারা ছইজনে কর্মনিপ্ত হইয়া উভয়ে প্রমান্ত লাভ করিয়াছিলেন। ৮৭

তংশরে একদিন সাধক গণাধর কৌত্রল বশত: দশমহাবিভার
মূত্তি দেখিবার জ্ঞা বরাহনগরে গিয়াছিলেন। এবং বরাহনগর
হইতে প্রভাগনন সময়ে পবি মধাে কোন একটি রাজত্লা সম্রাও
ধনী ব্যক্তি রাণী রাসমনির গোবিদের পুলক গণাধরকে দেখিয়া
কৌত্রল পূর্বক জিজালা করিয়াহিলেন রাণী রাসমনির গোবিনদ
বিহাহ কি ভয়া বিহাহ দ ৮৮৮৯৯০

सद्य: प्रत्युत्तरं दत्तः साधकेन सयुत्तिकः। भवता मन्दर्3द्वित्वादेवमव प्रजल्पितः॥८१

मध्यतीलाया' धर्य अ:।

अखण्ड मण्डलाकारी विग्रहो भग्नविग्रहः। एःमच मनायोऽयः न पण्डित वचस्विति ॥ ८२ प्रत्वेयः स महासानी चमत्कार प्रदोत्तरः। तत् पाटी गिरसा छला छ्वाभिचा चनारः च ॥ ८२

इति श्रीरामेन्द्र सुन्दर भित्र तीर्थ विरचित श्रीश्रीराम्ब्यण भागवते पारमञ्ज्ञमा सञ्जितायां गदाधरस्य गिव पूजन वेगकर्मः प्रवण मीबिन्द सेवादि रूपो मध्यजीलाया चतर्वीष्ट्रायः ।

At once Gadadhar replied, "It is certainly due to your ignorance that you think so. Govinda is an undivided whole. How can his image be broken. The wise can never think so." On hearing this wonderful reply that rich man fell at his feet and begged his forgiveness.

Here ends the fourth chapter of Madhyalila in Sri Sri Ramkrishna Bhagabatam written by Sri Bhaktitirtha narrating Gadadhar's worship of Siva acceptance of the job of a dresser, and services to Gavinda.

বঙ্গান্তবাদ:---

এইক্ষা শুনিয়া সাধক গদাধর তৎক্ষাং যুক্তির সহিত প্রচার দিয়াছিলেন যে আপনি বুন্ধিহীন বশতঃ এইরূপ বলিতেছেন অর্থত মন্তলাকার গোবিল বিপ্রাংর কি ভায় বিপ্রহ হয় ? এইরূপ ভাষা অজ্ঞানিগেরই হয় পথিতগদ অর্থান জ্ঞানীগদ এই রুক্ম বলেন নাই।

सध्यतीलायां ४वं अ:।

সেই মুদ্রান্ত জমিদার এইরূপ চমংকারপ্রদ উত্তর শুনিরা ঠাবুরের ছুইটি পাদ পশ্ম মন্তকে ধারণ পূর্বক তাঁধার নিকটে কুপাভিকা ক্রিয়াছিপেন। ৯৩

এই মঃ ১র্থ অধ্যায়ে গদাধরের শিবপুলা বেশকারি পদে এতী হওয়া এবং রাধাগোবিন্দের পূজক পদ গ্রহণাদি বল। হইল। মঃ ৪

मध्यन्त्रीनायाः पञ्चमोऽध्यायः ।

यदा गदाधरः साचाद्गदाधरसती महान्।
श्रीराधागोविन्द सेवामकरोइक्तिमायतः " १
राज्ञाा गता तस्य पूजां सन्द्रद्दं देवमन्दिरं।
असमीर्वसाध्यक्तानां वहनां देवतार्चनम् " २
हट्टा सुमिचिता राज्ञों देवतार्चनम् " २
हिन्दत्वस साधव पूजां हट्टा वाकायुग्यतः गता " २
पूजाकाले पूजकस्य तिजोदोग काविदागत्।
स्वर्मम्य समहाचे जो गोविन्देसमलीयत् " ४
हट्टेयम्य तदा राज्ञों मनस्पेतदिवन्त्यत्।
साजाह क्रणप्रेकीऽयं प्रस्ता मातुपविमहः " ५

When Gadadhar was performing his worship of Sri Radha Govinda, Rani came into the temple to see his performance. Rani had seen the worship by many able and learned worshippers and thus acquired much knowledge in the manner and method of worship. But she became spell bound to see the worship performed by Gadadhar. She saw Gadadhar emitting a fiery bri-

मध्यलोकायां ५ म अ:।

lliance from his body into the image of Govinda On seeing this Rani felt that Gadadhar was God Himself in the shape of q man. #1 to 5 #

বঙ্গান্তবাদ :---

অতঃপর মধ্যলীলার পঞ্চম অধ্যায় বলা হইতেছে।

বে সময় সাকাং গণাধরের মত মহাত্মা গণাধর ভক্তি ভাবে

শ্রীঞীশ্রাগাণোবিন্দের দেবা ধরিতে ছিলেন লে সময়ে রাণী রাসমণি
গোবিন্দ মন্দিরে গদাধরের পূজা দেবিতে আনিয়াছিলেন। রাণী
রাসমণির বড় বড় বছ সাধক সমূহের পূজা দেখিয়া বেবকাগনের
পূজার বিশেষ ভাবে শিক্ষিতা হইয়াছিলেন কিব এই গোবিন্দমন্দিরে সাধক পাবার রেম্ব পূজা দেখিয়া আবাক হইয়াছিলেন। ১২০০
সম্প্রতি সাধক প্রত্যা দেখিয়া আবাক হইয়াছিলেন। ১২০০

পুলার সময় পুজক গদাধরের তেজ পুঞ্জ কলেবর হইতে একটি মহান জ্যোতি উদগত হইয়া গোবিন্দ বিপ্রাহে পতিত হইতেছে। ৪ এইরূপ দেখিয়া সেই মহারাণী মনে মনে চিন্তা করিয়াছিলেন। এই পুজক কি সাকাৎ অক্ষণাদেব মহুয় মৃতি পরিপ্রাহ পূর্বক। ৫

मार्त्रातोकसुपाशिव्य पूजाकार्यं करोति हि ।

जगहासि पूजकेत् कहापी हक् न सभ्यवेत् ॥ ६

यदास्य सिंधे कचित् स्थित्वा वाच सुदिरयेत् ॥ ६

यदास्य सिंधे कचित् स्थित्वा वाच सुदिरयेत् ॥

तन्ययवात्रजानाप्ति गमना-गमनेऽपि वा ॥ ०

आराज्य देवतायाचाराध्या कार्य्यं कारकात् ।

व्यत्ययः कोऽपि नारत्यन्यीमन्दिराध्यतरे तदा ॥ ८

पुजाद्यक्ति सुत्रं न्यास्य पानसुक्ता ॥ ८

पुज्यका जनेत्यं जीविते नास्ति विरस्तिः ॥ १०

मध्यलोलायां ५म अ:।

He had descended to the Earth and was performing the worship which was not possible for any human being. As he was lost in his divine mood, he could not hear any body speaking to him nor could know who came in and who went out. At that time the presence of any body other than the worshipper and the worshipped was not felt He who had heard his sweet song would never forget it in his life. After hearing his sweet song and seeing his wonderful worship Rani returned home with great satisfaction.

বঙ্গানুবাদ ঃ--

এই পৃথিবীতে অবতীর্ণ হইয়া পূলা কার্য করিতেছেন। কারণ এরূপ পূলা জগদাসী পূলকগণের মধ্যে কোন পূলকের এরূপ করা সম্রব হয়না। ৬

যদি প্রকের নিকটে কোন লোক আসিয়া কথা বলে—পুলক ভন্মত্ব বশভঃ সেই পকল কথা বা নেখানে কে আসিল কে যাইল কিছুই আনিতে পারিতেন না। ৭

পেই সময় মন্দির মধ্যে আরাধাদেবতা এবং আরাধনাকারী পুলক ভিন্ন তৃতীয় কেহ ছিল না। ৮

এইরূপ আশ্রমী পূজকের অন্তাত্তম পূলা এবং তংসহ মধুর কঠে প্রাণারাম গান যদি কোন পূণ্যবান ব্যক্তি জীবনে একবার প্রবন্ কবেন তবে তিনি কবনও ভূলিতে গারিবেন না। ১

charming.

मध्यलोलाया' ५म अ:।

अभूत पूर्वोध के देवपृत्तां ह्यातिरस्याः मधुरां सुगीतः।

प्रत्येव राज्ञो स् चमत्कता मती द्यानस्त्रमना स्वयः प्रयाता॥ ११

परन्तु मा जानं विपच्चग्रेहतः प्रायेन तबूतन पृत्रकस्य।

दृष्ट्वः स्पृत्तां मधुकच्छगीतिः योत्तुस्र प्राप्ता निक्त देवमन्दिरं॥ १२

धन्यादा मे मन्दिर सुगतिष्ठा धन्याहमयाद्यं व सित्रयोगात्।

धन्यादा दृष्ट्यो भगवत् प्रसादात् धन्यातिधन्या मस्तोऽस्य पूजा॥ ११

चयाद्य दृष्ट्यो भगवत् प्रसादात् धन्यातिधन्या मस्तोऽस्य पूजा॥ ११

चयाद्य दृष्ट्यो भगवत् प्रसादात् धन्यातिधन्या ॥ ११।

ठाकुरस्य हि पूजेयं मस्त्रयेवां भीतिदायिका॥ १४

हृद्यमात्रेण सुग्धा व नरनारीजना स्त्दा।।

हाष्ट्रमात्रः प्रस्तायं नर्गाराजना स्वद्धाः तया पुजावकाभे च सधुरखर गीतितः॥१४ चात्रविस्मृतं भागोऽयं न सुद्धाम्यचि गोचरः। नैयं पूजा पूजकस्य स्वरूपेन व्यवस्थितिः॥१४

Now Rani would often come to her temples in Dakshineswar from her palace in Janbazar to see the worship and hear the song of the new priest, Gadadhar. "Foundation of my temples has been well done. I also feel my self blessed due to my being so near to this uncommon worshipper. Earth has also become blessed by the grace of God. Above all the holy services of this great worshipper deserve all merits and praise." It was also said by Hridayram that it was the loss of all sense of duality between the worshipper and the worshipped that made his worship so very

ti 12 to 16 ti

मध्यलीलायां ५म अ:।

বদানুবাদ :--

কথনও যাহা হয় নাই বা হইবে না এইরূপ অভ্যান্চর্য্য দেবপুছা দেবিয়া এবং গান শুনিয়া রাণী আনন্দ ও আন্চর্য্যাধিতা হইয়া নিজ গৃহে প্রত্যাগদন করিয়াছিলেন। ১১

পরস্ত রাণী রাজগৃহ হইতে প্রাচই নৃতন প্রকের পুচা ও স্থাধ্য কঠের গান শুনিবার জন্ম নিজে দক্ষিণেখরের মন্দিরে আনিয়া এইকাপ ভাবিতেন। ১২

আল আনার মন্দির প্রতিষ্ঠা সার্থক। এতানুশ সাধকের সানিধ্য বশতং আমি থকা। অক্ত জগবানের প্রকাশ বশতং পৃথিবী থকা। এবং এই মহতের পুলা ভগবড়াবে ভাবিত। ফদরনাম ও বলিতেন ঠাকুরের পুলা সাধারণের শ্রীতি সম্পাদন করেন। ১৫-১৪

পুলক গদাধরের পূলাদর্শন ও মধুর কঠের গান আবন মাজে নহদারী সকল মুক্ত ইইয়া পড়েন। ১৫

এবং প্রার পর মধুর পরে গানের সহিত এরপ আয়ু বিশ্বতি ভাব অশু কোন পৃতকে দেবা যায় না। প্রক্রের এই পূজা পূলা নয় ইবা অংকংশ অবস্থান মাত্র। ১৬

यदा यतो रामकुमार पण्डितो देवालय सक्तत स्विधै सुधीः। तदाय गोगारिक वित्तवेशनमा भागीरयोतीर ममाध्यादयता ह १० जिन्तवय गाधीय निजानुसार्ग कराव्य पिन्ता मनिम प्रणाता। हछानुष्याय विराग भागत भागत सीख्य च न सारहष्टि ३ १८ एवं महोदायवाभागपुत वित्तवय पाष्ट्रण मतीव लातः। एट स्वीय रोगस्य व्यवस्थायः प्रणादाय रोगस्य १८ स्वाधि गोण्डिय प्रणादाय प्रणादाय विद्याय प्रशास स्वाधि गोण्डिय विद्याय प्रशास स्वाधि गोण्डिय विद्याय। १८ स्वाधि गोण्डिय प्रणादाय प्रशास स्वाधि गोण्डिय विद्याय। ११ स्वाधि गोण्डिय प्रणादाय प्रशास स्वाधि गोण्डिय प्रणादाय प्रशास विद्याय। १२ स्वाधि गोण्डिय प्रणादाय प्रशास विद्याय। १३ स्व

मध्यलीलाया प्रमुख:।

वयसः परिणामेन चे बस्य ग्राज्ञिङ्गसतः।

देव सेवाविधौ रामकुमारीऽपटुतां गतः॥ २१

From that day when Ramkumar entered the temples on the bank of the Ganga at Dakshineswar and came into contact with such respectable personalities as Mathuranath and others, he got relief from financial stringency. But the indifference of his younger brother to worldly officiar caused great anxiety for him. On seeing however the profound regard of the Rani and Mathuranath towards Gadadhar he was much comforted with the thought that Gadadhar would step into his position after his death, # 17 to 21 #

বঙ্গান্তবাদ —ঃ

সে সময় হইতে রামকুমার পত্তিত দক্ষিণেশরের দেবালয়ে মধুরা মাধ শ্রেন্থতি সজনমানের নিকট আসিয়া ছিলেন সেই সময় হটতেই গলাতীয়ে আশ্রা ধশতঃ আধিক কটা নট বইয়াছিল। ১৭

কিন্ত করিও লোতা গলাধবের সহজে কর্ত্তব্য চিন্তা মনো মধ্যে এইরূপ তাবে উদিত চইয়াছিল যে সর্বদা নিজন বাস গণোর আনার বৃত্তি এবং সর্বদা উলাগীনতা দেখিয়া রামকুমার অভান্ত চিন্তাযক ইইয়াছিলেন। ১৮

এবং অন্তান্ত দ্রেহ বলতঃ সর্ববদা গদাধ্যের দেব দেবা গদ্য করিতেন এইজপ ভাবে গদাধ্যের হৈরাগ্য ভাব দেখিয়াত— ১৯ শুমুর্বানী এবং রাণীর গদাধ্যের প্রতি গভীর প্রভাব দেখিয়া আশা পরিবর্তিত ইইলাছিল। অর্থাং আমার অবর্তমানে গদাধ্যই আমার আসন অসন্ত ভ করিব। ২০

सध्यनोनाधी ५स अ:।

ततः स गीप्रत्वसुत्रं गदाधरं पुराणगास्त्र स्वति संहितादिकः। अध्यावयामास सुधीः यक्षतः श्रीक्षप्रस्वत्य स् भाषपष्टकः॥ १२ अत्वस्वयक्तास्ति सुधीः यक्षतः श्रीक्षप्रस्वयः स् भाषपष्टकः॥ १ सता यत्रीरदीचित विप्रज्ञतेः ग्रह्मपत्रं गायामिक्षत्राद्धातिः। २३ अतोऽत्र देवान्य सविधी स्वितात्प्युर्वाभिविक्षात्र्यस्तः सुपिष्ठतात्। सुक्षस्त्राद्धासकुमार सम्प्रते गदाधस्त्रापि तयानुमीदनात्। २४ कृतरसाम भाष्टासायं ग्रीक्षस्यस्त वर्षयतः।

क्षेत्रसास भद्दाचारयं यक्तिमाधक वर्यतः । रुद्दोत दोषो भगवानामोहदाधर स्वयं ॥ २५ दोषा काले तथ्य गुरोनकाणी मिष्यस्य कर्णे कगदन्यकायाः । सन्त्ये प्रविटे सहसा समिष्यः समाधिना गोभित विषष्टोत्भृत्॥ २५

Due to old age when Ramkumar began to grow more and more weak to dischage his duties, he taught Gadadhar Purans, Smritii, Kavya and theology. After completing his studies, Gadadhar had to be initiated to Saktimantra to make himself it for the worship of Sakti. So Gadadhar was initiated by Kenaram Bhattacheriya, a friend of Ramkumar. At the time of initiation as soon as the mantra was uttered into the ear of Gadadhar, he lost all sense of physical reality.

मध्यनीनाया' ५म थः।

অতি অল্ল সময়ের মধ্যেই বহুতর শাল্ল অধ্যয়নের পর গদাধরের শক্তি প্রসায় অধিকার হয়। ২৩

অতএব পূর্ণাভিষিক্ত স্থণন্ডিত রামকুমারের পরম বন্ধু গদাধরের ও অনুমোদন বশতঃ সর্ব্বোচ্চ শক্তি সাধক কেনারাম ভট্টাচার্য্যের নিকিট এই দক্ষিণেখ্যের দেবোভাবে স্বর্ধ গদাধরত্বা গদাধর দীক্ষিত চইবাছিলেন। ১৪৮১৫

দীক্ষাকালে শিশ্তের কর্ণে শক্তি মন্ত্র প্রবিষ্ট হইলে হঠাৎ সেই শিল্পা নিবিষয় সমাধি শোভিত দেত হইলাছিলেন। ২৬

प्राणस्य वायोचाननः निष्ठतः सन्त्यं च सार्वः सिन्धितः स्वितः । एवं सहाभावंगुरुत्तियायः दृष्ठा चमतृज्ञारमुतो गुरुर्भ्यः ॥ २० तन्त्रस्यते न्यस्वरुद्धो जगादः नमस्य वत्यवाचिरसिद्धविदः । स्य सम्याच्यः सुव्यवोधक्यसमागोवंनीसिर्द्धातः स्वतित्यः । २८ सम्बोध्य गिष्यं न प्रदत्त द्रश्यः तया तदौर्याः सन्तित्व यूजाः । संसद्धासार्यानुततो सहात्राः सन्त्यद्वाता गतवान् स्वतिष्यः । २८ जातः परं नृतनः दीचितस्य दिन्धिन साचेन युतस्य सर्व्य । पूजाः प्रदीत्वे भवतारिणीच्द्वाः जाता तदा चिनम्य विषष्टस्य ॥ २०

तदेव मद्युरानाथ स्तवागत्वोक्तवान् स्वयं। ' ऋण चरीष्ठ भद्दाचायंत्र मदोय' परम' वद्यः॥ ११

The preceptor was very much astonished to blessed Gadadhar and brought him back to life and consciousness. Thereafter Goddess Bhavaraini desired to be worshipped by Gadadhar who has attained divine power by his initiation to the cult of Sakti. Mathuranath came to Remburar and said. h 27 to 31 m

सध्यनीलायां ५स अ:।

বসাত্ৰাদ :--

পেই সমাধির অবস্থায় প্রাণ বায়ুর জিয়া ছিল না। সন্ত্র ময় বেবতার সহিত চিত্ত মিলিত হইয়াছিল। এইরূপ মহাভাব যুক্ত শিষাকে দেখিয়া গুজ অভিশব চন-ফুত হইয়াছিলেন তবন গুজ মুখ চিতে শিয়োর মতকে হত দিয়া বলিকেন। ২৭

হে বংস তুমি অচিরে ইউ সিদ্ধিনাত কর এইরূপ বছতর আনীর্বাদ বাক্যের থার। আনানন্দ বরূপ সনাধি যুক্ত গদাধরকে সংজাবৃত্ত করিয়া নিবা প্রশ্বত অবা ও মহতী পূলা প্রহণ পূর্বকি মন্ন প্রস্কৃত সরিয়া কেনারান ভট্টাচার্য নিল গৃহে মাইয়াছিলেন। ২০১৯

প্রদাতা মহাস্থা কেনারাম ভট্টাতার্য নিম গৃহে যাইয়াছিলেন। ২৮/২৯ আনন্তর বিষ্যুতাব বিশিষ্ট চিম্ম বিগ্রহ মূতন দীক্ষিত সেই গ্রাধরের প্রদ্রা প্রহ্নার্থ ভবতারিশী কালিকার ইজা হইয়াছিল। ৩০

সেই সময় মধুরানাথ সেই মন্দিরে আগিয়া রামকুমারকে বলিছাছিলেন আগনি আমার বাকা প্রবণ ককন। ৩১

भवतः स्विदिश्यस्य प्रायेन समुपागता।
मञ्चातं सुमहत्कष्टं हट श्रीकानिकार्यानं ॥ १२
अत्रोद्ध्याक्षियं वाद्यां गीविन्दस्यार्थानं सुद्धः।
महित्रोक्षमं पदुना कानिहेनानुक्तिनं च। १२३
कृते श्रीभवतारिच्याः पृष्ठां मः सुद्धः भदेत्।
भवतीर्थि कह्मिरी भविद्यति न मं ग्रवः॥ १४
निमन्य माय् वची मधुरः चिरकां कितः।
आनन्य सप्यवेनीनः श्रीमादुस्मारः मुधीः॥ १४
मदास्यादिनामानि समीणि संवित्यक्षम्।
पद्यास्य जीमदुरस्तातं नाम मदनदान्॥ १६

मध्यनीनायं। ५म अः।

यदाहिन जगन्मातुः पूजकोऽमूज्जगद्गुद्यः। तहिने मधर खमूरतीयानन्दिता भवेत्॥ ३०

"It seems that due to your old age the strain caused by the worship of Goddes' Kali tells heavily upon you. So we propose that you may perform services to Sri Radha Govinda and Gadarhar worship the Goddes' Ehavatarini. By this arrangement you will surely find some relief, and we also will feel very happy". Ramkumar became very glad to see his long expected desire fulfilled. From that day Mathuranath called Gadadhar "Babo". 132 to 37 in 32 to 37 in 37 i

বঙ্গান্তবাদ :---

তাগনার বৃদ্ধাবস্থার কাসী পূজা করা কটকর বলিয়া সনে করিতেভি। ৩১

তজ্ঞন্য আনাদের ইজ্য আপনি নিজে রাধাপোবিন্দের দেবা কজন। শক্তিযুক্ত আপনার কমিষ্ঠ জাতা গাণাবর ভবতাবিনীর পুলা করিলে আমাদের আমন্দ ছইবে। এবং আপনার কার্যাভার ও লযু, হউবে উচা নিম্মদের। ৩০ ৩৬

- স্থপতিত রামকুমার চিরাভিল্বিত মধুরানাথের মধুর কথা শুনিরা পর্যানন্দে নিমগ্র ইইয়াছিলেন। ৩৫

অভ হইতে মধুরানাথ গণাধরের কনির্চ ভট্টাচার্যা, ভাবুক, যোগীবর ইত্যাদি নাম সকল পরিত্যাগ করিয়া ঠাকুরের বাবা নাম ফিলাচিকেন। ৩৬

এবং যেদিন লগদ্ভক গ্রাধর জ্বাদ্যার পূক্ত ইইয়ছিলেন সে দিন রাণী রাদমণি ও অত্যন্ত আহলাদিত ইইয়ছিলেন। ৩৭

मध्यत्तीलाया ५म अ:।

পূজায় নিযুক্ত করির। বয়ং নিলিপ্ত হুইচা কামার পুকুরে যাইবার ছফ্চ অভ্যন্ত আগ্রহাধিত হুইলেও জন্ম ভূনির পুনর্কার গরিদর্শন যোগাতা অদৃঠে না থাকায় তাঁহার ইজ্যা পুরণ হয় নাই। ত্যাও•াऽ১

অতঃপর পণ্ডিত রানতুনার কোনও একটি কার্যোণগদ্যে নিকট বর্তী মূলাজোড় নামক থামে গমন করিলে জন্মান্তরের কর্ম বোসবদতঃ সেই স্থানেই ভাগীর্থী তীরে সমাপ্রিত ইইরা মৃত্যু মূখে পতিত সুইয়াছিলেন। ৪২

अचात वर्षाविध दिचणेखरे समर्चन भी जगदन्विकायाः ।

क्वतः विषयुनसर सूर्य संख्ये के तते साले स्वग्नगते महान्वा ॥ ४२

ततीत्रजस्याति विद्योगयोगादव्यन्त भीकान्वित सानसस्य ।

इन्हस्य पारं विगवस्य तस्य स्वदन्धु युक्तस्य गदापरस्य ॥ ४४

तवा च राज्ञमा सहिमानितताया आंतक्षिकात्तद्वित संप्रयानात् ।

परन्तु राज्ञमाः स्वृतीनिकस्य नामानुरेकस्य महाभ्रयस्य ॥ ४५

ब्राक्ष्मस्य भन्ने मतिपालकस्य प्रयानतः भोकसुतो सङ्ग्रमा स्वर्धः ॥

इन्द्रयन्त्रि सेटात् सक्तरं विशृत्यं सत्यानवत् ग्राण विश्वोन तुल्यः॥ ४६

एवं रामकुमारस्य स्वराचार स्वतस्य च ।

एवं रामकुमारस्य सदाचार युतस्य च। पण्डितस्य प्रयानेन द्विषेखा पत्तने॥४०

Ramkumar died in the Bengali year 1263 after he had done services to the Goddess Bhavatarini for about a year. Goddahar was not moved by loy or sorrow. The great plous lady Rasmoni, Mathuranath and all the people at Dakshineswar were all beside themselves with grief at the death of Ramkumar. #43 to 47 ft

मध्यसोलाया' ५म अ:।

বঙ্গানুবাদঃ—

রামকুমার দক্ষিণেখরে ভবতারিণীর পূজা প্রায় এক বংসক করিয়া সন ১০৬২ সালের শেষভাগে বর্গত ইইয়াছিলেন ! ৪৩

কৃষ ছাৰ্থ অভীত হুইলেও অগ্ৰন্থ নামকুমারের বিয়োগ বশতঃ শোক মা গদাধ্বের এবং মহিমাবিতা ধার্মিকা মহারাণীর পরম মকল দাতা রামকুমারের আক্ষিক দৃত্যু বশতঃ বিযোগ লগুপ্রাণীর এবং কিল পুত্রুলা ভাগে জামাতা আজান ধর্মরক্ষ বামকুমারের মহা প্রয়াণ বশতঃ পোকএত মণুরানাথের এবং দলিপেখর ধামে সদাচারী রামকুমারের মহা প্রয়াণে জন সন্তর্গ চিত্ত শোক সাগ্রে নিম্ভিত হুইয়াছিল। ৪৪/৪৪/৪৮/৪৭

खितानां सानमः तेवाः दुःखिस्यो निमस्तितम् ।
एवमुक्तः महापात्ते यंतः पण्डितमृद्गम् ॥ ४८
एकवि महपापिकवयोष्टियद्यदेदः ।
गदाधरात्तत स्तिमन् पिछमितः सुर्देखिता ॥ ४८
गदाधरात्तत स्तिमन् पिछमितः सुर्देखिता ॥ ४८
गदाधरी आवस्तेष्ट बहुकान मवास्थान् ।
पितुर्मरणतः पथात् पिछनुत्यापत्रस्य च ॥ ५०
पिवार पोण्णायं संताराभाव मीचने ।
स्तिष्टस्यास्यास्य गिचनंतरस्य च ॥ ५१
जादमं पुरुषस्यास्य म्वस्कुत्याग पृविका ।
संसार स्थमना सा तु सर्वया कीवाको मता ॥ ५२

दति श्रीभक्तितार्थ विरचिते श्रीशीरामकःचामागवते पारमहःस्यां स्वचित्रायां गदाधरस्य दोचान्तरं श्रीभवतारिषी देव्याः पूजकपट् स्वच्यं रामकुमारांट्रे संहात्रयाणस्य मध्यजीलायां पद्यमीऽस्यायः ।१॥

मध्यनीसायां ५म चः ।

The great scholars of those days lamented the loss of the greatest of them all. Gadadhar had the fortune of enjoying the brotherly affection of Ramkumar who was older by thirty one years. Ramkumar's struggle to discharge his duties and responsibilities after the death of his faither, his anxieties for the education of his youngest brother his unselfishness were examplary. Here ends the fifth chapter of Madhyalila narrating the initiation of Gadadhar, his appointment as the priest of Goddess Bhavatarini and the death of Ramkumar.

বঙ্গাত্ৰাদ ঃ—

তচ্ছন্য শ্রেষ্ঠ পরিতর্গ সেই সময় বলিয়াছিলেন একটি পৃথিত চূডামনি গত হইলেন। রামকুমার গরাধর হতে একত্রিশ বংসর বয়দে বড় অতএব পিতৃতুলা ভত্তিপুক্ত গরাধর ছোষ্ঠ প্রাভার বহুকাল প্রান্ত স্নেহ পাইয়া ছিলেন। পিতার মৃত্যুর পর পিতৃতুলা অগ্রন্থের পরিবার বর্গের পোরণ জন্য সংসারের অভাব মোচনে স্নেধনত গাহাধরের শিক্ষার্থে উদ্বাহ্য আদর্শ গুরুষ এই রাম কুমারের নিজ ঘ্রণ পরিভাগে পূর্কিক সংসার পরিচালনা অভান্ত অলোকিক ইহা ক্রেব বিশিক্ত । ৪৮।৪৯৪৭ বাহাচাক

এই মধ্য ফীলার প্রদা অধ্যায়ে গ্রাধ্বের ভবতারিণীর পূঞ্জ প্রত্য প্রদা রাদ্যের রাধ্যণোধিক সেবায় যোগদান রামকুমার প্রত্যের মহাপ্রয়াণ বলা ইইল । মা ৫ শেষ सध्यलीलायों ६४ अ:।

सृत्योः परमयजस्य श्रीमदृगदाधरस्य हि । सनसोऽपूर्वं रूपश्च भावान्तरमुपस्थितम् ॥ १ तक्षचितं भदयेत सिक्स्य सातुरुस्य द । दैनन्दिनन्तरमनेशो वद्युगः परिवर्षनं । ,२ घाडारे सा रुचिनीस्ति सुखे सधुर डार्रयता । सिटालापे मिनिनीस्त सुखे मधुर डार्रयता । व्याप्ति मिनियादवर्ग्निता देवार्च्यना काल वियेक लोपतः । पूर्वी ययाग्रास्त्र विनियिते चणे कलुनिदेशात् कातमर्यन यसं ॥ ४

Since the death of Ramkumar, Gadadhar had a change of mind. Hridayram only perceived this change. He lost all relish in his food. He ceused to smile, and would not talk. He devoted himself entirely to worship. He failed to observe appointed time of worship, due to loss of his sense of physical reality.

বঙ্গাতুবাদ :--

রামকুমারের মৃত্যর পর গদাধরের মনের অবস্বা আশ্চর্য্যরূপে পরিবর্ত্তিত হইয়াছিল। ১

এবং সিজ নাতুদের সেই ভাষাত্তর হারত রামই লক্ষ্য রিয়া ছিলেন। প্রায় দিন দিন নাতুদের ননের পরিবর্তন হইতেছিল। ২ আহারে ভাদুন রুচি নাই মুখে হাসি নাই মিন্টালাপে মডি নাই। ক্রেমল দেবতার সেবাধ রতি। ৩

পূরে যেরপ বর্তাদের আদের অধুসারে শান্ত নিখিন্ট সময়ে পূলাকার্য মুদ্রপান হইত ভাগা হয় নাই। দেবভার পূলার ক্ষরে পূলাকের চৈত্ত শুভ হইলে পূর্বের মত পূলা কার্য্য হইত না। ৪ वीवीरामक्रणभागवतम्

23•

मध्यत्रीलायाः ६४ अ:।

पुजारको जोर्गके खख्य पुष्पं ः दला देवो' मानको द्वं व्यक्ततैः। पूजां कला न्यस्य चलो दृदि खे योगे मन्त्रो सोचने सद्वविला ॥ पू

समाधि योगेन ततः सुयोगिनो याद्यार्जना तत्र दिलीनता गता

पूज्यस्य प्जा विरमात्तदेव कालस्य चिन्ताकयमस जाता॥६

मध्याद्ध भीगानयनावकाणि समाधिभङ्गे विनिवेदिताचे।

सुभोजन' ल' कुर देवी मात स्रातिकीचेन प्रदूरमध्ये॥ ७

Gadahar started worship with a flower placed on his head, hands on his breast, eyes closed in profound meditation. At that stage he lost all sense of time and place, and the distinction

between the worshipper and the worshipped. When cooked rice with dishes was brought at mid-day, he came to his senses, and said to the Goddess, "Oh Mother, be pleased to take this rice now being offered to you by my humble self."

11 5 to 7 #

বঙ্গাত্রবাদ :--

পূজার প্রারম্ভে পূজক নিজ মন্তকে পুপ্পদিয়া মানগোণচারে দেবীর পূজা করিয়া উভর করতল জানয়ে দংলগ্র করতঃ এবং নেত্র

मध्यनीनाया' ६८ अ: !

মুজিও করিয়া পরম যোগরুজ সমাধি বারা বাহা পূজা বিলুপ্ত হইত। পূজনীয় দেবতারই যদি পূজা নির্তি হইল তখন আর স্ময়ের চিন্তা পূজকরে চিতে কিজপে উদিত হইবে। ৫৷৬

দেবীর মধ্যাফ ভোগ আনয়নের সময়ে পূর্যকর সমাধি ভদ্ন হইলে দেবীকে যথাবিধি অন নিবেদন পূর্যক হে দেবী হে মাতঃ আমি আও নাচ আপনাকে এই অন নিতেছি আপনি আনন্দ চিত্রে আমার প্রায়ব এই অন্ন ভোজন কফন। ৭

एवं मदिला पुनराप तुष्णो
भावं महाता सुबहुत्तपं तथा।
तथा पराह्रे मधुरा समिति
तथा पराह्रे मधुरा समिति
तद्य पराह्रे मधुरा समिति
तद्य साधुर्यं विलीन चित्त
स्तद् गाणत स्तम्मयतां गता सः।
प्रेमाश्रणाद्वाचितदृरमुखोदय
स्तद् भावमानो विलताच विस्त्यतम्॥ ८
दिवसे समताति च योगो तत गदाधरः।
गतिऽपारितिक ताले मिविकारः सुवृद्धतः॥ १०
मात्र रामपादस्य सर्वं साधक वर्यतः
गायम् गीतिं सुमुश्रा स्याङ्कानोऽसूद् गदाधरः। १२

On saying this he remained speechless for a long time. Then in the evening he sang sweet songs to the Goddess. Tears inckled down his cheeks as he sorely walled for the grace of the Goddess. The day passed and the night came. He forgot all about evening services, and conti.

सध्यतीलायां ६४ थः।

nued to sing a song of Ramprasad in a sorrowful mood. If 8 to 11 μ

বঙ্গান্তবাদ :---

এইরূপ বলিয়া মহাক্সা বহুকণ নিক্চপভাবে অবস্থান করিয়া ছিলেন। এইরূপভাবে দেবীকে শোনাইবার জন্ম অপরাকে মধুর অস্ত্যাক্য গান করিয়াছিলেন।

পেই গানের ছারা দেবীর ক্রপমাধ্যো গামকের চিত বিলান ইইলে ডম্মডো প্রাথ গদাধর প্রেমাক্রম প্লাবিত ও দেবী ভাবে বিভাবিত হইয়া বিজয় বিলাপ করিয়াছিলেন। ১

এই অপরপতারে সমন্তদিন এবং সন্ত্যায় আরত্তিকর সময় ও গত হুইলে সর্ব্ব শ্রেষ্ঠ সাধক নির্বিকার স্পূলক গদাধর ভক্ত রাম প্রসাদের একটি সুমধুর গান গাহিয়া ব্যাকুলিত ইইয়াছিলেন।

सबसा दर्मनाकांची जगकातुक्वाच कां।
सामामाद्य मातः सक्यः प्रकडी कतः॥ १२
कयं तांच तया देवी न में क्यं प्रदर्मि तम्।
नेव धनं जनी भीगः सुखं वान्यस्त्रच्छा तथा॥ १२
संगायरते मया मातः प्राच्यते तव दर्म न ।
मृदत स्तत् समुत्कर्णा दर्मनार्थ विविद्यता॥ १८
अञ्चर्णा भारया वद्यः प्राचिन तत्व रोदनात्।
अत्युच स्वर्णुक्तेनात्मुक्तं न त्वं स्वीपि किः॥ १५
न दांच्यां दर्मा न किः विव्यति भवस्त्रदि।
एवं श्रीभवतारिक्षाः मत्यच दर्म निक्क्ता॥ १६
सुक्तां प्रिया स्वाच्यं की विदीः किं मयोजने ॥ १०

सध्यतीलाया ६८ अ:।

He lamented, "Oh Mother, you had revealed yourself to Ramprasad. Why do you not show yourself to me who am averse to all earthly pleasure. I desire only to see you." As he said this his eagerness grew more and more, and he began to cry bitierly, saying, "Oh Mother! do you hear? Will you not be pleased to appear before me?" In spite of his yearning and lamentations he received no response. At last he said, "My life is not worth living. I should cease to live," u 12 to 17 u

বন্নাত্রবাদ : —

সহসা দেবীর প্রত্যক্ষ স্বরূপের দর্শন কল্ম দেবীকে বলিয়াছিলেন হে মাতঃ তুমি ভক্ত যামপ্রসাদকে তোমার স্বরূপ দেবাইয়াছিলে তবে কিল্লমা আমাকে তোমার স্বরূপ দেবাইতেছ না। আমার ধন জন বা বিষয় ভোগে কিছুমাত্র ইচ্ছা নাই! ১২৪১৩

আনি অনা কিছুই চাই না কেবল মাত্র ডোমার দর্শন প্রার্থনা করি। এইরূপ বলিডে বলিডে দেবীর দর্শন জন্য গদাধরের উৎস্কৃত্রী অভারে বজিত বইবাছিল। ১৪

এবং অতিশয় ক্রন্দন জন্য অঞ্চ ধারার বন্যায় প্লাবিত হইয়া অভি উচ্চস্বরে বলিয়াছিলেন তুমি শুনিতে পাইভেছ না। ১৫

হে সভিষ্যী ভবত্মরী দেখা কি দিবে না । এইরূপে ভব-ভাষিণীর প্রভক্ষ দর্শন কামনায় সাধিক বিকার প্রাপ্ত ইইলে ও প্রভাম দর্শন হয় নাই এবং বলিয়াহিলেন এ জীবন ভাগ করিব বীচিয়া থাকিয়াহ প্রয়োজন কি ৷ ১৬১৭ मध्यनोसार्या ६८ छ:।

एवमन्सत्तरा' प्राप्य महसैव गटाधरः। दृष्टा मात् स्तीस्पधार' खड्ग मानन्दर्सप्रतः॥ १८ अनवष्ट' सत्वमानी महादेखा सादैव हि । खड, रीन जोवितस्थान्त' करिप्थान्यदा निश्चित' ॥ १८ एवसुरमत्तभावेन यदा खडु ग' समस्प्रथम । तदा गदाधरी सातुःखरूपं सन्ददर्भतत् ॥ ३० एव' ग्रह' ग्रहहार' मन्दिर' देवतादिक'। सर्वेनाट् विनय' जात' न किश्चिदवभासते॥ २१ मास्ति कुवापि किञ्चिच सर्वे' शून्यमिद' जगत्। घटाकायमठाकायी सहाकायिन संयुती॥ १२ आनन्द्धन सामुद्रतरङ्गेनाभिद्यातितः।

तद गाढ परमानन्द च्योतिः सिन्धी निमन्जितः । २३

He caught sight of the sharp sword of the Goddess. In his eagerness to make an end to his life, as he touched the holy sword Goddess revealed Herself to him. The physical world melted into nothingness. The world appeared to be a vast vacuum. He felt himself lost in the ocean of divine light and joy. II 18 to 23 II

বঙ্গানুবাদ :---

এইরপভাবে গদাধর হঠাৎ উন্মাদ ভাব প্রাপ্ত হইয়া কালিকা দেবীর তীক্ষ ধার খড়গ দর্শন করিয়া মহাদেবীর অনুগ্রহ মনে করিয়া প্রমানন্দে বলিয়াছিলেন আজ এই ধড়গ দ্বারা প্রাণ বিদর্জন করিব।

यौशोरमङ्ग्यभागवतम्

मध्यलोलायाँ ६४ अ:।

এইরূপে উন্মাদের অবস্থায় সে সময়ে দেবীর খড়গা স্পর্শ করিয়া ছিলেন সেই সময় গদাধর মাতার স্বরূপ দর্শন করিয়াছিলন। ২০

সেই সময় গদাধরের গৃহ দেবতা মন্দির প্রভৃতি কিছুই প্রত্যক্ষ হইয়াছিল না। অর্থাৎ সমস্ত বিশীনতা প্রাপ্ত ইইয়াছিলেন। ২১

এমন কি ঘটাকাশ মঠাকাশ প্রভৃতি মহাকাশে মিণিত হইপে জগৎ শৃণ্যময় দেখিয়াছিল। ২২

কেবল মাত্র আনন্দ সমুক্তে নিমভ্ডিত হইয়া ভাষার মধ্যে আনন্দ ময়ী কালিকার কুপাকণা লাভ করিয়া কুভার্য হইয়াছিলেন। ২৩

तम्बध्यं जनद्स्वायाः क्षवास्त्र्याः क्षवाक्षणाः ।
स्वधानसम् धन्यः सः परमानन्द निर्वतः । २४
एवः मातुः सविदानन्द्रमस्या नित्यः सुद्धः बुद्दस्त्रस्वरूपः ।
दृष्टा किषिद्धार्थतः नो समर्थो सामरपुक्ताः चानश्न्यो वसूत्र ॥ २५ .
रूपं देवा दग नेनाप्तरस्य नागापूर्णां चेतसे चायास्त्रस्य ॥ २६ .
सम्बद्धा स्वयं नेनाप्तरस्य नागापूर्णां चेतसे वस्त्रस्य स्वयः स्वयं स्वयः स्वय

When Gadadhar attained the plane of spiri, tual reality he only uttered the words, 'Mother,' "Mother" and lost his sense. When he regained his sense, he lost all his relish for earthly things and longed for continuous sense ot divine bliss. From that time onwards his habits changed and

त्रोत्रो**रामकष्णभागवतम्**

૨ ૪ ૭ .

मध्यनोनाया' ६४ अ: ।

he.could not perform his duties properly according to rules. He completely turned over a new leaf. Hriday also became very much purturbed and impatient at such unusual changes in the habits and conduct of his youngest uncle, Gadadher. II 24 to 28 II.

বঙ্গান্তবাৰ :---

সেই জ্যোতি মধ্যে কুপান্দ্রী ভগদহার কুপাবণা পাইবা মাত্র গ্রাধর ধন্য ও প্রমানল প্রাপ্ত হইয়াছিলেন। ২০

এইরপ্রাংশ স্থিত্যনিদ্দমন্ত্রী মাতার নিতা, শুফ, বুফ, মুক্ত অরপটি ধর্ণন করিয়া কিছুই বলিতে না পারিয়া কেবলমাত্র উল্লৈড় অন্তেকেবল মাত্র মা মা বলিয়া অন্তান হউয়াভিলেন। ২৫

সৈইজ্পভাবে দেবীর স্কলের দর্শন করিলে ও ওঁছার ব্যাকৃশ
মনের আদা পূর্ব হর নাই। কারণ কেবল মাত্র সর্ববলা দর্শন করিব
এইজ্প মনের অবস্থা হইলে তাঁহার আর কি বিষয়ে মন ধাবিত
হয়।
২৬

হয়। ' এখন গদাধরের ভাব ভঙ্গীও বাবহারাদি পূর্কের মত যথাগায় পূজাদির নিয়ম সম্পূর্ণরূপে অন্য অকার হইয়াছিল। দেবীর কুপায় গদাধর তবন একটি নৃতন মাতুর ইইয়াছিলেন। ২৭

ু এই সময়ে ক্রম কমিঠ মাতৃল গ্লাধ্যের অভাশ্রে কারিক ব্যাপার দশ্ম করিয়া অভিশয় চিত্তাবিচ ও অধৈর্য হইয়। পড়িয়া জিলান I ২৮

स्वर्गती मातुनी स्वेष्ठी ताह्यान्य जनोऽपि वा। नास्त्यम् स्वजनः सोऽपि यं गृष्ठा विनियेदये । २८ मध्यलोनायां ६४ अ:।

मन्दिर प्राङ्गने गङ्गा-गर्भे कालोरण्डान्तरे । यत कुत्रोस्थितो वाचि मिडविकम ठाकुरः ॥ ३०३ अनिश्रीच्य दिव्यभावाविय दृष्टा भयेन वे । युनद्र हुं न शक्तोमि तिजयुन्न काव्यर ॥ ३१ यूजाकात ठाकुरस्य पुजादर्यनजर्रका । स्वीमयति मां नित्य त्वाजु न पार्यामि तां ॥ ३२ मिय पिवरे यहमा मन्दिराभवन्तरे क्वित् । तव इनशोवर में स्वान्तेनाती वहुविक्यय । ॥ ३१

Hridaya thought and thought, but could not find anyone like his oldest uncle who was dead, whom he could confide in this matter. In the premises of the temple, in the water of the Ganges or inside the temple of the Goddess, everywhere Thakur (Gadachar) moved like a lion in an inexpressible divine mood and with a body emitting divine lustre. Hridaya was so charmed with the worship of Thakur that he would not fail to see Thakur performing the worship. If he entered the temple on a sudden he would be wonder-struck with what he saw. II 29 to 33 II

বঙ্গান্তবাদ :--

এবং ভাবিয়া ছিলেন ভোট নাতুল প'গুত রামকুমার ফাাঁরোবণ কহিয়াছেন ভাদৃশ অন্য কেহ নাই, কাহাকেই বা এই সকল গোপনীয় বিষয় ভানাইব। ২৯ جغة.

योयीरामज्ञष्यभागवतम्

मध्यलीलायां ६८ अः।

মন্দির প্রাপ্তনে গলা গর্ভে কালী গৃহে পঞ্চবটাতে অথবা বে কোন স্থানেই বউক ঠাকুর অবস্থান করুন না কেন সিংহবিক্রম বিশিষ্ট ঠাকুরের অনির্বচনীয় দিয় ভাবাবেশ দর্শন করিয়া ভয় বশশু পুনর্বার নেই ভেছাপুল্ল দিয়া কলেবর দর্শন করিতে সমর্থ বইতেছ না 1 ৩০/৩১

ঠাকুরের পূজার মনয়ে পূজাদর্শন আনায় আমাকে নিতাই প্রালোভিত করে অর্থাং ঠাকুরের পূজার আকর্ষণে আমি মুদ্ধ হইয়া প্রভি। বা ভাষা পরিভাগে করিতে পারি নাই। ৩২

কোন সময়ে মন্দির মধ্যে হঠাৎ যদি আমি প্রবেশ করি এবং সেই মন্দির মধ্যে যাহা দেখি তাহাতে বত্তরভাবে থিমিত কই। ৩৩

विद्रिगात्व तत् वर्षे विषयं च पुनः पुनः । इदिमे सुनिः वर्षे वर्षे प्राप्ति मातुनी मम ॥ ३८ अन्यया चर्षे इक् ृष्ट्रीवाली स्वयु तः । सरक्षण्यत्व चर्षे इक् ृष्ट्रीवाली स्वयु तः । सरक्षण्यत्व चर्षे इक् या स्वयु वर्षे वर्षे सर्वे स्वयु तः । इक् सर्वे स्वयु त्याः स्वयु त्याः मार्थाः वर्षे स्वयु त्याः स्वयु वर्षे स्वयु त्याः स्वयु त्याः स्वयु वर्षे स्वयु त्याः । इय्

मध्यनोनार्था ६४ अ: १

On coming out of temple Hridaya thought over the matter and came to the conclusion that his uncle had become mad. Otherwise he would not have worshipped himself in stead of the Goddess, nor he would have stood upon the throne of the Goddess, leaving his own seat like a reeling drunkard with blood-shot eyes, and would chatter effectionately holding the chin of the Goddess. In 34 to 39 II

বঙ্গান্তবাদ :--

তৎপর মন্দির হইতে বাহিরে আসিয়া সেই সকল অবলুরে পুন: পুন: আলোচনা করিয়া শেবে এইরূপ সিরুচ্ছে উপনীত হই যে আমার কর্মিট নাতল গদাধর বিক্লুত মন্ত্রিক বা পাগল। ৩৪

যদি মাতুল পাগল না হয় তবে পূজাও সময় এইজপ আচরণ কি
কবিতে পারেন। অর্থাৎ হক্ত চন্দন মিশ্রিত কবা পূজা বিশ্বপত্র
আতপ চাউল ও ভূগবাদি হত্তে ধারণ পূর্বক নিজু মৃত্তকেও বক্তে
ধারণ করিয়া সেই অর্থা নিজ পাদখয়ে কেণন পূর্বক ভাবার্থিশিক্ত পুশুজত মাতুল সেই অর্থা দেবার পাদপায়ে সমর্পন করেন। এইজন অন্টেকিক পূলা দেখিয়া অব্যৱহান আচ্চায়াভিত চইডাছিলেন।

८ ६।७७।२९

ক্ৰনত বা মন্যপায়ী মত্বাকৈয়ে মত চকুছ্যু স্কুৰণ সৰ্বাদ কুপন অৰস্থায় টলিতে টলিতে প্ৰায় পত্ৰোমূথ অবস্থায় পূজার আসন ত্যাগ ক্ৰিয়া দেবীর দিংহাসনে উঠিয়া দেবীর চিবুক ধরিয়া মামা এইজপ মধুর বাকা বলিয়া অর্থাৎ যেমন বিদেশাগত গৃহী २२० श्रीश्रीरामकषाभागवतम्

मध्यक्षीलाया ६८ अ:।

কুমারী কন্যাকে দেখিয়া স্নেহ স্তকাদি বাক্য বলিয়া চুথনাদি করেন ৩জ্ঞপ ঠাকুর ও কালী মাতাকে বহুতর বিস্তর ভাবে মধুরতর বাক্য বলিতেন। ৩৮।২৯।৪০

मामिति मध्र' वाक्य मुख्यांडाजुरी वहु।
प्राप्य कुमारिकां कन्यां मेथ्यागत पिता यथा ॥ ४०
अन्येद्राभाँग वेलायां देव्या भाग' ददन् मुदा।
पालादास्त्रन मन्नच ग्रङ्गेलेकोरियतः सुद्धं॥ ४१
मातुराध्य' विदार्व्यंत तरन्न तत्र दत्तवान्।
प्रोवाच शुरू मातस्त्र' सुख्य' शुरू च मदीयक'॥ ४२
अवसेव' गद्गद्यावाच्या ता परितीय च!
पुनक्ता वदिम मा भीजनाय' जनम्मित्य ॥ ४३
प्रव' भवतु भी मातः खादामि पयत्र भी सुख् ।
वदन्नेव' ममादीय' किखिद् भुक्ता स्वय' नदा ॥ ४४
भुक्तयेय' तदवख पुनर्मातुम् खे टदी।
भुक्तमवं मया देवि सुदु च खर्चं मतःपर'॥ ४५

On some other day, he would try to put rice and curry into the mouth of the Goddess saying, "Oh Mother, be pleased to take rice offered by me." After that he would say, "Oh Mother, do you ask me to take the rice? Please look at my face." With this, he would take portion of the offered rice and put the remains into the mouth of the Goddess, saying, "Oh Mother I have taken and you may now take the rest." # 40 to 45 m

मध्यसोसायां ६४ अ:।

বঙ্গানুবাদ :--

এবং অন্য একদিন দেবীর ভোগদানের সময়ে পরমানদেদ ভোগ দান করিতে করিতে অয় পাত্র হইতে কিছু অয়বায়্লন লইরা উঠে দাঁড়াইয়া দেবীর মূব বিবর বিদারিতের 'মত করিয়া দেই তরকারির সহিত ভাত দেবীর মূবের মধ্যে দিয়া বলিলেন হে মাতঃ তুমি প্রদত্ত অয় আনন্দের সহিত ভোলন কর। এইরূপ গদগদ বাক্যে দেবীকে পরিস্কৃতী করিয়া পুনর্ববার বলিয়াছিলেন হে অগলাত হে দেবী তুমি আমাকে ভোলন করিতে বলিতেছ। ৪১৪২১৪০

হে দেবী তুমি আমাধ মূৰের দিকে চাহিয়া দেব। এইরূপ বলিয়া তথন কিছু প্রমানীয় অন নিলে খাইয়া দেই উদ্ভিত শেষ অন্ন দেবীর মূৰে দিয়া বলিয়াহিলেন মা। আমি অন ধাইয়াছি অভঃপর বে সকল অন্ন আছে তাহা তুমি খাও। ৪৪।৪৫

এইরপভাবে সাধারণ বালকের মত বলিতেন। হৃদয় রাম মাতুলের এই প্রকার দেব সেবা দেখিয়া অভিশয় বিশ্বিত হইয়া বলিতেন। ৪৬

एव' माक्तवहंबो मुशच जगदिनका')
सातुनस्य देवसेवा' दृष्ट्री वाचाति विधितः ॥ ४६
अर्च नैर्य कवश्रुता सातु' निये कवदम ।
पुनरन्य दिनेऽपद्मद्रद्र भोगदानार्धमान् ॥ ४०
व्यविग्य मातुनोऽय' मार्च्चार' कृत संख'।
आह्रय भगवत्वस्य भुड्"च मुङ्"चाववोहवः ॥ ४८
भोग द्रस्य' स्वस्दोन मार्ज्जार'तमभोजयत् ।
एव' राह्मविकदाक्षमप्रस्म सद्भृत' भक्षत् ॥ ४८

मध्यत्त्रीताया' 🕻 छ छ:।

देयाः गयन कालेतु न दत्वा गयन' तता। शैप्य निर्मित खट्टाया' मातुनः स्वयमेव हि॥ ५० भेते तत्र सखेनेच गातृ निद्रा पुरःसर'! गत निद्रोधेदकुण्डेदेवोस्हिस्य सातुनः ४१

Such a manner of worship caused a great surprise to Hridaya, who fatled to understand frow his uncle could behave in such a way. Another day when Thakur was seated to offer rice to the Goddess, a cat entered the temple and Thakur at once fed the cat with the rice intended for the Goddess, and said to it, "Oh Mother, please take as much as you like." Again in night he himself lay down on the bed of the Goddess and stept there soundly. When he woke up, he said loudly to the Goddess. 11 46 to 51 II

বঙ্গান্তবাদ :—

মাতৃলের এই দেব পূজা কিল্লপ ইংা আমি কিছু মাত্র বুকিতে পারিতেছি না। খনা আর একদিন মাতৃল দেবীর ভোগদানের জন্য আসনে বসিলা নেও মেও শব্দ করিতেছে একটি বিড়ালকে ভাকিল। হে মাত ভগবঙী খাও খাও বলিল। ছিলেন। ৪৭।৪৮

পায়দাদি ভোগমব্য সেই বিভালটিকে নিজ হতে খাওরাইরা ছিলেন। এবং এক দিন রাত্রি কালে অভ্যান্চর্য্য ঘটনা দেখিরা ছিলাম। শ্রম সময়ে দেবীকে শর্মন না দিয়া রূপার থাটে মাভুল নিজে

यकानीलार्था देश औ: ।

गा। निसाय चिक्रिक दरेया सूर्य निसा यादेरलहरू। एरशस्त्र निसा ভাষের পর উচ্চিংখরে দেবীর উদ্দেশ্যে বলিয়া ছিলেন। ৪৯৫০।৫১

> भयनार्यं सकामे ते मां वर्वीय लगन्मधि । पार्टमस्तव भी सामः सर्वतः परिवालितः ॥ ५२ मातमस्य देगा" हटा घटणीयिमानी भग्न"। विषयस्थास्य जिन्नासा स्वयास्य प्रतिक्रियाः ॥ ५३ असमर्थ संविधात' यही ग्रह्ममस्त्रय'। मनी वा मातलाटन्यो शटि लानांत कथन ॥ ५४ तर्द्याक' सददःखमयवा प्रावस्थ्याः भविष्यति न सन्देशः कि' करिस्समि साम्प्रतम् ॥ ५५ विद्याते मन्द्रिशयची गृत्युनी भविताध व'। पव' श्रदयरामेन शति संगीपन्ति च ॥ अवास्तीयार्वमा देखास्त्रमस्य प्रविचारकैः ॥ ५५ व्यक्तिमे व विद्वाता दक्षिणे द्वार वासिति: ॥ ५०

"Oh Mother, you asked me to lie down near you. I have obeyed you." Such a behaviour of his uncle caused great anxiety to Hridaya. He was at a loss tolind the remedy. He was sure to be but into great troubles and even to run the risk of life, if such things were known to anyone else. However, in spite of every effort on the part of Hridaya, these acts of so called misconduct of Thakur became expected to the inmates of the tumples, as well as to the people of Dakshineswar. ti 52 to 57 it

मध्यत्तीसायां ६४ घः।

বঙ্গানুবাদ:---

্ছে জগন্মত: আমাকে আপনার নিকটে শহন করিয়ার এন্য বলিতেছ। মা আপনার আদেশ আমি সর্বতোভাবে পালন করিয়াত। ৫২

ফদর রাম মাত্রের অবছার বিষয় জিজাসা বা প্রতিকার করিতে সমর্থ হন নাই। কারণ এইরপ ব্যাপার অভি গোপনীয় বিষয় যেদি আমি বা আমার মাতৃক ভিন্ন অনা ভূতীয় ব্যক্তি কেই জানিতে পারে আমারের ভয়কর হুঃর অধবা প্রাণ সংশন্ন পর্যন্ত ইতৈ পারে ইহা নিঃসন্দেহে। অভাগের এইরপ অবভার আমানের কি করা কর্ত্তবা। কংগ্রেছার

মন্দিরাধ্যক এই সকল ব্যাপার জানিতে পারিন্ধে মাতুলের ও আমার মৃত্যু ইহা এল নিশ্চিত i এইজপ ভাবে মাতুলের অনাচার কল্য রাম গোপন করিলেও মন্দিরের পরিচারক বর্গা ও দন্দিশেবরের লোক সকল গাধারের এইজপ আশার্মায় পূলা ও অনাচারের বিষয় শীয়ই জানিতে পারিয়াহিলের। ৫২৪৫১

> उनुस्तेऽपि पृज्जोऽप चिप्ततां प्राप्तवान् भूवं । अवविषदेवतात्य स्त्रसारुड्रेति निचितः ॥ ५८ अस्यया अध्यय युः।यात्याचारः विलहुर च । विदानन्दमयीं कालीं स्टिस्यित्यन्तकाणीं ५८ श्वित्वचाःसारुड्यां साताः सदेतारिखीः ॥ एवः यह विज्ञाल्ये ततस्याः वर्षाचारियः। ६९ स्वेल्हाचारिमाः राजो । विद्यावादितुम्यताः ६९

मध्यलोलायां ६४ थः।

तदातीत्राष्ट्ररामाधः म्बयं देव्याः सकाग्रे हि । जानवाजार भवने लिप्तो विषयकर्माणि ॥ ६२ कम्पेगकः वैषयिकः व्यापारमवत्तम्ब्यः च । राजदारे विचारार्थः तातुमी चिन्तिती स्थाम् ॥ ६॥

All were of the opinion that Thakur had gone mad or some ghost had possessed him. Otherwise this young bramhin would have observed the approved manner and method of worship and would not behave with the Goddess like a doll in his hand. The employees of the temples decided to report the matter to Rant Rasmoni. At that time Rant along with Mathuranath was busy over a matter to be placed before the Court for judgment. II 58 to 63 II

বঙ্গান্তবাদ :--

এবং সকলেই বলিয়াছিলেন এই পুজারী পাগল হইয়াছিলেন। অথবা কোনও ভূত বা অক্টেবত্যাদি পুলারীর ক্ষে চাপিয়াছে ইহা স্থানিকত। ৫৮

ভারানা ংইলে এই যুবক আংলা সদানার পরিভ্যাগ পূর্বক ভিদানন্দ্দী স্থিবিভারকারিণী শিববক্ষমার্ক্য ভবঙারিণী কালিকাকে খেলার পুর্বেষ মঙ মনে করিয়া ইহার প্রতি যুবজানার করেন। ১৯৬৮

এইরণে নানা জয়না করিয়াই মলিরছ কর্মচারীত্বল সকলেই প্রায়ীর বিষয় রামী রাসননিকে জানাইবার জন্য প্রস্তত ইইমাছিলেন ৬১ मध्यसोनाया' ६४ अ:।

সেই সময়ে জানবাদারত্ব রাজপ্রদাবে মধুরানাথ খন্দ্র দাতা রাণীর সহিত কোন এবটি বৈষ্ঠিক ব্যাপারে রাম ছারে বিচারের জন্য উভয়েই চিন্তিত ছিলেন। ৩২।৬০

तकाद्राची जामाता च दिचणे द्वर मन्दि ।
जागर्तु न समर्थी ती वश्वदः सगतेषु च इ १८
जनावारः पृश्वस्य द्वाध्यच्यात्वयस्थतः ।
सर्व्यय्ये व सुनिवित्य सतस्याः कमंचारिणः । ६५
जानवाजारमागत्य मगुराय ग्यवेदयन् ।
समं हि पुत्रकः ग्रीधमनाचारस्त धुवं ॥ ६६
दूरसृत्युक्य यातुनं सदाचारस्त हिजः ।
कृतनः पृत्रकः वस नियोज्ञयत् भी भवान् । ६०
ज्ञावा चीमश्रुरानाय स्त्रे पा वाचः सयुक्तिकः ।
छवाचान्तं सत्र मत्या व्याद्यं हृष्टा विद्ययतः । ६८
करियामि स्व्यवस्थासभुना यात तत्र हि ।
परन्त तत्र सवस्ये न यतिः सम्पवित्यति ॥ ६८

So, Rani and Mathuranath could not come to the temples at Dakshineswar for quite a long time. It was admitted on all hands that such misconduct on the part of Thakur was due to the absence of of Rani and Mathura nath, the managing Director of the temples. The employees of the temples, therefore, approached Mathuranath and prayed that this mad and misbehaving pulari (worshipper) should be dismissed from service and another new pulari appointed in his place.

मध्यतीलाया' ६४ अ: ।

At this Mathuranath said "I myself will go there and personally enquire into the matter. You may go back to attend to your dutirs. But so long I do not go there, the youngest Bhattachariya may continue to do the services as he likes. None of you should interfere in the matter".

It 68 to 69 to

বঙ্গানুবাদ :---

এই জন্য বহৰিন গত হইলেও রাণী রাসন্থিও জাণাতা মধুর। নাথ দক্ষিণেখারর মন্দিরে আসিতে পারেন নাই। ৩৪

মদিবের অধ্যক্ষের অনুপত্তি বশতাই পূলারীর এইরপ আনচার। মদিবস্থ কর্মচারী সকল এইরপ নিশ্চম করিছা লান বালারে রাণীর ভবনে উপস্থিত ইইহা সর্পন্ম কর্চা মধ্রানাধকে এইরপলাবে নিবলন করিয়া ছিল যে এই অনাচারেরত পাগল পূলারীকে বৃহীভূত করিয়া অনুরাহ পূর্পক শীয় একটি সবাচারী সুতন পূচক ভবতাবিশীর মদিবের নিষ্ঠা করন ইহাই আনাদিগের একগিরক ভাবে বিনীত প্রার্থনা। ৩বাও৬৬।

মপুরানাধ সেই সকল কর্মচারি গণের মৃতিনুত্র বাব্য প্রবার করিয়া বালিয়াহিলেন। আমি ধরা দক্ষিণেবরে হাইয়া পুরারীর পুরা বিশেশভাবে দেবিয়া ব্যাগরা করিব। উপস্থিত আগনারা সেই বানে যান। কিন্তু আনার যতনি দক্ষিণেবরে যাইবার সম্ভাবনা না হর তত্তিন পর্যান্ত কনিষ্ঠ ভটাচার্য্য নহাশায় যে ভাবে পুলা করিতেছেন সেই ভাবেই কলন ভাবাতে ভোনকণ কেহাবারা দিবনে না। ৩৮/১৯/৭৬ मध्यसीनायाः ६४ अः।

करोति याद्याँ पूजां महाचार्यम महोदयः।
पूजां करोतु तद्द्यां वाधा तह्न न दावयः। ००
महाचार्यां सते नेत्र पूजाकार्याः भुजः भवेत्।
एवं श्रीमञ्चरानायं नोक्षास्त कर्माचारिष्यः। ०१
पुनः प्रत्यागताः भव्यां तस्यागमनकांचया
कालचे पं मकुर्व्यन्तो दिनानि गण्यन्ति ते ॥ ०२
परच्याः प्रत्यस्ति पूजकं प्रति ते तदाः।
पागन्तं पूजकं त्वका नृतने पूजके हते। ०२
देवमन्दिरमर्यादाराम ते मिल्यति।
पहचाष्टिन कच्चि चिचोक्का कमि विक्वनः॥ ०४
भागती मह्यरागायो दिच्चिष्यर मन्दिरं।
तदायेपश्यायकः नातो गदाधरः स्वयं॥ ६५

The employees of the temples came back and counted their days awaiting the visit of Mathuranath to the temples, and indulging in talks about the appointment of a new pujari in place of the present one who was a confirmed lunatic. All on a sudden without any prior notice Mathuranath came to the temple. II 70 to 75 II

বঙ্গাত্যবাদ :--

ভটাচার্য্য মহাশরের মতেই পূজা কার্য্য হইবে এইরপ্রচাবে মধুরা
নাথ বলিলে সেই সকল কর্ম্মচারীগণ পুনরার দক্ষিণেখরে প্রত্যোগন পূর্বক ভাষারা মধুরানাথের আগানন প্রতীক্ষায় কালক্ষেপ
করতঃ দিন গদনা করিয়াছিলেন ! ৭১/৭২

मध्यलीलायां ६४ अः।

সেই সময় কর্মচারী সকল এইরূপ জয়না করনা করিত বে পাগল পুলকে পরিত্যাগ পুর্বক মুতন পুলক আনিলে উাং। বারাই দেব মন্দিরের মর্য্যাদা রকা হইবে।

হঠাৎ কোনও একদিন কাহাকেও কিছু না বলিয়া মথুবানাথ দক্ষিণেশবের মন্দিরে উপস্থিত হইয়াছিলেন। ৭3

मिन्द्राभ्यन्तरे पूजासने प्यासने स्थितः । निन्ने निसील्य प्रसानि विश्वता सरप्रयोशः ॥ ६४ श्रम्भानेबृक्षिम्दस्य सिन्तः स्टुद्ररः तथा हर्षे या सुद्रासन्यः समयो देशमन्दिरः । ०० प्रवेगमावतस्यस्य स्वतुष्म सुप्रस्थितः । ७ व्यास विस्त्रयायिद्यो सङ्गरः सुन्नते देशात् ॥ ०० कोऽयन्तु विख्वस्यायिद्यो सङ्गरः सुन्नते देशात् ॥ ०० कोऽयन्तु विख्वस्यायिद्यो सङ्गरः सुन्नते देशात् ॥ ०० प्राप्ता प्रतिमयः कि स्वयं स्वीतना सनी । प्रजानवायतः स्वयः सङ्गरेनावस्यायो ॥ ०० व्यासे वदनायवस्यायायास्य स्वयं स्वयं स्वयस्य ॥ ॥ ०० व्यासे वदनायस्य ॥ ०० व्यासे वदनायस्य ॥ ०० व्यासे वदनायस्य ॥ ०० व्यासे वदनायस्य स्वयस्य सम्यवस्य ॥ ०० व्यासे वदनायस्य सम्यवस्य सम्यवस्य सम्यवस्य सम्यवस्य सम्यवस्य

At that time Gadadhar was sitting inside the temple with his eyes closed and hands on his breast. Tears were streaming down his cheeks. On seeing the worship Mathuranath was struck with awe and his heart began to palpitate very fast. He mused within himself, "Who may be this pujari who illuminates the temple with his

मध्यनोनार्था ६५ छ:।

own brilliance, who appears to be so profound and solemn and capable of arresting the speed and progress of the universe. This stony image appears to be infused with life. Its face is unusually bright. # 76 to 81 #

বঙ্গাত্রবাদ :---

সেই সময়ে অসীম শ্রন্থা পাত্র পরম পুজনীয় গলাধর মিদির মধ্যে পূজার আসনে উপবেশন পূর্বক নেত্রছর মুক্তিত ও ছুইট করণযে প্রদাধক করিয়া বহুতর নেত্রজনে হার্য ও উর্বর মানিত করিবেছনে । ৭৫1৭৬

পুলকের এইরূপ পূজা দর্শন করিয়া ভয়ে ভয়ে মধুরানাধের মন্দির মধ্যে প্রবেশ মাতে কংক্রপ উপস্থিত ইইরাছিল। পূর্ব জন্মের পূর্যা বলে মপুরানথে বিশ্বিত ইইরা মনে মনে বলিয়াছিলেন। বিশ্ অসাতে শুভকাঠী ক্যাঞ্জীর বিরাটভাবে পরিপূর্ব উল্পীকৃত মন্দির ইনিকে গ ব্যাবাং।১৯

এবং এই প্রস্তর প্রতিমা কি যথার্থভাবে জীবিতা হইয়া চিম্ময়ী রূপে প্রতাক হইতেছেন ৷৮ •

অহো অন্ত মাতা ভবতাহিনী কালিকার মুবমন্ত্রের কি অপক্রপ মাধুরী । এবং তিনটি নয়নের কান্তি কোটি ক্রেটার কিরবের মত দেখা যাইতেছে। ৮১

> यष्टुवार' वष्ट्रदिन' मन्दिराध्यन्तरेऽध्यक्ष'। अवध्यमध्यका मूर्ति' साधारणतया पुरा॥ ८२ किन्तु तामेय वच्यामि जीवितामधुनारकुट'! काष्ठपत्रासस्युक्तां कस्पमान' खड्रगसुरुद्धीः॥ ८३

सध्यनीनायां ६४ अ:।

सन्दिराध्यक्तरे कोऽपि को वात्राचाति याति वा । तत्रम् च पनवास्य नास्यम्बर्दृष्टि दोगतः ॥ ८४ एवन्तत् ग्रहचेतन्य माद्यसपुड्यताङ्गतः । ईहक् साधक वर्धस्य सम्प्रकृत्यताङ्गतः । द्र्र्प्रकृत्याः स्वाधक वर्धस्य सम्प्रकृत्याः । द्र्र्प्रकृत्याः प्रमासित प्रदायिका । द्र्र्प्रकृत्याः सम्प्रकृत्याः सम्प्रकृत्यः सम्परकृत्यः सम्प्रकृत्यः सम्प्रकृत्यः सम्परकृत्यः सम्प्रकृत्यः सम्प्रकृत्यः सम्प्रकृत्यः सम्परकृत्यः सम्प्रकृत्यः सम्परकृत्यः सम्परकृतः सम्परकृतः सम्परकृतः सम्परकृतः सम्परकृतः सम्परकृतः सम्परकृतः सम्परकृतः सम्परकृतः सम्पर

'I have seen this image many times. But never before, I have seen it so alive. It appears to be breathing with tife. I also can see the quivering head and the sword in her hand. The pujari is so absorbed in his meditation that he does not feel the presence of anybody here. He appears to have lost his own existence in the Goddess. Such is the way of profound devotion which leads to the attainment of divine grace." Like a simple child Gadadhar offered handfuls of flowers to the Goddess with great eagerness and and tearful eyes and said, #82 to 88 ii

বঙ্গানুবাদ :--

আমি মন্দির মধ্যে এই দেবী মূর্ত্তি বহুদিন বছবার দেখিরাছি তথন সাধারণ শিলামতী মৃতিই দেখিরাছি। ৮২

কিন্ত অদ্য সেই মৃতিই জীবন্তের মত প্রতীয়মান হইতেছে। স্বাস প্রসাদের ও ধড়গ মৃত্যের কম্পন প্রত্যক্ত ইইতেছে। ৮০ मध्यत्रीसायाः ६८ अ:।

এই প্রকের অন্তর্গ হিবদতঃ মন্দির মধ্যে কে আনিতেছে ঘাইতেছে অববা কে এবানে আহে পূজকের এই সকল জ্ঞান কিছু মাত্র নাই। ৮৪

এবং পূছকের শুদ্ধ চৈতনা দেবীর সহিত একতা প্রাপ্ত হইয়াছে এতাদুশ্য সাধ্যকরই এইরূপ লক্ষ্ণ সম্ভব হয়। ৮৫

এইরূপ সাধন প্রাণালীই প্রেম ভক্তি প্রদান করেন। যে প্রেম

ভক্তি দ্বারা সাধক সকলের সাধ্য বস্তু সুখদতা হয়। ৮৬ এইরূপভাবে জগন্মাতার সমীপে বালকের মত বিগলিত অঞ্চ ধারায় অত্যন্ত আকুলিত কখন ও বা অত্যন্ত উন্নাদিত হইলা দেখীয়

চরণ কমলে বছতর পুশাঞ্জলি দিয়া প্রেমার্ক্র হইয়া বলিতেছেন। ৮৭৮৮

उद्दामील्लामयुक्तीर्सी देवाह कमले यह ।
पुष्याञ्चातः प्रदायेन समीति प्रेमांबहतः ॥८८
रहाणे दे यसं मातास्त्रया तिर्प्यक्षमं नय ।
ज्ञानाञ्चान धर्माध्यमं पुष्यपापादिकांस्त्रया ॥ ८८
सर्वः रहाणे मे देवि त्वयि भक्तिः प्रयच्छ मे ।
सुवस्त्रे महायोगी समाधिमगमत्तदा ॥ ८०
पृजकस्त्र नन्मयताः भायमङ्गादिकञ्च नः ।
स्वाल्यातः व्याकुनतामालोका सय्रो महान् ॥ ८९
सन्यते स्म तदेव हि भीजगञ्जननी पति ॥ ८२
स्विग्रह मासमक्तः प्रवत् मिणां विनाः ।
वैधिभक्तिमनिकृत्य देवभक्तिः कयं भवेत् ॥ ८२

"Oh Mother, loss or gain, ignorace or knowledge, virtue or vice, merit or demerit, every

मध्यतीलाया' देश भ:।

thing you take away from me. Give me only devotion to you." So saying he lost all sense of his physical existence. On seeing this divine mood of Gadadhar, Mathuranath thought, "Without such strong motherly devotion to the Goddess, how devotion which surpasses codal procedure can be possible." Il 88 to 93 II

বসাত্ৰাদ

হে মাতঃ তুমি আমার গুড অগুড জান অজান ধর্ম অধ্য ও পুণা পাণাদি সকল এহণ কর কেবল মাত্র ভোষার চরণে ভক্তি দাও এইরপ বলিতে মহাযোগী গুদাধর নির্ক্তিবল্ল সুমাধি মন্ত্র ইইটা জিলেন ১৮১৯

প্তকের আয়নিবেন ব্যাকুলতা এবং ভাব ভারী দেছিয়া রোমাঞ্ অঞ্চলুং বিচলণ মধ্যানাথ দেই সময়ে এইরুগ মনে করিয়াছিলেন যে ছণাদমার এতি বিভন্ক নাতৃভক্তির প্রেরণা ভিন্ন বৈধী ভক্তি অভিক্রন করিয়া প্রেম্ছাক্তি কি হাজে পারে। ১১/১১/১১

नेहण विधे भन्निमये स्वमार्गे स्टुनंभे।
समयः साधकः कीऽन्यः प्रवेष्टं प्राक्तोऽपि वा 1 ८४
अपूर्वं पूजकयास्त्राकाय्यः प्रसमार्गतः।
स्राप्तं कि विज्ञानिकः सन्ताः सहित्येशसः 8 ८५
नाम्बीहरू, माधकः कोऽपि ताती में पूर्वसाधकः।
सहे परि साधनेयं धाविता हृत्येगतः। ८६
काम्बातः कपामाता धन्योऽमृत् साधकोत्मः।
एवं भीमधः(सायो भावभावित सानसः 8 ८०

मध्यतीलायां देह अः । .

सावकस्य साधनायां चन्तुष्टोऽमृत् स्वजनः । परन्तु क्षप्यां तस्य मारुमिकट्ट दृशस्वत् ॥ ८८ तदा साधक वर्यग्रेऽपि मातर' सर्वेधिविदां। षट्रालां नमस्कत्य तहावेनैव मावितः । ८८

Such rare devotion is not attainable by ordinary pularis. The sincerity and devotion of this pulari can hardly be appreciated by these narrow minded servants. He is moving fast towards attainment of success. This pulari has been blessed by the grace of the Goddess." Mathuranath was greatly pleased and his devotion to the Goddess grew stronger. At that time Gadadhar prostrated himself before the Goddess and said, it 94 to 99 it

বঙ্গাত্রবাদ :---

এইরূপ অভাচ হুছ্ল'ভ ভক্তিশ্যে এতাদৃশ সাধক ভিন্ন জনা সাধক বা পুলক কে সমর্থ হয় ৯৪!

এই অপূর্বে পুদক্ষের অকৈতব প্রেমের বরূপ কি কুজ্চিত ভ্রা বর্গ জানিতে সমর্থ হয় ১৯২

এমন সাধক আৰু বিভীয় কেছ নাই বাবা আমার অপূর্ধ সাধক

অমন সাবক আরু বিভার কেই নাই বাবা আমার অসুফা সাম ইহার এই সাধনা সিদ্ধিলাভের পথে ত্রুত বেগে ধাবিত ইইতেছে।

এই সাধকোত্তম অধ্যাতার দ্রায় বন্য বইয়াছেন। এইর পে মহাযতি মধুরানাথ পূজাতী সাধক গদাধরের ভাবে বিভাবিত বইয়া সাধকের সাধনায় প্রমানন্দিত হইয়াছিলেন। প্রস্তু পূল্পের স্থপায় মধুরানাধের ও দেবী ভাউত ব্জিত ইইয়াছিল। ৯৭১৮

তথন সাধক খ্রেষ্ঠ গ্রাধর ও সম্মুখ্য সেই স্ক্রিমিম্বানী লগদখাকে সাঠাতে নমড়ার করিয়া দেবী ভাবে বিভাবিত চিত্তে

मोवान भो जगनात स्वत् प्रतिष्ठादा माँगिका। प्रतिहात्रयञ्चय माधना गृहिती सम् ॥ १०० भवत छवाभवदेवि भत्रय भवतेहिनी ।

पुर्वजानां प्रभाषाहि परजाः प्रभवन्ति हि ॥ १०१ पागलमा पुत्रकमा निग्रह दूर मोध्यवः। सर्व्य भरा: प्रक्री शक्ती सम्बद्ध प्राप्तती स्थिता: ४ १०२ निगप्द' सयु('किन्तु मन्दिगद्वविशागत'। हुए। भवन विचायामाः प्रभीरादेग कांचि :: १०३ कर्तात् समिप किविस्रोक्ता राज्यहं गरः। नदीय यानसारहा व्यवसाय पुरःगरम् । १०४

दवी संख्यमंत्राही प्रहीत्स्यायः । 🕻 ।

दति श्रीमहितीयं विरचिते श्रीभिरामहत्याभागवते पारमञ्ज्या मंदिताया गराधरण देवोण लाकानि सदरागायण देवा. प्रस्वचटर्ग म

मध्यलीलाया' ६४ अ:।

Here ends the sixth chapter of Madhyalila of Sri Sri Ramkrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sundar Bhaktitirtha.

বঙ্গান্তবাদ

হে জগন্নাতঃ আজ তোমার প্রতিষ্ঠা সার্থক হইল। হে তরফুন্দরী প্রতিষ্ঠাকারী আমার অপ্রজের সাধনা শক্তি বশতঃ আমার মরলের জনাই আপনার কুপা হইরাছে। যেহেতু পূবর্ব পূবর্ব লাত মহাজনের প্রান্তবিষ্ঠ পরাজিত জনগণ প্রভাব বিশিষ্ট হল। ১০০১১১

এদিকে মন্দির প্রাঙ্গনে অবস্থিত ভূত্যবর্গ পাগল পুলকের নিপ্রই দেশিবার জন্ম প্রতিখা করিতেছিল। ১০২

কিন্ত নিংশব্দে মধুরানাথ মন্দির বাহিরে আক্রেপন দেখিয়া প্রভুর অমুমতি প্রাণী ভূঙা সকল বিশ্বিত হইয়াছিলেন। ১০০

কিন্তা নণুরানাথ অত্যন্ত বাত হইয়া যানে আরোংন করিয়া কাহাকেও কিছু না বলিয়া রাজ গৃংগভিমুখে গমন করিয়ালেন। ১০৪

ণণ্ডিত প্রীয়াদেজ খুন্দর ভক্তিতীর্থ বির্বিচ্ছ প্রীয়ীরামকৃষ্ণ ভাগবতে মধ্য দীলার যঠ অধ্যায়ে গণাধরের দেবী পুনার সময়ে ২ঠাৎ মধুরাবাবু মন্দিরে আদিয়া ভবভারিণী কালিকাকে জীবস্তরূপে প্রভাক করিয়াছিলেন।

> मध्यतीलायाः सप्तमीत्रध्यायः दृढ्वेव' राजसृत्यास्त परस्यर मद्यामृत्रम् सुख्यादेगो राजस्वरादागमिष्यति निश्चितम् । १ परेऽद्धि मयुरानायस्यादेगो द्यास्यस्यकः । समावातः सुप्रधान कर्माचारिजन' प्रति॥ २

सध्यमीलायां दस अ:।

सेन्द्राचार' समाक्षिय अहावार्य सहोदयः।
मातुः श्रीभवतारिष्याः पृजाकार्य वरोत्विति ॥ इ
तत्रस्याः स्वेचन जना सा विभ्र जनयन्तु हि ।
एव विवहसारेग' नाया ते कर्माचारिणः। ॥ ४
विध्यतास्त्रे गईयम्सः प्रतिवक्षं, न मेहिदे ।
सात्री रासमणियापि वार्त्तो तो' पुजकस्य च ॥ ४
मुखा त्रीमगुरानाय' प्रषय्य कोतुकान्वित्तो।
कि तात् पुजकत्रय द्वसम्बद्धार्थ किरुष्ठकः॥ ६

On seeing this, the servants of the temples held that the orders would come from the palace. In fact the orders came next day. But it was not what they expected. The orders came to the managing staff to the effect that the youngest Bhattacharyya would carry on his duties as he would like; none should interfere. All were much astonished at these adverse orders. They all blamed Mathuranath but could not dischey the orders, Rani Rasmont also had heard the reports against Gadadher. She, therefore, esked Mathuranth, "Is the youngest Bhattacharyya losting his sanity due to some discase ?" I to 6 in

मध्यनोसायां ध्रम अ:।

বস্তুতঃ তৎপর দিবস প্রধান প্রধান কর্মচারিগণের প্রতি

মধুরবার্থ অজরপ আদেশ আদিয়া উপস্থিত হইল। ২ মধুরবার্য অনুমতি এই যে কনিষ্ঠ ভট্টাচার্য্য মহাশয় নিজেও ইচ্ছেমিত পুজাকার্য্য করিবেন। ৩

মা ভবতারিণীর মন্দিরত্ব কোন ব্যক্তি যেন কোন প্রকার বাধা বা কিছমাত্র প্রতিবাদ না করেন।

এইরপ প্রতিকূল আদেশ পাইয়া কর্মচাবিদকল আশ্চর্যায়িত হটয়া মথুরবারুর নিন্দাবাদ করিয়াছিলেন। কিন্তু কাহারও কিছু বলিবাব ক্ষমতা ছিল না। ৪

রাণী রাসমণিও পুজকের দেইসকল পূজার বিষয় শুনিয়া কৌছংল বশতঃ মধুরানাথকে ভিজাসা করিয়াছিলেন যে পূজক কনিঠ ভট্টাচার্যা কি বাযু যোগাজান্ত হইয়া বাতুসতা প্রাপ্ত ইইয়াহেন। ৫।৬

वायु वैषस्य दोषे पाक्षात्तो बातुनता गतः।

गुला वाक्य तदा राज्ञा मयुरो महिमान्यितः।

इवाच पर्या प्रीत्या दिव्यमात्र परिज्ञतः।

काल्य पर्या प्रीत्या विष्यमात्र परिज्ञतः।

काल्या मतारिष्याः मिनामय्या स्वया कृता।

काल्या वातुनस्येत्र प्रजायाः सुव्यवस्यया।

वैतन्यापादिता सा तु सम्प्रणां काम्यो दमो।।

काल्यायादिता सा तु सम्प्रणां काम्यो दमो।।

काल्यायादिता सा तु सम्प्रणां काम्यो वर्षाः।

पताहम्यद्रभूता प्रजा न कस्याय्य विश्वीततः।

काल्यायाद्यादि वित्याद्यो दिव्यवस्ता।। (२

काल्यायाद्याद्या विव्याद्यादित्याः।

काल्याव्याद्यात्याः सुव्यतेन प्र।१२

सध्यनीलायां ०म अ:।

At this Mathuranath replied, "You have founded the stony image of Bhavatarini. Now it is this madpulart that has made it alive. I have seen it throbing with life. The way of worship is also wonderful. None has seen the like of it anywhere. Both you and the pulari are Elessed. Goddess herself has come down from the Kallas mountain, or the Vindhyas, or the Himelayas, and appeared in your temple at Dakshineswar."

বঙ্গাত্যবাদ :---

অতি সদাশর মধুরানাথ মহারাণীর কথা শুনিয়া দিব্যভাবে বিভাবিত হইয়া অতি আনন্দের সহিত বলিয়াছিলেন। ৭

মা আপনি ভবতায়িশী কালিকার নিশামী মৃত্তিই প্রতিষ্ঠা করিয়াছেন ৷ কিন্তু আল বাজুলেরই পুকার শক্তিতে সেই নিপা-মনী ভবতায়িশী মৃত্তিই প্রাণবন্ত হইয় সম্পূর্ণকপে লাগ্রত হইয়. জেন ৷ ৮৮০

হে নাও: আনার বছতর পুণাংশত: আমি চিল্লী মূর্তি সাকাৎ করিচাছি। এরণ অত্যাশ্চর্য পূজা কবনও কাহারও নয়নগোচর হয় নাই। >•

আল পৃথিবীমধ্যে এই পুলক ও আপনি বস্ত হইদেন। পুলকের সাংনালজিতে এবং আপনার পুণাপ্রভাবে বিকাচল, বিনাচপ অথবা কৈলাস পর্যনত হইতে সেই অলমনী ভবগেবিনী ভবতারিনীরপে আল দক্ষিণেশবের মন্দিরে আগমনপূর্যক সাকাং আধিভূতি হইরা-জেন। ১সা১২ मध्यभीसाया' २म अ:।

श्रता राज्ञी मायुरी ता' मनोज्ञा वाव' चिन्ताशून्यता' प्राव संय:। इष्ट्,' पूजान्तम्य सत्त्पूजकस्य जातीतृकच्छा मन्दिर' सा जगाम । १३

> रनात्वा राज्ञी वाज्ञको पुष्कतोये देव्यादास्था मन्दिरं सम्प्रविद्या । तत्वियंत्र व्याद्वनोके सुद्दन्तें देवीमून्तिं भूयसा कम्प्रमानाः ॥ १४ अलः 'समत्कारस्या ननाम सार्ट्य कर्ष्य पुनः सुनः सा । यहर्ग नायः सस्यान्य स्वाद्य । १५ समार्य्य मातृः सम्बत्तेवस्य । १५ एकाः स्वेयाद्वित सम्यत्नीतिकः । तज्ञात्वसाय्य विमानितात्मना गानेन देव्याः प्रचकार तोषणः ॥ १६

On hearing this from Mathuranath, Rani got herself relieved from her worries, and went to Dakshineswar to see that wonderful worship. After taking her bath in the Gangas she entered the temple and found the image of the Goddess quaking. She felt blessed and bent dawn before the Goddess with great devotion. In the meantime Gadadhar had finished his worship and began to appease the Goddess with sweet songs.

मध्यनीसायां ७म अ:।

বঙ্গান্তবাদ :—

রাণী মধুবানাধের মনোরম বাক্য প্রবণ করিয়া ওংকণাথ চিন্তা-শৃশু হইাছিলেন। এবং ভব্জারিণীর উত্তম পুলা দেখিবার লগ উৎক্ষিত হইয়া রাণী দক্ষিণেশরের মন্দিরে সমন করিয়াছিলেন। ১৩

ভৎপত্নে রাণী পাপনাশিনী পবিত্র জাহুবী জলে সান করিয়া ভবতারিণীর মন্দির মধ্যে প্রবেশমাত্রে দেবীকে দোহুল্যমানরূপে দর্শন করিয়াছিলেন। ১৪

তথন রাণী আশ্চর্য্যাযিতা হইরা দেবীকে পুনঃ পুনর্ব্বার সাষ্টাবে প্রণাম করিয়াছিলেন।

এবং যাহা দেখিবার জন্ম মন্দির মধ্যে আদিয়াছিলেন সেই পুলক তাহা তাহাকৈ দেবাইয়াছিল। তথন পুলাকার্যা নেম করিয়া এবং ভবতারিদীর বেশাদি কার্যাও সমাধা পুর্বক ভক্তিভাবে বিভাবিত অস্তঃকরণ জ্ঞানানন্দ বিগ্রহ গণাধর গানের দারা দেবীর তুষ্টিদাধন করিতেছিলেন। ১৫/১৬

> युत्वेय राभी तदपूर्वगीति' पूजाविधातुः स्वियेक गून्यां। हृद्दा च भावः तमपूर्वेष्टपः तदां किलाभृत् एख विश्वभाना । १० पूर्वः राभागः गायवेः एववोतेः गीतः रम्यः राजगेशे विगाते। गानः पीत्यार्जोणतः भूरिष्टपः भाना वायवित्तालानुकतः॥ १८ पवन्विषः किन्तु कदावि न यूनः साधाद्वान्या वयन्यिष्ट्यः।

. मध्यलीनाया ०म छः । गायसामुच्चेस्टपूर्वगान' - विश्रुत्व राज्ञी सुविमोहितामृत् ॥ १८

On seeing the divine mood of Gadadhar and hearing such sweet songs Rani became beside herself with great joy. Rani had occasions to hear songs and musto of veteran critists in her own palace. But such songs of Gadadhar as could open the gateway to Heaven, surpossed them all. # 17 to 19 #

বঙ্গাতুবাদ :--

রাণী পূজকের আস্থানানান শুক্তকারী সেই অপুর্ব্ধ গান চনিয়া এবং পূজকের তাদুবভাব দশন ক্রিয়া অভান্ত রূপে নোহিত। রাণীর মন আনক্ষ সমূহে নিময় হইয়াছিল। ১৭

পূর্বেরাণী নিজ রাজ প্রানাধে অন্ত্যান্ত জেণীর গাছকণ কর্তৃ ক নানাবিধ যন্ত্র বিশিক্ত ভালজহাদি যুক্ত বছবিধ গান ভনিচাহেন কিন্তু গালাং ভগবতীর উপলব্ধি স্বরূপ এইরূপ গান কংনত শোবেন নাই। গান বেন প্রকাণ কটাহ ভেদ করিয়া উপ্লেটিভাহে। এইরূপ অপূর্বের গান ভনিয়া রাণী অভ্যন্ত নোহিভা হইমাছিলে।

> गायकारसंगानस्य समाप्तः वरमेव सा । पुनवापरगानस्य प्रवणार्थं समृत्युक्तः । २० पूजकः गायकः राज्ञी तमृपष्करः र यक्षतः । गानस्य समर्थं सम्भावितः । १११ ततः यरं वाद्यदृष्टः सम्भाता गायकस्य तु । पूज्यिमी जगनमातु राज्ञी सन्दिर आगता ॥ २२

मध्यनीनायां अस अ:।

तदेतीचित्तचाष्ट्यं न जात' प्रकारण हि।
केवन' वास्मेनन्तु दृष्टा राज्ञी' सुपूजकः॥ २२
तत्त्वणात् प्रतिसायां स दृष्टिं सम्ब सुगायकः।
हृदयमाहि साधुर्यप्रसर' गीतमवर्ष्य त्। ३४
सन्पितुर्वचित ल हि दला पार्' जगन्मिय।
दण्डायमाना वै देवि नाह्य सुज्ज्ञा क्ष्यखना। २४

When the song ended, Rani greatly admired the song and requested Gadadhar to sing another. The presence of Rani in the temple did not cause any chage in Gadadhar. He turned his eyes to the Goddess and started to sing another song which meant to say, "Oh Goddess, standing as you are with your feet on the breast of Lord Siva, do you feel ashamed at all?" II 20 to 25 fl

বঙ্গান্সবাদ

গায়কের গান শেষ হইবা মাত্র রাণী পুনর্বার অফ আর একটি গান শুনিবার জন্ম উৎকটিত হইয়া গায়ক প্রক কে বিশেষ ভাবে অনুরোধ পূর্বাক গানের ভূতিভূত্তি প্রথমণা করিয়াছিলেন : ২০।২১

ওখন গায়কের বাহাদৃতি ইইলে রাণী ভগদখার মন্দিরে পূভা দিবার জ্বন্থ আদিয়াছেন ইহা ভানিয়াও পূজকের কিছু মাত্র চিত্ত চাঞ্চলা হয় নাই। ২২

পুৰুক কেবল মাত্ৰ একবার রাণীর দিকে চাহিয়া ভংকণাং প্রতিমায় দৃষ্টি নিজেপপূর্বক স্থগায়ক মধুর কঠে মনোগ্রাহি গান করিয়াছিলেন। ২০াহ৪ मध्यलोनायां धम अ:।

গানের মন্মার্থ এই যে হে দেবি জগদারি ভূমি সর্বদাই নিবের বক্ষে পদ দিয়া দাঁড়াইয়া আছ এ জন্য ডোমার কি কিছু মাত্র সভ্জা হয় না ? ২৫

जिज्ञा व्यादनस्येण सिन्न्यतेव प्रद्मवते ।

जातमेव' मया देवि सम्पूर्ण' शात मेव हि ॥ २६
तत् वित्वेचित तव माता प्रश्नं शताकमा ।
गलदय् जोचनाम्या गाय' स्त्रम्यता गतः ॥ २०
श्रोत्रम्या मानेषु सिन्वियित' ।
चित्तत्त्व जिल्जातास्य विपयस्थान्तरे स्थितः ॥ २०
धर्माधिकरपेपुंचाक् फल' किमिति चिन्तितः ।
तेनैव तद् गायकस्य कप्तरोधी वभूव ६॥ २८
परन्तु तेन तद्राज्ञाः कोमलाङ्गं सुर्योग्यना ।
भीवणाद् भीवन्तरः 'काधातः कत सद्या ॥ १०
काञ्चाव्यन्तः दुनिनातापि चिन्ता महोयसी ।
राजदार फलस्वैव क्रियते माद्यमन्दिरे ॥ ११

"You have thrown out your tongue to show that you feel ashamed. I have also come to know with all certainty that your mother is also standing with her feet on the breast of your father." Even though Rent was hearing the song with her ears her mind became diverted with the thought of a court case. Instantly, Gadadhar got his voice choked and had to stop his song. Gadadhar beaame furious and giving a violent slap on the body of

मध्यलोलायां ध्रम अ:।

Rani said, "How do you include in the thought of court case in the temple of the Goddess?"

বঙ্গানুবাদ :--

জিহাব্যাদন করিয়া তুমি যেন অত্যন্ত পচ্ছিত। ইইতেছ। অতএব হে দেবি আমি জানিয়াছি বা বিশেষ ভাবে জানিয়াছি ডোমার মাতা কি ডোমার পিতার বন্দে এইরূপ পা দিয়া দাঁড়াইয়া আচেন। ২৬

এইরূপ ভাবে বিগলিত অঞ্চ লোচনে গান করিতে করিতে পূলক সমাধিত হউয়াছিলেন। ২৭

রাণীর কর্ণ যুগল গানে নিবিট ছিল কিন্তু মনটি কলিকাঙার বিষয় কর্মে আবিট ইইয়া বিচারালয়ে আমার মোকদ্মার ফল কি ইইল এইজন চিন্তা করিছে ছিলেন। রাণীয় সেইজন চিন্তার জ্ঞা গায়ক পুলকের তৎকগাং কঠবোধ ধইলে গায়ক আরু গান গাহিলক পাবিবাছিলেন না। ১৮১১

পরস্ত পূলারী এ জন্য জ্ঞান শূন্য হইয়া মহারাণীর পৃষ্ঠ দেশে

এবং অভ্যন্ত ছংখেব সহিত বলিয়াছিলেন এই মায়ের মন্দিরেও বিচারালয়ের ফলের জত গুরুতর ভাবে ভাবিতেছে। ৩১

> मन्दिर हार देगस्या राजग या परिचारिकाः। ता स्ट्रागीभनं कमं पूजकस्य तु तिहिधः॥ १२ मर्बोद्धा सर्थना भूला रिक्तभय नावेदयन्। ग्रमासाधारियो राजग रिक्मी ये महावसाः। ११

मध्यकीलायाः वम अः।

पूजकः योचते सब्बें क्षीध संस्क लोचनाः।
दूतवैगागतास्त्रव वन्युं तं न्तीष्टग्रङ्गलेः ॥ १४
प्रश्चीतुम्रद्यतास्त्रास्ते ताहगमपराधिनः ।
सब्बें चं विन्न मनसस्त्रव ये क्षमीचारिणः ॥ १५
कर्मणा विपरीतेन चर्मुहिस्तुर्मं सारवः ।
स्तुकामाः पूजकः तं नाना वादाःक्षतास्त्रदा ॥ १६
मारयैन वधाने नः कुब्बें नः मन्दिराहरिः।

एव' नाना जनानान्तु नाना सिद्यान्त कारियाम ॥ ३०

On seeing this act of violence on the person of Rani, the attending maid servants raised an alarm and called for the body-guards of Rani. They came to the spot in great fury to get Gadadhar chained. The managing staff of the temples also were greatly perturbed. Hot-headed discussions over the matter caused a great tumult and such shouts as "shame", "shame", "fie on him", "Give him a good thrashing", "kill him", and "Turn him out of the temple". Everybody put forth his own decision over the matter.

|1 32 to 37 ||

বঙ্গান্তবাদ :--

মন্দিরের হার দেশে পশুমোন রাণীর পরিচারিকা সকল পুজ্কের তাদুন অত্যন্ত অশোভন ব্যাপার দর্শন করিয়া সকণেই চঞ্চল হইয়া রাণীর পুষ্ঠ বক্ষক সকলকে জানাইয়াছিল। ৩২

मध्यलीलायां अम अ:।

অন্তর্গারী মহাবল বনী সকল শ্রুত মাত্রে ক্রুত বেগে ঘটনা স্থলে আসিয়া পুদ্ধককে দোহ শৃথলে আবদ্ধ করিবার জন্য ক্রোধ সংরক্ত চন্দুতে সেইরূপ অপরাধীকে দেখিয়া ধরিবার জন্য উভত ইইয়াছিল। ৩০)০3

এবং সেইস্বানে যে সকল কর্মচারী ছিলেন উহোরা সকলেই অতান্ত উদ্বিয়া হইয়াছিলেন এবং সাধারণ জনগণ ও ভাগুল নিন্দিত ব্যাণারে চতুদ্দিকে মহা কোলাহল করিয়াছিল। ৩৫ -

এবং ডাদৃশ পুজৰকে বিশেষভাবে প্রহারের জন্য চেষ্টা ইইডেছিল পুজৰকে বন্ধন করিয়া কারা গৃহে লইয়া যাও অথবা মেরে ফেল।

কিংবা মন্দির হইতে বহিছত করিয়া দূর কর এই রূপভাবে বত প্রকার দিছান্তকারী বহুতর ব্যক্তির তর্ক বিতর্ক বারা মন্দিরের চত্দিকে অভান্ত কোলাহলে পরিপূর্ণ ইইয়াহিল। এবং বহুলোক প্রকৃকে হিকার দিয়াহিল। ৬৩৭।৩৮

नानातर्कवितर्केन ध्वनित' सन्दिर' धृय'।

प्,वाकष्यापि धिक्षार सददुर्वेषुत्रा जनाः ॥ ६८

तयोविययमान्यस्य नाना जल्पन कल्पने।

तो सु सन्दिर सभ्ये ष्टि धैया गाम्योच्यं संयुतो ॥ ६८

प्,वाक्षय न भौतिष न वा चिन्ता कष्यचन।

तद्गति च चायस्य' नगस्य वायुना यया ॥ ६०

अनाधार रत' विया गुवरेष्डयति धृतः।

अवशोभूत प्रस्ट पिता वि करताइनन्॥ ६१

मध्यसीनाया' ७म अ:।

. करोति तनसङ्घतार्थं निज्ञङ्केन यथा तथा। राज्ञाङ्केन कराधात: छतोऽनेन सहाकता ॥ ४२ .. चपेटांधाततथापि प्रकृतकस्य सुखोदितः। बाष्यं राज्ञा सम्बोसेट सत्यन्त सकरोत्तदा॥ ४१

But both of them about whom all these turultuous discussions were being made were sitting in the temple with profound gravity. Gadadhar was not moved by any sense of fear or anxiety and remained firm. Just as a teacher punishes his pupil for misconduct or father punishes his son for an act of disobedience, so also Gadadhar gave her the slap to prevent her mind going astray. The heart-rending words of Gadadhar caused more pains to her than his slap, 138 to 43%

. বঙ্গাতুবাদ ঃ—

বেছইজনের :ব্যাপার লইরা জ্বনা ক্রনা চলিতেছিল। সেই দুইজন অর্থাৎ পূজক ও মহারাণী হাঁব ওগভার ভাবে মন্দির মধ্যে বসিবা জিলন। ৬৯

রেল্লপ বার্ব প্রবৃদ্ধের ইইলেও ওজাফ পর্বত বিচলিত হয় না ওজাপ অভাত নিজ্নীয় ঘটনা ঘটলেও পুনকের ভয় চিতা বা কিছু মাত্র চাঞ্চলা ঘটে নাই। ৪০

স্বাচাঃ বিহীন শিশুকে গুজু যে ভাবে শাসন করেন বা অধাধা পুত্রকে পিতা তাহার মধুলার্থে যেরূপ করাথাত করেন সেইরূপ এই মহাল্লারানীর মন: শুক্তির জন্ম পূর্তে করাথাত করিয়াহিলেন। ৪১/৪২ मध्यन्तीनायां ०म अः।

কিন্ত চপেটাঘাত অপেকাও পৃচ্চকের মূধ নিঃস্ত বাণী রাণীর অত্যন্ত মর্মাঘাত করিহাছিলেন। ৪৩

विचारानय चिन्तां में कयं जानाति पुजकः ।
दिव्यदृष्टि प्रभावेन जातमेतस संगयः ॥ ४४
अतो में सूरणं रण्डो दूरणं न फदाचन ।
निर्दाणियः सरोपाष्ट्रं ततो दण्डः ग्रभावः ॥ ४५
भनुतमा महाराष्ट्रं कारोर चच्छा भूगः।
दूरीकृत भट्ययंगा पुजकः सम्यूज्यत् ॥ ४६
एवः श्रीमदुरानायः ग्रुखः संदृष्टयान् स्वयः ॥ ४०
दृतं मन्दिरमागयः म्हण्यं संदृष्टयान् स्वयः ॥ ४०
दृतं मन्दिरमागयः महण्यं संदृष्टः च ॥ ॥
यहना पूजकः कृता सर्वस्ता वाँचता स्पृष्टः ॥ ४८
ततोप्रवीत्तरः राष्ट्रो महुरं गद्रगदेः सर्वः ।
सातुः योभवतारिष्यां गानपवणमावतः ॥ ४८

She was convinced that due to some divine power Gadadhar could know of her thought about the Court case. She was guilty and was therefore, rightly punished. Rani who sorely repented for her fault, scared away the servants by her stern order. When the matter was reported to Mathuranath, he rushed into the temple and asked his mother-tr-law to tell him how it happened. Rani narrated all about it and concluded saying, "As I was listening to the holy song, I was thinking of the Court case, II 44 to 49 II

मध्यनीसायं। ७म अः। 📑

বঙ্গান্থবাদ :--

রাণী মনে মনে ভাবিয়াছিলেন যে আমার বিচারালয়ের চিন্তা পূজক কি প্রকারে জানিতে পারিলেন বোধ হয় দিবা দৃষ্টি প্রচাবেই ইবা অবগত হইয়াছেন ইবাতে সন্দেহের কারণ কিছু মাত্র নাই। ৪৪

অতএব আমার এই দণ্ড অনন্ধার স্বরূপ ইয়া কধনই দ্বিত হইতে গারে না পূলক নির্দেশি আমিই অত্যন্ত দ্বিতা অতএব এই দণ্ড আমার শুত্রদায়ক ইয়াতে সন্দেহ নাই। ৪৫

এইরপ ভাবে সেই সময়ে মনুভগুৱা রাণী মহান্ত কঠোর বাকে ভূত্যবৰ্গকে দুবীসূত করিয়া পৃথকের বিদেব ভাবে পূজা করিয়াছিলেন। ৪৬

তৎপরে মথুবানাথ প্রকের রাণীর প্রতি এতাদৃশ অভায আচরণ শুনিষা জতবেগে সেই স্থানে আগমন করিয়া খঞামাতাকে জিজ্ঞাসা করিলে তথন মহারাণীও মন্দির মধ্যে যে ব্যাগার ঘটিয়াছিল তাহা আজোপান্ত মধুবানাথকে বলিয়াছিলেন। ৪৭৪৮ অতঃপর মহারাণী কাঁদিতে কাঁদিতে মধুবানাথকে বলিলেন

মাতা ভবতারিণীর গান শুনিবা মাত্র। ৪৯

कय धेपियकी चिन्हां कता तत तदा मया।
अतोद्ध में सहान् दोवः सञ्चातः सत्वमेब हि। ५०
भी तात मयुर त्वन्तु पृत्रकः रच सर्वतः।
न पीड़ितो येन केन नदापि स्वात् सुपूनकः॥ ५१
न्तुत्वेवं मयुरानायः सिसानाः क्षतनांस्तः।
स्वार्वायादस्यारः कितान्यः मा सङ्गत। ५२
भावाञ्च हि सत्यापि न्याः स्वरंता। ५२
भावाञ्च हि सत्यापि न्याः स्वरंत। ५२
स्वाराञ्च हि सत्यापि न्याः

मध्यतीताया' ध्म अ: ।

वराइनगरे प्र्वाश्वाद्यद्वेऽप्यतिन हि । जापक व्राह्मणस्यान्यसनस्क्रस्य च कोपिना ॥ ५८ कतस्यप्राचातोऽपि गण्डदेग्री सहासना । तातस्य सतरा मेतद्विद्वाचरण वह ॥ ५५

"So I have committed a very sinful act, Dear son, take every step to protect Gadadhar from any pains from any scurce. On hearing this Mathuranth came to the conclusion that it was a stage of divine madness which would cause great fury even for a very negligible offence. Some time back, on the bank of the Ganges at Baranagar, Gadadhar slapped on the chesk of a bramhin who became absent-minded in his act of counting holy names. Such feats of anger on the part of Gadadhar were seen on many other occasions.

It 50 to 55 II

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

সেই সময়ে কেন আমি বৈষয়িক চিন্তা ক্রিয়াছিলাম। অভএব এম্বলে আমার ভয়ঙ্কর গোষ হইয়াছে। ৫০

হে পুত্র মধুর । তুমি বয়ং পুজক কমিঠ ভটাচার্য্যকে সর্বতো-ভাবে রক্ষা কর । যেন তাঁহাকে কেহ কথমও কোনরূপ নিপীড়িড না করেন । ৫১

তথন মণুরানাথ হাণীর কথা তনিয়া এইকণ সিদ্ধান্ত ছির করিয়াছিলেন যে ইহা দিব্যোমাধের লক্ষণ আমার বাবাতে আজ এই লকণ সম্পূর্ণক্রণে প্রতিভাত ইইয়াছে। ৫২

मध्यतीलायां धम अ:।

যদি কাথারও ভাষাবস্থায় স্বল্লমাত্রও ক্রাট হয় বাবা ভাষা দেখিয়া স্বায়িত্বা জ্বলিয়া উঠেন। ৫০

ইতিপূর্বে বরাহনগরে গঞ্চার ঘাটে কোনও একটি জাপক আলগের অফানক দেখিয়া তাঁহার গওস্থলে করাঘাত করিয়াছিলেন। সুভরাং বাবার এমত অবস্থায় বিক্লছাচরণ বহুসলে দেখিয়াছিলেন।

> वायुरोग प्र्चेषिञ्चं सला श्रीमञ्जरो सङ्घान्। कलिकातास्य विस्वात वैद्यराज सङ्गिणम् ॥ ५६ कुमारट्नि वास्त्रय वैद्यशास्त्र विद्यारट्।

गङ्गाप्रसादमाङ्गय चिकित्सां समकारयत् ॥ ५० इति श्रोरामेन्द्र सुन्दर मिकितीयं विर्विते श्रोप्रीरामक्रण्यागवत् पारमङ्ख्यां संज्ञितायां गदाधरस्य प्रजानन्तरः गान प्रच्छवनेन राज्ञा सनवाखनाः दृष्टा राज्ञाङ्गे चपेटाचातद्यो सध्यतीलायां सतसी-इध्यायः ॥ ७

Mathuranath thought that this might be due to some disease. So he got Gadadhar treated by Ganga Prasad, the best physician of the times.

Here ends the seventh Chapter of Madhyalla in the "Sri Sri Ramkrishna Bhagabatam" written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha.

বঙ্গান্যবাদ :—

ভতএর ইহা বায়ুরোগের পূর্বলক্ষণ। মধুরানার এইংগ দিল্লান্ত করিয়া কনিকাতা নহানগরীর স্থানিত বৈভরাল্যহারি গলা প্রসাল দেন নামক ক্রিয়াল হারা চিকিৎসা করাইলাভিলেন। ৫৬০০

मध्यनीनाया ' ०म अ:।

শ্রীরামেন্দ্র ফ্রন্সর ভক্তিতীর্থ বিরতিত জীপ্রীরামকুষ্ণভাগবতের মধানীলার সপ্তম অধ্যায়ে রাণী অফ্রন্সরা ইইলে গরাধর রাণীর গাত্রে ভয়করভাবে করাঘাত করেন ইহাই বর্ণিত হইল। (ম: ৭ম অ: সমাপ্ত)

मध्यनीलायां चष्टमीऽध्यायः।

ततो नगमनमङ्गनामना विधाय देव्यास्तद पूर्वसाधन'। देनन्दिनाध्यात्मकभावासहितःकर्तुं न यक्तः सतसत्ययेवतः॥ १

> भावावेयात् सर्वेदा तम्प्रयव्वात् वाद्या पूजा वर्जिता वैयक्षा। पूजी भीग यत्नतः सम्प्रदाय सत् पयात्तत् यायदानं चकार॥ २ कदायि वा ध्यानीममन चिक्तो विस्तव्य पूजा जगदिव्यायाः। देव्याप्रस्तैः यिव विज्वपते र्थनादिसिः पाच्यं निजा हि सूर्त्तिः॥ ३

Goddess revealed her own divine self to Gadadhar. From now onwards Gadadhar failed to perform services in regular order due to his divine preoccupation. (1 to 3 ()

বঙ্গাত্যবাদ

অন্তংগর অগতের মঞ্চলস্বরূপ মদলময় গণাধর দেনীর আলোঁকিক সাধনা করিয়া যে দেবীকে যোগিগণ সর্বদ। ত্রন্থানয়ী বলেন। সেই দেবীর আলোঁকিক স্বরূপ গদাধর প্রান্তাক করিয়া জীব্যুক ইইয়াছিলেন। ১০ श्चीश्रीरामञ्जूषभागवतम्

मध्यनीलाया दम थः।

দর্বনা ভগবদ্ধাবে বিভাবিত অন্তঃকরণ গদাধরের প্রতিদিন আধ্যাত্মিকভাবের বৃদ্ধিবশতঃ এবং কর্ম্মকাণ্ডের পরণারে অবস্থিত

₹44

वमणः खवणातिनीत भूका कतिए ममर्थ रन नारे। मर्द्रशा खारादरम তম্মন্ত হেতু নিয়মিওভাবে সাধারণ পূজা হয় নাই অগ্রে ভোগদান করিয়াত ২ পরে পাল অর্ঘাদিতেন। ২

কোন সময়ে বা ধ্যান নিমগ্রচিত্তে ভগবতীর পূজা ভূলিয়া গিয়া দেবীর বিধপত্র পূষ্পা ও চন্দনাদি দিয়া নিজের পূজা করিতেন। ৩

> भीग्यदृश्ये भीजन' स्रविधाय खोच्छिटावैभींगटान' समर्प्य । विस्मृत्यासा वर्च कास्त्रोदि भाव'

तस्यौ स्तब्बी वृहमुत्तस्वभावः॥ ४ दगायामस्या' तातस्य महादेव्या.प्रपूजन'।

असमात्र्यमर्चं मन्ये सेवाया वाद्यारुपतः ॥ ५

तानान्त:करण' बाह्य विषया दिनिवॅनित'। अतोऽस्य प जन' बाह्य' विषतुत्ता' हि निषित' ॥ ६

विस्रश्रीय श्रीमध्रः पृजकार्धः प्रयवनान् ।

क्षपया भवतारिख्याः पूजकं प्रावतत्वणात्॥ ० गदाधरस्य कालेऽस्मिन् विख्य तनयः सुधीः। सविद्यतः सटाचारः कर्याठो शामतारकः ॥ ८

Gadahar himself would eat a portion of the cooked rice and dishes intended for the Goddess and offer the remaining portion to the Goddess. He lost all sense of the difference between the worshipper and the worshipped, and remained unconcerned with a vacant mind. Mathuranath mused in himself, "In this state of mind, I think, it

मध्यनीनायां दम अ:।

is not possible for Gadadhar to perform the services to the Goddess which are, with him, as avoidable as poison." So Mathuranath made up his mind to appoint another priest in the place of Gadadhar. Just at that time pandit Ramtarek, the son of Gadadhar's uncle, was available for the job. He was a good scholar and came to Dakshineswar on the look-out for a job. II 4 to 8 II

বঙ্গানুবাদ :--

এবং দেবীর ভোগামব্য বয়ং ভোনন করিয়া দেই উছিই আমাদি বারা দেবীর ভোগ দিয়া পূজ্য পুলকতাব ভূলিয়া গিয়া বৃদ্ধ মুক্ত বভাব গদাধর শুক্তভাবে অবস্থান করিতেন। ৪

সেবার অরপ সাধারণভাবে নিয়মিত থাকায় এনত অবস্থায় বাবা গদাধরের মহাদেবীর পূলা আমি অসম্ভব কলিয়া মনে করি বাবার অন্তক্ষরণ সংগ্রাতি বাহাবিষয় ইইতে সম্পূর্ণরূপে পৃথক ভাবে অবস্থিত। অতএব বাবার বাহা পূলা বিবহুল্য ইহা এক বিশিক্ত। ৫৬

এইপ্রকার আলোচনা করিয়া মণ্যবাব্ জন্ত একটি পুত্রকের জন্ত চেটা করিয়াছিলেন। এমত অবস্থায় গদাধরের গুলতাত স্বামকানাইয়ের পুত্র জানী সবাচারী কর্মসুশল সুপণ্ডিত বামতাবক কর্মপ্রাপ্তির জন্ত দক্ষিণেয়রে আদিয়াছিলেন। ৭৮

> आगतः कर्ममाभाय दिविधेम्बर मन्दिरं । गदाधरस्य रोगोऽयं यावत्र याति निधितम् ॥ ८ तावदं पूजनं मातुः करोत् रामतारकः । इत्तधारीतिनामास्य मदत्तः ठाकुरेण् वे ॥ १०

तिशत इसधारीति नाम्मैव विदिती सनै:।

इनधारी त्रतो भूत्वा पुनकस्य पदेऽपि तः॥ ११
स्वाहारार्वः श्रीमञ्जूरः विद्यापित मयाकरोत्।
स्व पाकः भचित्रणामि नान्यपाकः सदायकः॥ १२
- गुलातन्मयुरानावीऽदुरवाच इन्नधारितः॥ १३
- क्रवमेनः तन स्वाता भागिनेवीऽपि प डितः॥ ११

At once Ramtarak was appointed to do the services to the Goddess till Gadadhar was cured of his disease Previously Ramtarak was named as Haladhari by Gadadhar. Accordingly here also he was known as Haladhari. On his appointment he gave out to Mathuranath that he would prepare his cwn meal as he never took rice cooked by others. Mathuranath argued, "Why, then, do your brother and the learned nephew take the cooked rice offered to the Goddess".

বঙ্গান্তবাদ :---

গণাধরের এই বাল্যোগ বতদিন প্রায় আহোগ্য না হয় তত্তিব রামতারকই তবতাবিশীর পুলাকার্যা কঞ্চন। এইরূপ নির্নারিত বা বাবলা চইয়াভিল। ১

এই রামতারকের নাম পূর্বে কামারপুরুরে ঠাকুর হলগারী রাধিয়া-ছিলেন। এই দকিণেখরেও রামতারককে হনগারী নামেই পরিচিত কটতে হটরাচিল। ১০

मध्यतीलायां पम थः।

হলধারী পুলকের পদে ত্রতী হইয়া নিজের আহারের জচ্চ মধুরা নাথকে জানাইয়াছিলেন যে আমি অচ্চের পাককরা জব্য খাই নাই। অতএব আমি নিজে পাক করিয়া খাইব। ১১১১২

মৰ্ববার হলধারীৰ কথা গুনিয়া বলিয়াছিলেন এক্রপ কেন্ ? ভোৱ ভাতা এবং পশুক্ত ভাগিনেয় ইহারা দেবীর প্রায়াদীয় অন্ন ভক্তিপুর্বক ভোজন করেন। ১৩

प्रसादीयामं देखाम्ही अत्रता भचयती भृवः।
मञ्जर्ते व सुत्रे ऽपि श्रीरामतारकोऽप्रमीत् ॥ १४
आतुर्गे उमेद बुद्धिलादुमागीवनम्बनात्।
न दोयस्त्रस्य तद्द्र्ये प्रसादीयात्र भोजने ॥ १५
सामिनीशेऽपि तस्यै व वयताप्राम्म हित्तः।
गदायस्य मद्द्रभातम्बत्तं तत्र्यतम्ब हि ॥ १५
कर्याः गतेषु प्राचेषु तया न कारवाम् वे।
ब्रह्मात्वाम्भीनिहायास्त्रो न म्स्वननं भयेत्॥ १०
इत्यादि सतिनेवा भवस्याः म्यूजनन्।

Ramtarak replied, "As my brother has raised hisself for above all such limitations he can do as he likes with impunity. My nephew is subservient to him and has no separate entity. As to myself I shall never do it to the last day of my life, as I believe that my religious austerity will be impaired if I do so." In absence of any oth atternative, Haladhari was allowed to have his own way. He however, could not be free from all doubts as to the uncommon spiritual achievement of his brother, Gadadhar. Il 14 to 18 uncommon for the property of the second second

२०५ योयोरामञ्जूषमागयतम् सम्यनीलाया पन अ:।

বঙ্গানুবাদ

মধুরবাবু এই রূপ বলিলেও বানডারক বলিয়াছিলেন স্থামার ভাঙা গদাধরের অভেন বৃদ্ধি বশতঃ এবং উচ্চ মার্গ অবলম্বন বশতঃ তাঁহার পক্ষে এইরূপ প্রানীয় অন্ন ভোমন মন্ত দোম হয় না।

১৪।১৭ ভাগিনের হর্মন আমাম আভার বগুডা প্রান্তি হেতু তাঁহার যেমপু মত ভ্রমুরামেরও সেইমপু মত। ১৬

কিন্ত আমাপের কঠাগত প্রাণ হইলেও আনথা ঐকণ আচরণ করিব না ভাহাতে আমার বাহ্মণা বর্ম নিঠার হানি ইইবে। ১৯ এই কণ ভাবে ভোলন নিঠারকা পূর্বক হলধারী পেবীর পূজার তাই ইয়াছিলেব। কিন্তু হলধারী আলোকিক ভাবে ভাবে অবস্থিত গলাধ্যের সাধনাম বিশেষ ভাবে বিখাস বালন করিতে সমর্থ ইইয়াছিলেব না ১৮

> साधनायां सुविगानः कर्तुं न सर्नया सतः । कदावि वा तदाचारे संगयः प्रकशिकतः । १८ एकदा वा स्वयानां भूरिरुपामधाकरोत् । एवमहिन काणि विद्वविन तम्ययाकामा । २० दिया सह मायमाः सुर्चेता ठातुर्दण हि । स्त्रायानां कर्ते देवाः पुत्रे व मिग्ना यया ॥ २१ कदावि वा पादमूने यितनः स्तर्मवर्दाः । क्रीडे सुरू महादिव पुत्रः सां पुत्रवत्नम् ॥ २२ पदमुक्तः सहादिव्याः पदीर्द्षशः मनक्ता। । अन्द्रभिः निक्र पारे शे हृद्धमाधाग्यत् ॥ २१

सध्यतीलायां दम् अः।

Some times the conduct of Gadadhar seemd to be quite unbecoming. At other times it appeared to be deserving unreserved praise. Some times again he was seen to behave like a son to his mother. He would suck the breast of the Goddess like an infant. Some times again he would fall at the fest of the Goddess and cry aloud saying, "Oh Mother, be kind to take me on your lap." He would wet the feet of the Goddess with his tears and hold them firmly. If 19 to 23 II

বদানুবাদ :---

ক্ৰন্ত্ৰা গ্ৰাধ্বের স্পাচারে সন্দেহ করিতেন ক্গন্ত্ৰা ভূরি ভূরি প্রসংশা করিতেন এবং কোনসময়ে গেবিডেন ঠাকুর তথ্য ভাবে দেবীর সহিত গর্ভ ধারিণী মাতার মত ব্যবহার করিতে-ছেন কথন ও বা শিশু পুত্রবং দেবীর তুনপান করিতেছেন।

25/20/52

অভা কোন সময়ে দেবীর পাদতলে পতিত ইইয়া ক্রন্দন বরে বলিতেছেন হে পুত্র বং সলে মহাদেবি আমি তোমার পুত্র। আমাকে কোপে করুন।২২

এই বলিয়া নিজ বক্তৃল দেবীর চরণে স্পর্শ ক্রাইয়া অ≛ সিক্ত পাদ্ধুগল দৃঢ্ভর রূপে ধারণ ক্রিভেন। ২০

> भावोच्हामिमा हुश इनधारी सुविद्यितः। अवरदुषकप्टेन ठाकुर भावविष्यदम् ॥ ३४ परे लामय जानामि ब्रह्मरूपिणमीक्दरः। श्वत्वेत्र प्रत्युवपिदः ठाकुरी इनधारिणम्॥ २५

मध्यतीनायां अमं अः।

सावधानो भय खंभी न पुनिंदस्कृती भव। यु.वा गादाधरी वाच' इल्लार्याग्रवीहचः॥ २६ व्यत्करूप' युनस्वं में गीसुं नालसिंस भुव'। ऐक्तरिवो सहाग्राह्म स्वयि नृन्' समागता॥ २० क्वया करणामय्या शातमय भया हर्न्म। तती गदाधरेणोक्षः वसाय दिव्यं खरे॥ २८ कवित्वान्ता मया सार्व् तती शास्त्रामि ते मत'। एवसुक्का महातेजासुण्यीभाव' गतः संहि॥ २८

On seeing such outburst of spiritual exuberance Haladhari spoke out to Gadadhar, I have realised to-day that you are none but God's own self." At this Gadadhar replied, "Be careful not to forget again." Haladhari said, "you shall not be able to conceal your true self from me. It is now beyond all doubt that you are now bestowed with the divine power. I have learnt this to-day by the grace of the Goddess." Then Gadadhar said, "Oh Haladhari, if you so please you may stay here for some time so that I may know of your views." On saying this Gadadhar kept silent. 28 to 29

বঙ্গান্তবাদ :---

হলধারী গদাধর ঐ রূপ মহাভাব দেবিহা ভাব বিগ্রহ ঠাকুরকে উচ্চকঠে বলিয়াছিলেন ওরে আজ আমি তোমাকে প্রকাষরূপ ভগবান বলিয়া জানিলাম। ২৪

मध्यनौलायां पम अ:।

এই কথা শুনিরা ঠাকুর হলধারীকে বলিয়াছিলেন ওচে তুমি
গাবধান হও পুনর্বার ভূলিয়া বাইও না। হলধারী গদাধরের
ঐরপ কথা শুনিয়া বলিয়াছিলেন তুমি তোমাব অরূপ আমার
নিকটে পুনরায় গোপন করিতে পারিবে না। ইহা এব সভা যে
ঐবরিকী মহাধতি তোমার অন্তরে পূর্বিশে প্রকাশিত হইয়াছে।

করণামরীর রূপায় আমি আল বিশেব ভাবে লানিয়াছি। ২৬১২৭ তৎ পরে ঠাকুর বলিয়াছিলেন ওবে হলধারী কিছু কাল আমার সহিত পকিবেশরে অবস্থান কর তাহা হইলে তোমার বণার্থ মৃত কি জানিতে পারিব। এই কথা বলিয়া ঠাকুর মৌনভাব অবল্যন করিয়াছিলেন। ২৮।২৯

ततः कतिषयाइ:स गतेषु इत्तभारिण ।
ठाकुराचरण' इष्टा भावान्तरसृपस्थितं ॥ १०
योऽसी गदाधरः पूर्व भावान्तरसृपस्थितं ॥ १०
योऽसी गदाधरः पूर्व भावान्तरसृपस्थितं ॥ १०
स्तवान् पेषुयस्तकं पा एतेनायकेन हि ॥ ६१
दीनलस्येव संस्थितं प्रश्ना देव एव सः ।
साधनार्यः साधारण स्वास्ट्रयमग्रभम् यत् ॥ १२
स्थानं तहीतकरण' स्ववस्तिन न कुप्छितः ।
विस्वीचिक्ष्यप्रवाणि मस्तकं वं गदाधरः ॥ ११
खब्बिक्षि दिद्याणं गद्वागर्में न्यायायत् ।
सम्मार्जनी' स्वयं नीलोच्छिट स्थानममार्ज्यत् ॥ १३

After some days, on seeing the peculiar conduct of Gadadhar, Ha'adhari revised his opinion about Gadadhar. He observed that

श्रीश्रीरामकृष्णभागवतम् । मध्यलीलाग्रा' स्म अ:।

২৬২

Gadadhar, who entered into unending arguments with his learned older heaten against

ments with his learned elder brother against accepting offered rice, could now wash with his own hand the place covered with the untouchable remains of meals, and corry them on his head to the Ganges. 30 to 34

বঙ্গামূৰ্বাদ :--তং পৰে কিছু দিন গত হইলে ঠাকুরের কার্য্য কলাপ দেখিয়া

ংলধারীর মনের অবস্থা অফরেপ ইইরাছিল। ৩০

থবাং হলধারী ভাবিয়াছিল যে গাগধর ভরভারিপ্রর প্রাগদের

এহণ বিষয়ে জ্যেষ্ঠ ভাঙা বামকুমারের সহিও নানা ভাবে ওর্ক
বিতর্ক করিয়াছিলেন আল্ল সেই গাগধর দীনভা সিদ্ধি লাভের জ্যা
সাধারণের। ৩১

অস্পুশ্চ অনিষ্ঠ কারক উচ্ছিন্ট স্থান মার্নিত এবং উদ্ভিষ্ট পত্র মহকে লইয়া গলাগতে ফেলিয়া দিতেছেন। ৩২। ৩১। ৩৪

पुनरस्वदिने साधुः समयुष्मिद्गीयत् ।
सन्नेजीवे ग्रिवचान साधनिषदि सुधैः ॥ १५
दिद्विस्तिष्ट महानामकरीवेजनः स्वयः ।
हार्चानाद वोधेन सम्प्रकीयरियाय्यन् ॥ १६
स्वतेयमानस्युतो स्टब्विन्य गदाधरः ।
यथा पनो स्थितः ।। १०
हृद्वा चैर्यस्य तिः सामी स्वधारी गदाधरम् ।

मकीध सक्तर्यम्तन्त् कि' लत' भीः कुद्दिना । ६८

मध्यतीलाया दम अ:।

ज्ञानतः पिततोष्टिष्ट गलाधंकरणङ्गतम् । तिन त्व' पितिती भूता चण्डानत्व' गतीऽपुना ॥ १८ परन्तु ते पुत्रक्रन्या विवाहो न भविष्यति । सामाजिकत्रनै स्त्वन्तु वींजूती नात्न संगयः ॥ 8°

On some other day Gadadhar showed his sense of equality in all beings disregarding all difference between himself and the poor lepers. He also ate the remains of meals left by the lowest classes of people, with great devotion as if these were the gifts of God. He also danced in joy like a poor man suddenly growing rich. At this Haladhari lost his patience and said, "Oh Gadadhar what a fool you are? Don't you see that you have lost your rank and status by deliberately taking the remains of meals of the untouchable classes of people. You and your posterity will surely be condemned by society.

বঙ্গান্তবাদ :---

ঠাবুর অফ একদিন দরিত্র ও কুঠাদি রোগ এত ব্যক্তির সহিত নিলকে কিছু মাত্র তেলবুজি না করিত্রা সর্বে জীবের সমবুজি দেখাই তেছেন। এবং সর্ব্ব জীবে শিবজানে এত্রপ অত্যন্ত অপবিত্র মহাপাতকী গণের উজিফটান্ন চোজনেরও কিছুমাত্র কুঠাবোধ করিতেছেন না। २७8 श्रीश्रीरामक्रष्णभागवतम्

मध्यतीलाया' प्रम अ:। এবং মহাপ্রদাদ বোধে মন্তবে ধারণ বরতঃ দরিজের ধনলাভের

ଏହା ୧୯

মত প্রমানন্য বোধে নৃত্য করিতেছেন। ৩৫। ৩৬

ঠাকুত্বের এইরূপ বিকল্পাচরণ দেখিয়া হলধারী অধৈর্য্য হইয়া কুদ্ধ ভাবে বদিয়াছিলেন তুমি কুবুদ্ধি বশতঃ এসকল কি করিতেছ।

দেও আনপূর্থক চণ্ডালাদির আন থাইলে চণ্ডালক প্রাপ্ত হয এইরূপ দারে বাব্য অতএব তুমি চণ্ডাল হইয়াছ। ৩৯ সামাজিক ব্যক্তিগণ কন্তৃকি তুমি পাঠিত্যক্ত হইতেছ। তোমার পুরুক্তাদির বিবাহ হণ্ডয়া কঠিন। বা তুমি অঞ্চ হইতে জাতি

हुए हु रहेल । ८०

संग्राः सूप मानस्य वाष्ट्र न हमधारिणः ।

अवार्ध यें गाश्रोयमे धारुषस्य ग्रीमानः ॥ ६१

तिः प्रीपं भनतामाय धें ये सतुमंदालाः ।

सतीदनस्यस्य सुक्त लीधारुप्तिशासः ॥ ६२

प्रीवाच दाहुरस्यन्त् युख्तः 'हस्थारिषम् ।

त्वया त्रीभगवर्गीता धीताचाध्यायता भृषः ॥ ६६

वेदान्तवाक्य स्तीमस्य विचारीः गिक्त स्त्वया ।

ग्राह्मव्यास्थानकाते तु जनिक्य ति भन्यते ॥ १८

सर्वे म्रह्मम्य जनदिति कि 'नासिभाव्यते ।

सर्वेम्द्री ब्रह्मार्डटिः कर्मच्येति स्दीच्यते ॥ ६५

नारायण स्वरुष्य दुरिस्सावसीजनात ।

জানাথ ম বিন্মারি: साधुनासुपदेगत: ॥ ४६ These words made Gadadher furious. He at once replied, "You have not only read but

मध्यसीसाया पम अ:।

taught others that God is the only reality and every thing else that you see and feel is false. To day all impurities of my mind have been removed by taking the remains of meals left over by the poor untouchables who are but manifestations of the one and undivided." 41 to 46

বঙ্গানুবাদ :—

সংসার কূপে নিমায় হলধারীর কথা তনিছা অসীম গাঞীর্য ও ধৈর্বোর আধার হইলেও মহাবোগী গদাধর অধৈর্য্য হইয়া অঙাস্ত ক্রম্ম ব্যবে মূধ বিস্তুত করিয়া হলধারীকে বলিয়াছিলেন। ৪১ ৪২

তুদি নয় গীতা পাঠ কর ছারেগণকেও গীতা পড়াও বেদাত দর্শনের অনুশীনন কর শারে বাধ্যার সময়ে অতি দুচ্ছাবে বল এই পরিদুজ্যান অগন নিধ্যা একই সভাবতা সমত অসম অসম্য সর্বা এবি বেলা পৃত্তি করাই কর্তবা। এই সকল কথা পুনাপুনর্পার বিদ্যাপাল না গ ৪০া৪৪া৪৫

দহিত নারারণ্যকণ এইবপট সাধুগণের উপদেন। ওতেএব দহিতগণের প্রসাদীর অরচোলন করিয়া আর আনার চিত্ত শুদ্ধি হটরাছে। ৪০

अते दें भगवदाकां स्वातं व्या पिछतेः मदा।
गृतिबैव स्वराठ च पिछताः ममदाँगनः ॥ ४०
किरव्या चित्तित्तचे देव ताहमोऽद्वग्यः मुधी।
ग्राम्यः विद्यामि करियामि प्रिगामियः ॥ ४०
ग्राम्या पित्तनो तो पिठ सूर्यं पिछतमानितः ।
ग्राम्यापागीनिनः तो पिठ सूर्यं पिछतमानितः ।
ग्राम्याणागि सम्बन्धः विद्यनः प्रिमानितं ॥ ४०

योथोरामक्तपाभागवतम् मध्यतीलायाः दस्र अः ।

२७७ योथीरामक्रणभागव

युलैव 'इत्तथारी तु गास्तविद्वाना मुसम । स्वर्गाडित्यस्यामिमान' सर्वे' समजदानदा ॥ ६० स्थुनालेनाविद्यातस्य विदुषी 'इत्तवारिकः। जातवृव' 'सविद्वान्ती जीवन्सन्नी गटावरः॥ ५१

दित श्रीरामिन्द्र सुन्दर भिन्नतीर्थं विरविते श्रेशीरामक्रणभागवते सध्यज्ञीनायां पारमद्वर्शने संहितायां गदाधरस्य सुन्देजीवे यिवज्ञान साधनक्रतीरप्रसोध्यायः॥ प

"Those who have realised the truth never find any difference between a dog and a man. All your studies have been in vain. There is a wide gulf between what you say and what you do." On hearing this wise saying of Gadadhar, Haladhari ceased to boast of his erudition, and came to conclusion that Gadadhar had attained salvation even though he was alive. 47 to 51

Here ends the eighth chapter of Madhyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam composed by Pandit Ramendra Sunder Bhakitiiriha 8

বঙ্গান্ডবাদ :—

অতএন এইরূপ অবস্থায় ভগবানের বাধ্যই প্রমাণ বা পণ্ডিড-গণের সর্বাদা মনে রাখা উচিত অর্থাৎ ভগববাক্য এই যে বিদ্যা বিনয় সম্পন্নে আন্দর্শগবিহস্তিনি।

मध्यमीनायां पम अ:।

ন্তনি চৈন অপাকে চ পণ্ডিতা: সম্পানি: । গীতা ৫আ: ১৮ প্লোক
আৰ্থাং বধাৰ্থ পণ্ডিত যিনি হবেন তিনি বেদজ আক্ষণকে ও বেজপ
বেধিবেন গজ, হাতী, কুলুত ও চঙাগুকেও দেইজপ দেধিবেন। তুমি
আমাকে ভোনাদের মতই ভাবিয়াছ। ভোনতা ব্যমন মূৰে ভোতা
পানীর মত অক্ষই সভাবত্ত মূৰে সর্জবা বল। আর কেবন মাত্র
পত্নীর প্রিফ্রার্যা সম্পান্তেই স্ক্রিণ গাতিব্যত হইরা থাক। ৪৭৩৮

ভোগাদের মত শঠতা বৃদ্ধি আমার নর ? শাব্রাফ্রনীলনকারী পাতিত্যাতিমানী মূর্ব ভোগাকে ধিক ভোগার শাব্র পড়া নিম্প ইং। আনি দিবা চক্তে দেখিতে পাইতেছি। ৪৯

হলধারী ঠাকুরের এইক্রপ সর্বোত্তম শাল্প সিভান্ত ও যুক্তি পূর্ব ক্লা শুনিয়া নিজের পাণ্ডিয়ালিমান দুরীকৃত হইয়াছিল। ৫০

এবং অভার আশ্চর্যাধিত পণ্ডিত হলধারীর ইহাই স্থানদ্রায় তইহাছিল যে গদাধর দীব্যক্ত পুরুষ। ৫১/৫২

ঐরানেক্স ক্রার ভারতভীর্ণ বির্ভিত উল্লিয়ান্ত্র ভার্বত্তর মধ্যনালার করন অধ্যাতে গলাধরের পুততত ভাই রান্তারক বা হলধারীর ভবতাহিশী কাদিশার পূর্যাত বাতী ইবলা এবং গাণাধরের সর্বভাবে শিবভানে সাধনা বলা ইবল। না ৮ম: সমাধ্য

सध्यनीनायां नवसीध्यायः

सन्दिरम्य पतिहासी गत' वर्धचतुष्टय' । किन्तु गदाधरम्याय' दियोनमादी गती न हि ॥ १ स्थाम्याविदि बिगेयचे पैयमुक्त' विचचणे: । न यादुद्धापर्याय्य गत्रक्षप' भवति भव" ॥ २ तात्रदुमादभावण न किदिन् परिवर्त्तन' । भविष्योति नः गास्समग्रतावारम् सद्धाः ॥ ६

योथीसमञ्ज्यभागवतम्।

सध्यतीलार्या ८ स थाः।

वन्मादरीगमुग्नवं मयुरी विकाती ध्रम् । इत्येन ममानोषावैधीवायः ममायितः !! ४ पारोग्व प्यातुरीधेन कृपेणा प्रतिमां भृतिः । पानीव तक्षीं काचि तस्य गप्या समीवतः । ५ अरबदुवभीगारं ग्रीमन्तद्रीगमुक्तवे । तदा गदासोरास्यवा विदिशी क्यानमास्यतः ॥ ६

It was four years since the temples had been founded, but Gadadhar could not be cured of his divine madness. At last the physiciens declared that he could be cured of his madness by sexual intercourse. Accordingly, in consultation with Hriday, Mathuranath managed one night to keep a beautiful women by the side of the bed of Gadadhar who happened to be away from his room. It to 6

বঙ্গান্থবাদ :—

201

মন্দির প্রতিষ্ঠার পর প্রায় ৪ বংসর গত হইলেও গ্রাধ্রের দিব্যোদাদ বা সাধারণ লোকের নিকটে পাগল ভাব নই হইয়াছিল না। ১

ু বছতর চিবিংস্কাপ গদাধরকে দেখিয়া এইরূপ বলিয়া ছিলেন যে বতদিন পর্যান্ত গদাধরের ত্রী দংস্থা না হইবে তত্তদিন পর্যন্ত উলাদরোগ আবোগা হইবে না ইহাই আমাদের শারাচার মত।

मध्यलोलायां ८म अः।

মধুরবাবু চিকিৎসকগণের অভিপ্রায় জানিয়া অভ্যন্ত চিন্তিত হইয়া অব্যর্থমের সহিত যুক্তি করিয়া ঠাকুরের রোগ আবোগ্যের হন্য একটি অবৈধ উপায় অবলমন করিয়াহিলেন। ৪

অর্থাৎ কোনও একটি পরমা স্থল্দরী যুবতী ত্রীলোককে ঠাকুরের উপভোগের জন্য সন্ধ্যার পর জাঁহার শন্যার পার্ছে রাখিয়াছিলেন।

At night on entering his room Gadadhar found the woman standing. He at once shouted in great loy and called in Hriday who feigned to be greafly surprised. Gadadhar knelt down with folded hands and prayed to her with tearful

मध्यनीनामा स्य अः।

eyes, "Oh Mother, if thou hast been pleased to come to my cottage, be pleased to give your blessing to my humble and wretched self."

বঙ্গাত্যবাদ ঃ—

ভৎপরে বাত্রিভে ঠাকুর পঞ্চবটীর কুটীরে প্রবেশ করিয়া ডক্মধো গেই খ্রীলোকটিকে দেখিয়াই আনন্দের সহিত অতি উচ্চ কঠে অর্থাৎ চিংকার করিয়া ভাগিনেয় শ্রীমান স্থলয়রামকে ডাকিয়াছিলেন।

অর্থাৎ বলিয়াছিলেন ওরে হৃত্ত হৃত্ত হৃত্ত শীগু এথানে আয়ুরে শীস্র আয়। আসিয়া দেখ, আমাদের কুঁড়ে ঘরে কে একটি অপূর্ব্ রূপ লাবণাবতী প্রমা সুন্দরী শ্রীলোক রাখিয়া গিয়াছে। এইকপ ভাবে বারস্থার জনয়কে ভাকিবা মাত্র প্রদয়রাম তৎক্ষণাৎ পেই স্থানে আসিয়া সেই স্ত্রীলোকটিকে দেখিয়া যেন কিছুই জানেন না অতাক আশ্চর্যের মত হইয়াছিলেন। ৮/২

তংপরে দেখিলেন সেই পাগল মাতৃল চক্ষের জলে বক্ষাস্থল ভাসাইয়া মা, মা, মা এইরূপ পুন: পুনবর বি গদ গদ করে বলিয়া বীরাসনে উপবেশন পুরুর ক কর্যোড়ে প্রার্থনা করিয়াছিলেন।

হে ভবস্থদরি যদি কুপাপুরুক এই কুন্ত কুটীরে পদার্পণ করিয়াছ তবে তোমার এই দীন হীন পুত্রকে আশীকাদি কর। ১২

> येन में मनमी बाष्कां प्रयेक्षगदस्विका। नारीमात्रे माखबहिद्दं हा सा मग्धता गता ॥ १३

मध्यकीनार्या **०**म अ:।

ठाकुरस्य परीचार्य वैद्योपदेयतीः ह्यया ! रीगगून्य कारयित्वा विषयास्वादसेयुतः ॥ १४ कतं तः मञ्जरेषेहगुपायधावलिन्वतः । किन्त्वचाहुत चन्यों स दृष्टे मां 'झातवास्त्रदा ।! १५ सर्थामनः सर्थाष्ट्रतीरायधं याति हीतताः ॥ आयसस्य तु संस्थापीयभि त्यामः मणिः ॥ १६ तथेय सुस्सस्यमा तक्षो कीमलालिका । भतोव सोन्द्यायुता कामुक प्रीतिदायिका ॥ १० अकोम संयमणास साधनाबिह योगिनः । दृशे नेनैव निर्भूत पापाक्षणन्तरः गता ॥ १८

"Bless me that the Mother of the universe fulfils my desire." The woman became surprised to hear all this. Mathuranath took recourse to this plan to cure Gadadhar of his madness and to tempt him to family life, or it might be that he did so to test his holy innocence. When iron comes into contact with the magic stone it turns into gold but the magic stone dose not change into iron. The words of Gadadhar roused the holiness in the woman and she fell at the feet of Gadadhar. 13 to 18

বঙ্গাতুবাদ :--

যেন জগদখা আমার মনোবাঞ্ছা পুরণ করেন। তথন দেই যুব্তী ঠাকুরের নারী মাতে মাতৃভাব পেৰিয়া অত্যন্ত আশ্চর্যাদ্বিতা চইডাছিলেন। ১৩

मध्यतीलाया दम अ:।

ঠাকুরের রোগ মুক্তির জন্য বৈদ্যবংগ্রি উপদেশ অনুসারে অধবা ঠাকুরের পরীকার জনাই বা হউক যে কোন ও প্রকারে ঠাকুরকে বিষয়ে প্রকেশ করাইবার জন্য মুগুরবার এইরূপ উপায় অবলয়ন করিয়াছিলেন। ১৪

কিন্ত এইরূপ অবস্থায় ঠাকুরের অলৌকিক আচরণ দেখিয়া মধুববাবুর এইরূপ মনে হইয়াচিল যে স্পর্শনিবির স্পর্শ বনত: লোহ ব বর্ণ হয়। কিন্ত লোহের স্পর্শে স্পর্শনিবি লোহ হয় নাই। ১৫/১৬

স্বৰ্ণ হয়। কিন্তু লোহের স্পর্শে স্পৰ্শন্দি লোহ হয় নাই। ১৫।১৬ সেইরূপ এই কোনলাদিনী স্পৰ্শ মাত্রে স্থবদায়িনী কামুক

ব্যক্তিগণের অতান্ত প্রীভিদায়িকা সর্বর্থ নৌনর্বা যুক্ত তরুনী হইলে ও অসীম সংযমী সাধনা সিদ্ধ যোগীর দর্শন মাত্রে সর্বপাপ বিনির্ম্বাক্তা হইয়া ঠাকুরের পাদপল্লে বিলুটিতা হইয়া ক্রন্সববরে বলিয়াছিলেন। ১৭১৮

सा पदी हैं फिता सव उवाच कर्णनरें:!

पित रेंसे वहवी विद्याः स्वरूपं न विद्यान वे ॥ १८
प्रवं जानासि ते रूपः सब्बे वो निन्दिताहाहः ।
चमस्व खपश देव सासुब्र दयाभिष्वे ॥ २०
पवमुक्ता तदा नारी सर्वरेखं परिहाय सा ।
गलनम्नोकतावासा तत् पाटनुष्ठिता सती ॥ २१
प्रणस्य देव देवेगः चाला नारायणः एति ।
तिहनावधि तत्त्वे य साधनायी रता सवत् ॥ २२
तदा समुरानायेन समन्यते तद विचित्ततः ।
राजुर्ण सविद्यातः समेद दुष्टचित्वं ॥ २ ।
चेती विकार वार्त्तयः देवस्य बहुसिज्वैः।
कता पद-पिका तव यव सानी गटावरः । २8

मध्यसीनायां ८म अः।

चन्द्रदिव्यपि पुत्रचा चिन्तयाकुनिता भगः ।
सचि संरचणाय ग्रम्पा यत्न हैतवे ॥ १५
माता संग्र रितः कावित् कामारपुक्ताकानः ।
ग्रीष्ठ तत्र ममागळ देचियेत्रर मन्दिरे ॥ २६
गदाधरः तत्र नेतुः मञ्जराय न्ययेदयत् ।
आकर्षत्र मन्द्रानायः ग्रमं मत्ता व्यचिन्तयत् ॥ २०
सम्भावना रोगमुत्रेः खानस्य परिचर्तयत् ॥ २०
सम्भावना रोगमुत्रेः खानस्य परिचर्तयत् ॥ २०
एवः तुरेन मनसा दात् मात्रे धनः खडु ।
वस्त्रय सदस्ययुतः गोयानेन समन्तितः ॥ २८
अस्त्रयस्तद्रख्यारि संरचक कनेद्रतः ।
वाष्य संरहकारस्य महास्वतः ॥ १०

On hearing the news, Chandra Devi became much perturbed and sent a man to Dakshineswar to bring Gadadhar to Kamarpukur. The man delivered the message to Maihuranath who was glad to receive it; for he thought that the change of place and climate might be beneficial to Gadadhar. So he gave a very large sum of money and sent Gadadhar in a cart escorted by a large number of armed guards. He also said with tearful eyes. 25 to 30

বদাত্রবাদ:--

এবং সেই লোকটিকে বলিয়াছিলেন বে আমি আমার গদাধরকে কাছে রাখিয়া চিকিংগা করাইব। মাতা চক্রাদেবীর এইরূপ

मध्यनीनायां ६म अ:।

আদেশ লইয়া সেই লোকটি দক্ষিণেখরে যাইয়া মধুরবাবুকে ·জানাইয়াছিলেন। মথুরবাবু ও ভাল বলিয়া মনে করিয়াছিলেন।

રશારહાર૧

স্থান পরিবর্তনে এবং মাতৃত্বেছে রোগমুক্তির বিশেষ সম্ভাবনা অতএৰ জন্মভূমিতে ষাইলে বাবার ভালই হইবে। ২৮ মধুরানাথ এইরূপ ভাবিয়া মাতা চন্দ্রাদেবীর উদ্দেশে বহুতর অর্থ ও নানা প্রকার বন্ত তৈল্লসাদি দিয়া বহু গোশকটে বহুতর প্রহরীর দহিত বাবা গদাধরকে পাঠাইবার সময় কাঁদিতে কাঁদিতে করুয়োডে বলিয়াছিলেন। ২৯৩০

> लवाचेट' सविनग्र' गच्छन्त' त' गटाधर'। गीव' मलागम' वाचे तवाह' चट्ट किइर: ॥ ३१ तद्धि पुलि साग्टहा प्रणम्य च पुनः पुनः । साध' स' प्रेपयामास जवाभूदर्ग नाय स: ॥ ३२ एवं पञ्चषष्ठाधिक द्वाद्य गतसस्यके। बद्धाःदस्य सध्यभागे वयोविंग वयःक्रमे ॥ १२ पैद्धिकभवने जन्मस्थाने दोर्घदिनात् पर'। पुनग्र ४' समागत्व सुख्यित्तो गहाधर:॥ ३४ ग्रामवामिजनै. सार्ड सुवासानन्दयुक् सदा। दक्तिणेखर वार्ताञ्ची वाच सर्ज्ञीन सुष्टजानान । ३५ एव कियहिने याते यो भावी दक्तिणे छते। तद्वावः पुनरत्वेषागतस्तत् विद्यसद्वनि । ३६

"I. your humble servant, pray for your early With these words Mathuranath took return."

मध्यलोलाया' ८म अः।

the dust from the feet of Gadadhar and sent him to his native place. In the Bengali year, 1265, at the age of twenty three, Gadadhar returned to his home in his native village and felt very happy. He enjoyed the company of the villagers very much and told his friends all about Dakshineswar. After some days he however, relapsed to the state of mind which he had at Dakshineswar.

31 to 36

বঙ্গান্তবাদ :--

বাবা আপনার অভি অধম এই দাসামূদাদ দক্ষিণেখরে প্ররাগমন প্রার্থনা করে। ৩১

এই বলিয়া তাঁহার পদশুল মন্তকে পুন: পুনর্কার ধারণ পুনর্ক জন্মভূমি পরিদর্শন জন্ম বাংলা সন ১২৩৫ সালের আঘিন মাসে গণাবের তেইশ বংসর বয়সে পাঠাইয়াছিলেন। ত২।০০

নিজের অমত্মিতে গিতার গৃহে—বত দিনের পর আগিয়া গদাধর বেশ সাধারণ লোকের মত মুস্ত অবহায় গ্রামবাদি লোক সকলের মহিত দক্ষিণেশরের বুরান্ত আগাপ আলোচনার সর্ব্বদাই আনন্দে থাকিতেন। ৪০০০

এইরূপ ভাবে কিছুদিন গত হইলে দক্ষিণেশ্বরে যেরূপ দিবোদাদ অবস্থা হইত দেইরূপ এই পিত্রালয়ে হইল। ৩৬

> सामित स्वाधितमा व्याकुला क्रन्टनेन च । भावाविप्राचरा प्राप्ती बाह्यज्ञान विकुततो ॥ ३० आतिहृता; परिजना सान्योऽपि भयविद्यता: । तत् पत्तोवाधिनसापि वभूवः प्रकृता स्वरः ॥ ३८

सध्यतीलायां ८म अ:।

यदा व्याकुतिती भावी नायात हाकुरस्य हि । तदा भूतिर खाल इति तुभुइ सीड्ल इत्यपि ॥ ३८ नाम्ना सहा समानि है 'पल्लीमास्तदये स्थिते । प्रत्युचयात्तिमस्तोऽपि पुरुषा दिवसेऽपि च ॥ ४० -यातु 'पिळवने तेऽपि स्थ्य' भोता भवन्ति थे । असानिमास्थातरे च एकलः त्योगदाधरः ॥ ४१ प्रीय साति 'मातःखाला पुष्प इस्ती स्टर्डेशियत् । कस्थाचिदपि वा राद्यां तदोवीसप्यमायतः ॥ ४२

Gadadhar would very often cry out, "Mother" and fall into a swoon. All his friends, relatives and also the villagers got frightened. When Gadadhar was not agitated by the stroke of divine madness he would go in the moonless night to the burning grounds of Budhui Mandal and Bhuti's canal and after passing the night there all alone he would return home in the morning with flowers in his hand. 37 to 42

বঙ্গাত্তবাদ

মা মা বলিয়া উচ্চৈ: শদে বাাবুলিত হইয়া ক্রন্সন। এবং ভাবাবেশে তদ্মতা বশত: বাহুজান শৃহতা এইক্রণ দেবিয়া পারীবাসী ও আমীয় অলন সকলেট নানা প্রকার ভাবে ভাত হইয়াছিলেন। ৩৭৩৮

যে সময় গদাধ্যের ব্যাবুলিত ভাব না হইত তথন কামারপুরুবে দুই দিকের দুই মুনানে মুধাং একট বুধুই মোড়লের মুনান। मध्यकीलाया'८म अ:।

অফদিকে ভূতির থাল বলিয়া শ্মশান এই দুইটি শ্মশানে অমাবস্যার অন্ধরার রাজিতে একা গদাধর সমস্ত রাজি থাকিয়া প্রাভংকাশে স্নান করিয়া পূপ হস্তে ঘরে আসিতেন। ধে ছুইটি শ্মশানে অতি বলিষ্ঠ ব্যক্তি ও দিবাভাগেও একা যাইতে পারিতেন না।

৫৯।৪০।৪১

रामेम्बर स्तदन्येवी जपदीपयुतः सुधीः।
गदाधरेतिनाम्ना च प्रमागनस्या विट्रूरतः ॥ ४३
आञ्चतवान् साम्रङ तः भ्रातरा भोगदाधरः।।
श्वत्वेवं तत् चणाटूचं गच्छामि ग्रीमनेव हि ॥ ४४
त्वमस्यां दियामागच्छ तवानिष्टं भविष्यति।
एवं तत्त्वराचरणं दृष्टुं। तत्स्यानबाधिनः॥ ४५
सम्बं ऽति मीनिर तत्र साधभार्यं गदाधरः।
रात्री प्रमागनमध्यित साम्रमादिवये सुधीः॥ ४५
प्रायेन प्रस्तिस्यं तः गदाधर मतःपरः।
प्रयत्तिस्यं तः गदाधर मतःपरः।
प्रयत्तिः स्नेष्ठसम्रस्य चस्तुष्यां च्यासुनः सनः।
मर्मास्यर्थों सदीच्छासः वोद्याचं च्यासुनः सनः।
मर्मास्यर्थों सदीच्छाने रोदमञ्जनरसरः॥ ४८

In some nights Rameswar, the elder brother of Gadadhar would go towards the burning grounds in rearch of Gadadhar and cull him from a distance. At once Gadadhar would reply, "I am coming presently. Please do not come nearer, for mischief may come to you." Every body was convinced that Gadadhar went to the

मध्यनीनार्यां ८म अ:।

burning place to attain the finale of his penance. Gadadhar became the object of affection of all. It was a general belief that Gadadhar must have already seen the Goddess for whom he cried with so much agony and ardour. 43 to 48

বঙ্গানুবাদ :--

কোনও একটি রাত্রে গদাধরের মধ্যম প্রাতা রানেশ্বর অনুসন্ধানে জানিলেন যে গদাধর শ্রশানে গিরাছে। তবন ২০১টি লোক এবং হাারিকেন আপোক দক্ষে লইরা শ্রশানের কিছু দূর হুইতে গদাধর গদাধর বলিখা ডাকিলে সমব্যতে অভি উচ্চস্বরে গদাধর বলিলেন ওগো দাদা ভূমি এদিকে এন্দোনা ভোমার অনিট হবে। আমি এখূনি যাচি। ৪২১৬৩৪৪

গদাধরের এইরূপ কার্য্যকলাপ দেখিবা কামারপুকুর নিবাসী লোক সকল মনে ক্রিয়াছিলেন যে গদাধর সাধনায় সিদ্ধিলাভের জন্তই শুশানে বায়। ৪৫।৪৩

এবং যথন সম্পূর্ণরূপে প্রকৃতিত্ব হন ওখন গ্রামবাসী সক্লেই গদাংহকে স্নেহ করেন। ৪৭

এই অলৌৰিক নানবের বাঁহার জন্ম সক্ষেত্রি মন ব্যাকুলিত উজ্গতিত মর্মান্দর্শকারী ক্রেন্সন ইত্যাদি ভাব প্রবণ্ডার লক্ষ্য দেখিয়া লোক সকল মনে কয়িতেন বোব হয় গদাধর সাধনম্যেত পানে স্কৃত্ত ইইয়াছেন। ১৮১৪৯

> दृष्टा विजीन' तत् सर्वे विदुः सर्वे सुनियितः। साधनास्त्रवानेन सुरुप्ते।यः गदाधरः॥ ४८

मध्यजीलायां ८म अ:।

माधकानुयहार्याय भक्तामिष्ट प्रदायिनी । विदानन्दमयी काली समून्ति तमदर्ययत् ॥ १० यन्महामाधकानां हि कान्यमेकान्त दुर्लमः । तदायत्तमभूत्त्व दुर्लमः । तदायत्तमभूत्त्व दुर्लमः । तदायत्तमभूत्त्व दुर्लमः । प्रश्नापकर्येकनिष्ठस्य साधनागिक्तगाचितः । प्रश्नपुर्वः साधनकाचित् दृष्टिणं क्षत्र सन्दिरः । प्रश्नपुर्वः साधनकाचित् दृष्टिणं क्षत्र सन्दिरः । प्रश्नान्तान्तः स्वरुपस्य सक्दर्यन्तः परः ॥ प्रश्नाकाक्ष्यस्य सक्दर्यन्तः परः ॥ प्रश्नाकाक्ष्यस्य साध्यम्भवन्तः करोत्युद्धं जितः सदा । प्रश्नाकाङ्गस्य साधनम्मवान्यतः ॥ प्रश्नाकाङ्गस्य साधनम्भवान्यतः ॥ प्रश्नाकाङ्गस्य साधनम्मवान्यतः ॥ प्रश्नमवान्यतः ॥ प्रश्नाकाङ्गस्य साधनमवान्यतः ॥ प्रश्नाकाङ्गस्य साधनमवान्यतः ॥ प्रश्नस्य साधनमवान्यतः ॥ प्रश्नस्य साधनस्य साध

इति योरामेन्द्रसुन्दर (भक्तितीर्थ विरचिते योरामकर्षाभायते पारमञ्ज्ञां संज्ञितायां गदाधरस्य दिचणे खरात् जन्मस्यान प्राप्तानन्तर अभगने देखाः माचाहर्गन्द्रप् सम्यतीकाया नवमोध्यायः । ८ सः ।

It was very probable that Goddess Kali had been pleased to show her real self to Gadadhar and to fulfil his desire. Having seen the Goddess once at Dakshineswar. Gadadhar went frequently to the burning place to pacify his mental agitation, 49 to 58

Here ends the ninth chapter of Madhyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Pandit Ramendra Sundar Bhaktitirtha.

বঙ্গান্থবাদঃ—

সাধক গদাধরকে ভন্তবাদাপ্রদাতী জ্ঞানানন্দ অক্পিনী কাপিকা দেবী নিজম্ভি অহুগ্রহ করিয়া দেখাইধ্যাছেন। ৫০

मध्युलोलाया ८म अ:।

যে দুর্শন মহা মহা সাধকগণও নিত্য কামনা করেন। এবং অত্যন্ত ছুর্গন্ত দেবতাদিগেরও ছুংসাধ্য সেই ভগবতীর দুর্শন তিনি করিয়াছিলেন। ৫১

একনিষ্ঠ গদাধরের সাধনা ক্রপশক্তি বৃক্তের বে সুধাফল সমুদভূত হইবে ইহা নিঃসন্দেহ। ৫২

ইহার পূর্ব্বে দক্ষিণেইরের মন্দিরে সাধনাকালে জগদ্বার একবার প্রভাক্ষের পর বে আশা নাধকের মনকে উত্তেজিত করিয়াছিল এই কামারপুর্বের মহাম্মশানে নাধনা ধারাই সেই আশা সম্মক রূপে পূর্ব ইইয়াছিল। অর্থাৎ সর্বেদ্ধি জগদ্বা কে প্রভাক্ষ করিতে সমর্থ সুইয়াছিল। ৫৩৫৪

শ্রীরামেক্স ক্রার ভক্তিতীর্থ বিরচিত শ্রীপ্রথারক্ষ ভাগরতের মধ্যনীলার নবন অধ্যার গলাধরের দক্ষিণেশর ইইভে ছারাস্থান কামারপুর্বে আগমন এবং ঐ স্থানের শ্রণানে সিছিলাভ বলা ইইল। মাঃ ১ আং সমাপ্র।

मध्यनीनामां दशमी(ध्याय:

ग्रान्तान्तःकरणं पृत्रं द्वष्टा माता व्यचिन्तवत् । नीन्मभेनाधुना तृष्यः सुत्री मामिति गेटिति ॥१ नातंपरं प्रमानं स याति रात्री यदा तदा । उत्तमः छड्डोमातः सारल्य प्रतिमूर्गित्तः ॥ ३ मात्रा चातां चिन्न युत्री गेगमुक्की न मंग्रदः । पृत्री मे यदि सूर्यीऽपि पोडाते परमोज्जा ॥ ३ इत्यागङ्का जोचनार्थं 'जियः चिन्या निमन्तिताः । गदाधर विवाहार्थं मूर्चिरं ता वराङ्गनाः ॥ ३ मध्यत्तेलाया' १०म छ:। सदारमितग्रीष्ठ' ता' कुत् देवि गदाधर'। विवाधग्रोग्य वयस: पुतस्य दारकसंगीण ॥ १ नानिष्पन्ने सांसारिकी मति: गृहा भविष्यति। वाग्ररोगेनापि पुनराकात्तो न भवेदिति॥ ६

After some days it was observed by Gadadhar's mother that he did notlose his balance of mind any more, nor frequent the burning place as before. He was now quite easy-going and plain-living. So she was convinced that he was cured of his disease. But with the fear that Gadadhar might be attacked again with the disease, she held a meeting with the wise ladies of the village for a discussion in the matter. All of them opined that Gadadhar had attained marriageable age and it was high time that he should be married which would settle his mind and permanently cure him of the disease. I to 6

বঙ্গাতুবাদ ঃ---

দিন করেক পরে মাঙা চ্রাদেরী পুত্র গদাধরকে শাস্তভাব অরূপ দেখিয়া ভাবিয়া হিলেন সম্প্রতি গদাধর পাগলের মত আর মামাবলে কাঁদে না। এবং ধধন তথন রাত্রি কালে মাণানে যায় না অতি উত্তদ বাভাবিক ভাব। সর্বাদাসাহলা পুর্ণ দেধ। ১১২

অতএব গদাধর রোগসুক্ত ইহা নিঃসন্দেহ মাতা এইনপ ভানিয়া ও ধদি পুনর্বারে পীতিত হয় এই রূপ ভাবিয়া কর্তব্য পটু স্তালোক সকলকে আলোচনার ঘত ভাকিয়া ছিলেন। সেই বরাসনাগণও গদাধরের বিবাধের স্কন্ত বিশেষ ভাবে বলিয়াছিলেন। এন

मध्यनीलायां १०म अ:।

গ্লাধ্যকে শীম শীম প্রী মুক্ত কর। বিবাংবোগ্য ফ্রেডর বিবাহ না দিলে সংসারিক বৃদ্ধি ভালভাবে হয় না। বিবাহ দিলে বাস্তোগণ ভাল হইবে। ইংগ্রই আমাদিগের বধার্থ অভবারক মত। এড

एकसमारमतं देवि सहट् शुमदायकः।
तामामिवं मनाप्रता वाचयन्द्रा मनस्तिती ॥ ०
मुख्य ममध्यम प्रते च सहोद्दाहे स्मृत्युक्ता ।
गदाभरी ग्रेट ज्ञात्वा घ्य विवाह विनिध्याः॥ ८
स्त्रा मनाम्तरं वाभी वदायन्त्रीत गद्भ्या ।
स्त्रिरोक्षतं सु मन्यन्ये न स्त्रिप्तम्त्रात्ति गद्भयात् संगीवनः मात्रा सतं पुत्र विमाणनः ।
एकंन दिवसेने व तदमूत् स्विनिधितः ॥ १०
सदा योष्ट्रद्यासी देचिणं ग्रंग मन्दिरात् ।
प्रतानमे मातुन्ये यानाः विमाणनामना ॥ ११
सर्गायं मातुनी हश्च प्रदयं मास् मन्पितः ।
परं हृद् किं यूनीयि वासांमतिन्तरं गुमां॥ १२

According to the advice of the wise ladies, Chandra Devi discussed the matter with her second son, and made up her mind to get Gadadhar married. She however, thought it wise not to disclose the matter to Gadadhar before the negotietion was finally seitled. On that very day Hridayram came to Kamarpukur from Dakrhineswar to see his uncle. He was first seen by Gadadhar who at once said to him with a

-2⊬8

यीयीरामक्रण्यभागवतम्

सध्यनीलायां १०म अः।

laugh, "Oh Hridu have you heard the good news? Every effort is being made to get me married." 7 to 12

'ৰঙ্গাত্মবাদ :—

সেই সকল জ্রীলোকের মন্তব্য শুনিয়া চন্দ্রাদেবী মধাম পুত্র ব্রামেশ্বরের সহিত আলোচনা করিয়া গদাধরের বিবাহ দেওয়া কর্ত্তবা বলিয়া প্রির করিয়াছিলেন। ৭

কিন্তু গদাধর হদি নিজের বিবাহ জানিতে পারিয়া অসমতি প্রকাশ করে অধবা বাধা দেয় ডড্ডন্স আমরা এক প্রকার স্থির করিলে আর কিছু বলিতে পারিবে না। ৮/৯

এইরূপ জল্লনা কল্লনা করিয়া চন্দ্রাদেবী যে সকল পরামর্শ অত্যন্ত গোপন করিয়াছিলেন। গদাধরই সেই সকল যুক্তির স্থমীয়াংসা করিয়াছিলেন। ১০

অর্থাৎ এই সময়ে জ্নয়রাম মাতুলের শুভাগুভ সংবাদ লইবার ভগু কামারপুকুরে মাতুলের গৃহে আদিলে দর্ব্বাগ্রে গদাধর জণয়রাম

ভাগনেয়কে দেখিয়া হাস্য করিয়া বলিয়াছিলেন। ওরে জন্ন তুই কি শুনিয়াছিদ একটি অভিশয় শুভাবহ কথা।

22120

सर्व्व र्मम विवाहार्य सहीरात विचेष्टित । एकामपि सुकन्यान्त प्राप्न वन्ति न ते क्वचित् ॥ १३ पाप्या वा कथमेते हिंसा करणा यत्र विदाते। खयरासवाटो धाम वास्तव्याति सहाशय ॥ **१**८ रामचन्द्र देवगमा मुखीपाध्याय प्रविका। पडवींपया सारदास्या सा में भार्या भविष्यति ॥ १५ मध्यलोलायी १०म अ:।

मनोवचनयो वीद्यन्तदापत्र' मातुनाध्यतः । शृत्वा प्रोइदयरामः चवः याव्जूच्यतां गतः ॥ १० योणित् मद्दो मातुन्तरय यादयो द्विणं प्रदे । हटो चूद्यरामित तस्ये येदक् समायणम् ॥ १० अद्यापि व्यवसाः स नित्रयोः प्रतिमाति मे । अस्याद्मृत मातुनस्य क्रांदमन्त्रूत भावणम् ॥ १८ क्रियनः स विवाहित्य गतिन्तवः विद्यते प्रवः । भावित्या सहधन्मित्र क्षांदमन्त्र भावणम् ॥ १८ मादित्या सहधन्मित्रक्षा गरितः प्रातिकारचम् ॥ १८

"But no girl has been found to be suitable. How can they find the bride if they do not go to the place where she lives? The six-year old girl, named Saroda, who is the daughter of Ramchandra Mukhopsdhyaya of the village of Jayrambati, will be my wife." Hriday, who could distinctly remember the attitude of his uncle to women folk at Dakshineswar, could not imagine such words from him. 13 to 18

বন্ধানুবাদ:--

অর্থাং এবানে সকলেই আনার বিবাবের জন্ম দিবারাত্র বস্তুতর
চেষ্ট্রং পরিয়াও কোণাও একটি ভাল মেয়ে পাইছেছে না। ১৫

কি বাছেই বা পাবে দেই কজা বেধানে আছে বগছি পোন জয়ম বাটা আমে ধ্ব ভাগ লোক বানচন্দ্ৰ মুধুছোর মাত্র ছ বছর বছদের একটি কলা সাবদা নামে আছে। সেণ্টাই আমার চী বুইবে। আমার জল্লই সেই মেয়েনিকে কুটো গোঁধে বেখেছে। मध्यनीलायाः १०म,अ:।

মাতৃলের মুধে বাকা মনের অতীও সেইরূপ কথা ওনিয়া অবয়য়াম মুখে কথা বলিতে না পারিয়া মনে মনে ভাবিয়াছিলেন মে এই মাতুলের দকিশেখনে ত্রীলোকের সহিও যেরূপ ব্যবহার আল পর্যান্ত ঠাকুরের সেই সকল ব্যবহার আমার চক্ষের সামনে ভাসচে। সেই মাতৃলের মুধে এইরূপ কথা ইহা বড় আশুগ্যাের বিষয়। ১৬১১১৮৮

ततः साधारणजने वागिय सुप्रचारिता ।
चतुर्षि सु स्तरस्तव्याः कन्याया मार्गने कति ॥ २०
गन्नुर्ति मात्रे जयरामवाटो
सामि हि कामारपुरात् स्ववामात् ।
ग्रेशाचन्द्रस्य मुतारित काचि
दित्यः व्यजानीत गटाधाम्बा ॥ २१
वयसा पडवपंसिता मुरुपा मत्तुजनिद्भया ।
मम्बादिमामाश्रीयोज्जननी प्रवज्ञत्सन्ता ॥ २२
संग्रायेशास्त्रस्य साधीः पुत्रस्य वैवाश्चिय वस्त्रमार्थे ।
मात्रा तथा तत्त् स्जनादिसिय कन्या युवव्ये मुजाङ स्वनोधा ॥ २३

Hriday understood that Gadadhar was not only willing to marry but also speaking of the way to get the bride. However Chandra Devi got the news of the bride, the daughter of flamchandra at Joyrambati. Even though a grown-up girl was desired by all to attract Gadadhar to findily life, all agreed to marry Gadadhar to this six-year old girl in view of Gadadhar's forecast and Chandra Devi's willingness. 19 to 28

सध्यनोनायां १•म अ:।

বদাত্বাদ:--

কেবলনাত্র নিয়ের বিগাবেসপূর্ব মত আছে ভাষা নয় জাবী পত্রী কোগায় আছে ভাষাকে কিরুপে পাওয়া যাইবে ভাষাও বলিভেচেন। :১

ইবাও অভ্যান্ডর্যা পরে সকলে এই কথা আনিয়াছিল যে গণাধরের বিবাচ বিবরে নানা প্রকার চেটা ইইভেছে। গণাধরের মাতা এবং আত্মি সকল বর্তভানে অনুসভান করিয়া অবংশবে অবগত হইল যে কানাবপুর্বের ইই ক্রোন পুরে ছবান বাটা নামক লামে সদাভারা গণ্ডক। বুলিকার ব্যক্তভান বুলিকার সম্বোগায়ায় নহাগরের একটি মুক্র ব্যক্তা স্বভাবতী স্কুমাটী কলা আছে। এই সংবাদটি নাতা চল্লাকেই শুনিয়া ছিলেন। ২০২১/২০

সংসার বিরখী সাধু পুত্রের বিধার বছনার্থে মুখনী কছাই আছীয়গুণার আগৌয়া বিভ এইজপ অবস্থার সাধু পুত্রের বাস্থ্য প মাতা চপ্রাদেশীর ইন্ডা বশংর এর বছলা ঐ কথাটিকেই স্বর্গাই মনত্ত্ববিয়ালিকেন ২০২৬

किन्यविद्यास्य स्वरंय वाष्यं स्वया स्वर्धायानुभवदि मावा । एकान्तरम्बाह्यस्यायं कन्या निर्देशिता तथ सदेव सर्वो । २४ एट. एवरिकिटियरमत सानि सेवा मते स्वा ।

वह स्वाचनाय स्थान स्यान स्थान स्यान स्थान स्थान

मध्यलोनायां १०म अ:।

भूतः पाणिपहश्चार्यं चतुर्वियं वयःक्रमे । विवाहात् परतस्त्रवे कीनविधाति संस्थाकात् ॥ २८ मासान् समयसद्योगी कामारपुक्तरे मञ्चान् । ससम्बद्धासगवतः श्रमा वैवाहिकौ क्षिया ॥ २८

The marriage ceremony was held in the month of Valsakh of the Bengalt year 1266. The extravagance on this occasion was enormous. The din and noise of the festivity on this occasion filled the entire village of Kamarpukur. Gadadhar was married at the age of twenty-four, and stayed at Kamarpukur for one year seven months after his marriage.

24 to 29

বঙ্গান্ত্বাদ :---

সন ১২ শত ৬৬ সালে বৈশাথ মাগে বৃহম্পৃতিধারে শায়দীয় চক্র সদৃশ গদাধরের সারদা দেবীর সহিত বিবাহ কার্য্য স্থসম্পত্র হুইয়াছিল।

যে ভাবে বিবাহ কার্য্য হইয়াছিল তাহা সাধারণের সাধ্যের অভীত। ২৬

অর্থাং রাও, ঝাও, নাও, ইত্যাদি শক্তে—কামার পুরুর ও অয়রাম বাটীস্থ লোক সকলের এক্রণ শব্দে পরিপূর্ণ হইয়াছিল।

বিশেষতঃ কামার পুকুর নিবাসী জনগণের অভ্যন্ত আনক হইরাছিল। ২৭

২৪ চবিংশ বংসর বছসে গ্রাহরের বিবাহ কার্য্য পুনপার হুইচাছিল। মহাযোগী গদাধর বিবাহের পর ১ বংসর ৭ মাস পরায় কামার প্রয়ে ছিলেন। ২৮১১

मध्यलीलायां १०म अ:।

श्रीमती पारदादेवी सत्वर्णवयःकमे।
कुलप्रवात्तसरिण अग्ररस्य च सद्मिन ॥ ३०
हिरागमनक्ष्येणागता यिद्धस्य हाट् यदा।
तदा स पुनरागत्य दिल्लाणं अर सन्दिर ॥ १९
ठाकुरी भवतारिष्टाः पुनाकार्येऽभवद्गती।
ततः कतिययाहःसु गतिय नाधको सहान् ॥ ३२
पुनस्तन्यतामाय वाह्यज्ञान विनाधिनौ।
न माता नासनः यहो न देशी याम यव या॥ ३३
तत्वन्ने तन्मनोमध्ये न किख्दसमावति।
सचित्रस्याः साधनेयविष्ठकरस्य गीपिका ॥ ३८
प्रद्यादिस्स्य पर्यान्त सन्द्रीस्वातिष्,।
प्रद्यामयाः सक्या प्रभावित्रा गीपिका।

When Sarada Devi came to her father-in-law's house at the the age of seven years Gadadhar went to Dakshineswer and resumed his holy services to the goddess Bhavatarini. After some days he again lost all sense of reality of this physical world including his own mother, wife, village and animate or inanimate obects. He now breathed only to see the Goddess with his own eyes. 30 to 35

বঙ্গাতুবাদ

বঙ্গান্তবাদ :—

বিবাহের এক বংসর পরে সাগদা দেবী সাত বংসর বয়সে কুল প্রথামুসারে বিরাগমন সময়ে খামী গৃহে যবন আসিয়া ছিলেন

मध्यकीलाया १॰म अ:।

ঠিক দেই সময়ে ঠাকুর দক্ষিণেখরে প্রত্যাগমন পূর্বক পুনরায ভবতারিণী কালিকার পূজা কার্য্যে যোগদান করিয়াছিলেন। ৩০।৩১

তাহার পর কিছু দিন গত হইপে মহা সাধক গদাধর পুনর্বার পূর্বের মত বাফ্ ভান বিলোশিকা তন্মতা বা নির্বিক্স সমাধি এপ্তে হইয়াছিলেন।

যাহাতে সেই মহাযোগীর মনো মধ্যে মাতা ভাতা, পত্নী, গ্রাম ইত্যাদি কোনটিই স্থান পাইয়া ছিল না। ৩২

সচ্চিদানন্দময়ী কালীর সাধনাই ইহ জগতের সমস্ত ভূলাইরা দেয়। ৩০

এমন কি অকানি তৃণ গুছে পর্যান্ত যাবদীয় জীব সকলের বিজ্ঞানতা বিদীন হয়। অক্ষময়ীর অরুণটি আমার সর্বেদা কিরুপে প্রাডাক হইবে এই সহচে ঠাকুরের সর্ববদাই মহা চিন্তা উপস্থিত হইয়াছিল। ৩৪।৩৫

मवेत्तात्र महाचित्ता ठाकुरसेव सर्वदा।
तदा पुख्यकी राजो गङ्गायां देनिक्यं है। ३६
ध्यायन्तो भवतारिन्याः पादपक्षप्रग्रेसुदा।
स्ट ध्यायन्तो भवतारिन्याः पादपक्षप्रग्रेसुदा।
स्ट ध्यायन्तो परमानन्दस्रस्य रूपमध्या ।
भीषान्यकास्त्रद्वाची तद्दृष्ट ठाकुरस्य स्व ॥ १८
सार्युनेत्रा राधमणिनंस्वरः तः सत्त्रिवरः।
स्वाद्यामा भगवद्योकः पुनाराहित्तिर्वन्तितः॥ ३८
परक्षोकः मतायान्त् राधमध्यां तदासयत्।
सञ्चरः सर्वतिष्ठभीमस्त्या देशस्यस्य हि ॥ ४०

मध्यलोलाया १०म अ:।

ततस्तिनादित्यवर्षान् ताताद्वि, परिचर्थया । ऐकान्तिक्या ग्रहभक्त्यानन्तपुखसुपाँज्जित ॥ 8१

At this time Rani Rasmani left this mortal world. Mathurnath now became the all in all in the mangement of the temples, and rendered his services for twelve years. 36 to 41

বঙ্গান্থবাদ :--

সেই সময় পুণাবতী রাণী রাসমনি ভবতারিণীর চরণ যুগল চিন্তা
পূর্বক নিজ ইউনপ্র শুণ করিতে করিতে ভীমের দেইত্যাগের মৃত
ঠারুরের সচিদানন্দ অবুণ ভগবানের মূর্ত্তি দর্শন করিতে করিতে
লগতভাতিক দেহের শেষ নি:খাগ পরিত্যাগ করিয়া পুনরারৃত্তি
বর্জিত বিশুদ্ধ ভগবত্ত্ সাচিদানন্দমন্ত দেই লাভ করিয়া ভগবানের
ধানে গামন করিয়া ভিলেন। ত্থান্টেশত

রানী রাসম্পির পরলোকে গমনের পর মধুধানাথই পেবালয়ের সর্বময় কর্তা ঘইগাছিলেন। ৪০ তৎপ্রে মধুবানাথ একান্ত ভক্তি সহকারে বাবার পাদ সেবা প্রায় ১২ বংসর কাল করিয়া অনন্ত পুণা উপার্জন করেন। ৪১

> तर्वे कायर्था घडना राद्याः स्वर्गगमात् परः। घटिता मेरको देवा प्याक्मित्रेतस्वरातिका ॥ ४२ यस्यः साद्धेन पूर्णासीत् साधना चित्रयोगितः। आवर्माता महादेवी मेरको मृतिदायिका ॥ ४३ एकदाइम् ची पुणीयाति योगी गदाधरः। पुणानो ययन कुर्णेत्रपण्यसरको यामा ॥ ४४

मध्यसोसाया १०म अ:।

वजुलतल घट्टे सावरहा नाविकेन हि।
तबें का सुन्दरी हो का नारी भेरववीयाना । ४५
तप्तकाखन वर्णामा जटामप्डलमण्डिता।
सलाटि दीचे सिन्ट्रर तिसकेन च दीपिता। ४६
यूलेन मूपिता सब्ये करे दचे उचमालया।
नोकाया अवनीयेंव टिक्कि खड़ सन्दर ॥ ४७

During this time, the appearance of Bhatravi Devi at Dakshineswer was a remarkable event. She helped Gadodhar to attain the ultimate end of his spiritual striving. One morning, as Gadadhar was plucking flowers in the garden on the bank of the Ganges, he found a very beautiful woman with very fair complexion, having matted hair on her head, broad marks of vermilion on her forehead, a three-pronged spear in her left hand, and a thread of holly beads in her right, alight from a boat and proceed to the temple with slow and heavy steps. 42 to 47.

বন্ধান্তবাদ :—

धवर मिटे मदह रेस्ट्रवी लाजनीत स्वादिसीत द्वाग धवरी सर्वाम्पर्य महारम्ब ब्रोमा धक्रित हतेशाहिम । ४२

দে ভৈত্তীর সাহায়ে দিবা যোগী ঠাবুরের সাধনা সম্পূর্ণ ইউয়াছিল। সেই সর্কং শক্তিশারিনী মহাদেবী ভৈত্তবী দক্ষিণেরতে আবির্ভতা ইউয়াছিলেন। ৪০

सध्यतीलायां १०म अ:।

ঘটনার বিবরণ এইরণ একদিন থ্ব সকালে গরাতীরে মূলের বাগানে ঠাকুর ফুল ভূলিতে ভূলিতে দেবিলেন একটি নৌকা জমশঃ বকুল ওলার ঘাটে মাজি কর্থাৎ নৌকা চালক নৌকাটি বাঁথিয়া রাখিল। ৪৪৪৪৫

সেই নৌকার মধ্যে তপ্ত কাঞ্চন বর্ণ জটাফুট ধারিণী লগাটে সুদীর্ঘ দিন্দুরের ভিলক বাম হত্তে ত্রিশুল দক্ষিণ হত্তে রুজ্ঞাকমালা ভৈরবী বেশ ধারিণী একটি রুমণী বদিরা আছেন। ৪৬

ক্ষামনানা তেমনা বেন বামনা অব্যাদ মুখ্যা বাণামা বাংলা। ১৩
তিনি নৌক। হতে নামিয়া দক্ষিণেখনের মন্দিরের দিকে চাহিয়া
কেই গল গামিনী দেবী মন্দিরের দিকে যাইতে আবল্ল করিলেন।

पवजीका तदा देवी चितता गजगामिनी ।
चत्वारि ग्रष्टपं मिता यदापि वयसाधिका ॥ ४८
तद्यापि ब्रह्मचर्यस्य ग्रमाववयतः सदा ।
युवत्याः पूर्व सौन्दर्यः गरीरे प्रतिमाति हि ॥ ४८
तामेवमवनीवयेव महायोगी गदाधरः ।
एवा कावि ममाजीया मिनिता दिचिणे करे ॥ ५०
व्यक्तीयान विचित्तवे प्रविश्य सालये मुदा ॥ ५०
तब्रेका मेरवो देवी दर्गनायं समागता ।
तामानय समयानं मदीये चुद्र वेश्मनि ॥ ५२
मत्वानास्य समयानं मदीये चुद्र वेश्मनि ॥ ५२
मत्वानास्य समयानं मदीये चुद्र वेश्मनि ॥ ५२
मत्वानास्य समयानं मदीये चुद्र वेश्मनि ॥ ५२
मत्वानास्यादिमां वार्ता युवा योष्ट्रद्रयस्ता ।
वरिस्तुती विक्यान्यो मन्त्रयेतदिक्तयत् ॥ ५३

Even though she was forty to forty-two year old, she looked youthful by virtue of her holy practices and austerities. Gadadhar took her to

श्रीश्रीरामक्रहणभागवतम्

२৯४

मध्यतीताया' १०म अ:।

be one of his relatives. He came back to his cottage and asked Hriday to hasten to the temple and bring the Bhairavi to his cottage. At this Hriday became greatly surprised and mused in himself. 48 to 53

বঙ্গান্তবাদ :---

যদিও ভৈরবীর বয়স ৪•/৪২ বৎসর ভথাপি তাঁহার ব্রক্ষচর্যা
 বশত: তাঁহার দেহে যুবতীর পূর্ণ সৌন্দর্যা লন্দিত হইতেছিল।

81/85

40.

[।] এইক্রপ দেখিয়া মহাঘোগী গদাধর ভাবিলেন ইনি বোঁ^ই হয় আমার কোন আখীয় হইবেন। ইনি দকিগেখরে আমার আমার সহিত সাকাং করিবার জনাই আসিহাছেন। ৫°

সাংও সাকাৰ কারবার জন্যই আসেয়াছেন। ৫০ ভংপরে মহাযোগী পুস্পোদ্যান পরিভাগে পূর্বক নিল্ল ভলন কুটারে আসিয়া ক্রদয়রামকে বলিয়াছিলেন ওবে চত্ত তুই শীঘ

কুটারে আসিয়া হৃদয়রামকে বলিয়াছিলেন ওরে চাই ভূই ^{বী} মন্দিরে যা। ৫১

মন্দিরে একটি ভৈরবী আমার ধর্শন জন্য আদিয়াছেন। সেই ভৈরবী দেবীকে সদমানে আমার এই সুমে। ৫২

তেরবা দেবাকে শব্দানে আমার আব সুলো বর বুটারে লইয়া কেন। মাজুলের মুবে এইরূপ কথা শুনিরা হুদয়রাম বিশ্বয় সাগরে নিময়া হইয়া মনেমনে এইরূপ ভাবিয়াছিলেন

> जहाति मातुनो यो मे नारोसङ्ग' मुजङ्गवत् । स एव भैरवी' नारी रास्ट्र' नेतृतिरूपित ॥ ५४ एवर्ला मातुन' देवमवाच संग्रयान्वतः ।

आहरता भैरतो देवी कचमता गमियात । ४५

मध्यवीलाया १०म अ:।
गदाधरोऽपि इटय सुक्षवां स्तत्चणहित ।
मदाम श्रवणदित तरयातागमित्र्यति ॥ ५६
एव' सा मैरवी रवने एडतो इटयस्य च ।
गदाधरालय' प्राप्य इट्ठा त' विकाता सती ॥ ५०
स्तेइप्ततस्वरंगैव प्रोवाच सहसा सुख'।
त्वमत्र वर्तसे तात न जानामि कथ्यन ॥ ५८
कते तवानुसस्याने न प्राप्तपीय इर्था न'।
श्रवा गदासरोऽप्याहु महान्ती सवसुन्दरि ॥ ५८

"How is it that my uncle who avoids all women to tage". He hesitated and said, "Why should she come here at my request?" Gadadhar replied, "She will hasten to this place on hearing my name." Bhairavi followed Hriday and came into the cottage. She became surprised to see Gadadhar and said, "you are here and I did not know it. I travelled far and wide to meet you but could not trace your where abouts. 54 to 59

বঙ্গান্তবাদ :—

বে মাতৃস নারী সহকে কাল সংপরি মত তাল করেন তিনি এই তৈরবীকে নিজ কুটারে আসিবার জন্য পলিতেছেন। ৫৪ এইজপ সন্দেহ মুক্ত হৃদয়রাম মাতৃদকে বলিয়াছিলেন তৈরবী দেবীকে ভাবিলেই বা তিনি কেন এবানে আসিবেন। ৫৫ এই কথা তানিবা মাত্র তংকপাং ঠাকুর হৃদয়কে বলিয়াছিলেন। मध्यतीनाया १०स अः।

ভৈরবী দেবী আমার নাম তুনিবা মালু শীল্লই এই স্থানে আদিবেন।

এইরপু ভাবে 'দেই ভৈরবী দেবী প্রবন্ধের পশ্চাৎ পশ্চাৎ আদিয়া ঠাকুরকে কুটার মধ্যে দর্শন পূর্বক আশ্চর্গাধিতা হইয়া সহসা প্রেহ সম্বলিত খবে বলিয়াছিলেন বাবা ? তুমি এবানে আছ আমি তাহা জানিতে পারি নাই ৷ ৫৭ ৫৮

ভোমার অহুসন্ধান করিয়া ও কোথাও পাই নাই। ১৯

जाता त्वया कर्य सातः कथतां भज्ञवत्मवि ।
भेरद्वावाच भीः पुत्र मथिः साधके विस्तिः ॥ ६०
सम्मेलनाथमादिद्य प्रागेष जगदन्वया ।
पूर्ववङ्गेष्ठ साभ्यां ६ पूर्व सम्मिलतः मया ॥ ६१
थयाहः त्वां प्रपद्मामि दिल्योक्त मन्दिरे ।
लगदम्बे च्ह्या भेद्रय फनितः चिरकांचितः ॥ ६२
तातो गदाधरो भज्ञा भैरव्याः सविधेवसन् ।
जनन्याः स्त्रेडमस्यास्तु सविधे वालको यया ॥ ६३
सानन्दः सनको वालांभयदङ्गुरूपतः ।
यद्ग्यां स्त्र्यमनसे ये भावाः साधनीतियताः ॥ ६४
च्यात्रयं प्रचङ्गेन वाज्ञज्ञानविनुसता ।

Bhairabi said, "I had to visit three holy men at the behest of Goddess Jagadamba. I have already met two of them, in East Bengal. To-day I see you here at Dakshineswar and complete my mission. Gadadhar frankly talked with her like a child: with his mother. He told her all about

मध्यनौतार्या १०म अ:।

his moods and feelings, loss of sense of physical reality while meditating, burning sensation on skin, sleeplessness, and unearthly visions.

60 to 65

৬২

বঙ্গান্মবাদ ঃ—

ৈ ভৈরবী বলিয়াছিলেন বাবা ভোমার মত ভিনটি সাধকের সহিত সাকাং করিবার জন্য মাজগদদা অর্থাৎ আমার ইষ্ট দেবী বহু পূর্বের আদেশ করিয়াছিলেন তথ্যধ্যে দুইটি সাধকের সহিত পূর্ববারে পূর্বেই সাকাং করিয়াছি। ৬০/৬১

আজ আমি এই দক্ষিণেশ্বরে ভোমাকে সাকাৎ করিভেছি। জগদন্ধার ইচ্ছায় আজ আমার বহু দিনের আশা পরিপূর্ণ হইল।

তৎপরে বংলক পূত্র যেমন স্তেহমন্তী মাতার নিকটে বনির। থাকে গদাধর সেই মৃত ভক্তি পূর্বক তৈরবীর নিকটে বনিয়া আনন্দের সহিত মানসিক বাাপার বহুন্তপে বলিয়াছিলেন। ৬৩

বে সকল সাধন সমূত্ত ভাব মনো মধ্যে উলিত ০য় অর্থাৎ ভগবৎ প্রসঙ্গে বাহা ভান শৃত্ততা গাত্র দাই নিস্রা ত্যাগ অলৌকিক দর্শন শারীরিক বিকার ইত্যাদি বে সকল ভাব অফুত্ত হয় সেই সকল অবস্থা বলিয়াহিলেন। ৬৪।৬৫।৬৬

> विकियाय गरीरस्थानुमृताः मत्यस्य याः । सर्व्यमेतत्तत्वसमीपे प्रकटीकृतवाय सः ॥ ६६ परन्तु सायस् साधः प्रद्रशं स्ता' पुनः पुनः । भी मातः किमयः भाव उन्मादरयेवनकृताः ॥ ६०

२৯৮ श्रीश्रोशमङ्गवमागवतम्।

मध्यतीलाया १०म अ:।

कालिकाराधनात् कि' से सहाव्याधिरुपखितः। स्वरुपसस्य देवि त्वं प्रकटी कुरु पावने॥ ६८ गदाधरस्य कुर्जेत्यास्तत्तद्वाव ४४ यदा। नानासावस्याविसीयो सैरच्या सम्बभवड । ६८

Gadadhar anxiously asked her, "Mother, do you think that these are all due to my insanity? Will my worship of Goddess Kalika make me mad? Please tell me what it is," Bhairabi was thrilled to hear all this. 66 to 69

বঙ্গান্তবাদঃ---

পরস্ত ঠাকুর অভিশয় আগ্রহের সহিত বলিগাছিলেন হে মাজ্য আমার এই সকল ভাব কি পাগলের লক্ষণ। ৬৭ কালিকার আরাধনা বশতঃই কি আমার এই মহারোগ উপস্থিত

ক্যালভার আরোধন; বশতঃ ব আমার এই মহারোগ ভাষাক হউয়াছে। হে মাতঃ ইহার প্রকৃত তথ্য প্রকাশ করিগা আমাকে ধস্ত ককন। ৬৮

গণাধরের এই সকল অবস্থার বিষয় যে সময়ে ভৈরবী শুনিজে ছিলেন। সেই সময় ভৈরবী দেবীর নানা ভাবের আবির্ভাব সইয়াছিল। ৩৯

> कदा वोत्ते जनाभावः कदा वोज्ञाधभावः! स्त्तेस्प्रस्या जनम्या वा कदापि चीटत सिव ॥ ०० गदाधरं समाज्ञास्य प्रीवाच भैरवी ततः। त्वा ते वदन्ति प्रीन्मतः तात त्वा न विदन्ति ये ॥ ०१ लमातस्य स्या नियं महाभावस्य सच्चणं। स्रोऽयंग्रड महाभावस्त्रयेश्व वर्त्ततेऽधुना॥ ०२

मध्यसीसाया'१॰म अ:!

यान्याः साधनहोना ये दारोदारपरायणाः । कयं जानन्ति ते मूद्धाः संसार वयवीत्तनः ॥ ०३ इन्दान्ते राधिकायास्वतत्त्वाभवदया ॥ ०४ श्रीकण्यनैतन्यप्रभीदिश्येयः घटिता तथा ॥ ०४ भक्तियास्त्रे विलिखता तष्ट्रास्त्रं विवदी सस । खासक्षं देश विष्यांसि दृशा लंगान्ति मैयासि ॥०६

She felt excited, cheerful, affectionate and sympathetic. At last she consoled him saying, "Those who do not know you, call you mad: These indicate that Divinity has dawned upon you. Those who are uneducated, devoid of all penance and self centred, are quite incapable of realising your greatness. Only Shri Radhika in Brindavana, and Shri Krishna Chaitanya attained that stage where you are. It is all laid down in the holy books of Devotion which will give you great satisfaction and peace of mind when I shall show them to you. 70 to 75

বঙ্গান্তবাদঃ—

কোন সময় জোধ ভাব কোন সময় উল্লাস ভাববা কথন ও প্রেহময়ী জননীর মও বাৎসল্য ভাব হইয়াছিল। ৭০

তৎপরে তৈরবী দেবী গ্রাধরকে আখান বাক্যে সন্তট্ট করিয়া বলিয়াছিলেন হে পুত্র ডোমাকে যাঁহার। জ্ঞানেন নাই ভাঁহারাই পাগল বলেন।

এই সকল ভাব পাগলের লকণ নয় ইহা মহা ভাবের লকণ

७०० त्रीत्रीरामक्षणभागवतम्[:]।

मध्यतीनाया १०म अ:।

কেবল মাত্র ডোমাডেই এই সকল বিশুদ্ধ ভাবের লক্ষণ উদিত শুইয়াছে। ৭১।৭২

সাধন ভজন হীন দারোদর পরায়ণ মূচ জনগণ কিরুপে এই সাধন লভা ভাব সকল বুঝিবার জন্য সমর্থ হইবে ৷ ৭৩

বৃন্দাৰনে কৃষ্ণকান্তা আমতা রাধিকার ডোমার মত ভাব হইয়াছিল। এবং শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য মহাপ্রভু ভগৰান শ্রীগোরাঙ্গ

-দেবেরও তোমার মত অবস্থা হইয়াছিল। ৭৪

এই সকল মহাভাবের লক্ষণ ওক্তি শান্তে বিশেষভাবে বির্ত আছে। সেইসকল শান্ত আমার নিকটেই আছে। তোমাকে দেখাইব দেখিয়া তুমি শান্তিলাভ করিবে। ১৫

ये चोत्तसा भिज्ञमत्ती नारद प्रसुखाः युताः । सर्व्व या मेव तथाः वे दश्यः सुविनिधिताः ॥ ०६ तथाः संवदती रेव प्राधेगावः दिन गतम् । समोपे भैरवी देव्याः सुद्र पिट्टवा सिद्धाः ॥ ०० वस्त्ववत्तन सध्यतः भूषेप्रयम्य समुचयः । विद्यते साधकवरे रोपिसते वहु यक्तः ॥ ०० वस्त्वः यावत्रामीयाः । वस्त्वः यावत्रामीयाः । वस्त्वः यावत्रामीयाः वस्त्वः सिद्धः ॥ ०० वस्त्वः यावत्रामीयाः । वस्त्वः स्वाद्धः सिद्धः ॥ ०० वस्त्वः साव्यः स्वाद्धः ॥ वस्त्वः स्वादः ॥ वस्त्वः साव्यः स्वादः स्वादः स्वादः ॥ वस्त्वः स्वादः स्वादः स्वादः ॥ वस्त्वः स्वादः सावः स्वादः स्वादः स्वादः सावः स्वादः स्वादः सावः स्वादः । प्रवादः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः स्वतः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः । प्रवादः स्वतः स्वतः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः स्वादः । प्रवादः स्वतः स्व

े भाषागारात् समानीय तब प्रेरय सखर ॥ ८१ "Great devotees like Gopikas, Narada and Hddhaya etc. had all these leelings." As they मध्यलीलाया' १०म अ:।

भोगद्रथः सद्यक्षनः रहवीराय सिक्ततः।
सानन्दः सिवयेवाय निमील्य नयनद्रयः॥ ८३
सहसा इत्यक्ष मध्ये रस्तुरितः भोव गोचरम्।
गदाधरः समानीक्य तद्यमं महोत्यवे॥ ८४
निर्धिकल्य समाधिः सा माय योगिक्यते तदा।
प्रेमाध्रधारया यूणी तस्त्री स्वाण्ट्रियाच्या।॥ ८५
एतिस्त्रत्तरे तत्र महायोगी गदाधरः।
इतः मत्त द्याग्य भोगद्रथ्यः सन्मुखं॥ ८६
चपविष्य सुखं सुक्तं तद्वद्यः निर्विवारतः।
सन्ते समाधौ दृद्ये वचहंक्यील्य भैरवो॥ ८०

Hriday did so. Bhairabi cooked the rice and curry. Then she sat with her eyes shut to offer them to God Raghubir. In her meditation she saw Gadadhar shining with divine glory. Tears of joy glided down her cheeks and she remained unconscious for some time. In the meantime Gadadhar appeared on the spot and set himself to eat the rice and curry with great pleasure.

82 to 87

বঙ্গানুবাদ :--

মাতৃপের আদেশ মত হৃদয়য়াম তংকণাং সেই সকল এবা তৈরবীর নিকটে একা পূর্বক দিয়াছিলেন ভৈরবী, দেবী ও সেই সকল এবা লইয়া পাক ক্রিয়া হৃদপার করতঃ সাবধানে আনন্দের সহিত ভক্তি পূর্বক সবাপ্তন ভোগ এবা রঘূনীর শিলার উদ্দেশে ভগন্নাককে নিবেদন করিয়া চক্ষ্য মুদ্রিত করওঃ সহসা হৃৎপঞ্চ

मध्यतीलाया १•म थः।

মধ্যে প্রকাশিত ভাব বিপ্রহ গদাধরকে দর্শন করিয়া সেট দর্শনোৎসবে মত হইয়া ভৈরবী দেবী নির্দিবকর সমাধি লাভ করিয়াছিলেন। এবং সেই যোগেবরা সেই সময় প্রেমাফ্র ধারায় প্রাবিত ইইয়া অচল কাঠ থণ্ডের মত স্পন্দন শৃক্ত অবস্থার ছিলেন। ৮২৮০৩৮৪৮৫

ইতাবসরে মদ মত ব্যক্তির মত মহাবোগী গদাধর সেই খানে আদিয়া ভোগঅবোর সম্মূর্যে বৃদিয়া অনুষ্ঠিত ভাবে আনন্দের সহিত সেই সকল ভোগম্রবা ভোলন করিতে ছিলেন। ৮৬

সমাধি ভঙ্গ ইইলে ভৈরবা দেবী চকুৰয় উন্নালন পূর্বক দেখিলেন স্থকীয় ইষ্ট দেবের উদ্দেশে প্রদত্ত ভোগদ্ধব্য ভাবাবিষ্ট বাহজান শাস্ত গ্রাদ্যর ভক্তি পূর্বক ভোজন করিতেছেন। ৮৭৮৮৮

स्वेष्ठदेवप्रदत्तावमितः देवी गदाधरः।
भावाविद्ये वाद्य ज्ञानरिहती वहुमितितः॥ ८८
ववाच प्रकृतित्यः सः स्वेराचारिमानिताः। ८८
ववाच प्रकृतित्यः सः स्वेराचारिमानिताः।
प्रवानित्यः विद्योतः गयाविचः।
प्रवानित्यः विद्योतः ।
प्रवानित्यः विद्योतः ।
प्रवानित्यः ।
प्रवानित्यः ।
प्रवानित्यः ।
प्रवाचित्यः ।
प्रवित्यः ।
प्रवाचित्यः ।
प्रवित्यः ।
प्रवित्यः ।
प्रवाचित्यः ।
प्रवित्यः ।
प्रवाचित्यः ।
प्रवित्यः ।
प्रवि

When Bhairabi regained her sense and opened her eyes, she found Gadadhar taking

' मध्यलीनाया' १०म अः।

the rice and curry. Gadadhar at once felt ashamed for his apparent misconduct and said, "I do not know why I do such things which are condemned by all." On seeing Gadadhar afflicted with repentance Bhatrabi consoled him saying, "It is all well done. It is not you but the one in you who has done it. I have realised this in my meditation. Such performance of outer worship is not necessary for me any more. What I had been doing so long is now accomplished and completed by your grace. 88 to 93

বঙ্গানুবাদ: —

ওখন গদাধর নিজ কৃত অন্তায় আচরণে লজিত হইবা বলিয়াছিলেন আমি জানি না আমার কি জন্ত এইরূপ জান বিধীন অব্যা কোণা হতে আসিয়া উপস্থিত হয়। যে ভাবে ভাবিত হইবা এইরূপ বিরুদ্ধ আচরণ করি। ৮৯

এইরপ তাবে অনুভপ্ত ও হঃবিত গ্রদাধরকে তৈরবী দেবী সভীই করিয়া আনন্দের সহিত বলিগাহিলেন। বাবা এই কার্যাটি তোমার অতি উত্তম ইইয়াছে।

ট উত্তম ইইয়াছে। হে বংস তুমি এরূপ কার্য্যের অনুষ্ঠান কর নাই। ৯০৷৯১

তোমার অন্তরে যিনি বিরাজিত আছেন তিনিই এই কার্যাটি করিয়াছেন। আমি ধ্যানস্থ ইইয়া স্থাধির অবস্থায় যাথা প্রত্যক্ষ করিয়াছি তাখাতেই বিশেষ ভাবে জানিয়াছি। ১২

আজ আমার বাহা পুজার অবসান হইল আর আমার এমত পুজার আবগ্যক নাই। হে আছ্মন্ এমাবংকাল আমি যে পূজার অনুষ্ঠান ক্রিয়াছি। ১৯০

मध्यलीलायां १०म छः।

परिपूर्ण फल्' तस्याः प्राप्तं भवदतुष्रशात् । एवमुक्का तदा देवी भैरवी श्रष्टमानमा ।। ८८ गदाधर सुक्रमैयमस्य संभुक्त यद्भतः । श्राचमनादिसं कला ग्रह भावेन भामिनी ॥ ८५ साधनाधारक्वां श्रीरह्मवेश िष्टां तस्यायाः ॥ ८६ श्राक्तस्य जलसम्ना सा गङ्गागमं न्यानयत् ।। ८६ तहिनाविष्ट सा देवी वाञ्च पूजां समस्यज्ञत् ।। ८०

इति श्रीराभेन्द्रपुन्दर भक्तिनीयं विरचिते यीशीरामशःखामागवते पारमर्पंताः संचितावाः दचिषा म्बरे सैरवी देव्याः समागमानन्तरः त्रीरामकत्वा सैरवी संवादरुपी मध्यनीनाया दगमीऽध्यायः। सःर्०मः।

On saying this Bhairabi took gladly the remains of the meal left by Gadadhar. Then she entered into the water of the Ganges and immersed the holy stone. From that day onwards she gave up outer worship. 94 to 97

Here ends the tenth chapter of Madhyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha.

বঙ্গাসুবাদ ঃ—

আন্ধ আমি তোমার অনুগ্রহে সেই সকল পৃঞ্জার ফল সম্পূর্ণ রূপে পাইলাম। এই কথা বলিয়া সেই সদয়ে সেই ভৈরবী দেবী আমন্দ মনে গ্রাধরের ভূক্ত অবশিষ্ট অর ব্যক্তনালি শ্রাভা পূর্বক ভোলন করিয়া আচমনাদি কার্য্যায়ে তন্ধভাবে ভক্তি পূর্বক ভৈরবীর मध्यलीनाया' १०म छा:।

সাধনার আধার স্থানীয়া সেই রঘুবীর নিলাটিকে পূলাস্থান হইতে উঠাইয়া লইবা চুই হত্তে ধারণ পূর্বক আকঠ জলমগ্লা হইগা গলা গর্ভে নিহক্ষেপ করিয়াছিলেন।

এবং দেই দিন হইতেই সেই ভৈরবী দেবী বাহ্য পূলা পরিত্যাগ কবিয়াজিলেন। ১৪/১৫/১৯৬/১৭

গ্রীযুক্ত রামেন্দ্র স্থানর ভক্তিতীর্থ বিরচিত রামকৃষ্ণ ভাগবড়ে ভৈরবী দেবীর দন্দিংগররে আগমন্যভাগবান প্রীরামকৃষ্ণ দেবের সহিত সাধন বিষয়ে কংগাণকখনাদি মহালীপার দশম অধ্যারে বলা হইল।

মঃ ১০ তাঃ শেষ मध्यजीलाया' ११म मः । दिनानि कतिचित्रव भैरवी देवतालये। स्थित्वा देवीचण्डनस्य घट्टे योगासनस्य सा ॥ १ प्रतिष्ठामकरोत्तस्य मन्दिरस्य च सविधी। श्रम्या व्योवदेशीन महायोगी गदाघरः॥ २ तन्त्रोक्त साधनयुक्ती वसूव भृतियस्तः। ततः स परमानन्द लेभेचैव वर्ते वर्ती ॥ साप्यस्य पुत्रतुरुपस्य योगिनी योगसिद्धये। भाहाय्य' सविशेषेण कतवत्यति यसतः ॥ ८ सन्त्रसिद्धा शिचयित्री भैरवी स्तन्धता गता। हुष्टा माधकावर्यप्रस्य तदलीकिक माधनम ।। ५ ये चान्ये साधका दृःखैः साधना क्रमभूमिका । न समर्था विजेतं यां प्राणपति परिश्रमीः ॥ ६

For some days Bhairabi stayed in the temple and thereafter set up an alter on the bank of the Ganges to perform tentric rites. Gadadhar

मध्यलीलायां ११म अ:।

performed the rites and felt greatly blessed. Bhairabi helped him in performing these rites like his own mother. On seeing the uncommon performance of the rites by Sri Gadadhar, Bhairabi was greatly astonished. He was passing at ease through the stages which were rarely attained with utmost endeavour by others. 1 to 6

বঙ্গান্মবাদ : ---

ভৈরবী দেবী মন্দিরের মধ্যে কিছুদিন থাকিয়া নিকটবর্তী দেবী
মণ্ডলের গদোর ঘাটে একটি যোগাসন স্থাপন করিয়াছিলেন ।
গদাধর ভৈরবীর আদেশ মত দৃঢ় ভাবে তন্ত্রোক্ত দাধনে রভ হইরা
জিলেন। এবং সেই পাধনে পরমানন্দ পাইয়াছিলেন। ১১১৩

ভৈরবীও পুত্রভুলা গদাধরের যোগ সিদ্ধির জন্ম যত্নের সহিত বিশেষ ভাবে সাহাব্য করিয়াছিলেন। ৪

মন্ত্র সিদ্ধা শিক্ষয়িত্রী মাতৃতুল্যা প্রাক্ষণী ভৈরবী সাধক গদাধরের অলৌকিক সাধন দেখিয়া অবাক্ হইয়াছিলেন। ৫

অন্ত যে সকল সাধক প্রাণপাত পরিশ্রম করিয়াও অতিকটে সাধনার ক্রম সোপান প্রথম করিতে সমর্থ হন নাই। ৬

> सा भूमिका प्रतिदेन मयत्निनै व दुःखदा । जितानिन महाविद्यक्षारिणो सुभयावदा ॥ ० एवं चतु,पष्टिमिता स्वान्तोक्षा साधनक्षाः । सुकरा दुःकवा यापि विविधा विश्वताय ये ॥ ८ वर्षा व्यान्तरे तास सिवि वोमें सुखेन सः । ततसु भेरवी देखाः पूर्ण मयव्रत स्तवा ॥ ८

मध्यजीलाया ११म अ:।

पूर्णीभिषेतः पूर्णं स्व पातः सम्पूर्णं पूर्णं ता । या दुर्जमा या दुष्पाप्या ममसे वा इम्मीचरा ॥ १० ता अष्टिसिडीः सम्प्राप्त आनन्दमयसूत्ति धृक् । इष्टा सिडि स्व शियस्य सैरवे विभिन्ताभवत् ॥ ११ अनिमायष्टिसिडीस्ता सल्वापि सुमदामितः । तदस्तीकिक यक्तिमा' कदापि परिचालनम् ॥ १२

Gadadhar passed quite easily through the stages of the process which were extremely difficult, dreadful and frought with grave risks. There were sixty-four stages which he went through in three years. By this process he acquired the divine power called Asta-Siddhi, which, however, he did not exercise at any time.

বঙ্গান্তবাদঃ—

ছংখনায়নী অভ্যন্ত ভয়াবহ। মহা বিদ্নকারিণী সেই সকল ভূমিকা গদাধর অনায়াদে প্রতি দিন জয় করিতেছেন। ৭

তম্মোক্ত হৰ সাথ্য মূখে সাথ্য চতুংখন্তি পরিমিত বিবিধ সাধন

যাহা তন্ত্ৰ শাহ্ৰে উক্ত ইইয়াছে। ৮

সাধনার স্তর বিশেষ সকল তিন বংসরের মধ্যে গদাধর সেই সকল সাধনে সিভিলাভ করিয়াছেন। ১

তৎপরে ভৈরবী দেবীর পূর্ণ প্রচেষ্টার পরিপূর্ণ সর্ব্ব শক্তি বিশিষ্ট গদাধরের পূর্ণাভিবেক সম্পূর্ণকলে পূর্ণ হুইয়াছিল। ১০

मध्यलोनायां ११म: अ:।

যে সকল সিদ্ধি ছল'ত ছম্প্রাণ্য মনের অগোচর আনন্দ ঘন বিগ্রহ গ্যাধর সেই সকল অষ্ট সিদ্ধি লাভ করিয়াছিলেন পরস্তু প্রিয় শিদ্ধ গ্যাধরের সেই সকল সিদ্ধি দেখিয়া ভৈরবী দেবী অভ্যন্ত আন্দর্য্যাধিতা ইইয়াছিলেন। >>

গদাধর সেই সকল অনিমাদি অন্ট সিদ্ধি লাভ করিয়া ও ভাহাদের পরিচালনা বা ব্যবহার করেন নাই। ১২

न कतं तेन तु वर सिदिविध विधायिनी'।

स्वी विस्तृति मत्वा ता तत्वाज स योगीव्यः। ११

वर्णाश्रमाचारादिकान् तत्वः साधन कालतः।

स्वीं स्ताः रत्वाकान् साधः कैवल्याश्रम योगतः॥ १८

साधान्दे देः मनदापि सर्वेस्वः माळ पादयोः॥

सर्मग्रस्वोयमात्वानः वाद्याश्रमकत्त्रयो स्तदः॥ १५

द्वानान्निना परिच्यातं दर्द्याः सधिकोत्तमः।

तदा तद्विष्यस्मिति तैजःग्रुज्ञपरिप्नृतः॥ १६

विम्नितामनुजाः सच्चं द्वशृत्वियमनिष्रः।

पवन्तद्वसमाध्रयाः समाग्रस्य योगिनः। १०

वरक्तः कारणः तस्य चिसस्य मममून्तद्व।।

योगिनिदे दे सोल्डच्यं यक्षतः परिद्विद्यते॥ १८

As Gadadher dedicated himself to the will of the Supreme Being, he had no use of the religious codes or his divine power. At that time he looked extra-ordinarily beautiful. But he carefully avoided to expose his physical beauty.

10 to 18

७५० श्रीश्रीरामक्तपाभागवतम्ः।

मध्यतीलायां ११थः अ: ।

বঙ্গানুবাদ :---

বরং ইট সিভির বিদ্ন মনে করিয়া সেই সকল বিভূতি সম্পূর্ণরূপে ভাগে করিয়াছিলেন। ১০

তন্ত্র সাধনার সময় হইতেই কৈবল্যাশ্রমে অবস্থান বদতঃ বর্ণ শ্রমোজ আচার ভাগে করিয়াছিলেন। ১৪

দেই সময় সাধক গদাধর দেহ মন প্রাণ মাতৃপদে সমর্পন পূর্বক বাহাভান্তরে নিজকে জানাগ্রি পরিবাগ্তি দেখিরা ছিলেন। ১৫ প্রবং গদাধরের ভেরাপুঞ্জ বিশিক্ত অতীব মনোহর মৃত্তি দর্শন

করিয়া সাধারণ লোক সকল অভিনয় আশ্রাহাণিতিত হইয়া ছিলেন। এই প্রকার রূপ মাধুহী কামনা শৃত যোগীর পকে ভিত্ত চাঞ্চ্যাকর হইয়াছিল। ১৬১৭

অতএব গদাধর দেহ সৌন্দর্য্য যত্নপূর্বক ত্যাগ করিয়াছিলেন। ১৮

अस्यायध्यं सद्धयस्य व्याख्यानावसरे सवित् ।
गोष्टीमध्यं स्विय्यानाव्याच स्वियेयतः । १८
तदा में रूपमाध्यंगं दृश्यं साधारणा खनाः ।
यद्माः वर्तां यतुं गयता यत्नेनावि न तु कवित् ॥ २०
वावा सुसुम सद्धागं रातामं मन्मुखं यमी ।
अभवद्गावकात्ताः च रिव स्वात्तिनिराकता ॥ २१
एवं इन्मुखवाइति, मध्यतो देशमण्डलात् ।
व्यतित्वद्गम्य विमनं ग्रामे देव देशवत् ॥ २२
तेन सर्वस्यः रवृत्व वल्ले नाच्यात्य मामकः ।
देशः मातुः समीपेऽशमवद्मतमस्यकः । २१
मातुः समीपेऽशमवद्मतमस्यकः । २१
मातुः समीपेऽशमवद्मतमस्यकः । २१

मध्यलोलाया' ११म: अ:

Once during the course of conversation Gadadhar himself told his disciples that he looked so very beautiful that people could not turn their eyes away from him even if they tried their best to do so. He said, "My face was as reddish as Jaba flower; my body emitted a wonderful lustre, and as such I looked like a god. So I used to keep myself covered with thick cloth and to pray to the Goddess, "Oh Mother, be pleased to take away my physical beauty and to give me the inner beauty of mind and soul instead." 19 to 24

বঙ্গানুবাদঃ---

কোন ও এক সময়ে এই আশ্চর্যারূপের কথোপকথন প্রসঙ্গে শিলাবর্গের সভায় বিশেষ ভাবে ঠাবর ব্রিয়াজিলেন। ১৯

সেই সময় সাধারণ লোক সকল আমার রূপ মাধুর্য্য দর্শন করিয়া চেষ্টা করিয়াও অন্তত্ত চকু ফিরাইয়া লইতে পারিত না। ১০

ওখন আমার মুখধানা জবা ফুলের মত রক্ত বর্ণ ইইয়েছিল। এবং গাত্র কান্তি দারা সূর্যোর কান্তিও নিরস্ত হইত। ২১

আমার ব্রুয় মুখ বাত ও পাদ দেশ প্রভৃতি দেহ মণ্ডল হইতে বিভান লোডিঃ বহিগত ইইয়া দেব দেহের মাড অপুর্ব শোভা পাইত। ২২

ওজ্জ আনার বেংটিকে সকল সময় মোটা কাপড়ে ঢাকিয়া অবনত মত্তকে মা জগদখার নিকটে বলিভাম। ২৩ নচ্যলীলায়া ৭৭ম: আ:। হে মাতঃ ভোমার প্রদত্ত আমার এই বাহু সৌল্বয়া লইয়া

আমার ভিতরের সৌন্দর্য্য দাও। ২৪

हवगात चर्पटाधात' क्रतीक्षच पुनःपुनः ! बाद्य सीन्दर्यक्य त्व गच्छ ग्रीम्न ममान्तर ॥ २५ एवं क्रती कियदिनात् देपरतः स्वयमेंब हि । मानिक्यं मे देहकान्तरभवन्मातुरिच्छ्या ॥ १६ परन्त्वस्तिक्रवचरे भावि हत्तपरम्परा । प्रत्यचताङ्गतास्त्रस्य योगिनी योगगिक्ताः ॥ २० यत् क्र्य्य साधनावयि दिव्य देहस्य धारवम् । तथा दिव्यासाधना च यदर्यः विश्वित शुभा । २८ तिश्वासाधन च यदर्यः विश्वत शुभा । २८ तिशासिक्त तु मर्जे विश्वता सुमाश्रमना ।

বিদ্যালে দুজনানা বুজনানা বিদ্যালন ॥ १०
"I used to strike my own body with my palm and say, "Oh my physical beauty, sink info my body. In a few days my physical lustre faded by the grace of the Goddess." At this stage, Gadadhar could see future events by dint of his great spiritual power. The very purpose for which he was born and he was passing through all these austerities and penance became known to him. He also knew that people of various type would soon come to this temple for religious

instructions and thereby good people would be saved and the bad would be reformed. 25 to 30

मध्यनीलाया ११मः छ:।

বদাতুবাদ :—

এবং নিজ গাত্রে চাপড় মারিয়া পুন: পুন: বলিতাম ওহে আমার বাহু সৌন্দর্য্য তুমি শীন্ত আমার ভিতরে প্রবেশ কর। ২৫

এইরুণে দিন কয়েকের পরই লগদথার জ্বার আমার দেহ কান্তির মালিনা হইগাছিল। ২৬ প্রস্কুত্র এই সময়ে সেই মহামোগী গদাধরের ঘোগ শক্তির প্রচাবে ভবিষাতের বাত্তর ঘটনার প্রতাপ হইমাছিল। ২৭

বে কার্য্যের সাধনের কলা ভগবানের দেহ ধারণ এবং বে ছন্য অপ্রাকৃত দললম্মী সাধনার অমুষ্ঠান সেই দিন হইতে সেই ঠাকুর বিশেষ ভাবে অবগত ইইয়াছিলেন।

এবং শীগ্রই এই ধেরোগ্রানে বহুতর সাধক নানা ভাবের লোক সকল ধর্ম প্রাপ্তির জন্য আদিলে ভারাতে সম্মনগণের পরিত্রাণ ও মুর্জন জনগণের সংশোধন হইবে। ২৯।৩০

भविष्यति न सन्दे इः सङ्घर्मः प्रचरिष्यति ।
स्वकोयोपनिष्यं वाष्ट्रं सम्बुरानाय सन्त्रियो ॥ ३१
कतः यात्रं ठाकुरंण एकदा तत् क्षयान्तरे ।
द्वायां योमसुरानायः सानन्दः मरसुवाच तः ॥ ३२
एकदे तरिः भो तात्र योभनः भवित भुवं ।
भगवनं रहोत्यः तां सर्व्यं वयमतः परं ॥ ३२
सानन्दान्यम्भानाः स्वो जगतोमङ्गनः भवित् ।
एकदा नन्दस्या सा योगारुद्धः मरस्यसे ॥ ३४
योगासने योगसुका दियभाव समन्तिता।
सदिन्तास्यापभियस्य गदासरं सहामभोः ॥ ३५
आसोष्यान्तीकिकीं गक्तिः भेरव्ये तद्विन्तयत्।
केशं भागवतो शक्तिवीयायं स्वैगक्तिमोन् ॥ ६६

मध्यकीलायाः १९गः अ:।

There was no doubt that true religion would prevail. Once, in course of conversation Thakur gave out his own feelings to Mathuranath. At this Mathuranath said, "If it so happens it will be all for the best. We shall find ourselves along with you plunged into the sea of joy. The world will also be benefitted. "Once Bhairavi thought, "What is that divine power which has made Gadadhar all-powerful." 31 to 36

বঙ্গান্তবাদ :---

এবং মন্তর্শের প্রচার হইবে ইছা নিঃসন্দেহ। এই সকল নিজের অনুভবের বিষয় এক সময় কথা বার্তার মধ্যে ঠাকুর মধ্যা নাথের নিকটে প্রকাশ করিলে মধ্রামাথ ঠাবুরের কথা শুনিয়া আনন্দের সহিত বলিয়াছিলেন বাবা যদি এনতেই হয় তবে ধূব ভালই হইবে। অতংগর আমরা আপনাকে লইয়া আনন্দ সমুদ্রে নিম্প্রিক কইবা। এবং লগতের প্রয়ামস্পার্কীর। ১০০

নিম্ভিন্নত ইইব। এবং জগতের পর্য মঙ্গল ইইবে। ৩০ কোন ও এক সময়ে মহামহিমায়িতা যোগান্ত্র্য আনন্দ বিএই

কোন ও দ্রুক সন্ত্রে নহানাহশারত যোগাঞ্জা আনন সক্র বিশিষ্টা যোগাদান যোগদুজা ভগবছাবে বিভাবিতা হইয়া ভৈরবী ধেবী অভিয্য অপ্রমেয় মহাপ্রেছ গণাধরের অনৌকিক শক্তি অধুসোকন করিয়া প্রক্রিক ভাবিত্রা ছিলেন। তথাও

গদাধরের এই ভাগবতী শক্তি কিরপ। যে শক্তি ঘারা গদাধর সর্ববদক্ষিমান হটযাছেন। ৩৬

> नीचेन्ययो पदिष्टा याः साधन क्राममूमिकाः । श्रुतमार्वे ण तत्सिडिनिविकल्पसमाधिना ॥ १० क्रयमस्य स्वरूपः वा कथः वा योगयुक्तता । स्वयः सिड स्वरूपस्य कथः वा गुरुकारिता । १८

सध्यतीलायां ११मः अ:। धैरवी मा विस्त्रग्रं व' ध्यानस्तिमित लोचना । चिन्तयती स्ररूप' कि' यीगदाधर योगिनः ॥ ३८ तत् कप्रायुक्ताची सा घटञ्जीपप्यदद्भूतम्। नवदुब्बीदलखाम' राम' राजीवलीचन'॥ ४० सीतया रमया साव' सचिदानन्दरूपिणम्। एवं राधिकया युक्तं सहाभाव स्वरूपया ॥ ४१ कन्टर्पकोटिलावर्षः क्षणां पौताम्बरः इरिम। कमात्ती श्रीराभक्षणी विज्ञीनी खीगदाधरे ॥ ४२

"If he is not so, he could not achieve success immediately on hearing the instructions. If the divine power is inherent in him, how is it that he practises yoga, performs rites and plays the role of a disciple to a preceptor?" When Bhairabi was deeply absorbed in such thoughts, she beheld a wonderful sight in her mind's eye. She saw that Lord Ramachandra with Sita and Lord Krishna with Radhika mingled together and took the shape of Gadadhar. 37 to 42

বঙ্গানুবাদ 🖫

ভালানা হইলে আমি যে সকল তত্ত্ব সাধনার বিষয় উপদেশ ≆বিষাতি। সেই সকল শুনিবা মাত্র নির্কিকল সমাধি গারা তংকণাং সিকি লাভ করিতেছেন। ৩৭

এট গুদাধরের অরুণ্ডি কিরুণ কেনই বা ইংগার যোগে যোগদান

আয়ং সিদ্ধ পুরুষের কি ভয়ই বাতার করেন। ৩৮

सध्यलीखाया ११ग्र: अः। ভৈরবী এইরূপ বিচার পূর্বক ধ্যান নিনীলিত লোচনে গদাধরের স্বরূপটির চিন্তা করিতে করিতে উংকঠা বশতঃ প্রেমাশ্রু পুলবিড

চিত্তে বংগল মধ্যে একটি আশ্চর্যারূপ দর্শন করিলেন। ৩১ ভগৰতী জানকীর সহিত সচ্চিদানন্দ বিগ্রহ পল্ম পলাশ লোচন

নব দুর্ববিদল খাম ভগবান প্রীরাম চন্দ্র এবং মহাভাব বর্জাপিনী প্রীনতী রাধিকার সহিত অবস্থিত স্বয়ং ভগবান প্রীরাম ও প্রীকৃষ্ণ এই চুইটি বর্জণকে ক্রমশং গধাধরে পরিগত হুইতে দেখিরাছিলেন।

षती गदाधरी यो उसी श्रीरामक्षण एव सः।
युगावतारः पूर्णीद्वयं श्रीरामक्षण मानतः।
प्राप्तवन्ति नत्तम्भितं नात्वनाम सहस्रकात् ॥ ४१
पवः समाधियुक्ताया गतः मक्तन्त्वयं यदः।
प्रमाति श्रीरामकृष्यं भैरत्या द्वद्वयं तः।
प्रमाति श्रीरामकृष्यं भैरत्या द्वद्वयं तः।
तरिनावधि भैरत्या द्वद्वयं तः।
तरिनावधि भैरत्या द्वद्वयं नत्त्वा॥ ४४
स्वरूपं तस्य राज्ञ द्वाला स्वरूपं तर्वा।
श्रीरामकृष्यं देवी हि तसामकरणद्व सम्। ४०

इति श्रीरामेन्द्रशुन्दर भक्तितीर्थ विरचिते श्रीरामकृण्वभागवती पारमङ्ख्यां संहितायां श्रीरामकृष्णदेवस्य भैरवीकृत नामकरण स्पी सध्यलीलाया पकादगीऽध्यायः। सा ११।

"Hence Gadadhar is Sri Ramakrishna who is the incarnation of God in this Kali yuga. So, in this yuga people attains salvation by chanting the name of Sri Ramakrishna." For jull one day

सध्यलोलायां ११शः अः।

and night, Bhairabi remained absorbed in meditating the glory of Shri Ramkrishna. Next morning the image of Shri Ramkrishna disappeared from her mind's eye, but when she opened her eyes she found him standing before him. From that day onward Gadadhar was named as Shri Ramakrishna. 43 to 47

Here ends the eleventh chapter of Madhyalila in Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha.

বঙ্গান্ত্বাদ :—

অতএব যিনি গলাধর তিনিই রামকৃষ্ণ। তত্মতাই রামকৃষ্ণ
নামধারী পূর্ণ বুগাবতার এক মাত্র এই ভয়ত্বর কলিমুগে এই রামকৃষ্ণ
নাম লগাদি করিয়া কলি হত ভীব সকল মৃত্তি লাভ করিবে অত্য
নাম লগাদি করিয়া কলিহত ভীব সকল মৃত্তি লাভ করিবে অত্য
নাম লগা সংল্র হইতে মৃত্তি লাভ করিতে পারিবে না। এইরপে
একদিন একরাত্রি নিবিবক্স সমাবিধারা অবিহিত ইইলা প্রভাতে
ভৈরবী দেবী প্রীরামকৃষ্ণ ভৈরবীব সংশাল ইইতে সহমা অর্থিহিত হইলে
দিল্ল সন্মুবে গলাধর রূলধারী ভগবান প্রীরামকৃষ্ণ দেবকে সাকাং,
প্রতাক করিয়াহিলেন। ৪৬৪৭

জীরামেন্দ্র হাদর ভক্তিতীর্থ বিরচিত শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতে তৈরবী দেবী ভগবান গদাধরের শ্রীরামকৃষ্ণ। এই নামকরণ্– দ্ধপ মধ্যদীলার একাদশ অধায়ে সমাপ্ত হইল। মঃ ১১ অঃ।

めか

यौयीरामञ्जूष्यभागवतम् 'सध्यनीलाया' हादगीऽध्यायः

श्रीरामव्यादेवस्य योगारुद्रस्य सत्वणात् । माधना सिडि भ'माप्तिरपूर्वस्थास्य योगिनः ॥ १ अभुदलीकसामान्या भैरव्या आनुकृत्यतः। चमाध्य साधनामिहै: प्राप्ति रेव न पूर्वाता ॥ २ देव दानवा गन्धर्या राचमा मुनि मानवाः।

वैष्णवा विष्युसाप्ता वे सीरा: सूर्या किय तथा । ग्रीयाः गास्ताप्तया गर्सि गाणपत्वा गलानमः॥ ४ सर्व्येडप्येव' माधकारते स्व स्व साधनग्राह्मतः।

मिब्रि' माप्ता स्तदा ते ये थ' य' भाव' ममाधिताः ॥ 🤋 स्वा' स्वा' मिडि' समुत्पादा वृतार्घोद्यभव' स्तदा ॥ 🕱 किन्तम्य साधनदमा ठाकुरम्य प्रयन्त्रिधा । आर्ट्यांनार्यं गाधनानां भे दीनान्ति पदचन ॥ ﴿

सध्यनीनाया १२गः अः।

অপূর্ব্ব যোগী এরামকৃষ্ণ দেবের সভসভই সাধনায় সিধি লাভ ইইয়াছিল। >

অসাধা সাধনায় সিভিগাভ করাই পূর্বতার কারণ নয়। দেবতা দানব রাকস ও মুনিমানবাদি ইহাঁরা প্রত্যেকে মিনি যে ভাবে যে দেবতার উপসনা করেন। তাঁহার সেইজপই সিদ্ধিলাভ হয়। '২াত

হৈদ্যবাগ বিশ্বকে সৌরগণ প্রাংক শৈবোপাসকগণ নিবকে শাক্ত সৰল শক্তিকে গাণপত্য গণেশকে এই সকল সাধক নিজ নিজ শক্তিবারা নিজ নিজ ইউ দেশতার অনুগ্রহ পাত করিয়া কুতার্থ ইয়েন অর্থাৎ সিভিনাত করেন। ৪া৫

কিত এই এীরাদক্ষ দেবের সাধনারূপ সম্পূর্ণরূপে রূপাত্তর। অর্থাং আর্থা সাধকই হউন বা অনার্থা সাধকই হউন। ইহাঁর নিকট ইহাঁদের মধ্যে ভাগ ফল বিবেচনা কিছু মাত্র ছিল না। ৬

spiritual field. 7 to 12

मध्यलोलाया १२गः अः ।

Thakur followed different paths and achieved success in all his pursuits. Such peculiarity of worship has never been found in anyone but Gadadhar since the times immemorial to this day To fulfil the earnest longing of Gadadhar, Goddes Kali attracted great sages and ascetics to the temples at Dakshineswar. From the Bengali year 1264 to 1276, i.e. for twelve years from the age of twenty six to thirty eight. Thakur performed his holy benance and had his achievements in the

বঙ্গানুবাদ :--, ঠাকুর বস্তু দেবভার উপাসনা করিয়া সেই সেই দেবভাকে

ঠাকুরের বতন্ত সাধনার মত স্থান্তির প্রারম্ভ হইতে অভ পর্যাত কোন ও একটি সাধকের উপাসনা কোথাও দেখা যাঁয় না কেবল

সাক্ষাং প্রত্যক্ষ করিয়া সিদিলাভ করিয়াছিলেন।

মাত ইহা গদাধরেই দেখা যায়। ৮ .

অসাধ্য সাধিক। চিন্নয়ী প্রনেধরী কালী অত্যাশ্চর্য সন্তান
গদাধরের সাধন বিধয়ে চিত্ত চাঞ্চন্য জানিয়া নানা প্রকার সাধনায়
সিদ্ধির জন্ম ততুশাসনাসিদ্ধ সুর্বেগ্রম।

পরিবাজক বা সাধু সন্ন্যাসি সকলকে কুপাপূর্বক এই সাংনা ডিজ দক্ষিপেরের মন্দিরে আকর্তন করিয়াছিলেন ! ৯/১•

এবং সন ১২৬৪ বাল হউতে আরম্ভ করিরা বাংলা সন ১২৭৬ বাল পর্যান্ত অর্থাং ঠাবুতের ২৬ বংসর বয়স হইতে ৩৮ বংসর বয়স পর্যান্ত ১২,এখনরকাল সাধনায় রম্ভ হইয়াছিলেন। ১১/১২ सध्यज्ञीजायां १२यः शः।

सधना रभक्षालेत रीव्यसुद्राय चित्तका।

रुडीत्वा यतिया यातु चैयसुद्रा च चित्रका।।

एकः प्रत्येषा सुद्रा चित्रका न तथा परा।

पुनः पुनवेदसेयः गद्रामार्गे व्यक्तयत्॥ १४

इयः प्राथमिकौ तस्य साधना सिद्र योगिनः।।

धनरत्न परित्यानस्प चित्तस्य शुद्धदेः॥ २५

स्वपुनवन्धये किन्तु गद्रामार्गे शिनितस्येले।

प्रायोपविमानं कृत्वा नित्यानित्यविचारणम्॥ १६

का तस्तेन श्रीभैरव्या तथान्यन्याचिमिः सृष्ठ।

तथा साधन सम्पत्व्या नारोमार्वे स्वमाद्यवत्॥ १०

धारणा सुद्धदा जाता योगिनो योगिस्वये।

सिद्धिनामात् पर साधः कदावि कामवि धृतः॥ १०

At the beginning of his spiritual pursuits he would take a coin in one hand and some earth in the other, and say that both were one and the same, and lastly throw them into the water of the river. Thus for purification of his mind he had to free himself from temptation of money and raches in the preliminary stage of his spiritual pursuit. He would be deeply absorbed in discussions about the eternal and the transitory with Bhairabi and others. He realised that every woman was his mother. He never looked at any woman or gold as things for enjoyment.

७२२

योयोरामक्षणभागवतम्

मध्यनोसाया' १२ग्रः अ:। বঙ্গানুবাদ :--সাধনার প্রারম্ভে এক হন্তে রূপার টাকা অন্য হন্তে কিঞ্চিৎ

মাট লইয়া রূপার বা সোনার টাকা ইংারা মাটিরই অফ মূর্ত্তি অৰ্থাৎ টাকা মাটি মাটি টাকা এইরূপ বলিতে বলিডে সেই সকল টাকা ও মাটি গশাগর্ভে ফেলিয়া দিতেন। ২০১৪ এই সাধনা দিন্ধবোগী ঠাকুরের চিত্ত শুদ্ধির জক্ত ধনরত্ন

পরিতাাগরূপ প্রথম সাধনা ৷ ১৫ কিন্তুসচ্চিদানন্দ অথও ত্রেকার অনুভবের নিমিত্ত পরম পবিত্র ত্রিপথগাতীরে প্রায়োপবেশন পূর্বক ভৈরবী এবং অভাভ দিক

সন্ন্যাসিবর্গের সহিত নিত্যানিতা বস্তুর বিচারে তন্ময়তা প্রাপ্ত হইভেনা ১৬ যোগী গদাধরের যোগদিদ্বির জন্ম সাধন সম্পত্তি ছারা

নারী মাত্রে নিজ গর্ভধারিণী মাতার মত ধারণা স্বৃদ্ধ হইয়াছিল। ১৭

ঠাকুর সিদ্ধিলাভের পর কথনও কোনও একটি কামিনী বা কাঞ্চনা/দকে ভোগ বৃদ্ধিতে দেখেন নাই। ১৮

कामिनी काञ्चन वापि भीगवद्या न दृष्टवान्। कामिनी काञ्चन त्यागरूपा साधनतः परं ॥ १८ दीनता निरम्दद्वार साधना पूर्णता गता। यवापानिव्रावाहुल्य स्थाने साधारणी जनः ॥ २° पदार्पणे सद्भाचिती न याति तत्र काँचिषित्। ठाकुरस्तु तदस्पृथ्य स्थान' मार्चिनतवान् स्वय'॥ २१ आचण्डालीच्छिष्ट पत्र' विश्वत्य मस्तने तथा। · गङ्गागर्भे विनिःचिप्य जात्यभिमान चूर्णतां ॥ २२ कृत्वा स्वमस्प्रस्य जातेनीधिक' सन्यते सुधीः। अतःपर' सन्बेजीवे ज्ञिबन्नामस्य साधना ॥ २३

मध्यनीलायां १२मः अ:।

यीग्यास्य साधकस्य सर्वेद्याभिनवासता । भिज्ञकोच्छिटकाहारं कृत्वादरपुरःसरं॥ २४

After he had overcome the temptation of woman and money, he attained humility and selflessness, Thakur himself would cleanse those filthy places where people were averse to step into. He shook off his pride of caste as he carried the leaves containing the remains of meals left by the untouchable classes of people, ane threw them into the river. He never felt that he was superior to one belonging to the lowest classes of humanity. Next, he realised that every living creature was a manifestation of God. He would take the remains of meals left by beggars as a holy gift. 19 to 28

বঙ্গানুবাদ :--

কামিনী কাগন ভাগিকপ সাধনের পর দীনতা ও নিরহমারিতা সাধনা পূর্ণ ইইয়াছিল। যে সহল অপরিত্র বছল স্থানে পদার্থনৈ সমুচিত হইয়া কেই কথনও যাইত না। পেই সফল অপরিত্র স্থান ঠাবুর বয়ং পরিষার করিতেন। ১৯২৩।২১

আচ্চানের উচিছ্ট পর বাং নারকে ধারণ পূর্বক গাচাগ্রে নিংকেশ করিয়া লাভ্যাভিনান পূর করিয়াহিলেন। তবর্বি নিজেকে অব্পক্ত জাতির মধ্যেকা বড় বলিয়া মনে করিতেন না। ১২

তৎপরে এই বীর সাধকের সর্প জীবে নিব জ্ঞানের সাধনা ইয়া একটি নুখন সাধনা। অখ্যস্ত একা সংকারে ভিক্কগণের উচ্ছিই।দ্র थी यी रामकष्णभागवतम्

e₹8

सध्यनीनाया^{*} दादगोऽध्याय :

ভোজন এবং ঐ সকল উচ্ছিফীপ্লকে মহা প্রসাদ মনে করিয়া মন্তকে ধারণপূর্বক নৃত্য করিভেন। ২৩।২৪

मला महामादा' सानृ स्मिष्ट प्रलाननत्तं ह । यादी साधनाकाले च चतुर्धमित्तरे सुधी। ॥ १५ वेप्पव' मतमाधित्व दास्य सस्वादि भावतः । सत्तत् साधन योगेन सिडिसाभ' चकारे सः । २६ प्रीक्षत्वस्य सम प्राणा दी स्युः श्रीप्रजवातकाः । चिन्ता ततुत्व्य सस्वय्य ठाकुरस्य तदा भवत् ॥ २० तद्या प्रीरामचन्द्रस्य दास्त्र मत्त्रा ॥ २० तद्या प्रीरामचन्द्रस्य दास्त्र मत्त्रा ॥ २० तद्या प्रीरामचन्द्रस्य दास्त्र मत्त्रा ॥ २० तत्रा प्राप्त मत्त्रा विक्रिया स्वाद्य स्वाद स्वाद्य स्वाद स्

At first for four years Thakur adopted the religion of the Vaisnavas and felt like those youngsters of Broja who were at one with Sri Krishna in their heart and soul. Next he became a devotee of Shri Ramachandra and developed a devotion quite akin to Mahabir Hanuman. Thereafter, when he achieved success in his pursuit in the tantric method his services as an attending maid to the Goddess, received great appreciation from the best of devotees. At this stage he would often serve the Goddess with a chamar. 28 to 30

मध्यतीलायां १२मः अ:।

वनाञ्चाम :--

প্রথম দাগনার সময় ৪ বংসর বৈহ্নব মত অবলখন পূর্বক দাস্য সথ্য বাংসল্য ও মাধ্র্যাদিভাবে সিদ্ধি লাভ করিয়াছিলেন প্রীকৃষ্ণের প্রোণতুল্য যে সকল ব্রহ্নবালক ছিল তাহাদের মত ঠাকুরের সথ্যভাব সিদ্ধ ইইয়াছিল। ২৫।২৬২৭

ওজ্ঞপ গ্রীরামচন্দ্রের দাস্য ভক্তির প্রবর্তক মহাবীর রামদানের মড ঠাকুরের দাস্য ভক্তিতে সিদ্ধিলাভ হইয়াছিল। ২৮ এবং ওয়োক্ত সাধনায় সিদ্ধিলাতের পর ঠাকুরের স্বাভাবে যে

সাধনা। ২৯

ভাষা অপূর্ব ও মহা ভক্তগণেরও আনন্দদারক। সেই সময় ঠাকুর নিজেকে জগদবার স্বীরূপে ভাবনা করিয়া প্রায়ই চামর হত্তে ভালিকাকে ব্যক্তন করিতেন। ৩০

प्रायद्यासरहरतेन कानिकां समयीजयत्।
कदायि वा भूत्वादेवंद्वादिरिय वा तथा ॥ १९
परिधियं कृतं तेन रामखा रव मर्जदा।
देवी मेवाचिन्त्रयत् स्व' कीमृत्त्री वान्यया समः॥ १२
तव भको मयुरानाय शासुन्त्री वान्यया समः॥ १२
तक्त भको मयुरानाय शासुन्त्री वान्यया समः॥ १२
तक्त्र स्वाचे मयुरानाय शासुन्त्री वान्यया समः॥ १२
तक्त्रस्व विश्वये वा श्वयोऽभ्यत्तरा।
एवं प्रकातिभावस्य पावव्याद्वि तदन्तरे १ १४
स्वस्य प्रभावस्य पावव्याद्वि तदन्तरे १ १४
स्वस्य प्रभावस्य स्वत्या विस्त्रित यभे।
तदा भीरामकण्वस्य साविष्यात् भनेती दिश्चि ॥ १५
सनीय रव सम्यातिकाताय्य देवसम्बद्धः।
तीयपर्यं देने भाने: परिवाजक सन्तरे: । ११

Again he would wear ornaments like a woman and serve the Goddess as such. He lost sense of his own sex. Mathuranath also gladly supplied all the requisites to get Thakur dressed like a woman. The fame of the temples at Dakshineswar as a holy place extended far and wide, due to the presence of 5ri Ramakrishna. 31 to 36

৾ বঙ্গান্তবাদ **ঃ**—

ক্ষনত বা ত্রীলোকের মত বত্র অলকারাদি পরিধান করিছেন এবং নিজকে অফ একটি ত্রীলোক মনে করিছা কালিকার সেবা করিছেন। ৩১/২২

সেই সময় ঠাকুর নিজের অন্তরে দ্রী ভাবের প্রকাতা বশতঃ নিজের যে পুক্ষ মূর্ত্তি অর্থাৎ আমি দে পুক্ষ ইহা একবারে ভূগিয়া গিয়াভিসেন। ৩০

শ্রেতি ভক্ত মধুনানাথ ঠাকুরের ইচ্ছামত শক্তি সাংনায় যে সকল শ্রব্য আব্যক্ত হইত দেই সকল শ্রব্য ঠাকুরের বেশস্থার ঘট বিয়া ইয়া চইতেন। ৩৪

এবং সেই সময়ে রাণী রাগমণির ঠাকুর বাড়ীর প্রমহংস ভগবান শ্রীনীরামকৃষ্ণদেবের সামিধানশতঃ চতুর্দিকে পুণাতীর্বের মত সুধ্যাতি চত্তাচিল। ৩০০১১

> यावध्यनि तदानीतीयंदा दृष्टो प्रकम्मतः । मविष्य ते पान्यगिष्ठे साधूनामतियोगमाम् ॥ ३० सुन्यवस्यां समानोक्य सामन्दाप्तत्र तेऽवसन् । दिनानि कतिचित्ततस्यातुमापदमासिनः ॥ ३८

मध्यनोनायाः १२मः अ:।

आतिच्य क्षत्य पानुव्यात् साधवः सुख संस्थिताः । मधुरः साधुसेनायां सर्व्यदः मुक्त इस्तकः । ८ नित्यञ्जातिचि सेवार्यः द्रच्यानानरस्ययत् । एवः श्रीमधुरानायस्तातच्य तृष्टिसाधने ॥ ८० पुर्वः तायाः तदिन्द्यायाः सर्वेदायः सुचितनः । तद्दियः पत्रीस्त्रवे तन्तुस्यः योद्यम् मित्तरः ॥ ४१ चित्तायुतः श्री मधुरः विमादिष्टो भवास्यइः । यदासी यद्भीयायासी धनरत्नादि थेमवान् ॥ ४२

Due to very fine arrangements of hospitality pilgrims would be glad to stay at the guest-house of Dekshineswar for some days on their way to distant holy places. Mathuranath also spent generously to bring every comfort to pilgrims and guests. He was also very eager to bring every satisfaction to Thakur, and waited for orders. He thought, "If Thakur accepts any riches from me, I shall be blessed and free from all bondages of this world." 37 to 42

বঙ্গানুবাদ : —

ভীর্ধ-গাটনকারি সর্কোত্তম স্থাসিগণ ঘটবার পথে রাণী রাস্মণির সুহং দেবালয় দেবিয়া উহোবা রাণীর পাছ্পালার প্রবেশ পূর্বাক সাধ্যাগের অতি হৃদ্দর স্থাবা আছে দেবিয়া আমরা এই খানেই কিছু দিন থাকিব এইবাপ ভাবিয়া আনন্দের সহিত সেই কালী বাঙীতে থাবিতেন। ৩৭১৮৮ मध्यलीलाया'१२घ: अः।

অতিথিগণ উত্তম ভাবে আতিথা সংকার লাভে সুখী হইতেন। মথুরবাবু সর্বদা সাধু সেবার মুক্ত হস্ত ছিলেন। ৩৯

এবং সর্ববদা অভিথি সংকার জন্ম বছ দ্রব্য সংগ্রহ করিয়া রাবিতেন। এইক্লপভাবে মধুরানাথ বাবার সন্তোধেব জন্ম এবং

. বাবার ইচ্ছা পূরণে সর্ববা লক্ষ্য রাবিতেন। ৪০ এবং বাবার আদেশের অপেকা করিয়া বাবার মুখের দিকে

চাহিয়া ভাবিতেন কথন কি আদেশ করিবেন। ৪১ বাবা যদি আমার নিকটে ধন সম্পত্তি গ্রহণ করেন ভবে আমার

বাবা যাৰ আমার নিকটে বৰ বিশান অৱহণ করেন এবে সামান জন্ম সার্থক মনে করিব। বা আমার আর জন্ম হইবে না। ৪২

तदाइ' जन्म साफल्य' प्राप्खामि न्नमखण्डन'। नेहक चिन्ता मया कार्या। समाहापि कथञ्चन ॥ ४३ सर्च रीव्यादि सुद्रां यो सद्भूषां गण्येत् सुधीः। तस्य प्रावेनीय' द्रम्य' न किश्चिद्षि सभावेत् ॥ ४४ तथापि मयुरानाये दानार्यमाधडान्विते।

उत्त' श्रीरामक्षणो न न में किश्चित् प्रयोजन` ॥ ४५ कमण्डलून् कम्बलान् या पटवसादिकां स्तवा । देवांचे नमन्तर्ति तींड साधुमद्यः सर्वोमप्य ताम् ॥ ४६

त्रुलैव' मयुरस्त्रत वहुन' कम्बनादिक'। तत्त्रहृष्य' समानीय भाष्डागाराख्यपूरयत्॥ ४०

एवमादिष्टवांथै व तत्रस्थान् क्षमीचारिणः । भवन्तो वितरिष्यन्ति तातादेशानुसारतः । ४८

"I should not indulge in such thoughts for he has no sense of difference between gold and earth, and so nothing to ask for." Yet Mathuranath made an offer but Thakur refused to occept

मध्यनीनार्या १२गः अ:।

anything for his own self. However he said, "If You are really eager to make gifts, give kamandalu, rug and cloth to the holy men." At once Mathuranath made a huge stock of all these things and ordered the managing staff of the temples to distribute them according as Thakur liked. 43 to 48

বঙ্গান্তবাদ :--

এইকপ চিন্তা আনার কোন প্রকারে জম বশত: ও মনে করা উচিৎ নহে। কারণ বে মহাপুর্য ধর্ণ রৌগ্যাদি মূলাকে মাটি বলিয়া মনে করেন তাঁহার প্রাথনা এতা কিছুই নাই। ৪৩.৪৪

তথাপি মথুবানাথ মহামূল্য ভূসম্পতি ঠাকুরকে গিবার জন্ম আগ্রহায়িত হইলে ঠাকুর বলিয়াছিলেন আমার কিছুই আ্বশ্যক নাই।

যদি কিছু দানীয় শুবা দিতে ইচ্ছা কর তবে কমওলু ব। পট্টবক্লাদি সাধদিগকে দাও। ৪০।৪৬

বাধার এইরূপ আদেশ শুনিয়া মপুরানাধ বহুতর ক্থলাদি শুধ্য সকল আনিয়া ভাঁড়ারে পরিপূর্ণ করিয়া রাখিয়াছিলেন। ৪৭

এবং মধুরানাথ দলিধেবর মন্দিচের কর্মচারি সক্লকে বলিয়া ছিলেন। আপনারা বাবার আদেশ মত এট সকল তথ্য বিভরণ ক্রিবেন। ১৮

> पङ्गुन्य विधान् वाचि सापून् वा सम्मना स्तवा । यान्कानिष वदेदे वी देय' तेथ्योऽतियक्षतः । ८८ यदेदग् भन्नने निभी सामकत्यः स्वय' इति । तदेव सन्दिरं तत्र मृद्ध साथक सन्नमः ॥ ५०

मध्यलोनायां १२गः अः।

आविभूती जटाधारी रामलाला सुधेवतः। वात्मल्य भावपूर्णीतं मुन्दरी रामविषदः॥ ११ यत् प्रसादाठठालुरस्य वात्मल्यभाव साधना। अत्वाययं साधनेयं जीवता विषहेन वै ॥ ५२ श्रीरामस्य धातमयः गोभनी वालविषदः। सिंह साधीः समीपेऽसी विद्यतेऽहाँनिंग सुद्रा॥ ५१ साथीः श्रीविषदे सेवा विषदावरणः तथा। सर्जया पूर्वेक्रियः परः विद्यायहेतुका॥ ४४

"Every care should be taken to give these things to the lame, the blind, the deaf, the sadhu, or to anyone according as Thakur likes." At that time, a holy man named latadhari who was a devotee of a living image called Ramalala, came to the temples at Dakshineswar. It was an image of Ramachandra as a boy. It was made of metals. The mode of services rendered to the image was wonderful. During the day or the night Jatadhari always kept it with him. 49 to 54

বঙ্গানুবাদঃ—

পদু অন্ধ বৃধির সাধু সজ্জন অথবাযে কোনও ব্যক্তিকে দিজে বৃদ্ধিৰেন বাবার আদেশ মত তাঁহাদিগকেই যতু পূৰ্বক দিবে। ৪৯

ঠাকুর এইরণ ভাবে প্রকৃতি সাধনে যথন ত্রতী হইয়াছিলেন ঠিক সেই সময়ে এই দক্ষিণের্য়ের মন্দিরে এরিমনালা নামক জাবত বিত্রাং দেবক দিছ সাধক জটাবারী নামে একটা সম্যোগী আসিয়াছিলেন। ০০৪০২

मध्यलोलायं। १२म: अ:।

রামলালা অর্থাং বাংসল্য ভাবপূর্ণ একটি বাল গোপালের মড ফুন্দর মৃত্তি ভগবান শ্রীরাম চন্দ্রের জীবন্ত বিগ্রত। ৫২

যে বাল বিগ্রহের কুগায় ঠাকুরের বাংসলাভাব সাংনা পূর্ণ ইট্যাছিল। ভীবন্ধ বিগ্রহের স্থিত এই সাধনা অভ্যান্দর্যক্রপ। শ্রীরানচন্দ্রের গুড়ম সুন্দর একটি বাল বিগ্রহ সিদ্ধ সাধু জটাবারীর নিকটি বিবা রাত্রি আনন্দের সহিত থাকিতেন। সাধুর বিগ্রহ সেরা এবং বিগ্রহের সহিত বাবহার অন্তত পূর্ব বিশ্বন্ন কর। ৫৬4৪

सपुतः विषष्ठः सत्या खहरतेन त्व भोजयत् । स्त्रिहाधीनः स्वम्तानः मत्या या भूण्यत् खिल् ॥ ५५ कदापि तष्यव्रताः दृष्ट्वातमत्य भत् स्वयत् । ५५ कदापि तष्यव्रताः दृष्ट्वातमत्य भत् स्वयत् । ५६ वाध्यवीन सुन्धयः व सात्राच्यतः ॥ ५६ वाध्यवीन सुन्धयः । १० व्याकुलीकतन्तः भामधीरः कुद्दते तथा । कीऽन्यः पुनः समुन्मसी मन्दिरे,सातुपस्थितः ॥ ५८ प्रमन्द्रमृत भाष्यः तरक्वः मामियातितः । ६८ व्याक्ति साध्यत्यत्यत्यत्वत्यत्वाच्याति विध्यतितः ॥ ५८ नास्त्रि साधी व्यवस्य प्रयान पुन्नादिकाः क्रियाः । १८ तर्मेन सुन्ति साधी व्यवस्य स्वर्णान्यत्वाविकाः । ६० वर्मेन सुन्ति साधी व्यवस्य स्वर्णान्यत्वाविकाः । ६० वर्मेन सुन्ति साधी वर्मेन स्वर्णान्यत्वाविकाः । ६० वर्मेन सुन्ति साधी वर्मेन स्वर्णान्यत्वाविकाः ।

Sadhu Jatadhari used to feed the image as if it was his son, and sometimes have it dressed. Again, at other times on seeing its fickleness or irregular movement, he would abuse it. Hridayram was taken aback at this uncommon mode and method of worship of Ramlala by Jatadhari and

सध्यनीनायां १२म: अः।

thought with great (ear, "I am always troubled with worries caused by the changes of mood and temper of my uncle. Here comes another mad man with new problems." Hriday was, however, greatly astonished to see the peculiar habits of Jatadhari, who did not follow the usual method of worship. 55 to 60.

বঙ্গান্তবাদঃ— 😷

সাধু বিপ্রাংটিকে নিজের পুত্র মনে করিয়া তাঁহাকে ব্যংস্থ বাওয়াইতেন। প্রেহাগীন পুত্র মনে করিয়া তাঁহাকে ব্যংস্থ সালাইতেন। কোন সময়ে বা বিপ্রাংস্থ চাঞ্চল্য দুর্শন করিয়া অভ্যন্ত নিন্দিত বাক্য প্রয়োগ করিতেন। এইজপ ভাবে সেই জ্বটাধারী সাধুর আলোহিক সাধনা দেখিয়া হৃদয়রাম নির্বাক হট্যা স্ভয়ে এইজপ ভিন্তা করিতেন। ৫০০৩ ত

একদিকে কনিষ্ঠ মাজুলের নানা প্রকার ভাবে সর্বাধা বাাজুলিত হইয়া অভ্যন্ত চঞ্চল বা স্বাধাই ব্যক্তিব্যন্ত হইয়া আছি। ভার উপর এ আবার আর একটি মহাপালে কোথা হতে এবানে আদিরা উপরিত হইল। এইরূপ আদ্বর্ঘান্তবিভাবে বিভাবিত হইয়া রবয়রাম অতিশন্ত বিশ্বিত হইয়া ছিলেন। ৫৭৫৮৮১২

পরস্ত সাধুর সেই সকল ব্যাপার দেখিয়া অর্থাৎ সাধুর বিগ্রহটির স্নান পূলা এবং নিজের জ্বপ তুল সাধন ভজন হিছুই ছিল নাই। ৩০

ं तदिषडमहोरात विश्वत द्वदि भतितः। साध्नुतन्त्रयतः पाय समाहय स्विषडः॥ ६९ आगच्छ र रामलानां त गतयञ्चनः स्तः। एवनाटुभाषणं यत्ना रामनालातिगद्वितः॥ ६२ श्रोणीसमञ्ज व्याभागवतम्

, सध्यन्तीनायां १२म: अ:।

तत्त्वभानत्वमीये स पुत्रवत् समुवस्थितः । साधुद्रमः भोज्य द्रव्यं भुजवान् विषदः स्वयं ॥ ६३ कदा वा विषदः खाद्यद्रव्यं दृष्टा जगाद तः । नाहः भोच्यं द्रव्यं मिदममिष्टः चीरिकाफनः । ६४ त्युत्वा तद्विषद् वची नानाक्ष्येन तः तदा । मिष्टवाक्येन सन्तीय भुडःच भुङःचायुनात्विदः ॥ ६५ मा फोधं कुष् पुत्र तः श्रव्योयः भुडःच मादरः । आगामि दिवसे वत्त्व दास्वामि चीर लंडडुकम् ॥ ६६

The Sadhu used to hold the image on his breast with great devotion day and night. Sometimes he would call out, "Oh my dis obedient son, where are you? come back." On hearing his call, the image would come back to him at once like a son to his father. The image itself used to eat the food offered to him by the Sadhu. Sometimes the image would say, "I will not take this sour cu-cumber." At this sadhu made very humble entreaties and persuaded it to take the cu-cumber with promise to give it sweets next day. 61 to 66

৩৩৪

मध्यनीनायां १२गः अः।

সাধুর প্রদত্ত খাত দ্রব্য খাইতেন। কথনও বা খাত দ্রব্য দেখিয়া বিএই সাধুকে বলিতেন। এই তেতো শশা আমি খাইব না।

> ৪০।তথ্যধ্য ও -জ্বাহ্ন কিন্তু কর

সাধ্রানধালার এইরূপ কথা শুনিয়া নানা প্রকার নিউ বাব্যে সন্তাউ করত: বলিতেন। খাও বাবা এবন এইটিই বাও ? •৫ ধেব বাবা পুনি রাগ করিও না আমি এবন যাহা দিজি আজ : পুনি ভাষাই বাও ? কলা ভোষাকে কীরের নামু আনিয়া দিব। ৬৬.

कदायुक्ती रामनाला विषष्टः प्राणमस्तितः।

मा भच्छ गच्छ पृत्र त्वं कप्यकारण्य सध्यतः॥ ६०

दुतः कुत्र गच्छितः विद्वाङ्गं कप्यकीरयः॥ ६०

प्रत्यागच्छात्र भी भीष्रमध्या स्त्रे त्वधिद्यः॥ ६८

कदा वातिविरक्तं न साधुना वात्तविषदः॥ ६८

तयेव धारणः च्यान तयः युजा जवादिकः॥ ६८

तयेव धारणः च्यान तयः युजा जवादिकः॥

सन्याधिनां यद् यच्त् सर्वे नामितः ममः॥ ००

सर्वेष्ठं संवित्याच्य वा नीवाष्ट्रं चित्रमेनः॥

एम भाव्य ग्रष्टः द्रया यत्कित्यत् विद्यमेनवः॥ ००

सिष्ठा सम्यान्यमः त्वां वे तित्वं पुचानित्व यद्वतः।

तयापि तयमानः प्राप्तं नाष्ट्रांमि व कववनः॥ ०२

Sometimes again, the Sadhu would say. "Oh my son, don't run into thorny bushes. You will get your body pricked with thorns. Make haste to come back. It pains me much if I don't have you close to me." At other times, he would say

सध्यनोतायां १२गः अः।

with great annoyance, "I suffer so much only for you It is for your sake that I cannot do my holy duties. I have left my home with all my paternal properties, and have come out with you only. I feed you with whatever I get by begging Yet I have not been able to win your favour. 67 to 73

বঙ্গান্ত্ৰাদ :--

কখন ও বা প্রাণের তুলা রামণালাকে সাধু বলিতেন হে পুত্র তুমি কাঁটা বনে বাইও না কাঁটার বনে কি এমন করে ছুট যেতে প্রাছে পায়ে কাঁটা ফুটবে যে। হে পুত্র তুমি দীয় প্রামার কাছে এস। দেব তুমি প্রামার নিকট হইতে অহত্র ঘাইলে বড়ই কঠ হয়।

তথ্যত

কখনও বা সাধু অত্যন্ত বিরক্তির সহিত রামলালাকে বলিতেন তোমার জগু আমি ভীষণ ভাবে জলে পুডে মরিলাম।

ভোমার জন্ম আন বাবং ভাবে অংগ মুখ্যে নার্যান।
সন্মানীসপের বানি বারণা অপ তপ ও পূজাদি বে সকল
কর্তবা কার্যা ভোমার জন্ম আমার সেই সকল গেল। ৭০

ধন ধাত গৃং তথা থা কিছু আমার পৈতৃক সম্পত্তি ছিল। স্ক্ৰম প্রিভাগি করিলা কেবশ নাত্র ভোষাকে লইলা বহিগ্ত ক্ষমটি। ৭১

ত্রধন ভিকা করিয়া ততুমাদি যারা পাই সেই সকল ভ্রয় দ্বারা ভোনার মন পাইলাম না। অর্থাং তুমি স্কট হইছেল না। ৭২ তম্ভ সময়ে ঠারুরও ফ্রীশোকের মূর্তি ধারণ করিয়া শক্তি সাধনায় নিপ্ত ছিলেন। ৭০

> एव त्रोठाकुरचावि रसणीक्ष्यप्टक् तदा। प्रकृतिः साधनायौ स निप्तीऽभृद् भगवान् स्वयः। ०३

योयोरामङस्यमागवतम्।

मध्यनीसाया १२वः अ.।

सन्यभावाचा (रचा.ज.) भीजटाधारियाः धाधोरपूळी भाव धाधना।
सन्ध भावसम्यद्यास्त्र श्रीरामक्षण योगिनः॥ ०४
» इदय वायसल्यस्यः परिपूण चकार सा १
पव श्रीरामक्षणस्त्र श्रीरामक्षाता विषष्ठ ॥ ०५
प्राणवृन्ता दिव्यम्ति दिव्यमाव समन्वतः (

प्राण्डन रिट्यमूनि रिट्यमान समान्तत । दृष्टा चारपण तस्त्राजीकिक सर्व्य मेव तत् ॥ ०६ कदा वा पुण्यानित कण्डनारण्य धावन । वह्यिदमाचरित भीजनावसरे(पि च ॥ ०० नानामावेन त्व साथुसुद्दे जयति विषद्दः ।

वभूव विस्मिती देवी दृष्टास्य प्रेमकर्णणम्॥ ८८

At that time Thakur dressed like a woman was engaged in doing services to the Goddess Kalka. On seeing the peculiar devotion of Jatadhan, Thakur was also greatly astonished and his heart was filled with father y affection. The living divine image, and its wonderful behavior, playful pranks, acts of misconduct causing great annoyance to the Sadhu, and devotional love of the Sadhu, were deeply appreciated by Thakur.

73 to 78

वंशीन्त्रवामः-

200

প্রিজটাধারী সাধুর অভ্যাশ্চর্গান্দর বাংসল্য ভাবের সাধনা দেখিয়া সর্বভাব সম্থিত ভগবান প্রীরামকৃষ্ণ দেবের ও হুদর বাংসল্যবসে পরিপূর্ব হুইবাছিল। ৭৪

मध्यनीलाया १२मः अः।

পবস্ত গান্তুর দিব্য ভাব বিশিষ্ট জীবস্ত গ্রীবাদলালা বিপ্রহক্তে প্রভাক করিয়া এবং বিপ্রাহের অলৌকিক আচবণ অর্থাৎ করন ও পূপা লইবার জন্ম কটকারণো ছুটোছুটি করনও বাবার সময়ে বিপরীত আচরণ কবিতেহে অর্থাৎ নানা প্রকারে সাধুকে অত্যন্ত উদ্বেজিক করিতেহেন এইরূপ ভাবে বিপ্রাহের প্রেমের আকর্ষণ দেখিয়া গানুর আকর্ষণাধিত হইগ্রাহিলেন। ৭২1৭৬১৭৭৭৮

विमान्यस्थाचरण दृष्टा मातुर्यया भवेत्। ७८ व्यापारेऽमिः ठाजुरस्य भीजठाधारिणा सङ् । भीरयाधिषयः मध्यातः भीति त्यापारेऽमिः ठाजुरस्य भीजठाधारिणा सङ् । भीरयाधिषयः मध्यातः येन तत् सिविधी सदा ॥ ८० व्यापारेऽमिः ठाजुरस्य भीति त्या तत्यतः स्वापार्य प्रतिभी सदा ॥ ८२ नातुम्भी तदा भी त् वाधामाय परिभूनी । मतौऽयः दिवसः किस्वा गता वा यासिन कदा ॥ ८२ विदानन्दः मिरास्य वात्मचल्य माविययः । ८२ ठाजुरोऽभियवसर् भीजटाधारिणी गुरीः । ८२ ठाजुरोऽभियवसर् भीजटाधारिणी गुरीः । ८२ दीचाः रुखोद्या वात्मवस्य साथन्य स्तः॥ ८३

Just as the mother gets delighted at the playful activities of her child, so also Ramakrishna got delighted by the activities of Ramalala. There grew up a very close intimacy between Thakur and Jatacheri, as a result of which Thakur spent most of his time enjoying the activities of living

मध्यनोलाया' १२शः थः।

Ramalala. Both of them would be so engrossed that they would lose all sense of day and night. On the other hand Ramalala liked to be constantly near to Ramakrishna. In the mean time Thakur became initiated in filial devotion by Jatadhari. 79 to 84

বঙ্গান্ত্বাদঃ—

শিশু পুত্রের আচরণ দেখিয়া মাতার যেরূপ আনক অন্তর হয়। ঠাকুরেরও সেইরূপ ইইয়াছিল। ৭৯

বহু প্রকার ঘটনায় ঠাবুরের ভটাধারীর সহিত অওয়ে প্রণ্য বৃদ্ধি হইয়াছিল। যাহার ফলে ঠাবুর ছটাধারীর নিহটে সর্বাগ থাকিয়া রামলাধার জীবত দীলা দর্শন করিয়াছিলেন। যে লালা দেখিয়া ঠাকুর এবং ছটাধারী ভন্ময়ুহইয়া উভয়েট সমাধিয় ইইতেন। ৮০।৮১

चतः परं ठाकुरं जानुभूतमिद्दमेव तत्।
चणार्वं रासकृष्यन्तु त्यक्षुं नेच्छति विग्रहः॥ द्रः
सत्यं दा सामकृष्यन्तु त्यक्षुं नेच्छति विग्रहः॥ द्रः
सत्यं दा सामकृष्यन्तु क्षयुं नेच्छति विग्रहः॥ द्रः
स्वाव्यं सामकृष्यं व्यवस्तिष्ठः सित्वं चिन्तिः।
यदा भोरामकृष्णनु समनायोपचक्रमे॥ ८०
तदेव रामनाजातु क्षीद्धाः सन्त्यव्य ठाकुरः। च्रावं स्वाव्यं सामनाजातु क्षीद्धाः सन्त्यव्य ठाकुरः। द्रः
विग्रह्मयामान तत्य गमनसम्मत्यति दिश्चिः।
पदं भीरामनाजाया यद्यताः ठानुरस्य ताः। ८८
ह्याद्यपणं चतुः भ्यां माधः स्विमित द्यारणः।
पदं नीरामकृष्यस्य स्वावः माध्याः स्विमित द्यारणः।
पदं नीरामकृष्यस्य स्वावः माध्याः। ८०

मध्यतीलाया'१२गः अः।

Then Thakur felt that Ramalala did not like to be separated from him even for a moment. So long Thakur remained seated by Jatadhari, Ramalala used to play happily. But as soon as Thakur was about to leave the place, Ramalala would cease to play and catch hold of his cloth to prevent him to go elsewhere. At this Jatadhari heaved a heavy sigh and his eyes became full of tears. Thakur found himself between horns of a dilema. 85 to 90

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এইরপভাবে উভয়ে তথাতো লাভ করিতেন যাহাতে তাঁহাদের দিবা রাত্রির অনুভব হইত না। তাহার কারণ সর্বলা ক্রছাবে বিভাবিত হইয়া থাতিকেন। তচ্ছতাই দিবারাক্র আন ছিলনা।৮১

বাংসল্যভাবের মূর্ত্তি এই চিদানন্দ বালবিগ্রহ সর্ববদাই ঠাবুরের নিজাট থাকিছে চাহিতেন ৷ ৮৩

এইসময় সদ্ওক জটাধারীর নিকটে দীক্ষা গ্রহণ করিয়া ঠাকুর বাংসলা ভাবসাধনায় রত হইয়াছিলেন। ৮৪

তংপরে ঠাকুর ইহা বেশ ভালভাবে ব্বিয়াছিলেন বে রামলালা বিএাই কণকালের ভজও আমাকে পরিত্যাগ করিতে পারিতেছেন না। ৮৫

मध्यनीसायां १२मः अ:।

যথন ঠাকুর সম্যাদীর নিকট হইতে যাইবার জন্ম ইচছা করিয়া ছই চারিট পাদ অগ্রসর হইতেন দেই সময় রামদালা নিজের থেলা-ধুলা ফেলিয়া দিয়া নিজহক্তে ঠাকুরের কাপড়ের থুটি টানিয়া অন্তত্র যাটাত নিরেম কবিসক্ষর। ৮৭।৮৮

এইরপে ঠাকুরের প্রতি রামলালার বহাতা দেখিয়া সাধু অঞ্চ পূর্বলোচনে দীর্ঘ ক্লিখান পরিত্যাগ করিতেন। এইরপভাবে ঠাকুর উদয় সম্ভাট প্রতিক ইইয়া ভাবিয়াছিলেন। ৮১৯১০

चिन्तवन् येन स तस्य सर्ववस् विदार्गानः। सर्वेस्सं साधनवनमैकमिवात्त्वस्वनम् ॥ ८१ वतात् मस्य त' देव' नेतृप्तिस्कृति ठासुनः। अपूर्वं सिववीठेऽस्मिन् पाचीन नवीनहव'॥ ८२ भक्तं ग्रहोता वात्त्मल्यभावस्वाधार रूपकः। रामलाला व्यधात् कीदृां तत प्रायेन वत्त्वरं॥ ८१ इद्वा लीला' जटाधारी कि' करोमीति चिन्ततः। रामलालां रामस्य प्रायः कदाचन ॥ ८४ नेतु' ग्रहोते । दर्भ ततः। इत्येव' महती चिन्ता वतः से दृष्टे वत्तं ते। ८५ रामलालां (वान्तव्य मामन' सर्चं मम। विचित्त्वे जटाधारी कदाचिन्तं सुविष्कं विवायः वानानं सर्चं मम।

Thakur felt as if he was forcibly robbing Jatadhari of his all, ie. Ramalala which was the only supporting prop of his life. For one year Ramalala played with these two devotees of

मध्यतीलायां १२मः अः।

which one was young and the other was old. Jatadhari became much dejected with the thought that he would not be able to take away Ramlala from Ramakrishna. As it now liked Ramakrishna more than him; and on the other hand if he would go away without Ramalala it would be as good as death to him. So, one day, Jatadhari with Ramalala in his arms approached Ramakrishna and handing over Ramalala to him said. 91 to 96

বদাত্রবাদ :—

সর্ববিত্তানী সাধু ফটাধারীর একনাত্র সর্ববৈ সাধনের ধন বা অবলখনের বস্তু হঠাং বলপূর্বক আনি লইডেছি। বাংসদ্য ভাবের আশ্রয় শ্রীরামদাদা বিগ্রহ প্রবীন ও নধীন স্থানী ভক্তকে দইয়া দক্ষিণেরবের অপূর্বক সিছদীঠে প্রায় একবংসর ক্রীড়া করিয়া ছিলেন। ১১ ১২ ৯০

সাধু জটাধারী রামলালার সেইরূপ ক্রীড়াদেখিয়া ভাবিয়াছিলেন যে অমি এখন কি করি ?

উপস্থিত রানগালার ঐপ্রীরানস্কারের প্রেনের আরিকা বদতঃ প্রানস্কার নিকট হইতে রামলালাকে লইয়া যাইতে লাবিব না। এই নহাতিয়া আনার অবতে সর্ববা হইতেছে। ১৪ ১১৫

রাম লালাকে পরিভাগে করিয়া আমার অহত্রেগমন মৃত্যুত্লা। এইক্স ভাবিয়া একদিন কেই রামলালা বিশ্বর্টকে। ৯৬

> इस्ते कला रामकःय मनमुखे समुपस्थितः। भीरामकःणहम्ते स समय्ये वालनियहः ॥ ८०

मध्यनोनाया १२गः अः। गद्मदेन खरेषैन योगो योगोगमध्ययात्। तव सङ्गे परित्यक्ष्णे रामनाना हि नेष्कति । ८८ अत्रैवास्त्र स्वातुमिष्ट्या नाम्यत् गमने स्प्रहा। विराराम्य नित्यप्रद सचिदानन्द विषष्णे । ८८ प्रदेश्यं क्षप्या मधः सक्त्यः साधवतसनः।

प्रदेखं कप्या मधा सक्य साध्यत्मनः।

जवावादः सुखाखां वे खाखामि चेतदन्तिके ॥ १००
कतक्को भवान्यया तिनादः त्वत् समीपगः।
अख्यानस्री ममानन्दः प्रागदः नाव बुडवान् ॥ १००
जात्रधं ना त्वत् कृष्या प्रमाधारख वस्तुनः।
आराष्ट्य विषष्टकार्य सुखनेव सुखं मम ॥ १०२ः

"Ramalala does not like to leave your company, and also to go else where. It has showed its real self to me and expressed its desire to remain with you. I have now realised this pleasure is my pleasure and what makes my diety happy cannot but make me also happy."

appy. 97 to 102

বঙ্গাতুবাৰ : —

ছইবতে বন্ধে ধারণ পূর্বক রামকৃষ্ণের সন্মূর্ণ উপস্থিত ইইয়া উাহার বতে বালবিপ্রাহ রামদালাতে সমর্পন পূর্বক গ্রদদদ স্বরে যোগীবর জীরামকৃষ্ণ দেবকে বোগী ঘটাধারী বলিহাছিদেন। আনার রাম্লালা তোমার সন্থ পরিত্যাগ করিতে ইছ্ছা করিতেহেন বা। ০৭ ৯৮

এই খানেই ইংলি থাকিবার ইছো অক্সক্রণমনে ইছো নাই

मध्यनीलायाँ १२गः अः।

আমার বত্তবাসের আরাধ্য নিওাত্ত সচিদানন্দ সাধুবংসদ হবিএহ কুণাপুর্বক আমাকে নিজের স্বরূপ দর্শন করাইয়া বসিয়াছেন আনি যদি রামকুষ্ণের নিকটে থাকি তবে বড়ই সুবী হবৈ। ৯৯।১০•

থত আমার সাধনা সংল হইল। ওচ্ছতই ডোমার নিকটে আফিলাছি বিপ্রেয়ে আন্দেই আমার আনন্দ ইহা আমি পূর্ণে বুথিতে পারি নাই। ১০১

আছ আমি ভোমার কুপায় বিশেষ ভাবে বুবিলাম। অর্থাৎ প্রোমর আধাব ফরুপ আমার এই বিএবের আনন্দই আমার আমন্দ। ১-২

अतोऽहः सम सर्वेद्धं समर्था भवतः करे ।
अद्यान्यय गिमप्यामि तद् भवाननुमीदताम् ॥ १०१
स्टहाणे स समाराध्य वात्मस्याध्य भवतः ।
जावनः विग्रहः तात वक्ष्युः द्वष्टुः न ग्रकाते ॥ १०१
वाप्येः व्यक्षोऽतिक्ही से चचुरद्वभिष्यत्वतः ।
प्राणारास रासराम रामनाना गितप्रेस ॥ १०१
गतोऽन्यत सटाधारी मुक्तकप्तः क्रत् मुद्धः ।
अन्यान् राभव्यन्तु ततस्तः विज्ञान्दिर ॥ १०१

So I now hand over my all to you and beg to leave this place. Ramalala is be all and end all of my life" Jatedhari's voice became choked and he could not speak any more. He cried out butterly and left the place with tearful eyes.

यौयौरामक[ृ]णभागवतम्

मध्यतीलायां १२ग्रः अः।

Then Ramakrishna kept the image in the temple of Lord Vishnu, with great joy and devotion.

103 to 106

বঙ্গান্তবাদ :---

928

অতএব সর্বাধ স্বরূপ একমাত্র আবাধ্য দেবতা এই বিগ্রহটিকে আপনার হন্তে সমর্পন পূর্বেক অন্তই আমি অন্তত্র গদন করিব

আপনি এ বিষয়ে অমুমতি দিন। ১০৩
বাৎসল্য ভাষের আধার আমার এই জীবস্ত বিগ্রাংটিকে অতি
মহৎ আপনি গ্রাংশ কলন। আমি আর কিছু বলিতেও পাবিতেছি
না এবং আমার চঙ্গর্বাহও দেখিতে পাইতেছে না। ১০৪

বাম্প্রার। আমার কঠরোধ ইউতেছে। চবুর্য অঞ্চ প্লাবিত ইইল। হে প্রাণারাম রাম রাম রামলালা তুমিই আমার একমাত্র গতি। এই কথা পুন: পুন: মুক্তকঠে কাঁদিতে কাঁদিতে সিদ্ধ সাধু ফটাধারী দক্ষিণেখবের মন্দির ইইতে অঞ্জ গমন

করিয়াছিলেন। ১॰৫ ওৎপরে ভগবান <u>'</u>শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণদেবও[‡]বাসমনিব গোবিন্দমন্দিরে সেই রামলালা বিগ্রহটিকে স্থাপন করিয়া ত্রাহ্গানন্দে নিমট্ট

হইয়াছিলেন। ১০৬।১০৭

বিগ্রাহটিও কলিযুগ পাবনাবভার নিজেরই অফ্রন্তম মূর্তি জ্রীরাম-কুক্ষদেবকে পাইয়া গরমানন্দিত হইয়া ছিলেন। ১০৮

> विग्रह' वै सुख' खाव्य ब्रह्मानन्दसवासवान् । विग्रहोऽपि सुख' मान्य खस्येवापरकृपक' ॥ १०० ज पावन' कलियुगरेय सुक्तिमुक्ति प्रदायक' ॥ स्रोपसक्कवदेवन्त' परमानन्दसाय सः ॥ १०८

सध्यकीलायां १२गः च:।

বঙ্গানুবাদ :—

অতঃপর মধ্যলীলার বাদশ অধ্যায়ে ভগবান ঞীঃনাকৃষ্ণদেবের তোতাপুরী সম্যাসীর সঙ্গবশতঃ অবৈত প্রক্ষ সাধনায় সিদ্ধিলাভ হয়।

এবং জ্বীরামকৃষ্ণদেবের প্রসাদে গুকরণী বেদাস্তবাদী সন্মাসীর ও সরেরাজন দিবদেশন বা ভগবতীবলৈকোৎকার লাভ হয়। ২

ঠাকুর বাংসল্য সাধনায় সিজিলাভ করিয়াও সাধনার আকাজকা ভ্যাগ করেন নাই। ৩

ড্যাগ করেন নাহ। ত সেই সময় উহিহার মনেয় বাসনা ভক্তবর্গের নিকট এইরুপজাবে প্রকাশ কহিয়াহিক্সেন যে সাধকগণ প্রত্যেকে উহাংদের উপাস্য দেববার নিজির জন্মই সাধন করেন। কিন্তু উচ্চাদের মধ্যে তেওঁটি

সাধকও বছ দেবতার সাধনার জভা চেটা বহেন নাই। ৪ দেখ রত্তাকর সমূলের গার্ভ বত্তকোর রত্ব সর্জবাই বিভাষান আছে। এ বিষয়ে নিঃসন্দেহ। কারণ ইহা বৈজ্ঞানিকগণের

আছে। এ বিষয়ে নি:সদেদং। কারণ ইয়া বৈজ্ঞানিকগণের • রাকিত বিষয়। সমুক্তীর বাদী জনগণ যন্তের ছারা উল্কৃত সেই সবল হত্ত দেখিলেও ভৃতিগাভ করেন নাট। ৫।৬

> विवयाति न स्वानि पश्चन्तीः पि सुडुजेनाः । यया भवन्ति सततः नवदर्ग न हितवे ॥ ० तयाडमपि ये तत्तत् साधनीय वहुऽवि । सर्वेदा सिविताभाय यत्तिये नाव स्वयदः॥ म अत्तान्तरे जगन्मातुम् ये ययतुकस्यया । निर्वित्रीय परवद्याहेत साधन सिविसान् ।

मध्यतीलायां १६गः अः श्रीपरियाजकाषाय्यं स्तीतापुरीति नामतः । श्रीरामकण्यदेवस्य ब्रह्मज्ञानार्यं मेव मः । १० पाविमूंनी महायोगो सत्रामी ग्राहरमादा । वहुवालं पुन्यतीय श्रीनग्रीदा नदोत्रः । ११ जनगूस्वीरजावाम उपल्यादं ग्रतः समार । जिल्लाक्षमस्यानो जिल्लिक्स समाधिता । १२

"Similarly I also make repeated endeavours to citain success through different ways prevalent among cultured as well as uncultured communities." Thereafter, another ascetic, named Totapuri, came to Dokshineswar to impart knowledge of Bramha (Supreme being) to Sri Ramakrishna. For more than fifty years he lived all alone and dedicated himself to holy pursuit in a forest on the bank of the Narmada. 7 to 12

বঙ্গান্তবাদ:--

পরস্থ নৃত্ন নৃত্য রন্থ দেখিবার জগু জীবুরীর হইয়া থাকেন। ৭ সেইজপ আমিও আর্থ্যাভার্য ভেলে বছ দেবভার বছএকার সাধনায় সিদ্ধিলাভের জগু সর্ববস্থ ভেট্যা করি। এইজণভাবে শিগু-বর্গকে ঠাকুর বলিয়াছিলেন। ৮

অভাগর অধাধারে কুপার পুনবর্গর একটি অবৈত অক্ষমাধনে সিক সন্মাসীচুড়ামণি শত্তর সংশ্রেষাস্থ্রন্ধ হার্যােগ্রী খ্রীশ্রীরামকৃক্ষ-দেবের অক্ষান্তানের সাধনের কণ্ডই দক্ষিপেরতে আবিভূতি ইইয়া-ভিসেন। ৯.১০

मध्यलोलायां १३म: ग्रः।

এই সাধু ভোঙাপুরী বহুকাল নর্মানা নদীর তারে নির্জন কুটারে প্রায় পঞ্চাশন্তর্য বাস বরিয়া সাধনসম্পত্তিতে লিপ্ত হইয়া সমাধি সিদ্ধ হয়েন। বা নির্ফিন্তর সমাধি দর্শন করেন ১১/১২

क्षतोऽनेन वश्मसाचात्कारो योमी सुदुर्नभः ।
ततस्तोतानन्दमना वमूत्र योगसिदितः ॥ १३
एवं तोतापुरीसाधी वश्ममध्य मनस्यभूत् ।
नानादेग्र पर्य्य टने सङ्क्लरः सुमङ्करः । १८
ततः साध्रमतः साध्रविद्यातो ययाविधि ।
उत्तरायण संकान्तमः गङ्कासगर सङ्कमे ॥ १५
ततः स्वाय नया दृष्ठा तत्र त कपिन् सुनिः ।
दृष्ठा मभुं जगवायम्त्कलेस् विराजितः ॥ १६
मध्यमारत पर्य्यन्तं कस्वा पर्यटनः सुधोः ।
वङ्गदेगः समासाद्य यत्र गङ्का सदिहरा ॥ १०
तस्याः पूर्वतेट रम्या स्वित्वाता महापुरी ।
तत्र श्रीकातिकां हृद्दा दृष्ठिष्ठं सरामातः ॥ १६

He attained success in his pursuit and realised Brmha, the supreme Being. Then he left his lonely cottage and set out to travel far and wide. He went to Gana sagar where he took his bath and saw the temple of the Kapila. He went to the temple of Jagannath at Puri. Thereafter he came to Bengal and after paying a visit to the temple at Kalighat in Calcutta he came to temples at Dakshineswar. 13 to 18

७१० श्रीश्रीरासम रामागवतम्

मन्यतीलायां १३गः चः । वक्रारुवान :—

় এই জন্ম তোতা যোগিগণেরও তুপ'ভ ত্রন্মনাকাৎ করিয়া নিজেকে ধল্মনে করিয়াছিলেন। ১০

এই মর্মদা নদী পশ্চিমে বিজ্ঞাচল হইতে বিনিগত। হইলা তমদা নদীতে মিশ্রিত হইলাছেন। এই নৃর্ম্বন নদীর ফল গঞ্চাজনের

মত পৰিত্র । এইরপ শাস্ত্রবাকা যথা—
নর্মান। সরিভাং শ্রেষ্ঠা রুদ্র দেহাদ্বিনিংহতা।
তারয়েং সর্বকৃত্যানি স্থাবয়দ্বি চয়দ্বি চা।
সর্বর পাপ্তরা নিতাং সর্বদেব নমস্তর্যা।

এই মর্মদার জল দশমাস পর্যান্ত উদরে অবস্থান করে। ত্রিভি: সারস্বতং ভোষং সপ্রভিত্তথ্যামনং।

আভ: সাহস্বতং ভোরং সপ্তাভত্ত্যধাম্নং। নার্শ্বদং দশাভিমাসে গাঁলং বর্ষেণ জীর্যতে ॥

অর্থাৎ সরস্কটার জল তিন মাপ, যমুনার জল দশমাস, নর্মানত জল দশ মাস। এবং গিলার জল ১ বংসর প্রান্ত উদরে অবস্থান করেন। তৎপরে তীর্ণ হয়েন। সেই নর্মাদা নদীর তীরে নির্কন কুটারে সাধন আরা তোতাপুরী নির্ধিকর স্নাধি আরা অক্ষসাকাং

করিয়া সর্বংদা আনন্দ মনে অবহিত ছিলেন। ১০এ

তৎপরে কোন সময়ে ভোতাপুরীর দেশ পর্যাটন জ্বত্য সভয় ইইলে
আশ্রম হইতে ভভদিনে বহির্গত হইনা উত্তরায়ণ ক্ষাক্রতির দিনে
গ্রাহাগার তীর্থে আন ভবিনা কলিল মনি দুর্গনির পর উৎকর্মে

গদাসাগর তীর্থে আন করিয়া কলিল মুনি দর্শনের পর উৎকলে প্রান্থ ভাগরাখণেবকে দর্শন করিয়া মধ্যতরাও পর্যান্ত পর্যান্তন পূর্বক বদদেশে আনিয়া ভাগীরখী গদার ভীরে কেলিকাতা মধানগরী ও কালিখাটে কালিকাণেধীকে দর্শন করিয়া দ্বিদ্বেখনে উপস্থিত হুইবাছিলেন । ১৭/১৫/১৬/১৭/১৮ मध्यनौलायां १३मः अ:।

अरुविवातिथियासायां प्रविद्यातिथ्यसायितः।
अस्र तोता रामकृष्णः दृष्ट्ये भाव विषक्षः ॥ १८
तिनाक्षद्रोः भ्रःगः योगा मनस्य तरिकस्तत् ।
अध्मेव निर्विकार पुरुषो भावसुग्रभुवः ॥ २०
मन्ये उद्देत सस्म शिव्ह साधन स्वाधिकारवान् ।
भवेदेव न सन्दे इस्तृत्तमः त्रसम्माधनः ॥ २०
सामन्यान्ताय मात्रे षान्योकिकः शक्षित्राधकः ।
वुवोध तः त्रयोदोत्तमायोज्यत्त सुवः विज्ञः ॥ २२
दृष्टान्तर्वधकारिष्या वीच्य तोता त्रवोद्दयः ।
यदान्त साधनाकांचा विद्यते किः भवदृति ॥ २२
दीर्घाकते जदासूट्र वारिको दोत प्रसुष्ट ॥ २२
समन्यासिन स्तिजीमय नमनदेवस्य योगितः॥ २३

There he put up in the questhouse. He was greatly attracted by the divine oppearance of sri Romakrishna. Ey exchange oppearance of with Sri Romakrishna, Totapun became convinced that he was capable of uncome convincents in the spiritual field. So he seked Sri hamakrishna, "Do you like to reals Bronia as Remakrishna looked at the slawatt for Sri Romakrishna looked at the slawatt for Sri Totapun with matted hair and broth four of replied. 19 to 24

मध्यतीलायां १३गः घः ।

বঙ্গান্তবাদ :---

এই জন্ম ডোডা বোগিগণেরও ভুর্গভ ব্রহ্মণাকাৎ করিয়া

নিজেকে ধ্যা মনে করিয়াছিলেন। ১০ · এই নৰ্মদা নৰী পশ্চিমে বিদ্ধাচন হইতে বিনিৰ্গত। হইয়া

তমসা নদীতে মিশ্রিত হইয়াছেন। এই নর্ম্মনা নদীর জল গঞ্জাজলের মত পবিত্র। এইরপ শাস্তবাকা যথা—

নর্মদা সরিভাং শ্রেষ্ঠা ক্রন্ত দেহাবিনিঃস্তা। তারয়েৎ সর্বভূতানি স্থাবয়াণি চরাণি চ॥ সর্বর পাণহর। নিতাং সর্বদেব নমস্কৃতী॥ এই নর্মদার হল দশমার পর্যান্ত উদরে অবস্থান করে।

> ত্রিভি: সার্থতং ভোরং সপ্তভিত্থধামুনং। नार्यपर मगानिर्यारेन गीवर वर्षन कीरारण ॥

অর্থাৎ সরস্বতীর জল তিন মাস, যমনার জল দশমাস, নর্মদার জল দশ মাস। এবং গিলার জল ১ বংসর পর্যান্ত উদরে অবস্থান করেন। তৎপরে জীর্ণ হয়েন। সেই নর্মদা নদীর তাঁরে নি^{ঠন} কুটীরে সাধন ছারা ভোতাপুরী নির্বিকল্ল সমাধি ছারা তল্লসাকাং করিয়া সর্ববদা আনন্দ মনে অবস্থিত ছিলেন। ১৩এ

তৎপরে কোন সময়ে ভোডাপুরীর দেশ পর্যাটন জ্ঞা সহল ইইলে আশ্রম হইতে শুভদিনে বহির্গত হইয়া উত্তরয়ণ সংক্রান্তির দিনে গলাসাগর তীর্থে আন করিয়া ক্লিল মুনি দর্শনের পর উংকাল প্রভুজগল্লাথদেবকে দর্শন করিয়া মধ্যভরাত পর্যান্ত পর্যাটন পূর্বকৈ বলদেশে আদিয়া ভাগীরণী গলার ভীরে কেলিকাডা মহানগরী ৬ कालिबार्ड कालिकारमशैक मर्गन कडिया एकिराबरड उपरिष्ठ दरेबाहित्सम । ১९।১४।১৮/১५/১৮

मध्यकोलायां १३गः अः।

अस्वैवातियमानायां प्रविद्यातिय्यमायितः। अत्र तीता समक्ष्यपः हुउँ व भाव विषक्षः ॥ १८ तिनाकटो भ्रंगः योगा मनस्ये तद्विन्त्रयत् । अयमेव निर्विद्यात् एस्योमा निर्विद्यात् एस्योभा निर्विद्यात् । अयमेव निर्विद्यात् एस्योभा निर्विद्यात् । एस्यान्यात् । स्वेदेव म सन्दे ह स्तृतमः त्रम्मसाधनः ॥ १२ समन्यानाय मात्रे वालोक्तकः ग्रविसासकः । १३ सामन्यानाय मात्रे वालोक्तकः ग्रविसासकः । १३ सामन्यात् । स्वोदोन्त मार्गेद्याः । स्व स्त्रात्रीयस्त्रारिद्याः वीद्याः निर्विद्याः । विद्यात्त साधनाकांचा विद्यति क्रिः भवद्वृद्धि ॥ २३ द्विष्यांत्रत्वे व्याप्तः । स्व स्त्रात्रात्र्याद्वात्रः । स्व स्त्रात्रे विद्यात्रः । स्व स्त्रात्रे विद्यात्रे विद्यात्रः । स्व स्त्रात्रे विद्यात्रे वि

There he put up in the quest-house. He was greatly attracted by the divine appearance of Sri Ramakrishna. By exchange of a few words with Sri Hamakrishna, Totapuri became convinced that he was capable of uncommon achievements in the spiritual field. So he asked Sri Ramakrishna, "Do you like to realise Bramha a propounded in the Vedanta philosophy?" Sri Ramakrishna looked at the stalwart figure of Totapuri with matted hair and bright eyes and replied. 19 to 24

বঙ্গান্তবাদ :--

এই দক্ষিণেশ্বরে রাসমণির মন্দিরের অভিথিশালায় আতিথ্য প্রহণ পূর্ব্বক অবস্থান করিযাছিলেন। এবং মন্দির'ছ পবিত দেহ-

श्रीशोरासक् ष्याभागवतम् 2000

ধারী ভগবান শ্রীরামকুক দেবকে দেবিয়া এবং ঠাকুর কর্তক আরুষ্ট হইয়া যোগী ভোতাপুরীর মনে মনে এইরূপ চিস্তা হইয়াছিল যে আমার মনে হয় এই আত্মারাম নির্বিকার পুরুষই অহৈও ত্রন্ধ সাধনের একমাত অধিকারী। ইহা নিঃসন্দেহ যেহেতু অভৈত এক সাধনই সর্বেরাত্তম সাধন। ১৯১২০১১১ ভোতাপুরী ঠাকুরের সহিত সামগ্র আলাপমাত্রে বৃঞ্চিয়াছিলেন যে ইনি একটি শক্তি সাধক। ঠাকুরের ডগোদীপ্ত ভাবোজন মুর্ব

দেথিয়া এবং অন্তরে আঘাভ করে এইরূপ দৃষ্টিভদী দারা ঠাকুরকে দেখিয়া তোতা বলিয়াছিলের ডোমার কি বেদান্ত প্রতিপাদ্য একা সাধনার ইচ্ছা আছে ? ২২।২০

मध्यलीलायां ११यः ग्रः।

দীর্ঘাকার জটাজুটধারী প্রজ্বিত চক্ত্রর তে:পুঞ্চ নগ্ন দেহ নহা-

বোগী ভোতপুরী সন্নাসীর। ২৪ श्रत्वा वाच' तदा रामकृष्णे नोक्तमिद' वच: । कि: कर्त्तव्यमकर्त्तव्य'नाइ' वैद्मि कथञ्चन ॥ २५ वैत्ति सर्वं' जगनाता वटेचे त्ततकरोम्यह'। शुला वद सतस्तीता गच्छ एच्छ स्वमातरः॥ २६ य लैंव' श्रीरामक्त भी भावगद्गद चेतसा । जगदम्बा सन्दिरे संप्रविश्व सुमन्दामितः॥ २० भावाविष्टी माख्वाका सुप्राव तत्ववादहो। खदर्धमेव सन्धासो दक्षिणेखरमागतः॥ ३८ क्षर विचामसङ्घीच' समीपे तस्य वीगिनः। प्रसम्हर्षा सत्तनुमां तुम्ब' दास्त्रति निवित'॥ २८ इत्येव' मातुराचां म प्राप्य तत्चणनः सुधीः। मायेन सुप्तरंत्रः स याग्यान्त्रित कलेवटः॥ ३०

मध्यलोनायां ११गः घः ।

"I do not know at all what to do or not to do. That is known to the Mother of the universe. I will do if She asks me to do" At this To!apuri said, "Go and ask your mother." As Sri Ramakrishna entered the temple of the Goddess Jagadamba, he heard the divine words of the Goddess, "The great ascetic has come over here only for you. Don't hesitate to receive instructions from him." On being so ordered by the Goddess, Sri Ramakrishna a'most lost his consciousness and returned to Totapuri in a very agitated mood, 25 to 30

বলাত্যাদ :--

কথা শুনিয়া ঠাকুর বলিয়াছিলেন, আমি কি করিব কি না করিব কিছুই জানি না। ২৫

জগদথা জানেন। তিনি যদি বলেন তাহা হুইলে আমি নিশ্চয় করিব। এই কথা তনিয়া তোতা বলিয়াছিলেন তোমার মাকে তুমি জিল্লাগা কর। ২৬

ওধন ঠাকুর ভারপ্রথন চিতে মাতৃমন্দিরে প্রবেশপূর্বক ওন্ময় হইয়। ওংকণাং ঠাকুর অত্যাশ্চর্যা মাতৃবাকা প্রাবণ করিয়াছিলেন। এই সন্মানী তোনার জ্ঞাই দক্ষিণেখরের মন্দিরে আসিয়াছেন। ২৭(২৮

তুদি এই সভামীর নিকটে অসত্তিত চিত্তে অছেন্দে শিকা কর। আমারই দেব জ্যোতি অরণা ত্রক্ষরণা শক্তিকে তোমাকে জানাইর। দিবেন। ২>

এইরূপে অগদযার আদেশ পাইয়া তৎক্ষণাং প্রায় চৈড্য শৃ্ষ্ঠ কলেবরে। ৩০ मध्यलोलायो १ १ मः अ: ।

ततःस्तेतापुरी साधीः समीपः पुनराप्तवान् :

भावाविष्टः प्रत्युवाच देवसाः गुरुरुपिनः ॥ १९

भवतः रूपया चान्नः मात्वादिष्टोऽभवः प्रभीः ।

यिष्यं भावातिमय्यत्तद्दृष्टा तीता चमत्कृतः ॥ १२

अधुनादभूतं पिष्योऽयः देवी मूर्गिनं मठस्थितां ।

सात्व मम्बोधन कृत्वा करीत्वभिनयित्वमः ॥ १३

पवः तोतापुरो चात्वा राभक्षणां पुनःपुनः ।

सद्यमवन्नीष्ये चापवायुक्तं सुवस्तदः ॥ १४

चार्ययन स्पुरितवाभूददः त जान् हत्तः ।

अधानवस्ताः भृतिः साभाषः साधकस्य च ॥ १४

नात्वत्वस्याः पुरुषाकारा दुषायः माध्व सन्मतः ।

देखरस्यावया प्रक्षितं साध्वत्वभूति । ॥ १६

Shi Ramakrishna said, "Oh Lord, by your grace, I have got the orders from my mother." Totapuri became much surprised at the uncommon devotion of his disciple. Even then, he suspected some theatrical gesture in his disciple who called the image of the temple, his Mother. So he said in a very disparaging manner. "It is enjoined in the holy scriptures that nothing but intelligent efforts can make one free the bondage which is due to ignorence of Truth. Here, divine grace or assistance is of no avail. 31 to 36.

বসাত্ৰাদ :--

তোতাপুরী সাধুর নিকটে আসিয়া ভাষাবিট ঠাতুর পুনস্বার

भष्यमीनायां ११मः अ:।

গুরুমূর্বিধারী তোভাপুরীকে বলিয়াছিলেন। হে প্রভো আদনার কুশার আল আনি ভগনধার আদেশ পাইরাছি। ভোভাপুরী শিয়ের ভক্তির আতিময়া দেখিয়া চমংকৃত হইরাছিলেন। ৩১৩২

এবং ভাবিয়াছিলেন সম্প্রতি এই আন্চর্যা নিয়ট নইছিতা নেবী মৃত্তিকে নাত্সখোধন পূর্বক একপ্রকার ভাবাবিষ্ট হইয়া অভিনয়ের মুম্ব করিতেছেন। ৩৩

ভোতাপুরী এইজপ ভাবিছা গুগবান প্রীয়ানকুষ্ণাদৰকে পুরং পুনর্বার অবলেকন পূর্বক অবৈত ভাবাপন বনতঃ অভান্ত অবচাযুক্ত মুখে পরিহাসপুর্বাক বলিচাছিলেন। ৩৪

নাংকের অজানমনিত বছনের নোচনের অফ পুক্রাকার ভিন্ন অফ উপায় কিছুনাত্র নাই। এইজপই শাস্ত্রবাদ্য। ইপুত্রের অধ্যা শক্তিবংকুত একের দয়। বা সাবাধ্য ধারা কেই কোনকপ ফলভাট্টি হয় না। তথাও

क्षया वातुक्ष्येत न कोऽपि कनमाग् भयेत्।
परन्तु भ्वान्त संक्राराद् ये पेवः भावमायिताः ३०
छवा कुक् भी भगवत् बदस्तः वेवनः सदाः।
तृत्यन्त दुर्नेना चयाः गासार्यः न विदन्ति हि ॥ इन्
पतीऽय्य रामकाय्यः येवा निवा हद्वय्य च ।
ववका तत्य सामी दि प्यामायिको प्रतियता ॥ ३०
तत्रायपमी वदा तोता मनदि तद्वस्त्रयत् ।
तिन्मायिकारिणीऽय्य्य यदा दास्याः भविष्यति ॥ ४०
सम्मादि होभावः सम्न् हि विन्मयति ॥ ४०
सामायिक समयेत नाम सक्त विनायति ॥ ४०
सामायिक समयेत नाम सक्त विनायति ॥ ४०
साम्याद्व समयेत नाम सक्त विज्ञानता ॥ ४०
साम्याद्व समयेत सम्बन्धि सक्त सामाविक्यत्व ॥ ४०
साम्याद्व सम्बन्धि सक्त सामाविक्य व्यक्ति ॥ ४०

मध्यतीलायां १३मः मः।

"Those who solicit the favour of gods or goddesses, are very weak and ignorant of the correct meaning of the holy scriptures". Hence, it was natural that this ascetic should hold Sri Ramakrishna's devotion to the Goddess in contempt. So Tatapuri thought that even though his disciple was of a very low order, yet when he would be initiated into the divine knowledge of Bramha he would certainly lose his propensity for names by virtue of all pervading knowledge.

37 to 42.

বঙ্গানুবাদ:---

পঃস্ত ভ্রান্ত সংস্থার বশতঃ যে সকল ব্যক্তি এইরূপ ভাব অবল্যন পূর্ব্ধক হে ভগরান আমায় কৃপা কলন সর্বদা এইরূপ বলেন উাহায়া অভান্ত ছর্ব্বল এবং শাস্ত্র বিষয়ে তাঁদেয় কিছুমাত্র জ্ঞান মাই। ৩৭৩৮

খত এব কাপীয় প্রতি অভ্যস্ত নিষ্ঠাবান ঠাকুরের প্রতি ডোডা-পুমীর তুচ্ছতা ভাব কঠোর সন্মানীর বাভাবিক ভাব। ১৯

তথাপি তোভাপুরী সেই সময় এইরপ ভাবিয়াহিলেন ফে নিয়াধিকারী এই সাধক ফংন আমার নিকটে দীকা কাচ করিবে তথন আর এজপু ফেবীভাব গাভিবে না। ৪০

এবং জ্ঞানশক্তির প্রভাবে নামাদি শক্তি নিশ্চন্ন নই হইবে। 6১ বিশেষতঃ অক্ষোপাধনাকারী সাধকের কোনত্রণ ভাব ভর্তি নামত্রপ কিছুমাত্র থাকে না। ইহা আমার যথেই অফুভূতি হইরাছে।

004

श्रीश्रीरामक्षुष्यभाववतम् सम्मनीलागं १३वः अः।

क्षत्वा योगासन तीता तत्वस्थान सक्षत्ययत्।
ततः प्राचीन वद्यत्र गुरीरादेगत स्तदा । ४३
रामकायाः स्व पिद्यणां क्षत्वा से सनिन क्षियाः ।
विपडान निस्वापद्यामाम स्विप्यन्ति दत्तवान् ॥ ४४
सन्त्यासदीचा समये स्वर्तीक गति कामनो ।
वर्षावमाधिकार स्व निप्यः परिवर्जयत् ॥ ४५
तथा गाधनिधानादि सन्त्य पष्णपूर्वतः ॥ ४५
तथा गाधनिधानादि सन्त्य पष्णपूर्वतः ॥ ४५
तथा प्राचनिक्षते स्व सुसमारे परिवर्जितः ॥ ४६
एवः स्व पूर्वकृत्वे च सुसमारे परिवर्जितः ॥ ४६
साधनाद्यने पर्ववद्या श्रीरामकायायः धीमतः ॥ ४०
साधनाद्यने पर्ववद्या श्रीमानिक्षत्वाः ।

एव' स्व सर्वेस्व त्याग व्रक्त मन्त्र ग्रहे तदा ॥ ४८

At Panchabati a seat for the yoga was prepared. At the outset, Sri Ramakrishna performed water giving and rice-giving ceremonies relating to his dead father and forefathers and also his own sradh ceremonies for his own well being after death. He also gave up all his religious rights in this mortal world. Next day at dawn he kindled the holy fire at Panchabati. 43 to 48

বঙ্গান্তবাদ :—

তৎপরে তোতা ঠাকুরের পঞ্চতীর নিকটেই জন্ম ভূপিনপূর্বক বে,গাসন করিয়া সেই স্থানেই সাধনার অস্ট্রান করিয়াছিলেন। ৪৩ এবং সেই সময়ে তগবান শ্রীহামসুক্ষ প্রকাজ প্রাচীন গুরুত্ব

योयोरामसञ्चमागवतम् 200 मध्यसोसाद्या' १३घ: अ: । আদেশমত নিজের পিডা পিডামহাদি পূর্ববপুরুষগণের পিতৃত্তা

স্তসস্পন্ন করিয়ানিজেরও পিওদান করিয়াছিলেন। ৪৪

কাংণ সন্ন্যাস দীক্ষায় অৰ্গ গমনাদি কামনা এবং বৰ্ণাপ্ৰমাচারাদি সর্বতোভাবে বর্জনীয়। ৪৫

এইরূপ শান্তের বিধানবশতঃ ত্রহ্মাধক ত্রহ্মামন্ত গ্রহণের পূর্কে নিজের প্রেত পিও নিজহাতে গ্রহণ ও আম্বাদন করিতে হয়। ৪৬ এইরূপে মন্ত্র গ্রহণের পূর্বদিনে পূর্বকৃতা স্থ্যমন্পন্ন করিয়া পর্বদিনে ঠাকুরের পঞ্চতীত্ব সাধনাগুতে হোমারি উথিত হইলে দর্ব বিষয়ে কামনাশৃত ব্যক্তির ব্রহ্মমন্ত গ্রহণ সময়ে প্রণবাদির সহিত স্বাহা স্বধা বষটুকারাদি পবিত্র সর্বোচ্চ স্থগম্ভীর ব্রহ্মমন্ত্রের দারা সেই পঞ্চটীর সাধন গৃহ ত্রহ্মমন্ত্রের প্রভাবে বিশেষভাবে পবিত্র হইয়াছিল। 8915bit>

स्वाहा स्वधा वपट कार प्रववीद्यारणादिना । प्तोदात्त सुगसीर ब्रह्म सन्त्रेण तद् रटष्ट'॥ ४८ पुतञ्चाभृद्विग्रेपेण ब्राप्त मन्त्र प्रभावतः। श्रीसधुम परिव्यात् वर्षोस्विव नभी धनैः ॥ ५० विद्वाद्युत्त्वेव संभाति तदा प्रस्वदी तथा। अपूर्विरियः बरसगुरः गिष्यद्यार्व्वद्वपध्यः ॥ ५१ दीचा पूर्वापूर्वेद्धप तयीः सम्मेलन तथा। स्वय' सिद्दम्य क्रियस्य चतुवद्य हार मर्दिधी ॥ ५० दण्डायमानां तां वीस्य चित्राधीं भवसन्दरी'। अपनार्य्य वक्तमयो सद्देत ग्राम चिकति॥ ५३ शिष्यं ममाहितः वारत् । प्रयामः प्राप्तवान् गुरुः । किन्त्वस्य भारत्मार्थस्य शिष्यस्य होतमावतः ॥ ५४

मध्यकीलायां १३मः पः।

He chanted mantras as he threw his offerings into the fire. Somke covered the sky and the flames shot up like lightning. Both the preceptor and the disciple were wonderful. Observing that the Goddess was standing in the mind's eye of his disciple, the preceptor made efforts to remove the Goddess that hampered the meditation on Bramha. But due to strong devotion to the Goddess, his disciple was not being able to do away with his sense of duality.

49 to 54

হোমাগ্নি ও হোমীয় ধূমাদি দ্বারা পরিপূর্ণ সেই গৃহ বর্ষাকালীন বিন্তাদ্যুক্ত মেথের মত প্রকাশিত হইয়াছিল 1 ৫০

আশ্চর্য্য ব্রহ্মন্ত গুরু এবং সাধনাসিত্ব অন্ত্যাশ্চর্য্য নিয় অতএব এরূপ দীকা কাহারও ভাগ্যে ঘটে না। এরূপ দীকার আশ্চর্য্য এবং এইরূপ গুরুনিয়ের সম্মেলনও আশ্চর্য্য তৎপরে ভোতা ব্রহ্ম মন্ত্রদানের পর ব্যাংসিত্ব নিয়ের হুক্তকপের ভার দেশে দণ্ডায়মানা ব্রহ্মরাপিনী চিন্নয়া তব্যুন্দরীকে দ্বিয়া সেই ব্রহ্ময়ার তব্যুন্দরীকে দ্বিয়া সেই ব্রহ্ময়ার অপসারিত করিয়া ক্রান্তর করিয়া ক্রান্তর করিয়ার ক্রান্তর ব্যাহিত করিয়ার ক্রান্তর করিয়ার ক্রান্তর করিয়ার ক্রান্তর করিয়ার ক্রান্তর ক্রান্তর করিয়ার ক্রান্তর করিয়ার করেয়ার করিয়ার করিয়ার

িত্ত মাতৃস্বর্গি শিয়ের হৈত ভাব অর্থাৎ সাংগ্রাংক ভাবের প্রাবলাবশতঃ সেই সময়ে ঠাকুরের মনোমধ্যে বিশেষভাবে সন্দেহ উপস্থিত হইয়াছিল। ৫৪

> संग्रवीऽस्य मनी मध्ये सुट्ट्याभवत्तदा । दोचादानात्वर शिष्य नेतु ब्रह्मेष्य भावनां ॥ ५५

नाना वैदान्त वास्त्रानाः सुपटेगः प्रदत्तवान् । एकमेवादितोयः वे नेड नानास्त्रि किञ्चनं ॥ ५६ सर्वे खन् व्रश्मवस्तु जगदेतस्याचरम् । यहना वा किस्कोन न्यण् सत्वमिदः वचः ॥ ५० व्रश्म स्वरुः जगिन्नया जोवे प्रश्मेव नापदः । सर्वती मन चाक्षय निम्नानो भव सर्वदः । एवः दिगस्वर सुरु मीसुवाच पुनःपुनः ॥ ५८ किन्तु से मनदीदवस्या सम्बाते दृकः, तदा धृवः ।

घ्यानार्घमुपविद्याष्ट वह यत्ने कतेऽपि च ॥ ६०

The preceptor recited the sayings from the Vedanta philosophy to get his disciple initiated into the meditation on Bramha. "There exists only one without any second." "Diversity does not exist" "This universe with all its diversities is a part and parcel of Bramha." "Bramha is the only reality; the world with all its diversities is unreal, the living creatures are nothing but Bramha." "Restrain your mind from everything and get into the sea of profound meditation on Bramha." In spite of all these instructions and all my efforts I could not settle my mind on the meditation of Bramha. S5 to 60

दक्षाञ्चार :--

मर्थाद सगबदारक भविज्ञान करिया चानि कि मारन करिये !

मध्यसीलायां ११ग: अ:।

এইরূপ মনোনধ্যে হইয়াছিল। কিন্তু তোতা দীকাদানের পর শিষ্যকে অক্ষভাবে ভাবিত করিয়াছিলেন। ৫৫

এই ব্রহ্মে একমাত্র অন্বয় তব্বই আছে অক্ত কিছুই নাই ৷ ৫৬

এই চরাচর বিশ্ব সমস্তই ত্রন্ধ বস্তু এ বিষয়ে অধিক বলার প্রয়োজন নাই ইহাই গ্রুব সভাঃ ৫৭

ত্রক্ষাই সত্য পদার্থ জীবই ত্রক্ষ জগৎ নিপ্যা ত্রক্ষ ভিন্ন আর বিভূই নাই। অতথ্য মনকে সব্য বিষয় হইতে আকর্ষণপূর্বক নিবিষ্টা ব্যৱপু করিয়া মবর্ষণা ত্রক্ষ চিন্তাসাগরে নিম্ভিচ্ছত হও। ৫৮

এইরপভাবে দেই দিগম্বর গুরু আমাকে পুনাপুনরবার সেইসকল বেদান্ত বাকা বলিগাছিলেন কিন্তু তথন আমার মনের অবস্থা এইরূপ ২ইয়াছিল যে আমি এক্ষ চিন্তাহ বসিয়া বছতর চেন্টা করিপেও মনকে নির্বিকার করিতে সমর্থ হই নাই। ৫১।১০

कर्तुं सनी निर्वकाशस्यथा नामक्ययोः।
स्थानद्व सम्पन्तिम् न ग्राक्तीस काव्यतः॥ ६०
सवानां विषये भगेऽकः क्रलायुवर्शनः नदा।
नो सन्यः सनानितुं मनसी निर्वकारणाः॥ ६२
स्वाराभ्या माव्यम् ना जीवको सा प्रभास्तरा।
समृद्रुता सनीमध्ये सर्वया नामक्ययोः॥ ६६
स्थानवात्तां रश्नीं साता विकोच्य समः चित्त्रज्ञा।
दण्डायमाना सा देवी सांसक्या सनातनी॥ ६॥
एवः भ्याननित्तानस्य समः प्रत्यस्तां गता।
गुरीः। स्वात्तानस्य समः प्रत्यस्तां गता।
गुरीः स्वात्तानस्य समाधि निर्वक्षस्य।
पनायनः कर्ते यन्ते पात्राच क्षयुक्त॥ ६६

मध्यतीलायां १३शः दः।

"Nor I was able to raise myself above the plane of names and forms. Even though I restrained my senses I was not able to attain the desired end. In my meditation I found my Mother standing before my mind's eye. The instructions of my preceptor and my efforts were all in vain.

বঙ্গানুবাদ :--

অর্থাং নামক্রপের আসন্তিকে কিছুতেই ছাড়িতে পারি নাই। এবন আমার ইব্রিয় সকলকে বিষয় হইতে নির্তি করিয়া ও মনোমধো নিবিকল্লনার আনিজে পারি নাই। ৬১

ন্দোন্ত্র নাক্কলাব আনতে স্যার নাহ। ৩১ এব এব জাবর মনোন্ধ্যে আবিভূতি। ইইলা তাসবার্ত্তা স্থাতি দেখিলা অক্সক্রপা সনাতনী নাচা নাহেখবী বিদ্যাল প্রক্রপা সাহাতিত্রে দেখা এইক্রপ ভাবে থান নিমল্লিতে দেখা এইক্রপ ভাবে থান নিমল্লিতে দেখা এইকাপ হাইদাহিলেন। ২২৬০১৪

এইরপ ভাবে গুরুর সিষ্কান্ত বাতা স্বল্প শুনিয়াও গ্লাবের গ্লার। নিশ্চসতা প্রাপ্ত ইইলেও পুনং পুনর্ধার বিশেষভাবে চেটা করিলেও নির্বিকন্ন সনাধি লাচে আশা শুনা হইয়াছিলান। ৩২।৬৬

> निर्मिकल्प समायो हि नैराख्यमगान' यदा । तदाह' वस्त्रकृतीला गुरु सम्रामिन' ततः॥ ६० प्रदर' न समर्थीप्रीत्म कदापि तव वाच्यतः। निर्मिकल्प' मनः कदा क्षाम प्यानातुगीलने॥ ६० पेटा मे जिफना जाता मध्यनगहुगयो यया। एव' दिगम्बर गुरु: स्टुलेंब सम सायण'॥ ६८

। मध्यन्तोलाया'१३गः अ:।

प्रायं चञ्चलतां साधुर्दायो र्योगेन सच्चवत्। किं करोमि कयं वास्त्र त्रहमेका सम्प्रवेदिति॥ ०० अत्यन्तमुत्ते जितभावयुक्तो तोत्र तिरस्कारवचः समुचरन्। कयं भवेबेतिवदन् सुधुमु दुर्मध्ये कुटीरस्य चलवितस्ततः॥ ०१

> मन्ते कखण्डः सुविकीक्षकाचः स्वयं समुत्तील्य तदा करण। सूचा यया तोष्ट्रन तदयभागतः क्ष्यातिविद्यः मम भानमध्ये॥ ७२

When I lost all hope, I cpened my eyes and regretted my inability. At this my preceptor became greatly agitated and pierced my forehead with a piece of broken glass.

67 to 72

বঙ্গানুহাদ : —

ধখন আমার এইরূপ অবস্থা হইল তখন আমি চকু: চাহিছা ক্ষততে বলিয়াছিলাম। ৬৭

আপনার ক্থামত ক্রম চিন্তন বিষয়ে মনকে নিবিক্ল ক'রতে পারিতে জিনা। ৬৮

অতএব তল্মে আন্ততির তায় আনার সনও চেটা নিক্ষন ইইতেছে। এখন সেই দিশবর গুরু আনার কথা তনিয়া বাযুব বেগে রুক্তের মত চক্ষল ংইয়া বলিয়াহিলেন, কি করি কিল্লপে ইংার বেক্সের সহিত একতা প্রাপ্ত হয়। ৩২/৭০

এম মত্যন্ত উদ্বিধা সহকারে তীব্রভাবে তির্বভাব বাদ্য বদিতে বলিতে কেন হটকে না এইকলা পুন: পুনর্বহার বদিয়া সুটিরের নারা এতিকে অফিকে বাইতে বাইতে তাই একবণ্ড কাঁচ ফেবিয়া ভাষা

मध्यलोनायां १२ग्रः अ:।

সহতে তুলিয়া লইয়া ছুঁচের মত তীক্ষ কাঁচের অগ্রভাগ দিয়া আমার কলাটের মধ্যভাগে সজোরে বিজ করিলেন। ৭১।৭২

> ततः च मां क्रीधमुत्ते महाका प्रीवाच चाद्यपति विद्य विश्वते । संयम्य सम्यम् विषयाक्तराक्षनः स्विरीकुव त्वं निजवीध सिह्न्ये ॥ ०३ एवं तदा तत्व्य गुरीः प्रसादा द्विष्टे स्वलाटेडपि च में मांचासखं । वसूव धेर्येन युतः पुनस्तदा द्वाङ हुट् स्वासनमास्मिती मुटा । ०४ तदिण्डु सध्ये दिवस्ते सनः स्विरः स्वानामानी गुव मन्त्र चिन्तने । पुनः स्वमूत्तिं जगदन्विकायाः

"He said in great fury, "Concentrate your mind at the point where you have been pierced." By the grace of my preceptor, the wound did not pain me. According to the instructions of my preceptor I again tried to concentrate my mind at the point between my brows. But, as before, I again saw the figure of the Goddess in my mind.

73 to 75

বঙ্গান্তবাদঃ—

তৎপরে সেই মহাক্সা আমাকে ত্রুগুভাবে বলিয়াছিলেন। তুমি

सध्यलीनायां १३ग: अः।

ডোমার জ্ঞান সিদ্ধির জন্ম এই প্রতিবিদ্ধ বিন্দুতে মনকে অন্ম বিষয় হইতে সমাক্রপে সংযত করত: স্থির কর। ৭০

এইরপ ভাবে সেই সময় গুরুর চেষ্টা বশতঃ ললাট দেশে অত্যন্ত বিজ্ব বইলেও আমার জ্ঞার আনন্দ হইরাছিল। এখন পুনরায় হৈর্ঘা ধারণ পুর্বৃক্ আমি দৃঢ়ভাবে আনন্দের সহিত নিজ আগনে ভগবেশন করতঃ বিজ বিন্দুনাংগ ভিদলে মনাস্থির করিয়া গুরুমান্ত্রের দ্যানে নিমা বইরাছিলাম। পুনর্বার আমার বিভঙাগুঃকরণ পুর্বের মত জগজ্জননীর আনন্দময়ী মূর্ত্তি দেখিয়াই। ৭৪।গব

> दृष्टे व तां जान सद्यासिना तदा छत' दिखण्डं मम मातुरङ्ग' । निव्यति निष्क्रस्य प्रदोधन्यस्तो सभूव पाळला सुनिर्म्मः प्रभा' ॥ ०६ विकल्प पडल्प मनः स्वधर्मा वूरे गतन्तत् सम्बन्धः नास्वध्य' । हासायडः सम्बन्धः कटाइं मेदं छत्या पात्रभर्मण्यत्त् परस्तात् । ०० प्रान्तः विचिष्टं ते महासमुद्रे निस्क्रमाञ्कुत्तं चिद्यतस्वदि । चित्तस्य सन्देशिकाना मावा स्वार्य निवृष्टं समाधिमाव' ॥ ००

*This time I instantly cut the image of the Goddess into two with the great sword of divine knowledge; and my mind became calm and serene like a flame untroubled by any wind. I

मध्यनीनायां १३यः अ:।

felt mysell merged in the ocean of eternal peace and joy, and lost all sense of my moral, physical and spiritual existence. 76 to 78

বদানুবাদ:-

অন্বয় জ্ঞান স্বক্ষণ ভরবারি বারা মাতার অবটিকে বিধণ্ডিত করিয়া বায়শৃত প্রদেশে নিশ্চদ দীপ শিবার মত আমার মন তানির্মাণ উইয়াছিল। ৭৬

এখন সমাধি যোগ বশতঃ সক্ষণ্ণ বিকল্পাধি মনের ধর্ম এবং নান রুপাদি দেহের ধর্ম সমন্ত বিলীন হইলে অভ্যুক্ত রামাও কটাং ভেদ পূর্বক সর্বোদ্ধি পরম ব্রক্ষা অক্ষণ শাস্তা শিব অহৈত মহা সমূত্রে নিমা জন্য উক্ষ চিদাক্ষক্ষণে চিত্র বৃতির জন্ম পূর্বক বিউক্ষ সমাধি অক্ষণ প্রোপ্ত হেবলৈ তোভাপুরী গুক্ত নিমীলিভ নেত্রে জচল ভাবে বৃসমাধিযুক্ত যোগাগানে যোগাযুক্ত ভরপহীন সমূত্রের মত প্রাধাক আমাকে দেখিয়া বিশেখভাবে পরীকা করিয়া আনন্দে বোমাক যুক্ত হইয়া আন্তর্জানিত ইইয়াছিলেন। ৭৭৭৮/মন

> तोतापुरी तं सुसमाध्यवस्यं निमोनिताचन्त्वचन प्रतिष्ठं । योगाधने योगयुतं प्रमान्तं तरङ्ग द्वानाम्बुधि नृतास्यः ॥ ०८ दृश चृत्वा पुषरीचणः सुदा रोमाख्युकः खतु विस्तितीत्रमय्। प्यं पुरो तत्व बष्ट्रचण वसन् तस्यान्तिके तस्य समाधिभाषः॥ ८०

सध्यलोलायां १३गः अ:।

श्रेरामकृष्यं सुम्माध्यवस्य । ददमं चेकाग्रमनाः स सापुः। ततः पुरो गिष्य समाधि चिन्तया मतः स्वयदापि समाधिमन्तता ॥ दश

Totapuri was extremely delighted to find his disciple lost in profound meditation of the Absolute. Seeing the attainment of his disciple, Totapuri himself lost all consciousness of his own existence 79 to 81

বঙ্গান্ত্বাদ :---

এইরূপ ভাবে সেই কুটারে শিয়ের নিকটে বত্কণ অবস্থান পূর্বক সমাধি বরূপ একাগ্রভাব বা তলগুতা অনিমিশ লোচনে ধেবিয়াছিলেন। ৮০

এইরূপ ভাবে পুরী শিয়ের সমাধি চিন্তা ঘার। নিষ্ণেও সমাধি মগ্র কইয়াছিলেন। ৮১

> भाने समाधी घटिका चतुष्टवात् परं स्विगिधान्तवन्तोषः पूर्वं वत् ! न चानिता तस्य भरीर दन्तिका तत् प्रापनाद्यां सक्षकः विनीतः ॥ ८२ ततः स्वरण्डोधरि रेड्सारः सन्त्रास्य चाप्तः सुस्मुख्यितः सन् । निज्ञान्दमायेन कुटीर मध्यती वर्डिगतः व्याय समाधियोगतः॥ ८३

चौचाराम**ञ**ण्णभागवतम्

मध्यलीलाया' १३गः अ:।

परन्तु चेत् कोऽपि कुटीर मध्ये प्रविग्य ग्रिथस्य समाधिभक्तं ! करोति ग्रहायत माधिरूयः

करोति गद्वायुत साधुरित्य' यृत्वावरुद' स्टट्टः सदालय'॥ ८४

Totapuri regained his consciousness after a lapse of four hours. He found his disciple still sitting serene without any sign of life. He got up leaning on his stick and came out of the cottage. He closed the door very tightly lest somebody should enter and disturb his disciple.

বঙ্গান্তবাদ :—

K. Chibr

প্রায় ৪ ঘণ্টা পরে পুরীর সমাধি ভঙ্গ হইলে ও নিফ নিছকে
পূর্বের মত নিশ্চন প্রবাহা দেখিয়া নিজ্যের দেহ-ব্যবের ফ্লাফন শুক্তর্টা
এবং প্রাণ নাড়ীর সর্পত্তেভাবে বিলীমতা অবলোকন পূর্বেক নিজ
পতির উপর ভর বিয়া আনন্দের সহিতে দীড়াইয়া নিংশকে কুটার মধ্য
ইইতে বহিলিছ হইলেন। ৮২৮০

পরস্ত যদি কেহ কুটার মধ্যে প্রবেশ করিয়া শিস্তের সমাধি ভল কবেন এইরূপ আশতা করিয়া দেই গৃহটি সুদৃঢ়ভাবে আগত্ব করিয়া রাখিলেন। ৮৪

> स्थाने कुटोरस्य समीपश्चिति स्वस्यासने पञ्चवटी सुसंद्रके । तम्मुलदेयी सुखसुसिस्मुमस्म आस्ते लुटोर' सविश्लोषय योगो ॥ ८५

मध्यनीलायां १३श: अ:।

दाग्य सुक्ती सदनस्य तस्य शिषस्य चान्नस्यमपेन्रमानः। मध्यन्दिनादावि समागमेरि न स्पन्टन' नापि समाधिभङः ॥ ८६ किन्त्वव सर्वेचण मुन्सुखः स योगी चमत्कारयतस्तदानीं। दौचा दितीयेऽहिन गतिऽपि तस्यी न चञ्चलो धैर्याविशेष युक्तः॥ ८०

Just in front of the cottage Tatapuri seated himself under the trees at Panchabati with his eyes watching the cottage carefully. He waited and waited but his disciple did not move. Two days had passed and there was no stir or movement. 85 to 87

বঙ্গান্তবাদ :---

শ্রীরামকুষ্ণ দেবের কৃটারের সামনে পঞ্চবটার মূলদেশে নিচ আসনে উপবেশন পূৰ্বক বুটারের নিকে বিশেষভাবে দৃষ্টি রাখিয়া বোণী ভোভাপুরী আনন্দ সমুদ্রে নিম্ম ইইয়াছিলেন। ৮৫

দেই কুটারের ঘার মুক্তির জন্ম শিধোর চঞ্চতা অপেকা করিয়া প্রায় রাত্রি আগতা হইলেও শিধ্যের চাঞ্চল্য বা সমাধিভদ হয় নাই।

কিন্ত বোগী ভোতাপুমী ঐ খানে সৰ্ববা উলুব হইয়া অভ্যাশ্চৰ্য্য লাবে দীকার বিভীয় দিন গভ হইদেও শিত্যের সমাধির কোনজুপ চাক্সানাদেখিরাবি-মিড হইয়াছিলেন। ৮৭

मध्यनेनायां १६गः अः अलीकितस्य संवित्तीष्य योगो समाधिगुक्तं पुरुषः महान्तः। गवाचरम् कतिष्टवातः स्वित्तम् तस्य द्वतीय घमे ॥ प्र्य गतिः विक्रवा नामृत्तदा तस्य ममाधिमहः। अगाधगधीर समुद्रवत्तदा ददयं देशस्य वस्य सहिष्य प्रेष्यः साधीः समन्तं वह विद्ययेत । ततः परित्वन्यं निज्ञं हि पीठः तहा प्रित्वन्यं निज्ञं हि पीठः तहारस्वद्याद्य कुटीर मध्ये ॥ ८०

Totapuri did not find any change in his disciple even though three days had passed. He lost his patience and went inside the cottage

88 to 90

বলানুবাদ :--

বোগী ভোতাপুরি মহাপুরুষ গ্রীরামকুক্ষদেবের আলোভিক সমাধি দেবিয়া দীকার তৃতীর দিবনে ম্বানালার ছিল্ল দিরা দৃষ্টিশাত পূর্বক অভ্যান্ত বিশিত বইলে পর প্রান্ত তৃতীয় দিবসের পেবেও নিজের সমাধি তার বইলে পর প্রান্ত তৃতীয় দিবসের পেবেও নিজের সমাধি তার বইলা বংগিয়া প্রেক্তর স্বন্ধ অভ্যান স্থানীর গ্রীরামকুক্ষদেবকে শেবিয়া প্রক্তর স্বন্ধ বিবাবের সহিত ভাল सध्यतीलायां १३गः अ:।

তৎপরে ভোতাপুরী নিজাসন পরিত্যাগ পূর্বক কুটারের ঘার উদ্দান্তিক করিয়া ভলখে প্রবেশপূর্বক পূর্বের মৃত নিজের স্থান্থর ভার দর্শন করিয়া নিজের আন্তর্ঘা নমাধিভাব এবং দেহে প্রাণের প্রকাশপূত বেধিলেও প্রণান্ত গন্তীর নিজের মুখনওলের পূর্ণতা দেখিয়া ভোতাপুরী বিচারপূর্বক নিব শান্ত মূর্ত্তি দেই শ্রীরামকৃষ্ণ বেবকে স্পর্ণ করিয়াছিলেন। ১২।১১১২

प्रविद्ध प्रियम्य दृद्यं भाव'
स्रियं न्त्रायापूर्विमिवादमात'।
स्रायद्धं प्रियस्य ममाधियोग'
देशे तया प्रायविकाय स्ति'॥ ८१
तयापि तस्याननमण्डनस्य
प्रमान्त मण्डोर सुतर्य माव'।
वित्तीक्य योगी स्वित्वार योगात्
पस्पर्य देशं पिवयान्तमूर्ति'॥ ८२
एवद्यातुमितस्तने न क्षाप्त पुरुपेण हि।
मदीयोऽयं महापियोधुंना बाद्याञ्चतत् इ ॥ ८३
सम्पूर्णं सत्कद्योधन्ति निर्मिकल्य सत्ताधना।
वित्तः प्रद्रावि कोनन्तु निर्म्कल्य सत्ताधना।

Totapuri touched the body of his disciple and found him still lost in profound meditation. 91 to 94

এবং সেই অমাজপুক্ষ অধুমান কৰিয়াছিলেন যে আমার এই মহাশিতা নিবিকল্ল সমাধি যারা বাহা লগতে সম্পূর্ণ মৃত কল্লজেপ

বঙ্গানুবাদ : ---

मध्यत्रीतायां १३मः अ:।

অবস্থান করিভেছেন। এবং নিক্ষপ প্রদীপতৃল্য শিল্পের চিত্ত অংক বিলীন হইয়াছে। ১৩১১

तीतापुरी समाधितः श्रीरामकत्त्व योगियः।
हष्टास्मृतः तिर्विकल्य समाधिः समाधिन्तयत्॥ ८४
चलारियद्यं मितः कठीर साधमांकतः।
उपलब्धः मया यत्तत् किमनेनैक वासरे ॥ ८५
वहारेम् भुवायुना स्वायत्तीकत मेव हिः।
तती योगिक मन्न्या स ध्यान्मम्नस्य योगिनः॥ ८०
समाधिः दवधित्वातिविस्मयानन्दर्सञ्जतः।
ततः स्वस्वरेणाय मित्यः मोशाच न्नप्रधिन्॥ ८८
सले सलः पुनः सलः समाधी बहार्यानः।
वस्य विस्ताराख्य माम्बिदातः ये निक्धितः॥ ८८
एवेमाहा स समाधि स्तव सन्पूर्वतां गतः।
कथमेवः न नानामि भी मित्र वहिः सां॥ १००

On seeing this wonderful achievement of Sit Ramakrishna, Totapuri mused in himself. "How is it that he has achieved in a day what cost me forty years' hard and austere penance!" He then brought his disciple to consciousness and said to him, "Oh my disciple, tell me how you have been able to reaches Erahma in a day." 95 to 100

সমাধির তব বিশেষভাবে অবগত ভোতাপুরী প্রীরামকৃষ্ণ যোগীর অপুর্ব্ব নির্ব্বিকল্প সমাধি দর্শন করিয়া এইক্লপ ভাবিয়াছিলেন । ১৫

सध्यतीनार्या १३गः अः।

যে আনি উপস্থিত বাহা দেখিতেছি ইহা কি সত্য ? আনি ৪০ চল্লিশ বংসর পর্যান্ত বাহা অতান্ত কটকর সাধনার ফল সমাক্রণে অসুত্ব করিয়াছি তাহা বসদেশীয় একটি বুবক এক দিনেই আয়ন্ত করিয়াছে। ৯৫।১৬

ডংগরে ভোভাপুরী বোগী ধ্যাননিময় শিয়ের নিব্বিকল্প সমাধিটি যৌগিক শক্তিবলে অগসারিত কবিয়া বিস্ফোনন্দে নিময় হইয়া ত্রন্ধান্ত ভোভা অভি উচ্চৈবরে শিগ্র গ্রীরামক্ষণ্ণবেকে বলিয়াছিলেন।

সনাধি বারা অক্ষ দর্শন সত্য সতা গ্রুপ সত্য অক্ষরিচারাখা অক্ষ-প্রে যাহা নির্নিত হইয়াছে। একদিনেই তোমার সেই সমাধি পূর্ণস্থপ্রাপ্ত হইল। এইকপ কিকপে সম্ভব হয় তাথা আমি জানিনা। হে শিল্য তুনি আমাকে তাহা বল। ১৯১১-০

त्रुत्वेव भीग्रीवोक्य प्रतुत्वाच तमोखरः ॥ १०१ लाह्य पौराणिको बार्चा खहाडोन्द्रपतिवरः ॥ १०१ छटदेयादेवगुरो मुं कुम्त समयेन हि । ममत्व सम्परित्वच्य देशादी विषयेपु च ॥ १०२ खम्यायुयः चण मात्वा गतवानमयं हरि । सरतत्वामस्योपस्य गयम्य नहुपस्य च ॥ १०३ देशकरस्य राजपैविज्युरातादिकरेय च । अक्षत सम्पर्धम्य क्षण्यामा नृत्यस्य च ॥ १२४ क्ष्रे क्ष्रुत्वस्य कृष्ण्यसा नृत्यस्य च ॥ १२४ क्ष्रे कृष्णुत्वसार्थे कृष्णुतातिकरेय च । भव्यस्य मात्रिकामोद्यस्य कृष्णुतानिकरेय सम्पर्धमा । १०५ तथेष मामकः विडि निर्विकरूप समाधिना ॥ १०५ तथेष्य समाधना ॥ १०६ तथेष्य समाधना ॥ १०५ तथेष्य समाधना ॥ १०६ तथेष्य समाधना

सध्यतीलायां १३मः भः ।

वहम विष्णु शिवादीनामाराध्या शक्तिरेव सा । नेवास विधायः कार्य्यो यतः सेव गुरोगं रः ॥ १०७

At this, Sri Ramakrishna replied, "There are many instances of realisaton of Brahma in a very short time. King Khattanga realised in less than two hours. Bharat, Ambarisa, Gaya, Debabrata, Parikshit, Ramprosad, Krishnaram, Trailanga.

Tulsides etc.—all of them realised Brahma.

I have also achieved success in a very short time by the grace of the Goddess, who is worshipped even by Bramha, Vishnu and Shiva.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

ভাগান প্রীরামকুঞ্চদেব এইরুপ গুরুর বাক্য প্রবাধ করিয়া বিলয়াছিলেন। হে শুরু এ বিবারে শৌরাদিক বার্তা আনক আছে । তারধ্যে বট্টাঙ্গ নামে একটি রাজ্যিদেবগুরু বৃহস্পতির উপদেশনত দুইলও সময়ের মধ্যে দেহাদিতে নমন্ত ও দেহাদিতে আসজিশুল হুইল এবং নিজের আয়ু মাত্র এক মুহূর্ত অর্থাৎ দুই দও জানিয়া নির্বিবক্স সমাধি ঘারা ভগবানকে পাইয়াছিলেন। ১০১১০২

এইরপ ভরত রালা অহরীয়, গরাসুর, নহর, ভীয়ারের এবং রাজবি পরীক্ষিত শ্রভৃতিরও অত্যন্ন সময়ের মধ্যে সমাধিবার। ভগবানকে পাইয়াছিলেন। ১০৩

এবং অল্পদিনের কবা ভক্তচুড়ামণি রামপ্রসাদ, রাজা রামকৃক্ষ,

मध्यलोनायां १३म: मः।

ত্রৈলদ্বন্দী, ভ্রদীদাস প্রস্তৃতি ইহারা সকলেই নির্বিকল্প সমাধি ঘারা সিদ্ধিলাভ করিছাছিলেন। ১০৪।১০৫

তক্রপ জগদধার কুপায় আনার শীঘট নিবিশ্বর সমাধি আবির্ভ্ ছইরাছে। এইরপভাবেই আপনি অবগত ঘটন। অতএব এ স্থানে আন্তর্গোর বিষয় কিছুই নাই ফেছেডু সেই জগদধাই গুরুর এর ।

১০৬১০৭

इति यौरामेन्द्रसन्दर भक्तितीय विराधित श्रीभीशामकःखाभागवती पारमङ्क्ष्यां संहितायां श्रीरामकःखादेवस्य तीतापुरी नामक दिनम्बर सर्वाधि सकागाद् समस्य यहचात्परमेव विदिनं यावत् निर्मिन कच्च समाधिसक्यो भग्यनोनायास्वयोदगारयाया । सः १॥ ।

Here ends the thirtenth chapter of Srf Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sundar Bhaktijirka

বলাত্রাদ:--

শ্রীরামেশ্র ক্ষর অক্ষিতীর্থ বিষ্ঠিত শ্রীমানকৃষ্ণচাগরতের পরমধ্যে সংক্রিতার ভোতাপুত্রী নাম্ব সহাামীর নিকট হইছে ভগবান শ্রীশ্রমাকৃষ্ণতবের ক্রমায় গ্রহণ নিষ্কিক্স সমাধির বিষয় মধাদীলার প্রয়োগল অবায়ে বর্ণিত হইল। মং ১০ সমাধ্য

मध्य नीनायाधनुई मीऽध्यायः

एवः श्रीसमञ्ज्यस्य शिवस्य मुखतस्तदा । शुन्ता तीता विमुग्धीरमृत् प्रभावदर्ग नेन स ॥ १ मध्यतीलाया' १४मः छः।

विराव' कुवािय न स तिष्ठति रमिति निषित'।
कोधी कठोर सद्यासी निजायम मठाइडिः । २
सक्ताम्यरात् किस्टिन्यत् मस्तकाच्छाटन् निष्ठ ।
किन्तु श्रीरामकाण्यस्य विषयस्यायय्यं प्रक्तितः ॥ ३
भूवात्यस्य समाक्रष्टी दिखयेख्य मन्दिरे ।
एकाट्यमास्यकाल एकादिक्रमतस्यया ॥ ४
भगवन्त' समास्राय परमानन्द निष्ठ तः।
याप्यामास्र इपंण प्रिष्येण सङ्ग सङ्गरः। ५
चणः विषयः परित्यच्यान्यस्य मन्तु' न प्रक्षते।
मनीऽपि निच्छति त्यकुं पादी न चितितु' समी॥ ६

On hearing these words from Sri Ramakrishna and also seeing his uncommon spiritual attainment, Totapuri was greatly charmed. He never stayed anywhere for three nights since he had left his abode; and he would not use anything to cover his head. But he was so attached by Sri Ramakrishna that he continued to stay at Dakshineswar for eleven months. He never thought to part with his disciple for a moment.

বঙ্গানুবাদ :--

সেই সময় শিশ্র রামকৃষ্ণের মুখ হইতে এইসকল কথা শুনিরা এবং শিশ্রের প্রভাব ধেবিয়া ভোতা বিমন্ধ হইয়াছিলেন। ১

मध्यकीसायां १४मः घः ।

অভান্ত ক্রোধী কঠোর সন্ন্যাসী নিজের আশ্রমের কুটার ইইছে অন্তব্য কোথাও তিন রাত্রি বাস করেন নাই।

এবং মন্তকের আছোদনমুক্ত আকাশ ভিন্ন অহা কিছুই ছিল না। কিন্তু শিবা রামকৃষ্ণের অত্যাশ্চর্য্য শক্তিতে দকিণেখরের মন্দিরে অত্যন্ত আকৃষ্ট হইয়া একাদিক্রমে একাদশ মাসকাল শিব্যের সহিত মিলিত হইরা পরামানন্দে অতিবাহিত করিয়াছিলেন। ৩৪৪৫

ক্ষণকাল শিষ্যকে পহিত্যাগ কহিয়া অক্তন্ত গমনে সমৰ্থ ইইতেন না। মনও শিষ্যকে ভূলিত না। ছটি পাও সেইক্ষণ চলিতে সমৰ্থ ক্যানাই। ৬

Both Totapuri and Sri Ramakrisona were profited each other- Sometimes Sri Ramakrishna

मध्यतीलायां १४यः थः।

would use very coarse words sarcastically at Totapuri who was a follower of Vedanta philo-sophy. But Totapuri would not be angered rather he would be surprised, and try to realise the significance underlying the sayings of his disciple. His knowledge of philosophy did not help Totapuri to prove the sayings of his disciple insignificant. On the other hand Sri Ramakishna shattered the knowledge of Totapuri, who felt that he had many things to learn from Sri Ramakrishna. 7 to 12

বঙ্গান্তবাদ :--

গুরু শিষ্যকে অতি ধন্ত করিয়াছিলেন এবং নিজেও সাক্ষ্যালাত-করিয়াছিলেন। কিন্তু এক্ষন্ত যতি বেদান্ত সাধনাসিতি সবদক্ষ অসমোর্দ্ধ গুরুব সম্বদ্ধে সেইরপভাবে অলৌকিক শিষ্য প্রেয়ও ক্লব্দ বাহ্য বলিলেও ভোভাপুরী গুরু জুড় হইভেন না। বরং বিক্ষিত হুইভেন। এবং শিযোর বাব্যসকল বুরিবার জল্ল চেটা কবিডেন।

91512

বেদ বেশন্ত নাকোর উপলব্ধি কারী প্রস্থবাদী সাধু তোতাপুরী শিষ্য প্রিরামক্ষদেবের কথার ধর্তনে অসমর্থ হইয়া মুদ্ধ হইতেন। অর্থাং প্রীরামক্ষ্মদেবের কথার অর্থ বিশেষভাবে ব্রিতে পারিতেদ না। ১

শ্রীরামর্ফদেবের সিদ্ধান্ত বাক্য ঘারা কেবলমাত্র শাত্র চক্ষ্য স্থাসীর মকল শক্তি নই ভইয়াছিল। ১১

मध्यनीनायं। १८ग: अ: ।

সাধু তোতাপুরীর শিদ্য শ্রীরানক্ষদেবের বোণের্বর্য দেবিছ। ফ্রংকম্প হউত। এবং ভাবিতেন আমার এইরূপ আধ্যান্ত্রিক জীবনেরও শিব্যের নিহটে ভানিবার বিষয় বহু আছে। ১২

अस्त्यमं स्थागासवाया ग्रिसाया वहुविस्तरः ।
ग्रिय स्थतामिषित्तोऽय' सर्वदर्या विषयायः ॥ १३
आधारः सर्वयत्त्रीनां सहीयान् सहतोऽपि च ।
स्नासनीपरि संविद्य तोता नामा यवाधिष ॥ १४
ग्रत्यसं स्थानमनीऽस्तृः सम्दन्ता पुरस्तरः ॥ १५
एकतः यौरामक्रणो गुर्दः पवस्त्र स्थारः ॥ १५
पुरी प्रस्तवस्य तव नित्यस्थान मनर्यकः ।
स्रत्वेवीवाय श्रीरामक्रणं तोता सुस्रुक्तिकः ॥ १६
शुश्चा स्वत्यस्य स्वत्यस्य स्वत्यस्य ॥ १६
शुश्चा स्वत्यस्य स्वत्यस्य स्वत्यस्य स्वत्यस्य ॥ १६
शुश्चा स्वत्यस्य स्वत्यस्य स्वत्यस्य स्वत्यस्य ।

Totapuri thought, "Who is Shri Ramakrishna, his disciple. He seems to be well-versed in all the Sashtras and the wisest of the wise." He thought and thought. One day Sri Ramakrishna said to Totapuri, "Possessed with the knowledge of Brahma as you are, it is guite unnecessary for you to sit for meditation every day," Totapuri replied, "It is necessary to purify the mind."

কলেবরে I ৩০

এবং ভাবিতেন মহৎ হইতে মহন্তর সর্বপ্রিকৃত্ব বিচন্দণ সর্ব-দুর্দী আমার শিব্যরূপে অধিন্তিত এই মহাপুরুষ্ব কে १ ১৬

मध्यनीनायां १४घः षः ।

এইরপভাবে ডোডাপুরা প্রতিদিন নিজ আসনে বসিয়া যথাবিধি ঞরে মধার্টাতেন । ১৪

এইরপভাবে ব্রহ্ম চিন্তায় অধিষ্ঠিত তোভাপুরীর নিকটে কোন এক সময়ে ভগবান প্রীরামকৃষ্ণদেব গুরুকে সমাদরপূর্বক জিল্লাসা করিয়াছিলেন। আপনি ব্রহ্মক্ত পুরুষ আপনার প্রতিদিন খ্যানের প্রয়োজন কি ? রামকৃফের বাক্যার্থ বেতা ভোডা সেইরূপ কথা শুনিয়া বলিলেন বংস ৷ মনের শুদির জল নিভা ধ্যান প্রোলন। নিতা ধ্যান করিলে মনের মালিল দুরীভূত হয়। 26126129

ग्रधेर' वित्तन' पात्र' पत्वन्न' माजित' यदि । क्राजिन्त्रीन न लिप्तीन शहरूपेण निष्ठति ॥ १८ प्रत्वेश श्रीरामक्षण ईपदास्य पुरःसर । प्रोवाच यदि तत् पावः काम्बुनदसयं भवेत् ॥ १८ त्रव्र नित्य ग्रहरूपे मालिन्य' मक्षवेत कत:। मर्वदा ग्रहरूपमामानिकोन न यञ्चते ॥ २० तीता योरमक्षणांच प्रता प्रत्युत्तरं वचः। चण' वाक्यान्यतामाय सत्यन्तदिति निधितम् ॥ २१ प्रनरस्पदिने ब्रह्म विचार समग्रे सरी। प्रच्यानित होमवह्ने क्वांनास काष्ट्रखण्डकं ॥ २२

"Just as this brass utensil requires rubbing and cleaning to keep it free from impurities" At this Sri Ramakrishna smiled and said. "If the

मध्यनीलायां १४मः अः।

utensil is made of gold, the question of impurities, rubbing and cleaning cannot arise. You have purified your mind for all times by your knowledge of Bramha. Hence the process of purification in your case is quite unnecessary." Totapuri-had nothing to say further. Another day when both of them were discussing on Bramha before the holy fire. 18 to 22

বঙ্গাত্যবাদ :---

১৯২০ তোতাপুরী ঐবানহক্ষণেবের পেইরপ প্রস্তাব্য শুনিয়া অবাক হইহাছিলেন এবং হটা প্রব সত্য এইরপ বিশ্ব করিয়াছিলেন। ২১ পুনরায় অশু একধিন ওবা নিয়োর বালবিচার সময়ে সমুখণু

পুনরায় অন্ত একাংন গুরু নিবোর ব্রহারচার সময়ে। প্রমণিত হোমায়ির একটি অলস্ত হাঠবও। ২২

> देवानयच्य महसा सत्यो जयाह त' यदा । तदा तत्माष्टम' हष्टा तोता यद्विरिव च्यानन् ॥ २३ सक्रोधे' माह त' सत्यं क्य' त्यमिनमपद्वी : । यत्र पवित्रान्ति मध्ये सर्वे देवा: सवास्वाः॥ २४

मध्यलोनाया १४घ: अ:।

বঙ্গান্তবাদঃ—

ম্থ্যাদাপুত গুলকণী ত্ৰক্ষত্ত আপনাকে ধিক্। বেহেত্ আপনি
এই এখনই বলিতেছিলেন জগৎ ত্ৰক্ষময়, এই পৰিদুখ্যনান
জগতে ধাহা দেখা যাইতেছে সমতই ত্ৰক্ষ হইা জুব সভা। সেই ত্ৰক্ষই
সভাবত্ত তিনিই আমা। এইসকল বেদবাক্ষ্যের অসুকৃপ সাধনের
কি এই ফল। ২৮।২৯

এইনপভাবে জ্ঞীরামকৃষ্ণদেবের কথা তানিয়া তোথাপুরী জিশুল ভাগ কবিয়া মতাম্ম লজিত ইইয়া স্থান্ধভাবে পুনর্মাব আগনে উণ-বেশনপূর্বক অভান্ত অন্তত্ত ইইয়া বালিয়াছিলেন। ওহে বামসৃষ্ণ ভূমি বাহা বালিলে ভাষা অভি উণাদের আমার পবন মলসনামক ও কোধ শাস্তির বাক্য। এই জোকই আমার মহা শাস্ত্র এবং সদসং ভাবের বাশকারী। ত০০০০২

> पर्यो वाह' सन्यज्ञामि पापक्षीध' सुनिधितम् । येन से योगयुक्तस्य रखन्नन' भवति भुव' ॥ ११ अन्नेसाइएडिकाग्रक्तं स्थाः गाण्यसम्मतः । बाध्मणो ब्रह्मयक्तं च माण्यस्य द्वितस्य ॥ १४ अप्रमाणे ब्रह्मयक्तं स्थाने स्थाने स्थानित् । यक्ति गत्रिमनो वस्ति स्थाने । अस्ति विकास वस्ति प्रमान स्थाने ॥ १५ योग्यन्य वस्ति पुण्यस्य च द्योः । संपर्यः सम्मान् जाती ग्रम्म विवासतस्योः ॥ १७

मध्यनोनायां १४ग्रः अः।

"From this day onwards I - shall not allow myself to be overcome by anger, which causes set-back in my penance." It is said in the holy books that fire and its power of burning is one and the same and that Bramha and its power is one and the same. Totapuri did not agree that power and the powerful was one and the same. He maintained that Bramha was devoid of any quality or virtue. Shri Ramakrishna held that Bramha was allpowerful. In this way a very wide difference of opinion between the two developed.

33 to 37.

বঙ্গানুবাদঃ —

আন্ন হতে আনি পাণকণী জোগকে হানিশ্চিডভাবে সমৃত্ প্রকারে ডাগা করিলান। এই জোগের ঘারাই ঘোগমুক্ত আনার পজন অনিবার্য।। ৩৩

যেরপ অগ্নিও অগ্নির দাহিকাশন্তির শাস্ত্রসমত অভেদ। সেইরপ তক্ষ ও ত্রকাশন্তির অভেদ বেদে বলা হইয়াছে। ৩৪

কিন্তু আলম পুরুষাকারের পক্ষপাতী তোভাপুরী যোগী সেই দক্তি এবং শক্তিমানের অভেদ যৌকার করেন নাই। ৩৫

শক্তি এবং শক্তিমানের অভেদ থাকার করেন নাই। ৩৫ ভোতা দর্অধাই বলেন এখা নিবিশেষ বস্তু। ভগবান শ্রীয়ামুক্ত

তেতা ৰক্ষাৰ ব্যৱস্থা বিষয় ব

এইরপে কল বিচার সময়ে গুরু নিয়েরও প্রশার অভাস্ত বাবারুবাব হইয় থাকে। অর্থাং ক্রমসিস্থান্ত বিষয়ে উভরের সুধক্ মত। ৩৭

श्रीश्रोरामक_ृष्णभागवतम्

मध्यतीलायां १४ग्रः अः।

কিন্তু যে ভগবান জগবাসী সকলের সর্বপ্রকার বিষরের সর্ববিধান
কর্ত্তা থানী, নাতা, পিতা, প্রেয় ও মুখ্রং ইত্যাদি ভাবে সেই সেই
সাধন ধারা সর্বোত্তম সাধকগণ শ্রুতিগণেরও আরাধা, সর্বানন্দপ্রীন
সচিদানন্দ বিগ্রাহ এক অষয় তরখরণ মুক্তিশাতা ভগবানকেই
নিশ্চয়রূপে পাইরা থাকেন। । ১৪১৪২

ज्ञानिनो य' न विन्दन्ति केवन' ज्ञान चल्ल्या । विन्दन्ति सतत' ते हि ये हि तच्छरण' गता: ॥ ४६ तोताः औरामक खस्य वाष्य' सर्वोङ्गसुन्दर' । श्रुत्वाच्याह विक्रतस्य मलापोऽय' सुनिधितः । ४४ श्रुत्वेच' रामक खस्य प्रवाचोऽय' सुनिधितः । ४४ श्रुत्वेच' रामक खस्य प्रवाचोऽय' सुनिधितः । ४४ तत्यस्य ते तदा सासी यदा मातु क्राया भयेत्॥ ४५ तत्यसस्य 'विना कोऽवि ब्रह्मक्यां सनातनीं । न येति ज्ञान वैराध्युक्तेन मनमा क्षचित्॥ ४६ एतस्य व्यत्ते सामू रक्षातिस्य पोइया । कठीर यस्वणायुक्तो वसूत्र पीड़िती स्र्यं ॥ ४०

"God cannot be known by intellectual efforts. Those who pray and await his grace can know him." Tota said, "What you say is very sweet to hear but is at bottom void of any reason or rhyme." Ramakrishna replied, "You will know the truth only when my Mother will be kind to you." In the meantime Totapuri was suffering from painful dysentery. 43 to 47.

सध्यतीमाया १४मः अ: ।

বঙ্গানুবাদ :---

• আনিগ্ৰ কেংলমাত্র আনচলু বার। উংকে আনিতে পারেন নাই। যে সকল ব্যক্তি উহার শরণ লয় ভাঁহারাই ভাঁহাকে আনিতে পারেন। ৪০

ভোতাপুরী ঠাকুরের সর্বান্তব্দার বাক্য শ্রবণ করিয়াও বলিয়া-

হিলেন ইহা পাগলের প্রলাপ তিয় আর কিছুই নয়। ৪৪
ঠাকুর পুরীর এইজপ কথা শুনিয়া গুরুজণী সম্যানীকে পুনর্বার

ঠাকুর পুরীর এইরপ কথা শুনিয়া গুরুরপী সমাাসীকে পুন্ধার বিশেষতাবে বলিগাছিলেন। হে সাধু আপনি তখন জানিবেন যখন মায়ের কুপা পাইবেন। ৪৫

কৃপামনীর কৃপা ভিন্ন কেবলমাত আন বা বৈরাগ্যের ঘারা সেই ক্রমন্ত্রনী সনাতনী ভগবতীকে কোনও ব্যক্তি কথনও জানিতে সমর্থ হন নাই। ৪৬

তংপরে হই একদিনের মধ্যেই সাধু তোতাপুরী রক্তাতিসার বা রক্ত আমালা রোগে অভান্ত পীড়িত হইচা ভীষণতাবে মরণা পাইচাছিলেন। ৪৭

> सोदस्य सहानाद्याः कर्त्त नादिव भीवणा । जातामद्या यातनाष्ट्रि घ्यान सान विलोधिका । ४८ अभूदव्यसञ्चय हाहतोऽध्यि बदन् सुद्धः । एव चित्तप्य वेकल्य स्थानिकय्य ग्रीमिनः । ४८ विलाय्य विमृत्य देहानित्य वातिकः । जगम्मीशदिकः यमुसन्तेः सिर्व्यति तत्त्रातम् ॥ १९ जित्तस् देश्य पोहायाः स्वयमचोहतिनस्वेत् । वेदास्तवादी भवराकां निर्माय सम्बद्धाः । १९

सध्यनीलामः १४७: छ:।

रीगचिन्ता व्याकुलितो भनस्वेतदचिन्तयत्। पञ्चमृतोस्य देसेऽयं यन्त्रणाधारद्ववकः॥ ५२

Very acute stomach trouble accompained with unbearable pain maid him too restless to observe his holy practice. He repeatedly exclaimed, "Alas, I am in the Jaws of death." Such was the unbalanced state of mind. He who held that Brahma was the only reality and the world with all animate and inclimate things was as false as a mirage, now could not deny the reality of his physical body made of five elemints was the abode of all pains. 48 to 52.

বঙ্গান্তবাদ 🖫

উদরের নাড়ীসকল কাটিয়া ফেলার মত বন্ত্রণা, ধ্যান ও জ্ঞানের নষ্ট্রসাধনকপা অত্যস্ত যত্রণা হইয়াছিল। ৪৮

এবং হায় আমি মরিলাম এইরূপ পুন:পুর্বার বলিতে বলিতে কিংক্রপ্রবিষ্ট যোগী তেগোপুনী দেহ বলিয়া কিছুই নাই এইরূপ দিকান্তবাদী যোগীর মত জীবাদি সমত জগৎ মিখা। ইইলেও দেতের বাতনার অধীকার কিরুপে করেন। ৪৯২০

সেই সন্মানী তথন বোগচিন্তার অন্তির হইরা রাত্রি বিপ্রহার মনে মনে এইরপ থির করিয়াছিলেন যে এই দৃশ্রমান দেহ স্থক্ত হঠতে উদ্ভব হইয়াছে। অতথব এই সেহটি মন্ত্রণীর আধারব্যরূপ ইচা দ্রব নিশ্চিত। ৫১/৫২

श्रीशीरासकृष्णभागवतम्

मध्यतीलायां १२गः भः ।
को विद्यानासमात् कत्वा देश पुण्याति यव्रतः ।
शात्रामस्यामिमः देशं गङ्गागमें सुनिधितः ॥ ५२
विद्युल्याबिन दुःखानामवद्यानः करोस्यशः ।
सद्ध्यमातः तत् कस्यं कर्त्तं, तोता व्यवस्थितः ॥ ५४
स्ममो वद्य चिन्तायां पूर्वाध्याम वदिन छि ।
निमुल्य धीरमाविन गङ्गायामयतीयः च ॥ ५५
सान्तद्वाद्यां वर्त्तं पुर्वाध्यामं वदिन विक्तान्त्रवाद्याः ॥ विन्त्वाव महत्यायां वर्त्तं विद्यालयाः ॥ ६६
सुन्तायां वर्त्तं विद्यालयाः वर्ष्तं पुरानीशियाः ॥ ६६
सुन्नायि न जन्तं भाव जानीक्यरि सद्यतम् ।

प्राचिन क्रमण: साध्र: परपारस्य सन्दिधि'॥ ५०

"Who is that wise man who thinks that his body is his own and sets himself to nourish it carefully. This night I shall throw my body into the Ganges and thus make an end to all my pains." With his mind meditating on Bramha, he slowly, stepped into the river. He was a long long way off from the bank, yet the water was only knee-deep. He moved onwards for the desired depth. But he was surprised to see that nowhere the water rose above his thigh. He had almost crossed the river and come very near to the opposite bank. \$3 to 57.

বঙ্গাত্রবাদ :---

(a 49

' অভএব কোন পণ্ডিত ব্যক্তি নিজের দেংকে আমার বলিয়া ধত্ব-পূর্বক পোবণ করেন। আমি এই দেহটি গঙ্গা গর্ভে নিমজ্জিত

मध्यनोन्हाया' १४म: अ: ।

করিয়া পরিত্যাগ করিব। তাহা হইলে আমার সমস্ত ষম্রণার অবসান হইবে। এইরূপ সকল্পনাত্রে সেই কার্য করিবার জফ্য তোতা প্রেক্তত হইলেন। ৫৩/৫৪

পূর্বের অভ্যাদের বলে নিজের মনকে ত্রন্ধ চিন্তায় নিমগ্ন করতঃ ধীরে ধীরে গরাগর্ভে ঘাইলেন। ৫৫

গদায় জানু প্রিমিড জল দেখিয়া ক্রমণাই তোঁতা গদার মাঝবানে মাইলেও অভান্ত আশ্চর্যোর বিষয় এই দে সেথানেও গদার জল জানুর উপরিভাগ উঠিল না দেখিয়া সাধু ক্রমণা: প্রায় গদার পরপারের নিকটবর্তী ইইয়া গদা পার হইয়া রাত্রির অন্ধলারে গদার ভীরবর্তী গৃহ বৃদ্দ এবং ভীরস্থ গো মহিষাদি ছায়ার মত দেখিয়া ছিলেন। ভেঙাগাধ্য

प्राप्ती निमाधकारण दूरस्थान् रहस्वाद्वान्।
तवा तत्रस्य द्रम्यानि च्हायाभिष स हृष्टवाम्॥ ५८
विस्राय स्वध्याविन तदा तोता परिष्कृतः।
प्रायेन घटिको यावत् तत्र स्थित्वाध्यित्रस्यत् ॥ ५८,
प्रायंन घटिको यावत् तत्र स्थित्वाध्यित्रस्यत् ॥ ५८,
प्रायंत्रस्य सुतते वेय सायातः विष्क्षमिष्टिने।
आसुरी वाय देवी वायवा काली परिचक्षमाः ६०
प्रायं साता लगडात्री व लोक्य जननी ग्रिया।
चलुकम्पा वताद यसा स्टरपुर्गे न प्रसिच्यति ॥ ६१,
कल्वेवरः तुन्हस्तरं न निम्कायित् च्यः।
प्रागीरस्या जलः नास्ति जातुमानाधिकः किल । ६२

In the darkness of the night, the dwellings trees and and all other things on the bank were

मध्यनीनायां १८४: अः।

seen like shadows. He remained there wonderstruck for about an hour and began to brood over the matter. "Is it due to some evil influence or godly power or a test by the Goddes Kali, by whose grace even death would not lay his hand upon me. I have not been able to drown myself as the water dose not rise anywhere above my thigh. 58 to 62.

বঙ্গান্ত্বাদ :---

. সেই সময় ভোতাপুরী আশ্চর্গান্বিত হইরা গুরুভাবে বিময়-সাগরে নিমা হইয়া প্রায় এক ঘণ্টাকাল সেই পরণারে গলাগর্ডে , অবস্থানপুর্যক এইরূপ ভাবিয়াছিলেন। ৫৯

ইহা কি মায়াণ কোৰা হইডেই বাএই বিখবিদেহিনী মায়া আহিয়াউপবিত হইল। ইহা কি আগুরী মায়া কিংবা দেব মায়া

অধ্বা ৰালীমাভার পরীকা। ৬০ বোধহর শিক্ত প্রিরামকৃষ্ণদেবের মাভা তৈলোকা ভননী প্রকাময়ী

বিবাদী বাঁহার কুপা বলে মৃত্যু আমাকে আস করিল না। ৬১ , এই কুল দেহটাকে গলার লগে ভুবাইতে পারিলাম না। মৃত্যু সেহ প্রমাণ গলাহ লল নাই। ৬১

> कतो क्षेत्रप्रस्तेन्त्रियः दुविभाष्या ग्रारीदिणाम्। नोचेद्वामेश्यो गर्भे इकत् वोताः सङ्ग्याः। ६३ नीदोवरि भदा भारतः समायान्त्यर्णवात्त्रया। पवं तस्यान्तरचच्चरुक्तानितमभूतदः। ४४॥

क्राज्यलोलाद्या १४म: अ: ।

मोहीनष्टः स्मृतिलं ब्वी भगवत्याः प्रसादतः। चप्रकृषी न्यतालीकसम्पातिदिक् प्रकाशिता ॥ ६५ तत्रापग्यमातः सूर्तिः ज्योतिपामन्तरे स्थितां । विखस्य जननीं साचादचिन्त्य प्रतिकृषिनीं ॥ ६६ जले खलेचान्तरीचे गरोरे खे मनस्वापि। सस्यतायां यातनायां चानिऽचानिद्यावस्थितां ॥ ६०

He realised that such miracles were ever a mystery to man. Surely the river was deep enough to float thousands of ships sailing to and from the sea. He perceived the all-pervading alory of the Goddess, in the earth, water and the sky, inside and outside his own body. 63 to 67

বঙ্গান্থবাদ :--

অতএব এই ঐশ্বরিকীলীলা দেহধারী মানবগণের অচিস্তনীয়া ইহা ধ্রুব নিশ্চিত। তা যদি না হয় তবে ভাগীর্ধী গঙ্গার পর্তে অসংখ্যু রহত্তর জল্মান ভাসমান হইয়া সর্বদা রহিয়াছে। এবং সুমুদ্র হইতে কত অসংখ্য জল্মান আসিতেছে। এইরূপভাবে সেই সময় ভোতাপুরীর অন্তরের চক্ষ্ উন্মালিত হইয়াছিল। ৬৩৬৪

মাতা বিশ্বলনীর অনুগ্রহে তোভাপুরীর অজ্ঞানাম্বকার নষ্ট ও ল্লানের প্রকাশ হইয়াছিল। এবং সেই সময় বর্ণনাতীত অভ্যক্তল আলোক পতনে দিকসকল জ্যোতির্মায় হইয়াছিল। ৬৫

সেই জ্যোতির্মধ্যে সাক্ষাং জগন্বার অচিন্তস্বরূপিনী মার্তু মুর্ভি দেখিয়াছিলেন। ৬৬

मध्यनीनार्या १४मः अः ।

যে মাতা অধিল একাণ্ডের আধার সক্রপা সনাওনী তলে স্থলে অন্তরীকে বকীয় শরীরে হাতনার স্থৃহতায় জ্ঞানে ও অজ্ঞানে সর্বত বিরাজিতা। ৬৭

> जीवितास्यथा सत्वी यहुट यत् धृतिऽपि च । सा माताखित विक्रस्याचाररूपा सनातनी ॥ ६८ नयति भ्रं वमभीव्यमभ्रं वः भ्रोव्यमस्यसी । अन्तर्यामि सरूपेष जोवानामन्तरे स्थिता ॥ ६८ तस्या रच्छां विना कोऽपि स्वमभवेन सुक्रती । माम् कदापि नो यक्षो मत्तुं वापि न गच्छते ॥ ०० गरीर वृद्धि मनसामतीते च स्टास्थितः । सुरोया निर्मु षम् ग्रह्मा प्रस्वचन्द्दरूपिनी ॥ ०० माता ब्रह्मसयो ज्ञाताश्चना प्रस्वचन्द्दरूपी । ०० ताया सरुपस्वपद्धी ह्याः सम्पूर्ण सुस्रतां ॥ ०२

"She is the Eternal Being who is the creator,
preserver and destroyer of this universe. It is
she who can make the truth untruth and the
untruth truth, She is the source of life. None
can do anything against Her will. She is beyond
all knowledge and intelligence. She has made
me free from the disease which would have
caused death to me. 68 to 72

বঙ্গান্তবাদ :---

অথবা যিনি জীবিতাবস্থায় মৃত্যু সময়ে দৃষ্ট বা শ্রুত বিষয়ে সেই মাডাই সমগ্র জগভের আধার অরূপা নিভা। ৭৮ मध्यसीसायां १४य: अ:।

এবং যিনি প্রবকে অপ্রবে অপ্রবকে প্রবে পরিণত করেন অর্থাৎ সমস্ত জীবের অক্সর্থামিরূপে অবস্থান করেন। ৬৯

এবং কোনও একটি জীব ইচ্ছাময়ীর ইচ্ছা ভিন্ন নিল শক্তিতে মুক্তিলাভ করিতে পারে না। এবং এরূপ শক্তি কাহারও নাই মায়াতে সে ইচ্চা করিয়া মহিতে পারে। ৭০

শরীর বৃদ্ধি ও মনের অগোচরে ওঁহোর স্থিতি। সেই ত্রীয়া নিপ্রণা সচ্চিদানন্দরুপা বিশুদ্ধা ব্রহ্মারী মাতা সম্প্রতি প্রত্যক্ষরেপ আমার পরিচিতা হইনোন। সেই ব্রহ্মারী হারা মৃত্যুর গ্রাসে পতিত আমি সম্পূর্ণরূপে স্বতা প্রাপ্ত হইলাম। সম্পূর্ণরূপে ব্যোগশৃষ্ঠ ইইয়াছিরোগ ব্রহণ কোথায় গেল। ৭১.৭২

नीती रोगे गतः कुळ गता वा रोगयातनः।
नास्ति तथा विधो रोगः ग्रीको यापि ग्ररोर्त्णा ॥ ७३
न नागयस्य य' काली क्षयादृष्टेख केवलः ।
प्रायेन सप्तति समा वाङ्मनमामगोचरः ॥ ०४
वस्मेरसुवासनायुक्त स्तस्ये मर्ल्यं सम्प्रीयतम् ।
रेडप्राणामनयापि तस्ये दत्तं मया भूवा॥ ०५
वस्मेय सा काग्याता मम प्रत्यवतां गता।
इरगीरी खरूपैण मत्समीपे रफ्तरयत्ती ॥ ०६
व्रक्षणो व्रद्ध यक्तेय भेरी नास्ति क्षययन ।
साचादृष्टा मयासाय महाभागा प्रसादतः॥ ००

Her kind look alone can cure all diseases. I have dedicated my life and all to Bramha. I

योगीरामकण्यभाग्वतम सध्यनीनार्ग १४वा: आ:।

have now realised that she is Bramha and that Bramha and its power is one and the same. 73 to 77

বলাত্রাদ:---

ಅತಿಕ

দেংধারী জীবসকলের হত বড়ই রোগ বা পোক হউক না কেন

কালীর কুণায়ুটি হইলে সমস্ত দুরীভূত হইয়া যায়। ৭০ আমি প্রায় ৭০ বংগর ধাবং ত্রক্ষের উপাসনা বা সাধনপূর্বক

ব্ৰক্ষেই সকল সমর্পন করিয়াতি। দেহ মন প্রাণ এট সকলও ব্রংলাই

समर्थन कविषाधि । ५०।००

সেই বেলই লগদ্যা ডিনিই আমার প্রতাকা হইদেন। আমার

निक्रिक भणावि रद्रागोहीकर्ण लाकाणिया दहेरा खन्न छ जमानकिर ভেব কিছুমাত্র নাই এই বেদ বিহিত সি**ভাত্ত** মহামায়ার কৃপায় আম আমি প্রভাকরণ উদর্ভি করিগাম। ৭১/৭৭

मध्यनीसायां १४गः चः ।

पुनः पुनः स्वीदरे स कत्वा तु करताइनं । सम्पर्णयातनाभावं रोगसृक्तिं विनोध्य च॥ ८२

Totapuri again crossed the river on foot and came back to Dakshineswar. He seaied himself at Panchabati by the side of the holy fire and felt himself quite recovered. 78 to 82.

বঙ্গান্তবাদ :---

সেই গভীর রাত্তে জগদধা কালী জলন্মী শিবানী ভোতাপুমী সাধুর ভক্তি গদগদচিতে প্রকাশিতা ইইয়াছিলেন। ৭৮

সেই অব্যক্ত ও অচিত্তাবরূপা মহামায়ার দর্শন করিতে করিতে তোতা পুনর্ব্বার আপুপরিমিত গলার লগ নাজনপূর্বাক পরপার চুইতে দ্বিদেশ্বর কানীরাড়ীর ঘাটে আগিয়া উপস্থিত হুইলেন। '১

ভাগীরণী গলাকে নমঝার করিয়া গলার তরলতলিমা দর্শন তরিয়া অভায়ে আশুর্বায়িতি চইয়াহিলেন। ৮০

তৎপরে থারে থাকে পালগটান মুনদেশে নিল বোমাটি সমীপে অভান্ত আনন্দের সহিত অলিমাসনে উপবেশনপূর্থক পুনংপুনর্ধার উসরে হাত দিয়া পরমানন্দে রোগমূল্যি হত সম্পূর্জিপে বহুগালুছ পেথিয়া রাক্রিয়ালে গাসাগর্ভে নুখন সমাধি আবিস্থৃতি হইয়াছিল তথ্যও তারা মনের আভিগান্ধ ইইডেছে। ৮১৮ ৮০

> शङ्कार्त्म निप्तार्था थः ममाधिनेवद्यकः। आदिम् तीरधनाः गोऽधि मनमः प्रीतिदायकः। ८३ तिष्त्रत्यां तत्त्रपीता विनिद्र नयनेन से । सुमधुरः राविमेर्यः मातुनीन सपेन स् ॥ ८४

सध्यलोलायां १४गः चः

He passed the rest of the night broading over his divine experience. In the morning Sri Ramakrishna come to Tota to enquire about his health. 83 to 87.

বঙ্গাতুবাদ :---

এইরপে তোতা সেই ঘটনাটির চিন্তায় এবং বিনিজ নয়নে স্থান্ত্র রাজির অবশিষ্ট সময় অগদহার নাম ছপ এবং গানের থারা জগদধার অরুপটি প্রতাক করিয়া প্রধানন্দে রাজি খাগনপূর্বাক নিজকে বছ মনে করিয়াচিলেন। ৮৪৮৮

পূর্বের তপজাশক্তিতে এইরূপভাবে ব্রহ্মমন্ত্রীর ভক্তি লাভ করিয়াহিলেন। গদায় এক ইটু জল দেবীর দর্শন রোগ মৃক্তি এবং সমাধি এই সকল অবস্থা এই সকল ভগবান শ্রীরামকৃষ্ণদেবের প্রভাবেই হইমাহিল ইহা নি:সন্দেব। ৮৬

অতঃপর স্থানিধার পূর্বে রোগাতুর গুরু তোতাপুরীর দেহ সম্বাদ্ধে বুশলাবুশল আনিবার জন্ত ঠাতুর গুরুর নিকটে যাইছা সেই স্থানে সেই শব্যে দেই গুরুবে জ্বন্তন্ত প্রস্থিয়িছিলেন। ৮৭ मध्यलोलायां १४मः चः ।

भ्रवस्य मः गुरुं तत्र रूपान्तरमयस्वितः ।

न रोगलचापः किश्विचातिव एयगावता ॥ एद शस्त्रश्रीनस्य मुखस्य सर्वतः परिवर्तः नः । स्वान्तर्यनुतरेशेऽयः रोगमुक्तीऽमयन्तवा ॥ एद स्वित्रयः श्रोरामश्रम्भा व्याप्त्ये उप्यतिवाततः । उपयेश्य स्वतीतायां यामिन्यां च स्वतिच्वते ॥ ८० सरमाचिता तां स्थिन्यं स समयर्थयत् । एवद्येक्त क्वामिर्ण कालो मे निष्कलो गतः ॥ ८० सरममस्या युतो सातुनीष्टः विमि स्वरूपकः । स्रष्टोऽन्नता वाधते सां वश्चमित्न किसानिता ॥ ८०

He found Tota quite hale and hearty. No symptom of any disease was visible. Tota cordially welcomed his disciple and narated all that happened in the night. He further said. "I have wasted so many years of my life in vain, as I was quite ignorant of the glory of the Goddess. I have been too foolish to attach any importance to the power of Bramha (the Supreme being) 88 to 92

বঙ্গানুবাদ:-

অর্থাৎ ঠাকুর পুরীর রোগলকণ কিছুই দেখিতে পাইরাছিলেন না সম্পূর্ণরূপে অহ্য ভাব। ৮৮

পুরীর বদনমণ্ডল হাজ্যুক অতএব রোগমুক্ত ইইয়াছেন এইরূপই ঠাকুর ভাবিয়াছিলেন। ৭৯ 800

क्रकालोसायाँ १४**गः** अ:।

পুরী নিত্র বাদকৃষ্ণকৈ ধেবিবামাত্র সমন্ত্রনে সম্বতনে নিজ পার্বে বসাইয়া রাত্রিকালে যেসকল অলোলিক ঘটনা ঘটিয়াছিল ভাষা সম্পূর্ণজ্ঞাল বলিয়াছিলেন এবং কথার শেষে বলিলেন আমার এত কাল নিফলে গিড়াছে। ১০১১২

যেহেতু সাকাং এইময়ী কামীমাতার স্বরূপ লানিতে পারি নাই।
আল আমার বৃদ্ধিহীনতা আমাকে ছাথ দিতেছে। দেহেতু আমি
বহুশক্তির অব্যাননা ক্রিয়ান্তি। ৯২

वत्साय दिव्यवस्ं में स्फुटितं त्वत्मसादतः।
श्वत्वेत्र भीगुरीयांत्रमं मत्युवाच पुरीं मभुः॥ ८३
प्रातमेतद्रवित्तन्तु संगयः कर्णचत्त्रपीः।
गतीद्य सिवगिरं हि क्रवासव्याः क्रपावलात्। ८४
मानेवाहसिदेसावा ज्ञापतः चहुत्पतः।
समस्यो समस्रकेष्ठ भेदी नास्ति कथन ॥ ८५
परमेखाद्दाहिकाग्रके नीनातः नास्ति निश्चतः।
साहित्यः मानमात्रि समस्यामतासम्॥ ८६
तत्त्वता समक्रणमुत्ताच पर्यूवरं।
या मसायात्रिकी गति रवणी विद्यते द्वदि॥ ८०

"Oh, my son, it is due to your kindness that I have realised the truth" On hearing these words of Tolapuri, Sri Kamkrishna replied. "All this was known to you Your oyes and ears did not believe it. Now by the grace of Goddess all your doubts are cleared. In various ways I had

मध्यक्षोनाया' १४म: अ:।

sought to impress upon you that there was absolutly no difference between Bramha and its power, just like fire and heat. Totapuri said, "It is due to your kind help that I have been able to attain the ultimate knowledge in the spiritual field. 93 to 97.

বঙ্গানুবাদ :--

হে বৎস ভোদার অমুগ্রহে আজ আমার দিব্যচক্ষ উন্মীলিভ হুইয়াছে।

ঠাকুর এইরূপ শুনিয়া পুরীকে বলিয়াছিলেন। ১০

এখন আপনার চকু: ও কর্ণের সন্দেহ ভগ্নন হইল ড। পুর্বেই মা আমাকে ইহা জানাইয়া দিয়াছেন যে ত্রহা ও ত্রহা শক্তির ভেদ কিছমাত নাই। ৯৪।৯৫

অন্নিও অগ্নির দাহিকা শক্তি যেরূপ অগ্নি হইতে পুধক হয় না। সেইরূপ এই একা শক্তিই অক্ষরেপাসনাতনী মাতা জ্গদ্ধা ইহাই য়ধার্থ শাসীয় সিদ্ধায়ে বাকা। ৯৬

ভংপরে ভোতা পুক্যোত্তম ভগবান শ্রীরামক্রফ দেবকে বলিয়াছিলেন বে আমার ফদয়ে যে আধাাত্মিক সিদ্ধি অসম্পূর্ণ ছিল ৷

সেই সিদ্ধি আম ভোমার দক্ষ বশতঃ সর্বতোভাবে সম্পর্ণ হইল। 29

> साधना लत् सहायस्य परितः पूर्णतां गता । करायीरक सरायीरक हुए मातः सपावणां १ ८८ एवन्ती गुरुमिय्यो ही समसिहियुती तदा।

प्रविश्व लगदम्बाया मन्दिर' भक्तिपूर्वक'। ८८

मध्यलोलायाँ १४गः अ:।

পুরী নিত্র বাষকৃষ্ণকৈ ধেবিবানাত্র সমন্ত্রনে স্বতনে নিজ পার্বে বসাইহা রাজিকালে বেষকল অলোকিক ঘটনা ঘটনাছিল তাহা সম্পূর্ণরূপে বলিয়াছিলেন এবং কথার শেষে বলিলেন আমার এত কাল বিষ্ণুপে গিয়াছে। ১০/১১

যেহেতু সাকাৎ অক্ষামী তালীমাতার স্বরূপ জানিতে পারি নাই।
আজ আমার বৃদ্ধিহীনতা আমাকে চুংগ দিতেছে। মেহেতু আদি
অক্ষাক্তির অবমাননা করিবাছি। ৯২

वत्संय दिश्यवचुं सं स्कृटितः लत्पसादतः ।
युलेव भीग्रीबांक्यं प्रत्युवाच पुरीं प्रमुः ॥ ८२
प्रातमित्रविद्वां संययः कर्षचचुर्याः ।
स्वीप्यः स्विमीपः हि स्वप्रस्थाः क्ष्मावतात् । ८४
प्रागीवास्तिदेमाता चापितः यङ्कपतः ।
स्वस्त्रभी तस्त्रसम्बन्धः सेदी नास्त्रि क्ष्यचन ॥ ८५
प्रमन्दाहाहिकायकः नीनातः नास्ति निश्वतः ।
ताद्दिग्यः सभ्याति व्यक्षमक्दाभतामसः ॥ ८६
तत्त्रस्तेता सामक्ष्यसुवाच पर्युव्यः ।
या ममाव्यक्तिको व्यक्त स्वर्णा विद्यते द्वटि ॥ ८०

"Oh, my son, it is due to your kindness that I have realised the truth" On hearing these words of Totapuri, Sri Ramkrishna replied. "All this was known to you Your eyes and ears did not believe it. Now by the grace of Goddess all your doubts are cleared. In various ways I had

मध्यलोलाया' १४मः अ:।

sought to impress upon you that there was absolutly no difference between Bramha and its power, just like fire and heat. Totapuri said, "It is due to your kind help that I have been able to attain the ultimate knowledge in the spiritual field. 93 to 97.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

হে বৎস তোমার অনুগ্রহে আল আমার দিব্যচক্ষ্ণ উন্মীলিত হুইয়াছে।

ঠাকুর এইরূপ শুনিয়া পুরীকে বলিয়াছিলেন। ১০

তখন আপনার চকু: ও কর্ণের সন্দেহ ভগ্নন হইল ত। পুর্বেই মা আমাকে ইহাজানাট্যা বিয়াছেন যে একা ও একা শক্তির ভেদ কিছুমাত্র নাই। ৯৪/৯৫

অগ্নিও অগ্নির দাহিক। শক্তি ফেরণ অগ্নি হইতে পুণক হয় না। সেইরূপ এই একা শক্তিই অধ্যরূপা সনাতনী মাতা জগদখা ইহাই ফুধার্থ শান্তীয় সিদ্ধান্ত বাক্য। ৯৬

তংগরে তোডা পুক্ষমোত্তম ভগবান জীরামকৃষ্ণ দেবকে বলিয়াছিলেন যে আমার অদয়ে যে আধ্যাত্মিক দিন্ধি অসম্পূর্ণ ছিল। সেই নিদ্ধি আন্ধ ডোমার সঙ্গ বশতঃ সর্বাভোভাবে সম্পূর্ণ হইল।

۹۵

साधुना त्वत् सहायस्य परितः पूर्वतां गता । करार्योऽषः' करार्थोऽषः' दृष्ठा सातुः कपात्राचां ॥ ८० एवन्तो गुरुगिम्यो हो समसिविद्यतो तदा । प्रविच्य नगदस्वाया सन्दिर' भक्तिपुर्वनः'॥ ८८ नेमत्रद्ग्डवइ मो तानुभी सिंद साधकी।

प्रत्यक्षा सा तदा साता सस्तके योगिनोई यो: 1 १००

करी टलावटहेवो पत्रय में शोगवैभव'। मत्तः परतरं नास्ति भृतं भव्यं भवत्र यत् ॥ १०१

अध्मेव प्ररि: माचाहै कुण्ठाविपतिमेप्रान्।

रामःकचो धरिविष्कुक्तियुर्नारायणीऽव्ययः ॥ १०२

"I feel myself blessed by the grace of the

Goddess." Then both of them entered the temple of the Goddess who placed her hands on their heads and said, "Nothing except me in this world exists. I am Hari, Rama, Krishna, Vishnu, Jishnu and Narayana" 93 to 102.

मध्यकीलायां १४मः मः ।

योगोयाग स्वया चिहिर्देवता मन्य एव वा ।

सहित्रयोगसायित्य सत्ता जानन्ति तस्वतः ॥ १०१
स्वानिन कर्मणा वािव वेराग्येन हदेन च ।

म विन्दन्ति स्वरूपः मे सित्तरेव हि कारणम् ॥ १०४
एवः काली विम्वरूपः दर्म यामास ती तदा ।

पुरी हृष्टे व तद्रूपं निमञ्चानन्दसागरे॥ १०५
स्तोद्वेणानेन तां देवीं तृष्टाव जगदम्बकां ।

देवी त्वं जगतां मातः सृष्टिस्थित्यन्तकारिणे॥ १०६
सर्जाव्यारे स्वानन्दसाय दुर्गं नमोऽस्तुते ।

कालिके कर्णावर्णे त्वं जामारि क्षणविषष्टे॥ १००

"My grace cannot be acquired by knowledge, work, service or renunciation, but by devotion." The joy of Totapuri knew no bounds on seeing the Goddess and hearing Her words. They chanted hymns to please Her. 103 to 107.

বঙ্গাত্রবাদ ঃ—

এবং যোগ যাগ গিন্ধি দেবতা ও মন্ত্র একমাত্র আমিই। আমার ভক্তি যোগ অবলঘন পূর্বক ভক্তগণ যথার্থনপে আমাকে জানেন।

জ্ঞান কর্ম বা দৃঢ় বৈরাগ্য দারা আমার স্বরূপ অবগত হইতে পারেন্ নাই একমাত্র ভক্তিই আমাকে জানিবার উপায় ॥ ১০৪

এইরূপভাবে জগদথা সুইটি সাধককে আনন্দের সহিত বিশ্বরূপ দর্শন ক্রাইয়াছিলেন । ১০৫ ¹श्रीश्रीरासकृष्णभागवतम्

मध्यतीतार्या १४मः घः ।

808

পুরী সেই অপুর্বরূপ দর্শন পুর্বক আনন্দ সাগরে নিমঞ্জিত হুইয়া এইরূপ ভাবে স্তব করিয়াছিলেন ॥ ১০৬

হে মাতঃ কালিকে অনন্ত বিধ অক্ষাণ্ডৱ স্থান্তি হিডি প্ৰলয় কারিণী কাম নাশিনী রুক্ত স্বরূপা সদানন্দময়ী তুর্গা তোমাকে নমজার। ১০৭

लत् पादपप्रयुगले स्रतिमंमास्
मातः मधीद भवदुःखस्य लमाया ।
देवी मधीद वरदे सुख्यान्तिदाली
द्वायोग्यतः वितर हे मम मूर्ति है, निल्लं॥ १०८
लमेव सर्लस्य स्वोजस्या
तमेव सिहाः सख्येषदाली ।
लमेव धात्री जनसृति स्ति
स्तिम् वित्राः परतः परासि ॥ १०८
विमोहितास्य जङ्गदुद्धः स्वर
स्राराजजार्यं निमानमानसः ।
स्वरानदान्तन् स्रयार्थं सम्पदः
लत् पादपक्षः परिष्ठाय पान्तरः॥ १९००

"Oh Goddess, be pleased to shower your blessings on our head. Thou art the root cause of overything of this world. Thou art the giver of all knowledge and happiness. Thou art the Mother of this universe. Man becomes free from all bondages of this world by your grace. Woe

मध्यतीलायां १४मः अः।

to those who serve Mamon and Cupid and never looks for the enternal bliss. 108 to 110.

বঙ্গানুবাদঃ—

হে মাতঃ কালিকে তুমি আমার প্রতি স্থপ্রসন্তা ও তুংগ হরা হও। তোমার পাদপন্তবৃগলে যেন আমার স্থাতি হয়। হে স্থগান্তি দাত্রী বরদে দেবি আমার প্রতি কুপা কর। সর্বাদা আমার মন্তকে আফিরাদীয় পুস্প বিতরণ করন। ১০৮

তুমিই জগতের একমাত্র কারণ বরূপা তুমিই সিদ্ধি বরুপা আনানন্দ প্রগায়িনী জননী। তুমিই জনগণের একমাত্র মৃক্তির কারণরূপা। তুমিই নিত্যা এবং শ্রেষ্ঠ হইতেও প্রেষ্ঠতরা। ১০৯

धन्मी, इसरा सहत् स्तवपादपप्त
सम्पर्कत्यपरिप्रव महावश्यः ।
सद्रादशे सकल मान्तिमयी भवादे:
यात्राय पादत्तर्यो परमा मयातः ॥ १११
यदि गमनमभ्यात्तात् पूर्व्वकमामभावात्
स्वति सुक्वविश्वते लग्न कोटासुकोटे ।
दर इर सरकान्ते दुर्गीतः लः मदीयां
भवत् सम्म इदिसा लत् परे महितेका ॥ १११
प्यः पुरो तद्रा स्तोवः विद्याच्य भवतारियों ।
मन्दिराद्विरागस्य पद्मवद्यासुपाविद्यत् ॥ ११९

मध्यनीनायाः १४मः अः।

"To-day I have been blessed by virtue of my company with Gadadhar. I have got your feet which will take me across this world of sorrows. Oh Goddess, be pleased to give me devotion to you, even if I may happen to take my birth as the meanest of all living things because of my misdeeds in previous births." After praying so, Totapuri came out of the temple and returned ta the Panchabati. Ill to 113.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

' তোমার সম্পর্ককণার পরিশুদ্ধ মহান্গদাধরের সদ হেতু আজ আমি ধল্ড ইইলাম।

অহো ভব সমুল পারের নিমিত্ত সকল শান্তিময় অত্যুত্তম জলখান ব্রুপ আপনার পাদপত পাইলাম ৪ ১১১

ষদি পূৰ্ববৰ্ষ প্ৰভাবে নিকৃষ্ট যোনিতে জন্মগ্ৰহণ হয়। অববা কুশবিহীন কীটামূকীটে গতি হয়। হে হরবল্লভে আমার ফুর্গতি হবণ কর। হবণ কর। এবং তোমার পাদপত্তে শুভাভক্তি আমার অশ্যে অবস্থান কল্লভ ॥ ১১২

এইরূপভাবে পুরী সেই সময় ভবতারিগীকে স্তব প্রায়ণ করিয়া মদ্দির হইতে বহিগতি হইয়া প্রথবটার আসনে উপবেশন করিয়াছিলেন। ১১৩

> ततः कतिवयाद्यति तत्र खित्यासुदासुतः। यिष्यैः सद्य कमन्त्रातुः प्रसादः परिष्टद्यः सः । १९४ जन्धा श्रीमवतारिष्याः सदत्रज्ञाः सद्यासीतः। भूत्वा देय्या सद्यामको मतः स द्विषयक्रदात् । १९४

मध्यलीसायां १४म: अ:।

इति श्रीरामिन्द्रसुन्दर भक्तितीर्थ विराचित जीयोरामकः यामागवति पारमङं यां मंहितायां भगवतः श्रीसमकः यादेवस्य तीतापुरी सव्याची स्कागात् ब्रह्ममन्त्र पहनानन्तर तत् क्षवाकरणस्वी मध्यतीलार्था । पार्त्वगोऽघ्यायः।

Thus Totapuri became a great devotee to the Goddess, and left Dakshineswar after a few days. 114 to 115

Here ends the fourteenth chapter of Madhyalila in the Sri Sri Ramkrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha.

বঙ্গানুবাদঃ—

তংপরে সেই দক্ষিণেধরে কিছুদিন আনন্দের সহিত অবস্থান করিয়া শিল্প ঞীরামক্ষাদেবের সহিত আনন্দমীর প্রসাদ পরিগ্রহ পূর্বক মহামতি ভোতাপুরী মাতা ভবতারিনীর অস্তাত্ম অহমতি লাভ করিয়া দেবীর মহা ভক্ত হইয়া দক্ষিণেধরের মন্দির হইতে অস্তত্র গমন করিয়াহিলো॥ ১১৪/১১৫

ত্রীরামেক্স ফুন্দর ভাকেতীর্থ বিরচিত ঐত্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতের
মধা লীলার চতুর্দন অধ্যায়ে ভগবান ত্রীরামকৃষ্ণদেবের ভোতাপুরী
সাধুর নিকটে অলৈত লক্ষ মন্ত এবং। এবং ঐত্যিরামকৃষ্ণদেবের
কৃপায় ভোতাপুরী সাধুর লক্ষমরী কালীর কৃপালাভে ভোতাপুরী ধঞ্চ
ইইলা বিশ্বরূপ দর্শন ও ভবতারিণীর স্তবাদি করিয়া অ্যুত্র গমন
ক্রিয়াছিলেন।

(मः ১৪ व्यः नमालः)

मध्यनीलायां १५गः अः।

मन्दिरस्य क्षियहुरैऽवस्तिस्य सुयोतिनः । पत्यन्तामादृष्ट्यानुदेव,नामधर्मामाधने ॥ १ षद्धैत साधना सिद्धः पर तरविष योगिनः । पर्योक्तर साधनायां वामनाभुद्दगरीयसी ॥ २ षार्याचारमाय्येषम् मतिकस्य अदामतिः । विभिन्न घर्मग्रीसानां तत्त्वरमोत्तविन्तां ॥ १ परमाद्धर नामार्यं सासिध्यं यतते सदा । महासाधक वर्योऽयं सिधन्तगतः परं यद्ध ॥ ४ तत्तत् सिद्धं मासिश्तोषदशुको गवसाधने । यहस्द्रयागत स्तव्न दिस्तिस्य पतने ॥ ५

Even though Shri Ramakrishna had attained success in his penance for realisation of Brahma, he destred to undergo penance according to the practice and process followed in Islam and other religions. For this purpose he dwelt at a place at a distance beyond the temple premises. Just at that time there appeared Govinda Roy, a preacher of Islam religion at the village of Dakshineswar. Ito 5.

सध्यलोनार्या १५४१: अ:।

গ্রামে ইসলামী স্ফী সম্প্রদায়ের প্রবর্তক গোবিন্দ রায় নামে একটি আল্লানম্ভের সাধক আদিয়াছিলেন। ১২০৩৪/১০৬

कालेऽधिविस्त लागीसकी सम्प्रदाय पचारकः। श्रीगीविन्द राय नामा आञ्चा साथक सत्तमः॥ ६ तषादित्र रामकत्त्वी दीचिती झमवन् सुदा। यावित्रक्क धन्तेष्य साधना समयि प्रसुः॥ ० त्यका मधुरसम्पर्क मन्दिरस्य च सित्रिधः॥ व विश्वमीगे मन्दिरस्य धन्येदा सम्बस्थितः॥ व तक्ष्मीगे मन्दिरस्य धन्येदा सम्बस्थितः॥ व तक्ष्मीगे सन्दिरस्य प्रचेदा सम्बस्थितः॥ व तक्ष्मीगे सुद्धाः भागन्य तथा करोत्। स्दस्ताः अञ्चरित् साधनायाः प्रसङ्घतः॥ ८ व्रियाणां श्रवीच्छायां कीत्रस्वतः॥ ०० आञ्चामकः तदाइन्तमजयः मीतिपुर्वतः॥ ००

Sri Ramkrishna was very glad to be initiated in the Islamic religion. At the time of his penance according to Islamic process, he cut off all his connections with Mathuraneth and remained always outside the temple premises. It was so said by him to his disciples to satisfy their curiosity regarding his ways of penance that he drank and ate and chanted the names of Allah with great pleasure. 6 to 10.

বঙ্গান্তবাদঃ---

ঠাকুর সেই বায়ের নিকট হইতে আগ্রহের সহিত আলা নম্রে দীব্দিত হইয়াছিলেন। এবং সেই সময়ে বাবনিক ধর্ম বিহিত পান ও ভোলন করিতেন। ৭৮

मध्यतीलायां १५घः अ:।

কোন সময়ে নিয়বগাঁর কৌত্বল বশত: ঐ বিষয়ে প্রবাবর ইছা বইলে ঠাকুর বলিয়াছিলেন। আমি যাবনিক ধর্মের সাধন সময়ে মনিবের সম্পূর্ক পরিভাগ পূর্বক বহিভাগে মধুরানাথের কোনও একটি ঘরে সর্কবা থাকিতাম এবং সেই সময়ে যবন শাস্ত্র নির্দিষ্ট পান ও ভোজনাদি করিভাম। এবং আমা মন্ত্রট প্রীতি পূর্বক একাশ্র চিতে লপ্ করিভাম। ১১১•

परिचेय' यवनवदरप्रहोतमतियद्वतः ।
नामाज विधिना सन्या वन्दन' विधिवत् कतः ॥ १९
सदार्यमायो मन्याः चन्पूर्यं नुप्ततं गतः ।
हिन्दु प्रतिहिता' मूर्गित' देवदेवी मयाधिवा ॥ १२
तदानी नानमधाङ' दर्य निच्छापि नी मम ।
दिनवयगते चैवं घर्षे माथ प्रश्यर' ॥ १६
साधेनस्य फल' चन्यापुरुव्यो कतः मया ।
परमेव चिहिनामा देगुन्तम् चर्गमामभी ॥ १४
स्थातिमाय दोगमस्यविशिष्ट पुरुषस्य हि ।
दिन्यदर्य नुमामेन धन्योष्टिसमय' स्तदा ॥ १५

He carefully clad himself just like Jabanas and prayed in the morning and in the evening according as they did. He forgot all Hindu rites and also never desired to pay his obeisance to gods and goddesses. He gained the fruit of his Islamic penance after three days, when he felt blessed at the sight of a godly person with long beard.

मध्यलीलायां १५म: अः। বঙ্গান্তবাদ ঃ—

অভি যত্নের সহিত মুসলমানণের মত কাপড় পরিভাম। যাবনিক

পারিতাম না।

বাপ্রণামাদি করিতে ও ইচ্ছাহইত না॥ ১২

ফল সম্যক রূপে উপলব্ধি ক্রিয়াছিলাম ॥ ১৩

বিশিষ্ট পুরুষের দিব্য দর্শন লাভে ধক্স হইয়াছিলাম। ततो विराट पुरुषस्य रूप दर्ग नपूर्वेकः । गुणातीते तुरोबास्त्रों ॐ तत् सदिति मस्दिते ॥ १६ लीन' ब्रह्मस्थभृश्चित्त' निर्व्विकस्य समाधिना । एवसानन्दरूपस्य जीवानन्द प्रदायिन: ॥ १० परमब्रह्मभूतस्य साधनाचिन्तरं गीचरा। स्तनुष्ठितानन्तरूपा यया त' समुपैष्यति १८। गात बैप्याव गाणेग्र सीर भीवादि साधनः। वीद जैन खुष्टोयादि साधनान्यकरीत् प्रसुः॥ १८ चर्तेव तस्य महतः पुरुषस्य साधीः शीरामकण गुरु गौरव विपद्दस्य। धर्मातानः सकल धर्मा सुसिदिलासं मासस्य योगतवसामभवत् समाप्तिः ॥ २०

এইরূপে যবনভাবে ভাবিত হইয়া ডিদ দিন গত হইলে সাধনার

ইসলামী ধর্ম সাধনের সিদ্ধি সময়ে একটি জ্যোতির্ময় দীর্ঘ শাশ্র

বিধিমত তৈকালিক নামাল পাঠ করিতাম।

দেই সময় আমার মন হইতে আর্য সনাতন ধর্ম সম্পূর্ণরূপে

नुख इडेग्राहिन। भवस हिन्दू প্রতিষ্ঠিত দেবদেবীর মৃতি দর্শন করিতে

मध्यक्रीलामां १५॥: यः

He also felt himself lost in eternal life and bliss. Thereafter he underwent penance of the Saktas, the Vaishnabas, the Ganeshas, the Sauras, the Shaivas, the Buddhists, the Jains, and the Christians etc. Shri Ramakrishna is unique among all the figures in the religious world for his searching curiosity in attaining the end through various avenues. 16 to 20.

বসাত্ৰাদ :--

ভৎপরে বিরাট পুরুষের ঝরূপ দর্শন পূর্বেক ওঁ ভংসৎ শব্দের বাচা গুণাতীত তুরীয়াখা ত্রন্মে চিত্ত বিদীন হইয়াছিল। ১৬ '

এইরূপ পরব্রহ্ম ঘনানন্দ বিগ্রহ দ্বীব জগতের প্রমানন্দ প্রদাতা ভগবান রামকৃষ্ণের স্থানর ভাবে অনুষ্ঠিত অচিন্তা ও অনস্ত প্রকার

সাধনা অসম্পন্ন হইয়াছিল। ১৭।১৮ যে সকল সাধনা দ্বারা ভীবগণ তাঁহাকেই প্রাপ্ত হন। সেই जकल मध्योहे क्षावास्यव मध्या ।

ভগবান श्रेदांमङ्कारमव গণেশ, সূর্য্য, নিব, শক্তি, বিষ্ণু, द्राम,

কুফ, বৌদ্ধ, জৈন ও খুঠীয়াদি সাধনাভেও সম্যক্ রূপে সিদ্ধি লাভ কারে। .

এইছপে সর্বব্যুশ্ম সিদ্ধি লাভ বিশিষ্ট কল গৌরবাহিত ভগবান এরামকুক্তদেবের এই সময়েই সর্ব্ব সাধনার সমাপ্তি ইইয়াছিল। ২০

> यदा श्रीरामकरणम्तु सर्वनिद्धि युत्रीऽभवत् । तदा तहयमः भैग्या दावि ग्रदर्य मध्यता ॥ ३१

मध्यलोनाया'१५म: अ:।

प्यचासो खरपकालः विभिन्नमार्गं साधने ।
भूत्वावतीर्णो भगवां स्तां स्तां सिदिमयासवान् ॥ २२
त्वाग एव परोधनीः सर्वं धन्ने प्रवत्तं कः ।
एकमिवादितीयं यनस्य साधक सत्तमैः ॥ २३
साध्यते बद्दमिद्दं स्ते स्तत्तस्य ठालुरेण हि ।
स्तत्त्वायासेनीपलब्धं सर्वं निस्त्रयेपतः ॥ २४
एवसृत्तां भगवता त्रीसुचेन स्त्यं तदा ।
धान्मिकानां धन्मसते वद्दद्वय गतिस्य ॥ २३

When he completed his penance his age was only thirty-two years. In this early age he attained success in different ways with ease. He said later on that although the ways were different in different religions, the result was the same. 21 to 25.

বঙ্গানুবাদ : —

যে সময় ঠাকুর সর্বংধর্মে সিদ্ধি লাভ করিয়াছিলেন তথন তাঁহার কল্মস বাজিশ ৩২ বংশর। ২১

ঠাকুর এই অল্ল সময়ের মধ্যেই বিভিন্ন ধর্ম সাধনে যোগদান করিয়া সেই সেই ধর্মে সিদ্ধি পাত বরে। ১১

সর্বর ধর্ম প্রথতিক ভাগেই উরু ধর্ম। এবং এক মাত্র অবর অক্ষা তর্ত্ত যথার্থ তব। বে ভয়েকে সাব্দেহিগেণ বহু ভ্রুবে সাধন ক্ষারতে সমর্থ হন। ঠাকুর ছার্লিংকর পরিখ্যানে সেই সকল তথ সম্পূর্ণক্রণে আয়ত করিবাছিলেন। ২৭১৪

मध्यसीनायां १५गः अः

जीवानामिव भिन्न' न सत्स्वरूपं कदाचनः। जोवः कर्माफनभुं श्री कर्मातीती भवान्यहः॥ १५

"I am an incarnation of God. I have manifested mysell for the good of the suffering humanity. In this Kali yuga when people are not capable of doing austere religious rites and are given to selfishness and sexual pleasure, all my activities tend to bring salvation to them, to purge them of their sins. I am not a mortal being who enloys the fruit of his own doings.

I am not affected by the result of my actions."

31 to 35.

বঙ্গান্ত্বাদ ঃ—

আমি ঈশর, আমার সাধন সাধারণ জীবের জন্ট । এই ঘোর কলিযুগে প্রীসম্ব আর উদর পূরণ এই চুইটিকেই প্রধান অবলবন বলিয়া মনে করিয়া জপ হোমাদি ক্রিয়ার অনুষ্ঠানে সম্পূর্ণরূপে উদাসীন সেই সকল জনগণের উদ্ধারের জন্ট আমি এইসকল সাধন করিয়াছি । সে সকল সাধনের কলে অধ্যোধিগন নরনারীগণ এই ভঙ্কর সময়ে আমার নাম উচ্চারণনাত্রে পাপস্থাক্তি পাইবে।

ভ১।৩২**†**৩০*†*

জীবসকলের মদলার্থে আমি এইরূপ অযুষ্ঠান করিরাছি। নিজ্য শুদ্ধ বৃদ্ধ মূল স্বভাব ঈশ্বর হইতে আমার স্বকৃপ ভিদ্ন নয়। কীব-কর্মফল ভোগ করে আমি কর্মাজীত এইসকল ঈশ্বরের ধর্ম আমার দেহে সম্পূর্ণরূপে বিভ্যান আছে। অতএব আমার বৃদ্ধন বা মূক্তি কিছুই নাই। ৩৪৷৩৫৷৩৬ मध्यतीसायां १५म चः

एकसोध्यर धन्मोंऽयं सम देहे प्रवन्ते । धतो से नास्ति सुक्तिय वन्यतः या कुती भवेत् ॥ १० किसिच्छन् कस्य कासाय ग्रदीरं पोड्याप्यष्टः । एवं निर्तिसभावेऽिव कत्तं व्यः सिव विचाते ॥ १० युगे ग्रुगेवतीव्योद्यः ग्रुगधन्तेः चरासि हि । यया राजा स्व राष्ट्रेषु यय राज्योद्याः प्रजाः ॥ १८ तत्व गत्वा प्रजा प्राप्ते वर्गाते ग्रासनः ॥ १८ प्रियामपुत्रना तहक्षेत्रस्तानि विवर्षते ॥ १८ ध्रमेताथां विभास्यन्ति यो भोजा धनिनो कनाः ॥ १७

All those godly qualities are there in my body. I have no bondage, and as such I need no salvation. I have nothing to strive for. Even though I have no attachment, I have my duties. I manifest myself in every yuga and establish the rules of that age, just as a king comes forth to quench rebellion, control his subjects and establish his rule. Now the earth is fested with wild growth of implety. Rich men creates hindrances to religious practice and usages. 36 to 40.

বস্থানবাদঃ—

আমি কি ইচ্ছা করিয়া কাহার চন্ত দারীরকে দ্বীভিত করিব। এইপ্রভাবে আমি সম্পূর্ণ নিবিশ্ত হবৈদেও আনার কর্তব্য আর্থ ८>৮ श्रीश्रीसक्तव्याभागवतम्

मध्यजीनार्या इप्रशः अ:

আমি প্রতি যুগে অবতীর্ব হটয়া যুগৎর্মের আচরণ করিয়া বাকি। অবাং যে যুগো যেরূপ আচরণে অগতের জীবগণ শান্তিলাভ করে ক্রেটরূপ আচরণ করিয়া বাকি। ৩৭৩৮

বেমন রাজা নিজের রাজ্য মধ্যে যেখানে রাজজোহী প্রজা থাকে দেই বানে মাইয়া প্রজাবর্গের শান্তি রক্ষার ক্ষতা বিনেমভাবে শাসন করেম। সেইজল ইহ জগতে ভগবান প্রাহই আবিভূত হয়েম। ৩৯ সম্প্রতি এই জগতে হর্পায়ানি ও ধর্মনিরোধ বৃদ্ধি পাইতেহে বা সকলে গ্রাহী ধুনীয়া ক্ষয়া ক্ষয়ালয়ের ক্ষমিকলে ক্ষমিনাশ্র

সম্প্রতি এই জগতে ধর্মায়ানি ও ধর্মবিরোধ বৃদ্ধি পাইতেছে যে সকস ভোগী ধর্মীগণ ধর্ম ধ্বংশ করিতেছেন সেইসকল ধর্মনাশের নিবৃত্তির জফ এই কলিযুগে আমি অবতীর্ণ হইয়াছি। ৪^২

तथाः संरोधमार्थाय द्वावतीणाँ अवव कती ।
जिन्यमान जीवानां तथाध्वद्गुर्वीत्तां ॥ ४१
सर्वार्गदर्शनावीय साधन्यमतुष्ठिता ।
ठाकुः त्योरामकणी व्रतो चेदान्त साधने ॥ ४१
चन्द्रदिवो तदा तव जानारपुक्तालयात् ।
दिच्चण व्यर जानाव स्थिता मन्द्रिर कोडके ॥ ४३
सस्त्रीको मयुरानाथो साजातां जगदान्वर्जा ।
मत्त्रा चेकान्तिकी सेवां क्षत्रा धन्ये चमून छ ॥ ४४
ठाकुरोऽपि प्रतिदिन निदासङ्गे खुनुष्रि ।
धने कम्मे परित्यन्य सन्त्रीय मारस्विची ॥ ६५
गत्त्रा श्वर्शन्वर्जा मीक विनयादि पुरस्य : ।
पादपुकां विधायायपोलाच चरणोदक्षः ॥ ४६

"All my penance is intended to show the way to them who are now my followers and who

भध्यतीलायां १५य पः

will follow my steps after my demise." When Thakur was undergoing penance to realise unity in diversity, Chandra Devi came down from Kamarpukur to Dakshineswar and put up in a room in the temple premises. Mathuranaih with his wife regarded her as the Goddess and offered their services accordingly. Thakur also would come to her every morning and worship her feet. 41 to 46.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

উপস্থিত বাঁহারা আমার মতাবল্যী হইবাছেন। পরে অর্থাৎ আমার অবর্তমানে বাঁহারা আমার মতাসুংর্তী হইবেন এইসকল বিশুদ্ধ ব্যক্তিদিগকে সংপথ দেখাইবার জ্বন্ত আমি সাধ্যসকলের অসুঠান করিয়াছি। ৪১

ঠাকুর রামকুলাদেব যে সময়ে বেদান্ত সাধনে প্রতী হইরাছিলেন সেই সময়ে তাঁহার গর্ভধারিণী চন্দ্রদেবী কামারপুকুর হইতে দক্ষিণে-বহের মন্দিরে আসিয়া মন্দিরত্ব কোনও একটি কুম কুটারে অবস্থান করিয়াছিলেন। ৪২৪০

মথুরানাথ পত্নীর সহিত চল্লাদেবীকে সাকাং ভগবতী মনে ক্রিয়া তাঁহার সেবা করিয়া ধ্যা ইইয়াছিলন। ৪৪

ঠাবুর প্রতিধিন অতি প্রকৃষ্টে নিমান্তরের পর স্বর্থকর্ম পরিত্যাগ পূর্বক সর্বান্তে মাতৃদক্ষণিন সমন করিয়া অতৃদনী হ প্রাছা ভক্তি বিনয়দি পুরংসহ গর্ভধারিশ্রির যুগল পাদপামের পূলা করিয়া চহগোলক क्रकानीलाया १५म अः

পান পূর্বক আমি ধল হইলাম কৃতকৃতার্থ হইলাম আমার জন্ম সফল হুইশ ইত্যাদি গুৰস্তুতি ক্ৰিয়া সৰ্বাৰাধ্যা মাতৃপদে বিলুঠিত হটতেন। ৪৫/৪৬/৪৭

> धन्योऽस' कतकत्योऽस' फलवांये व मे मदः। एवसुक्का परे मातुर्क्रिएहतयाभवन्मुदा ॥ ४० इत्यर्चे तत् योमध्री ष्टष्टवानति भक्तितः। व्यवासरि श्रीमधरी मनस्यै तदिचन्तयत् ॥ ३८ पित्रे त्रीरामक्तकाय दास्यामिवह विस्तर'। भृखण्ड' तव प्रोति कामी धेन तस्य सुख' भवेत् ॥ ४८ श्रुत्यै तट्टामकणास्तु सर्वे इदय वक्तुतः। ष्ट्रताहत्या यया वहते: ग्रिखासंबेहिता भवेत् ॥ ५० तहरेब तरैवासी क्षीधानि परिप.रितः। मयरमनसन्धाय यहिमत्तीलय तः प्रति ॥ ५१

Thakur would place his head at the feet of his mother and say, "I am blessed. My life has been worth-living." Mathuranath observed all this with great devotion. He proposed to Hriday to give enough property to Sri Ramakrishna so that he would not be troubled with poverty and scarcity. On hearing this from Hriday Sri Ramakishna became very furious and ran up to Mathuranath with a stick in his hand, 47 to 51.

मध्यकीलागां १५ ग्रन्थः

বঙ্গানুবাদ :---

প্রিয় ভক্ত মধুরানাধ এই সকল দৃশ্য অতি ভক্তিসহকারে দর্শন করিয়া বছ হইতেন। এই সময় মধুরানাথ মনে মনে এইরূপ ভারিয়া-ছিলেন। যে বাবাকে তাঁহার প্রীতির জন্ম বছতর সম্পত্তি দান করিব। ভারাহাইলে বাবার আননদ হইবে। ৪৮৪৯

ঠাকুর এইসকল সম্পত্তি দানের স্বধা জনমরামের মুখে শুনিয়া অগ্নিতে ঘতাত্তির মত জ্পিয়া উঠিয়াছিলেন। ৫০

পরস্ত মণুরানাথের অনুসন্ধান পূর্বাক ভাঁহার নিকটে যাইছা যাঁ উত্তোলন পূর্বাক বীরভাবে উট্ডেক্সেরে বলিয়াছিলেন রে ছুই আমকে ডমি বিনয় বিষে অজমিত করিতে ইচছা করিতেন । ৫১/৫২

बीरमाव' समायिक प्रीवाचीची' खरेष त'।
विषय विपन्तिमं सां किचिकीप सिदुष्टमोः ॥ ५२
विषयेप सचापीतः प्रमुता सेव इस्रते।
टाकुरस्वीपमाव' त' दृष्टा नी वाच किचन ॥ ५६
परन्तु मधुरानायी भयेना दृष्टतो गताः ।
पव' तदमाव विज्ञोऽप न किचिव्रिय चालितः। ५४
स्वरुद्धय सुविद्यार्थ में प्रमुत्तिमा । ५५
प्रणतपरणीवाना इस्ट' वचनमत्रवीत् ॥ ५५
सवता ययह' कीऽपि सालायी सम्पति ततः।
पिताविष्ट ममीपे में मवती प्राचिनी भव। ५५

He said to Mathuranath in a very forceful voice, "Oh, the worst of all sinners, do you like me to drink the venom of worldly pleasure? The

मध्यलीलायां १५थ चः

beasts are found to be fond of earthly pleasure," Mathuranath had no answer. On the other hand he disappeared with great fear. He however did not lose his heart. He approached Chandra Devi, with great respect and humility and said, "Oh grandmother, if you really take me as one of your well-wishers, be pleased to have your desire fulfilled by me." 52 to 56.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

বিষয় প্রাপ্তিতে পরমানক পশুদিগেরই দেখা যায়। মধুরানাথ ঠাকুরের সেইরূপ উপ্রচাব দেবিয়া কিছুনা বলিয়া সেই স্থান হইতে প্রস্থান করিয়াছিলেন। ৫৩

এইন্নপ্ৰচাৰে ঠাকুতের মনোভাৰ জানিবাও বিচলিত হব নাই। পরস্তু নিল সঙ্কর-দিদ্ধির জন্ত ঠাকুর ম। চন্দ্রাদেবীর নিশ্চি গামন পূর্বিক তাঁহার চরণোপাত্তে প্রপতঃ হইয়া বলিয়াছিলেন। ৫৪/৫৫

ঠাকুরনা আমাকে বদি কোনও একটি হিভৈন্ন বলিয়া মনে করেন তবে আপনি আমার নিকটে কিছু প্রথমা কলন। ৫৬

> स्मि बहुतर्ग देवि महत्तां प्रस्थानिर्तो । ग्रहानियं कामना में ग्रन्थतां पुत्र यत्मले ॥ ५० द्वता श्रकुरमाना तो सब्योगित पुनः पुतः । ग्रत्युवाच त्रोमयुरं रंगहोष्ट पुर तस्त् ॥ ५८ भी युत तत्र कल्यानात् सन्देश कुगन' सम । प्रसाद' मबतारिचााः प्रसाह' देव हुन्तेमं ॥ ५८

मध्यनीसायां १५ग अः

प्राम्नीमि च तथा द्रव्या ग्रहचस्ता दिकञ्च यत्। तत्ताः सर्वैः मयो प्राप्तः नारत्वभावः कथञ्चन ॥ ६० जतोऽभुना प्रार्थं नोयः नास्त्रिकिञ्चिन्मतः सम्र। खुलापेत्रयः चीसयुरः पितामद्यायव स्त्रया ॥ ६०

I pray that you will be kind enough to accept my gift of a big area of cultivated land. On hearing this, the mother of Thakur replied, "By your goodwill we have no trouble. We are being daily served with the holy food, and supplied with all our daily necessities. So I have no want and nothing to ask for." 57 to 61.

বঙ্গাত্বাদ ঃ—

হে দেবি । আপনি অনুমোদন কবিলে আমার প্রদন্ত বছ শস্ত প্রস্থিনী বছতরা ভূদপতি গ্রহন করণ। হে পুত্রবংসলে ! আমার আমার এই বাসনাটি পুরণ করুন। ধণ

ঠাকুর রামফুকদেবের গর্ভধাবিকী চন্দ্রাবেকী মধুমানাধের ভাদৃশ প্রার্থনা ভানিয়া ইবং হাজস্ত্রকারে মধুমানাধকে প্রত্যুত্তর বাস্ক্য ব্যায়াহিলেন। ৫৮

গুহে নাতি! তোমার কল্যাণে আমার সর্ববাই কোন অভাব নাই। প্রতিদিন মাহা তবতারিনীর বেবহর্লভ প্রসামীয়ার এবং বল্লাদি প্রবাসকল বাহা কিছু তোমার নিস্কট হইতে পাইতেছি ভাহাতে আমার কোনজন অভাব নাই। ৫২/৬৬

मध्यलीनार्या १५श छाः

অতএব সম্রেতি ডোমার নিকট হইতে আমার চাহিবার কিছুই নাই ইহাই আমার মত। মধুহানাথ এইরূপ ভাবে ঠাকুমার কথা ভানিয়াও। ৬১

दानागामपरित्यच्य हुद् भाषेन चात्रवीत् ।
स्या चितुर्भगवनः स्वीरामसन्या कविनः ॥ ६२
दास्त्रामि निचितः विवित् सम्यन्तिः सुद्धद्वेतये ।
वंगोह्वय जनानां प्रि नोखामावो भविष्यतः ॥ ६१
प्यसुक्तः पुनरतेन हृद्धभाषेत सा तदो ।
दानायं मसुरुहा प्रि प्रत्युवाच पुनय तः ॥ ६॥
समावोऽस्ति हि में पीत्र यदि त्यं पूर्याव्यस्ति ।
तदाचं सुविनो चा ते होनेच्छा यदि विवाते ॥ ६५
तोचं चतुरामनसुद्रानमात तामाकु चित्रका ।
दिवि मै मखाक्षप्रयः याभिनः णं भविष्यति ॥ ६५

On hearing these words of the grand-mother, Mathuranath still hoped to persuade her and said, "I desire to give some property to my holy father, Sri Ramakrishna, to bring him peace of mind and happiness, and also to remove want and scarcity so far as his discendants are concerned. Being so pressed by Mathuranath to accept his gifts, she said, "Oh my grand-son, I have my want which, if you so desire, you may fulfil. I shall be very happy if yo give me a quantity of

सध्यतीलायां १५म अः

tobacco at the cost of four copper coins, to prepare my tooth.powder." 62 to 66.

বঙ্গান্তবাদ :—

সম্পত্তিদানের আশা পরিত্যগ না করিয়া দুঢ়ভাবে বলিয়া-ছিলেন আমি নিশ্চয়ই কিছু ভূমপ্পতি দিব। যে সম্পত্তিতে আমার বাবা ভগবান গ্রীরামকৃষ্ণদেবের বংশোভব পুত্রণৌত্তদি সকলের অমাভাব দুরীভূত হইবে। ৬২৬৩

এইরূপে মধুরানাথ পুনরায় হচ্চাবে অমুরোধ করিলে ঠাকুরুমা ফল্রাদেরী পুনরায় মধুরানাথকে বলিয়াছিলেন। ৬৪

ওহে নাতি আমার একটি অভাব আছে বদি তুমি তাহা পালন কর ভাহা হইলে আমি বিশেষভাবে আনন্দিত হইব। ৩৫

যদি তোমার সম্প্রতি দানের ইফাই প্রবেগ হইয়া থাকে তাহা হইলে জুমি চারিটি পয়দা দিয়া তামাকু পত্র অর্থাং বিষপাত দোকণ বরিদ করিয়া দাও যাহা দিয়া আমার মুখ ধুইবার গুগ প্রস্তুত কটবে। ৬৮

> तत् प्राप्तांतृत्तमा प्रीतिरधुना मे भूवं भवेत्। एवमाकर्णे मधुरः पितामधावयस्तरा ॥ ६० विश्वित स्तर्भतामाप पायेन प्रतयेततः। किमिट्सिति चोका च टोनेच्या विषयस्य छि ॥ ६८ सन्पूर्णे तां परित्यच्य पादपांत्रं समस्तके। प्रतर्मेव पितामधा विनीत सस्वाच्य सः। ९८

मध्यलोलायां १५ग्र अ:

पितामिष्ट मया ज्ञात' स्वान्तेग्वेद' सुनिवित्त'। यत् पितु र्जननी त्वं डि सत्यमेतवसंगयः॥ ०० एयमजीकिको माता यदि न स्वान्तदा कय'। सर्ता भ्रमेखापनाय प्रकारीतरस्य च ॥ ०१

Hearing these words of the grandmother Mathuranath became stunt with wonder. He ceased to pursue the matter further. He humbly said, "Oh my grandmother, I have been foolish to forget that you are the mother of my father. Had you not been such, how could you give birth to the Saviour of mankind." 67 to 71.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

সম্প্রতি যদি আমি সেই ভাষাক পাতা পাই তবে আমার উত্তৰ্ণ রূপে আনন্দ হইবে ইহাই প্রব নিশ্চিত। এইরূপভাবি ঠাকুরমার কবা তানিয়া মধুবামাথ বিশ্বিত বা সংজ্ঞাহীন হইয়া একপত কার্তের মত ইইয়াচিলেন। ৬৭

বিভূমণ পৰে চৈত্তলাভ করিয়া বলিয়াছিলেন ইবা কি ? এই কণ ভাবে আনভাগাবিত হইয়া সম্পতি দানের আনভালো সম্পূর্তিক পরিতাগি করিয়া ঠাকুহনার পণ্যুতি নতকে ধাবণ পূর্বক বিনীতভাবে ব্লোছিলেন হে দেবী! আমি এবন বিশেষভাবে বুলিতে পারিলাম যাহা সম্পতি দিব ইত্যাদি বলিয়াছি, ভাহা আমি অত্যন্ত ভূল করিয়াছি। আমার বাধার উপযুক্ত মাভা আপনিই ইহা এব নিশ্চিত।

गम्धलीलाया १६ग यः

আমার বাবার এইরপ মা দদি না হবেন তাহলে কি সাধ্যাণের পরিত্রাণার্থে অসাধূগণের দূরী-কংগার্থে ও কলিজীবের উদ্ধারের অফ অয়ং ভগবান প্রীপ্রীরামকৃষ্ণরূপে আপনার গর্ভে আবিভূতি হইতেন ? ৭১/৭২

> घोरेऽध्यन् समये देवि तव गर्भः समायितः । कतिर्जीवान् समुबन्ते प्रकटोऽमुबरिः स्वयः ॥ ०१ हत्वेवः मधुरानाय समयो स्तागकीस्ताः । केतिन्तर देवस्याः सन्त्यं तीनार्धमागताः । ०१ इत्येवः मन्यमानस्य समुख्य महात्मनः । दिव्यक्षान मभूसस्य रामकृष्ण प्रसादतः ॥ ०४

इति जीरामेन्द्र सुन्दर भक्तिभीयं विराधिते जीजीराक्षण भगवते पारमञ्ज्या संकितायां जीरामकत्त्रयदेवस्य वर्ष्ट्रविध धर्ममाधने सिक्षि-साभादनन्तर मद्यस्य भूमिदान प्रार्थना दूरीकरणकर्षा मध्य नीनायां पण्डलोडियायः ॥ मः १४

On seeing this aversion to earthly pleasure in both of them, Mathuranath realised that they were divine beings who had come down to this mortal world to serve their own will. 72 to 74

Here ends the fifteenth chapter of Madhyalila in the "Srt Srt Ramakrishna Bhagabatam" written by Pandit Ramendra Sunder Bhaktitirtha. 7: 50

बीबीरामक ज्यागवतम्

क्कमनोनामा १८४१ चः

বঙ্গাত্যবাদ ঃ—

836

নপুরানাথ এইরপভাবে মাতা ও পুত্রের ত্যাগদীলতা দর্শন করিয়া ভাবিয়াছিলেন। ইহারা মাগুর নহ দেবতাদিগেরও দেবতা দীলার জ্বন্য পৃথিবীতে অবতীর্ণ হইয়াছেন। সেই সময়ে এইরুপভাবে ভাহাদের স্বরূপ অবগত ইইলে ভগবান শ্রীরামকুক্যদেবের অহ্ঞাহে মধ্যানাথের দিবাজ্ঞান সাভ ইইয়াছিল। ৭৩৭৪

রামেন্দ্রন্দর ভক্তিতীর্থ বিরচিত জ্রিন্তীরামতৃক্ষভাগবতের মধ্য লীলার পঞ্চদশ অধ্যায়ে ভগবান শ্রীরামতৃক্ষ পেবের বহুপ্রকার সাধন এবং মধুরানাবের ঠাকুরকে ভূমিদান প্রসঙ্গে দিব্যজ্ঞান লাভ হুইাডাছিল। ১৫ অঃ সমাধা।

मध्यनोनायो' १४म धः

पूर्वीता सेरवी देशे गद्वातीश्वति निर्माले ।
तदारभाश्यप्रयेक्त स्थिता भजनसम्बद्ध ॥ १
रता च प्रविभिवत पासलेखा चदम सा ।
एकशक्तिरकी तथाः श्रश्वातीच्याश्चमदा ॥ २
श्रारामकाखदेवस्य जनस्याननाथलीको ।
तातासमोदनचास्ति श्वतः तम्बद्धिण सु ॥ ३
इदवैन समालोख तस्त्रे वसम्बद्धारितः ।
विवा से याति भैरखा चत्रमुद्धा नीत्सुनः ॥ १
तत सत्प्रतिस्थाणे इदशेऽध्यनुनच्छतु ।
एवं सोसयुसनायो गमने यतु प्रयोजनम् ॥ १

भध्यसोसाया' १६घ: अः

Bhairabi Devi had been still residing at Dakshineswar and looking after Sri Ramakrishna as her own son. Once she desired to visit the birth place of Sri Ramakrishna. When Mathuranath came to know of this and also that Sri Ramakrishna also desired to accompany her, he allowed Hridaya to accompany Sri Ramakrishna and made all arrangements for the journey. 1 to 5.

বঙ্গানুবাদ: —

অভপের মধানীপার বোড়শ কথ্যারে বলানুবাদ। পুর্বের বে ভৈরবী আক্ষণীর বিষয় বলা ইইলাহে সেই ভৈরবী দেবী তবন হইছে এ পর্যান্ত দকিশেশরের মন্দিরে সাধনভালে লিপ্ত ইইলা নিজ পুত্রবং প্রিরানকৃষ্ণ দেবকে উপাদেশ দিতেন। একদিন ভৈরবী দেবীর মনো মধ্যে রামকৃষ্ণদেবের জন্মভূমিনশনৈ শুভ ইচ্ছা ইইলাছিল। মধুবানাধও তানিয়াহিলেন যে বাবা রামকৃষ্ণেরও জন্মভূমি দর্শনে আগ্রহ আছে।

১৷২৷৩

ত্বন নগুরানাথ অন্যরানের সহিত আলোচনা করিয়া এইরূপ প্রির করিয়াছিলেন বে বাবা ভৈরবীর সহিত কাদারপুক্রে যাইতেহেন অতএব বাবার পরিচর্য্যার হল অব্যয়ত বাবার স্বপ্লে গমন কলেন (৪

এবং বাধার ঘাইবার জন্ম যে সকল প্রবা আবেশ্রক সেই সকল প্রবা এবং নগদ টাকাকড়িও কিছু দিয়াছিলেন 1৫ मध्यनीनार्या १६मः प्रः

तत्तद्द्रम्यानि दित्तानि दत्तवान् विधिष्यंकैतः।
तथा तत्त स्थितानान्त् येन् स्थोत् धरिष्यंकैतः।
सथानाथ पत्नी श्रीक्षमरम्य पितम्रतः।
हिरागिमे यथा कत्यां नानां द्रवेरः सुसंयुत्तां। ॰
कत्वा साता परियति तथा तद्द्यभाष्टतः।
बङ्ग मो शक्टः सजीकत्वादाद् सुस्वे यथा।। ८
श्रीरामक्षण्टित्वयः क्येष्ट स्थायः सुत्तन्तदा।
प्रचयो भवतारिष्याः ट्लाकार्योभवद्दतो।। ८
अति धियसच्यः तम्परिष्य यथानिष्र।

साद्रीपाद्वादिभिः सार्द्व दिचयेखर मन्दिरात् ॥ १०

He also gave sufficient money and things to remove want and scarcity of his relatives at Kamarpukur. Jagadamba, wife of Mathuranath also supplied huge stores loaded in many bullock-carts. Sri Ramakrishna gave necessary advice to Akshaya, the son of his eldest brother in the matter of doing his services as priest to

and followers for Kamarpukur. 6 to 10 বসামুবাদ :—

এবং দেই স্থানে বাবার আত্মীয় অঞ্চনের যাহাতে কোনরূপ সভাব বোধ না হয় দেইরূপ ক্রগাদিও দিয়াছিলেন। ও

the Goddess, and set out with all his attendents

मध्यतीलांया १६म ग्रः

দেরপ কভার বিবাবের পর পতিগৃহে ঘিরাগনন সময়ে গৃহত্ব ব্যক্তি নানাপ্রকার প্রবা অর্থাৎ শব্যা বস্ত্র ও তৈজসাদি দিয়া কভাচিকে আমী গৃহে পাঠাইরা থাকেন সেইরূপ পতিব্রতা আর্থা মধুহানাবের পত্নী জগবদা ও বছতর প্রবা দিয়াছিলেন। সেই সকল প্রবা বছ গোদানে সন্তিত্রত করিয়া পরিসূর্ণরূপে ভক্তিপূর্বকি বাবা প্রীয়ামকৃষ্ণ বেবকে কামারপুক্রবে পাঠাই।ছিলেন। এ৮

ঠাকুর বধন কামারপুকুর গদন করেন তথন তাঁহার ভােঠ ভা্ডা খামকুমারের পুত্র শ্রীমান অক্ষম ভবতারিণীর পুলাকার্য্যে প্রতী ভটহাতিলেন।

ভাগনান শ্রীরামর্কাদেরের অভান্ত মেহের পাতা পক্ষরকে বথাশাস্ত্র ভবভারিন্টি কাপীর পূজা বিষয়ে উপদেশ দিয়া প্রায় ৮ বংসর পারে নিজ অন্তর্ম ভক্তগাণের সহিত দক্ষিণেশ্বর হইতে কামারপুক্রে গামন কবিয়াছিলেন। ১•

विदानन्द सक्योऽयं कामार्युकुरं मतः। वर्षाटकात् परं तम्न स्व जन्मभूमि सम्राः॥ ११ वर्षाटकात् परं तम्न स्व जन्मभूमि सम्राः॥ ११ वक्यं क्रमसंबोऽपि सुदमापतदानमात्॥ १२ वक्यंदिव रत्यां स्वायाः पिद्यनेष्ठात्र तस्याः॥ १२ वक्यंदिव रत्यां स्वायाः पिद्यनेष्ठात्र ॥ १२ विश्व वर्षायाः भव्यामानाययस्याः॥ १३ विश्व वर्षायाः भव्यामानाययस्य ।॥ १३ वर्षाः १४ मारो सम्बय्य गन्धोऽपि सस्यामात्रम् स्वितः। सन्येवापरिकृतयः सावधानस्यते मत्र। १४

मध्यलीलाया १६घ छः

As Shri Ramakrishna came back to his native village after a lapse of eight years, his joy knew no bounds, and the villagers also became very glad to see him again in their midst. Chandra Devi brought her daughter-in-law back from her father's house to Kamarpukur. Shri Bhairabi, who observed stern austerity remind Sri Ramakrishna of his of his voice as an ascetic and said, "Be careful to keep yourselves aloof from women."

বঙ্গাগুবাঞ্চ ঃ---

তৎপরে নিজ গৃহে প্রবেশের সময়ে সফিসানদ বিগ্রাহ জগবান শ্রীহামক্ক দেব প্রমানদ সাভ করিয়াছিলেন এবং কামারপুক্র নিবাসী জনগণ ও গদাধরের আগমনে জত্যন্ত আইলাদিত হইরা-ভিলেম। ১১৮১

সেই সময়ে গদাধরের গর্ভধারিণী চন্দ্রাদেবী চতুর্দ্দ বছকা যুবঙী বধুমাভা সারদাদেবীকে পিতৃ গৃহ হইতে নিজ গৃহে আনমন করিহাজিলেন। ১৩

অত্যন্ত কঠোর বোগেশ্বরী অক্ষচাহিণী ভৈরবীদেবী শ্রীরামকৃষ্ণ দেবকে শ্মবণীয় বাক্য বলিয়াছিলেন। ১৪

অর্থাৎ সন্ন্যাশ্রমী বোগীর নারীর সহিত আলাপ করাও সর্বতোভাবে বর্জনীয়। অভএব তুমি সাবধান হও। ১৫ गण्यतीसायां १६ म सः
स्रोतामक्रण स्वक्तूत्वा भैरव्या यद्वदोरितः ॥
गुरीतं स्वक्त्य तथा चाहेत ब्रह्मवादिनः ॥ १६
तोतापूर्वा हट् वाष्यं कर्ययोः पति नादितः ।
योगिनी न प्रतिहास्यात् स्वोपुंगी भेंद्दग्रीतः ॥ १०
प्रतिश्वना भगवतः श्रीरामक्षण्य योगिनः ।
सम्मुखे वक्तते स्वयं परीच्याति भग्यद्वरा ॥ १८
तथापि स्रोरामकृष्यः कटोरात्र संयमो ।
यभायं सम्बन्धाः स्वात्य च सर्वदा ॥ १८
तथा गिया साम्बन्यः वियोगित पर्यमो ।
प्रकृतिम सुपवित स्नेम्हमुख स्वयं ॥ १२ ।

On hearing the words of Bhairabi, Shri Ramakrishna remembered the saying of his preceptor, Totapuri, who held that the devotee who had not lost his sense of sex had not achieved anything in his holy pursuit. Now Shri Ramakrishna found himself in the threshold of that formidable test. Yet for the sake of good will in this life and in the life after death, he took it as his bounden duty to impart instructions to her and accordingly he initiated her with holy utterings. 16 to 24

বঙ্গান্তবাদ :--

এইজপঢ়াবে চৈহবী দেবীর কণা শুনিয়া এবং অবৈত প্রজ্ञবাহী প্রজ্ঞানাধক ভোতাপুরীর ত্রী পুকরের কেবংশনি যোটাগদের প্রতিষ্ঠা হয় নাই। ত্যাস্থ

क्रध्यतीलाया १५म अ:

এইরূপ ক্থাটিও কর্ণে প্রতি নাদিত হইলে পেই সময় ভগবান শ্রীরানকুক্ষদেবেরও অভি ভয়কর পরীকা সম্মুধে উপলিও হইয়াছিল।

31

তথাপি কঠোরতর সংবামী ঐরানকৃষ্ণদেব পত্নী সারদার ঐবিক ও পারুত্রিক মঙ্গল কামনায় শিক্ষা সারাহার কর্তবা মনে করিয়া আজি উচ্চেপ্তরের অকৃত্রিন স্থানির্মণ ক্ষেত্রের পাত্র বশতঃ পত্নীয় বর্ণমূলে বীষ্ণায়র প্রাপান করিয়াহিলেন। ১৯২৩

> क्रत्या पत्नाः कर्षम् स्त्रे बोजमन्त्र प्रदत्तः । १ देवदेव प्रधादात् महा गुरोरत्प्रधात् ॥ ११ सया स्तदद् होजातो विश्वद्ध क्रम्धरोत् । येन सा सारदद्देवी सारदेति प्रभोयते । १२ त्रोरामक्ष्य देवस्य तद्दु वाचरणः तदा । भवनोषय ग्राजतन्त्रे सहासिता तपस्मिते । ११ न सेमे भैरवी तृष्टः गाँजता धनवस्यत् । इष्ट्रेव भैरवी देव्याः करोराचरणः तदा । १८॥ क्रम्पता सारदा देवी व्याधः द्वद्या या स्त्री। येन केन साधकन यदि सम्मेखन भवेत् । १५

By the grace of Sri Ramakrishna, Sarada Devi attained divine knowledge and power. Bhairabi, however. was not satisfied by this act of Shri Ramakrishna. On seeing the stern attitude of Bhairabi Devi, Saradadevi would tremble like a deer at the sight of a tiger. Bhairabi used to

मध्यलीलामां १म६ पः

get furious in case Shri Ramakrishna came in touch with any other yogi devotee, 21 to 25.

৷ বঙ্গানুবাদ :—

দেবতা এবং দৈবের আমুক্লাবণতঃ মহাগুরু স্বামী প্রীরামকৃষ্ণ দেবের কুপায় প্রীমতী সাবদাদেবীর বিশুক্ত অংকমলে সন্ধর সেই বীল্লমন্ত্রপর্কা বীল অনুষ্ঠিত হইয়াছিল। স্বর্ধাৎ সারদাদেবী অতি শীপ্রই মন্ত্রমত কেবতাকে প্রতাক করিয়াছিলেন। বাঁহার প্রভাবে সারদাদেবী সাবদা অর্থাৎ চুগা বলিয়া অভিত্তিত ইইয়াছিলেন।

રડારર

শক্তিতন্ত সাধনে দিলা ভৈবনী দেবী শ্রীরামুক্ষদেবের তার্প অধুর্বভাব দর্শন করিয়াও সন্তুট ইইবাছিলেন না। পরস্ত মধ্যে

মধ্যে মেঘজুলা গর্জন করিতে। ২৩
এইরূপে ভৈরনীদেবীর কঠোর ভাব দেখিয়া সেই সময় সারদাদেবী
বাত্র দেখিয়া হরিণীর মত জভান্ত ভয় পাইরাছিলে। ২৪

বাত্র দেবিয়া হরিণীর মত শতান্ত ভয় পাইরাছিলেন। ২৪ প্রীশ্রীয়ামকুফদেবের যদি কোনও সাধকের সহিত সন্মিলন হুইত ভাহা দেবিয়া তৈরবী দেবী অগ্নির মত অলিয়া উঠিতেন। ২৫

> श्रीरामकःचा देवस्य भेरत्यान्न समाभवत् । किन्द्वनीकिक भाववाज्ञित्वकार स्थापतः । २६ ध्ययत्युच साधिकाया अभूदृश्चमापनोदनं । श्रीभेरत्या परन्त्वेव 'निपतं संविद्यीयतः ॥ २० नित्वग्रद्वसृत्त स्थाप वद्यावादिणि । श्रीरामकःचा देवे हि स्वान्त्ये येदं कतं भया । २८ स्वभावग्रद्यमुक्तादो यथा मानिन्य ग्रूगता । सर्वाधिन् पुरुषये हे नैमील्यं (वदाते सदा ॥ २८

श्रद्धश्रालीलामां १६श प्र:

एवं सा भैरवी देवी स्त्र श्रान्तिमवगम्य च । ग्रामम्बानियता सासमर्ह यामास सर्वेदा । ३०

At last, on seeing unaudulterated purity of mind and heart of Sri Ramakrishna, Bhairabl realised her own mistake and bitterly repented 26 to 30

বঙ্গান্ত্ৰাদ :-- , ,,

কিন্তু প্রথমকৃষ্ণদেরের অপৌতিক ভাব বা সর্বধা দিব্যভাবে বিভাবিত নিবিব্যারশতঃ অতি উচ্চ সাধিকা তৈরবী দেবীয়ও ভগবান প্রীরামকৃষ্ণদেরের প্রতি সন্দেহ শ্রব দ্বীকৃত হইরাছিল ১২৬

পরস্ত্র ঐতিররী দেবী বিশেষভাবে জানিয়াছিলেন বে নিতান্তম বৃদ্ধ মুক্ত ঘতাব লক্ষচারী এই রামকুক্তদেবের প্রতি তুপবশগ্র: আমি এইরল আচরণ করিরাছি। ২৭২৮

বভাৰত । বিশ্বল মুক্তাদি হল্পে ব্যৱপ কবনও মালিত সম্ভব হয় না। সেইকপ এই রামকুফদেবে সর্ববাই মালিত হীনত। বিভ্যান আছে। ২৫

এইরূপভাবে দেই ভৈরবীদেবী নিজের ভূপ ব্রিতে পারিয়া নিজেকে বৃ্থিহীনা ভাবিয়া সর্বতোভাবে নিন্দা করিয়াছিলেন।। ৩•

> षता: पर्मकदा सा साचाट् गौराहः ज्ञानतः । यौरामकत्य देवता 'प्रत्यच्यत्वचित्रत' ॥ ६० कत्वा प्रयाष्ट्रति दत्ता पाद्यो विधिपृष्टेव । तद्यक्ता प्रशेलये व कागीचेन्न 'कगाम सा ॥ २२ स्वित्वा स्व सम्प्रवित्वां प्रमासन् । स्वार पुनः प्रत्यामत स्वित्वन् द्विचित्रस सामनि ॥ ११

मध्यलोलायां, १६ग्र श्र

षति त्रीरामिन्द्रमुन्दर भक्तिताथ विरचिति श्रीशीरामकाण् भागवते पारमञ्ज्यां संचितायां भगवतः श्रीरामकाण्यदेवस्य दचिषांखरात् कामार-पुकुर गमनानत्तर' झाल्लाती श्रीभैरवी देखाः काशीचित्र-गमनात् परमेव ठाकुरस्य दचिषांबद शत्यागमनदृषो मध्यवीलायाः पोड्गीऽध्यायः ॥

स: 94

अतेव सध्यक्षीना सर्माप्त ।

Thereafter one day Bhairabi paid due obesience to Ramakrishna and with his permission set out for holy Benaras. After staying in his native village for six months, Sri Ramakrishna came back to Dokshineswar. 31 to 33

Here ends the Madhyalila in Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam, written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha.

বঙ্গানুবাদ :---

তৎপরে সেই ভৈরনীদেবী একদিন উর্বাদক্রদ্বনেকে সাক্ষাৎ গৌরাল মহাপ্রভূ মনে করিয়া পূপা চন্দনাদি ঘারা বিভূষিত করত ভক্তি পূর্বক শ্রীরাদক্রফদেবের পদারবিন্দে বছতর পূপ্যাঞ্জিলি গুলান পূর্বক প্রীরাদক্রফদেবের অনুষ্ঠি গইয়া মুক্তি ক্লেক্রে বারান্দী ধামে গমন করিয়াছিলেন। ৩১৮৩২

প্রীতৈরীদেবীর কাশীলেতে গননের পর ভগবান প্ররামক্তঃদব নিজ লক্ষ্মিতে প্রায় ও মাগ কাল অবস্থান পূর্বক পুনর্ববার স্বান্ধিশে শ্বর ধামে গদন করিরাছিলেন। ৩৩

सच्यतीनार्या १६म चः

ভক্তিতীর্থ শ্রীরামেন্দ্রমুন্দর বিরচিত শ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবডে ঠার্রের দক্ষিশেরর হইতে অনুভূনি কামারপুক্রে আগমনের পর সম্যাসিনী আক্ষনী ভৈরবীদেবীর কাশীকেত্রে গমনের পর ঠারুরের পুগরায় দক্ষিণেখরে আগমনাদি মধ্য দীলার বোড়শ অধ্যায়ে রণিত হইল।
এইখানেই ঠারুরের মধ্যনীলার সমাধি হইল। ম: ১৬ আঃ।

भ्रन्त्य नीलायाः प्रयमेरिध्यायः भः १ मः

कामारपुकुर तह चैकदा वश्यो जनाः ।
पायनाद्यं मतं याववरनाद्याः समझताः । र
मधुज्ञच्या ह्योदस्यां वास्त्वां नाइवां नाइवां नाद्याः वास्त्वां नाइवां नाद्याः मध्याः ॥ २
पतिस्वान्यत्तरं देवी सारदा सारदायिनां ।
साचात् वीरामञ्जञ्ज्ञच निहनी जगदस्थिताः ॥ ३
नेपां समोपमाराव्य भावनद् गदवेतसाः ॥ ३
नेपां समोपमाराव्य भावनद् गदवेतसाः ॥ यद्याः ॥ अ
तह भागोर्यो तीर द्विचोद्यस्य सन्दिनं
सान्तिका भवने भाति सर्वस्तं सम्बद्धनाः ॥ ५
विद्यानान्यद्यां सीमवल्लभाः ॥ ५
विद्यानान्यद्यां सीमवल्लभाः ॥ ६
विद्यानान्यद्यां सीमवल्लभाः ॥ ६
विद्यानान्यद्यां सीमवल्लभाः ॥ ६
विद्यानान्यद्यां सीमवल्लभाः ॥ ६

Once about fifty persons assembled all Kamarpukur with a view to set out for an ablution in the holy Ganges on the occasion of Baruni on the thir-

जन्दालोलाया' १म चः

teenth day of waning moon. Sarada told that she also desired to accompany them in their journey to the Ganges and return after she had seen and paid homage to her husband at Dakshineswar.

1 to 6

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

কামারপুর্বে প্রার অর্জনত নরনারী তৈত্র মাসের কৃষ্ণপক্ষে এক্রোদশী ভিবিতে অর্থাৎ বারূপী হোগে গঙ্গাস্থান উপলক্ষে এক্র সন্মিলিত হইলে ভগবান রামকৃষ্ণের পত্নী সার্বাদেবী তাঁহাধের নিক্ট যাইয়া বিনীভভাবে বলিছাছিলেন আমি আপনাদের সঙ্গে গঞ্জাস্থানে যাইব। ১১২৩৪৪

সেই ভাগীরবীর তীরে দক্ষিণেখরের মন্দিরে কালিকাদেবীর গৃছে আমার স্থামী আচেন। ৫

শেই স্তিগানলমং সাধ্বগণের প্রার্থনা পৃষ্ণকারী আমার একমাত্র দেবতা সেই স্থানীকে দর্শন ও পূজন করিয়া পুনরায় আসানাদের সঙ্গেই গৃহে আসিব। ও

अतो सामिष त' देश' माययध्व' सहाजनाः।
एव' योगारता देखाः मुत्वेकात्तिक भाषव'॥ ०
साषद' तो सबस्मान' समानीय गता वद्दिः।
दिवसदयमध्वान' गत्वा ति द्वतीयेऽइनि ॥ ८
प्रायेनास्त' गते सूर्य्यं सारदा एवरपोडिता।
अयमातिकमेऽयका सारदा एवरपोडिता। ८

यम्प्रजीनामां १म था

प्रान्तरे पतिता देवी संज्ञाडीना वभूवड ।
कियत्जालसपेचेव सिड्निस्ते दुरायद्याः ॥ १०
धाराच्छारुक्य भी देवो नात स्वयः कदाचन ।
प्राणापरासग्रहा च दस्य दुर्खनतः सदा ॥ १०
ध्वमैव वयः सन्य राच्छामीनात संग्रयः ।
एकस्यार्थ बङ्गन जीवास्थातयति दुद्धिमान ॥ १२

They acceded to her request and took her with them. On the third day of the journey in the afternoon she felt down unconscious with fever, on a vast waste land. Her companions thought it wise to leave her there and go ahead as the place was infested with dacoits and there was every chance to lose life and all of so many.

9 to 12

ক্সান্তবাদ: --

অতএব হে মহাভাগগণ আগনারা আমাকে সেই গরাতীরে আমাকে সঙ্গে লইয়া চলুন । এইরূপভাবে সারদাদেবীর অভার্ত আগ্রহাথিত বাকা ভানিচা ভাঁহারা স্পন্ত্রমে সম্মানের সহিত শ্রীমতী সারশাদেবীকে সঙ্গে লইয়া গৃহ হুইতে বহির্গত হুইয়াছিলেন। ৭

পৰিমধ্যে ছইদিন যাইরা তৃতীর দিনে সন্ত্যার পূর্বের স্বরোগে আফান্তা বইরা পথ চলিতে না পারিয়া সেই ভহত্তর মাঠের মধ্যে অফান অবহার পতিত বইরাহিলেন। ৮১৯

अन्यकीलांगा' १म चः

ভন্নত সেইসকল ভূষ্ট সদীগণ স্বল্লণ অণেকা করিয়া বলিয়াছিলেন ৷ ১০

হে সারদে এদ এদ এই স্থানে দক্ষ্য ছর্জনের ভয়বনতঃ বাকা উচিত নয়। এমন কি এখানে থাকিলে প্রাণ পর্য্যন্ত ঘাইতে পারে। ১১

আমরা এখনই এই স্থান হইতে চলিয়া বাইতেছি। এ বিবয়ে কিছু মাত্র সন্দেহ নাই। কাবে এক ব্যক্তির জন্ম বহু বাজিকে নাশ করা বৃদ্ধিমান ব্যক্তির কর্তবা নয়। ১২

एवसुक्का ततः सर्वे चारदां निस्हायकां।

यवापमां परित्वच्य तः देशच भयादगता ॥१३

परित्यक्का पिय भ्रष्टा श्रम्भूनसुप्रितितः ।

नियोधे इतचैतन्या पतिता सा स्वीपमा ॥१५

स्वप्रवरेकां सुर्ख्यामां सन्मुखे सुक्त मूईकां।

कामिय स्वी स्वमानां ददर्य प्रमोदीन्तमा ॥१५

सर्वेगा विसुक्ता सा स्रम्यामाय सारदा ॥१५

परन्त वित्यामाय सारदामगदन्ता ।

में मानि यास्यस्ति । पगलस्वामिदर्य ॥१५

तत् सहपं न जानित ये ते पागलस्वामिद्य न ॥१०

तत् सहपं न जानित ये ते पागलस्वामिद्य न ॥१०

So they left her there all alone and helpless in the dying condition. In the dead of the night she gained her consciousness and felt herself cured of all her ailments by the touch of a woman

ऋन्द्रलीलायां १म अः

who was black in complexion and had long untrimmed hair. She said to Sarada, "Dear sister, are you going to meet your mad husband? They who call your husband mad do not know his real self. I however, call at his cottage everyday to see him. 13 to 18

বঙ্গান্তবাদ:—

এইরূপ বলিয়া জ্ঞানশূন্তা নিঃসহায়া সারদা দেবীকে এবং সেই
শ্বানকে পরিভাগে করিয়া চলিয়া গিয়াছিলেন। ১৩

বাদকে শাসভাগ প্রস্থা চলকা নিসাহিলেন। কৃতিতা সাহদা বাত্রি
থিপ্রহার থমাবস্থায় যেন একটি খাত কৃত্যবর্গা একটি স্তীশোক
সাবধার জোড়ায়েলে বসিয়া সারদার গাত্রে ও মস্তকে কর্মপ্রদানে
রাধ্বির করিন্দেছন। এইরাশ একটি খালুলাহিত কেশা
হাস্তমুবী জ্যোতিয়ের্বলগা জলোক দেখিয়াছিলেন। ১৪।১৫

হাস্তমূৰী জ্যোতি:ব্ৰুকণা জ্ৰলোক দোৰৱাছিলেন। ১৪।১৫ অতি আন্তৰ্যোৱ বিষয় এই যে সেই গ্ৰীলোকটির করপদ্য স্পর্শ মাত্রে সারদাদেবী সর্ব্বরোগ বিমুক্তা হইয়া ওৎক্ষণাৎ সম্পূর্ণরূপে সুস্থ

হইয়াচিলেম। ১৬
পরস্ত ভানানদ ঘনতামাদেরী সারদাদেরীকে বলিয়াছিলেন।
হে ভণিনি তুমি কি ভোমার পাগলা পভিতে দর্শনের ছক্ত যাইছেছ ?

১৭ বাঁহারা ডোমার পডির খুঙ্গ না আনেন ভাঁহারাই পাগল বংগন। হে দেবি আনি ভোমার বানীকে দুর্ননের অক্ত ভাঁহার

পদ্ৰবটীর কুটীরে প্রতিদিন বাইয়া থাকি। ১৮

अन्त्यसोलाया १म अः

तव तुस्यो सम खासी महायोगी सहेम्बरः ।
तसुन्यसं वदन्याजाः किन्छ ह' तैन चाहुता । १८
सवापि साह्यः च्वामी योगान्द्रः सदा ग्रिवः ।
तव सन्धान पुष्टार्थ योगसार्गरतः सदा ॥ २०
सदु ग्रायागच्छ टेकि तव चासिनमीम्बरः ।
चिम्र सन्देशदानायं मच्छामि दिविषेक्षरे ॥ १९
पवसुक्का तदा देवी तन्ने वान्तरियात ।
कपया जगदन्वायां गोगसुक्का मनस्विनी ॥ २२
चानन्द संप्रवे नीना सुक्का सम्बर्द्धनी ॥ २२
चहानात्मास क्षयं च्ली कथमळ सत्तागतौ ॥ २२
चहानाता सयां सातु कानो कोवच्यदायिनी ।
कपयाल समा सातु कानो कोवच्यदायिनी ।
कपयाल सना साता सातु कानो कोवच्यदायिनी ।

"Like yours my husband is also a great yogi. Fools calls him a lunatic. But he loves me very dearly. Like mine your husband is a great devotee, and dedicated himself to holy services to bring pleasure to you. Dear lady, you may proceed slowly to reach your husband." On saying this she disappeared. Sarada Devi found hersif cured of all her ailments her felt herself blessed by this divine sight. As she thought over the matter she felt that the Goddess appeared to save her.

धन्यसीनायाः १म अः

বঙ্গানুবাদ :--

তোমার মৃত্ই আমার স্বামী মহাযোগী মহেম্বর। মুর্বলোকস্কল ওাঁহাকে পাগল বলে। বিস্ত ভিনি আমাকে অভান্ত ভালবাসেন। ১০ আমার মত ভোমার স্বামীও স্বাশিব বোগার্ড ভোমার প্রণয় বৃদ্ধির জ্বাই তিনি সর্বদা যোগাসনে অবস্থান করেন। ২০

হে দেবি ভূমি ধীরে ধীরে এস। আমি ভোমার স্বামীং আগমন বার্তা দিবার লগু এখনই দক্ষিনেশ্বরে যাইডেছি। ২১ এই বলিয়া মহাদেবী অনুর্হিতা হইলেন ে এইত্রণভাবে জগদখার

কুপার সারদাদেবী রোগমুক্তা হইয়াছিলেন। ২২ তথ্য সারদাদেবী সেই ভবস্থন্দরী কালিকাদেবীকে সাক্ষাৎ দর্শন করিয়া আনন্দসমূত্রে নিম্মা হইয়া এইরূপ ভাবিয়াছিলেন ইনি কে কি জন্মইবা এখানে আদিয়াছিলেন। ২০

এখন আমি বিশেষ ভাবে জানিলাম মৃক্তিপ্রদায়িনী মাজা কালিকা দেবী আমার বুকার জন্ম দয়। করিয়া এই স্থানে আধিয়া-ছিলেন। ১৪

तती महानिशार्था सा चैतन्हीवगर्धा सर्ता ।

ददम दस्यु प्रवर' यमदन्डमिबा पर'।

सस्यतासुपलभवे वा स्रोक्य भीमायतींहयः ॥ २॥ दूरे दृष्टि' प्रसार्य्यका ददर्भ सा सलाग्रय । स्व गावकान्तम त' देश' वभी वितिमिर' तदा॥ २६ विधुंचिता देहताचात् शुःककच्छा विपासया । प्रतिचय' शहमाना प्राये हु भयशिश्वला २० अहातिक्रमणे उग्रक्ता प्राप्ता क्ति यसवाटिकां। एवं विचिन्तासा देवो सम्मुखेऽति भयानकं । २८ ,

चन्त्यसोसाता १म चः

ष्टत दच्छं सद्दाबाहु लालाटे रह्मवद्धकः ॥ २८ दोर्घश्मञ्जू समोयुक्त भीषणाद्यं वनखवत् । विचिप्त सृद्धं जान् सृद्धं, रह्माभं नयनद्दत्र ॥ ३०

In the dead of the night she felt that a mysterious awe reigned all around. She found a tank at a distance and the darkness thinned down by the lustre of her own body. She felt unbalanced due to fever and thirst, and became afraid of imminent death, as she felt herself unable to walk. Just at that time she came accross a dreadful robber with a rod in his hand, red ctoth ted round his forehead, long beard, tiger-like face, rough and untrimmed hair on head and blood-shot eyes. 25 to 30

বঙ্গানুবাদ :--

তৎপরে সেই মহানিশায় সতী সারদা সম্পূর্ণ সুবতা লাভ করিরা সেই তানে অতি ভয়ঙ্কর ভাব দেখিয়া নিকটে একটা পুছরিন্দী দেখিয়াছিলেন এবং নিজ গাতা কান্তি ঘারা সেই সময়ে সেই স্থানটি আলোকে উত্তানিত হইয়াছিল। ২৫।২৬

দেখের উত্তাপে মত্তিক ঘূর্ণায়মান পিপাসায় শুক্তর্ক করে করে প্রাণনাশের আনকায় অধীরা প্রকাজনে অসমর্থা আমি বনের ঘরে আসিয়াছি। মাতা সার্বাদেবী এইজন চিন্তা করিয়া সলুবে একটি অভি তয়ানক দক্ষাকে দেখিয়াছিলেন। ২৭

मध्यजीनायां १म छ:

যমদওস্বৃদ ধুত দও মহাবাহ ললাটে হত্তবন্ত আৰম্ভ দীৰ্ঘনাটা বাজিন মত ভালন মূৰ অভি দীৰ্ঘ দেহ মতকের কেশসকল ইভত্তত বিলিপ্ত চক্ষুৰ্য বক্তবৰ্ণ চুষ্টি হতে কৌপা বলয় এইকপ কালান্তত যমেন মত সেই দহাকে দেৰিয়াবাবা এই কথাটি মাত্র বলিয়া সাম্বাদেবী ভূমিতে মূৰ্ত্তিত হইয়া পড়িয়াছিলেন। ৩৯০০০১

He looked terrible like Death. Sarada Devi fell unconscious at the sight of this rabber, who became overpowered by a divine influence and fell at the feet of Sarada Devi, addressing her "Mother", "Mother", and begged her grace with folded hands. On regaining her sense she put

चन्त्यचोलायाः १म चः

off the ornaments of her feet and handed it over to the robber. Then she said, "Oh my father, I am yor daughter on the way to meet your son-inlaw. But 1 have lost my way in the darkness of the night." 31 to 36.

বঙ্গান্থবাজ :---

বিস্ত এ পুলে আন্চর্য্যের বিষয় এই বে দক্ষ্য দেখিলেন সাকাৎ জগদখিকা কলিকাদেশীই ধরণীতলে পতিতা হইলেন। এবং এ কি বলিয়া মাতা সামদা দেশীর পাদপলের সমীপে মানা বলিয়া পতিও হইয়াছিল। ৩২৩২

এবং বলিরাছিল হে দেবারাখ্যা মহাদেবি আমাকে রক্ষা করুন রক্ষা করুন। আমি আগনার দহা পুত্র এইরূপ ভাবে করজাড়ে প্রার্থনা করিমাছিল। ৩৪

তথ্য মাতা সারদা চৈত্তলাভ করিয়া পায়ের অলভার খুলির।
স্থার হতে বিয়া অতি ধিনীত ভাবে বলিয়াছিলেন। ৪৫

হে পিতঃ আমি ভোমার কলা ভোমার দ্বানাতার নিবটে বাইতেছি। কিন্তু এই অন্তকার রাত্রিতে পব ভূদিরা ভূবির বেড়াইতেছি। ৩৬

> मार्गः दर्भय भी मध्ये थेन मे दिविषेद्यरे। राज्ञा रावमनेः कासीमन्दिरे क्षातिमेवेत् ॥ ३३ एतिकानसरे काणि स्त्रो स्त्रेतं देखु पत्रियो। आगता सद्विनी सस्य मन्यमाना तद[्]राद्यः ॥ ३०

जन्त्यजीलायां १मः ग्रः

गत्वा तस्वा स्तदा देवी छत्वा हो करणक्रवी।
सारदा तब कन्नाडमयदत् करूण स्वर' ॥ १८
प्राच्याचाड' मातर त्वा पितरख महामति'।
स्वादच्यात् समुत्तार्था निमायां प्राणस्वटात् ॥ ४०
रोगक्रान्ति पय स्वात्त्वा भोज्याप्तात बमाग्रम।
नाष्ठ्रना भाषणे यक्तिनौन्यसगननेऽपिवा ॥ ४०
निद्रा मा'वाधतेऽस्वर्थं 'चनस्व्या पितराबड' ।
एवसुक्तां दस्यु पत्नी कोडे संस्ययमस्तक'। ॥ १०

"Please get me the way to the temples of Rant Rasmoni at Dakshineswar." Just then a woman appeared by the side of the robber, and so she caught hold of her hands and said sorrowfully, "Oh Mother, on seeing you and my father I have become free from all fear in this dreadful night. I am unable to speak further or go away from here due to my physical weakness, loss of of my way, and starvation. Sleep overcomes me. Oh my perents forgive me" On saying thir, Sarada Devi placed her head on the lap of the wife of the robber and fell asleep. 37 to 42.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

হে মহাশর ? আমাকে পথ দেখাইরা দাও। মহাতে আমি বাণী বাসমনির দলিমেখনের কালী বাড়ীতে হাইতে পারি। ৩৭

चन्त्रकोलातां १म चः

এনত সময়ে কোন একটি ত্রীপোক দহার নিকটে আসিকে ভাষাকে সেই দহার পত্নী দৰে করিয়া ভাষার নিকটে দাইরা মা সারণা ভাষার ছইটি হস্ত ধারণপূর্বক বলিয়াহিলেন মা আমি ভোমার কন্তা সারদা এই কথাটি অভি করণ বরে বলিয়াহিলেন।

দেব মা আমার রোগবছণা পথশ্রান্তি ও অনাহারে 'কথা বলিতেও'
কট হইতেছে এবং যাইতেও পারিতেছি না অভান্ত অবসর হইয়া পড়িতেছি 1 বাবা মা আপনাবা আমাকে কমা করুন। এই কথা বলিতা সেই দত্ম পত্নাব কোনে মাথা রাখিয়া নির্ভয়ে নিজিভাছইয়া-ছিলেন 1 ৪*৪১/৪২

निद्धिता सारदादेवो निर्मयेनान्तराक्षना ।
ऐहिकामुम्बिकात् पापावमे पुण्यस्य सभावः । ४३
दुर्भगायाः कयः सीस्यं फलदर्यम् न भवेत् ।
यथवा मे किविद्धित्तं सीभाग्यः पूर्वं पुष्पाञः ॥ ४६
वेन्यः देवकत्या मां मानित्युक्ता मसोराह्यः ।
सुखं स्विपित निःग्रदः यथा कन्या स्वग्मं जा ॥ ४५
पवः चित्तयतो साच्यो दश्युपको पतिः तदा।
निच्यन्द ग्रदु पद्या विचोक्योवाच सस्वरः ॥ ४६
सादादु मोजनीय यत् पानोक्षमियं वा तथा।
ग्रीम्बान्य भो स्वामिन् कन्या भोजन हत्वे ॥ ४०
द्विवं तत्वचाद् गत्वा पागं मोदक बाहिकां।
प्रविद्य यिवुनं भोज्यः समादायाग्योदित् साहिकां।

मध्यसीसायां १६भ घः

The wife of the robber thought, "Due to sins committed by me in my previous lives, no child has been born to me. But I find myself fortunate enough to be called mother by this divine woman, who sleeps here fearlessly as if she is my own daughter." With this thought she asked the robber to bring some food and drink. He at once brought a huge quantity of sweets from a shop in the village. 43 to 48.

ৰঙ্গাত্ৰবাদ : —

ভবন দন্ত্ৰপত্নী ভাবিরাছিলেন আমি অত্যন্ত হতভাগিনী আমার জন্ম জনান্তরের পাণ বদতঃ পুশোলগমই ব্যু নাই অর্থাৎ আমার আভা অতু হয় নাই অতএব ফলের আদা কিল্লপে হইবে। অর্থাৎ ত্রীলোক পুশাবতী না হইলে ভাহার গর্ভে পুত্র কভা হর নাই। অতএব আমার পুত্র কভা বদিয়া কি কিছু আহে। ৪০

অধবা আমার পূর্ব পূর্ব ছলের সৌভাগ্য বা পূণ্য আছে তাহার ফলে আন্ধ এই দেবকতা আমাকে না না বলিগা তাকিয়া আমার কোলে বাবে নিলা বাইতেছেব।

বেরপ নিছের গর্ভজাত কন্তা গর্ভধারিণীর ক্রোড়ে সুবে ঘুনার কেইবল ব ৪৪৪৫

পতিবঙা দত্ম পত্নী তখন এইরপভাবে চিন্তা করিয়া সন্মূর্থ শুক্ত কাঠের মত অচল খামীকে দেখিয়া বলিয়াছিলেন। ৪৬

अञ्चलीलाया' १स घः

তুমি কি দেখছ আমাদের এই কলাটির ধাইবার জল উত্তর আলা জবা ও বিশুদ্ধ জল দীয় আন। ৪৭

দহ্য প্ৰবন্ধ পত্নীয় কথা শুনিয়া তৎকণাৎ গ্ৰামে মাইয়া নয়বার যত্নে প্ৰবেশ পূৰ্বক বিশুদ্ধ মিঠ প্ৰব্য লইয়া আসিয়া পত্নীকৈ দিয়াছিলেন ই ১৮

उक्कच पत्न्ये त्वत् कृत्यां भोजय त्वं सयस्रतः।

प्रांत्रयामि जलः स्वन्धः योद्र मित्र स्विपतः । ५८
एवं सा सारदादेवो सस्यता मुचलस्य ।

तः दश्यं सुजनं हद्धा परमानन्द निर्वेता ॥ ५०
ततः स दस्युग्वतो महोमितः

संस्याय देवी यिविकात्तारे सुदा ।
तद् श्रत्य सत्याभुचर स्वरूपक
स्तस्याः प्रिययानमद्रययस्य तो ॥ ५९
तिसन्दर्योखिल लोकनायः

विलोकनाधानत पादयोठः ।
कन्या क्षपा प्राप्ति स्वात् । स्वर्या स्तर्या । प्रस्

He asked his wife to feed the daughter well. Then he went off to bring drinking water. Sarada Devi became quite well very soon and also very glad to see that the robber was kind and generous. The robber showed the way and took her

.चन्त्रातीलायां १म चः

to Dakshineswar. He became blessed by the sight of Sri Ramakrishna. 49 to 52.

বঙ্গান্তবাদ :—

এবং বলিলেন তোমার ক্যাকে বত্র পূর্বক ভোজন করাও

আমি শীঘুই ভাগ লগ আনিতেছিঃ ৪৯ এইরূপতাবে মাতা সারলা দেবী সৃত্ত হইয়া দুয়া এবং ৩৩ পদ্ধীকে তাহাদের আচরণ দেবিয়া মুজন বলিয়া মনে করিয়া

অভিনয় আনন্দিতা ইইয়াছিলেন॥ ৫০ তংপরে সেই, দুয়ারাল অভি নিকুটা ভূডোর মত হইয়া মাতা সারদাকে একটি নিবিকায়, আবোহণ, ক্রাইয়া দক্ষিণেপরে যাইর। তাংবার অভিপ্রিয় ভগবান, শ্রীরামকুষ্টেয় নিকটে তাঁহার পাদস্থণে

> समर्प्य कन्यां महतः सभीपे । र प्रस्ततां तस्य पड्डिश कामः ' सर्वेपद्यः पादतत्ते पपात ॥ ५३ - दे ज्ञात्वास्य सत्कृषा दर्याद्वे वेतसः

भरीन भक्ता विनयेन वांचा

श्रीसारदा भौति विमुक्ति चैतुका । स्वयं तमुत्तील्य गदावरी महान्

सदार दस्योः सुक्तपाञ्चकार ॥ ५४

धनत्यलीलायां १म घः

प्रकाणितेय' जगती जनन्या जीला ययाता वष्टवः स्विद्धाः । मातुः स्वरूपधिगमे विमोष्ट' घदन्ति चाचिन्ता महाप्रभावा ॥ ४५ एव' सा सारदादेवी साधनस्य सुसिदये । श्रीरामक्षया जीलायाः यदिपुत्ति प्रदायिनी ॥ ४६

The robber made over Sarada Devi to Sri Ramakrishna with fear, devotion and humble submission and fell at his feet. Gadadhar blessed the robber and his wife, as he came to know of his good and kind services towards Sarada Devi. Thereafter Sarada Devi stayed at Dakshineswer rendering her services to her husband and helping him in his holy pursuif.

53 to 56.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

ভয় ভক্তি ও বিনয় বাক্যে ভগবানের নিকটে কল্যা স্থানীয়া মাঙা সাঃদা দেবীকে অর্পন করিয়া তাঁহার কুপা প্রার্থনা পূর্বক দয়া রাজ কম্পাধিত কলেবরে তগবানের পাদমূলে পভিত হুইয়াহিল। ৫০

দয়াত্র চিত্ত দহ্যা রাজের সারদার ভয়মৃত্তিরূপ সংকর্ম অবগত

अन्त्यनीसायां १म चः

হইয়া ভগৰান গদাধর অৱং সৈই দম্য প্রবরকে দয়া ক্রিয়াছিলেন।। ৫৪ :

লগভ্যননী সারদা দেবীই দহা কুণা সীলা প্রথম প্রকাশ করেন বাঁহার সীলা ঘোগিগণও বছতর চেটা করিয়াও লানিতে পারেন নাই। পরস্তু শক্তি প্রভাব অচিন্তনীয় ঃ ৫৫

ঠাকুরের লীলা সম্পূর্ণ বিধায়িনী মাতা সারদা দেবী সাধনা সিদ্ধির জন্ম কিছুকাল অবস্থান পূর্বক বিশুক ভাবে উত্তমা ভক্তি সহকারে পতি দেবা কবিয়াছিকেন ৷ ৫৬৫৭

कियत्कातः स्थिता तत्र स्वामिनः धनिष्ये सती ।
यो माता सारदाटेवे पतिभक्ति परायणा ॥ १०
कार पर्या भक्ता पतिभक्ति परायणा ॥ १०
कार पर्या भक्ता पतिभक्ति मनिस्त्री ।
ग्राचाष्ट पाचनदाष्ट्र नाम्ना या फनहारिषो । १८
तत् पृजा दिवसे रात्री स्वपत्नी सारदा ग्रिया ।
पोइग्री योङ्ग्यसमा सर्वानन्दग्रदा ग्रियः ॥ १८
पृष्यामान ता देवी पृष्युगानुसरतः ।
वानाक्रैतष्ठकामाशं चतुर्वगं फनवदां ॥ ६०
प्रकाल तो समाज्ञय बोड्ग्यां सहर्षाचानी ।
कार प्रमृज्यान्यय रोवार्वः तो तिविचये ।
कात स्था पन्दनादि समाय्य क्षनकामिन ॥ ६२

In the Bengali year 1280, Sri Ramkrishno worshipped Sarada Devi in a moon-less night at

अन्त्यनोलाया' १म अः

the time of Falaharini Kalika Puja He advised her to fast and observe all austerities and stay in the cottage at Panchabati till she is worshipped. 57 to 62.

বঙ্গানুবাদ ঃ---

বাংলা সন ১২ শত ৮০ আনী সালে-ফলহারিণী কালিকা পূজার দিন রাজিতে সর্ববানন্দ প্রহাতঃ সর্বব মস্কলালয় ভগবান প্রীগানকৃষ্ণ দেন নবোদিত পূর্বের মত দেহ কান্তি ধর্ম অর্থ কাম যোক চতু পর্য ফল দান্তিনী মসলম্মী বোড়নী নিজপত্নী প্রীমনী সারবা দেবীকে ভাপর মধ্যে ভগবান প্রীক্ষেত্র মত পালা করিয়াছিলেন। ৫৮/৫৯

অর্থাৎ সেইদিনে ঠাকুর পত্নীকে নির্জনে ডাকিয়া অভি কোমল থরে বলিয়াছিলেন। আজ আমি অমাবতা ভিবিতে রাত্রি ভিপ্রহরে ভোমাকে পূলা করিব। অভএব হে কুলকামিনি তুমি প্রাত্যকালে সান সন্মা পূলা ও তব পাঠাদি সমাপন পূর্বক কিছু না বাইবা শুদ্ধ ভাবে এই প্রবাধী গৃহে অবস্থান কর। ৩০।৬১৮২

तिष्ठ पचवटी ग्रेष्ठे सोपवासा सुसंयता ।

एवसुद्धा स्वयंत्रि ता भगवान् भक्तभतिमान् ॥ ६२

एजाया द्रव्यसभार संपद्धार्य समृत्तुकः ।

भाष्टागार सम्यविद्य सिन्दूरास्तरभूपणम् ॥ ६४

संपद्धा सन्युष्पादोन् पञ्चवटासुपामतः ।

, सायाञ्चे सान सन्यर्शार्ट समाप्य विधिवन्तदा : ६५

चनत्रमीलाशं १म अ:

स्रोसरदां स्वस्तो न वस्तालद्वार भृषितां । सत्तोच पोठके न्यस्य पादपीठे पदस्य ॥ ६५ चनकरित्रत सत्ता विनियेग्र मयवतः । चमाया न्यस्ता तां पोड्गी सारहित्वता ॥ ६० तेन पादादिभिः पूजा तस्त्रीक्त विधिना सता । प्रार्थना च सत्ता तव विग्रनायिन याहगी ॥ ६८ चय भिसा सता सब्धे सोयानामस हेतवे । विनेन्द्रमत्त्रः सब्बी यथा स्वाम वेन ॥ ६८

During the day-time he remained busy collecting all requisite things. In the evening after performing usual rites, he decorated Sarada Davi with holy cloth and ornaments. In the mid-night he worshipped her as if she was the Goddess Kalika Lord Krishna did the same thing in the Dwepar yuga by worshipping the feet of Sri Radhika in Brindaban, 63 to 69,

বঙ্গাত্যবাদ :—

সর্গবাভিমান ঠাকুর পাঁড়া সার্গাকে পূজার বিষয়ে বলিয়া পূজার অব্য সংগ্রহার্থে ভাঁড়ারে প্রবেশ করতঃ বস্ত্র সিণ্ট্র শর্ম ও আসতা এবং ফল মুঁলান্তি লিইয়া প্রথমীর পূর্বে সেই সকল তার্য রাখিয়া সারাফে স্নান সন্ধান্তি সমাপ্র পূর্বেক রাত্রিকালে বথালাত্র বংতে সার্থনা দেবীকৈ ইস্ত'ত অকলারানি থারা বিভূষিত করতঃ

अन्त्यनोताया' १म अ:

इति श्रीरामिन्द्र सुन्दर भिक्तिये विश्वित श्रीश्रीरामकत्त्व भागवते पारमञ्ज्ञा संहितायां भातुः श्रीसारदादेश्या गङ्गासान गमन पवि रात्री दरसु कता पूजा दिखिषकर गमन तत्र ठाकुरण पोड्मी पूजा-नस्तर पुनहेश्याः कामारपुकेरे प्रत्यागमनरूपान्तालीलायाः प्रयमी-ऽच्यायः। श्रः १ यः।

Shri Ramakrishna held the feet fo Sarada Devi in his hands and bowed down to her. He worshipped her in various ways. He also revealed to her that in their previous births they appeared as Lord Krishna and Sri Radhika. According to the advice of Sri Ramakrishna Sarada Devi left her husband and went to Kamarpukur. 70 to 73.

Here ends the first chapter in the Antyalila of Sri Sri Ramkrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktitirtha. ১३ वः कहानीमा।

বঙ্গাত্যবাদ :—

ভগৰান জীঃনাফ্কাদেৰ এইজপভাবে ভাত্তিক, ও বৈদিক মতে নানা বিধ পূঁছা কবিয়াছিলেন যে সকল যোগিগণ ও জানেন না ৷ ৭২

ভংপরে মাতা-সার্থা দেবী ঠাকুবের আদেশ মত দক্ষিণেখ্য ইইতে কামার পুকুরে প্যন কবিয়াছিলেন। ৭০

वन्तानोलाया १म घः

শ্রীরামেশ্রম্পরের রচিত পরমহংস সংহিতা নামক শ্রীরামক্ষম ভাগবতের শেব দীলার প্রথমাধ্যায়ে সারদা দেবীর গলা স্থান উপলকে দ্বা কৃপা দক্ষিণেশরে গনন এবং তথায় ভগবান শ্রীরামকৃষ্ণদেব সারদা দেবীকে ঘোড়দী পূলা করেদ তৎপারে ঠাকুরের আবেশে পুনর্বার সারদা দেবী কামার পুরুরে প্রভাগমন করেন। অ:১ সঃ

श्चन्त्यनीनायाः दितीयोऽध्यायः

कालेऽस्मिन् सहर्थिमाखा सहिती सञ्चते भन्नान् । चकारा योलन' नानातीर्हेषु गमनीत्मुकः । १ यानवाहन भीज्यादि नानाद्रव्यानि यदनतः । विध्वत् संयहीतानि तीर्वे देयानि यानि च ॥ २ तीर्यं गतिः समन्पूर्णां योरामक्रचा योगतः । अभृत् श्रीमवृद्धानायः प्रभोकाले ह्याने दिन ॥ २ मध्यो ठाकुर घटण स्त्रीर्थयाता पकार सः । यहणाहित्तांताः मध्यौ प्रभाव पुरमस्त ॥ ४ भगवतः योरामक्रचा देवस्य तीर्थयाते यं सर्वोत्ताम साधना व्याः चनु योगवलन जमतीतले सर्वजीवे ग्रिवजान विदेशस्त्राच्या । अक्षां क्षान् वानाः चनु योगवलन जमतीतले सर्वजीवे ग्रिवजान विदेशस्त्राच्या स्वाः च । उत्तर्शेष वृत्तनकर्शेण प्रकटी हता चानीत् ॥ ५

Mathuranath set out on pilgrimage to various kely places with his wife, Thakur and Hridaya. He took with him all requisite things. This

चन्त्रज्ञीलायां रय थः

pilgrimage had been the best of all holy pursuits ever followed by Sri Ramakrishna. Here he took a new turn and preached divine manifestation in all living things, and holy services to the poor. 1 to 5.

বঙ্গান্তবাদঃ---

অন্ত্যুগীলার থিতীয় অধ্যায়ের বঙ্গাগুনাদ আরম্ভ হইথেছে
এই সময় মধুরামাথ পদ্মীর সহিত কয়েকটি তীর্থ গমনের জ্ঞ তহুপযোগি অব্যাদির আব্যোজন করিয়াছিলেন অর্থান যান বাহন বেলফা ভোজা বা তীর্থেদেয় জব্য সকল বোগাড় করিয়াছিলেন। এবং তীর্থ গদনে ঠাকুরের বোগদান জ্ঞ মধুরবাবুর তীর্থ যাতা অ্টুজনেপ ইইয়াজিল। ১১১০

শুভদিনে শুভক্ষণে সপত্মীক মগুর বাবু ঠাকুর ও ধ্বংয়ের সহিত তীর্থ মাজা করিয়াছিলেন। এবং সকলেই ম্বানিধি শুভতাবে গৃহ ইইতে বহিগতি হটয়াছিলেন।

ভগবান ঐত্যাক্ষ্যদেবের তীর্থ গমন একটি ভিত্তম সাধনা। কাবণ যে তীর্থ যাত্রা উপসক্ষ্য করিয়া সর্বহানিব নিবজ্ঞান। এই অগতে পরিপ্রবারায়ণ সেবা কার্যা ইনিই যোগ বলে প্রকাশ করেন পুর্বেই ইয়া ছিল না ৪ ৫

चादी प्रीवेद्यनाय धाम गत्ना तत्रस्य चुनातुर भृतकङ्काल मात्र देच दरिद्रदर्मने दयार्ट्रइत्य दरिद्रदेवता दरिद्र सेवार्य सकातर

अन्त्यसीखाया' २० चः

ः व्यापाया स्य

मधुरानाथ सुज्ञवान्। भो सधुर! केवलमिकादिनसेतेषा' भक्षा दानेनोदर'पश्पिर्य। ६

दरख प्रचुरतर तेल' मस्तकेषु। तथा प्रत्येक परिधय वस्त्रमपि प्रयच्छ। ७

एव' भगवता स्तायमानववा'सि सुक्राव्यपि तहा वारानको यात्रा समुत्सको मयुरी वारानस्थामेव इरिद्रमोजनादि व्यवस्था विधेयेति सांग्रह मक्तवन । प

मुर्तेष 'दरिष्ट प्रस्मदेवतां सरोप्रसवदत्। नाष्ट यास्त्रीस वाराणस्त्री' एभिरेवाववसामि । दरिष्टाणामेया' नास्त्रिकः 'कोऽपि दाता ! ८

सामरवाहवसामः द्रारद्वाणामया नाम्साकः, लाडाय दाताः १८ ततो मणुरण दरिदान्तर्गतः भगवन्त मवत्तवः सद्य स्तदान्नाः प्र्णे कते ठाकुर देवदस्य प्ररासरः परमानन्दमवापः १९०

At first they visited the tepmles of Vaidyanath. Shri Ramakrishna was greatly moved by the sight of emaciated bodies of the poor hungry people and so he requested Mathuranath to give them enough food for a day, sufficient oil for their heads and a piece of cloth to each of them. But Mathuranath in his eagerness to start

paranasi replied that necessary arrangemeins to feed and clothe the poor would be made at Varanasi. On hearing this Thakur became very furious and said that he would remain with the starving people here and see if

अन्त्यनीनाया २य अ:

any kind and generous hearted man be available.

Al this Mathuranath did as he was asked to do.

Thakur became much delighted and smiled with great satisfaction.

বঙ্গানুবাদ :--

বৈজনাথ ধানে ৰাইয়া কুধার কাতর কল্পাল মাত্র সার জীবক্তুত্বে তার দেহধারী দরিজ সকলকে দেখিয়া দীনবন্ধু ঠাকুর
দয়ার্চ ভ্রদায়ে দরিজ্ঞালের সেবার জ্বন্ত অতি কাতর বার্ক্যে
মধুরানাবকে বলিয়াছিলেন হৈ মধুর কেবল মাত্র এক্সিনের মত
এই সকল দরিজ্ঞদিগকে উদর পুরণ ক্রিয়া শাওয়াছ। ৬

ইহাদের মাধায় তৈল দাও। এবং প্রত্যেকটি দরিস্রকে এক একটি করিয়া বল্ল দাও। ৭

ঠার্ক এইরপ উত্তয় কথা বলিলেও প্রাণীধানে যাইবার জ্ঞ অভান্ত বাত মধুরানাথ বলিলেন প্রাণীধানেই দরিত্র ভোলনের বাবতা করিব! ৮ चन्त्यनोत्तायाः स्य चः

एव' गयासर चित्रे भगवान त्रोगदावरः। चयरोधी कत स्तेन साचाड़ नदाधरेण हि । ११ तती वारानसो चेव' प्राप्य श्रीभगवान स्वय'। दर्धा योविखनाय सम्वपर्वाच सातर । १३ मुक्ति चेवस्यावनति' दृष्टा भूदति दःखितः। छत्त भगवता तेन परमार्त्तन तस च। १३ क्यमहासमानीतः स्थानाद्याद्वि प्रवः। स्थितीऽत्यन्तं सुखी भृत्वा तत्र श्रीदक्षियदि ॥ १४ किन्तु योमणिकोंपकामनहरा मक्तिपदा राजते गता तत्त सहासमान निलय' श्रीमहर' महरम्। टला त' ग्रव सहका प्रस्हर' प्राप्तः यराधीयता' दलें वे शिवलोक सडत जतधानन्दमासी इस्टि ॥ १५ तती हम्दादन' गता गीविन्द मन्दिरे पशुः। श्रोराधया श्रीगोबिन्द दृष्ट्वैव भुवि स्फितः॥ १६

Thereafter Sri Ramakrishna went to Gaya and visited Gadadhar. Then he went to the temples of Biswanath and Annapurna in Varanasi. But on seeing the unholy condition of the city he said sorrowfully, "Why have I been brought to this place from Dekshineswar where I had been very happy". When he visited the famous burning ghat of Shri Monikarnika, he was glad to, see the souls transported to the abode of Lord Siva as

जनगानीनार्गा २० चः

the dead bodies were touched by Sri Sankar.

Then he went to Vrindavana and paid his obesience to Sri Radha with Sri Govinda. II to 10

বঙ্গান্তবাক্ত :--

এই ক্লপতাৰে সাফাং গৰাধ্য শ্ৰীৰান স্কল্পৰ গৱাক্তে ভগৰান গদাধ্বকে প্ৰতাক কৰিলাছিলেন অতংপত্ৰ ঠাকুত্ব প্ৰদানী থানে বাইছা দেবাদিদেব বিখনাথ ও অলপুৰ্ণাকে দৰ্শন কৰিছাহিদেন মুক্তি ক্ষেত্ৰ বাৰাণ্ডনীত্ৰ বিভন্ন ভাৰ না দেখিছা প্ৰভাৱ্য হ'বেত্ৰ সম্ভিত বাধাবাহিকেন।

কি জন্ম আমাকে এখানে আনিলে ইহার অপেক্ষায় আমি দক্ষিণেশ্বরে অতি আনন্দের সহিত ছিলাম। ২০১৪

কিন্তু পাপ নালিনা মুক্তি দানী মানকণিকাৰ ঘাইলাংগখিলেন দেবানে মহামানানে হে সকল শব বেহ আছে ভগবান শব্দ সেই সকল প্রত্যেকটিকে স্পর্শ করিবা মাত্র ভাষারা বিষ্যামূর্তি ধারণ করিবা হৈলাল ধামে খানন করিভেছেন। এই ক্রণ দেবিয়া ঠাবুর অভিপত্ত ক্ষান্তিকেন। ১৫

তংগরে ঠাকুর কানা ক্ষেত্র হইতে বুলাবনে ৰাইগা গোবিল মন্দিরে রাধা গোবিল দর্শন করিয়া ভগবন্তাবে বিভার অলোকিক ক্রেমের সহিত ক্লফনিটন করিতে করিতে কাতর বাবে। বিল্লাহিলেন। ১৬১১৭

> भावासुनितविक्तःमीऽपूर्वं द्रेस पुरःसरम्। मद्रोपोदम् सन्तमास सीवाच सामर' वयः। १०

त्रोत्रोरामञ्जूषागवतम्

चन्त्वकीलायां २म अ:.

भी कष्ण सर्वमियास्ति यसुना तौर सन्धिषे ।
गोवद्देनं रासभूय वृद्धेश्वन्तवनं तव ॥ १८
तया निष्ठवनद्वास्ति निज्ञद्ववनं भव ॥ १८
किन्दवतव्वां न पश्चामि पर्यामि केवले रकः ॥ १८
काद्वियच्य घटन्तु भगवान् भाक्ष्वपृष्ठः ।
यातो यदा तदा तेन हटः योभगवान् सर्यं यसुनात्वज्ञते महासर्य मृहि व्रदाजितः ।
कावोयसङ्घ पत्नीमि स्त्रीति तं नन्दनन्दनम् ॥ २१
जय गीपासुखान्धोज मधुपान मधुत्रतः ।
निराकार निरोधार निर्मुणं पाहि क्षण्य माँ ॥ २२
ततो महाभाव व्यान् वाद्यज्ञान परिचयः ।
प्राध्यतद्वाम माहोतन्यं वर्षीयामा उक्तरः ॥ २३

In a divine mood he chanted the name of Krishna and said sorrowfully. "Oh Lerd Krishna, I find on this bank of Jamuna every thing viz. Gobardhan Hill, the place of Rashalila, Brindaban, Nidhuban and Nikunjaban etc. But I don't find you. I see the dust of your feet only." When he stood on Kaliyadaman Ghat, he found in the water of the river Sri Krishna standing on the head of the great serpent Kaliyanag with his wives praying for mercy of Sri Krishna. In his divine mood Thakur would describe the glory of that holy place. 17 to 23.

. चन्यलींलायां २य अः

বঙ্গানুবাদঃ— া

হে কৃষ্ণ থোমার সবই আছে অর্থাৎ, মমুনাতীর গোবর্জন পর্বত রাসন্থলী বুলাবন নিধুবন নির্প্রবন প্রভৃতি সকলই আছে বিশ্ব ভোমাকেই প্রভালক্ষণে দেখিতে পাইতেছি না। কেবলমাত্র ভোমাব পদবলই প্রভাক ইইতেছে। ১৮/১১

কিন্ত ভক্তক্রপথারী ভগবান ঠাকুর বে সময়ে কালীরবমনের খাটে
বাইয়াছিলেন। সেইস্থানে অর্থাৎ যমুনার জলের মধ্যে কালীর
মর্শের মন্তবেলপরি বিরাজিত জীলোবিন্দকে দর্শন করিয়াছিলেন এবং
পদ্মীগণের সহিত কালীয়নাগ শ্রীকুক্ষাকে ভাতিকয়িতেছেন সেই সকল
স্তববাকা এইকল ২০-২২ হেনিয়াকায়নিয়ায়ায় ময়ুত্রত গোলী মুবণক্ষ
মনুণায়ী ভোগার কয় ঘৌক আমার কিছু মাজগুল নাই আমাকে
কলা করুল ১০১০

এইরপ সাক্ষাৰ ভগবান শ্রীক্ষমের অপুর্বরেশ দর্শনে মহাভাব-বশতং বাহাজান শৃক্ত হইয়া বৃন্দাবানধানের মাহাত্ম প্রচুরভাবে বর্ণনা করিয়াছিলেন ১০০

एव' तत्तत्तोर्धमध्ये तत्तद्व्यं स दृष्टवान् ।
ततः श्रीरामुक्षण्ये न क्षणाकुलित चेतवा ॥ २४
दोर्घकालात् परं छन्दारपयि मेमामवास्तिः ।
तद्दामवाधिना येन कृष्णः सत्यक्तां गतः ॥ २५
तत्तत्तोयं वर्धां टनात्वरं श्रीद्विष्यवरं ।
सुनः मत्यानाते रामकृष्णः चलिद धामि ॥ २६
छन्दानस्य योराचाम्याम कुष्कोह्तः रजः ।
यदानीतं भगवता यक्षतः पर्ताः भियान्ता । २०

अम्त्यनीनायाः स्य अः

गङ्गोदकेन तत् सन्त्रे' कला सन्त्रिययं प्रसु: । पञ्चष्वायत्विद्द्यु रमिपेक पुर.घर' ॥ २८ उत्तरिय 'चितिर्म्ता ष्टत्यवन समादातः । उत्तर्य च सधायोगो सद्दायोगयुतः ॥ २८ तर्पयाता भगवती स्त्रीय मङ्गन हत्वे । सर्वतिर्ययद्वाया नोर्ये याता विष्ठस्वना ॥ १०

In the same way, Thakur had seen the presiding diety of the respective holy places. The intense devotion to Lord Krishna, which he displayed in the holy Brindavana, bestowed upon him a divine glamour which made him an idol among the people of the locality. After his pilgrimage to vairous holy places, he came back to Dakshineswar and sprinkled the holy dust collected from Shyamkunda and Radhakunda in Brindavana, mixed with the water of the Ganga, all around Panchavati, to make the place as holy as Brindavana. The purpose of pilgrimage on his part was to add holiness to holy places and not to acquire any merit for himself who was the Divinity stself. 24 to 30.

বঙ্গানুবাদ :--

ঠাকুর প্রত্যেক তীর্থে ভগবানের খরূপ প্রত্যক্ষ করিয়াছিলেন কিন্তু বুন্দাবনে কৃষ্ণপ্রেমে বিভার হইয়া এইরূপভাবে প্রেমের বস্তা শন্মনীলায়ে ২য় শ্বঃ প্রবাহিত করিয়াছিলেন যাহাতে বৃদ্দাবনবাসী ঠাকুরকেই সাকাৎ প্রীকৃষ্ণমণে প্রভাক কারয়াছিলেন। ২৪/২৫

ঠাকুৰ ভীর্থপর্যাউনের পর স্বকীয় সিহুধাম দক্ষিণব্যর প্রাত্যাগমন
করিয়া বুন্দাবনের ভামকুণ্ড ও রাধাকুণ্ড হইতে যে সকল বন্ধ
আদিয়াছিলেন সেই সকল পরম মহলম্ম মুখ্তিকা গাহা আলের সাহত
মিঞ্জিত করিয়া প্রক্ষাসিক চতুর্দিকে ছড়াইয়া দিয়া বলিয়াছিলেন আজি
হতে ঐ স্থান কুন্দাবন সদুল ইইল। এইরূপ ভাবে মহাযোগী
তগবান প্রীর্মাক্ষণেশ নিবিকল্প সমাধি পুরংসর বাস করিয়াছিলেন।
২০১২৭ ১৮১৯

স্ব্ৰতীৰ্থনম ঠাকুরের তীৰ্থ গমন লোকামুক্রণ বা তীৰ্থকু প্ৰিত করাই মূল উদ্দেশ্য। ৩০

পশ্চিমদিকের প্রান্তি বিধিধ ভারতীর তীর্থ দেখিয়াই। কিন্তু গৌড়দেশবাসী বৈষ্ণব মহাজনগণের পরম পবিত্রতীর্থ প্রীমন্ববদীপধাম আমাদের বঙ্গদেশে সুবিব্রান্তিত আছেন। ৩০৩১.৩২

> कष्क्रमय भारतीय दीर्घानि विविधानि च । वादवयां दिग्नि सिद्धानिमयां दृष्टानितानि च ॥ १९ नवदोपेति गीडानां वेजावानां सद्दात्मनां । तीर्यानां परमातीयं बहुदेग्नी विराजते ॥ २२ यस सीक्ष्णा चैतना भाविभू य स्वय' इस्रिः ! इस्तिमसङ्गासन्तः सर्व्यं भन्नः सम्प्रद्रस्वात् ॥ १२ कासे लींगन् यसुद्धने कृष्या कर्षणानिधः । प्रमासतस्र तीर्थे ज्यातीयं दर्गनत्रं पत्तः ॥ १४ भविष्यति न चास्तात्वं यस्ते बहुतिक्षवयं । सत्वदः सीनबदीय गमनाय मृति दुष्टे ॥ १५

अन्तानीलायां २य ऋ

ठाकुरस्याभिताषोऽय न्नात्वा श्रोमखुरीमहान् । बङ्ग्कोष्ठ समायुक्त वादग्रेष्ट्रान्भ "युभ" ॥ ३६ स्रत्यान" समानीय ठाकुर भक्ति पूर्व्यक । तवीरयाण्य,ठाकुरैच्च गतवान् सखुरोऽपि च ॥ ३०

There are various holy places in the West. But Navadwip in Bengal is the holiest of all. There appeared Sri Kishna Chaitanya who initiated all with holy names irrespective of caste and creed, to bring salvation to the suffering humanity of this Kali yuga. The Bengalees must visit this holy place to make themselves worthy of the merit derived from pilgrimage to other holy places. With this thought in his mind Thakur desired to visit Navadwip. When Mathuranath came to know of this, he took Thakur in a huge boat and started for Navadwip. 31 to 37.

বঙ্গানুবাদ :—

যেনবন্ধীপেষয়ং ভগবান প্রীকৃষ্ণ চৈডজ নহাপ্রাকৃ আবিভূতি হইলা দল্লার সাগর দহা করিয়া কলিহত জীব সকলের উদ্ধারের জন্ত আচঙাল মনুষ্যকে হরিনাম রূপ মহামত্র বিরাছেন। কেই নংগ্রীপ তীর্থে বলি আমি না হাই তবে জামার অফান্ড ভীর্থেন্দির ফল হইবে না। যে হেভু আমরা বর্গেনেই জন্মগ্রহণ করিয়াছি। ঠাকুর এইব্রুপ মনে করিয়া নব্বীপে বাইবার মনস্থ করিয়াছিলেন। ৩০,৩৪ अन्तानीनार्यो स्य पः

কৃপাধত মধুরানাথ ঠাপুরের ইচ্ছা ভানিরা বছকে।ঠ সমানুক বাসপুর সমূদ একটি প্রিভূত নৌকা আনহন করিয়া ভাতিপূর্বাক সেই ললবানে ঠাপুরকে বসাইয়া নবদীপ বাত্রা করিয়াছিলেন। ৩৫।৩৬।

> पविमध्ये च चाइब्याह्यामीलहाइनी तटे। चिम्बका कालना नासा बागः सञ्जन वेष्टितः । १८ वर्षमान नरपते रस्ति देवालयोमधान्। समाज भवनशावविदाते तेन सुन्दर' । १८ सब योभगवान् दाम नामा प्राचीन वैज्यवः। मिड भक्त- सदाचारी गोडोबी गौर सेवक: \$ 80 बदलाय' इरेनीस नाम ब्रह्म ति बीधतः । ं नाम बद्धा जपेनेव सिडिनाभ' चकार सः ॥ ४१ भक्तः प्राप्तन वैष्णवः सुल्पति गीड़ीयचूड़ामणि स्तरमाद्वै व्हवसम्प्रदाय सदसः मर्ज्याधिवत्यः गतः। , एक्झास्य समीव एव सदसद यद्यद्यदान्छित' भक्ते स्तत् सक्तनः विचार विषये भक्तोऽयमेकागतिः। हर श्रमेन यत् सदित्रातः प्रश्नमनीयसेवत्त् । सकासत कथित' तह वैशावैनिन्टितं भवेत् ॥ ४३

On the way to Navadwip there is a village known as Ambika Kalna inhabited by many wellto-do persons. There is a big temple erected by the king of Burdwan. There is also a society building to add to the beauty of the village. In

अन्तप्रनोलामां स्य घः

that building there lived an eged Vaisnava who was a follower of Sri Gouranga. He was regarded as the Head of Vaisnava community. Accordingly all matters concerning Vaisnava cult and practice were placed before him for decision. What he would accept would be accepted by all and what he would condemn would be condemned by all. 38 to 43.

বঙ্গান্মবাদ :—

যাইতে ঘাইতে পৰিধধো গল্পাঃ পশ্চিন তীরে বহুওঃ সজ্জনের বাস্তৃত্বি অধিকা কালনা নানে একটি বিশিষ্টজনগদ আছে। সেই প্রানে বর্জমানের মহারাজাঃ একটি অবৃংথ দেবালয় আছে। পরস্ক একটি অভি অ্দর পবিত্র সমাজ বাটিকা শোভিত বশতঃ ব্যাধই গ্রামটি অভি মনোহয়।৩৭৩৮

সেই সমাজবাটিতে গোড়ীয় ভক্ত সৌৱাস্থ সেবৰ সদাচারী সিদ্ধ-ভক্ত ভগবান দাস নামক একটি বৃদ্ধ বৈহনব বাস করেন। ৩৯

এই বাধাজী হরিনাম মন্ত্রটিকে নামত্রক্ষজ্ঞানে জপের স্বারাই সিকিলাভ করেন। ৪০

ষেত্রেতু ইনি গে,জ্যিয় বৈক্ষবগণের মন্তকের ভূষণ সদৃশ কুলপতি
অন্তএব ইনি বৈক্ষর সম্প্রদায়ের সর্বাধিকার লাভকরিয়াছিলেন। এবং এই বাবাজার নিকটেই ওক্তবর্গ যে সকল
ভালমন্দ কর্মের অনুষ্ঠান করিতেন সকলেও বিচার ইনিই
করিতেন।৪১/৪২

ं श्रीश्रीरामक्षणभागवतम्

अक्याजीलामां ३म श

٠ ٩૨

এই বাবাজী যে সকল বৈষ্ণবদিগের কার্য্য ভাপ বলিতেন বৈষ্ণব-গণও তাহাকে ভাল বলিতেন। এবং যে সকল কার্য্য মন্দ বলিতেন। বৈষ্ণবদ্ধ ও তাহাকে নিন্দনীয় বলিত। ৪৩

ठाजुरी गतवा स्तन्न वायाजो बैक्खवायमः ।
सहस्यो दर्ग नार्य सच्चोङ्ग वसनाष्टतः ॥ ४४
सारदेग गतो देवो बैक्खवस्य ग्रहान्तरे ।
हृद्य प्रियामास वदल मन्न मानतः ॥ ६५
दर्ग प्रियामास वदल मन्न मानतः ॥ ६५
दर्ग नार्य भगवतो दासस्य सम्मास्तनः ॥ ४६
तदा श्रीभगवान् दासो बैक्खवानां कतागतां ॥ ४६
तदा श्रीभगवान् दासो बैक्खवानां कतागतां ॥
विचार कार्य्य नितरतः कच्छाित वैक्खवस्य वे ॥ ४०
प्रकृदण्डः विभन्ने स कर्ग्यो विकायस्य वे ॥ ४८
क्रिक्यवानां स्वयः यादेगः प्रदाति च ॥ ४८
क्रिक्यवानां स्वयः स्वयः समा ॥ ४८
तस्य भवने चास्त्र इसिमान्न प्रदा समा ॥ ४८
तस्य समा व्यो व्योज्य समामामोः ।
क्रिक्याने विकायं क्रम्यालाम्यसम्य समामामोः ।

Shri Ramakrishna with Hridaya went to see Bhagabandas Babaji. He asked Hridaya to go inside and tell Babaji that Sri Ramakrishna was waiting outside to see him. Babaji allowed Shri Ramakrishna to come in. On entering the house he found that Babaji was meting out various sorts

अन्त्रातीतार्या २व घः

বঙ্গাত্রবাদ : —

of punishment to the members of his community for their misconduct. There was a holy seat of Sri Krishna Chaitanya in the house of a Subarna Banik at Colootolla in Calcutta. It was not accessible to the devotees, 44 to 50.

ভগৰান প্ৰীয়ামকুক্ষদেৰ সৰ্ববিদেহে বস্তাব্ত করতঃ ভারয়ের সহিও ভগৰানদাস বাবাজীকে দেখিবার জ্বতা তাঁহার স্মাল বাটীতে বিহারিলেন। ৪৪

ঠাকুর গৃহের খাবদেশে দাঁড়াইয়া অদয়রামকে বলিবাছিলেন ভূমি বাবাজীর ঘরের ভিতরে যাইয়া বল অতি পবিত্র মহাপুক্তব ভগবান দাস বাবাজীর দর্শন জন্ম আমি রামস্ক্রদের আসিয়াছি এই বলিয়া ক্রদ্যরামকে পাঠাইবাছিলেন ।৪৫

ভৎপরে বাবান্ধীর আদেশমত ঠাকুর যে সময়ে ওাঁহার নিকটে
যাইয়াছিলেন। তথন বাবান্ধী অপরাধী বৈফুবগণের বিচার কার্য্যে
ভিপ্ত ছিলেন অর্থাৎ কোনও বৈঞ্চবের অর্থন্য করিভেছেন কাহারও
বা গলার মালা জোবপূর্বক ফেলিয়া দিতেছেন। এইরপভাবে
বিচাবকের মত দণ্ডাদেশ দিতেছেন। ৪৬৬১৭

কলিকাভার কলুটোগায় একজন বিশিন্ট মুর্থন বিশ্বের বাট্টাছে হরিভতিলায়িনী নামে সভাগৃহ ছিল তথায় প্রীকৃষ্ণ হৈতত মহাপ্রজুর একটি স্বতম্ব আসন ছিল বৈক্ষবগগণ সেই আসনটিকে মহাপ্রস্কুর আসন মনে করিয়া পূজা করিছেন। এনন কি সেই আসনটিকে যে কোনও সন্থায়ারী বৈক্ষবত যথন তথন স্পর্শ করিতে সমর্থ ইইস্টেন না। ১৮/১৯/৫০,৫১ अन्तानोतायां २व घर

मला सहापभीरेवासन' तदित पूजितम्। कथितदासनस्पर्भेकर्तुं न बैप्यवः चमः॥ ५१ कतिमक्ताष्टाठाकुरस्य ठाकुरं चीमसाप्रभुः। साचाद्रपनजानन्तितैसावससमा ग्रहे । ५२ सगोनोतः स भगवान रामक्रशास्त्रहालये। भक्ताम्यान्त्रर्गतः शुद्धः हरिनांम यदाशृणीत् । ५३ भावाविष्टः स ठाकुरः श्रीचैतन्य वरासने । करीतवित्र स्टाइनाः सान्ता भीतन्य दिवदः । ५४ मत्वातः पञ्चयामासःस्थिता ये भागप्रवेजिताः । यञ्चात्वाठाक्ररभावमन्य साधारणा जनाः ॥ ५५ चमलष्टा वभूबुस्ते सदाचार विलङ्घनात् । श्रहरीट' समक्षणारेय व्यापार' वेष्णवास्त्रतः ॥ ५६ भगवान टास वावाजी मरीयसवटलटा । तत्रवचहमस्यास्यं चार्ष्यं येन क्षतः हितत् ॥ ५७

When Thakur was taken into the room, he lost himself in his divine mood and sat on the holy seat. At this, those who had no khowledge of the glory of Thakur became much displeased with him. When Babaji was told of this incident, he grew angry and said that he would have punished Thakur on the spot, if he had been present there. St to 57.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

ঠাবুরের একটি ভক্ত ঠাকুংকেই সাক্ষাং মহাপ্রাভূ মনে কবিয়া সেই সভাগৃহে আনিলে ঠাবুর ভক্তর্মের মুখ নিঃস্ত হরিণাম শ্রবণ করিয়া ভাষাকিউ অর্থাং নির্দিক্ত সমাধিস্থ ইবঁয়া সেই শ্রীকৃষ্ণ চৈত্য মহাপ্রভূব উত্তম আমনে উপবেশন করিলে ঠাবুরের ভক্তর্মণ ঠাকুরকেই মহাপ্রভূবণে দেখিবা পূলা করিয়াছিলেন কিন্তু অভি প্রভাগ্য বে সকল সাধারণ অন ছিল তাঁহারা ঠাবুরের অভায় আচরণ মনে কয়িয়া অর্থাং ঠাবুরের মথাম্বধ স্বরূপ না জানিয়া অসম্বন্ধ ইইয়াছিল। ৫২৫৩/৪৪/৫৫

ঠাকুরের এই ঘটনাটি বৈষ্ণবদ্ধের মূবে শুনিয়া শুগবান দাস বাবাকী অভি ক্রুদ্ধ হইবা বলিয়াছিলেন। সেই সময় আমি যদি সেইবানে বাকিশাম ভবে সেইকপ আচরণ যিনি করিয়াছিলেন কাঁহাকে আমি নিশ্চযবিশেষভাবে মণ্ড দিতাম ISভাবে

तरसंद्रच्छ विश्वयेण प्रादास्य सिति निधितः ।

भक्त सङ्गनदानाय यद्य भगवती हरेः ॥ ५८
आधर्माय स्तर्यः तः प्राचीन भक्त ये प्यवः ।
सोहसुक्तं सचिक्रीयुं रहं वाद्य ग्रांस्तः ॥ ५८
आहरी द्रप्यवर्त्यस्य वादाली मित्रस्यवर्त्ता ।

सानास्यष्टः जगत्यन्तां भगवानिति निधितः ॥ ६०
तदश्यः जोऽपिनोक्तर्या स्तर्याऽस्तिमस्यस्य ।

सहद्वार स्तर्य हम्यं कर्ताहमेय केवनः ॥ ६१
तनाहः सर्वं लोकानां कर्त्ताहः द्रपटमन्डयोः ।

सदायोष्टद सावाजी ठाकुरस्य स्मर्गंदनात् ॥ ६२

अन्तानीनायां २व भः

ल्कार्रेज्ञान' दण्डवन्त' प्रषम्य भक्ति भावतः। पादधूलि' प्रस्त्वास्य कृताञ्चलिपुरःसस् ॥ ६१ भवतः कृपयाद्यावः' प्रस्तामि दिव्य चलुपाः! स्रोक्षण्यचेतन्य प्रभूमेवनिव न पायरः॥ ६४

Thakur who manifested himself to bring good to humanity desired to impart good sense to this aged Babaji and said to him, "I know it for certain that God alone is the supreme authority to inflict punishment, You are proud enough to think that there is none but you to dispense justice and punishment." On hearing these words, Babaji came to his good sense and repented his ignorance and foliy. 58 to 64.

বঙ্গান্তবাজ :

ঠাকুরের আবির্ভাব কেবলমাত্র ভক্তবর্গের মঙ্গল বিধানের জন্মত অতএব এই বৃদ্ধ ভগবান দাস বাবাজীকেও অজ্ঞান মূলে করিবার জন্ম ঠাকুর অন্ধ্রপ্রকাশিত দেহে একটি কাষ্ঠিশতের মত দণ্ডায়মান হইরা বাবাজীকে বলিয়াছিলেন। আমি ইহা নিশ্চিত রূপে জানি যে ভগবানই এই বিশ অস্মাতের দণ্ডমুক্ত বিধানেরই একমাত্র ক্র্যা।

ভিনি ভিন্ন জগতের দ্বিতীয় কেই কর্তা নাই। কিন্তু তোমার এইরূপ অহন্ধার দে আমি ভিন্ন জগতে দণ্ড, মুণ্ডের, বিধান কর্তা অফ ভার কেই নাই। ৫৮/৩৯/৬০/৬১

अस्तरीलायां २य घः

অভএৰ আপৰি পূৰ্বে কলুটোলায় যে পৰ্যাকে উপৰেশন করিয়াছিলেন ভাহা কিছু মাত্র অযুগা হয় নাই। আপুনার আসনেই আপুনি বুসিয়াছেন। ৬৫

আপুনি যুখন আমার আশ্রেমের ঘারে উপস্থিত হইয়ছিলেন তুখনই আপনার পাদপদ্মের অণৌকিক সদৃগদ্ধ অনুভব করিয়া ভকুবৰ্গকে বলিয়াছিলাম। দেখ কোনও দেবতাৰা সাক্ষাং ভগবান আমাকে কুপা করিবার জ্ল্ম এই আশ্রমে আসিরাছেন। অতএব আল আমি ভগবান শ্রীরামকৃফদেবের দর্শনে ধল্ল হইলাম। ৬৬।৬৭

ভংপরে ঠাকুর নবছাপধামে যাইয়াছিলেন। কথাপ্রসঙ্গে 🖛 न সময়ে ঠাকুর আমাদিগকে বলিয়াছিলেন। সেই নবদীপধামে বাইয়া কাষ্ঠ নিশ্মিত অতি সুন্দর মূর্ত্তি শ্রীগোরাস মহাপ্রভু দণ্ডারমান হইরা অবস্তান করিতেছেন দেখিয়াছিলাম। ৬৮।১৯

এবং সেই মহাপ্রভুব মন্দিরেই আমার মনঃক্ষ মা জগদস্বাকে জানাইরা পুনর্বার গলায় আসিয়া নৌকায় বসিয়াহিলাম : ৭০

ত্রন আকাশে সকীর্তনমগ্ন অর্থবর্ণ ভাব মর বিগ্রহ ভক্ত বেষ্টিত হইরা **শ্রিগৌরাস মহাপ্রান্ত আমাকে লক্ষ্য করি**য়া আসিতেছেন দেখিয়াই এলো রে ঐ এলো রে বলিতে বলিতে ভক্তগণের সহিত প্রিগৌরাত্র আমার দেছে প্রবিষ্ট হইরাছিলেন। অভএব বুকিয়া-हिनाम औरगोदाक यहः छगरान। १>

অভাবে উপস্থিত আমার দেহে গৌরাস নিত্যানন্দ ও অবৈত ভিনটি মৃতিই। ৭২।৭৩

विदासिक । भूनव्यांत्र धरे निव्यव्यत्त समादिष क्यवान खितान-ক্ষাদেবের দক্ষিণেখরে প্রভাগিমন কি সম্ভব হইবে ? ৭৪.৭৫

चन्तलीलायां स्य घः

साङ्गोपाङ्गादिभिः सांबे गोराङ्ग सम्मविष्टवान् । धर्मनेदः मयाज्ञातः गोराङ्गो भगवान् स्वयः ॥ ०३ यागोराङ्ग निचानन्टाङ्गेतरुषाः सुविष्रहाः साम्प्रतः ममदेहेते व्रयः मन्तोतिनिष्यतः ॥ ०४ पुत्रस्य भगवतः यौरामक्षरुयोगिनः । प्रव्यागितः सुनश्राष्याभवेत् कि दक्तिणेग्ररे ॥ ०५

श्ति योरासिन्द्र सुन्दर भक्तितोर्च विरक्ति योयोरासकत्वभागवति पारसङ्ग्या सङ्कितायो ठाकुरस्य नवहीयगमनादि रूप ग्रेय मीनायां दिनोगोरस्यायः ॥ २ प ॥

Babaji said, "Now I realise the truth and understand, how you could take the holy seat. I also rightly guessed immediately on your arrival here that a great man has come to bless me with his grace. I have been blessed by your kind visit." Thereafter, Thekur went to Navadwip Later, in course of conversation, Thakur told that Sri Gouranga with his devotees and followers entered his body and still they were inside his person. 65 to 75.

Here ends the second chapter of Antyalila (last part) of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam.

अन्तनीलायां २य घः

অভএৰ আপনি পৃত্র বলুটোলায় যে পর্বাহে উপবেশন করিয়াছিলেন তাহা কিছু মাত্র অমধা হয় নাই। আপনার আগনেই আপনি বসিয়াছেন। ৬৫

আপনি যধন আমার আজনের বারে উপস্থিত হইচাছিলেন তথনই আপনার পাদপলের অপৌনিক সদৃগদ্ধ অমূভব করিরা ভক্তবর্গকে বলিয়াছিলাম। দেধ কোনও দেবতা বা সাক্ষাং ভগবান্ আমাকে কৃপা করিবার জন্ম এই আশ্রমে আদিরাছেন। অতএব আল আমি ভগবান্ শ্রীরামকৃকদেবের দর্শনৈ ধল্ল ইইলাম। ৬৬৬৭

তৎপরে ঠাকুর নংছীপধানে যাইয়াছিলেন। কথাপ্রসঙ্গে কোন সময়ে ঠাকুর আমাদিগকে বলিয়াছিলেন। সেই নবছীপধানে বাইয়া কাঠ নিশ্বিত অতি সুন্দর মূর্তি গ্রাগোরাদ মধাপ্রতু দন্তায়মান হইরা অবহান করিতেছেন দেখিয়াছিলাম। ৬৮৮৯

অবস্থান করেতেছেল ব্যাপসাধ্যার।
এবং সেই মহাপ্রভুর মন্দিরেই আমার মনঃকট মা জগদখাকে

खर त्यर मरामध्य भागवन ना पान प्रमाण विश्व विष्य विश्व विष्य विश्व विश्य

তথন আকাশে সন্ধার্তনময় বর্ণবর্ণ ভাব ময় বিগ্রহ ভক্ত বেপ্রিত হইয়া প্রীণৌরাল মহাপ্রত্ন আমাকে লকা করিয়া আসিতেছেন দেখিবাই এলোরে ঐ এলোরে বলিতে বলিতে ভক্তগণের সহিত প্রিণৌরাল আমার দেহে প্রবিক্ট হইয়াছিলেন। অতএব বুরিয়া-ছিলাম প্রাণৌরাল বয়ং ভগবান। ৭১

অভ.এব উপপ্রিত আমার দেহে গৌরাধ নিত্যানন্দ ও অধৈত ভিনটি মূর্বিট। ৭২া৭০

বিরান্নিত। পুনর্কার এই নিব্বিকলে সমাধিত ভগবান জীরান্দ-কুঞ্চদেবের দক্ষিদেবরে প্রত্যাগনন কি সম্ভব হইবে ? ৭৪.৭৫

अन्तनीनार्या २ वयः

শ্রীরানেশ্রন্থনর ভক্তিতীর্থ বিরচিত শ্রীরানকৃষ্ণ ভাগবতে ঠাতুরের
মধুরানাধের সহিত নবছীপ তীর্থে গদন পথিমধ্যে বারাছীকেই প্রত্প দর্শন নবছীপে নৌকায় শ্রীগোরাস দর্শনাদি অন্ত্যাণীলার দ্বিতীয় স্বধার বণিত চইল। আ:২ আ:

चन्तनोनावा स्वतोवोऽध्याय चः ३व

तीर्य प्रत्यागमाहृतुः स्वियत्कासं गति ।
भगवद्रामकः पाय च्येवस्थात सत्य हि ॥ १
देवधीड़ा विग्रियेण सञ्चामा द्विष्येग्रदे ।
सत्या तथ्यान्तामां पीड़ा भगवान, करणानिधः ॥ २
किचित कानमपि तथ्य साविष्यं न जवायसे।
पर्वयस्थान्तसमये तस्यास्य योगहि तः ॥ १
दद्में देवतुन्यस्य प्राण मंगान मुसमः ।
तर्षि देवीमुदः स्त्रेभ तत्कासे नाव संगयः॥ ४
किन्तु दिनत्वयातीते भीनेना कुन्तिरीयगः ।
गोकदः प्रतोनी थोगो तदैव सवदत् प्रभुः ॥ थ
ममापि मगो स्थानानि निक्तानिग्रयाय थे।
सगा न सातमितन्तुगोकाधिका सुधीषणः ॥ ६

After some time on his return from pilgrimage, the son of his eldest brother fell coriourly ill at Dakthineswar. Understanding that his illners was fatal. Shri Ramkrishna attended on him with constant care, and was delighted to see that Akshaya left this moral world for Heaven

ः भन्यलीलायां **३य**-अः

But after three days he felt nimself greatly afflicted with bereavement even though no earthly attachment could, prevail upon him. He said that he could not guess that the pangs of bereavement would be so severe. It to 6.

वकाञ्चलक :-- १ विशेष १ विशेष

ঠাকুর নবদীপ হতে প্রভ্যোগমনের কিছুদিন পরে রামকুমারের জ্যেষ্ঠ পুত্র অক্ষয় বিশেষ ভাবে শীড়িত হইলে ঠাকুর অক্ষয়ের শ্বেষ শীড়া জানিয়া ভাষার নিকটে সর্ববদাই থাকিতেন এবং মৃত্যুকালি ঠাকুর যোগদৃষ্টিতে অক্ষয়ের মূপের দিকে দৃষ্টিপাত করিয়া দেবভূদ্য জ্বাভূপ্যুত্রের পরলোক গমন অভি উত্তম হইল জানিয়া সেই সময় ঠাকুর সম্বাট হইরাছিলেন। ১২২৩৪

ৰিন্ত লোক হাথের পরপারে অবস্থিত ঠাকুর অক্ষের মৃত্যুর ভিন বিন পরে অভান্ত শোকাডুর হইয়া সেই সময় বলিয়াছিলেন। শোকের কক্ষ আল আনারও মর্মারণে অভান্ত আ্বাতাত হইছেছে। শোকের প্রবেশতা এত ভয়কর ইং। আমি জানিতান না

वियोगे दारपुत्रार्थां स्वहस्तानां कोटगमधेत्। एव मत्यय स्वर्गायं षाद्ययसाद्यायो हरिः॥ ० भगवान् समकत्त्रस्त योगगन्तिः न्ययोजयत्। । एव मत्त्रय संयानः समयानोतिकः मतः ॥ ८ : इतायर सामतोऽयः (इतोयवियोगो सहान्। ठाजुरस्तो समोगको सदुस्ताय संग्रकः॥ ८ : . .

कस्तानोनाया श्य ऋ

मञ्चरानाय तुल्य श्रष्ठाकुर सम वैश्वत। सर्जे यसर्वेत्यस्य देह देष्टिकमात्मनः ॥ १० स्रतकस्य मन्यमानीयत् सेवा प्राप्तवान् सुधी। तिहयोगाद्मगवन गोकीऽभूदितं दांचण ॥ ११ किश्चासिताया तदगत्यां श्रक्तः स्वयमत्रवीत्। मञ्चारी मृक्ति साभार्यं न कदाि विचेष्टित ॥ ३२

٧£

He wondered to think what could be the intensity of sorrow on the part of the people who lived with family. He had another great shook at the death of Mathuranath. When he was asked about the life after death of Mathuranath, he said that Mathuranath never longed for salvation. It to 12.

বঙ্গানুবাদ :--

এইরপ ভাবে ঠাকুর অক্ষয়ের অক্য মর্গ কামনার যোগশন্তির পরিচালনা করিয়াছিলেন। ভল্লভ অক্ষয়ের পরলোক গমন সর্বাডোভাবে অভৌকিক ইইয়াছিল। ৭৮

অন্তরের বর্গ গমনের গরই আর একটি গুর বড শোক উপস্থিত ইইবাছিল। সেই শোকটি হইল ঠাবুরের অতি প্রির ভঙ্ক মধ্বানাধের শোক। ১

अन्तरनीजायां ३य घः

যে মধুবানাথ ঠাকুবকে সাকাৰ মধুবানাথ প্রকাষের ন্ত দেখিতেন। এবং বিনি নিজের দেহ ও দৈবিক সথক জগবান প্রীরাম-কুফের চরণো সমর্গব করিয়া নিজকে কুডার্থ ভাবিরা ঐকান্তিক ছাবে ঠাকুরের সেবাকার্য্য করিছেন। নেই, মধুবানাগের স্থাতে ঠাকুরের অতি ভয়ত্ত শোলায়ি উপিত স্ইয়াছিল। ১৯৪১ চন

আমরা তথন মতুবানাধের মৃত্যুর প্র জাহার গতি বিদ্ধান ইইল এইলপ ভাবে ঠাকুবকে ভিজাসা করিলে ঠাকুব বলিয়াছিলেন মুধুর নিজের মুক্তির জঞ্চ কথনও কোনল্লপ কামনা করেন নাই। ১১

> क्षेत्रलं प्रार्थयासस साधिष्य' सम् भाग्यवान् । येनाड' भगवत् सेवां प्रार्थ्यासि जन्मजन्मि । १३ भक्तानामिष्यसिवां वायनेपामितन्न्म । तट्बोच्हापूरण' माताकिष्यत्येव बानिका ॥ ९४ प्रतेशाजयिटेड'स प्राप्य त्रीमस्रुरोमडान् । त्रीभवतासिणीमातुः सेवाकाय्य स्वातवान् ॥ ९५ जननो रामकण्यस्य तदाव टिचिण्यते । स्वर्णयामवगाडाये पुत्र साविष्यप्रदेशये ॥ १६ स्वर्णयामवगाडाये पुत्र साविष्यप्रदेशये ॥ १६ स्वर्णयामवगाडाये पुत्र साविष्यप्रदेशये ॥ १६ स्वर्णताम्बर्णस्य रामकण्यमध्यमायजः ॥ १० स्वर्णतासुक्तनम्मस्य हित्वा देह जरायुजः । एवः निटारणः ग्रोकोस्डमातुकं इट्टि ॥ १८

He desired to be fortunate enough to render holy services to gods and devotees. Goddess

चन्त्रं जी लीयां इये अ

Kalika had fulfilled his desire, The mother of Sri Ramakrishna was then staying at Dakshine-swar, "At that time the elder brother of Sri Ramakrishna, called Rameswar breathed his last at Kamarpukur. Understanding that this sad news would be a formidable shock to his mother, he prayed to the Goddess to save his mother from the shock. 13 to 18.

বঙ্গান্মবাদঃ—

ভাগাৰান মধুৰাথ আমার নিকটে কেবল এই প্রার্থনা করিতেন। আদি যেন লয়ে লয়ে ভগৰানের দেবার আভনিয়েগ, করিতে পারি। অববা ভগবানের ভক্তের দেবা করিতে পারি। ইবাই আমার একান্ত প্রার্থনা। অভএব নাভা ভগবহা, মধুরানাথের মনোবাছা নিশ্চয় পুরণ করিবেন। ১০১৪

অতএব মধুরানাধ সম্প্রতি রাজবি দেহ পাইয়া মাতা ভবতারিণী কালিকার সেবাকার্ব্যে যোগদান করিয়াছেন 1. ১৫_

শেই সময় এই দকিলেখনে ঠাবুরের গ্র্তধারিণী মাতা চন্তাদেবী গলালান এবং গদাবরের নিকটে অবস্থান চন্দ্র ফলিরের মধ্যেই অবস্থান পূর্বক স্বর্বদা সাধন ভল্লনে রতা হুইয়াছিলন। ১৬

এই সময়ে ঠাকুরের মধ্যম সংহাদর রাদেখন কামারপুরুরে ভৌতিক দেব পরিভ্যাগপুরিক দেব দেহ প্রাপ্ত হইয়া দেবলোকে গমন করিয়াহিলেন। ১৭

वोबोरामजण्यभागवतम्

अन्त्यनीनाया , स्य अ:

আমি জানি আমার বজা মাতা চন্দ্রাদেবীর অত্যক্ত জনরে এই ভয়রর পুরণোক নির্দ্বভাবে বিশেষরূপে প্রহার করিবে বৃষ্ট দিবে।

लानास्यह विद्ययेण निह्यं प्रहरियति ।

एवं विविन्त्य स देवो जनन्याः भोक्तसुक्रये ॥ १८

मातुः श्रीक्रमदम्बाया सकामि च मकासर ।

प्रार्थयामास वङ्ग्यः भोक्तसको गदासर ॥ १०

व्यक्ति प्रार्थना तस्य सक्तामृत सुनियतः ।

पुत्र गोकातुरामाता यतदाः श्रीमदासर ॥ १२

स्वायगोक्षातिमनताः सान्त्ययामास सातदा ।

स्वक्रीहिन्यस्यदेवो तमामीब्याद पुरुसरम् ॥ २२

ववाचगिपपुत्रस्य ग्रीपे मिर्गनः प्रदास्यसि ।

एवं रामेश्वरे देवेकालसमासप्रियुसि ॥ २१

तस्य स्वित्रयर आगत्य पूजाकार्योग्रमवद्गी ॥ २४।

हच्चित्रयर आगत्य पूजाकार्योग्रमवद्गी ॥ २४।

Goddess heard the prayer. The mother of Gadadhar took him to be sorely hit and came forward with words of solace and said that Gadadhar was only left to perform her funeral rites. The eldest son of Rameswar called Ramalal who was a great scholar was appointed to serve as a priest. 19 to 24.

चर्नाजींसायां श्ये ची

বিঙ্গান্তবাদী ঃ— 💯 🗥

এইরূপ ভাবিমা ঠাকুর গর্ভধারিণীর শোক শান্তির জন্ম শোকাডুর গণাধর জগদাবা কালিকামাতার নিকটে অত্যন্ত দ্বুথের সহিত বছতর ভাবে প্রার্থনা করিয়াছিলেন। ১৯৪১

ৰম্বত ঠকুরে র আর্থনা জগদদা বিদেব ভাবে পূরণ করিবা-ছিলেন। বা আর্থনা সফল হইরাছিল। কোরণ ঠিক সেই সময়ে পূত্র শোকাভুরা চক্রাদেরীই গদাবরকে শোক্তান্ত মনে করিয়া বহ প্রকাবে সায়না বাবেগু সম্ভুক্ত করিয়াছিলেন।

পরস্ক মাতা চন্দ্রাধেরী পূক্ গণাধরকে; নিল ক্রোড়ে বসাইরা বলিল্লাছিলেন। ;বারা ভূমি আমার কনিষ্ঠ পূক্ত আদীর্কাদ করি ভূমি আমার শেরকৃতা নুধায়ি করিবে।

এইরূপ ভাবে রাম্বরের প্রণোক গমনের পর ভাষে ভোষ পুত্র শ্রেষ্ঠ পণ্ডিত শ্রিষ্কুর রাম্বাল, চটোপোধ্যায়, দকিপেবরে আনিরা ভবতারিশী কালিকার পুতা কার্যো তাতী ইইয়াহিলেন।' ২৩২৪

> युग्मवस्वधिक सूर्यं शतान्दे घटनीरवी । व ा । प्रे पोड्रगापे जन्मतियो गामकण्य धोमतः ॥ २५ त्रीराम सेविकामाता प्रस्त नवति वत्परे ।

गिवासूत जनस्याहि पद्यन्तो जाङ्गवी विता ॥ २६ गृहानारायण ब्रह्मोटयुक्ताश्चलिपुरस्रम् ।

स्वभाले न्यसाइम्लासा राम नामीचरश्याप । २० ु डित्वान्ते नोकिक' देड' ग्रह' चिनायस्यकम् ।

देशंनम्भा मतासाता वैकुण्हास्य वर'पद' ॥ २८ 🗟

अन्तरंतीसंयां इयं छैं:

तंतः वीरामक्रचास्त्रमातं रन्त्यिष्टिको क्रियो । तदीई देखिक तदत् क्राय सम्बन्ध स्वा विधि । २८ योकार्षस्यादय स्मार्तकर्माणा परिवर्णनात् । क्षेत्रस्यायमयोगादागणिताञ्चनितास्या । ३०

On the 16th Falgun in the Bengalt year 1282, at the age of 95 years, Chandra Devi, mother of Sri Ramakrishna, left this mortal world as she stood in the holy Ganges with folded hands over her head and uttering holy names. Shri Ramakrishna got all funeral rites and study ceremonies duly performed by Ramlel, the eldest son of his elder brother Rameswar. It might be that he did not do them himself due to profound sorrow, or his not being entitled to perform such rites. 25 to 30.

বঙ্গান্তবাদ :--

সন ১২ শত ৮২ সালে ১৯ ফান্তন ভগবান ঐরানকৃষ্ণ দেবের
অন্ন তিথি দিনে ১৫ বর্ষ নাতা চন্দ্রাদেরী গলার অলে অন্তর্জনী
অবস্থার মত্রকে অষ্ট্রলিবন্ধ করত: গলানারাকা এক বলিয়া গলাকে
দর্শন করিয়া আজন্ম ভগবান রত্বীক ঐরানচন্দ্রের সেবার প্রাণশাভ
পবিশ্রম কারিশী অন্তর্গালে ঐরানচন্দ্রের তারকত্বক নাম রাম নাম
বহুবার উচ্চাকণ করিতে করিতে শাকভৌতিক এই নম্বর দেব পত্তি-

धन्त्रानीसायां ३य अ

ভাগ পূর্বক চিন্ম বিশুদ্ধ ভগদ্ধের লাভ্ করিয়া, খ্রিরামচন্দ্রের নিভ্য ধান বৈক্ঠে বাদী কুলীরামের সহিত মিলিভা হইয়াছিলেন। ২৭২৮ এইকণ ভাবে মাভার মুস্তার পর ঠাকুর শাণান কার্য চিভা শিশুদি স্বাভ আর্থি অভৃতি ঔক্দৈহিকু কার্যা অভিন্তা জ্ঞানীধার ঠাকুর শোকাতিবশভাই হোক সার্ভকর্মের পারভাগ্য লভ্য অথবা সন্মান্দ্রাক্র ব্যাগদান বশভং গলিভাছাল হেভু জানিনা যে কারণেই হোক ঠাকুর মাভা চন্দ্রামের মুখামি প্রভৃতি বাকায় কার্যা সধ্যম প্রভাগ রামেব্রের প্রভ্র রামসাদ্যের ঘারা ঘুসম্পন্ন করাইয়া ছিলেন। ২৯ ৩-০০১/৩০

हैतना येन केनापि छचिन्त्रज्ञानगोधर ।

भगवान् गासक व्यत्त मुखीक्का दान पूर्वंक ॥ ११

सायक्रवः सुसम्यवः कारण मास सुन्नतः ।

सध्यसावजपुत्रे व रामलालेन वैतदा ॥ १२

झाद्वाणादीन्भोजयित्वा दानमानादिभित्व स ।

नानास्थानागतान् सर्वान् पण्डितान् परितीव्य च ॥ १३

मातुर्वेक्ठण्डममन पति सम्मेलनस् स ।

ददयं भगवान रामकुच्चत्त् स्वयं मेव हि ॥ १८

योऽसी केयव सन नास विदिती वेदेयुनिष्ठः सुधे

वैद्योगतिवापावस्तु गिवदः नावाः यच्छास्य ।

यन् सत्व परम परात्परतर साधे वैक्खद

सत्वे व समिति चकार परमां आग्नीतिनाधासन्न ॥ १५

On this occasion he fed bramhins and distributed gifts among them Keshab Chandra Sen

ग्रन्तानोनायां १व।अः

was the founder of Bramha religion, which aimed at the realisation of the Supreme Being. 31 to 35.

বঙ্গান্থবাদ ঃ—

এবং দক্ষিণেশ্বরত্ব প্রাক্ষণাদি ভোজন যথাসপ্তর পণ্ডিতবর্গের দান মানাদির ছারা সন্তুট কয়াইয়া ছিলেন। মাভা চন্ত্রাদেরীর বৈরুঠ গমন এবং সেই স্থানে পঙির সহিত মিলনাদি ভগবান জীরামকৃষ্ণ দেবই প্রভাক করিয়াছিলেন। ৩৩৩৪

বিশ্ববিধাত কেশব কেন নামে যে বেগজ পণ্ডিত সর্বনক্ষপ্রার বেদের সার বস্তু যাহা পরম সত্য যোকপ্রদ ক্রল সেই ক্রন্য বস্তুকে আনি জ্বগতের নরনারী সাধারণকে জানাইয়া দিব এইকণ ভাবিয়া এইটি সুমুহান ত্রাধ্যপ্রমাজ নামক থাপিত করিয়াছিলেন। ৩৫

श्रस्य केशव सेनच्य प्रवाण खबण यदा।

छात वीरामकाण्येन व्यक्तित बहुन तदा है : ६
ग्रोक्षयुक्तः श्रीभगवातुवाच कहणानिष्ठः :

समाय सं भग्नमिद्धः प्रधानाष्ट्रः न संगयः है ३०
श्रीठासुरो गदिव्वै कम्पाक्तरसुतोऽभवन् .

स्मित्विद्दन याददाच्हाव्यविद्युत्वसस्या ह ३८
कायय तन्यहोनस्त प्रतितो धरणोतस्य ।

केशव सेन निर्यानादमयत् ग्रोक सागरः । ३८

द्दति श्रीरामिन्द्रवेन्दर भित्तितीर्ध विरिचिते श्रीशीरामक्षण भागवती पारमञ्जूषा पंदितार्धा विद्योग पर्वेनि घन्यसीनाया 'खतोग्रीऽध्यायः । उत्त हुतः ॥

अन्तारतीलायाः ३व छः

Shri Ramakrishna was greatly pained to know of his death, and felt as if he had lost an active part of his own body. He was down with fever for three days. 36 to 39.

Here ends the third chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhakhlurtha.

বঙ্গাত্ৰবাদ ঃ---

ঠাকুর এই কেশব সেনের মৃত্যু হইয়াছে বলিয়া শুনিয়াছিলেন তবন তিনি অভ্যন্ত শোকাতুর হটয়া বলিয়াছিলেন আন্ধ্ৰ আমার তান হাত ভালিয়া গেল এ বিষয়ে কিছুমাত্র সন্দেহ নাই। ৬৬৩৭

এই কথা ব্যলিয়া ভগবান কপাৰ্যে কাড্য হাইচ্চ ভিন দিন দেহটিকে কথলাদি ঘারা আ্ট্যানন পূর্বক সংভাহীন অবস্থায় নাটিতে শংন করিয়াছিলেন। এই কেশ্ব সেনের প্রপোক গমনের জ্ঞ ঠাকবের শোকসায়া উদ্ধেশিত হইয়াছিল। ৬৮/৩৯

শ্রীরামেশ্র স্থলর ভক্তিতীর্ণ বিরচিত জ্রীশ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবডের অন্তলীলার ততীয় অধ্যায়ে বিয়োগ পর্ব্ব বর্ণিত হইল । আ ৩ম: ।

अद्य अन्तत्रनीनावाद्यतुर्वेऽस्थायः।

इत परमतीतेषु विषुवर्षेषु सा तदा । पत्नी जोरामकलास्य सारदा ग्रास्टा यया ४ १ पितासह समायाता ग्रमे दखतटी यह । यवदिराजिती देवीपति पूच्य परीगुद्धः ॥ २ इ. क. चे यौरामकलाः कला ग्रम्यानने प्रयक्त ।

चॅन्तरॅलीलंगिं ⁸ये चे

स्वपत्ये स्थानमददात स्वप्या सक्षानिधिः ॥ १ पतिव्रता महाभागाशमस्त्रण्ये क, मानसा । स्वामि सन्दर्गनात् साध्वी स्नतः सत्यावभूवन्द ॥ ४ पति द्यान्य्यपदा नियतं ब्रह्मचारिणो । प्रकीतिक सनोमावायित भावविभाविता ॥ ५ समस्वामी नगत् स्वामोनास्य स्त्रीपु मिदायतः । समस्वामी नगत् स्वामोनास्य स्त्रीपु मिदायतः ।

After three years Sarada Devi come to Dakshineswar with ther father of Sri, Ramakrishna made separate arrangements for her stay in his own room. She was not only devoted to her husband but also held him in a very high esteem because of his uncommon spiritual achievements and holy mission for the humanity. I to 6.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

ইছার পর প্রায় ৩ বংসর অভীত হইলে সাক্ষাৎ মা ছগার মত ঠাকুরের পরী সারণা দেবী দে স্থানে পূজনীয় পরম গুরু স্থানী ভগবান প্রীরামকুফদেব নিতা বিরাজিত আছেন সেই মলগালয় পুরুবটি গুরু পিতার সহিত আসিয়াছিলেন। ১২

দরামর ঠাকুর পত্নী সারদা দেবীকে কুপা পূর্বক নিজ গৃহ মধ্যেই পৃথক ভাবে শ্যা ও আসনাদি দিয়া খান দিয়াছিলেন। ত

কেবল মাত্র ঠাকুরে মনঃ স্থিত পুর্বেক সেই মহাভাগাবতী পুতিত্রতা সতী স্বামি সন্দর্শনে চরিতার্থা বইয়াহিগেন ॥ ১,০

अन्तरतीलायां ध्य_िचः

मर्रसना পতि रिन्दी श्रदावना आर्त्मीकिक मरानाचारा পिछ छार विचारिका रुपटे बनागितिमी भारतना रिन्दी छारिएका आमार यामी कार यामी छारान हेरार हो वा भूकरत रहनवृक्षि नारे। धरा मर्रसना मर्रसकीरिक्स मधनार्थ छन्नवृक्ष वा निर्दिश्य ममेथि धरणाम धर्मकरिका ११७ ' "

त्र तार्या योमयासाई रामिराजीवनीचनः। - - रच कुल विनागायमानिभूतःस्वयं इति । ० स पय दापरश्वीऽकरोत् मौडीमया सह । जातो यदुकुलाक्ष्मेशे कृष्णचन्द्रः क्रपानिधः । - युग्धिमामम्मद्रीने वातीसीऽयः सनातनः। समार्गदर्यनायय जातो ब्रह्मकुले इति । ८ स्वरित्वच्यमानिय - वामारापुक्राम्हुषः। जित्तः तत् पर ब्रह्म नराजित न स्वयः। १० एवं शैरासकुल्या स्वयां यारदात्वा । स्वरूप समात्वतो स्वामिनः युग्धादतः। स्वरूप समात्वतो स्वामिनः युग्धादतः। ११ गतिचेवः वियत्वाचित्वतः। तत् पर वृग्वव्यव्यक्षेत्रः पर स्वयः स्वयादतः। रूप

"Sri Ramakrishna was Ramachandra who appeared with me in the Treta Yuga to kill Rakshasas, and Sri Krishna who played with me in the Dwapara yuga. He has now manifested himself as a Bramhin in this Kali Yuga to show the way to bilss and salvation to the suffering

1 13

चन्त्राजीलायां वर्ष चः

humanity. He has deidcated himself to holy services but has not discarded me. Such was the thought of Sarada Devi about her husband. After some time one day she sat at the feet of her husband. 7, to 12.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

ত্রেভায়ুকা - পল্পলাশলোচন স্বয়ং- ভগবান যে দাশরবি রাম রাজাসকুল নির্মূল করিবার-, লফ আমার সহিত আবিভূত-ইইয়াছিলেন এবং ধাপর যুগে বিনি কৃষ্ণচন্দ্ররূপে যদু বংশে অবতীর্ণ ইইয়া আমার সহিত সীলা করিয়াছিলেন। ৮

সেই সনাতন ভগৰানই অধর্ম প্রচুর কলিবুগে সম্প্রতি বেদোধিত সনাতন ধর্মপথ দেখাইবার জফ প্রকা বংশে জমগ্রহণ করিয়া ইনি আমাকে পরিত্যাগ না করিয়া কামারপুকুর নামক সমুজ হইতে নুয়াকুতি পরবাদ্ধই উদিত ইইয়াছেন এ বিষয়ে সাদ্দহ নাই। ১১১০

এইরপে দেই সময়ে সারল দেবী স্বামী ভগবান্ প্রীরামক্ষয়ণেরের অনুত্রাবে বিজের এবং স্বামী প্রীরামক্ষণেবের স্বরূপ অবগত ইইমাছিলেন। ১১

এইরূপ ভাবে কিছুদিন গত হইলে কোন সময়ে সারদা দেবী
আমীর পদতলে বসিয়া পাদপদ ছইটি নিজ ফোড়ে রাধির। হাড
মুদাইতে বুলাইতে ভারার ভূঠি গাধন পূর্বক অভি নম্ম ভাবে বলিয়াহিবেন। আপনি আমাকে কিরুপ ভাবে আনন যদি আমার এই
কল্যটি আপনার ক্রচিকর হয় তবে আমার এই বিভয়ানার প্রকৃত্রবদানে আমাকে ক্রতার্থ ক্রন। ১২০১৩

चन्त्रजीनायां ४र्थ च

परितीयपित माध्ये पपच्छित्वराशिवता । वित्तिमां कोह्यों ख्रिष्ट प्रदिशेवते ॥ १६ प्रष्टचे व स भगवातुत्रावानोकिक वव । स्रोमाले माख्दुहिमेंभोगेच्छाभावष्टेतुत ॥ १४ यामाना भवतारिणो सुखयुता त्रोमिन्टर्डब्हिलो । या माता जननो स्वगमेकुष्टरे प्रला मस्यापि मा । कल्यान सम काद्यती स्वक्षस्थित्वारितुच्छ सद्या । निद्रापाति सुखेन यागुच तमादेवाचये मास्यत ॥ १५ सैवाधियद सेवन कातवाने संचाद तमाह्यतामा । सारा या जगदी महा सुखमर्य विज्ञानक सुस्थिर यच्छ्दरिय चदा तस्त महतागीतासदा सारदा ॥ १६

She asked her husband with great humility, "If you so like I request you kindly to tell me how you think of me" He replied "Anyone who is a female is my mother Goddess Bhabatarini who is now sleeping in the temple is my Mother who gave birth to me and it is she who is now very kindly and affectionately serving my feet. She is the giver of all bliss and wisdom and hence she is called Sarada" 13 to 16

अन्त्रान्तीलायां धर्य अः

বঙ্গান্থবাদ ঃ— া া

ঠাকুরকে এইজপ জিজাসা করিলে ঠাকুর অলোকিক অর্থাৎ লগতের কোন জীব কথনও ভাহা বলিতে পারে না। সেইজপ বাক্য ঠকর বলিয়াছিলেন। ১৪

সেই বাকাটি এইজপ—আনন্দন্মী বে মাতা ভবতারিশী নাম ধারণ করিয়া মন্দির মধ্যে অবস্থান করিতেছেন এবং বে মাতা আমাকে গর্ভে ধারণ পূর্বক প্রস্তান করিয়া নিল ছথে জনাঞ্জিপিয়া ক্ষেত্র মাত্র আমার কল্যাণ কামনা পূর্বক জগতের মধ্যে শ্রেষ্ঠ গুরু যে মাতা সম্প্রতি ধেবালয়ে হথে নিপ্রা যাইতেছেন। ১৫

এবং যে মাতা ধর্ম অর্থ কাম ও মোক বিষয়ে সম্পূর্ণক্রণে সাধুনায় সিদ্ধদান করেন। সেই মাতাই দয়া পরংশ হইগা আমার পদ সেরা করিতেহেন। এবং বিনি অগতের সর্বব জীবকে প্রমানন্দ্রয় বিজ্ঞান অনিত অচল অটল সারবস্ত সর্ববদা দিতেহেন এজ্ঞাই জাঁহাকে সিদ্ধ অক্ষাধি দেবতার্ক্ত সারবায় বিলিয়া নাম দিয়াহেন। ১৬

> स्वतरत्रंबिह जाग्यात् ह्यान्तरसम्बद्धिता। सत्पादी स्वद्वदित्तात्व सेवाकाय्यं कारोपि हि । १७ यद्यपिपश्रोहपेण कतः पोनियनस्वव १ तद्भूषा चरणा प्रक्रसत् चमस्याधुना सम ॥ १८ समे व प्रकोलः देविद्याज्ञतो वेदसम्प्रता । सनलामित्र सम्बद्धारः सम्बद्धा भव ॥ १८ विक्यू व्यक्षकृत्यां त्वां जनामि सायरुपिनो । वेदीस्मित्त्वां न प्रशामि प्रवेदिपेण निवितः॥ १०

चन्तालोसायो धर्म घ

एव ध्वतत्त्व सत्त्राय सारदा स्वामि सविधी।— त्त्रान विज्ञान सम्पन्ना वभूव पारमाथि की ॥ २१ प्रत पर तृत्र सामागतास्त्रे ये पण्डिता मारत वासिसुख्या। व्यौरामक्षत्रप्यस्य क्षणसर्थे च तथावनात्त्व प्रशिक्षणाय॥ २२

"Thou art the Mother in another form Even if I have married you, I am unable to behave like a husoand According to the codes of religion you are my wife and in this life I have got you as such I can only edvise you to restrain yourselves and have patience I don't see you as my wife but I see you as my mother' Sarada felt herself blessed with the truth and wisdom imparted to her by her husband Thereafter some eminent pandits come to Dakshineswar to test the divine power of Shri Ramaarishna and to have his blessing 17 to 22

বঙ্গানুবাদ :—

অতএৰ তুনিই জগদখার অভ্তম ক.প অবস্থান করিয়া আমার ছুইটি পা নিল ফুৰয়ে ধারণ পূর্বক পেবা কার্য্য করিতেছ। ১৭

ষবিও আনি অর্কাদিনীর প পাণিএংন করিয়া অর্থাৎ তোমাকে বিবাহ করিয়াহি তথানি সাধারণ পতি পারীর মত তোমার মৃতিত বাবহার করিতে সারিস্তহিনা। তত্মত তুমি আমাকে কন্য কয়। ১৮

चन्त्यकीलायां धर्घ अ:

হে দেবি জুমিই আমার পত্নী ইহা বেদপুরাণে প্রানিছ। এজছাই ভোমাকে ইহলোকে এই নীবনেই পাইরাছি। সম্প্রতি ভূমি ধৈর্য্য অবলয়ন পূর্বেক অবস্থান কর ৪ ১৯

সপ্ততি আমি তোমাকে পত্নীরূপে বিশ্বত হইরা মাতৃরূপে দেখিতেছি। বিশেষতঃ এই মূগে তোমাকে আমি গত্নীরূপে দেখিব না ইহাই আনার প্রব নিশ্চিত প্রত॥ ২০

এইজ্লপে মাতা সারদা দেবী খানীর নিকটে নিজের বথার্থ অরপের পরিচয় পাইয়া বথার্থ জ্ঞান বিজ্ঞান বিশিটা হইয়া-ছিলেন। ২১

তংশরে এই দক্ষিণেধরে ভারতবাদি কমেকটি পণ্ডিতগণের মধ্যে প্রধান পণ্ডিত শ্রীরামক্ষদেব ভগবদবতার কি না গরীকা করিবার জন্ম এবং বাস্তবিক যদি তিনি ভগবদবতার হন তবে তাঁহার কুণা পইবার জন্ম ঠাকুরের নিকটে আদিরা উপস্থিত ইইয়াছিলেন্ ৪ ২২

रत्नानि यै: सुविधुनानि समुम्म् फितानि
वत्नानि यै: सुनिष्मितानि सुमाध्यत्नानि ।
रत्ने रत्नु ये सिज्जगतौ हुरिगानि व्यानि
वत्नानि तानि विधुगानि हितर्बर्रात्नै : ॥ २२
हश्चा महारत्नद रामक्रप्या
परीस्त्र रत्ना समुवाच रतन ।
वयसित्नित्याण परमार्थ रतने
वदासुतृष्ण धर रतन रतन ॥ २८
हटानि तीर्थानिवद्यनि मृनि
विवागः सदीतत सुसाधुवर्गाः ।

श्रीश्रीरामक्षणभाग्यतम

824

अम्तानीनाया धर्य अ

पंडग्विष किन्तु मुमाधुमध्ये माधुनेहछो भगवत रूक्त् ॥ २५

Amongst those pandits there was one called Tarkaratna who had given up all his wealth and treasure to get rid of all sins and to be blessed with divine knowledge. After he had seen and tested "Sri Ramakrishna, he said, "If anyone is desirous of gaining divine knowledge, he should submit himself at the feet of Sri Ramakrishna. I have seen many saints and ascetics in many holy places but none of them can be compared with Sri Ramakrishna who is the very embodiment of Divinity. 23 to 25

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

ভদ্মধ্যে তর্বরত্ব নামে কোনও একটি পতিত ধিনি বহুতর ধন বন্ধ পরিত্যাগ করিয়া যে রাত্তর ধারা বর্গ, মর্ত্যা, গাতাল, এই ত্রিলোকের ফীবের সর্ববিধার পাপা নাশ হয় সেই সকল পরম রন্ধ বন্ধপ ধর্মণায়ের ব্যাখ্যা করিয়া সেই সকল বন্ধই ভূষণ বন্ধপ ধারণ করিয়াকেন। ২৩

তিনি অর্থাৎ সেই ওর্করত্ব মরপেকা উৎকৃষ্ট রত্ত অর্থাৎ ভগবত কৈ
কপ মহা রস্থ পানে সমর্থ শ্রীবানর্কা দেবকে দেবিয়া এবং পরীকা
করিয়া বলিয়াছিলেন। বভলি কোনও ব্যক্তির পরম পুরুষার্থ রপ
মহারস্থ লান্দের ইচ্ছা পাকে তবে কাল বিদ্যা না করিয়া এই
ঠাকুর শ্রীরাম্কুক দেবের ল গা প্রাহন। ২৪

अन्तानीनावां ६वं छ:

আনি পৃথিনীর বহু তীর্থ দেবিয়াছি এবং সেই সেই তীর্থে উত্তন সাধু সকল বিজনান আছেন। কিন্তু সেই সকল সাধু সমূহের মধ্যে এইরূপ সাধু একটিও দেবি নাই যাহাতে এইরূপ সাক্ষাও ভগবানের অরুপ বিজ্ঞান আছে। ২৫

योदिष्णेकार गुरोगुँ कर्ता विनोवय
तत् परिवद्य सकरन्दनुतीससायः ।
लाभोसङ्गनिति यतः गरणगतीऽस्मि
भो दिष्येकार विभूषण देहिसतिः ॥ २६
मृत्वेवः श्रीरामकानः तर्करस्नीगतसदाः
यहायः भारतीयाना विदुषां चचुरादिगत् ॥ २०
पृष्ठवेवोजगतावयं गगधरः विन्धायदाना दिवि
तदद्यीवष्यां प्रयोगतिषये विस्पां महापणिकतः ।
मानाभी विदितः मुगो गगभर स्वर्णे चुड्नाति
साद्भाषायवषायनत् मृतिकटः गत्या तदा ठाकुरः ॥ २८
तवतंन कतानावः प्रदशन् परिकतः मुनः ।
भगत्तिः कवासयाः कवास्मानिददद् तः ॥ २८
यष्ट्नोकष्यतः प्रशं गास्म स्वर्ण्या पुरः मरः ।
ति सः प्रणाविमाविति वष्टणः गिराग न्दाः ।

चन्तालोलायां ४र्घ थः

India. Another great pandit named Shashadhar was a famous speaker and his speech was as soft and pleasing as the light and lustre of the moon. Thakur went to hear his speech. At the end of his speech Thakur asked him, "Do you deliver your speech with the grace of the Goddess. You are gaining name and fame by pleasing your learned audience with your speech. 26 to 30.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

এই দক্ষিণেশ্বরে গুজর গুজর দেখিয়া এবং পাদগদ্ধের সৌরভ পাইয়া আজ আমার জীবনের একটি মহান বস্তু লাভ হইল। যাহাতে আমি ইর্হার দর্শন পাহয়াছি। অতএব আমি এই পুরুষোত্তমের নিকট প্রর্থনা করি আমাকে ভতিলানে কৃতার্থ করণ। ২৬

ভারত বিধ্যাত পরন পুজনীয় তর্করত্ব মহাদার শ্রীরামর্ক্ষ দেবকে তার করিয়া অত্যানে গমন করিয়াছিলেন এবং বে তর্করত্বের উপদেশে ভারতীয় পণ্ডিতগণের জান দান করেন। ২৭

বে শপধৰ নিৰ্মাণ আকাশে অবস্থান কৰিয়া ক্ৰিয় কিব কিবণানে ভগতের পৃথনীয় হইহাছেন। তজ্ঞপ দিনি বাক্পটুতার বা বক্তৃতা দ্বারা সাধারণের অস্তঃকরণে আনন্দ দান করেন এবং যে পত্তিত সম্পর নামে বিখ্যাত এবং যিনি ভায় শাল্পে চূড়ামণি উপাধি পাইরাছেন।

নামে বিখ্যাত তথা যোন ভাল শাস্তে চূড়ানাণ ভপানি পৰিচাছেন। সেই শশ্বত তুৰ্ক চূড়ানগির বক্তৃতা ভানিবার হাফ তাঁহার নিকটে বাইলা ঠাকুর সেই চূড়ানণির সহিত আ্লাণ করিলা জিল্ঞাসা করিলা ছিলেন আ্লানি কি হুপান্ধীয় কিছু সুপাকণা লাভ করিলা এইকল বক্তুতা বিভেছেন। ২৮/২১

अन्तरबोनायां ४व घः

বেহেতু শাস্ত্র ব্যাখ্যা করিয়া পোকরন্ধন কার্য্য করিতেছ এবং ইহা দ্বারা শান্তি পাইতেছ ত ! নিক্ষিত লোক সকল আপনাকে খুব বড় প্রত্তিত্র বিল্লা প্রশংসা করিতেহেন। ৩০

प्रमा सन्ति विग्रियेण भवन्तं वहु परिख्ताः।
जगदम्या क्षपविन्दु मनस्था चिद्दद्यिति ॥ ३१
न तेन वास्त्रायि भवेदत्यस्यभूपकारकः।
वामृता च भवेदायां स्व चित्वारक्रियाः॥ २
दरमुका योग्रायध्य तर्वचूड्यामणि मसुः।
गतः स्वसास्यः तस्य चान मभूततः॥ ३३
जाशोद्यादानस्य धान्ति विजयो पर्वितो महान्।
श्रीविग्रावानस्यामा वेदान्ते परिनिद्धतः। ॥ ३६
वेदान्ताय्यापनकारो वाङ्ग काल समिन्यतः।
स्वासी व्यात्रित्यो प्राच्यामितः।
स्वासी व्यात्रित्यो प्राच्यामितः।
स्वासी व्यात्रामित्यो स्वात्रितः व्यस्त्रास्य

"But atl your eloquence will bring no good to any body if you have no grace of God." At these words Shashadhar Tarkachuramoni came to his senses and felt himself blessed. In the City of Benaras there was a famous pandit named Bishuddhananda who had many students. One of his students was Kalibar Vedantabagish who was a Bengalee bramhin. 31 to 36,

श्रीश्रीरामक्षणभागवतम्

৫०२

अन्तारलीलाया ४र्थ अ:

বঙ্গানুবাদ :---

যদি জগদযার করণা লাভ না করিয়া তহু বক্তাদাও তবে ভাহাতে কিছুমাত্রও কাহারও উপকার হইবে না। ৩১

কেবপমাত্র ভোমার চীৎকরাই সার হইবে। বকুভার ফল কিছু
মাত্র হবৈব না। ঠাকুর এই কথা চূচামণিকে বলিষা সভানে প্রাথান করিলে পর ঠাকুরের সেই উপদেশেই চূড়ামণি পান্তিতের ওক্সান প্রবাহ ক্ষান্ত হাজ হইয়াছিল। ৩২/৩০

ৰাৱাণনীধামে বেলান্ত দুৰ্শনে ঐকান্তিক অনুবক্ত বিশুদ্ধানন্দ নামে একটি পুৰ লাপনিক বড় পণ্ডিত ছিলেন। ডিনি বহু হাত্ৰহুক্ত বেলান্ত দুৰ্শনেক অধ্যাপনায় বড় শাল্লাফুলীলন কামী অভ্যন্ত নিষ্ঠাবান্ অক্ষান্তভাৱী সন্নানী ছিলেন। ৩৪ ৩৫

সেইকাশীনাসী সন্মাসী পণ্ডিত বিশুকানন্দ সরস্বতীর অভিশর বুজিমানুষাঙালী আলগ কালীবরবেদান্তবাদীশ নামে একটি পণ্ডিত চাত্র ছিলেব। ৩৬

> विन्त्रज्ञ स्वस भाषां व्याख्यातं बहुभावया । स दिस्पिकर पागव्य स्थं भगका सह । ३० ग्रासालावात् परसोक्ष पेदान्तवागीगिन हि । बहुपुख्यवेत्राचा श्रीरामक्षणा दर्गनः ॥ ३८ स्वतं तस्त्र समाधानयास्त्र गायतः ॥ १८ कर्त्त ग्रहोमि क्षप्या पेदसूत्तं महाकनः । सन्योऽस्मि ह्रत्जकोऽस्मि सस्त्र लोवनः सम ॥ ४०

दन्तासीसायां धर्य दः

एवसुक्का भगवतः पादरेणन मयद्य सः । गत्तो वेदान्त वागीमी दृशस्य यीग वेभवः ॥ ४१ विद्यासासर संज्ञजीगुणवर्ता ये हो सहापख्तित स्त दृष्टुं, गत वानसीस्थततुः योरासक्तयो हरिः । दृष्ट्वातः ससुवाच सागरसङ्घो कालोगतः सुल्लके खातेऽस्मित्रधुन।ग्रागधसन्तिले सम्मित्रितः सागरे ॥ ४१

He explained Vedanta Philosophy in Bengali. Once he came to Dakshineswar and had a discussion with Sri Ramakrishna on the most complicated points of philosophy. Sri Ramakrishna unknotted the points very easily in a very simple language. Pandit Kalibar was astound with wonder at the profound knowledge and wisdom of Sri Ramakrishna. One day Sri Ramakrishna called upon the famous Pandit Iswarchandra Vidyasagar at his residence. As he saw Vidyasagar, he said, "So long I had been in a narrow canal. Now I find myself in the sea." 37 to 42.

বসাত্বাদ:--

चन्तानीलायां ४र्घ चः

ফলে ভগবান প্রীরামকৃষ্ণ দেবের দর্শনলাভ করিলাম থাবার ফলে আর্থ্য পাত্রের অভ্যন্ত জটিল বিষয়েরও এট মহাপুরুষ ভগবান প্রীরামকৃষ্ণ দেবের সাধারণ ভাষায় মীমানো গুনিয়াধঞ্চ হইমাম কৃতার্থ হইলাম। আল আমার জীবন সফল হইল। এইকথা বলিয়া ভগবান প্রীরামকৃষ্ণ দেবের ঘোগদক্তি দেখিয়া পদধুদী গ্রহণ পূর্বক পণ্ডিড বেদান্তবাদীশ অভ্যন্ত গমন করিয়াছিলেন। ৩৭/৮৮ ৩১৪০-৪১

সংক্ষিত্রন সদগুণ বিভূষিত জগবিধ্যাত নহাপণ্ডিত এইবৃক্ত ইখনচক্র বিভাসাগ্যর মহাশহ্রেক পেশিবার চক্র আনন্দখন বিত্রাহ ভগবান এইবারকৃষ্ণদেব তাঁহার গৃহে ঘাইছা বিভাসাগ্য মহাশহকে পেশিছা বিভাগাছিলেন। আন্তর্গাের বিষয় এই যে এতকাল আনি শালে বা ভারাগ্য হিলাম। আন্ধ আনি অগাব জলের আধার সাগরে আদিলা মিলিত হইয়াছি। অত্তরৰ সম্প্রতি আনার আনন্দের সীমানাই। ৪১

> न्नुलीवांच स सागरः स सवन' पोलाजल' योखि संभ्यायान्तिमतः स्थामपरमा' गच्छाधुनासस्म । श्रीविद्याम्बुधिभाषय' स भगवांष्ट्रलाव्दन्तं तदा ना विद्यासस्प्रिमेवांस्वयि कथ' चार' सन् सम्भयेत् । ६१ पीयुष सागरनिभ' पग्नामि दिव्यक्षपुषा । भवना' वस्थादेव्याः पूर्वानन्दकर' सतः । ४४ दन्तान्तरावि चादार्थ विद्यारो सुख गस्वदे ॥ ४४ तदस्नोन्न दिलार्थ्य विद्यारो सुख गस्वदे ॥ ४४ तहस्नोन्न दालार्थ्य विद्यारो सामारः ॥ ४६

अन्तानीसायां ४र्घ अः

तदर्थमेव जगति सुप्रतिष्ठा मता तव । तती विद्यो सागरेणा प्युक्तस्तत् सम्प्रवेत् कर्यं ॥ ४०

At this Vidyasagar sharply replied, "Oh respectable Sir, the taste of salt water of the sea will bring no satisfaction to you and so you shall have to go back to your place with great disappointment." In reply Sri Ramakrishna said. "You are not the sea of natural water, so how can salt water exist there. In my intellectual eye I find you to be the sea of milk, as you are a child of joy of our mother Earth. The tasks of an elephant are for show only but the teeth which are used for eating remain inside and are not seen. Likewise all your outward knowledge and learning are for the good of others but inwardly you are a sea of devotion to Gcd. That is why your reputation has become firmly established in the world." Vidysagar said, "How is it?" 43 to 47.

বঙ্গান্তবাদঃ—

বিভাসাগর মহাশয় পরমহংস ঠাকুরের এইরূপ কথা শুনিয়া বলিয়াছিলেন। হে সভ্জনগ্রেগণা মহাশুক্ষ সম্প্রতি সাগরের নোনা জল খাটয়া অসন্তটি হইয়া এই হান হইতে সর্বেনিজন নিজ ভবনে গমন কর্মণ। বিভাসাগরের কথা শুনিয়া ঠাকুর বলিয়াছিলেন। তৃমি ও প্রাকৃত জলের সমুখ্য নয় অতথ্যব ভোমাতে কার জল কি স্বাধ্ব হয়। ৪০

अन्त्यंतीसाया हर्य अः

আমি ভোমাকে দিব্য চক্ষ্মারা পৃথিবীর পূর্ণানন্দ দাতা পুত্র অমতের সাগরের মড দেখিতেছি। ৪৪

হাতির বাহিরে ছইটি নিড শোভার ষ্ণয় থাকে কিন্তু অফ সকল দস্ত থাইবার জ্বন্দ মুখের ভিতর থাকে। ৪৫

মেইরূপ বাহিরে ভোমার সাধাণের উপকারার্থে বিভার প্রভাব প্রকাশিত ইইভেছে। কিন্তু ভোমার ভিতরে অগাধ ভগবন্তকি আছে ভক্তজ্ঞই ভোমার জগতে খুব বত প্রতিষ্ঠা হইরাছে।

ডংপরে বিভাষাগর মহাশয় বলিয়াছিলেন ইহা কি প্রকারে সত্তব হয় * ৪১/৪৭

तमुवाच ठाकुरस्तु रेषडास्य पुरः सस्म ।

पटोल मानुक वापि सिडं कोमनतां वर्जत् ॥ ४८

श्वतीव कोमल त्वान्तु पर्यामि झान भागर ।
ततस्तकां हिनिष्कस्य ठाजुरः गिव्यसुक्तवान् ॥ ४८
पुरुपोत्यः महाव्यागो विद्यासागर नामकः ।
दर्यायता निजः टेश्सुवाच परमायं विद्या ॥ ४०
कर्मायत्यस्य संयोगाहिवादानस्य कर्मावः ।
नष्ट सम्भावनायैवानिन सिक्त रूपेचिता ॥ ४१
वह्नां जन्मनामन्ते सागरी सिक्त मेयति ।

पव सुक्ता सिव्यः स प्राप्तवाधिक मन्दिरः ॥ ५२

अन्य कः सिद्युद्योवदेमानाधिवस्ति ।

समापिष्ठतद्वरीण विद्यातः पिछतो महान् ॥ ५२

Thakur said with a smile, "When boiled, hard vegetables like potato etc. become soft. By

चन्त्रजीलायां धर्य यः

virtue of your vast knowledge I find you to be extremely soft." On his way back Thakur told his disciple that Vidyasagar was a great charitable person. "He has however, avoided contact with me who have renounced the world because freedom from all earthly bondages may impair his activities towards advancement of knowledge and learning. He will attein solvation after many births," There was a famous pandit who was the king's scholar in the Court of the Maharaja of Burdwan, 48 to 53.

বঙ্গানুবাদ :—

এই কথা শুনিয়া ঠাকুর একটু হাদ্য করিয়া বলিয়াছিলেন দেগুন মহাশার আদু বা পটোল বভাবতাই কঠিন বা শক্ত কিন্তু দেই ছটিকে বনি সিক্ত করা হয় তবে অতিশয় কোমল হয়। সেইকপ দোমার ভিতরে জ্ঞানের প্রভাব বিশেষ ভাবে বিভ্নমান আছে। অভ্যাব তোমাকে অতিশয় কোমল ভাবেই দেখিতেছি। এই ক্থা বলিয়া ঠাকুর বিভাসাগর মহাশমের গৃহ ইইতে বাহিরে আদিয়া শিলাকে বলিয়াছিলেন। ৪৮৪৯

এই বিভাগাগর মহাশন্ত মহা তাগী পুরুষ এই কথা বলিয়া শিক্সকে নিজ দেংটিকে দেখাইয়া বলিয়াছিলেন। কর্ম শৃদ্ধ আমি আমার সহিত মিলিত হইলে বিভাগাগরের বিভাগান কর্ম নট হইবে এইরূপ মনে করিয়া আমার নিকট হইতে মুক্তি লইল না। বহু জলের পর বিভাগাগর মুক্তি লাভ করিবে। এই কথা বলিতে বলিতে ঠাকুর গঞ্বটা গৃহে আসিয়াছিলেন। ৫০৫১।৫২ ची यीरातसङ्ख्यामागवम्

602

अन्तानोनाया' धर्य प्रः

ঠারুবের অন্ত্র্মি কামার পুরুরে অবস্থান কাদীন আর একটি সিচ্চপুক্ষ মহাপথিত ইহার নাম পদ্মলোচন ইনি বর্দ্ধননের মহারাদার সভা পণ্ডিত বশতঃ বঙ্গদেশের সর্ব্দ্রে বিখ্যাত ছিলেন ইহার আর্র্ডি অতি কুন্দর স্বভাব মতি নির্মানসর্বাধা শাস্ত ভাব শাস্ত্র চর্চ্চায় পরমান নিন্দ্রত হইছেন। ,৫০৪৪

भीवमानोषनः गुरुसभावोऽव्यतिस्वस्यः ।
नीयभावः कदाप्रयं गास्तानन्यं न नन्तिः ॥ ४४
अनेनेन मिटदेव दपाप्तां मुद्दास्ताः ।
पूर्वं गास्त्र विचारस्य समुखं चानितः । यदं ॥ ४५
मवत्तिः ॥ भागां वैद्याप्त्र समुखं चानितः । यदं ॥ ४५
मवत्तिः समायां वैद्यापामविद्याः । ४५
मवत्तिः समायां वैद्यापामविद्याः । ४५
मवत्तिः समायां स्वयापित्र ठाजुरस्तदः । ४०
मवत्र्य पश्चित सात्र ठाजुरस्तदः । ४०
मवत्र्य पश्चित सात्र । सम्बद्धाप्त । ४५
ममेट वद्या विद्याप्त । स्वयापि च ।
यत्रोऽनेन मुदिमातः स्वटदेवस्त्रते मम ॥ ४८
मतिष्यायमात्रास्य सात्र स्वप्तित्रीक्षम्तान् ।
हृष्योनस्य पत्रीभीमान् नामहण्यस्यस्य ॥ ४६

This pandit Padmalochana, was very gentle, honest and agreeable by nature and loved study and teaching of shastras. He was given a boon that he would surely defeat his opponents in a

त्रोगै रामक्षणामागवतम्

शन्तानीनाया' धर्य शस्य

debate if he had washed his face before the commencement of the debate. Accordingly he was always the winner. When Thakur came to know that the pandit was coming to hold a discussion with him, he kept all the pots empty and waited to have the fun. On entering the room of Thakur, the pandit became surprised to find all the pots empty. He wondered how the secret of his success which was not known even to his wife could not be known to Thakur. So he felt himself defeated and left the place with all humility and respect to Thakur. 54 to 60,

বঙ্গানুবাদ :--

এই প্তি ইন্টাদ্ৰেৰ নিষ্ট ইটাত এইজণভাবে এখটি বর পাইয়াছিলেন ৰে জুমি পণ্ডিতবর্গের সহিত শান্ত বিচারের পূর্বের যদি নিজের মুব্যপ্তদা বিদ্যোত করিছা সভাখলে যাও তবে জুমি সভাখ সকল পণ্ডিতকে প্রালয় করিতে পারিবে। অতএব এই প্রালোচন প্তিত পূর্বোক্তরূপে সর্বসভাব জ্বী ইটাতেন। ৫৫৫৬

ঠাকুর পল্লগোচন গতিও আমার গৃহে আদিতেছেন জানিয়া গাজু বটা কলমী প্রভৃতি যাবধীয় অসপাত্র ছল শূন করিয়া আনন্দ মনে অবস্থান করিতেছিলেন। এমত সময়ে পল্লগোচন পণ্ডিত ভগবান শুরামকুদেবের গৃহে প্রবেশ করিয়া জল পাত্র সকল শূন্য দেখিয়া আভিশন্ত আশ্চর্যাধিত হবৈয়াকিল। ৫৭.৫৮

चलानोनायो धर्य चः

এবং ভাবিচাভিদেন আমার ইন্টাংবতার প্রদৃত বহ আমার গত্নী পর্বায়ত ভাবেন না অভ্যার হো কারণেই ব্যাক ইনি বরন আনিচাহেন অভ্যার আমার নিশ্চিত চাপে ইবাই বাবলা ব্রথেছে বে ইনিই আমার ব্রথিক। ৫১

তৎপরে সেই মধাপতিত ঠারুবরে ইন্টাস্বতা লানে কর ক্ষতি করিবা ঠারুবের অনুতার লাভে কৃতার্থ বইবা নিম পুরু বাইলা-ছিলেন। ৩০

रादे दलान द्वाला पान मौरोति परिवाः।
सन्य पेतना पृद्योविषयाती देव महिताः १ ६१
योदुर्गमध्यं नकामे द्वालां भव मुल्दीं।
सन्य तां पृत्रपातास भति पूर्णं दिनक्षयं ॥ ६२
छपत्रा कारद्वाला चयत्रा योग महितः।
हित्ता येन केनावि वामेक्दतमे रवयः ॥ ६२
प्रण्यान्य काठराणित्र पृत्या होम चकार मः।
किन्तु महाननाः स्व कोदर्ग नवाभवतः ६४
परिवार पर्यदे तथा जान गर्यमसूर्त्तं एकः।
परिवार पर्यदे तथा जान गर्यमसूर्त्तं एकः।
परिवार वासायां वे स्व दश्य समुणाविम्या।
तदा परिवार वासायां वे स्व दश्य समुणाविम्या।
तदा परिवार वालां स्वकृत्यः समुणाविम्या।

In the village of Indas near Kamarpukur there was a pandit named Gouri who was famous for charms and spiritual power. He used to worship his own wife as Goddess Durga for three days

अन्तानीलायां ४ये पः

during Durga Puja Festival He also could hold burning wood on his palm without being afflicted by fire. When he would take his seat with the loud shout of "Hare Re Re," in the assembly of pandits all would tremble with fear. 61 to 66.

বঙ্গান্মবাদ :—

ষাঢ় দেশে অর্থাৎ কামার পুক্রের অনতি দূরে ইন্দাস গ্রামে গৌরীপত্তিত নামে দৈবশক্তিতে মন্ত্রসিদ্ধ বিধ্যাত হুপণ্ডিত বাস করিতেন। ৬১

এই গৌরীপণ্ডিত ৺শারদীয়া হুর্গা পূজার সময় সপ্তমী অফীমী ও নবমী ডিথিতে নিজ পত্নীকে হুর্গা ভাবিয়া পূজা করিতেন। ৬২

ভাগদ্বার কুলার অথবা যোগশক্তি বশতঃ কিয়া বে কোনও হোগ শক্তিতেই হোল নিজ বাম হততে লাঠরাশি ধারণ পূর্বক সেই সুকল কাঠ প্রস্থাপিত করিয়া হৃত দিয়া যুগাশার্ম্ম হোম করিতেন।

আশ্চর্যোর বিষয় এই যে তথাপি তাঁহাব হস্ত সেই অগ্নিতে দক্ষ হইত না। ৬০/৬৪

এবং এই গৌদ্বীপণ্ডিত পণ্ডিতগণের সভায় জান গণেশের মুর্ত্তি ধারণ করিয়া হারে রে রে এই শব্দটি উচ্চারণ উচ্চােখনে বলিতে বলিতে সভায় বনিশে সেই সময় পণ্ডিতবর্গের হৃংবঞ্প উপস্থিত ছইত। ৩২০৬৬

> चतोऽस्यैव लघम्तम सभायां भवति भुव'। एव' सर्जे सभायां स योष्ठ सम्मान माप्तवान् ॥ ६०

चन्यलीनायां धर्य चः

सोरय' योरामक्षयास्य तद्र्यण यदा विगत् ।
ग्रह्म' तसादिवि स्वीस्तर' क्रत्या यतोखरः ॥ ६८
पिन्डत स्कथसादद्य सुक्षपं क्रत्या यतोखरः ॥ ६८
मत्वा स्त्रीपी द्राम कृष्य' विद्यायत' मजानन'
गलतन्त्री भरदास साइङ्कः प्रिययत्यत' ॥ ००
नमी विद्यविनाग्राय नमी मङ्गक्ष' देति ।
नमी भगवते तुम्बं गणाधियत्ये नमः ॥ ००
पाग्राङ्कः ग्रीकल्पन्ताविषान'
दश्त समुख्यास्त्र नाह्य साहिक्षः
साहिष्येत साह नाह्य मीनि
सारीज्यकोष्ट्रस्त सुख्येष्ठमाद्यः ॥ ०२

Hence, he had always the undisputed superiority in every meeting and would win the highest honour. But when he entered the room of Thakur with his loud shout, Thakur pressed his shoulders with a more louder shout. By the touch of Thakur, Pandit Gouri felt that Thakur was none but his own presiding deity, Gajanan. So he fell at the feet of Thakur and prayed, "Oh lord, I bow down to you who relieve us of all our difficulties and give us all happiness."

चन्त्रांसीसाथां हर्यं पास्त्र

অন্তএৰ সৰুল সভাতেই গোৱী পলিতের ম্বয়পাভ হইন্ত। এই ় রূপভাবে তিনি সর্বব্র সর্বব্যোঠ সুম্মান লাভ কবিতেন। ভিণ

কিন্তু গোঁরী পতিও বেদনয়ে ঠাকুরের গৃহে জানগণেশের মূর্তি ধারন করিব। প্রবেশ করিয়া ছিপেন সেই দমরে-ঠাকুর পাঞ্চিতর অপেকা আরও উচ্চৈমেরে ধারে বে বে ধানি করিয়া পতিতের ক্ষম্ভে আরোহন পূর্বক পতিতকে কপা করিবছিলেন। ৬৮

এইরপভাবে ঠাকুরের অধ্বাহে এবং তাহার স্পৃশনীতো ঠাকুরকে সাক্ষাং ইউদেব অরপ গণপতি জানিত্র। গলদেশে বত্তের সহিত অঞ্চাবহক করিয়া সাউট্যে প্রধান পূর্বক এইরভাবে তব করিছা-ছিলেন। ৬৯।৭০

হে সর্বনসংলের আধার বিশ্ববিনাশন গণাধিপতি আপনাকে পুনঃ পুনর্ববার নমস্বার করি। ৭১

হে ভগৰান ঐরানক্ষা দেব আপনিই পাশ অঙ্কুশ কল্পতা ও একটি গলস্তা ধারণ পূর্বক বিয়াজিত আছেন। এবং আপনার শিরোদেশে বাবদীয় সাধন ফলের বীন্ধ বারা পরিপুরিত রক্তর্ম বিশ্রহ ত্রিনহন মন্তকে নবোদিত চন্দ্র, হারাদি ভূষণে বিভূষিত জ্যোতির্মায় হতিমুখ আপনি আধাতে হলা করন। ৭২

> नमी भगवते तुष्य धद वैद्याय येथते । जीवामामनुक्तमार्थ जातोऽहि दृष्टियोतले । ०३ स्तुले व श्रीरामकत्त्वा भावता गतान्दारा तिता । जमाम स्वज्ञियाचीः शीतीरी पविञ्जोस्ट ॥ ०४ पियडतामी गुणवता जासूना समरेतला । सम्बेदायोव सम्बिर समझक्त स्वयः इति । ०४ ।

ः चन्त्रस्तिम्। यां धर्यः च यातितेषाः क्लंगायं तत्तद्गेष्टे सष्टामति । - यदिनविधिता जन साकुर पुरिएक्दिति ॥ ०६ भविद्यं जनस्य हम्माचित गति जय । गुरुवेद भोषणनास्य ठाकुर स्त्रमुयाचङ् ॥ ०० भोवत्य यस्याद्ति सुणी विश्वतः स गुणी मृतः । चतत्त्व्, ग्राम्ब वाक्षत्तु ज्याषु प्रव यथीदितम् ॥ ००

Thus, after paying oil homage to Thakur, Pandit Gouri left the place with his followers. Thakur used to go to visit all talented persons. If somebody would protest against such visits and say that for prestige's sake Thakur should not coll at any body's house without invitation, Thakur would reply that men of lasting qualities and virtues were always honoured. 73 to 74

বঙ্গান্তবাদ :---

হে বেল গোচৰ ভগৰান জগৎ কঠা আপৰাকে নমস্বার কৰি। আপনি জীৰ সকলের উদ্ধারের জন্য পৃথিবীতে অবতীর্ণ হইবাছেন। এইজপ ভাবে গদগদ বাকে। ভগৰান প্রীরাম্কৃক্ষ দেবকে তব করিয়া শিশুবর্গের সহিত গৌরী পুঞ্জিত নিজ্ঞ গ্রহে গমন করিয়াছিলেন।

দ প্র প্রতিষ্ঠান কর্মান প্রতিষ্ঠান বিষয় কর্মান বিষয় ক্রাম বিষয় কর্মান বিষয় কর্মান বিষয় কর্মান বিষয় কর্মান বিষয় ক্

এখনা যদি কোন বিশ্ব বা স্থাপীয় ঠাবুৰকে কহিতেন যে আগনাৰ মত লোভ এক্লভাবে অনাস্থত হইয়া অন্যের গৃহৰ

- चन्त्रासीसायां धर्म चः

করা আমাদেব কেমন মনে হয়। এইরূপ কুথা শুনিয়া ঠাকুর বলিতেন।

দেশ হে বাণু বার প্রচুর সদ্তণ আহে তাহাকে গুণী বলে।

এ বিষয়ে শাল্লবাক্য বাহ। আছে তাহা ব্লছি শোন। ৭৮

सुज्ञा हि सपया रज्ञा लवा मुख्यान सुज्ञ्या ।
भवित् परगुषपाडी महीयानिय नितरः ॥ '८८
प्रतोद्ध' सञ्जनगुषान् यहीत्। व्ययतां गतः ।
'तरसान्सहर्षि देवे॰द्र,क्षेत्रय मातरादयः ॥ ८०
पतिवां कीद्दमहास्ति गुणरतः तदाधितः ॥ ८०
पतिवां कीदमहास्ति गुणरतः तदाधितः ॥ ८०,
'चतः सत्वष्ठनाभाय मानवियत्तां सदा ।
'सत् सह्य निता कोदिय मात्रयः नामि विन्दितः ॥ ८०,
आज्ञाः श्रीभगवता भक्त सृद्धियवेषदः ।
सन्य कृति देविया सानुष्यानाः स्वामस्ताः ॥ ८०,
'विद्यास्यस्तिवागः विवस्ताः गुद्यः स्विधीश्यक्ताः ॥ ८०,
'विद्यास्यस्त्रयेषु वैश्वयः गुद्यः स्विधीश्यकाः ॥ ८०,

He also said, "Pearl can take in the red complexion of labs flower but the latter cannot imbibe the whiteness of the former. It is only the great man who can appreciate the virtues of others. I am eager to appreciate the talents of talented men. It is why I go to see such great personalities as Maharshi Debendra Nath, Keshab Vidyasagar and others. Without good companion-

चन्ताजीलायां धर्य चः

সর্প সমুহ দিত্র চারণ গুরুষণ ও বিভাগরাদি এবং মাসুবের মধ্যে বর্মা বিদিন ধর্ম্ম বাাধ আবাণ পত্নীগণ রাজসিক বা তামসিক প্রের্ডি সম্পন্ধ জড়ি নীচ জাতি কহিবাস প্রভৃতি চর্মাকারগণ দেই সেই মুগে ঘটা বা করাধুর পূত্রগণ হব পর্বা বিলিয়াল বাণরাজময় দানব হাঞীব হন্দ্র্মান যাখ কুলা গোপীগণ ইহাদের মধ্যে একটি ও বেদ বা বেদান্ত শাল পড়েন নি বা গুরু কুলে বাসও করেননি এবং বার ত্রভ ওপজার কিছু মাত্র অনুষ্ঠান না করিয়। কেবদমাত্র আমার সম্প্রধানই আমারে পাইছাছেন। এইজ্বশ্রাবে সংস্কৃত্ব মহিমা শাল্লে বিদ্যাত্রে । ৮০৮৪।৮৫।৮৬।৮৭।৮৮৮

रक स्तारः प्रक्रतय स्वरिस्य स्वरिस्स् युरी युरी।
वश्र्वीसत् पर प्राप्ता स्त्वाष्ट्र कायाधवादयः ॥ ८५
ह्यप्रदेखा वत्विर्वानीसययाव विभीषणः।
सुवीवीहतुसान् करचीगणीग्रधो विषक्षपणः । ८६
व्याधः कुञ्जा संजीगीप्योधेक पत्यस्तवा एवरे।
तनाधाताः त्रतिवणः नोपावीत सृष्ट्रताः। ॥ ८०
स्वतास्ता तपस्रो सत्पष्टान्यसम्प्रापाताः।
पव सत्पृह्मपिद्माग्रम्भास्य तिष्ट्रितः। ८८
सत्तः त्रप्ता स्वर्षाः स्वर्धाः । ८८
सत्तः त्रप्ता स्वर्धाः स्वर्धाः । ८८
स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः।
पव सत्पृह्मपिद्माग्रम्भास्य तिष्ट्रितः। ८८
सार्वाः नचण्यस्य सार्धोः स्वर्धाः ।
पव स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः।
स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः।
स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः स्वर्धाः ।

Twastra, Kayadhu Brisaparba, Bali, Bana, Maya Vibhishana, Sugrib, Hanumana, Riksha, Gaja,

अन्तानीलायां ध्ये भी

Gridhra, Kubja, woman of Erejadham and others who had not studied the Vedas, nor acquired any merit; through austerily or penance attained salvation by the virtue of their companionship with me only. Such is the fruit of good companionship. Now I tell you the virtues of a holy man. He who never feels himself clated by honour, nor gets angry when insulted, nor utters harsh words in anger is a good or holy man. 85 to 90

ৰঙ্গানুবাদ :---

ইহার পর ডোমাদিগকে সাধু বা সক্তানের লক্ষণ বলিতেছি শোন। বাহা শুনিলে সংসার যাওনা সমূলে বিনাশ হয়। ৮৮৯

বাঁহাকে সন্মান করিলেও আনন্দিত হন না। অপনান করিলেও ক্রোধ করেন না বা ক্রন্ত ইইয়া কথনও কঠিন কটিন কথা, বলেন না।

ইহাই সর্ব্বোত্তম সাধুর লক্ষণ। ১৯০ নি স্থানার নাজনিকালি নাম নাম

पालान पोइतिलापि साधः सुख्यते पर । हाद्युवायितान होनो दुःखव सहते ख्या ॥ ८१ यत् पृलायां भवेत् पृल्लोह्ट्यान यमद्यु न । पापु सः स्थान नाम किमाने साध्यत्यः॥ ॥ ८२ साधना इत्यो व्याची वाचीवीनः सनातनाः। कामस्याति कामीनि यतः साध्यत्यः॥ ८२ जतो दुःखकसत्यव्यवस्यात्वस्य स्वाद्याः॥ ८२ सन्ता दुःखकसत्यव्यवस्य साधकनेत वृद्धिमान्। सन्ता प्रवास्त्र चिक्रस्तिमनोध्यसक्रमुक्तिमः॥ ॥ ८४

हर पूर्व शामाना । जार किर्मा विश्व की वीरामक व्यासी मार्ग की है।

अमानीनार्धा ध्ये अः

षारमङ्ख्यां संहितायां चरव्येजीनीयांचतुंची प्रधाये श्रीसारदा देखा, स्वासि सान्त्रिध्यज्ञास स्वया विद्यासागरादि वहु पण्डितेवार्ता सन्-सङ्गोददेसय वर्षित: p च: ४ च: १

He troubles himself to bring pleasure to others, just as a tree suffers to do good to its parasite creepers. A mon becomes respectable, immortal and free from all sin by virtue of good companionship. Therefore, all wise men avoid bad companions and accompany the good. 91 to 94

Here ends the fourth chapter of Antyaliia of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramandra Sunder Bhaktitirtha. चन्तालीलायाः पञ्चमीऽध्यायः । श्रः ५ ।

वदन्ति चेव' यहवी विचचणाः
वीरांमकत्यस्य न चास्ति धिचणम्।
वीरे पुराणि खलु तन्त्व मन्त्रयो
स्तर्य मित्रवर्षितं मयोष्यते ॥ १
कनी न ते थे जगतां परंगुवः
पुराग्रया थे विचरण मानिनः।
विदन्तितः वेद एरा ग्वागः यतः
पकामिता कोकाहिताये मेव सा ॥ २
यदं प्रविचाः सर मानशद्यो
यवस्वस्वद्वया मचरन्ति कमीस्।
स्पर विचानवना हि संस्कृतां
साचा न विन्दिन्ति वदन्ति सातालाः॥ ॥

It was said by some pandits that Sri Rama-krishna was not conversant with the Vedas, the Puranas and the Tantras etc. It was not correct. Those who are fond of earthly pleasure cannot know God from whom the Vedas, the Puranas etc. have emanated for the well-lare of humanity. They are void of intellect who can say that the Divinity whose a particle of intelligence can enimate the world to move and work is ignerant of Sanskrit language. I to 3

चन्त्रज्ञीलायां ५म अः

অধ্যায়ে ঠাকুরের পুরাণাদিতে কিরুপ জ্ঞান ছিল ভাষা বলা ইইতেছে। ১

এই ≱লি মুগে দ্বিত অন্তঃকরণ যে সকল বাস্তি কেবলমাত রাফ বিষয় সকলকে অর্থাৎ অব্ চন্দন ও বনিতাদি ভোগা বস্ত সকলকেই অতি প্রিয় বলিহা মনে করেন। তাঁহাহা ভগগন হইটে তগতের মল্লের জ্ঞাই বেদ পুরাণাদি প্রকাশিত হইটাছে সেই পরন গুরু প্রশেষর ভগগনকে জানিতে পারেনা। ২

এর: ভগবানের অতি সুক্ষা চৈতেয়াংশ বিদ্ধ হইয়া জীবগণ বৃদ্ধিবৃত্তি লাভ করত: কর্মা করিতে সমর্থ হইতেছেন; সেই বিজ্ঞান ঘন অক্ষপ ভগবান শংকৃত বাক্য জানেন না এইক্ষপ থাকা পাগলেয়াই বলিয়া থাকে। ৩

वेजुच्दः ठाकुरोऽध्याद्यभक्त मेकान्तिन क्रचित्।
सिंद मक्त शवय्यायायरितः पटमोऽसुना ॥ ४
मक्त नोक्तः पद्यति कि. मूलं वानृक्तिरित द्याः।
ततः योठाकुरेषोक्तं मूलमेव पठरव मी ॥ ५
तत्त्वः त्याप्तायः मिन्द्रमेव पठरव मी ॥ ५
तत्त्वः त्याप्तायः मनद्येवः व्यक्तियतः।
यत्तिविद्यते पायायां भागः भेऽनित स्तिविद्यतः ॥ ६
ठाकुरकापितद् याः चरकति गास्त्र सम्प्रयः ॥ ६
विद्यद्य यास्त् पटने याकिनोस्ति सम भ्रवः। ॥ ६
विद्यद्य यास्त् पटने याकिनोस्ति सम भ्रवः।
तथापि ठाकुरस्थाचात्वद्यन मत्यमञ्जलः ॥ ६
चनोऽष्टः पठवामीदः मूलं संस्कृत मेविद्यः।
सम्पर्यासो स्विक्रायं विद्यायस्य ति विक्रियं १८

चन्रसमीलायां प्रम अ:

Once Thakur asked his favorite disciple, Baikuntha to read out the episcde depicting the life of Sabari, a holy devotee. Baikunth asked "Should I read the original in Sanskrit or its translation in Bengali?" Thakur asked him to read out the original story in Sanskrit. At this, Baikuntha thought, "I, and so also Thakur, have little knowledge in Sanskrit. However it will not be wise to disobey Thakur. So I should read out the original in Sanskrit." Thakur understood the mitted of Baikuntha. 4 to 9

বঙ্গানুবাদ :---

ঠাকুৰ একদিন প্রিয় ভক্ত হৈ কুঠনাথ সাগ্নালকে বলিয়াছিলেন। ওহে সাগ্নাল এখন দিল্প ভক্ত শ্বহীত চতিত্র পাঠ কর। সাগ্রাল বলিয়াছিলেন মূল সংস্কৃত পাঠ করিব। বাংলা অত্বাদ্ পাঠ করিব। ঠাকুর বলিয়াছিলেন তুমি মূল সংস্কৃতটিই পাঠ কর। .৫

শিল্প প্রবর্গ ঠাকুদের কথা শুনিলা মনে মনে এইরপ ভাবিরাছিলেন দেব ভাষার আমার জানে অভি কুন্ত ইবং নিশ্চিত। , অভ্যন্ত প্রবিধা সংক্ষত শাল্পে ঠাকুরেরও তক্ষপ লাঙ্কএব আমানের, উভয়েরই বে এ বিষয়ে অভি অল্প জান এবিহরে নিংসলেব। বিশ্বন্ধ সংস্কৃত এই পাতে শক্তি নাই ইহা যথার্থ সন্ধা। তথাপি ঠাকুবের আদেশ যদি পালন না কভি ভাষাতে ভাগে চইকে বা। ভাগান

অতএব আমি মূল সংস্কৃতটিই লাঠ উরি ট এইরাপ নিক্রয় করিকে অন্তর্যামী ঠাকুর অতি প্রেয় শিক্ষা ১৫বুক্টমাণিকে বলিখাছিলেন ওছে বংস আল ভৌমার নিকটে আমির লিৱীকা উলিক্ষিত ইইল। ১১১

अन्तासीसायां ५म अ:

বঙ্গানুবাদ :---

এই পরম পবিত্র রাময়ণে ভয়ত্বর অবব্য কাণ্ডে সগুচবারিশে অধ্যায়ে মহর্ষি বাদ্মকী মুনি শবরীর সর্বেবারমান্যাবন ও বিশুক্ত চরিত্র বলিয়াছেন যে পাধনার ফলে সেই সন্ময় শবরী শ্রীরামচন্ত্রের কুপায় অভান্ত ভুক ভিবিনিষ্ট পুণাবান ব্যক্তিবর্গেরই বাসস্থুমি দেবাগয়ে গমন করিয়াছিলেন। ১১১১২

সেই অধ্যাতে যে সৰুল প্লোক আছে সেইগুলি আমার মুখ হতে শোন। থে রামায়ণ শত্তরের মুখ হইতে দক্ষরী প্রথণ করিয়া প্রথণের ফলে সাকাৎ প্রীয়ামনক্রের দর্শন লাভ করিয়াছিলেন। ২০১১৪

সেই জীরামচন্দ্র কারণের সহিত ক্রানের অহসকানে ঘাইতে যাইতে পশা নামে পুরুরিনীর পশ্চিম তারে যাইরা সেই রামে শাবরীর পবিত্র আপ্রান্ধ মেপিয়াছিলেন। ১২

तीतमायम मासाय हुमें चंड्रामराष्ट्रतः।
सरम्य मामप्रयाली यवरो मम्बप्यातः॥ १६
तीहस्य मामप्रयाली यवरो मम्बप्यातः॥ १६
पादीलयास रामस्य खचणस्य स्थानतः॥ १०
पादामायम्त्रीयय सर्वे पादाल् यद्याविधा ।
तमुजयत्तरीरामः यमगे धर्मः स द्विता तदः।
स्वित्ते गुढ गुण्यासपना चाह साविति ॥ १८
स्वित्ते गुढ गुण्यासपना चाह साविति ॥ १८
स्वित्ते नियतः स्वित यादास्य तयीचने।
स्वित्ते नियतः सावित मामप्रयाली मन्यः मुखा ॥ १०
समिण तावकी एका सा विका सिक्ष सम्यात ।
समय गवाकी एका सा विका सिक्ष सम्यात ।

अन्तातीताया ५म अ:

Rama and Lakshmana approached Shabari as they passed through enjoying the beautiful scenery of the place. Sabari fell at their feet and welcomed them cordially. Sri Ramachandra enquired, "Have you any grievance? Are you doing well with your penance? Have your services to your superiors been fruitful? Are your habits moderate and controlled? Have you gained your peace of mind?" On hearing this. Shabari replied. 16 to 21

বঙ্গান্থবাদঃ—

বস্তুতর বৃক্ষ বেষ্টিত পৰিত্র আশ্রমে শ্রীরামচন্দ্র ও লক্ষণ প্রবেদ পূর্বক আশ্রমেয় চতুদ্দিকে অতি মনোরম দৃশ্য দর্শন করিতে করিতে শ্বনীর সন্মুখে উপস্থিত হইয়াছিলেন। ১৬

তথন সিদ্ধা শবহী তাঁহাদের ছুই জনকে দেখিয়া উঠে দাঁড়াইয়া ভগবান শ্রীরামচন্দ্রের এবং আনাবভার সন্মণের পাদপন্ন এংগ করিয়াছিলেন। ১৭

এবং বধা দারে পাত অর্থা ও আচমনীয়াদি বিয়াছিলেন। এইএপ ভাবে পুলিত শ্রীয়াসচক্র ধর্মচারিণী সন্মাদিণী শবরীকে বনিক্রা-ছিলেন। ১৮

হে শবরী ভোমার বিশ্ব সকল দ্বীভূত হইরাহে ত। চেমার ভলস্তা প্রতিদিন বৃদ্ধি পাইতেহে ত।

ভোমার ক্রোধ উপদ্দিত হইয়াছে ও। ছায়ান্তর কংমা ক্রিভেছ ও। ভোমার ওপজার নিয়ন কংমা ফংল যে অনুষ্ঠান ्रश्रीश्रीरामक प्रभागवत्स

अन्तरनीसायां भूम ्अः

কর। কর্ত্তব্য তাহা হইতেছে তৃ। তোমার মূন সর্বদা আনন্দে আছে,ত। হে স্থানর ভাষিণী তুমি গুরু সেধার ফল ভগবানের

কর্মাছ ত। ১৯২**॰**

@2B

দিন্ধ যোগীদিগের ও সমাদরণীয়া সিদ্ধা শবরীকে প্রীয়ামচন্দ্র এইর্ম্পুভাবে জিজাসা করিলে বৃদ্ধা শবরী প্রীয়ামচন্দ্রকে বৃদ্যিয়াছিলেন। ২১

श्रद्यामा तर्पाचिह स्तव शन्दर्य नात्मया। अदा मे सकलं जन्म गुर वयसुप्जिताः २२ श्रद्य मे मफलं तम स्वर्गचे स मिचयति। त्वियदेव वरे राम पूजित पुरुषय म ॥ २३ तवाहः चन्नुषा सीम्य पृता होन्येन मानद। गमियान्यवाग स्लोकान त्वत् प्रमारादिस्सम ॥ २४

चतुर्व श्रोक सारक्ष यावत् खातत् व्रविदयः। ग्रवदी रामवाचाद् श्रोकापचेते सचीदिताः॥ २५ ग्रवदादृष्टकः श्लोकाः चनितावाधुना वयः। भाः पुन्न तां विद्यामः ग्रीप यतद्वदान्यदः॥ २६

भोः पुत्र तो विद्यामः ग्रंथ यसद्वर्णाण्य कर्णयेकाय मनसा सर्वेतीक मनापहः । स्वाति ग्रश्लोकादारभ्य षट्ति ग्रावधि पुत्रकः ॥ २०

To day I have attained the end of penance by your appearance before me. My life have been worth living, and I feel myself blessed." I have now told you from the fourth to thirteenth verses narrating the conversation between Ramachandra and Sabari. There are many other

अन्तरलोलायाः ५म घः

verses of which, I shall now tell you the concluding ones, extending from thirty-second to thirtysixth verses." 22 to 28

বঙ্গান্ত্ৰাদ 🖫 🦈

হে ভগবান আপনার,দর্শনেই আজ আমি সিদ্ধি লাভ করিলাম। আমার জন্ম সার্থক হইল। গুরুপুজার ফল পাইলাম। তপস্তা সফল হইল। আজ আমি নিশ্চয়, অর্গে যাইবঃ হে পূর্ণ একারাম তুনি সর্ব্ব শ্রেষ্ঠ দেবতা। তোমার দর্শন মাত্রে জীব মুক্ত হয়। ২২৷২৩

হে সম্মান দাতা 😊ভ দর্শন রাম! তোমার মঙ্গলময় দৃষ্টিতে আল আমি পৰিত্ৰ হইলাম। হে শত্ৰু ভাপন রাম আ**ল** আমি ভোমার অফুগ্রহে ভগবল্লোকে অর্থাৎ বৈকুঠে গমন করিব। ২৪

আমি তোমাকে চতুর্থ শ্লোক হতে ১৩ ত্রয়োদশটি শ্লোক পর্যস্ত শ্বহীর সহিত ভগবান শ্রীরামচন্দ্রের কংখাপৰ্থন বলিলাম। **২**৫

হে পুত্ৰ ভোমাকে যে সকল স্লোক বলিলাম ভাৰার মধ্যেও অনেক প্লোক আছে সেগুলি এখন বলিব না। সর্গের শেষে যে স্কল লোক আছে সেইগুলি বলিতেছি তুমি শোন। ২৬

যে সকল শ্লোক শুনিশে পাপ নাশ হয়। কেই শ্লোকগুলি ৩২ বত্রিদ শ্লোক হতে আরম্ভ করিয়া ছত্তিশটি শ্লোক পর্যায়। ১৭

तपीवसात् गवर्या हि सर्गारोडयमुत्तम । यस्मिन् युति नराणां वे सर्गः सुनिकटोमवत् ॥ २८ तामुवाच ततीराम: भवरी' संमितवर्ता। अर्थि तीऽच' लयाभद्रे गच्छकाम' यया मुखा । २८ श्रन्तानीसायां ५मं च:

इत्येवसुत्ता जॉटला घोग्क्षणा जिनाम्बरा । चनुत्रातात रामेणहत्वाकान इतामने ॥ ३० च्यलत्यावक सद्दाया स्वर्गभेवजगाम सः। दिव्याभरण स'युक्ता दिव्यमाल्यातलेवना । दिध्यास्वर धरातत्र वभूव प्रियदर्शना । विराजयन्तो त देय' विद्रात सीदासनी यया ॥ ३२ यवते स्कतानानी विचरन्ति सप्तर्थयः।

तत् पुषय' गवरीस्थान' जगामातः समाधिना ॥ ११

"By virtue of her penance Shabari attained eternal bliss. Those who listen to this story become also blessed. Rama said to her, "Dear lady, I am very pleased with you. You may take your course as you like." At this Shabari cast herself into fire. She became transformed into a heavenly body and went to the heavens,"

28 to 33

अन्तरनीनाया ५म धः

নিল্ল দেহটিকে হোমাগ্রিতে বিসর্জন দিয়া প্রমণীত অগ্নির মত দেহ ধারণ করিয়া অগ্রিয়াহণ করিয়াছিলেন। ৩০

পরস্ত থর্নীয় বন্ধ অগন্ধার মাল্য ও চন্দনাদি বারা বিভূষিতা শবরী অতি ফুলর দেহ ধারা পূর্বক সেই প্রদেশটকে বিহাণের আলোকের মত আলোকিও করিয়াছিল। এবং পূজাআ মহর্ষিণনের স্থানে অর্থাং কর্যো ক্রান লাভ করিয়াছিলেন। 'এইরপই শবরীর আলৌজিক ডপজা। ত১।০২৩০

ठाकुरस्य मुखात् श्र त्या ग्रिप्यो वाकश्चातां मतः। वरनत् कय मेनैवां सन्ता सत्ति पर्व्यक्तं ॥ ३४ स्रीकाताग्रहः गंध्याय ठाकुरः स वदस्यहे । इरायायण महः सस्य न हष्ट केन कुत्रवित् ॥ ३५ यया च - 'यानाभारये चाररानिध्मत्रत्या । इर्थ यया च - 'यानाभारये चाररानिध्मत्रत्या । इर्थ प्रमाण्य नाहन्यवाय नाह्यं वक्त् समृत्यवीत् । इर्थ प्रमाण्य नाहन्यवाय नाह्यं वक्त् समृत्यवीत् । इर्थ प्रमाण्य नाहन्यवाय नाह्यं वक्त समृत्यवीत् । इर्थ प्रमाणायानामा ग्रीक्ता स्वाचित्रत्या । इर्थ प्रमाणायानामा वित्यविद्याः । त्यामायामा मागवत्य पर्यामाष्ट्यास्य प्रमाणायानीय वित्यविद्याः यानामायामामायन पर्यामाष्ट्यास्य यानामायन स्वाच्यायाम् स्वाच्यायामायामामायन स्वाच्यायामायामामायन्य वित्यव्यक्तियः व्यतः । इर्थ

Hearing all these from Thakur, his disciple was struck dumb. He wondered how Thkur could recite so easily the Sankrit verses with their numbers. Thakur again sold to him, "I have kept

चन्तालोलायां ५म **प**:

in my memory all these Shastras including the Vedas, Samhita, the Ramayona, the Bhagobat etc. which I have heard from Pandits who had come here." 34 to 39

স্বাত্বাদ:-

ঠাকুরের মুব হইতে এইজপ সংস্কৃত প্রোক শুনিয়া শিল্প অবার্
অর্থাৎ বোধার মৃত ইইয়া ভাবিয়াছিল। ঠাকুর এই সকল প্রোক
অভ্যাস করার মত বিশুক্ষভাবে পাঠ করিলেন। পরস্ক প্রোক
সকলের সংবাহি বা কিল্লপে লানিতে গারিলেন ইহা অভীব আশ্রুতা
ব্যাপার বিশ্বাম নের হয়। প্রস্নপ্রধার বাধারভ্যাস করিয়া মনে হাবা
বেহ কর্মনত পারে নাই বা শুনেক নাই । এরণতা

বেশ্ব পারে নাহ বা ওলেও নাহ । তলতা জোঁক নামক জলীয় কীটের মুধে চুন পড়িলে বা দিলে বেমন ভার তবকলাৰ মুধ বকু হইয়া যায় দেইজপ আমার মুধ আর কবা বলিজে পারিজেনে না। ৩৬

ঠাকুর বলিজেন দেব হে বাবু! এই দক্ষিণেখরে ভোমাদের মছ ইারেফী শিক্তি জানিবার পূর্ব্ধে বে সকল পণ্ডিত আদিয়া বান্দিতেন ভারাদের মূব হুইতে বেল বেলাক্ত গাহিতা রামারণ মহাভারত শ্রন্থতি ধর্মবাক্র যে সকল শুনিরাছি। সেই সকল জামার মনের মধ্যে আছিত হুইয়া আছে। তথ্যতেত ত

> ततः पुन रिद' वास्त्र सुवाच ठाकुर स्तदा । बेद पुराच प्राप्तानि गृतुधात् कर्णवर्षा ॥ ४० परन्तु तस्त्रीक्षदिमा सावधेत् साथकोत्तरः । प्रायणाच्यन् कलियुगे सन्त्रें देवाः स्वासवाः ॥ ४१

चन्त्रातीलायां ५म भः

निद्रिता प्रभवन् किन्तु शविती आधतः सदा।
अयदम्बां सम माता काली कैवल्यदायिती ॥ ८२
श्रीरामकच्ची भगवातिति में नियितः मतम्।
स्राधका समतुष्णानात् एक्येतुर्गत स्वयरः ॥ ८२
पुनरप्येवसुकोऽष्टं महाजनाः ।
पतः करः प्रस्टाव वालको यदि गच्चंति ॥ ४४
न तस्य पतनाद्वीतिसन्ति तेन स रचितः ।
इष्टेवः श्रीठाकुरस्य सामात् श्रुतिसस्य स ॥ ४५

"Those who worship the Goddess with undiverted concentration do not listen to the Shastras. In this Kali yuya, all gods and goddesses except Goddess Kali and Lord Ramkrishna are asleep. So those who are devoted to these two beome blessed. The child who goes along holding the hand of his father has no fear of falling down." 40 to 45

বঙ্গাসূবাদ:—

পুনরায় ঠাকুর বলিলেন উত্তম সাংকগণ বেদ পুরাণের কথা কাৰে শুনিবে আার ডল্ল মল্ল মতে সাধন করিবে। ৪০

এই কলিবুগে ইক্রাদি দেবতা সকল প্রায়ই নিজিত থাকেন।
কেবলমাত্র আমার মাতা জগদন। কৈবলাগায়নী কালী আর স্বান্তৃক্ষ
ইক্রাবাই জাগ্রত আছেন। ইবাই আমার দিছাত মত। ৪১।৪২
সাধকগণ আজ পর্যান্ত সাধনা দারা ইক্রাদিগকেই প্রতাক ক্রিছে-

अन्त्यनीसायाः ५म अः

ছেন। ইহাতে কিছুমাত্র সন্দেষ নাই। ৪৩

ঠাকুর পুনরার আমাকে বলিরাছিলেন। বালক বলি শিশুর হাত ধরিয়া যায় তবে সেই বালকের পতন ছাড় ভয় থাকেনা। যেহেড় শিশুট বালকের রকক। ১৪ ;

সাক্ষাৎ শ্রুতিখন ঠাকুনের এইরূপ দিবাশক্তি দেখিয়া প্রিয় শিষ্য বৈকুণ্ঠ বিদ্বাধ হইয়াছিলেন। ৪৫

यक्षीकि की सहायक्ति ग्रिप्यो विध्ययमासवान् । एतेनाच्य ठाकुरस्य जास्त्रान्ते क्षाहित्य ॥ ४६ ये जानस्य ठाकुरस्य जास्त्रान्ते काहित्य ॥ ४६ ये जानस्य ठाकुरस्य जानस्यानकेमय । तेरेव तस्य मक्ते हिं एक जेनामुगोयते ॥ ४० साचाहमवति यस्य जोचाणेचातिगाहियति । ४० साचार पालनन्त्रांच कोक्षणिक हितवे ॥ ४० साचार पालनन्त्रांच कोक्षणिक हितवे ॥ ४८ साचार जलसानोयमत् पारचोकनं हुन् ॥ ४८ तेनास्त्रुक्तं , छ्रव्यं तत् यहस्य नाहित गोधनम् । जल्वेवन्तर् युवक्तं भावनं हास्यपूर्वकं ॥ ५० व्याच ययक छुट मृत्यामि ममृत्यितः । ति भी महानद्य युवक्तं । ५० व्याच ययक छुट मृत्यामि ममृत्यितः । रहित्यानकाम् ॥ अव्याद प्रत्यानम् ॥ १९० व्याच व्यावविष्यं ॥ १९० व्याच व्यावविष्यं ॥ १९० व्याच व्यावविष्यं ॥ १९० व्यावव्यं ॥ १९० व्यावविष्यं ॥ १९० व्यावव्यं ॥ १९० व्याव्

The disciple became very much surprised to see such divine power of Thakur. This showed how profound was the knowledge of shastres of

चन्त्रजीलायां ५म घः

Srt Ramakrishna. He who had raised himself far above purities and impurities abided by the rules and regulations only to set examples to teach the ways to others. One day after nature's call Thakur came back to the door of his cottage and asked a young man to wash his feet. At this, the young man said, "How is it that you who are free from all impurities need purification?" Thakur replied with a smile, "I abide by rules to bring good to you so that you may not have any reason to dely them. Indeed one who does not abide by rules is sure to be unhappy here and hereafter." 46 to 52

বঙ্গাত্বাদ:--

এইরূপ ব্যাপারে এই ভগণান ঠাকুব শ্রীক্রীয়েম্কফনেবের শাজ্ঞান কিক্রপ যেসকল ভক্ত ভানেন তাঁহোরাই সহলে অমুমান করিছে পারিবেন। ৪৬৪৭

ধে ভগবানের শুদ্ধি এবং মণ্ডদ্ধির পরপারে অবস্থান। ভাঁহার সদাচার পালন কেবলমাত্র লোকশিক্ষা দিবার জন্ম। ৪৮

ঠাকুর কোন একদিন পৌচকার্যা শেষ করিয়া গৃহের নিকটে আসিয়া একট যুবক সিয়কে বলিয়াহিলেন তুমি জল আনিয়া আমার পাশ্বইয়া দাও। ৪৯

যুবক শিল্প ঠাকুরের কথা শুনিমা বলিল বাঁহার নামে লোক শুদ্ধ হয় সেট নিতা শুভ বভার আবার শুদ্ধি হটা কিলপ ? সেট নুবক শিল্পের কথা শুনিয়া ঠাকুং হাজ পূর্মক বশিয়াটালেন। ৫০

अक्टानीनार्ग ५वर अ:

ওছে চঞ্চ যুবক দেখ যদি আমি দীড়াইয়া প্রস্রাব করি তাহপে জোমরা শালারা ঘুরে ঘুরে মুডবে। ৪১

অন্তএব তোমাদের মঙ্গলের জ্যুই আমার এই সদাচার পালন । কারণ সদাচার শৃষ্ঠ বাস্তির ইহলোক বা গরলোকে সুধ হয় না !

e a

अधाराध्यस्ति सक्तो वलराम वस् ग्रचिः ।
ग्रीचमिपे सदाचारी देहाशुहि प्रकरणयन् । १२
दूरे दण्डायमानस्तं दृश्वन्तर्यामी ठाकुरः ।
तत्करं सकरेनेव विश्वत्य सहस्रा प्रमुः ॥ १४
समानोय स्व साचित्रय मुश्राच तः सदा श्रुचिः ।
ये कान्य कर्मिणो लोकाः संस्रार व्ययस्तिनः ॥ १५
तिपामेवस्राचार पालनं ग्रास्त्रस्मतान् ।
सत्यकृत विग्रहा ये भगवन्तं नामायिताः ॥ १६
तेवां ग्रह ग्रतेरावां ग्रीचाग्रीचिन तिकतः ॥ १५
तेवां ग्रह ग्रतेरावां ग्रीचाग्रीचिन तिकतः ॥ १५
तेवां ग्रह ग्रतेरावां ग्रीचाग्रीचिन तिकतः ॥ १५०
त्रोक्कण् स्वयमेवाह भक्तावरस्तवः । १५०
त्रोक्कण् स्वयमेवाह भक्तावरस्तवः ।

one day Balaram Basu who was a very good devotee and a man of good manners and habits, was found to be waiting to wash himself. Thakur caught him by the hand and dragged him near to himself saying, "All these processes of purification are for them who live a family

चन्त्राचीनायां ५म अः

life and serve the will of others. But those who purified themselves by holy companionship need not think of purifies and impurities. In any state you are always pure as you remember God. In the Srimath Bhagabat of Sukadev, Lord Krishna told his devotee Uddhab." 53 to 58

বঙ্গান্ত্বাদ :—

অল্য আর একদিন অতি পরিত্র সদাচারী ভক্ত বলরাম বন্ধু শৌচ কার্য্য সমাপন করিয়া বন্ধ ও গাত্র ধৌত করিবার দল্গ অপেকা করিয়া কিঞ্চিলুবে দাঁড়াইয়া আছেন দেখিয়া অন্তর্যামী ঠাকুর হঠাৎ নিত হন্তে বলরাদের হন্ত ধারণ করিয়া ণিজের কাছে বসাইয়া বিদ্যাহিকেন ওবে বলরান ভূমি সর্ববাই শুটি। অতএব ভোমার শুক্ত দেহ অশুটি হটতে পারে না। যে সকল সংসারী বা সংবর্মে আসক্ত ভাঁহাদেরই সদাচার পালন করা কর্ত্ত্বা। ৫৪।৫৫

বে সকল লোক সংসদ বণতঃ বিশুত্ব অন্তঃদরণ হইরা ভগবানকেই একাস্তভাবে আশ্রয় করেন সেইসকল বিশুত্ব দেংধারী ভাকের শুচি অশুচি বলিয়া কিছুমাত্র থাকে না। তাঁহাদের সর্ববদাই ভগবং শুন্তি থাকায় সকল অবস্থায় সর্ববদা শুচি থাকেন। ৫৬৫৭

মৃত্য পুক্ষ শুক্ষেবের মুধনির্গত শ্রীমন্ভাগবত প্রায়ে ভক্ত-চুড়ামণি উদ্ধবকে বয়ং ভগবান শ্রীকৃষ্ণ বলিয়াছেন। ৫৮

> न्नाननिष्ठी विरक्ती वा महक्ती वा नपेच कः। सनिङ्गानाथमां स्त्राक्ताचिरदेविधि गीचरः ॥ ५८

चन्तानोतायां १म चः तावत् क्रमांति क्रव्येति म निर्विटात यावता । मत् कवा यवतादो या त्या यावस कायते ॥ ६० अतीऽत्रठाकुरैचेव क्षतः मिहान्त उत्तमः । चिकारि विमेदेन नाजाचारः प्रदर्भितः ६१ युवकस्य महाचारः समान्ये नीक्षवान् ५५। वनताम सवाचारो विविद्या वटक्षितः ॥ ६०

दित श्रोरामेन्द्रसन्दर भक्तितार्ध विरचते धोयोशसक्रणभाजवते पारसङ्ख्यां संहितायां भगवतः श्रोरासक्रप्ण टेवपक्षां सारदायाः स्वनस्व विज्ञानः पण्डित वर्षात्वां कतार्धी करणः चतिसम्बादि विज्ञादनः श्रोसात्रीय स्वरूप कथनादिक्षपोऽन्यलालायाः पदमोऽप्यायः ॥ श्रयः ।

"These who have atteined divine wisdom, or have given up all attechments or have deficated themselves to God, have nothing to obey or abide by. Rules and regulations are for them who have attachments and no profound faith in God. The rules of the shastras vary according to the merit, and as such the rules which the eforesaid young man should follow do not hold good in the case of Balaram." 59 to 62

Here ends the lifth chapter of Antyolila of Shri Shri Romakrishna Phogabatam written by Sri Ramendra Sundar Shaktiitibo

বঙ্গাতুবাদ :---

জানী সমাসী বা আমার নিধান ওকে উঠার, বর্ণাপ্রবের বহিজুতি চটমা বিচিনিযেশ শহনে পুরবত হিচাপে বহিবেন : ৫৯

धक्तानोलायाः प्रस प्रः

যতদিন পৈঠাস্ত বৈরাগ্যের উদয় না হয় অথবা ভগবৎ কথায় ঐকান্তিক বিশ্বাস না জন্মে ততদিনই মানুষ শাস্ত্রোক্ত কর্ম্ম করিবেন।

150

এখানে ঠাকুর এইরূপ ফিন্ধান্তই উত্তম বলিয়া মনে করেন। অর্থাৎ যে ব্যক্তির অধিকার যেরূপ তিনি সেই মত শাস্ত্রোক্ত সদাচার পালন করিবেন। ৬১

ঠাকুর বুবক শিক্সের সদাচাহটিকে সাধারণের মত দেখাইয়াছেন। এবং বলরাম বহুর সদাচার বিশেষভাবে দেখাইয়াছেন। ৩২

শীরামেন্দ্র স্থন্দর ভক্তিতীর্থ বিবচিত শ্রীশীরামর্ফ ভাগবডে অন্ত্যুলীলার পঞ্চম অধ্যায়ে ভগবান শ্রীরামকৃষ্ণ দেবের সাক্ষাৎ শ্রুভি-ধরত ও সদাচারাদি বলা হইল। অঃ৫ অঃ।

क्रम्यनोनायः पष्ठोऽध्यायः

अय माळवियोगात् स पूर्वीसान् वत्मरे प्रभुः । सधुराससध्यमात्रे ब्राह्म धर्म्मावनस्विनां ॥ १ नेतार प्रसिद्धतयर सहाभाग सदाशयमः श्रोक्षेणवचन्द्र भनः वरेणाः लोकविश्वतः॥ २ द्रष्ट्रसत्यन्तमुद्धिको वसूय भक्तः त्रालः । हदा केंग्रव सेनस्तु कलिकाता समोपतः ॥ ३ जयगीपाल सेनस्य यिल्वचरिया ग्रामके। ल्यान वाटिका सध्येखितः परम यद्धतः ॥ ४ ठाकुरोऽपि तद्यानि जगाम इदयेनवै। एवं ग्रीरामह प्रान्य देवन्य ग्रुभ दर्गन । ५

यमग्रलीं लाशां ६० यः

मातः केशव सेनेन पुण्यपुष्त्रमभावतः । भावभावित वाकेश ठाकरस्य स केशवः म ६

A year before the death of his mother, Thakur was very anxious to see Keshab Chandra Sen who was the famons scholar and leader of Brahma religion. At that time Keshab was residing in the house of Joy Gopal Sen in Belghoria near Calcutta. Thakur went to that place with Hriday. Keshab was much impressed by the divine and devotional words of Thakur. 1 to 6

रमाञ्चार :--

ঠাকুর মাত্রিয়োগ্রের এক বংশর পূর্বে চৈত্র মাসে ত্রাপ্ধ সম্প্রবারের নেতা বিশিষ্ট প্রতিত নহাভাগ্যবান্ অভি উচ্চত্তহত জগবিখ্যাত কেশ্ব চক্র সেন মহাশয়কে দেবিবার জয় ভক্তবংসস ঠাকুর অভাক্ত উদ্বিগ্র হুইয়াহিলেন। ১১১

সেই সময়ে কেখবচন্দ্র দেন কলিকাভার সরিকটে বেলছবির। আমে জয়গোপাল সেনের বাগান বাটাঙে প্রমান্ত্রে অবস্থার করিছেচিলেন। এর

ঠাকুর ক্ষয়ের সহিত দেই নাগান বাটাতে উপপ্রিত হইলে কেশব সেনও বহু পুণাফলে সাধাং ভগবান প্রীরামক্ষ্ম দেবের দর্শনসভে করিছাছিলেন। c

এবং ঠাকুরের ভক্তিভাবিত বাধ্য প্রথণ করিবা নিগুণি প্রক্ষবাদী কেশব দেনও ভক্তিবারা আনুষ্ঠ হইয়ছিলেন। পরস্ত প্রীরামকৃষ্ণ বেবকে ভক্তিপুর্বক পুষ্ণা করিয়াছিলেন। ৩া৭

त्रीत्रीरामक्षणमागवतम् अन्त्रातीलायां ६४ अः

प्रभेद ब्रह्मवादी च भत्त्या करी वभूव ह ।
परस्तु श्रीरामक्ष्या पूजवोमास मित्रतः ॥ ०
तेन सर्वैः सविकाता बास्तय्ये मौनवे स्तदा ।
विदितो रामकृष्यस्तु केयवेन प्रपूक्तः ॥ ८
अपूर्वं साधकत्तम उदिनो दिचिषेक्यरे ।
पवः नानादिग्विद्त्तुः प्रभावस्य प्रभोत्सदा । ८
प्रचारः पूर्यता प्राप्तः भाजानां पूर्यसङ्गात् ।
एवः त्रद्रा सतालक्ष्यपरि योठासुरस्य च ॥ १९
प्रभावस्य प्रकागोऽम्मृदिग्रिय्य सामस्यः ।
प्रकागक्षक्रमतमो ब्राह्म धर्मस्य वेन सः ॥ १९
विजयक्रष्य गोस्तामो स्व मतः प्रिवर्तितः ।
सत्या प्रकागानम् त्राव्य व्यवस्तानः ।

Keshab sen who believed in one undivided entity was much attracted by devotional approach to God as enunciated by Sri Ramkrishna, and thereupon he appreciated the greatness of Sri Ramkrishna with great regard. Soon the news that Keshab Sen had worshipped Sri Ramakrishna with great devotion spread all over Calcutta, and the fame of Sri Ramakrishna as agreat saint spread far and wide. Thakur secured a great influence over Brahma community. Bijoy Krishna Goswami who was one of the greatest exponent of Brahma religion became converted to Hindu religion, by the grace of Sri Ramakrishna. 9 to 12

४8॰ योयोरामक्षण्यागवतम्

अन्तानीलायो ६४ अ:

বঙ্গানুবাদ :---

ডজ্জ্জ্জ্ কৃদিকাঙা বাদী জনগাধারণ সেই সময়ে জানিয়াছিণেন দে কেশব সেনের মত এক্চন মহাজানী ও মহাপতিও ঠাকুব রামকৃক্ষকে ভগৰান বলিয়া পূজা ক্রিয়াছেন। ৮

অতএব দন্ধিনেশ্বরে একটি ভগত্নী অন্তাক্ত নাধক উদিত
২ইদাহেন । এইজপভাবে ঠাকুরের প্রভাব নানাদিকে পূর্বরূপে প্রচারিত
ইইমাছিল। তাহার বিশেষ কারণ এই যে সেই সময়ে ঠাকুরের
দর্শনার্থে পণ্ডিজগণ প্রায় দন্দিনেশ্বরে সমনের ছাত্র অভান্ত উদ্মি
ইইতেন। এইজপভাবে প্রাক্ষানাব্রেও ঠাকুরের বিশেষ ভাবে প্রতিপত্তি
ইইমাছিল। এবং তাহাদেব দ্বারা পুলিতও ইইতেন। ৯০১০

আন্দাংশ্লের প্রচারকের নধ্যে একটি সর্বব্রেষ্ঠ প্রচারক বিজয়কক গোস্বামী ঠাকুরের সংসর্গে আন্দার্গ্য ও আন্দা সমাল পরিভাগপূর্ব্বক সমাতন কুলধর্ম্ম ভাবভুর্ম্ম গ্রহণ করিয়াছিলেন। ১১১২

श्रीदिखिष्णक्षीयांनं तदारस्य सहस्तमः।
श्रीमृत पूर्व्य सावस्य सहागति सुतस्य च ॥ १२
सावस्य सुप्रसावी व्यासी नाता वहणुष्टि।
दिखिष्णत्र प्राक्षोहो नाता जन समागमे॥ १४
सम्भावीयं सक्योऽसूनायं पाद समाश्रयात्।
ताश्मणः चित्रयो देश्य शृद्धः गद्भर जीत्यः ॥ १५
श्रीमानो धनौ मानो पण्डिती व्यः सायवः।
सन्यासी वस्तमारी च वेद्या वैज्ञानिका स्तवा ॥ १५
सन्यासी वस्त्रया च वेद्या वैज्ञानिका स्तवा ॥ १५
सन्योऽष्यव समायाराः =३ पर शति परद्या च ॥ १०

अस्तानोनायां ६ष्ट चः

कोऽपि वा वित्तदानाय विशेषेण समृत्मुकः। तयान्ये वित्तनाभार्यभागता वहुदूरतः॥ १८

From that time onwards the glory of Sri Ramakrishna radiated far and wide, and due to constant pouring in of large number of visitors Dakshineswer temples became one of the holiest places of the world. People irre-pective of caste or creed flocked to Dakshineswer from far off places, some to spend inoney on holy services and some to earn money from pilgrims. 13 to 18

বলাকুবাদ :—

সেই সময় হইতেই ঠাকুৰের মগভাব বা মহাশক্তির প্রভাব চতুদ্দিকে ছাড়াইয়া পড়িয়াছিপ এবং লগবান শ্ৰীরামকৃষ্ণ দেবের সালিধ্য বশতঃ দক্ষিণেখবের বাগানট মহাতার্পে পরিণ্ড হইয়াছিল। 20128

এমন কি আহাণ কতিয় বৈশ্য শুল নীচ জহাজানী ধৰী মানী পশুতি প্রকাসমী বাবসায়ী সমাসী হৈছ বৈজ্ঞানিক বিচাংক স্বাজ্জভা ও অত্যাচ পদধারী ইহাঁথ সকলেই নিল নিল কামনা পুরণার্থে দক্লেখরে আসিয়াছিলেন। ১১।১৬ ৭৭

কেহবা অত্যন্ত ব্যন্ত হটহা ঠাতুরকে অর্থ দিবার ছক কেহবা ৰহু দুর হতে অর্থ প্রাব্যির আগাং, কেহবা রোগ মৃক্তির ভক্ত কেহবা পুত্রকৈ ব্যীজুত কহিবার হল খেহবা মেকেদিয়ার হয় সাতের হুমা কেই পুত্ৰ লাভাপে এইভাবে বর্ডর ব্যক্তি বর্ডর কামনা পরি-পুৰণাৰ্থে অগাৰ গড়ীৰ অৰ্থাৎ অচক্ষম ঠাবুৰকে অভিনৱ চৰাল ক্রিয়াছিল। ১৮১৯:২°

चन्त्यजीलोयां ६८ अ:

रीमनाशार्वं मन्ये वा स्त्रोपुत्र वच्छतेच्छ्या । रुष्ट्रारे क्षणर्वं वा पुत्र पासग्रावयाया । १८ एवं नाना जना नाना कासना पूर्त्तं हितवे । स्त्राध मक्षोरसिंप चच्चलं चक्रुरेवतं ॥ २०

तदेव मोया परिमुख चेतसः।
याशमङ्गणस्य मुखारविन्दतः।
स्टात ग्रष्टः सुमश्चान् समुस्थितो
द्वाष्टं सुदरभो विषयस्य वार्तया ॥ २१
देशैतिमद्यां एस भोगरूपे
स्वोकांचुन वाकावयेन सर्वदा।
दरभोकते तेः यवधि निरन्तरः
पताव मां पान्तु मदोय किच्चरः २२
कुळस्थिता स्वे विगयादिशिषी
मदोय भक्ताः स्वतु ते सस्वदरः।
स्वान्य सर्वे मारं
संस्थाप्तरुन्तु दगगयादितः॥ २१

Some came to be cured of their disease, or to tide over fomily troubles, or to have a favorable decree of the Court of Law, or to have a child born to them. Thus people came there to have their various desires fulfilled. Thakur became very much perturbed and said, "I am greatly affilicted with all these prayers for

ब्रम्तालीलाया' ६४ घः

earthly comfort and pleasure. Oh my devotees and followers, come quickly to relieve me of my troublesome task." 19 to 23

বশানবাদ:--

সেই সময় সর্ব্ব কামনা শূন্য বিশুদ্ধান্তঃকরণ ঠাকুরের মুখারবিন্দ হইতে জগতের মললের জন্য যে অত্যাক্ত শব্দ উদিত হইরাছিল ভাষা এইরূপ অর্থাৎ আমি বিষয় বিষের জালায় পরিদয়ঃ হইতেচি কেবল মাত্র এইরূপ বার্তাই শুনিতেছি যে আমাদিগকে স্ত্রীদাও কাঞ্চন দাও তাহাতেই আমরা সুখী হইব এই সকল বার্ত্তীয় আমার কৰ্ণহয় গন্ধ হইতেছে। অতএৰ এমত সময়ে আমার ভক্তরক আমার কাছে আসিয়া আমায় বক্ষা কর। ২১।২২

বিষয়মুক্ত আমার শিয়াবর্গ এখন কে কোধায় আছ। ডোনৰা শীম আমার নিকটে আসিয়া আমাৰ কাৰ্য্যভাবে গ্রহণপুর্বকৈ আমাকে এইরূপ দুষ্ট ভাব হতে পরিত্রাণ কর। ২৩

> एव रूप्रथमाव विभावितालनः प्रवयेच्छ्याङ्गष्ट तदीय पार्श्वदाः । लगहितायैव ग्टहीत शत्तयः प्राप्यते श्रीगृहपाद सर्विधिः २४ नेतेव लभ्य' विभन्न' विशिष्ट' चानं सतत्स्वाधिगमः पुराषः नीताचली ते समुपस्यिता स्तदा रा चास्य भक्ता जगती वरिस्याः ॥

मरेन्टनायः परमार्थे वेदी कासी ग्रंभी तारकताय मकः। विशेश ग्रहाधर रामदत्ता राखास साइतम भक्तवर्गाः । १६

असानोताशं ६४ पः

श्रीवार्समाद्य एव सर्वे देही मनः प्राण वदासिषे तदा । गुराः पदान्त्री सकनः समय् जनीव चास्त्रमयोगमन् गुरोः । २०

To relieve Thakur of his worriers, there came forward many an able and wise devotes in response to his call. Among them most noteworthly were Narendranath, Kashinath, Shashi, Taraknath, Girish, Gangadhar, Ramdatta, Rakhal, Latu and Baouram, who dedicated themselves to serve the will of Thakur and pocified the people crying for earthly pleasure and confort. 24 to 27

বলাসুবাদ :--

এইকপ ভাবে চিখাহিত পবিত্র কামনায় আকৃষ্ট ঠাবুবের অন্তংক ভস্তবৃদ্দ অগতের মধন কামনায় অনীম মন্তিশালী শিক্ষণ ভগগনের পদাবসুন্দে প্রগত হইড়াছিলেন। ২৪

পদার্বন্যে প্রাণ হটরাছিলেন। ২৪ এবং ঠাকুরের অনুগ্রাহেট বিশুদ্ধ ভগবানের সফ্রিলাচে সমর্থ হটরাছেন ভারারা দেই সকল বিশুদ্ধ জ্ঞান সাইরা পৃথিবীর সর্ববিশ্রে

वरेडाएकन केंद्रांडा तमरे महम दिखक कात नहेडा मृचिरोद अर्थायकी महासूक्ष्यान मेत्रुट्ड निकट प्रामिता विमुखि रहेडा स्तार । २१ चन्तानानायो ६४ घः

देवस्य तस्ते य समझ्तोश्चा यातास्त्रणस्य मुखाः विन्दात् । यातास्त्रतः वेददुशाण निवः यात्रास्तः तेन तर्रान्तः भष्याः ॥ २८ तदेव विकथ्य जनस्य महन्तं समङ्गनः यत् परमः मगोयते । तेनेव लभ्यं पुरुषाय जातः

धर्माणकामाः वस्मी ६ मीवः । २८ नथा सुरक वर्गा संभक्ताः मन्ति मभोः वियाः । तदीयः सद मः गम्य तयागणस्य स ठाकुरः ६ ३० यत्रा चपुताकारो जातः सदालन सदीत्मःः । जाटलिवायर स्थानादृगवृतो यस रोड, दिति । ११

At that time, the wise sayings Thakur uttered in consonance with the Vadas and the Puranas becken the way to eternal blist, and mean to fulfil the carnest descres of the suffering humanity. Once Thakur west with his young disciple to participate in the great musical fe tital of the Vaishnavas held at a place about four miles on from Dakhlineswer. 28 to 31

चीचोरामक्त गाभागवतम् 485 चन्त्रानोनामं हेच अः

কথায়ত বহিৰ্গত হইয়াছিল সেই মকল কথায়ত পান করিয়া সাধ্ৰণণ ভব সমুদ্র হইতে সমুত্তীর্ণ হন ইহা শ্রুব সভা। ২৮ সেই কথামতই ভগদ্বাসি জনগণের পরম মহাল স্বরূপ।

ষে কথামৃত বেদ পুরাণাদিতে পরম মন্দল বলিয়া কথিত হইয়াছে। এবং এই কলিযুগে সেই কথামূত দারাই ধর্ম অর্থ কাম ও মোক্ষ্যপ্ চতুর্বর্গ ফল কামনামুসারে লাভ হইয়া থাকে। ২৯ ঠাকুর কোন সময়ে তাঁহার অতি প্রিয় নূতন ভক্ত যুবকর্ন্দের

স্থিত সেই দ্বানে যাইয়াছিলেন। যে দ্বানে বৈক্ষবগণের সঙ্কীর্তন মহোৎসৰ হয়।

দক্ষিণেশবের ছুই ক্রোশ দূরে। ৩০।৩১

टूरे संगोभते कथित् संवसयो महत्तमः। पानिकारोनि नास्नाय' तत्वे की वैचावोसहान ॥ ३२ योमञ्चेतन्य देवस्य पादार्पण प्रभावतः।

हरी जातरतिहासः श्रीरधुनाय नामकः ॥ ३३ राजःकमार एवेकछस्य भार्योतिसन्दरी । राजवन्या वरारी डारूपेना प्रतिमा भवि ॥ ३४ लचाधिकानां सुद्राणा सायी भवति धाँपिकः।

किन्त्वर्थे निज पद्माञ्च नासिक्तस्य विदाते ॥ ३५ हद् थेराग्य योगाच हरिभक्ति समाययात। गौराङ सपया संगामजनैकोभिनासवान ॥ ३६ संमार वस्पनञ्जासी कामिनोकाञ्चनाटिका । परित्यज्य स पिवति हरिनामास्त सदा ३०

अन्तानोत्तायां ६ष्ठ घः

The place was called Panihati. There lived a famous Vaishnava devotee named Raghunath Das. He was a prince and his wife was a paragon of beauty. The annual income of his estate was more than a lakh of rupees. But he had no attraction for money or woman. He dedicated himself to the holy services to Lord Krishna. He lived only to sing hymns to God. 32 to 37.

বঙ্গান্তবাদ :--

পানিহাটী প্রামে কারত্বকুলজাত ববুনাথ দাস নামে একটি পরম বৈষ্ণবের জন্মভূমি।

ভগৰান শ্ৰীগোৰাদেৰ পেই আনে পৰাপণিৰ প্ৰভাব বনত: ভগৰানে জাতৱতি বিশিক্ট শ্ৰীকৃষ্ণ ভগনে একমাত্ৰ পৰিলাৰী ছিলেন। এই বনুনাথ একমাত্ৰ ৰাজকুমাৰ ইঁহাৰ পদ্ধী ও ৰাজ কভা পৃথিবীকে একপ পৰমা স্থল্মী কভা নাই বলিলেও অত্যুক্তি হয় না। ৩২১৩২০১১

এবং প্রতি বর্ষে বহু লক্ষ টাকা আয় ছিল। কিন্তু রঘুনার দাদের এইনপ পত্না এবং কুবেরের মত অর্থাদিতে কিছুমাত্র আসন্ফি চিল না। ৩৫

বৈরাগ্য ও ভগবভ্রক্তিবর্ণত: কামিনী কাঞ্চনাদিকে পরিত্যাগ ক্রিয়া সর্ববদা হরিনামামৃত পান করিতেন। ৩৬৩৭

> रघुनावः सप्तदिस्य विद्य वस्तृगणै वेदि । नानोपदेग वाकाशिन गदिनान्यपि तत् चिता ॥ ३८ वस्युनानि यदयेथः धेव्येमानस्या बुहिमान् । अव्वरः सहगां भाव्यो कुवैर सहयः धनम् ॥ ३८

यीयारामङ्गरामागवतम्

चन्त्यतीलायां ६४ अ:

य' वन्यु म च म्रातेस्तः किस्तत्वात्त्वचिष्टया ।
पवमृत्तः तस्य पिद्या सुदुःप्वमनसास्त्रगः ॥ ४०
वेरात्यः रम्रुनाय दास क्षतिनी गीव्यामिचूड्रामने
मंत्रिचारि इरेरलेकिकविधां गीराङ्गदेवी इरिः ।
द्वाला ग्रीतमनाः स्व भत्त मम्मल्डस्तं धन्यः तथा
भक्तान् ग्रिचयितुः निज्ञानिष परां भिक्तः स नीलावलात् १४ रं
चयेष्ठे पत्त परं त्रयोद्य तिथी मत्यागमे ठाकुर
स्तत श्रीरमुनाथ दास भवने गालट्यमाण स्वयः ।
दृष्टा त' स्र सुन्दरः भगवतः प्रमाकन्त्रमाण स्वयः ।
दृष्टा त' स्र सुन्दरः भगवतः प्रमाकन्त्रमाण स्वयः ।

If the friends of the father of Raghunath would ask him to take steps to prevent Raghunath from keeping himself aloof from his family, he would say, "All this vast properly of mine and his wife who is a paragon of beauty have not been able to attract him. Hence I don't think that he can be rectified by any strong and forcible steps. On coming to know of the uncommon devetion and aversion to earthly pleasure. Lord Gouranga himself appeared at the residence of Raghunath on the thirteenth luner day in the month of Jatstha to bless him and also to present an inspiring example to his disciples. On seeing the holy appearance of Sri Gouranga, Raghunath fell at his feet. 38 to 42

ग्रन्तानीनार्या ६ष्ट ग्रः

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

রখুনাথ গালের পিতাকে বদুবর্গ যদি বলিতেন তবে তাঁহাদিগকে পিতা বলিতেন বে রখুনাথকে অপসরার মত ব্রী এথং কুবেরের মত ধন বন্ধন করিতে গারিল না তাহাকে অগ্যকণ শাসনাদি বা বন্ধনাদি বারা সাংসারিক বিষয়ে প্রবিষ্ঠ করান কি সম্ভব হুইবে গুইকণ ভাবে অত্যন্ত দ্বংবের সহিত সেই সকল বন্ধুবর্গকে বলিতেন। ৩৮০৯।১০

মহাপুখাবাদ গোস্বামী চূডামণি ববুনাথ দাসের বৈবাগা ও উত্তমা ভগবছাকৈ শুনিয়া ববুনাথকে অভান্ত কুডার্থ কবিবার মানলে এবং অভান্ত নিজ ভক্ত বর্গকে বিশুক্ষাভক্তি শিক্ষা দিবার জন্ত মহাপ্রকৃ নীলাচল বইতে জৈঠ মাদের শুক্লা এয়োদশী তিথিতে ববুনাথ দাসের গৃহে আবিভূতি হইয়াছিদেন ৷ ৪১

এবং ভক্ত রঘুনাথ দাস প্রেমের মূর্তি দেবোতন ভগবান জ্রীরুফচৈচন্ত্র মহাপ্রান্থর দর্শনে কুভার্থ হইরা তাঁহার পদতলে বিলুৱিত হইয়াছিলের। ৪১

> पवस्तं रघनाथ दास ममलघीत्याय तमस्ति दता योक्तरपत्नय मधुरााशचावदत् स प्रभुः। यादा योपितरी कमश्रदिभयो हित्या सुखन्तिष्ठमि तम्मान्तं करूणां करोमि नितरां टन्डच्य्ये नात्र भी: ॥ ४३ गती टच्डम्बरुवय्य समकस्य मम त्या। सेशकार्यां तेन तब मद्रम् सम्प्रविचिति ॥ ४८ रघनाय स्तृत स्तर्थ छापा मधुर गासने। सम्यगुल्लमितो भृत्या तातृकानिक स्कोड्यकः। ६५

प्रत्तानीलायां ६८ थ:

चिपिटक दिध मिष्टफलारिकमनुत्तम'। प्राययित्त स्वरूपसत्कतवानृत्सव' ग्रभ'॥ ४६ म एव वेखवे: सर्व्व विपिटक महोत्सव:। टण्डमधेतमबी वाय' प्रसिद्धो गटितस्व ते:॥ ४०

Sri Gouranga lifted him up and said, "Dear Son, as you are living in great peace of mind by making yourselves free from all earthly bondages, I shall bless you as if with a punishment. Just arrange to feed me with my followers and have my blessing." A great feasting as well as a festival was arranged, and all of them was well fed with flatened rice and sweets. The Vaisnavas called it the Festival of flatened rice, or the Festival of punishment. 43 to 47.

বঙ্গান্তবাধঃ—

এইভাবে পাদতদে প্রভিত রযুনাধের মন্তব্যে করপন্ন গান পূর্বক উঠাইরা মধুব বাকে) বলিয়াছিলেন ওচে বলুনাথ ডুমি বেছের্ড পিচা মাতা পত্রী ঐবর্ত্তাদি সর্বব্যে পরিত্যাগ করিয়া আনন্দে অবয়ান করিতেছ অতএব আল আমি দচ্চছালে বিশেষ ভাবে কুলা করিব। ৪০

অতএৰ ভক্ত বুদ্দের সহিত আমার দেবা হর এই দও বেসেবার কলে তুমি মলগ লাভ করিবে। ৪৪

বলুনাথ প্রাভূর কুপারপ শাসনে বিশেষ ভাবে আনন্দিত হইয়া শমরোপবোগী অমধুর বাত চিপিটকাদি ফল মূল ও মিন্টারাদি সংগ্রহ

अन्त्रानोनाया ६८ अ:

পূর্ব্বক ভগবানের ঐতির জন্ম সেই সকল এব্য দারা একটি বিশেষ-ভাবে মহোৎসব করিয়াছিলেন। ৪৫।৪৬

সেই দণ্ডস্বৰপ মহোৎসবের নাম সেই দিন হইডেই দণ্ড মহোৎসব বা চিপিটক মহোৎসব বলিয়া গৌডীয় বৈশ্বৰ সমাজে বিশ্বাত হইয়াছিল। 89

भूतपूर्व कथा सापि तस्य पुण्यत्स्यतः पुनः।
सम्यगुद्दोपनिज्यायां तस्मित्रयं दिने ग्रभे ॥ ४८
भीड़ोय वैज्यवास्त्रय इतिमास मुकीर्त्त ने ।
एताहयोसुन्मत्तनां यान्ति चन न तिष्ठति ॥ ४८
सवक्षायो वैपयिकाविन्ताया स्त्रय वे भूव ।
जत स्तदुत्तमः पुण्य हाजुभी वदित स्वयं ॥ ५०
हरिनास क्रयस्थान् वेज्यवानां मृनियितम्।
परन्तु क्षज्यवेतन्याचित्त भाषधारया ॥ ५१
दिवातं इतिभक्तं य स्रीतः प्रवाहितः तया।
श्रक्ते क्षज्यवेतन्य स्त्रात्वातः रु ६ ६ ६ एवयः ॥ ५२
स्त्रयं विस्तित्ते भूव्या ठासुरी निष्पया गया।
सत्राविभूय भक्तेभवः ग्रह प्रेम मदत्त्वान् ॥ ५२

From that time onwards the Vaisnavas offer flatend rice to Sri Gouranga on all festive occasions. Every year on that day they hold the Festival at that place and become so much absorbed in singing the holy names that they forget their earthly attachments. Thakur also

चन्त्रजों नामं ६८ घः

held that this festival was the holiest of all Vaisnava festivals. Thakur also participated in that Festival and displayed, the divine moods of Sri Krishna Chaitanya, Nityananda and Adwaita. 48 to 53.

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

অন্তএব বৈশ্ববগণ আন্ধ পর্যান্ত ভক্তিভাবে মহাপ্রভূর উদ্দেশ্তে চিপিটক ভোগ দিয়া থাকেন।

এই ব্যাপারটি অনেক হিনের কথা অর্থাং চৈতত্ত নহাপ্রভুব আবির্ভাবের সময় হইয়াছিল। সেই পুণা শ্বৃতির উদ্দীপনেন্ডায় সেই তিথিতে গৌড়ীয় বৈষ্ণব সকল সেই স্থানে এইনপভাবে সম্ভীর্তনে আয়হারা হইতেন হাহাতে অত্যন্ন সাংসারিক ভাব কিছু মাত্র আসিতে পারিত না।

এক্ষতা ঠাকুৰও এই উৎসবটিকে একটি পবিত্র উৎসব বলিকেন।
পৰস্ব পৃথিবীতে গক্ষা ধারা বেরল প্রবাহিত হয় সেইনল প্রীয়ক্ষ চৈতক্ত সমীর্তনরূপে আচরিত হবিভক্তিন ভাব ধারা সেই স্থানে বিরাজিত হউত বলিয়া বৈক্তবর্গাণের ছবিনাম সংগ্রাহের একমাত্র স্থান বলিয়া এই স্থানটিকে ঠাকুর বলিতেন। ৪৮/৪।৫০

আমাদের ভাব বিগ্রহ ঠাকুর একাই শ্রীকুলটেডন্স নিত্যানন ও আবৈত মহাপ্রস্থর মূর্ত্তি ধারণ কবিয়া অর্থাৎ ইহাদের যে সকল ভাব-স্কৃষিত, হইত সেইকুলভাবে অবস্থান পূর্বক সেই মহোৎসবে যোগদান কবিয়া অভিশয় আনন্দের সহিত ভক্তবর্গকে বিশুক্ত ভাবৎ প্রেম দান কবিয়াছিলেন। ৫১/৫২/৫৩

ग्रन्तानीलायां ५४ ग्रः

In that Festival Thakur appeared to be no other than Sri Krishna Chaitanya himself. For nearly the whole day he sang the holy songs greatly adding to the Joy of the devotees. It was a rainy day and he sang and danced barefooted. Consequently he felt very cold on his way back to Dakshineswar. 54 to 59.

श्रीश्रीगामक्षणभागवतम्

833

अन्त्यनीनायाः ६ष्ठ अः

ঠাকুৰের পুণা পদার্পণে প্রোৎসাহিত হইরা আমাদের ভগবান্ প্রীকৃষ্ণ চৈড্যাই আদিরাছেন এইরূপ প্রমাণ করিয়া ঠাকুরকে বেউনপূর্বক উচ্চৈয়েরে সঙ্কীর্ত্তন করিয়া নিভাানদে পরিপূর্ণ হইরাছিলেন। ঠাকুরও ভক্তবর্গের ভগবানে ভক্তি বাড়াইয়া প্রায় সমন্ত দিন দেই স্থানে কীর্ত্তনার্ন্দে নিমন্ন ছিলেন। সেই দিন দেই স্থানে বারি বর্ষণের, আধিক্য বশতঃ ঠাকুর জলে ভিজিয়া নৃত্য কীর্ত্তনাদির পর ভিছে মাটিতে বালি পায় পথে গমন এবা নৌকায় জলে বিদিয়া অনেকৃষণ বাকিয়া দকিশেশরে প্রত্যাগমনের জন্ম বুঠ ঠাতা লাগিয়ছিল।

@81@@1@\5:@91@\1@&

प्रसाममनविष्ययं गोततामुपनव्धवान् ।
तहती सहमवती वेदनागनमहि ॥ ६०
पूर्वं कलोयन सुक्ता वेदनागनमहि ॥ ६०
पूर्वं कलोयन सुक्ता वेदनाग्यिता मवत् ।
व्यमुद्यम्तदर्यणस्माकं भाग्यविष्य्ययात् ।
प्रसाध्य गन्दोनोध्य रोगविहिन्दियाः ॥ ६२
यद्यि भक्तवर्षेष्य वे वताः प्रवराः स्वयतः ।
कलिकाता नगर्याद्ये गन्दा रोगविहिन्द्याः प्रभोः ॥ ६२
कुर्वेन्द्योपि स्विजित्सां नान्यप्रप्रित् सुवः ।
तदोवाच समक्रम्य राजुदो सक्तवन्तनः ॥ ६४
निष्टि कामक्रम्य राजुदो स्वयत्वात् ।
तदे तीः जिमनी रसवनानाय पराह्य सुः ॥ ६४

He became much afflicted with a pain in his throat. Previously he had a similar attack as he

चन्त्रजीनार्गं ६प्र चः

took some ice-cream. Now the pain became arowinaly unbearable. Experienced physicians declared that the disease was incurable. Among his devotees there was many a great physician. In spite of every effort disease cauld not be cured. At this Thakur said, "The disease will take its own course. This, however, should not hamper my holy discouse with my disciples. 60 to 65.

0 a &

বঙ্গানুবাদ :--

আমাদের অভ্যন্ত ত্রভাগ্যবশতঃ সেই সময় ঠাকুরের গলাব ভিতরে বিশেষভাবে বেদনা হইয়াচিল। ৬°

চিকিৎসকগণও এই রোগটকে অসাধ্য গলরোগ বলিয়াছিলেন। পুৰ্কেটি বুলন্দী বৰফ ৰাইয়া গলপেশে বেদনা হইয়াছিল ভাৱ উপত্ৰ এই ঠাণা লাগিয়া বেদনা অভ্যন্ত বৃদ্ধি হইয়েছিল। ৬১।৬১

হদিও ঠাব্ৰবের ভত্তবৰ্গের মধ্যে হাটিকিংসক আনকেই ছিলেন। ভাঁছাৰা কলিকাতা হউতে দক্ষিণেখ্যে আধিয়া চিকিংসা করিলেও ধ্যোগৰ কিছমাত্ৰ উপৰম হইডাছিল লা।

এইত্রপ দেবিতা ঠাবুর ভয়ে সকলকে যদিরাছিলেন আমার এই ৰোগ নিদিন্টৰাল পৰ্যান্ত অৰ্থাৎ বোগেৰ ভোগকাল হতদিন ভতদিন নিক্তর থাকিবে। ভর্মতা কি আমি বিয়ব্যকি সং বিকাদানে नशक्रम्ब सरेवा ७०,५८७

भविष्यामीति मत्वा शिठाकुरी नित्र देवता। शेगारीस्मम्पेस्य व शतमञ्जूष्टेत्वे ॥ ६६

अन्तामीसायां ६४ च:

ूर्ववह्वगवत्तत्त्वक्षणात् ठाकुरस्य हि।
सष्ठवा वेदना स्वानोद्रक्त 'निःसरण' वभी ॥ ६०
भगवत् साधनास्त्रहा योगेन्द्र जननी तदा।
तद्रवा गोधानमाता स्त्रीमक्त गरि च ते ॥ ६८
मातुः श्रोसारदा देखा गिनालं वध्यता गति।
ते हे श्रोठाकुरी जया विजयेत्यवगेन्मुदा ॥ ६८
मोधाक जनन्या स्तस्या यहे गुत महोत्नवि ।
समायाता भक्तवर्गाः श्रुवा रक्तं विहमेतः ॥ ००
प्रभोद्दित्त वित्तास्त्रे देवालयस्वागमन्।
सुविकित्सुम भवेदस्य कालकाता स्थितस्य हि॥ ०१

But as he started to impart instuctions to his devotees without taking any care for recovery from his disease, blood came out of the aching part of his throat. Among his devotees there were two women who were lovingly called by him Jaya and Vilaya, as they were very obedient to Sarada Devi. They were the mothers of Jogendra and Gopal respectively. Many devotees assembled in the house of the mother of Jogendra on the occasion of Guru Puja Festival. When they heard of this bleeding of Thakur, they immediately came to see him and advised him to stay at Calcutta for medical treatment. 66 to 71.

अन्तरलीलायां ६४ अ:

न में समुपयुक्तन्तु भक्तवर्गीः सप्तस्थितः । तच्छुत्वा भक्तवर्गो यत् प्रभोरत्यधिकः प्रियः ॥ ०० भन्दिरः वनरामस्य बसो स्वदानयन् प्रभुः । वनराम वसुषापि प्राप्यतः ठाकुरः तथा ॥ ०००

They also assured good nursing arrangements. Thakur cosented to their proposal. At the village of Bagbazar which was near to the holy river, a small two-storeyed house was hired. Thakur stayed there for a few days and refused to stay there longer. He said, "This house is quite suitable for them whose days are numbered and who like to breathe their last on the bank of the holy Ganga. I like to be constantly associated with my devotees who can hardly be accommodated here." So he was shifted to the house of Balaram Bose who was very glad to receive him. 72 to 78.

বঞ্চাত্রবাদ ঃ---

এইরপভাবে ভক্তবর্গের ইচ্ছা ঠাকুর অন্মান্যদন করিলে বাগবাজার গঙ্গাভীরে একটি কুদ্র বোভালা ঘর ভাড়া করিলে ঠাকুর সেই ঘরে যাইয়া বিগুৱান্থিকেন ভগবান শন্তর জীবগণের রোগ স্থান্তর সঙ্গে সম্পেই ধ্বিয়ারে স্থান্তি করিয়াজেন।

অত এব মানবগণ বোগম্ক্তির জন্মই ঔষধ সেবন করেন। ঠাকুর সেই ঘরে ২া৪ দিন থাকিয়া বলিয়াচিলেন। এই বাড়ীটি

পালাযাত্রীদিগোর ভাল। ৭২ ৭০।৭৪।৭৫।৭৬

अन्तरनोनाया' ५म चः

আমার মত সর্বদা শিতাদিবেঠিত মামুদের পকে স্থবিধান্তন্ত নয়।

ঠাকুরের কথা শুনিয়া ভক্ত সকল অতি প্রীতিধর দান নহান্তা বলরাম বস্তুর গৃহ স্থির করিয়। তথায় ঠাকুরকে আনিয়াছিলেন।

99192

ग्रप्रार्थित प्रकारिण सक्तवर्गेण वेष्टितं । भगवन्तं समासादा परमानन्दमाप्तवान ॥ ०८ रोगोपग्रमलिप्मातु तिष्ठतु वा न तिष्ठत नवागत विवास्नां दाने वायासृतम्य च । ८० भृतिस्तिमदोत्तेभ्यो विस्मृत्य सामयं प्रभुः। तत् क्यास्त पानोहि सब्बे मानुषतां गताः 🛚 📢 म्रत्रेका घटना काचिदुल्लेखानन्दरायिनी। यस्य संस्मरणात् पु'मां सद्यः कुण्ठो विनाप्रति । ८३ धन्दनार्थाय वलगमस्य मन्दिरे। कर्मायोगाभाववग्राद्रविदानर योगतः १८३ समागता भक्तवर्गास्तवैकः पण्डितो मधन। टोका महाविद्यालयाध्यापक प्रवरी गुरी। इह नित्यगोपाल गोस्वामी कपालु ठाजुरम् हि। मुखाम्बोजाहिनियाता वाचः शुला हरेना । हर्

अन्तानीसायां ६४ अ:

rable incident took place. It was a Sunday, the day of recreation and rest. Hence many devotees had the opportunity to meet Thakur at the house of Balaram. Among them Nitya Gopal Goswami, a professor of Dacca University, was present there to listen to the sayings of Thakur. 79 to 85.

বঙ্গাত্ৰাদ :---

বল্যাম বহু ও ভক্তবৰ্গবেষ্টিড ঠাকুৰকে স্বগৃহে পাইয়া প্ৰমানন্দিও স্বইযান্তিলেন। ৭৯

আমি রোগমুক্ত হই বা না হই তাহাতে আবশ্রুক নাই নবাগত ঠাকুরেব কথামূত পানার্থী ব্যক্তিবর্গকে শিক্ষা দিয়া নিজের রোগ বজাণা ভূলিয়া গিয়াছিলেন।

ঠাবুরের ক্থামৃত পান করিয়া শ্রণাগত ভস্তবৃদ্দ মনুয়ার লাভ করিয়াভিলেন। ৮০৮১

এই সময় একটি অভিশয় আন্দলায়িনী ঘটন ঘটিয়াছিল। বীহার স্মরণমাতে মানুষ পবিত হয়।

রবিবাবে অবসর বশতঃ বছ বাক্তি বলরাম বস্তব গৃহে ঠাবুরের দর্শনার্থে আসিয়াছিলেন।

তল্পো একজন ঢাকা বিধ বিভালত্বে বিশিষ্টা অধাণক ধান্দিক ও মহাপণ্ডিত ঠাছতের মুখপন্ন বিনির্গত কথায়ত এবেণ করিছা নিভাগোপাল গোত্থামী মহাপত্র শিক্তের সন্দেহ মোচনের জন্ত ভক্তি-পূর্বক ঠাকুরকে বলিচাছিলেন। ৮২,৮৮৮৪৮৫

चन्त्रजीलायां ६४ मः

टवाच ठाकुर' भक्षा खसन्दे इ स्थाय हि। हार केयू 'सुच्छल किरीट यनयादिमि: ॥ "६ भूषणे भूषिती भाति भयवान् भक्षवत्त्व ॥ "८० नारत्वेकमिव तेवः खया भयवत स्तव ॥ "८० नारत्वेकमिव ह्यू हि कायया कर्षणाक्ष्योग्यकम्। कि 'वालमत्वेमव ह्यू हि कायया कर्षणाक्ष्योग्यकम्। कि 'वालमत्वेमव ह्यू हि कायया कर्षणाक्ष्योग्यकम्। "८० न ह्योजतः भवदित्व भूषण्यव्यक्तिमोभनं। मव्द्व निर्मयानोतं भूषण्य 'पतिस्टहाताम् ॥ "८० सुव्यवेषयं वासना मे त्वहं है तहि कीमतां। भूषण्य सूर्यं व्यवेषयं वासना मे त्वहं है तहि कीमतां। भूषण्य सूर्यं वासना मे त्वहं है तहि कीमतां। भूषण्य सूर्यं वासना मे त्वहं है तहि कीमतां। भूषण्य सूर्यं वासना ॥ ८० सुत्वेषयं मोखामि मुख्य ठठाकुरः प्रस्थुणाच तः। ८० भ्रमां विद्यु कालीस भूषण्य स्वीचकार ह। सुराग्यं भ्रमावान् साचाहरितरिरायणः प्रसुत्वे ८२ सुतावां भ्रमावान् साचाहरितरिरायणः प्रसुत्वे ८२

He soid. "It is told that God shines with ornaments like neck-loce, ear-ring, crown and bangles etc. How is it that thou are bereft of all ornaments, even the silver ring which is used by all holy men? I have brought a little piece of crnament for you and I shall be glad if you kindly accept my offer and wear it." At this Thakur replied, "Dear sir, you are right to say so. In the three yugas God appeared with ornaments. In the Satya yuga God appeared as Narayana." 86 to 92.

श्रीश्रोतासम्बद्धारावनम 665

वकाशोशयो रह वः

বঙ্গাড়বাদ :--

फरा यथमा कादान नाबादा मर्ममा बाद स्मृत कृतम ७ दम्हानि छुत्र: प्रमङ्ग बाद्य । दिश्व यहः छत्रवान पाननान अवन

বেৰ কেব অৰ্থাৎ সামাত ওকটি স্কুলার আঠিও আলনার ভৰ্মনী ष्यकृतीत्व नाह १ रह महानिधि देशा कारन कि प्यामारक रतून । আপনি কি কোনও অলঙার বা বস্তাদি গ্রহণ করেন নাই।

আদি আপনাৰ কল বং সামাত অপবাৰ আনিহাটি আপৰি ्यपूर्वाश्वापिक वारत कल्ला। व्यापात व्यवक वनकात व्यापनात सार

শোভিত হউক। ইহাই আমাৰ একান্ত প্ৰাৰ্থন। পাল্প আনুনাকে অধুদাৰ ঘাষা পোতিত দেবিয়া আমি কুতাৰ্

ब्रेव। ४७४१५४४३३०

गायामीह कवा छनिहा ठीकुर विनित्तन। एर गायामी हुसमिति আগনি বাচা বলিলেন ডারা প্রব সভা।

ভগবান ডিনট যুগে অসভাত পৰিবান করেন। সতাযুগে ভগবাদ मोबोद्दर क्षष्ट्र । २०१२२

> पद्मामने चीपविष्टः किरोटाटिभिरन्वितः। तं तदावन्ताः सर्वे ध्योयन्ति भक्तिभावतः ॥ ८३

भारायण प्रावेश भारायण प्रास्ट्रा नारायण परासुति नारायण परागतिः ॥ ८४ कते चे र' भगवता खनाम प्रकटी हतः। स्रेगीयाच तथा साचात् श्रीरामी भगवान् स्वय'॥ ३५ चयोध्यायामभूदाजा मुकुटाइद भृषितः।

विलोक वाधिनः सम्बं देवाय वासवादयः ॥ ८६

चन्त्राशीनायां ४४ घः

तारकश्रम्क्षेण च्यायन्ति सत्तर्भ तः । रामनारायणान्त सुकुन्द समुच्द्रन् ॥ ८० क्षत्य केमव कंतरि इर मेकुण्ठ शानन । सोला त्रोरामचन्द्रेण कता व्रेताग्री स्थयः ॥ ८८ द्वापर भगवान् ग्यामः पोतवासादि संहतः । ग्रह्मकमदापद्म कोस्तुमादि विमृणितः ॥ ८८

"He decorated with ornaments, was seated on a lotus. In the Treta yuga He appeared as Ramchandra king of Ayodhya, and had his crown and ornaments. In the Dwapara yuga He appeared as Sri Krishna who had his ornaments in addition to a conch, a wheel, a club and a lotus in his four hands." 93 to 99.

বঙ্গাত্রবাদ :--

পলাসকে উপবিন্ট হইগা কিষীট কটক সুওপাদি নানাবিধ অপকাৰে ভূবিত আকেন। সেই ভগবানকে সত্যমুগবাসী মানবগণ এইজপভাবে খান কৰেন বা আবাধনা কৰেন।

হর।। নারায়ণ পরা বেদা নারায়ণ পরাক্রা।

নাবাৰণ পৰামুক্তি নাৰাহণ পৰাস্থিত। । সভাযুগো ভগৰান এইজপভাবে নিজ ভাৰত তাম নাম প্ৰকাশ কৰিলাজন । ২০:২৪

ত্রেতা মুগে বরং ভগবান এরামচন্দ্র মুকুট ও অলাদাদি বছতর অলমারে ভূবিত হইরা অবোধ্যার রাজা ইইরাহিলেন। তাঁহাকে

चन्त्राबौसार्या देष्ठ अः

ইন্সাদি দেবতা এবং ত্রিলোকবাসী সকলেই তারক এক্ষ নামে উপাসব। করিতেন সেই নাম এইজগ । ধাষনারারনানত্ত মৃতুন্দ মধুস্বর। কুফ কেশব কংসারে হরে বৈকুঠ বামন॥

এইরপে শ্রীয়ামচক্র দীতার দহিত লালা করিয়াছিলেন। ১৫১১৬১৭।১৮

ধাপর মূগে ভগবান স্থানফুলর প্রীকৃষ্ণ গীত বন্ত্র পরিধান করিয়া শব্দ চক্র গদা পদ্ধ ও কৌস্তভাদি রত্র ধারণ পূর্বক ভক্ত কর্মকৈ বিশুদ্ধ প্রেম ভক্তি বিতরণ এবং পূবিবীর ভার অপনোদনের জন্ম বছুববল সাগারে উদিত ইইয়াছিলেন।। ১৯/১০০

रवभक्त प्रेमदानाय भूभार हरणाय च।
वाती यदुकुकाकोची क्रणाचन्द्रः क्रपानिष्ठिः । १००
पस्यैव तारकव्रष्ठा नाम कर्ष्यन्त्र ये वनाः ।
तत्वणात्ते प्रगच्छन्ति तहिष्णीः परमं पदन् ॥ १०१
घरमुगरि मधुबैटमारे गोधान गोबिन्द सकुन्द थोरे।
यभ प्रमारायण क्रणाविक्यो निराव्य मा वगदीय रच । १०१

वसुमार सुवाजार सामाना साथ सुवाचीय रहा १ १ स्वयमित श्रीक्षणीन स्वतिय सुवावविय । प्रेमलीला कता तेत बहुपत्रीयुतिन थे ॥ १०१ तस्त कनी सम्महत्त चतुर्य सुवावद्यी । हस्मिकि विद्योगा ये नसा सुवा विवक्तिताः ॥ १०॥ दुस्तास रताः सर्वे स्वयात्तां परास्त्रास्ताः ॥ १०॥ परदासप्रकृति । हिसा होय स्मानिताः ॥ १०॥ स्माता क्रिक्ट हत् होयाः स्वाम किहराः ।

महापातिकानामेषां पावनाय स्वयः हरि: ॥ १०६

अन्तर्रलीसाया' ६४ अ:

"He appeared to teach devotion and love and also to purge the earth of sins. In the fourth yuga which is Kali yuga, God appeared to save mankind from engulfing sins and to protect religion and piety." 100 to 106.

বঙ্গান্মবাদ :--

সেই ভগবান কৃষ্ণচন্দ্রের তারকল্রন্ম নাম বাঁহার। ৰূপ করেন ভাহারা তৎকণাৎ বিষ্ণুর পরম পদ লাভে কৃতার্থ বন। ১০১

নেই তারক প্রকা নাম এইরূপ হরে মূরারে মধু কৈট ভাবে গোপাল গোবিন্দ মূর্ন্দ শৌবে। যজেশ নাবারণ কৃষ্ণ বিক্ষো নিরাশ্রয় মাং

অবনান বন্দ । ভগৰান শ্রীকৃষ্ণ তৃতীর যুগে এইরূপ প্রেমলীলা করিয়া ঘাপরবাসী জাব সকলকে কৃষ্ণ ভক্তিদানে চরিতার্থ করেন। ১০২।১০৩

ক্ৰমশঃ চতুৰ্থ মূগ কলিমুগ প্ৰায়ুত হাইলে গুৱাচাৰৰত সত্য কৰা শৃষ্ঠ পৰ পত্নী হৰণ হিংসাধিৰেম্মূক পুণ্য বিৰঞ্জিত হবিভক্তি বিহীন শিকুমাতৃৰেখী ত্ৰী দেবতা কামেৰ দাস এই সকল মহাপাতকীদিগকে উদ্ধাৰ কৰিবাৰ মুখ্য শুৱা ভগৰান গ্ৰীহণি॥ ১০৪/১০৫/১০৩

> जातो यदी गर्भावन्यो चानवदीपधामित । योचेतन्य ज्ञपाधिन्युमैगवान् भक्तरुपकः । १५० कलिकल्मय नागाय जीवेभ्यः सम्प्रदश्वान् । इत्ति।म महामन्तः द्वावि गदचरात्मकः ॥ १०० तारकष्रद्वा नामेत्रत् कलियुगे विसुद्धिदः । यदामतो भ्रवासुद्धिः कणमित्रय सम्बर्धे । १०८

अन्तानोलाया^{. ६}ष्ठ **पः**

ं इरे क्रया धरे क्रया क्रया क्रया धरे हरे।

इरे राम इरे राम राम राम इरे हरे **॥** १९●

स्वर्थे शेष्य वज् सुक्षा रक्षानि विविधानि च । पुष्प चन्दन सांच्यानि वीजतानि सहासना । १९१

तेन स्वीकृत सम्राप्त स्वाग सन्दर्भ नाय वै।

त्याग लीलां कली देवस तृत्यः समदर्भयत्॥ ११२

ंतन्त्रत सुररी क्षत्य कामिनी काञ्चनादिकः । वर्जयित्वा महानन्ट सुखान्धी मज्जितोद्यष्ट ॥ ११३

"He appeared as Sri Chaitanya at Nabadwip.
"He had no ornaments, not even a garland of flowers. He showed the way to bliss by renunciation. I have thought it wise to follow him by avoiding gold and woman, and thereby attained

peace and happiness." 107 to 113.

বঙ্গান্তবৃাদ :—,

étő

শচীগতে নংবীণ ধামে ভক্তক্রপধারী ভগবান জীব সকলের কৰিব পাশ নালের ভক্ত আবিভূতি হইয়া বক্রিণ অন্নর তারক প্রন্ন নাম বে নাম বতে ভীব সকল মৃক্তি লাভ করিব। অন্তে প্রীকৃষ্ণ সেবা লাভ করে। ১০৭/১০৮/১০৯

সেই নাম শ্রীকুক্ষচৈতত মহাপ্রভুই এই ঘোর কলিবুলে বিতর্গ কবিহাছের। সেই নাম এই—

> स्टब हुन्। स्टब हुन्। हुन्। हुन्। स्टब स्टब। स्टब सिम स्टब साथ साम साम स्टब स्टब।। ১১०

धन्तानीलायां 4ष्ट पः

সেই ঐক্ত কৈতত হব বিশা মণি মাণিকা প্রান্থতি বিবিধ বছা-লয়ার পরিজ্যাগ পূর্বক সন্মানী হইরা ত্যাগ ধর্ম দেবাইরাহেন এবং আমিও তাঁহার মত এবং পূর্বক মহানাদ সমুত্রে নিম্ভিচত হইরাহি। অতএব আমি বদি গিতল বা পৌহাদি যে কোন ও খাতু প্রবা স্পর্শ করি। তাহাতে উত্তপ্ত পৌহ স্পর্শ মাত্রে যেকল হাত পূড়িয়া বায় ভাষতা যে কোন ধাতু স্পর্শনাত্রে আমার মৃত্যুত্না বহুণা হইরা থাকে।

227122512761228

ਬੜ: ਹਿਜ਼ਲ ਜੀਵਾਏ:ਬੜਾਂਜ' ਸਟਿ ਜਾਸਨੇ। देशी में तेन द्रयास्य।द्रमास सीष्ठप्रवता ॥ ११४ एव' नाना सत् प्रसङ्गात् पर' कविवशीसहान्। श्रीमिरीमचन्द्र घोषः कालीपदः सुबुद्धिमान् । ११५ गीतमेक' समधुर' श्रीगीर देमस्चक्त'। प्रगायती भाषयुक्ता हुभी गायक सत्तमी । ११६ भावप्रवण गांतन्त श्रत्वा भावमधी हरि:। संग्रह्म सान तात्पर्य ० होवः समिचनायतः । १९० जीवानां परम भेयो दानार्दमत भूतले। बाविर्भय क्षीव सरणः शोधितं न चमी हाहः ॥ १०८ धरना तेन चर्चन भवासि विकासः चिसी। चयवा याग पालच सत्यापि सपान' यया । १५८ न नम्ध धैन कंषास्त्री भगवत् ग्रेम सागर । शक्तिता ना भवन मर्खे दारविशेषपातरा: ॥ १२०

"So the very touch of metallic ornaments burns me like red-hot iron." After such other

चन्त्वसीसायां ६८ अ:

holy discourses, the great poet Girish Chandra Ghosh and the most intellectually gifted Ka'ipada sang together a very sweet song about devotion to Sri Gouranga. The purport of the song was that Sri Gouranga lamented his inability to fulfil the mission of his life as the people could not be purged of their sins due to their proneness to earthly pleasure and aversion to holy pursuits.

114 to 120.

বঙ্গান্ত্বাদ ঃ—

এইরূপভাবে নানাবিধ কং প্রস্তুত্বে পর মহাক্বি গিরীল এক বুছিমান কালীপদ এই চুইছান গোরাদ প্রেম সূচক গান গাহিয়াছিলেন। ভাবময় ঠাকুর গানের ভাবার্থ এইরূপভাবে বুরিরাছিলেন বে আমি জগতের জীবের মৃত্তি দিবার জ্ঞাই আহিছুত হইরাছি দিয় জীব সকলের কণ পরিশোধ করিতে পারিতেছি না। প্রস্তু সেই অবের দাবে আমি আয় বিক্রাভ করতেছি।

অধবা প্রাণপাত করিবাও হৃষ্ণ লাভ করিতে গারিতেছিনা। বেহেতু জীব সকল ভগবৎ প্রেম সাগরে মজ্জিত না হইবা কেবলমাত্র ত্রী এবং অর্থে জাসক্তি বাড়াইতেছে। ১১৫।১১৬।১১৭।১১৮১১৯১১

> एवं बाह्यज्ञानमून्यो सहाभावेन संयुतः। नित्रमोदाल गोद्धानि होट्टे स्ट्रेडिंच वट' । १२१ ददो यदा स गोष्टामी तत्त्वचात्तत्वद हृदि । स्विन्यस्मान्त्रतोर्देनाभिषेक स्तर्वस्तदा १२२

अन्तातीलायां ६४ छः

प्रभोमीबावसाने त' नित्यगोवान पण्डित'।
तवस्थानन्यभावाय सर्वानप्यवद्ग्यभुः ॥ १२१
उच्चतामुचतामुचे भविः सर्ववत्तमः।
निष्टमिष्टिभिद्यं गान' इन्नोमेव केवल'॥ १२४
तथा योक्षर्याचे तत्म नामोबास्यतामन्तम्।
प्रभो योक्षर्याचे तत्म कष्यचे तत्म हिम्मो ॥ १२५
निरन्तरं वदन्तृवे स्तेन ग्रान्तिभेविद्याः।
तव कोऽप्यवस्यवद् दिवाशीसारण्डयम्॥ १२६
एक्षेनेवीसारयोन सर्वं सम्पद्यते यतः।
नेतत् सुष्ठद्वा वाक्ष्यं नियाणां सद्गुरोभेवित्॥ १२०

When Thakur in his divine mood extended his right leg towards Goswami, the latter held it on his breast and washed it with his tears. When Thakur regained his balance of mind, he said to his devotees, "Sing aloud the holy names of Sri Krishna Chaitanya, which will bring you all loy and happiness." At this, one of the devotees said, "When uttering the holy name once only is sufficient to dispel all our sins, repeated recital of holy names should not be advised by any holy man." 121 to 127.

বঙ্গানুবাদ :--

মহাভাবে ভাবিত বাহাজান শুল ঠাকুর নিজের দক্ষিণ চরণট্ট সোঝানীর সামে বাড়াইহা দিলে পবিত্র পথিত গোখানী ঠাকুরের পাদ পদ্মতি করছে ধারণ পূর্বক অঞ্চবিত্তে করিয়াহিলেন। ১২১/১২২

श्रीशोराम**ळाणागा**वतम्

490

चन्यसीनायां देश चः

ঠাবুরের ভাষাবেশের অবসান হইলে গোস্বামী এবং স্বস্তু ভক্তবৃন্দ সকলকেই বলিয়াছিলেন।

হে মহাভাগ সত্তম! আপনারা সকলে অভিলয়িত ফল দাতা
হৃদধুৰ হরিনাম গান কফণ। এবং ভতিপুর্বাক শ্রীন্তফটেডখানার
উজারণ করন। বসুন প্রাচ্ছ শ্রীকৃষ্টেডেখা প্রকু শ্রীকৃষ্টেডখা
অনবরত এই নাম উজারণ করিলে আপনাদের পরম মঙ্গল সাধিত
হইবে। ইহা প্রব সভ্য। ঠাকুর এইরূপ বলিলে সেই সময় কোন
একটি শিক্ষা বলিয়াছিলেন।

একবার ভগবানের নাম উচ্চারণ করিলেই জীবের মৃক্তি হয় তবে ভিনবারের উচ্চারণ কেন :

আমরা গুরুর এইরূপ বাক্য ভাল বলিয়া মনে করি না।।

३२०।,२८ ३२८।३२७।३२१
दाष्यांयं देष्ठ मनतां काषदादि प्रमेदतः ।
व्यवस्थानां वा शुद्धायं विवारं चित्वीर्यनम् ॥ १२८
यास्त्रोयं विषि मान्यित्व कर्त्त्र्या स्कलने सदा ।
अपे दः दाजुरिशोजः यूपं कि तत्र यस्त्रतः । १२८
नीचानव्यं यदा नौजा वस्त्रनाये धतः मुदा ।
मीयनाव्यं वंगदण्ड नदास्त्रोरे विमेदतः ॥ १२०
वास्त्रवारं सर्वत्रक्रा मोवितः विमेदतः ॥ १२०
वास्त्रवारं सर्वत्रक्रा मोवितः विमेदतः ॥ १२०
वास्त्रवारं सर्वत्रक्रा मोवितः विमेदतः ॥ १२०
वास्त्रवारं सर्वत्रक्रा विवार क्रतः ।
यैम नयां सर्वत्रक्षेत्रकृति सर्वितं न चलत्यस्ति ॥ ११०
पदं संसार क्रवर्थे सम्ताः निम्न विष्यस्त्रन् ।
गोक मोष्ठ अस्य स्वर्थं सुत्रिवास वहं ज्ञितः ॥ ११२

चन्त्रालीलायां ६४ घः

रचां कुर्वेन्ति भक्ता स्ते वदन्त स्तत् पुनःपुनः। श्रोष्ठरे संदूतः नास न निमव्वन्ति सागरे ॥ १३३ पवन्तत्र मिष्यगणान् छतार्योन करोत् प्रभुः। छप्तिता वत्तरासस्य वसोः ग्रिष्यस्य सद्मि॥ १३८

On hearing this Thakur said, "Such remarks of my disciples about a good preceptor are not wise. To attain soundness of body and mind and also to purify mind in its three states of wake, drowsiness and deep sleep, it is necessary to utter holy names repeatedly. You might have observed that boatsmen try repeatedly to fix the bamboo pole in the river at the time of rest to get their boat tied to the pole so that the tides of the river cannot make them restless. Just in the same way men can save themselves from the six worldly waves, viz, bereavement. undue attachment, age, death, hunger and thirst. by repeated chanting of holy names. Thus, during his stay in the house of Balaram Basu. Thakur blessed his disciples with his wise 128 to 134 sayings.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এই কথা শুনিয়া ঠাকুৰ বলিবাহিলেন। সন্তঃকৰ সম্বন্ধে পিজ বৰ্গের একস বলা টিক বয় না। বেছ এবং মনের দুঢ়তার জন্ম অববা ভাগ্রহে কয়া ও পৃষ্ঠি এই ডিনটি অবসাৰ বিশুদ্ধির ভণ্ড ভিনবার বা अस्त्यमीलाग्रा ४५ अ:

त्रोत्रोराम**जञ्**भागवतम

বচবার হরিনাম কীর্মন শান্তীয় বিধিমত সাধকগণ করিবেন। এবং আরও বলিয়াছিলেন ৷ ভোমরা কি দেধনি নৌকার দাঁড়ী মাঝী যথন নৌকা বাঁধিয়া বাধে সেই সময় বংশদগুকে প্রোধিত করিবার জন্ম গর্ভমধ্যে আপ্রাণ চেন্টায় পুন: পুনর্ব্বার প্রোথিতকরে যাহাতে নদীর জল বাড়িলেও নৌকা ঠিক থাকে সেইরূপ সংসার সমূদ্রে পভিড দেহ তরণীকে শোক মোহ স্বন্ধ মৃত্যু কুধা পিপাসা এই ছন্ন প্রকার উস্মি অর্থাৎ তরত্ব হইতে ক্ষার জ্ঞা পুনঃ পুনঃ ভগবানের নাম উচ্চারণ

কৰিলে, 'কিছুমাত্ৰ যন্ত্ৰণা হয় না। সমুদ্ৰে ভেলাৰ মত ভাহাকে ৰক। করে, বা সমুদ্রে ডুবে বায় নাই। '

493·

্ৰ এইরূপভাবে বলরাম বহুর গৃহে অবস্থান পূর্বক শিশু বর্গকে কুতার্থ করিয়াছিলেন। ১২৮ হইতে ১<u>৩৪</u>।

समाय खेष्ट देवस्य सेवाया सर्ववेशवान्।

धन्योऽहः वै भविष्यामि सञ्चिन्ते।व महामतिः ॥ १३५ वलराम बम् स्तस्य सेवां चक्रे हटव्रतः । थिष्टाचार सुरचार्थे' चिन्तितं ठाकुरेष तु । १३६ -यदापि सम भक्तोऽयं बलराम वस संहान । ं 'सुखस्वाच्छन्दा राजार्थमानन्द मनसा सदा ॥ ११७

ु सर्वेदा सन्नते सर्वे प्रतिकुल तथाप्यन्तः। सर्वेदास्य ग्रभाकांद्वी सुखग्रान्ति प्रियस्य च ॥ १३८ सुतस्य धनिनः स्निग्ध देशस्य व्यवतां सदा ।

बहुकार्यवशादव न करिष्यामि भे मतिः । ११८ ततीऽन्यां च कांका वित् स्थास्यामि भवने मुखं।

· ठाकुरे च्छामिमां जात्वा कालोपदः सुतुष्ट्रमान् ॥ १८० °

अन्तानोत्तायां ६४ घ

ध्यामपृष्करिनी मध्ये स्वयः प्रस्य समीपतः। श्रीमीकुस भदाचार्या यः इंतन प्रकल्पितं। १४१

Balaram longed to be blessed by dedicating his life and property to the service of Thakur. On the other hand Thakur thought, "Balaram is taking great poins to bring me comforts. Being a rich man, he is not accustomed to such troubles and worries. It is therefore destreable that I should leave his house and restore his easiness of body and mind." Understanding thedesire of Thakur, Kalipada made arrangements to take Thakur to the house of Gakul Bhattacharya near to his own house in Shyam-pukur. 135 to 141.

প্ৰবান্তবাদ :---

মহামতি বল্পরাম বহু নিজ ইউদেব ঠাবুরের দেবার সমত ধন
সম্পত্তি সমর্পণ করিয়া আমি ধতা হবৈ এইরূপ ভাবিয়া বিশেষভাবে
ঠাবুরের সেবা করিয়াছিলেন। কিন্তু ঠাবুর শিন্টাচার রক্ষার্থে মনে
মনে ভাবিয়াছিলেন যে বদিও আমার পরম ভক্তা বলরাম আমার হুল
আছুন্দ্য রকার কতা সর্ববান আনন্দ মনে নানা প্রকার হুঃব স্ক্
করিতেছে। ভাহা হইলেও শিত্তের সর্ববদা শুভাকাতী আমি এই
ধনীর পুত্র অন্তএন ফ্রান্সেনল দেহ স্থাব শান্তি প্রিয় ইহাকে আমার
সেবার কতা ব্যতিবাত্ত করা আমার উচিত নয়।

অভএব আমি অশু স্থানে যাইলে ইহার একপ উদ্বেগ হইবে ন। ঠাকুরের এইকপ মনোভাব লানিয়া অভি প্রিয় ভক্ত বৃদ্ধিমান কালীপদ

अन्तालीलाशं स्ट अ:

নিজ গৃংহর নিকটে খ্যামপুকুর নামক স্থানে গোকুল ভট্টাচার্য্যের 🏞 ঠাকুরের পাকিবার জন্ম বাবস্থা করিয়াছিলেন। ১৩৫ হইডে ১৪১।

श्रीप्रताप महन्दारी होमिशीरीति व्यकः।

ठिकुरस्य विकित्सायं उक्तरेण नियोजितः। १९१२
सीऽपितं ठोकुरं मत्या सिव्हानन्द विषष्टः।
विकित्सामकरोत्तस्य विषक्ष मनमा कान् ॥ १०३१
भक्ता युव्यव वर्गस्य प्रत्योग क्षत्रतः प्रभीः।
सेवा कार्यः ययान्यायः म्हन्दंबति यसतः॥ १९८८
मातापि सारदादेशे देन्तिपेखरं पत्तनात्।
श्राप्तव्याव प्रयासार ठाकुरस्य समयहोत्।॥ १९४५
अनीरस्य प्रकासस्य ठाकुरस्य परं वियाः।
राखावराज प्रवीस्ते अक्तर्याः सहस्याः॥ १९६६
यथाकास्य यद्यांनि सक्तर्यः सहस्याः॥ १९६६

राखास्ता पूचास्त महात्वारा उद्देश्याः । १०४ यथासासे यदारीमित चक्दुः स्वतं महत्तारां । वियमक्त विरोधीन विच्छातः सुन्दितत्त्वासः ॥ १४० महेन्द्रवान सरकार आनीतो रोतसुक्तये । औषधस्य सुपव्यस्य संवदार्यः ससुत्सकाः ॥ १४८

He also appointed the famous Homeopathic doctor. Pratap Mazumder for medical treatment of Thakur. The doctor treated Thakur with great care, and the young disciples also nursed him very carefully. Sarada Devi used to bring food and diet from Dakshineswar. The devotees like Rakhal Rai and others were busy in rendering call services to Thakur. His most favorite

धन्त्रानीलायां ६ष्ठ चः

disciple Girish brought the famous physician Mahendra lal Sarkar to cure Thakur of his disease. 142148.

বঙ্গানুবাদ :--

এবং ঠাকুর হোনিও ডাঃ প্রতাপ মজুমণারকে নিযুক্ত করেন ভারনারও ঠাকুরকে ভগবান জানিয়া চিকিৎসা করেন। ঠাকুরের ভরুশ ভরুশ পর্যায় জনে অভি সাবধানের সহিত বিশেষভাবে দেবা করিয়াছিলেন। এবং আমানের পরমারাধ্যা মাতা সারদা দেবী দক্ষিণেরর হইতে ঠাকুরের নিকটে আসিয়া ঠাকুরের পথ্য ভার গ্রহণ করেন। ১৪২ ইইতে ১৪৫।

এবং ঠাবুরের অতি প্রিয় শিশু রাগাল রাদ্র প্রভৃতি যথারীতি অর্থাৎ যে সময়ে বাহা ঔষধ বা পথা ঠিক সময়ে সেই সকল দ্রব্য স্থাই, ভাবে সসম্পান করিতেন।

ইত্যবদৰে ঠাকুরের প্রিয় ভক্ত গিরীশচন্দ্র বিখ্যাত স্থাচিকিৎসক মহেন্দ্রলাল সরকারকে ঠাকুরের গোগ মুক্তির জন্ম আনিয়াছিলেন।

7861784178P

ष्रपरे भक्तकार्य ये रनानाहार विवेष्टिताः। कुत्र लभ्यः सम्प्यन्तु कुत्र तदीपभीत्तमः ॥ १४८ धावन्तो हि दियः सर्वेत नाविन्दन् वे जलस्यलम् । भक्तीऽन्वीम्मस सुद्धेत्र रोगनिर्यय कृतवे ॥ १५० पायाव्यमिषजः तत्नानो तवान् सुविष्चणम् । होमिषो मत मायित्य विकित्सा सम्बसूद इ ॥ १५१

पत्तातीलायां ६८ घः

कते सुने यथा दचानापित कित्रकता।
सतो दाचाययो कत्या पिछ्यत्र सहोत्सव । १५१
तम्र गला पिछ सुखात् पित्रित्य निषम्य सा।
कलेवर परित्यच्य सतोधमी सहसर । १५१
प्रिय्या दम्यामध्य तथा भीसारद्यस्य।
सावाह्मयतो स्वयं करपार्म्माच्या ॥ १५४
चाविम्र्रेता पूर्व सती दीशभचन्द्र कत्यका।
विकामता सम्बद्धाः स्वकीयन्वयन्तः । १५५

Some other disciples took utmost pains to gather diet and metione from far off places. One of his disciples brought one European doctor for the treatment of Thakur, who, however, preferred to remain under Homeopathic treatment. Just as the youngest daughter of king. Daksha set an example of devotion of a wife to her husband by sacrificing her life on her husband being abused by her father, so also Sarada Devi, who was the wife of Ramchandra in her previous birth, rescred to utmost austerity and penance lest the reputation of her husband be impaired by her own carelessness.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এবং অভাত শিতাগণ স্থান আহার বর্জন করিয়া পথ্য ও ঔষধের জন্ম জনপথ বা স্থলপথ দূব নিকট কিছুমাত্র না ভাবিয়া জ্ঞান শৃত্য ইবয়া পথ্য বা ঔষধের অনুসক্ষাবে মত্র হবৈয়াভিল।

अन्तरबीबाया' 4ष्ठ ष्ठः

এবং অন্ত এক ভক্ত নিজের মনস্তপ্তির জন্ম ইংহান্স ভাকোর আনিয়াছিলেন। ভাবিয়াছিলেন খেতাত্ব ভাকার রোগ পরীকা ভালভাবেই করেন। চিকিৎসা হোমিওপ্যাধিক মতেই হইয়াছিল।

সভাযুগে যেমন দক প্রজাপতির করিন্ঠা কথা দাকারণী সতী দেবা পিতৃহজ্ঞে গমন করিয়া পিতার মূবে পতিনিন্দা শুনিয়া দেহ পরিভাগে পূর্বেক সর্বোত্তম সভী ধর্ম জগতে প্রকাশ করিয়াছিলেন। ১৯১১৫-১১৫১১২৫১১৫৩

সেইজপ সালাং করণার মূর্তি ধারিণী ভগবতী মাতা সারদা দেবী
সম্প্রতি সর্বকল্যান কারিণী বিষমাতা লগজাত্রী পূর্ব সতী আবিভূতি।
ইইয়া নিজের অসাবদানতা বৰতঃ বানীয় বিপুল যদের হানি আদমা
করিয়া দক্ষিণেয়ের বেরপ কঠোর ত্রত অবল্যবন করিতেন। এবানেও
সর্বনা সেইজা অস্টান করিয়াছিলেন। ১৫৪।১৫০।১৫৬।১৫৭

स्वामिनो गुरु गैरवडानि माग्रह्म भामिनो ।
द्विचिक्तर संवासे कठोर मनचारिका । १५६
ययास्त्रिता निर्वेकारा तदासावि महीयसी ।
कठोराचरण' देवा मर्चेदासी समाचरत् । १५०
अतः स्वय' भगवतः सेवायं 'स्वामिनः सती ।
माणवात स्वीचकार नदमाचर्यः कारण । १५८
वरस्त्रस्त बहुननैः पितृष्णं स्वास्त्ररः ।
विद्यामानिष सा देवी मोचरनानादिकाः क्रियाः । १५८
कदा केन मकार' च समासा लगदन्तिका।

खन्तानीसायां **६** स्ट अ:

तवा मातुः स्थिते चीत्तां न ज्ञाता वहुभिजनैः। स्थितापि तत्र सा देशे जनहष्टेरगोदरा ॥ १६१ माडेन्द्रजाल सरकार विकित्सक विशोमनिः। चिकितसार्थं समागन्य प्रत्यष्ट ठोकरस्य सः॥ १५२

It is no wonder that she would take so much pairs to serve her husband. Even though the house was full of people, none could know how and when she would take her bath and meal. Even many of the visitors did not know that she was there in the house. The great physician Mahendra Lal Sarkar would remain for hours together everyday and carry on with holy discourse. 156 162,

বঙ্গান্তবাদ :---

অতএব জগং স্বামী স্বামীর সেবার কল প্রাণপাত পরিপ্রাম ইইবি
পক্ষে আদর্যোর বিষয় নয়। পরস্তু এই গৃহ বছলোকে পবিপূর্ণ
কইলেও মাতা পৌচ স্রান পুরা ও ভোরনাদি কবন কি ভাবে সমাধা
করিছেন। অববা এখানে অবস্থান করেন যে সকল ভক্তসূল তাঁহারা
কেই কিছুমাত্র জ্ঞানিতে পারিতেন না। একবা এব সত্য। এবং
বিহাগত ব্যক্তি সকলও কেইই জ্ঞানিতেন দা যে মাতা সারদাবেবী
এইবানে আহ্নে।

श्रीश्रीरामक्ष^{र्}षभागवतम् अन्तालीलायां ६४ श्रः

চিকিৎসক চূডামণি মহেন্দ্রপাল সরকার ঠাকুরের চিকিৎসার ক্ষয় প্রভাষ আসিয়া ঠাকুরের কাছে বসিয়া প্রায় ২৩০ ফন্টাকাল ভগবৎ কথা প্রসঙ্গে থাকিতেন।

এবং বলিতেন আমি জানিনা আপনার উপরে আমার এরূপ ভক্তি কেন হয়। ১৫৮ হইতে ১৬৪

> समीपे समप्रविद्य प्राधेन घटिका वय'। चेम्बरीय प्रसङ्घेन तत्काल स्त्रोन योपित:॥ १६३ उत्तञ्ज न द्वातभेतद्ववदपरि **मे** तया । चन्रागोऽभवद्ये न दृष्टा त्वां गतवानपि **॥ १**६८ स्वरीहे संख्याविन स्थात' न पारवास्थह'। केवल' सवतीसाव' सावयासि पनः पनः ॥ १६५ बेट्रामः विनवलः कटानिटवि ग्रेगिनः। प्रभुत वित्तदातार' न चिन्तयामि निचित' । १६६ मन्ये ८६. मीहिपत्रास्त्रि भवश्चिम्यवय पर्डः। ग्रयवा त्वयि मे भक्तिजीता सद्गुण दर्यनात्॥ १६० पञ्चाधना दिनस्यास्य काली भूगान गतीलय'। त्यका वो खरही गना नेच्छामि च तथायह ॥ १६८ घोत्वा क्रशसन' ते.(च. ममविष्ट: मधार्यांवे । मन्ये त्वा देवदेवानामी खर' जगता गुरु'॥ १६८

He would say, "I cannot explain how and why I have been so much devoted to you that I do not [ind rest even after my return to my own

चन्त्राजोत्तायां ६४ अ:

house, as I think of you again and again. I never think of rich patients who give me lots of money. I think, I have been overpowered by your divine influence, or I have developed devotion to you for your godly qualities. You may please see that even the greater part of the day is passed, yet I do not like to leave you and go back to my house. Your utterings have opened up a world of joy to me, and I regard you as Divinity itself." 163 to 169.

বঙ্গান্তবাদ :---

বাহাতে আপনাকে দেখিয়া গৃহে বাইরাও আমি হুবভাবে থাকিতে পারি নাই। কেবলমাত্র আপনার অববাই বারথার চিত্তা করি। অতা ধনী রোগীকে অর্থাৎ প্রচুর অর্থ দেয় একপ বোগীর জত্য এমত ভাবি নাই। আমার মনে হয় আপনার ভগবংশবতাই আমাকে নোহিত করে। অথবা আপনাতে ভগবানের সক্ষণ দেখিয়া আকৃত্ত হইয়াছি।

এখনই দেখুন এই দিনের অধিক সময় গত হইলেও আগনাকে ছাড়িয়া আমার নিজগুদে যাইবার ইচছাও হইতেছে না।

পরস্ত আপনার মুখনির্গত কথামূতপান করিয়াই সম্প্রতি আনি আনন্দসমূত্রে নিমা হইয়াছি।

অভএব আমি নিশ্চয় বুরিলাম আপনি ভগবান দেবতাদিগেরও দেবতা জগদগুরু। ১৬৫/১৬১.

अन्तानीसायां ६४ अः

आग्रह्या रोगहरे र्यष्ट्रभि: सप्ट भाषण'। न कर्त्तवा भवहिस सनिहिष्टमिट सवा । १७० किन्त्वसाभिः कथालापे रीगष्टद्धि न सम्भवेत । स्वस्य बाक्येन बाक्यानां तातपर्यार्थः सग्द्रश्चते ॥ १०१ यत विकित्तसकोऽइ'वै विविन्ता क्ययामि ते। थयं सहेन्द्रनानस्तु सयुरस्योत्तमः सुद्वत् । १०२ टाकरेणोपि विदितः सरकारः प व्यंत स्तथा : यत रत्वांमिति संवीध्य ठाकुर' संबदत्वसी ॥ १०३ ठाकरोऽपि बन्धतस्य सरकार समदीचते । तयान्यस्मिन्दिने मीऽय' ठाक्तरमत्रवीत स्वय'। १०४ भ्रषान भगवनी वार्त्ता यामवदत सुवेन तां। ग्रवगन्तः समर्थीऽधिः प्राप्नीन्यानन्दमुत्तमः ॥ १०५ किन्त ते नन्दन भक्ताः सर्वेधम्प्रे विघटिताः । बर्गाल केरल सताः शसीतन्द्रतमस्ययः ॥ १०३

"However, I advise you not to talk much as it may aggravate your disease. Exchange of a few words as between ourselves is not harmful." Mahendra Lal was a friend of Mathuranath and so he was already known to Thakur since long, and talked in a very familiar way. Thakur also talked to him like a friend. One day Mahendra Lal said, "What you tell me about religion

'चन्राजीनामां दंद्र अ:

and God is quite understood by me, and brings me great joy. There is, however, a group of people who bring about great confusion in our holy thoughts. Some advise worship of the son of Sachi." 170 to 176.

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

ষাহাহৌক আমি আপনাকে বিশেষভাবে বলিতেছি বে আপনি বহু লোকের সহিত বহু কথা বলিবেন না। তাহাতে বোগহৃদ্ধির বিশেষ সম্ভাবনা। ১৭০

কিন্তু আমাদের মত লোকের সহিত কথোপকগনে রোগহন্তির সম্ভাবনা নাই। কারণ আমরা অত্যন্ত কথার ঘারাই তাৎপর্য্য সউতে পারি।

বেহেতু আমি স্থাচিকিৎসক অভাবৰ স্থাচিত্তিত বাকাই বলিয়া থাকে।
এই মহেন্দ্ৰ লাল সৰকাৰ মধুৰানাথ বাবুৰ প্ৰিন্ন বন্ধু ভক্ষণ্য ঠাকুৰও
পূৰ্বে হুইভেই ভাজাৰে মহেন্দ্ৰ সরকাৰকে জানিতেন। এই ৰক্ত সরকাৰও ঠাকুৰকে ভূমি বলিয়া বলিয়াছিলেন। ১৭১/১৭২/১৭০

ঠাকুবেও স্বৰকাৰকে বন্ধুত্ব মতেই দেখিতেন। তৎপৰে আৰ একণিন সৰকাৰ ঠাকুবকে বলিৱাছিলেন। আপনি তগবং কথা বাহা বলেন আমি তাহা ভালভাবে বুঞ্জিতে পাবি এবং প্ৰমানন্দ উপলব্ধি কৰি। কিন্তু কতকগুলি নন্দনের দল আছে ভাহার। ধর্মের সক্ষমে গোলোযোগ উপস্থিত কবে। কতকগুলি লোক বলে শাচীনন্দনের সেবাকর। কেই কেই বলে কৌশ্যানন্দন ভল্ল। ১৭৪/১৭৫/১৭৬

श्चन्तानीनाया' ६४ग्रः

कीग्रल्या मन्दनं केऽपि यगोदानन्दनं तथा। मेरो नन्दन मित्यन्ये द्वोते सन्देह सागरे। १०० जनानिमञ्जितान् कृत्या खासरीधान कुर्वेत । क्तिन्त्वरः स्वविशुद्धार्यमीम्बरानुभवाय च ॥ १०८ विज्ञानालीचनिनैव पास्त्रामि भगवत् सर्पाः। भवत क्यामृतेनै व मया धर्मी विनिधितः । १९८ बोक्यव्ययम ऋत्वैव प्रभूमीष्टारमद्रवीत । क्षतार्थीकरणार्थीय केवल क्षपया तदा ॥ १८य तन्य शास्त स्वभावत्वाद्वीगनिद्वप्रवः सत्वा स ग्रिचकस्तव गान' नक्तत्वान सधीः॥ १८५ दीर्जेल्य' तम्य तह्ष्ट्रीप्यादरेग तटा प्रसुः। आइय युवकाधीक भन्ना प्रोयाच गौतवित् ॥ १८२ लमेवीचे:स्वरयक्ती गान' क्रक सुप्रवक। भगवदाच्या भत्तयकार गीतभुत्तमः ॥ १८३

"Some others plead for the son of Kaushallya, some again for the son of Jasada. Again others shout for the son of Mary. Thus we are thrown into the sea of doubts and feel strangled. I am, however, sure that I shall win the grace of God by knowledge and learning and also by your wise guidance." Without giving any reply to Sarkar, Thakur asked master to sing a song.

चन्छलींनायां ६४ च

Considering that Sarkar would feel very uneasy by a loud song, Master remained mute. Thakur then asked a young disciple to sing aloud. He did it very nicely. 177 to 183.

বঙ্গামূবাদ :—

কেহবা বলে মনোদানদনের দেবা কর। কেহবা বলে মেরী
নন্দনের আশ্রম গও। এইরূপ নানাজনের নানা মতে সন্দেহসাগরে
ভূবিয়া খাসরোধ হইরা থাকে। কিন্তু আমার মনে হর আমি আমার
বিশুদ্ধির কল্ম এবং ভগবসন্তুভূতির জন্ম বিজ্ঞান শারের আলোচনা
ঘারাই ভগবং কুলা লাভ করিব। আপনার কথান্তের উপাদেশই
ধর্ম নিরূপণ করিয়াছি বা ধর্মের স্বরূপ বুঝিয়াছি। ১৭৭।১৭৮/১৭৯

সরকারের মনোভাব জানিয়া ঠাকুর আর বেনী কথা না বলিয়া সরকারকে কুলাপুর্বক কুলাও করিবার জন্ম মান্টার মহাপায়কে বলিয়াছিলেন একটি গান করত। মান্টার মহাপায় ভান্তাববার্কে অতি পাত প্রকৃতির লোক জানিয়া উট্চেংখরে গানে অপাত্তি হইবে। অতএব মান্টার মহাপায়ের গানে অসমাতি পেবিয়া গীতজ্ঞ ঠাকুর একটি যুবক ভক্তকে বলিয়াছিলেন ভূমিই একটি গান কর। সেই যুবকটি ঠারুরের আবেল লাইরা একটি অতি মধুর গান করিয়াছিলেন। ১৮০।১৮২১৮৩

को जानाति किहक् कालो पड़दगँनैरदर्गं न नम्राच्डभाष्डसुदर' तस्याः कोहक् प्रकाष्डतो । १८४ पादाधःपतितो यसु ग्रोमझेखर संचकः । भगवान् ग्रहरः किखिलानात्वन्ये न केचन ॥ १८५

चन्त्रानीनायां ६४ घः

स्रोक्षहास्त्रकारहिर रामप्रमाद सायणः । याह्य साम्रम्भादेव समुद्रतरणः यथा । १८६ श्रवा वामनेनापिधार्थ्यते किः निशाकरः । मनः श्रक्रोति ताँ बीहुः प्राचोनित कथलन ॥ १८० यदेदः शानमभवठठालुरस्य च सविधी । यामुणोन्द्र ग्रात नामा तत्पार्ध्व चेत्त्रवीग्रम् । १८० तद् गानमुक्तमः श्रव्ला समाधिः स तदा विश्रव् । तद्दर्ध्यायमानस्य लाद्ध भक्तस्य चे तदा ॥ १८८ आगश्चर पतनः तस्य मावविगाद्गत स्रवतः । । १८० वाहुस्यां तः विष्ठत्वेव योनिरस्त्रन नामकः ॥ १८०

The purport of the song was this, "Who knows what is Kali like? She is not realised by the six branches of Philosophy. How big is She who carries these endless universe in Her belly? Lord Sankara who lies at the feet of Kali may know something about Her. but none else. Just as any attempt to swim across the sea or to catch the Moon by a dwarf is ludicrous so also it is quite futile to realise the Goddess by our mind and intelligence." On hearing this song Munindra Gupta lost his sense. Latu babu who was standing became also unconscious. Niranjan who attempted to hold Latu babu, became also senseless. 184 to 190.

¢₩5

श्रीत्रोरामक्त^{्रण}भागवतम्

चन्तानीलायां ६४ घ:

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

গানটি এইরপ। কে ভানেবে কালী কেমন।
বীবি ছয় দর্শনে না পায় দর্শন।
মূলাধাবে সহবাবে সদা বোগী করে মনন।
কালীগতা বনে হংস সদে হংসী হয়ে করে রমগ।
আত্মাবানের আ্ফ্রা কালী প্রমাণ প্রণাবের মতন।
কালী ঘটে ঘটে বিরাজ করেন ইড্রাময়ীর ইছ্রা মেনন।
কালীর উদরে প্রস্নাও ভাও তাঁর প্রকাণতা জান কেমন।
মহাকাল ভেনেছেন কিছু কালীর মর্ম্ম অ্ফ্রে কেবা জানে তেমন।
প্রসাদ ভাবে লোকে হাসে সত্তরণে সিন্ধু বেমন,
আমার প্রাণ বোরেছে মন বোঝেনা ধরবে শশী বত্ত বাবন।।
১৮৪ হটাতে ১৮৭৮

ঠাবুৰের নিকট ধবন এই গান্টি হইতেছিল টিক দেই সময়ে পালের ঘরে ভক্ত মুণীক্র গুপ্ত এই গান্টি শুনিবার সময় সমাধিব ইইমাহিসেন। দেইজল ভাবাবেশ বশত: হত চৈত্য গতামান লাট্ট ভাবেদ পতন জানিয়া তুই বাহু ঘারা ধারণ করিয়া ভক্তপ্রের নিয়ন্ত্রপ সমাধিপ্রাপ্ত হইয়াছিলেন। এজপ আশ্চার্য দুগ্র প্রায় বেধা বাহু না।

i

भक्तानी प्रवरः सोऽपि तटबस्याः सुपौगमत् । स्रभूतपूर्वे दृश्योऽयः न प्रावेनाधियोचरः ३ १८१ यतोः भगवतो नाम गान यवणमावतः । समादेः सन्धवो स्रो दृष्ण् भक्तान्।समबद्दुतम् ॥ १८१ चन्त्रकोलायां ६४ घः

ततः श्रोठाकुरः पाष्ठ सरकार' देष्ठ संविदः । त्वन्तु चिकित्मकप्रेष्ठः प्रधानेत्रां एठात् कवः । १८३ स्त्रासंत्रा सृति पुनः परोच्य सस्वर' वद । ठाकुरेने वसुक्तः स सरकारयाष्ट्रसा ततः । १९८८ परोच्य मान्, प्राणनाञ्ची पारनाञ्चे ततः परं । यन्त्रयोगेत करायिकः प्रशाने च कराष्ट्र नोन् ॥ १८६ द्वा तेयां सर्विष्यं परोचां सुमाम्य सः। ठाकुरान्तिकसागस्य विधानन्तस्याप ए । १८६ विज्ञान गास्त्रविद्वयास्थाकमिति निष्य । सुमज्ञाना सब्बह्मा स्वराह्येते न संग्रयः । १८०

It was very surprising that three devotees would become senseless on hearing a song. Thakur asked Sarker to examine their condition. Sarker instantly exemined each of them as thoroughly as he could. He came back to Thakur and sold, "According to the laws of medical science, they are dead." 191 to 197.

४५५ योत्रोरामक्रण्मागवतम्

अन्त्वतीसायाः ६४ अः

ইহারা চৈত্তপূত্য হইদ ইহাদিগকে পরীকা করিয়া বিশেষভাবে দেখিরা আমাকে ব'ল। ঠাকুর এইরূপ বলিবামান্ত সরকার তৎক্ষণাৎ সসবাতে দেইসকল ভক্তের প্রাণনাড়ী পাদনাড়ী হুৎপিও যত্র যারা হস্ত থারা চক্ষুর ভিতরে অনুলি দিরা সর্বরপ্রকার পরীকা করিয়া ঠাকুরের নিক্ট আসিয়া অশ্চার্যাধিত হইয়া বলিরাছিলেন।

চিকিৎসা শাল্লানুসারে আমাদিগের মতে আপনার এইসকল ভক্তের
মৃত্যু হইল্লান্ডে এ বিষয়ে কিছুমাত্র সন্দেহ নাই। ইহাই আমার বর্ধার্থ
বারণা। ১৯২—১৯৭

ठाकरस्य जनाभमे निकटस्थालये कचित्। कीर्त्तगानन्द मग्नस्य चेतनालप्ततां गता 🛚 १८८ : कुदापि चेतनायुक्ती मनत्तं हरिकीर्त्तने। दृष्ट्रीय तत्र त्यजना धावदन विस्तिता स्तदा ॥ १८८ र्ष्ट्रगाञ्चर्यं पुरुषः समायातो सहोत्सवे। भरण जीवितद्यास्य भवेदेव चण चण ॥ २०० अत स्तवेष्ठ्येवे ते छपाताः सेवका जनाः। ष्ट्यां ये भविष्यन्ति नैतदांबर्ष्य कारणम् ॥ २०१ ततः समाधियुकास्ते ठाकुरस्य पदाम्युजे । प्रणामार्थं यदायाता स्तदासी सुचिक्तिमुकः॥ २०२ विज्ञानविद्तिग्रय' विश्वित स्तम्वाच छ। प्रशामि सर्वमेबैतत् कीडनं तव नियतः ॥ २०३ सकाये भवताऽद्याष्ट्र' निःश्चेपेच पराजितः। चहहारी बल' विद्या चिकितसाभित्रता सम ॥ २०४

ara

श्रीवीरामक रामागवतम्

चन्त्रालोलायां ६ष्ठ चः

Once near the native village Thakur lost his senses in his joy in singing holy names. After a while he regained his senses and began to sing. People who were present there became very much surprised to see him dead and alive alternatively. It is therefore, no wonder that his disciples came back to life and gathered at the feet of Thakur. The famous physician became greatly astonished and said to Thakur, "I feel myself utterly defeated by your divine power, and my pride in the knowledge of medical science is now giute shattered." 198 to 204.

বঙ্গানুবাদ :—

কোন এক সময়ে ঠাকুবের নিজ বাড়ীর নিকটে সন্ধীর্তনানকে ঠাকুবের জ্ঞান লোপ হয়। কিছুকণ পরে চৈত্যপ্রভাভ করিয়া পুনর্বার সন্ধীর্তনে যোগ বিয়া নৃত্য করেন। ঠাকুবের এইকপ ভাব পেবিয়া পেই সকল লোক আশ্রাগায়িত হইয়া বলিয়াছিলেন। কোনাদের এই হরিসকীর্তন সভায় এমন একটি আশ্যায়ি লোক আমাদের এই হরিসকীর্তন সভায় এমন একটি আশ্যায়ি লোক আমাদের এই হরিসকীর্তন সভায় এমন একটি আশ্যায়ি লাক আমিয়াছেন বাহার কণে কণে মৃত্যু হয় এমং ক্ষণে কণে বাঁচিয়া উঠেন। জনত্বের আপনার ইছ্যামুসারেই আপনার কুণা প্রাপ্ত ইর্মা আপনার হুল্যা ক্ষায়ার উইনা আশ্রায় এইকপ অবস্থা প্রাপ্ত হন। ইয়া আশ্রুরের বিষয় কিছুই নয়। ১৯৮ হইতে ২০১

अस्तरलोमायाः ६व धः

তৎপরে সেইসকল শিক্তুন্দ সম্পূর্বিশে আনলাভ করতঃ ঠারুরের প্রথনে আগিয়া প্রশাম করিবার কল্প প্রস্তুত হুইলে তথন বিজ্ঞানিবিং ডাঃ সরকার অভ্যন্ত আশুরুরারিক হুইরা বলিয়াছিলেন আমি মেনিতেছি যে ইয়া আপনারই ক্রীড়া ভিন্ন আর কিছুই নয়। আনার আইমার বিজ্ঞান বিকট বিশেষভাবে পরাঞ্চিত হুইলাম। আনার অহমার বিভাবেল চিকিৎসা ও অভিজ্ঞতা প্রভৃতিতে হারা কিছু অভিনান ছিল আলু সেইসকল সম্পূর্ব্ভাগে বিভূবি হুইল। ২২২২২৩১২৪

यत्तिश्विद्मि द्वयं सक्यं सम्मृष्वां मतन्।
भवान् यदि बदैनाद्वां ये चात तत्र दर्ग ने ॥२०%
समायाना स्तत् वादुक्तां सार्यः ध्वा स्वस्वके।
स्वष्यस्यः राजमार्गाः स्वस्वाम स्मीरवः १२०६
स्वत्यः वाजुरः वास् स्वस्वशास पुरसरः ।
व्यमते।व सन्दोदय जनां विद्यान् विच्चवाः ॥२००
भियक् योधनस्वान् भित्रहासूहरोयसी।
वानिवतं कर्यां समा यतस्यं सज्जनी सम्मृत्॥२००
क्रतार्थों कृत् प्यासी वाजुरेण विकित्सकः ।
सवा योभगवन्तं तः न नामद्वस्वस्त्वं ॥ २०८

"If you so like, I can walk along the streets of the city with the garland of your visitors' shoes on my head, and take it as a matter of great honour." On hearing this Thakur said with a smile, "You are a great scholar and the best of

अन्तानीनायां ६४ चः

physicians of modern times. What you have said is as good as what you would have done." Thus Thakur blessed tha physician who fell flat before Thakur with utter submission and great devotion. 205 to 209.

বঙ্গান্তবাদ :—

আপনি যদি বলেন যে আমার দর্শনার্থে যাহার। আসিরাছেন তাঁহাদের পাত্রকার মালা গলদেশে ধারণ পূর্বক আমি ঘচ্ছদে রান্ধপথে সগোরবে বিচরণ করিতে পারি। সরকারের কথা শুনিয়া ঠাকুর দ্বীবং হত্ত-সহকারে বলিয়াছিলেন। আপনি অভিনয় ধার্মিক বিবান মহাশয় বাক্তি এবং চিকিৎসকগণের মধ্যে শ্রেষ্ঠ চিকিৎসক বশতঃ আপনার প্রাত্তি গুবাং আপনার বাকাই কার্যা হেহেকু আপনি অভিনয় সক্ষম।

এইজলে ঠাকুর মহেন্দ্রলাল সরকারকে কুতার্থ করিলে ডা: ঠাকুরকে সাক্ষাং ভগবান্ মনে করিয়া ভূমিল্টিত হইরা সাফীলে প্রধান করিয়াহিলেন। ২০৫—২০৯

> खरूप' दर्ग योगास भगवानपि त' तदा। पुनरागमनत्तस्य कि' भविष्यति भूतले ॥ २१० ये स्तदा त्रोभगवतः साविष्य' वाचिगीचर'। कृतन्ते स्तस्य कृपया स्वरूपमवनीकित'॥ २११

इति श्रोरामेन्द्रसन्दर मिततीर्थ विरचिते श्रीश्रोरामकृष्ण मागवते पारमङ'स्वा संहितार्या श्रीरामकृष्ण देवस्य केमव सेन समागम

अन्त्राचीलायां ६४ अ:

स्तथा पानिहाटी ग्राम गमने रोगारभात् परं बोगवाजार बलराम मन्दिर प्यामपुरुक्षरियो स्थाने क्रमादंगति भ्रष्ट चिकित्सक महिन्द सास सरकारं प्रति रंबरूप दर्गनादिना क्रमार्थी करण रूपोऽन्ताः सोसायाः प्रतिरुद्यायः ॥ या ६।

Thakur showed his divine self to that physician. Will it be possible in this Kali Yuga to have such occurence repeated?

Here ends the sixth chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrshna Bhagabatam written by Shri Ramendra Sunder Bhaktitirtha. (খাৰ)

বঙ্গান্যবাদ :---

ভগবান ঠাকুর ও ডাঃ মহালয়কে নিজের স্বরূপ দেবাইয়াছিলেন। এই ঘোর কলি মুগে আর কি এরূপ ভক্ত ও ভগবানের সাজাৎ সম্মিলন পুথিবীতে কবনও কি সম্ভব হইবে। ২১০।২১১

শ্রীরামেশ্রস্থনর ভক্তিতীর্থ বিরচিত এই শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতে ঠাকুরের কেশব দেনের সহিত সম্মিলন।

পানিহাটা, গমনে রোগোৎপতি। দক্ষিণেশ্বর হইতে বাগবাজারে বলরাম মন্দিরে শ্রামপুকুরে আগমনান্তে ডাঃ মহেন্দ্রদাল সরকারকে কৃপাকরণ প্রভৃতি অন্তালীলার বর্চ অধ্যারে বলা হইল।

210 to 211

धन्तानीनामां थ्य ग्रं:

ठाकुरस्य सहामकः प्ररेट्ट सिव्य नामकः ।
नव्यागुरीः क्रवारूपामात्त्री ससायकी महान् वर्ष
कलावावमे पत्त्रप्या दुर्गाप् जीतवा विदुः ।
वह वाधामतिकस्य प्रनाचक् ययाविधि । २
दुर्गेव वर्षगामतिकस्य प्रनाचक् योभगवान् स्वयं ॥
साधकानां हितावीय मक्तमूर्तित परिपष्ठं ॥ ३
क्रव्याधिक्यं भगवान् भौनामानन्ददर्शियतः ॥ ४
स्वय्यानन्दर्भीया भगवान् भक्तवत्। ॥ ॥
स्वय्यानन्दर्भीया भगवान् भक्तवत्। ॥ ॥
स्वामायत् प्रसायते ॥ ॥ स्वमायतः ॥ ॥
स्वामायत् प्रसायतः ॥ अ
स्वामायत् प्रसायतः ॥ अ
स्वामायत् प्रसायतः ॥ अ
स्वामायत् प्रसायतः ॥ अ
स्वामायतः ।

With the permission of Thakur. Surendra Nath Mitra celebrated Durga Puja after overcoming great imperiments. Like Durga, Sri Ramakrishna also manifests himself in different yugas for the well-fare of devotees. Thakur went to see the Puja on the Mahastami day, and found that the Goddess had appeared in the image and Surendra Nath was shedding tears of joy with his eyes fixed on the Goddess. 1 to 7

चन्यस्रों नार्या रुम चः

বঙ্গাসুবাধ ঃ—

সাধক চ্চামণি মহাভক্ত হ্বেক্সনাথ মিত্র ঠাবুবের কুপাণেশ পাইয়া কলিমুগে বে পূজাকে অর্থমেধ যত্ত বলে, বছ বাধা অতিক্রম করিয়া সেই দুর্গা পূজা করিয়াছিবেন। ভগবান প্রীরামকৃষ্ণদেবই সাধকগণের মহলের জন্ম সেই সেই মূঠি পরিগ্রাহ পূর্বাক আবিস্থৃতি হইয়া প্রতি মূগে আনন্দমন্ত্রী দীলা এই মর্ত্তালাকে প্রকাশ কবেন।

ুপ্নিন্দ অভপ ভক্তবংসল ভগবান প্রিরাম্করণ্যর অভং মরগন্য
মহাইনী দিনে সন্ধি পূলার সময়ে ত্রেন বাবুর পূভা মণ্ডণে বাইরা
দিবা পৃষ্টিতে দেখিলাছিলেন। ত্রুক্তে নাথের ভক্তির প্রভাবে
প্রভিন্নাতে জন্মাতা হুগার সাঞ্চাং আনির্জাব ইইয়াছে। এবং
হাক্তেনাথ ভক্তি গুরুষ চিতে মা মা বলিছা পুন: পুনর্কার রোলন
পূর্বক গলদেশে ব্যবহুর সহিত করেরোডে না হুগার পাদগলে একাগ্রচিত্রে দৃষ্টি পূর্বক অঞ্চল বকংবলডে মারিত করিয়া মহাভাবে
বিভাবিত ইইরাছেন। ১ ইইতে ৭

मातुः पदे न्यस्तहिष्टगंनवस्त्रताश्वतिः। अद्योगः संसिक्षवद्या सहाभाषः गत्य सः ॥ ८ दृष्टे व' ठाकुरस्तस्य दुर्गासिक्षमुत्राच् हः। ग्राप्त्र सिक्षस्य वाक्षस्तद्यशिक्षगास्त्रीदितः सहत् ६ ८ यसं कत्य गणेयोगादयः नस्त्रतिगयनात्। यानिक्ष्णाच विक्रानां देवः सातिक्ष्यति ॥ १० मस्मीतत् सुदेन्द्रस्य सचितः प्रभुता गदा। भक्ताः ग्रेन्द्रनायस्य सुचीत् संद्यस्य यहारः। प्रस्कागस्य स्व कः ग्राम् नरेन्द्रः मसुस्यां स्त्रदः॥ १२ अन्तरनीनावा ७म अ:

सुक्तानगर्भास्तस्य सुरेह्दस्य क्रतार्थतौ । षपूर्वं प्रजाब्योवारस्याः च सबिग्रेषतः । १३ जगन्मातुः प्रसादास पश्चणार्थं स ठाकुरः । प्रपद्माम तान् सब्बीन् सुरेन्द्र भवन तदा ॥ १४

Thakur was pleased to see that the Puja was grandly successful inasmuchas everything was arranged according to prescribed procedure and the worship was performed with great devotion. On coming back to Dakshineswar Thakur told his disciples what he had seen, and sent them to the house of Surendra Nath to take the offered rice. 8 to 14

বঙ্গানুবাদ :--

ঠাকুর হুবেন্দ্রশাধের এইরুল ভক্তি দেখিয়া বালিছাছিলেন্
ভক্তিশারে যে সকল মঙ্গদময় সিদ্ধান্ত বাকা বণিত হুইয়াছে।
কাই অর্থান পুজকের সাধনার যোগ পুজেলকরণের ঠিক ভাবে
আঘ্যোজন। এবং প্রতিমার মুখ্রি খ্যানামূলারে গঠন ছইলে সেইখনে দেবতার আগমন নিশ্চন ছয়। ঠাকুরের কুশায় মুরেন্দ্রনাধের
কোনচিরই কটি হয় নাই। মুরেন্দ্রনাধের ভক্তি খারাই ঠাকুর
অভ্যান্ত সন্তুন্ধীই ইইয়াছিলেন।

পরস্ত ঠাকুর হ্মরেন্দ্রনাথের নিকট বিশেষভাবে পূজা গ্রহণ করিয়া পুনর্বার দক্ষিণেশবে আদিয়া নরেন্দ্রনাথ প্রভৃতি সন্তানসকলকে **त्रीयीरामक्र**णभागवतम्

tab

अमारतीसायां ध्य अ:

হুবেন্দ্ৰনাথের পূকার সাফস্য এবং পূকার পারিপাট্য অত্যাশ্চর্যারুপে বলিয়া অগনস্বার, প্রসাদ গ্রাহণের জন্ম সকলকে স্থবেগবার্ব গৃহে পাঠাইরাছিলেন। ৮ হইতে ১৪

> ततः पर स भगवान, चिन्मयीं भवसुन्दरीं। कालिकां दक्षियां देवीं सम्यूजयितुसुदातः । १५ 🧵 कालीपुनादिने पात भैतानाक्रय यदतः। उवाचाद्याप्रक्ति मातुरद्याविर्भाव वामरे ॥ १६ अतोरह कालिका' देवीमच यामितिविचये। सालिकान्यर्च न द्रव्यान्यानयेत मुसस्वर' । १७ नियाया' भतावगरिसे पूजोपचारमुत्तम'। ठाकुराय समानोय दत्तवन्तीमुदान्विताः । १८ पूजाकाचे स सगवान् दिव्यभाव पुर:सरं। पुष्प' दत्वा स्व शिरसि ग्रीवाच तानिदं वचः ॥ १८ सर्वे घूय' जगन्मातुः कानिकायाः स्वरूपक्ष'। चिन्तयत चित्तवरे भक्तिभावेन भाविताः ॥ ३०. ते सर्व्वेतन्त्रथा करवा यश्चीतः गुरुणा तदा । पर' सपादमुद्राया भक्तं य' वित्ति ठाकुर:॥ २१

Thereafter Thakur intended to perform Kali Puja on the day of the new moon, and asked his disciples to bring the requisite things on that night. The things which were required for the pula were collected nicely. At the time of

श्रस्तालीलायां ध्रम् अः

worship Thakur advised his disciples to meditate upon the image of the Goddess. All his disciples did so. But the devotee who was called by Thakur as worth one Rupee and a quarter thought within himself. 15 to 21

বঙ্গাকুবাদ 🖫 অতঃপর ভগবান শ্রীরামকৃঞ্দেব চিম্ময়ী ভব স্থন্দরী মাতা দক্ষিণা কালিকার পূজার জন্ম অভান্ত উংক্ঠিত হইয়া কালী পূজার দিনে প্রাতঃকালে ভক্তবর্গ সকলকে যতু পূর্ববক ডাকিয়া বলিমাছিলেন। আৰু আছা মহাশক্তির আবির্ভাবের দিন অতএব এই অমাবশ্যার দিনে আমি কালী পূজা করিব। তোমরা পূজার উপযোগী সাবিক প্রব্য সকল শীঘ্র আয়োজন কর।

ভক্তবৰ্গ আনন্দিত হইয়া সন্ধার পর অত্যুত্তম পূঞ্চার দ্রবাসকল আনমূন পূর্বক ঠাকুরকে দিয়াছিলেন। ১৫।১৬/১৭/১৮

পূজার সময় ঠাকুর দিব্যভাবে ভাবিত হইয়া সেই সকল ভক্ত বৰ্গকে বলিয়াছিলেন। তোমরা সকলে ভক্তি ভাবে জগন্মাতা কালিকার মূর্তিটি মনোমধ্যে চিন্তাকর। গুরুর উপদেশ মত সেই

সকল ভক্ত সেই ভাবে চিন্তা কৰিয়াছিল। কিন্তু ঠাকুর ধাঁহাকে পাঁচ সিকার ভক্ত বলিয়া বলেন। ১৯৷২০৷২১

> तेनैव श्रीगिरोधिन सनसेट विचिन्तितः। प्रत्यच्चदेवतां हित्वा क्षयमन्याः भजाम्यहः ॥ २२ एव' प्राणावेगवयान्मामेरयुक्ता तदाहि सः। ट्टी पुष्पाचालं भत्रया ठोकुरस्य पदाञ्जयोः॥ २३

अन्त्यनीनाया ०म अः

ठाकुर स्तृष्वणादेव दिख्यभाव विभावितः।
भूवां प्रस्ववदना वराभयकरा तदा ॥ २४
प्रूर्वकीतियां मध्ये खालिकायाः सर्व्यकः।
स्नालानं दर्मयामास भक्तभशः क्षय्या प्रमुः। २५
श्रीरामकः रूपया मुद्दाति भक्त सत्तमाः।
स्नातिकाया जगन्मातः सर्वितम्याः चर्वान्तु । २६
पुरुवान्त्रति सम्पदाय कातार्योद्यभवं स्त्रतः।
श्रीरामकः स्त्रिक्ते स्वर्याः कातार्याः चरातनो ॥ २०
पशः ग्रामपुरुकारस्यां यत्निश्चत् स्वरात्रा ॥ २०
पशः ग्रामपुरुकारस्यां यत्निश्चत् स्वरात्रां ॥ २०
पशः ग्रामपुरुकारस्यां यत्निश्चत् स्वरातं ॥ २०

"Why should I worship the Goddess disregarding the living God I see before me?" Being inspired with this thought Sri Girish Sen worshipped with great ardour the the feet of Thakur. At once Thakur transformed himself into the shape and appearance of the Goddess with divine brilliance, and showed his Divine self to his disciples who felt themselves blessed and worshipped the feet of Thakur in the shape of Koli. When Thakur felt a little better at Shampukur, Sarkar thought that it would be better if Thakur be removed from that house which was so full of noise and lacking in the ventilation, 22 to 28

चन्त्रासीनायां ध्रम चः

সেই ভক্ত গিনীপ মনে মনে এইরূপ ভাবিয়াছিলেন যে প্রভাক দেবতা ভগবান ঠাকুবনে পরিভাগে কবিছা কেন অন্থা দেবতা কালীর ভচন করিব। এইরূপ প্রাণের আবেগ বশতা দেব সময়ে গিনীপ মা মা এই কথা বলিয়া ঠাকুরের পালগায়ে ভক্তি পূর্বক পূশাগুলি দিয়াছিলেন। ঠাকুর ও তৎক্ষণাৎ নিবা ভাবে বিভাবিত চতুর্ভু জি পর্যান্তর বর এবং অভত্ত করা ইয়া প্রসাম বদনা প্রভু নিভক্ত অপূর্বক ভোতির মধ্যে কুলা, পূর্বক ভক্তবুলকে কালিকার মুক্তি দর্শন করাইয়াছিলেন। তবন দেই সকল ভক্তবুলক রামহম্ম রূপিনী কালিকাকেই অন্ত ইইটাছিলেন। ২২।২৩২৪ ২৫1২৬

ঠাবুংৰের কালী মূর্ত্তি ধারণ ইবা একটি সনাজনী লীলা হইরাছিল। এইরূপ ভাবে শ্রাম পুরুরে কিঞিং স্তন্ত হইলে সরকার বলিয়াছিলেন এই স্থান কোইাহল পূর্ব বশশঃ ১৭৭২৮

उन्मृत्त यायुगनाताचान्यत्र बायुमक् स्वाति गति ग्रमी भन्ये प्रवमुत्तः विभिन्तः व २८ किन्माता विभूमी गमनः सुत्र रोस्तः । १२ रोगानीस्य भन्यमान स्तर्भक्तानवट्य मः ॥ १० शुद्धः भतः गर्मात् स्वात्मस्य न्तर्भात् । १० शुद्धः भतः गर्मात् स्वात्मस्य त्रात्मस्य । १० स्वति स्वात्मस्य त्रात्मस्य त्रात्मस्य त्रात्मस्य स्वति स्वात्मस्य स्वति स्वाति स्वति स्वाति स्वति स्वाति स्वति स्वाति स्वाति स्वति स्वाति स्वा

योथोरासकण्यागवतम्

्चन्त्रातीलायां श्रम चः

वासाय श्रीभगवती रोगीपग्रम द्वेतवे । फलपुंडाय सुयोभादा बहुश्च समन्विता ॥ १८ सरदुख बहुप्टस्युता सुमस्त्राङ्गतो । श्रीपमक्षण भक्षाना मास्त्रामपि संस्थितः ॥ २५

So he advised that Thakur should be removed outside Calcutta to a place with sufficient light and air. In a few days the disciples searched out a house at Cossipore. The house was owned by Gopal, son-in-law of Maharani Katyayani. It was a two-storeyed house with several spacious rooms, surrounded with a garden, quite suitable for his disciples to stay in and also for Sri Ramkrishna to live a quite, happy and peaceful life. 29 to 35

বঙ্গাতুবাদ :—

600

এবং উদ্ধৃত বায় না ৰাকায় যে বানে সূৰ্যা কিবণাদিতে উত্তাহিত অৰ্থাৎ খোলা জাৱগা মাঠ বা বাগানাদিতে অৱস্থান করা আমি ভাল বলিয়া মনে করি। আমার মতে কহিকাতার অনতি দূরে থাকাই ভাল। এই মত করিলে রোগ মুক্তির সন্তাবনা মনে করি। ১৯৩০

ভক্তবৃন্দ ভাক্তাবের কথা শুনিয়া সেইজাপ গৃহের সন্ধানে ২০ বিনের মধ্যেই একটি উত্তম স্থান পাইছা ছিলেন। কণিকাকার উত্তরাপে কান্মপুর নামক স্থানে ৺সর্জনফলাধেরীর মন্দিরের নিকটে মহারাণী কার্যায়ণীর ভামাতা গোণালবাবুর বাগান বাড়ীটিই ভক্তগণ

धन्तालीलायां २म घः

থির করিয়াছিলেন এই বাগানের মধ্যে বিতল বিতৃত বাড়ীতে ঠাকুরের অবধান হালে রোগ মৃত্তির বিশেষ সম্ভাবনা বাগানটি ফল পুলা ফুলোভিত বৃদ্ধ সকল এবং বড় বড় বছ গৃহ গৃহান্তন প্রশন্ত উন্মৃত্ত বামু নির্ক্তন শান্তভাব অকএব স্থানটি অতীব রমনীয় ঠাকুর সেবক ও সেবিকা প্রভৃতির সকলেরই অবস্থান অতি উত্তম হাইবে। ১১ ইইতে ৫৫

भवेदयवानन्दमयी तदुद्यान' महत्तर'। 'सब्वीविर ठाक्षुरस्य वासगेह' सुमहिपत'॥ ३६

ततः कोदण्ड संक्रास्ताः पृक्षे रिक्व ग्रामवण्डिका । श्रीसारदां प्ररास्त ग्रामवण्डितियो ग्रहात् । श्रीसारदां प्ररास्त ग्रामवण्डितियो ग्रहात् । श्रीसा कुर्वत वे यावां कामापुर ग्रह प्रति : श्रीमा कुर्वत वे यावां कामापुर ग्रह प्रति : श्रीसा कुर्वति वे यावां कामापुर ग्रामवण्डिता । श्रीस्त्राचार वेवां भूतगण्डिया । श्रीस्त्राचार विविच्याः । श्रीस्त्राचार विविच्याः । श्रीसा भिक्तमाविन भूतमुक्तव्य कपिमहान् । श्रीत्राचादिन, स्तान्तिय परितोण्य महामिति: ॥ १९ वत्ताह्यवदन तेवां करवां महाना । श्रीत्राचादिन । स्तानां व्याप्ति स्तानां व्याप्त स्तानां व्याप्ति स्तानां स्तानां व्याप्ति स्तानां स्तानां व्याप्ति स्तानां स्तानां व्याप्ति स्तानां स्त

On the day before the last day of the mothh of Agrahayana, with Sarada Devi going shead, and Shri Ramakrishna inside a palankin, all the disciples left the house at Shyampukur for

चन्त्रासीसार्या ७३ अ:

Cossipore. The young men who were born and brought up in wealth and luxury were always eager to serve Thakur without the least care for themselves. On seeing this Narendranath encouraged them by pleasing them with songs and music. For Narendranath felt that if the young men would find joy in doing their service his end would be achieved. 36 to 42

বঙ্গাতুবাদ :--

সেই বাগান বাড়ীর উপরিস্থ গৃহে ঠাবুবের অবস্থান হইবে এইজাপ নির্চাধিত হইলে অগ্রহারণ মার্সের ২1) দিন থাকিতে সর্বমঙ্গলা মাডা সার্ব্বাহ্নের অগ্রে সাইষা সর্বমঙ্গলায় ঠাকুরকে ভক্ত সকল শিবিকা মধ্যে আবোহন করাইষা কান্মপুরাভিমুখে বাতা করিয়াছিলেন। ধনীর সন্তান অভত্রব স্থব লালিত যুবক ভক্ত সকল সাকাহ ভূতনাথের সেবা ভূতগণ যেরল করিয়া থাকেন। ভূতভাব মুক্তির জন্ম ভূগা প্রার্থী ইইয়া যেরল করিয়া থাকেন। ভূতভাব মুক্তির জন্ম ভূগা প্রার্থী ইইয়া যেরল বেরা করেন। সেইকণ যুবক ভক্তগণ ঠাকুরের

৩৬ হইতে ৪০

मना च्यानन्दयुक्तानि युवकानो भवन्ति चेत्। तर्ह्यमानः कार्यासिह्समेवेदेव न संग्रयः ॥ ४२ एकोवरि बहुकार्य्य भारदानि कति सति। नैकमणि मुमम्पनः भवेत् कार्यः सुनिधितः॥ ॥

या योरामक पामागवतम

अन्तानोत्तायां ≃म घः

वतः सम्बेतमं विज्ञो नरन्दः प्रेष्ठ साधकः । एक चिकित्यस्तागरिकोपधानयनाय या ॥ ५५ प्रमा पण्य संप्रहार्य विलाई मन्य एव वा । एव नियोजिताः मन्द्री युवकानो महास्तना ॥ ६६ सटीयन्य वागमेन चालितश्चेद जनैयदि । ताँह बहुचार्य याधन् गतिसास्य भवैदिति ॥ ४० तदस्य भगवतः सेवा तेन मचालिता । ततस्या ग्रहिनः मन्द्री जुलैन्ययं सहायतां ॥ ८८ तदोत्तः श्रीवनगमहासुरेण कपालुना । स्वमेव मम प्रणादिद्रया स्योजियधित ॥ ४८

Narendranath was wise enough to give different charges to each of them. One was employed to get the medicine, another to get the diet and some other to collect money. Thus everything was managed smoothly and peacefully. The people of the locality donated generously for the purpose. Thakur asked Balaram to procure his diet. 43 to 49

বগাতবাদ :---

এইক্লপ দেৰিল। সেবক চূড়ামনি নবেন্দ্ৰনাথ নিজ নিকটে আনিল। নীতবাভাদি আরা সম্রেট কৰিল। তাঁবাদের উৎসাহ বর্জন করাইরাছিলেন। ৬১।৪২

अन्तानीसायां ०म अ:

নরেন্দ্রনাথ জানিতেন বিধি যুবকগণের মন আনন্দে থাকে তবে,
আমাদের কার্য্য সিন্ধির কিছুমাত্র বিলম্ব হবৈরে না। একজনের উপর
বছতর কার্য্য ভার অর্পনি করিলে একটি কার্য্য ও অ্বসম্পন্ন হবৈরে না।
ইহা প্রকা সভ্য অতপ্রবাসর্কর কার্য্যে অভিজ্ঞা নরেন্দ্রনাথ কোনও একটি
যুবকলে ভাক্তারের গাহে ওরখ আনিবার কন্স কার্যকেও বা পথ্য
সংগ্রাহের অন্ত অত্য একজনকে আনি সংগ্রহের জন্য এইকল ভাবে
কর্বভোজি সাধক মহাত্রা নরেন্দ্রনাথ যুবক বর্গকে হবারীতি নিযুক্ত
করিচাটিলেন। ৪০ চলত ৪৬

বেমন ঘড়ীতে একবার দম দিলে অনেককণ পর্বান্ত চলে। সেইকপ এখানে ঠাবুবের দেবা ঠিক ভাবে প্রচলিত হইরাছিল। এবং কাণীপুর নিবাদী বছ গৃহত্ব বছ প্রকার সাহাধ্য কবিয়াছিলেন।

এবংদরাল ঠাকুর সেই সময় বলুরাম বস্তুকে বলিয়ালিন তুমি আমার পথ্য সংগ্রহ কর। ৪৭,৪৮/৪৯

तयोदारदुष्टियुत सुरेन्द्रताथ सेवकः।

उक्क स्त्यमध्य शिष्ट्य खासिन' परितोपय ॥ ५०

रष्टीत' सुठ, सानन्द ताभग्रमापि गुरीवंदा!

एवं भौठाकुरेनेव व्यावस्य सुनिद्धारात ॥ ५०

तत्र कामोपुरोद्याने पूर्वतः परमासनः।

सुर्यतामवकोवर्वे व मक्तास्त तेनीव नान्द्रताः॥ ५२

परन्तु परिचर्याना लिता भजनसाधने ।

नरेन्द्रनाय मसुखा भक्ताः कतिपदायति ॥ ५६

एकत्र सिनिताः सुव्यं भक्तमेय स्वान्तरे।

भक्तवुद्धार्मणः प्राष्ट भक्तमेय स्वान्तरे।

भक्तवुद्धार्मणः प्राष्ट भक्तमेय स्व

अन्तानीनायां ६४ घः

नित्याधान' वयं कुम्पोतिष्ठामधन्तरं संख्यितः। अद्यं भव्यतिनिमानां नागावद्यासिनाः महत्तः ॥ ५५ भजामाः श्रीभगवन्तः वासने ण ममोदिता। भव्य वा कुळ प्राप्तामः संस्कृतः साधुनग्रतः॥ ५६

Surendranath was asked to pay rent of the house. Both of them gladly accepted their charges. The disciples were hoppy to see Thakur improving in his health. Some of them headed by Narendranath devoted themselves to holy pursuits after discharging their services to Thakur. In course of holy discussions Narendranath said, "Usually we meditate in a room. Today I inlend to emulate the practice of noked ascetics with bodies smeared with oshes. But, how can the holy ashes be available?" 50 to 56

বঙ্গানুবাদ :--

এবং উনার বৃত্তিযুক্ত স্থাবেন্দ্রনাথ ভক্তকে বলিরাছিলেন তুমি যর ভাড়া দাও। নহেন্দ্র ও ফ্রন্তে ইহারা দুইলনে আনন্দের সহিত শুকু বাব্য গ্রহণ করিয়াছিলেন। ৫০

এইন্দল্যাযে ঠারুব নিজের বাবস্থা নিজেই করিয়াছিলেন। সেই স্থানে ঠারুবের পূর্কাপেকা রোগের উপশ্ম দেবিয়া ভক্তবর্গ আনন্দিত মইরাছিলেন। ৫১৫২

धक्तानोनायाः देश चः

পরস্ত ঠাকুরের দেবা ও শুশ্রুষার শ্রেষ্ঠ ভক্ত নরেন্দ্র প্রাভৃতি ভক্ত হন্দ সাধন ভন্তনে লিগু ইইয়াছিলেন। ৫৩

ভক্ত সকলে ভল্প বিষয়ের কথা বার্তার মধ্যে ভক্ত প্রেষ্ঠ নরেন্দ্র নাব ভক্ত সকলের মদদের জন্ম বিদ্যাহিলেন আমহা প্রাভিদিন গুহের মধ্যে থাকিয়া ভল্লন সাধন করিয়া থাকি। অন্য আমহা নাগা সন্মাসীদের মত ছাই মাবিয়া ভল্লন করি। আমার মনে আন্ত এইনপ একটি ইচ্ছা ঘইতেছে। কিন্ত বিশুদ্ধ সাধুগদের অনুমোদিত ভন্মই বা আমহা কোথার পাইব। বঞ্জাবেণ্ড

> एक विकिता से मुख्यें भक्ता वाल स्वभावकाः। तामासु भन्ममं ग्रह्म कत्वा गावे विलेपनम् ॥ ५० षानोय ग्रव्हपद्यानि प्रच्याच्यानि समन्यन । पद्मासनेचीपविद्य कौपीनमात धारिणः ॥ ५८ नेस्रेनिमस्य ते सर्व्यं ध्यानसम्ना स्तदा भवन । तवाच्याद्वति योगात् साव्यन्तिशिखाव्यवर्दत । ५८ एव' प व्यक्ति स्कारका योगना दरधना' गठा: । नयात्र त्रीठाकुरस्य क्षपया क्षामग्रन्थता 🗦 ६० माप्तवन्तः रायकाग्ये नित्यशह चिटासाराः। सायवा देहमम्बन्धी श्रीवाना' सन्धवदिति । ५१ र्थपरोचेष द्वातापि यनरेन्द्रोध्यमामवागः। जनजन्म व्यवहारजीविनः स्पर्गेमात् परं ॥ ६२ पिकियं म्ता विवहत्तिमधन्तमायहान्यतः। पानीय तदुपयोगि चन्ता विजेन संधनि । ६०

ग्रसानोतायो ध्रम चः

They collected ashes left after smoking tobacco and smeared their bodies with it. They also made fire with dried leaves and wore a piece of cloth to gird their loins. Then they sat all around the fire and meditated with closed eyes. By doing so they purged themselves of all impurities and attained divine wisdom. After the death of his father Narendranath began to study books of Law with a view to take up the profession of a lawyer like his father. 57 to 63

বঙ্গানুবাদ ঃ

এইরূপ ভাবিয়া বালকের মত উদার ঘতাব ভক্ত সকল তামাক খাইলে যে সকল ছাই হয় সেই সকল ভন্ম সংগ্ৰহ কৰিয়া নিজ নিজ গাত্রে লেপন পূর্বক শুক্ত পত্র সকল্কে ধূনী স্থানীয়রূপে অগ্নি সংযোগ করতঃ প্রত্যেকে পল্মাগনে বসিয়া কেবসমাত্র কোপীন ধারণ করতঃ চকু বিয় মুক্তিত করিয়া সকলেই খ্যান মগ্র ইইয়াছিলেন। ৫৭।৫৮ গুতাত্তি বশত: সেই অগ্নি শিথা বিশেষ ভাবে বৰ্দ্ধিত হইয়াছিল।

এইরূপ ভাবে ভক্ত বর্গের পূর্বব পূর্বব জন্মের সংস্কারজাত বাসনা সকল দ্ধ হইয়াছিল। এই স্থানে সেইকণ সেবক সকল ঠাকুরের রুপায় নিকাম হইয়া নিতা শুদ্ধ প্রত্রেক্ষের মায়া ঘারাজীব সকলের এইটি সাকাৎ রূপে জানিরাও এই আ্যারাম নরেক্স ব্যবহারজীবী পিতার ম্বৰ্গ গমনেৰ পৰ নিজেও ওকলাতি বৃত্তি কৰিবেন বলিয়া ভচুপযোগী বহি यो यो रामक शामागवतम्

৬০৮

ग्रन्त्यनीनायां ध्म अ:

সকল আনিয়া ঠাবুরের সেবা শুশ্রাবার সমাপনাত্তে নিজ গৃহে যাইয়া সংসাবের অভাব মোচনের জন্ম কাই সকল গ্রন্থ পড়িতেন।

. ৫৯ হটতে ৬৩

सेवावकाय समयेचकार घठन प्रभोः।
संसारामाथमृक्षिय तयाङ्कता मिक्यति । ६४
इतः पूर्वः नेरेन्द्रस्य दिख्येक्त सास्यिति । १५
त्येक्तास्यिति ने देवे नरे न्द्र मिटमक्वेवेत् ॥ ६५
त्यास्ये माट अवावार्यस्य स्वाप्तः कृषः।
त्यास्य माट अवावार्यस्य मालानन्य स्वद्यकः ॥ ६६
यो मरी भीमवान्तारे पर्वते पर्वदुर्गम ।
नीकां चालियत् ग्रक्तः क्षो वित्त तस्य कीयनः । ६०
दुर्बोध्या मगवझांना इति ग्रास्तस्य भीपणः ।
एवः श्रीठाकुरे भोक्तः सेवकानां दिताय वः ॥ ६८
एकस्मिन्द्रविक्तमातुत्रासेत समी महान् ।
योनरेन्द्रः सम्यादः प्रदोष्टित त्यावदन् ।
सायामात्विथीतिस्याद्विक प्रस्न सम्यादा । ००

In liesure hours he would study the law books with a view to maintaining his dependents by earning money by the profession of a lawyer. During his stay at Dakshineswar Thakur once said to Narendranath, "You should arrange first for the maintenance of your dependent mother,

चनाडीखायां का पः

brother and others. Thereafter I shall impart divine knowledge and wisdom. Inscrutable are the ways of God by whose grace we can safely pass through deserts, vast expanse of waste land, inaccessible mountains and troubled waters." One day Narendranath appeared like a mad man in the house of Girishchandra and said that his mother had breathed her last and a child was born to him. 64 to 70

বন্ধাসুবাদ :--

ইহার পূর্বের নরেন্দ্রের দক্ষিণেশরে অবস্থান সময়ে ঠাকুর একদিন বলিরাহিলেন। তুমি সর্ববাব্যে মা ও ভাই বোনদের অন্ন সংস্থান কর। পরে আমি ভোমাকে আমার জ্ঞানানন্দ বন্ধপাটি বিব। বিনি মন্ত্র ভূমিতে, ভয়ন্ত্রর বনে, পর্বাতে, বা ফুর্গম পথে নৌকা চালাইতে পারের। ভারার উদ্দেশ্য যে কি কে জানিতে পারে। ও৪ হইতে ৬৭

অন্তান্ত কট কৰিবাও কেই ভগবানের শীলা বুবিতে পারে নাই। ইং। পাল্লের কথা। ঠাকুর শিশু বর্গের শিকার জ্বন্য এই কথা সলিয়াজিকান। ওচ্চ

হঠাৎ একদিন বালি পারে এক বল্লে নংক্র পাগলের মত হইরা ঠাতুরের পংম ভক্ত গিয়ীশচন্দ্রের গৃহে উপস্থিত হইয়াছিলেন।

তেইলে অবরার কাবে কি গিনীপ বাব্ জিলাসা কবিলে
নবেল্লার বনিয়াহিলেন আমার অল্পানমণিনী মাতার মৃত্যু এবং
বিবেক স্পূপ পুত্রের আবিভার বপতঃ সম্প্রতি আমার অপৌচ বসকঃ
আদি এইকদ বেশ বাবশ কবিয়াহি। ৩৯/৭০

चन्त्रकीनायां थ्य अः

अक्षना भौचपुर्त्तत्वा देव विभोमवा छतः।
गिरीमस्यानुरोधेन विश्वस्य तद ग्रष्ट चवा । ०१
काभोपुरस्यस्यानं गत्वत्व श्रीपुर्व तदः।
विनिदेव स्वसान्तानं यसीः श्रीपादस्यशीः। ०२
चनित्तेत्र स्वसानं यसीः श्रीपादस्यशीः। ०२
चनित्तेत्र रक्ष्यात्र सौचित्रं चे व्यस्तिक्षरस्वत्र सौचित्रं यात्र सः।
चीनित्त्रं ग्रष्टः स्वक्षा के कच्याप्यसमाविभव् । ०१
स्वतिप्रति प्रचास्ते भक्षादि स्वतः ॥
देवतेरित पूच्यास्ते भक्षादि सगवत् पर्राः।
स्वतिग्रत्र श्रीनोन्द्रः चीराखात्रस्य क्षक्षकः ॥ ०५
वाह्यसो योगोन्द्रच नित्रसिक्ष स्वस्त्यकः। ०६
स्वरायस्य सीनित्रस्य नित्रसिक्ष स्वस्त्यकः। ०६
स्वरायण संक्षान्त्रां गृह्यसायार संगते।
स्वाद्या श्रीकपिक देवः दृष्टा भीनाच्ने पस्।। ००

From the house of Girishchandra, Narendranath went to Cossipore and met Thakur. He dedicated himself to holy pursuits and left his family life for good. The heart of a holy man is the abode of God. Hence, all devotees are regarded as caste-less and adored even by gods for their holtness. Narendra, Rakhairai, Baburam and Jogindra were endowed with divine wisdom and freedom from all bondages.

चन्त्राचीलाया' २म भः

Brother Gopal took his holy bath at Gangasagar, visited the temple of Jagannath at Puri.

71 to 77

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

নিবিশ বাবুর অনুযোগে কিছুল। তাঁহার 'গৃহে থাকিয়া তৎপরে কাশীপুরের বাগান বাটিতে গুরুপাদপদে বিপুঠিত হইরা বাবজ্জীবনের এত আত্মবিক্রয় করিয়াহিলেন। ৭১/৭২

সেইদিন ইইতে শ্রীনরেন্দ্রগৃহস্বাশ্রম পরিত্যাগ পূর্বক সন্মাসাশ্রমে প্রতিষ্ঠা চত্ত্বাচিপেন। ৭৩

বেছেতু ভক্ত হাবায় ভগবানের অবস্থান বিশেষভাবে হয়। ইহা প্রব সভা। এবং সেইসকল ভক্তের ছালি বিচার ধার্মিকগণ করেন নাই। ভক্ত দেবভাবেরও পূল্য এবং ভগবানের পরম প্রিয়পাত্র। ৭৪ ' অভএব ঠাকুরের লীলাক্ষেত্রে নরেন্দ্রনাধ, বাধালরাজ, বাবুরাম,

' অন্তএব ঠাকুরের লীলাকেত্রে নরেজনাধ, রাধালরাজ, বাবুরান, নোগীক্র প্রভৃতি ভক্তকুল হইারা নিত্যসিদ্ধ ঈশগকোটি। এবং ইহারা বন্ধয়ক্ত ক্ষমণ। ৭৫।৭৬

উত্তরারণ সংক্রান্তিতে গদাস্পান ও কপিলমূনি দর্শন পরে নীলাচলে পুরুষোত্তম ক্ষেত্র প্রভু স্কগন্ধাও দেবের দর্শনান্তে। ৭৭

> लगबाधमर्थ्यविता कृतिकातात्व्य पत्तने । इष्ट्रानन्दमयीं कांतीं कालीवह समित्रकः ॥ ०८ यस्र भागीरची तार साधमयप्राधि भित्तकः । स्मित्रता कियहिन' मर्खे स्व स्व स्थान' पुनर्गेषाः ॥ ०८ स्थाता गीपाल इष्टेव' गभोविशिष्ट सेवकः । गैरिक वस्त्र स्द्राच माला कमण्डल्ं स्त्राधा । ८०

चनाशीसायां वस प्रः

दातुकासः सत्रास्तिमो जिन्नास्ति तदा प्रमौ ।

प्रभुनोक्ष युवका से सत्तानाः सत्ति साधकाः ॥ ८२
सत्त्रासि सहस्रतिमः गयोकः नात्र संग्रय ;
लया सम्पृजितेष्येषु सिषिः पाप्यासि लः भू व ॥ ८२ .
ग्रीपान स्थाता खलैव डोकुरस्य सद्दा ।

जाद्य युवकत्ति भक्तान सक्तानिय ग्रलः ॥ ८२
ल्याग पवित्रता चिक्कः गैरिकः चनगदिकः ।

ग्राहरः भूवणं द्रता ग्रीधितस्न करेः प्रमोः ॥ ८८

He also visited the temple of Goddess Kali at Kalighat in Calcutta. On seeing many mendicants and saints on the bank of the Ganges he desired to give them cloth, water pans and beads. On learning his desire Thakur advised him to give all things to his young disciples, each of whom was equal to thousand of holy men. Accordingly Gopal welcomed the young disciples and distributed all those things among them. 78 to 84

বঞ্চাত্ৰবাদ :---

কলিকাতার কালীঘাটে কালী দর্শন করিয়া ভাগীরবী তীরে সাধু সম্মানী ও ভিন্নুকগণ দিন কয়েক অবস্থান করিয়া পুনরায় নিজ নিজ আশ্রামে গমন করেন। প্রভূর বিনিষ্ট দেবক আমানের গোণাল দাগা গমতৌরে দেই সকল সাধু সম্মানী দেবিয়া তাঁহাদিগকে গোঁরিক বত্ত,

HO

षमातीलायां व्य पः

রুদ্রান্দের মালা ও কমণ্ডলু বিবার জ্বন্য ঠারুরকে জিজাসা করিলে বলিরাছিলেন। আমার পরম সাধক যুবক দন্তানগণ আছেন। ইহানের প্রত্যেকটি যুবক সহত্র সন্মানী সদৃশ। এ বিবয়ে সন্দেহ নাই। অতএব তুমি ঐসকল এবা নিয়া উহাদিগকে সন্মান করিলে তুমি নিশ্চয় সিদ্ধিলাভ করিবে ইহা শ্রুব সত্য। ৭৮-৮২

ঠাকুবের কথা শুনিয়া গোণালদাদা মন্ত্রপূর্বক যুবক ভক্তসকলকে
অহ্বান পূর্বক দাদরে ত্যাগ ও পবিত্রতার চেহুদরূপ সেইসকল
গৈরিক বন্ত্রাদি ঠাকুবের হতে সংশোধিত ভন্মণিগু যুবক সম্যাসীদিগকে
দান করিয়া গোপালদাদা কুতার্থ বইয়াছিলেন। ৮৩/৮৪

ন করিয়া গোপালদাদা কৃতার্থ হইয়াছিলেন। ৮৩/৮৪ ঠাকুর গোপালের কার্য্য দেখিরা অতিশয় স্মানন্দিত হইয়াছিলেন।

> ते सद्याधितमाः सर्वे दृष्ये सौः परितोषिताः ।
> दृष्टा गोवात कत्यन्तं सुदमाय स ठाजुरः । प्य विश्वदृष्टाः निधनः सुदृष्करः मतः समः ।
> योठाजुरी विचिन्तेवः चिकीवं च मान वर्णितान् ॥ ८६ भिचाटने देरितवान् निविस्ताकुरी महान् । सद्याधि वेगमायित्य यदा सर्वे विद्यताः ॥ ८० सद्याधाः सुप्राचिताः सन्तिनयाः प्रमीः । पानुवामा मगवन्तः सेवा वेराम्यादाः । ८८ विद्यस्य कानमे साचादवप्यव सारदाः । दृष्टा पादनतान् प्रसोनामिव्यदि सद्यवनं ॥ ८८ भवमर्थेष विभीदान्याता किञ्चिन्तद्विसरीः । भिच्नानां न मुर्योदा नृतित मानायमानकौ । ८०

श्रोशीरामक्षरणभागवतम

अस्तानोसाया' वस चः

कट्कि: सादरोक्तियों जनानां समता गते। दीनशीनांनमा यान्ति भित्तुकास्तो यहः यहः । ८९ तथा ते ताङ्तिा: कुत्र कुत्रवासन् प्रपृजिता:। भित्ताकथास्त्रसा सातास्त्रतः सम्पादा यद्गतः॥ ८२

Thakur became much pleased to see that Gopal had done as he was asked to do. With a view to curbing the egoism of his disciples. Thakur sent them out to beg alms from door to door, in the guise of ascetics. At first they approached Sarada Devi with their heads bent down to her feet. Sarada blessed them with alms. Beggars have no dignity, prestige or respect. They move from door to door with all humility. They receive harsh words and kind greetings with equanimity. Sometimes they are driven out and sometimes cordially welcomed. They thus collected some rice and gave it to Sarada Devi who cooked it carefully. 85 to 92

বলাত্রাদ:--

seþB

1-

হানিদিত স্থানজাত ধনীর গল্পান মুব্দ ভক্তমুলসকলের বেবা ও গুততর বৈরাগা দর্শনে ঠাকুর এইবাণ ভাবিয়াছিলেন উপাধিত ইরাদের অভিমানপুত প্রায়োজনে ভিজার জত বলিরাছিলেন। ঠাকুবের কবা তানিয়া ভক্তমর্গ সন্ধানীর ধেন ধারণাপুর্বক বহির্গত হইবার সময়

अस्तानोसायां ६४ घः

লগজননী অমপুৰ্ণা সৃদ্ধী বিখেবই মাতা সাবদাদেবী পাদনত গর্ভজাত
পুত্রকুলা সন্তানগণকে আদীর্বাদ অরুপ কিঞ্চিৎ ততুল ও ১)১টি প্রদা
ভাঁহাদের ভিক্লার ফুলি মধ্যে বিয়াছিলেন। ভিক্কুক্রিগের মান
অপনান ও মর্যাদা কিছুই নাই। লোকসকলের কটু কবা বা সামর
সন্তাবণ সমান দীন হীন ভিক্কুক্সকল প্রতিগৃহেই বাইরা থাকেন।
কোবাওবা তাড়িত হয়েন কোবাওবা পুলিত হয়েন। এইরূপ ভাবে
ভিক্লালক ততুল ছারা মাতা সাবদা প্রকা সহকারে অর প্রস্তত
ক্রিয়া। ৮৬ ৯২

ठाकुराय ददी देवो खेष्टदेबाय भतितः। सानन्दं ठाकुरोऽवद्य रुद्दीता भागमधिमः ॥ ८२ तदव सम्बद्देनार्थः एतवान, मस्तवे प्रमुः। बीसेयः चीभगवतः सन्तानानर्य सीवना॥ ८४

द्रति श्रीरामिन्द्रमुन्दर भक्तितीयं विश्वित श्रीश्रोरामकण्य भागवते पारसङ्ख्यां सहितोयां श्रेष्ठभत्त श्रोसुन्द्रस्य दुर्गापूजा तथा ठाकुरस्य कालीपुजायां कालीस्य धारणः नरेन्द्रस्य मन्नास्य धर्मः सहणः तथान्य-भक्तानामणि मानापमान दूरीकरणक्पीऽन्ताजीलायाः सत्तमीऽध्यायः ॥

Sarada Devi offered it to Thakur who gladly accepted it and held it on his head. Thus Thakur got his disciples rid of spiritual evils. 93 to 94

Here ends the seventh chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Shri Ramendra Sunder Bhaktitirtha. प्राथम

अन्तांनीसाय! ७म अ:

বঙ্গানুবাদ :---

় ভত্তিৰ্বপূক নিজ ইউ দেবতা ঠাকুৰকে অৰ্পণ কৰিয়াছিপেন। ঠাকুৰও সেই আন্নের অগ্রভাগ আনন্দের সহিত গ্রহণ কৰিয়া জগতের অন্নত্তির জন্ম মন্তকে ধারণ করিছেন এবং সন্তানগণের কামনাশূক্ত জন্মই এই গীলা কৰিয়াছিলেন। ৯৩/১৪

শ্রীরানেক্র ফ্রন্সর ভক্তিতীর্থ বিষ্ণতিত বানকৃষ্ণতগবতে অন্তালীনার সপ্তম অধ্যাত্তে সেবক হরেক্রনাথের তুর্গাপুলা ঠাকুরের কালী পুলার কালী মূর্ত্তি ধারণ নরেন্ত্রাপি ভক্তবৃন্দের সন্ন্যাস গ্রহণ এবং অভ্যাত্ত ভক্তগণের অভিমান দুরীকরণ বলা হইল। আং ৭ আঃ ॥

> चन्त्रालोलायां प्रम चः अखाक' सुद्रदुद्दीनां चित्ताकर्ष स हे तवे। बालबदाचार युतः व्ययं सर्व्येखरीमहान्॥ १ तस्यामासं ददी देवः कदचान कदाचन। प्रभाते वा दिनांन्ते वा भीजने श्यनेऽपि वा ॥ २ भगच्छरण' क्रय्योदित्यक्ते ठाक्ररेण हि। उत्तः गिरीयचन्द्रेण स्त्रभावदोषतो यदि ॥ १ ना ह' चार्त् समर्थः स्वा मत स्वदशकाबहुने । षपराधी भविवासि न समावेदिद' सयि। ४ एवन्तस्य गिरीयस्य प्रमुः सरनया गिरा। मोतस्त समुवाचैव यदि सार्च न मकाते ॥ १ ताँडि प्रतिनिधित्वेन वर्ग यां कि मामान' । मत्यहः तत् सद्योऽहः भूता सारामिहीसरः । ६ एवसुक्ते सगवति गिरोत्रिनानुमीदित'। सस्य यत् करणोयन्तत् सर्वमस्य सप्तर्थतः । ०

अन्तरनीलायां प्रम अः

For spiritual amelioration Thakur would sometimes advise to remember God at sur-rise and sun-set and also at the time of taking meals and going to bed. At this Girish chandra said, "It is not possible for me to abide by this instruction as I am sure to be guilty of violating your instruction due to my bad habits." Thakur became much pleased with such straightforward confession and said, "Well if you cannot do It, I may be authorised to do it for you." Girish chandra agreed and made over all the charges of memorable things to Thakur.

1 to 7

বঙ্গান্দুবাদ :---

অভি আবৃত্তি আমাদের মনের আকর্ষণ জয় বাদক বভাব বহুং
ঠাবুর সর্বভার ইলেও মনের শুভির জয় বিছু বিছু আভাস করন করন
আমাদের মঙ্গল কামনা করিয়া বলিগেন। সকালে বা সজ্ঞার
ভোলনে বা শহনে ভারানের শবন করা তেলার করেঁব। ঠাকুর তেই
করা বলিলে ভক্ত শিহিল তেইকা বলিয়াছিলেন। ঘভাবের দোরে
বিদি আলবার করা শবন করিতে না গারি তবে আনবার বার্চসন্দানে
নিশ্চর আলহারী হবঁব। অতত্বে প্রতিহিন শবন করা আমার পক্ষে
সম্ভব হব না। ১৪২৩৪

· अन्त्रातीसार्या = म अ:

তবে সম্প্রতি আমাকে প্রতিনিধি দাও। আমি তোমার হইরা প্রত্যহ শ্বরণ কবিব। ঠাকুর এইরূপ বলিলে গিরীশ বলিয়াহিলেন তাহাই হউক। নিজের শ্বরণীয় বা কিছু ঠাকুরকে গিরীশ দিয়াহিলেন। প্রতিধান

किन्तु किश्चिदिषिरकीय गिरोम सत्त्परस्य ।
छवाच ठासुर' तेन यदाध-प्रतन' सस । ८
भवित्तीं हे तदाकुरु-सारण' यासि तहद ।
त' तता ठाकुरा मार स्थितहास पुरःसर' ह ८
विपदीनस्य सर्पस्य दंगने न विपक्तिया ।
भविदतीनसः कोऽपि सन्तु 'मद्रोति ।
तत्त्वणात्त्य सत्यु-सारद्वपु विपक्रिताः ॥ १०
हर्ष्य मत् कथ्या पुत्र तव वैपयिक्ती क्रियाः ।
सन्तीः मग्रम सोयान्तित्वन्मनीमिय मन्त्रिति । ११
पव किश्चदिने याते भीतिरोगीऽप्रवीद्यः ।
यातने हक्त् प्रतिनिभी मागर् 'नावनुद्यात् ॥ ११
सन्त्रीं प्रतन्ते प्रतिनिभी मागर् 'नावनुद्यात् ॥ ११
सन्त्रीं अत्रो नित्य' क्रियकीमयवान यथा ॥ १४

After a little deliberation Grish chandra said, "In case my spiritual degradation take place, whom shall I remember to Thokur

replied, "The biting of a poisonous snake cananly cause death." Just remember me and I.

अन्त्रानोसायां ध्म द्यः

shall rid you, of all your impious habits." After some days Girish chandra said to Thakur, "I could not guess before that to discharge duties through a representative would pain me so much. I now see that you are suffering like a sick man for my sake in everything you do."

8 to 14

বঙ্গানুবাদ ঃ—

কিন্তু গিনীশ কিছুকণ চিন্তা কৰিয়াই পংকণে বলিয়াছিলেন যদি আনাৰ অধ্যণতন হয় ? ৮

তাহা হুইলে তথন আমি কার স্মরণ লইব তাহা বসুন। ঠাকুর ইবং হাতা করিয়া গিরীশকে বলিয়াছিলেন। দেব বিষয়ীন বিষধেরের দংশনে কেহ মঙে নাই বা কোনজপ বিষক্রিয়া হয় নাই। কিন্ত যদি মহা বিষধর সর্প দাখন করে তবে তংকগাৎ মৃত্যু হয়। কারণ অতি উন্তা শক্তিবশতঃ কেহই বাঁচে না। ৮-১১

হে পুত্র ডৌমার বিষয়ভাব সমুন্দ বিনত্ত হইরা আমাতে মন প্রবিষ্ট হইবে। এইভাবে কিছুদিন গত হইলে গিরীশচন্দ্র ঠাকুরকে বাজিয়া-ছিলেন। প্রতিনিধি দেওয়ায় এত বাতনা হর ইবা আমি পূর্বের বুদ্ধি নাই। এখন আমি যে কিছু কার্য্য করি ভাষাতেই দেবিতে পাই ঠাকুর বেন বোশীর মত আমার ভয়া কন্ট পান। ১২/১৩/১৪

> धिडमी विगोहत' महिट्ठं ग्लात कुलकळ्वत'। योऽष्ट' प्रोगुरवेदला कलुप' नन्तितोध्य' ॥ १५ कदिन्द्रिये: कदावार रत वसुगणे: छङ्ट। कदीमि कुर्गुधत' कग्न बर्डत नोपगम्यति ॥ १६

चनाजीनायां प्रमुखः

सपि वैष्ठिकानन्दः सुयमीक् न प्रकात ।
तस्तात् प्रतिनिष्ठः श्रेयः प्रातः सायं वरं यदि ॥ १०
भगवच्छरणं यासि तन् सुखमिति में मतः ।
यिच्यस्य सद्युरोः क्षपालाभं गीमः भयेत्ततः ॥ १८
स्वतीरस प्रजाः सर्व शुरोस्तुस्या भवन्ति वै ।
प्रयव्यवान् गुर्कोनस्य गिर्चाभुत्रस्य हैतवे ॥ १८
सातवांष्टाकुरचे त्यः 'दिक्याला भवेतुषु व' ।
यिच्या में ध्वामयोगेन यतस्तन्मयतां गताः । २०
तथायो पां कलस्य के सर्वश्रेष्ठ गुणान्यतम् ।
प्रत्युक्ष साधनासिक्षं कत्त्रं प्रक्रीसि सेट्सः ॥ ११

"Fie upon me. I am so mean and vicious that I have made my preceptor suffer for my abominable habits and conduct. I never think of abstaining myself from bad practices. I now find peace of mind in remembering God in the morning and evening, and I am sure to be blessed by my preceptor if I do so. The preceptor treats impartially all his disciples and has the same good wishes for all." Thakur knew that his disciples who had attained profound spiritual concentration would rise to the summit of divine glory. Still he desired to make one of them the greatest of all holy men

श्रन्तानीसायो प्रस श्रः

in order that many others might be benefitted by him. 15 to 21

বঙ্গান্থবাদ :---

সভ্দ্দনগণের ছারা অভিনিশিত মধ্যের বুলালার মহা পাগা আমাকে বিক্ । আমি এমন বতভাগ্য বে গুরুকে পাপ দিয়া বিবরভোগে চরিতার্থ বইতেছি । এবন আমি দ্ররাচাররত বদুবর্গের সবিত প্রতিদিন কুংগিত ইন্দ্রিছ ছারা আমার মন হাব ভোগ করিতেছে । এবং পূর্বে আমি বে সকল কার্য্যে মুগা করিতাম, তাহাকে ভাল বলিয়া মনে করিতেছি । অর্থাং পাপপুশোর ভার ববন তারুন উপবৈ ছাত্ত করিয়াছি তবন আমি বাহা ইতাল করিতে পারি এইরূপ দুর্বৃদ্ধি সম্পন্ন হইয়াছি, অতএব আমাকে শত্তিক । বরং আমি প্রাত্তংগলে বা সম্বাত্ত সমার সময়ে তাবানকে ভাকি ভাব বিমার পরম মন্ত্রপায়ক প্রতিনিধির অপেশা ব্র ভাল । এইরূপ করিলে শিয়ের সন্তর্গ্রহ কুপা শীত্রই হয় । ১৫-১৮

শিশু সকল গুরুর মত হউক ওজাহাই গুরু মর্বধা শিশু সকলের গুরু ভতির হাছির জ্ঞ চেটা করেন। ঠারুর জানিতেন বেহেতু আমার শিশুগা ধান ধারা নিবিবলয় সমাধি লাভ করে ইহারা প্রত্যেকে এক একটি দিহুপাল বা লগতে সর্বন্ধেষ্ঠ সাধু বলিয়া নিশ্চয় পরিচিত হবৈব। তাহা হইলেও ইহাদিগের মধ্যে কোনও একটি সর্ব্বোতম গুণাধিত শিশুকে যদি আমি অতি উচ্চ সাধনায় দিল্ক করিতে পারি তবে আমার অবর্তধানে বহু শিশুরৰ মন্তল হবৈবে।

चन्यलीतायो पम भ

भाषिति समये तेन बहनां महत् भवेत । तस्रादालग्मधेराग्य ध्यानवस्तं नरोत्तमः । २२ श्रीनरेन्टनाथ शिथः विशेषेणोपदिष्टवान । यै: साधने: सिहिलाम' चकार भगवान स्वय' ॥ २३ तत मर्चे साधनामार्गः नरेन्टाय प्रदत्तवान । यदा श्रीठाक्कर चासोइचियेखस्थामनि । २४ मास्मानोत्रज्ञाशे शक्तिमस्येष होश्विसः । चकरोट य' श्रोठाकरः सोऽयमद्यान्यरूपकः ॥ ३५ ਮਸਰਨ ਰਿਕਮਤੀਰਕਵਿਖ ਨਵਦਸ਼ਸ਼ ਨਟ। । जना यदा सप्तिमन्नानियोधेऽति भयहरि ॥ २६ ख्यांनस्य प्रतिदेश स्तदासी रामनामिकः। तदुद्धान' सुखरित' कृत्वा नरेन्द्र शुधकः । २७ खन्मसर्वाद्विचरतिविद्यायेट' प्रभ स्तदा । रव सकाग्रे समानीय भाषाविधित चेतसे । २८

With this object Thakur imparted the best of his advice and guidance to Narendranath. Thakur initiated Narendranath with the holy name of the Goddess Kali. A change came over Narendranath. Once in the dead of night he ran to and fro in the garden shouting the holy name of Rama like a mad man. Thakur brought him near to himself. 22 to 28

अन्ताकीसाया' यम अः

বঙ্গান্তবাদ :---

এইরুপ চিন্তা করিয়া ঠাকুর আজন্ম বৈরাগ্য ও ধ্যাননিষ্ঠ নবোল্লম শ্রীমান নবেন্দ্রনাথ শিহাকেই বিশেষভাবে উপদেশ করিয়াছিলেন। যে সকল সাধনায় ঠাকুর নিজে সিদ্ধিলাভ কবিয়াছিলেন। সাধনার সেই সকল পণ নরেন্দ্রনাথকে দেখাইয়াছিলেন। ঠাকুর ধুখন দক্ষিণেখরে ছিলেন দেই সময় শক্তি সাধনায় সিন্ধির জন্য যে নরেন্দ্রকে পক্তি মত্তে দীক্ষিত করিয়াছিলেন। ब्याद्ध (महे मार्क्स ब्याव्यक्त वर्षां मारा फल्टिन छैनलक्षित हारा (य সময় লোক সকল গাঢ় নিদ্রায় নিদ্রিত সেই রাত্রি ছিপ্রহরে ভয়ন্তর সময়ে বাগানের চতর্দিকে বাম বাম এই নামের থারা উভান পরি-পুরিত করিয়া সাধক চুড়ামণি নরেন্দ্র পাগলের মত বেড়াইতেছেন। ঠাকুর এই ব্যাপারটি জানিয়া নবেল্রকে নিছের নিকটে বসাইয়া ভাবাবিষ্ট অবস্থায় বিশুদ্ধ বিজ্ঞানময় ভারত ত্রন্ম বাম নাম কর্নলে দিহাচিলেন। বে ভারক ত্রগা রাম নাম সফিদানন্দ অরূপ সেই নাম বিভাক স্পান্তেও অসাধারণ শিক্ত একমাত্র নরেন্দ্রকেট भिष्ठाहिष्ट्यन । ३२-२৯

> प्रदर्श तारकाद्य शामनाम चिटाककः । चक्षाधोरण गिण्यं नरेन्द्राय सुयोगिने ॥ २८ वेरायमवतारस्य बुढदेवस्यपेकदाः । पोनरेन्द्रः ममालोष्य सुविन्तां कृतवानिमां ॥ ३० ममी परि ठाकुरस्य रनेद्रोऽपि वस्पनः सम । यस रनेद्रो भयः तत्र रनेद्रोद्धास्य सारणम् ॥ ३१ रनेद्र सूनानि दुःपानि नस्पित्तास्य सुनिर्मने ॥ १२

सन्त्रनीनारा दम् अः

तव तपबांखामि ठाकुर प्राण्यातिकः । यदि हुग्गोचरोनखादीखरी में तपख्या ॥ १३ जोवनान्त' करियामि तदैवाह' न संगयः । एवं व्यवसाय मतिः योनरेन्द्रः प्रभीः प्रियः ॥ १४ सुद्दुगया गतः साधुनीका कमपि किञ्चन । सिहचे ब्रा मन्यमोनरेलका त' गुरुसविधि' ॥ १५

He brought home to Narendranath the inner significance of the holy name of Rama. On studying the life and character of Buddha, Narendranath thought, "I feel myself tied to Thakur by his affection. Love or affection is the root of all misery. So I should cut off all connection with Thakur and get on with my holy pursuits in a lonely place. In spite of this if I fail to see God I shall cease to breathe." With this thought, Narendranath went to Buddha Gaya without disclosing his intention to anybody. 29 to 35

বঙ্গান্তবাদ :---

একদিন নবেক্স বৈবাগ্যের অবতার ভগবান সুক্ষেবের চনিত্র আলোচনা করিবা এইরূপ ভাবিয়াছিপেন। আমার উপরে ঠারুবের অত্যধিক ভাপবাসাই আমার হন্ধরের ভক্ত হইতেছে। কারণ বেধানে তেহ পেবৈানেই ভক্ত অতএহ ভাদবাসাই ভ্রাবের কারণ

चन्तानोलायां प्रम च:

দ্রাধ সকলের মূল শ্লেষ সেই শ্লেষকে যদি ত্যাগ করিতে পারা যায় ভাষাইইলেই যথার্থ আনন্দ হয়। অতএন ঠাকুরের গ্লেষ পরিত্যাগ পূর্বক নির্দ্ধনে যাইয়া সেইবানে কঠোর প্রাণপাত তপতা করিব।

৩০।৩১।৩২

ডাহাতেও যদি ঈশর প্রত্যক্ষ না হয়। তবে ডপতার ঘারাই জীবনান্ত করিব। ইয়া নিঃসন্দেহ প্রইন্ধ্য নিশ্চর বৃদ্ধিযুক্ত ঠাবুরের প্রিয় শিক্স প্রীনরেন্দ্র কাহাকেও কিছু না বনিয়া গুরুত্ব সাধিধ্য ত্যাগ পর্বক সিদ্ধ ক্ষেত্র মনে করিয়া বুরুগম্বাতে গদন করিয়াছিলেন।

ବର୍ଷ ଓଡ଼ିଆ

तेन काशीतारकय घोरणं प्रतिमा सुमी।
साध्रसङ्गं मन्यमानी गतवन्ती सुदान्तिती ॥ इद्द्र सुद्रतायां गतास्ति दिनानि कतिष्वत् सुखः।
स्थित्वार्षं तमतिनैव चक्तु स्ते क्षप्रसाधना ॥ २० यदातेः श्रीठाकुरस्थाकपंणः विदितः मकत्।
सोभित्तर स्तदीवाच दुःखाकुन्तित् चेतस्ता ॥ ६० सिक्षः न विन्तत्ते कीःपि चहुप्रत्युतीऽपि सन्।
प्रभीः कवा विनान्यक क्षुतािव कामिण भूगः॥ २० एवं सक्तित्रतेभूता त्यक्ता द्ववग्यां सुधीः।
सुनः प्रत्यागतस्त्व यत्त देवी विराजितः॥ ४० सर्यकृष्टिन दिनाय्यक दुःखान्तवर्ष प्रमुः।
स्य सिक्षो स्थितः कद्विद युवकः गियसप्रवीत्। ४१ प्रम भी भीनेरन्द्रीऽयमित वाख्यस्यभाग् यतः।
पीडितः सम्परित्वच्य नीक्षा मामिष कद्वन ॥ ४२

चन्तालोलार्या पम अः

Kashi and Tarak, who were like brothers to Narendranath, accompanied him to Buddha Gaya. For some days they stayed there happily. Narendranath, in spite of all concentration in his penance, felt that the altraction of Thakur was too great to be avoided. He said that in spite of every effor none could attain success without the favour of one's preceptor. He became ashamed of his conduct and came back to Thakur from Buddha Gaya. Once, when Narendranath left Thakur for Buddha Gaya, Thakur said sorrowfully to one of his young disciples, "You see, Narendran is so impatient that he has left me tn my sick bed without my knowledge. 35 to 42

বঙ্গান্তবাদ :--

সংযাদর সদৃশ কাণী এবং তারক এই তুইটি গুরু ভাই উত্তম সদ মনে করিয়া আনন্দের সহিত নরেন্দ্রের সদে গিয়াছিলেন। তাঁবারা তিন জনে বৃদ্ধ গলাতে বাইয়া কিছুদিন হবে অবস্থান করিয়া তারাবৈত মতে আম গাধন করিয়াছিলেন। '৩৬৩৭

বধন সেই নহেন্দ্র ঠাবুরের আক্রংগ বুলিতে পারিয়াছিলেন। তথ্য আরু প্রবিদ্ধ হইরা হলিয়াছিলেন। সাধক বহু চেটা করিলেও গুফ স্থান ভিন্ন অনুত্র কোধাও অর্থাং মত নির্ক্তন স্থানেই বাসুক্র বিশ্বনিক্ষ দাত ক্রিতে সংঘ্রম্থ না।

त्रन्तरतीलायां प्रम शः

এইরূপভাবে নরেন অত্যন্ত পত্তিত হবঁরা বৃদ্ধ গরা পরিত্যাগ পূর্বক পুনর্বরার ভগবান যে স্থানে বিরাজিত আছেন সেই স্থানে প্রত্যাগমন করিয়া ছিলেন অর্থাৎ সেই কাশীপুরের উভান গৃহে আশিয়াছিলেন। ৪০

ধ্বন নবেন বুদ্ধ গগ্না বাইয়াছিলেন। সেই সময় ঠাকুর অত্যন্ত ভু:বিতান্তঃকরণে একটি যুবক শিশ্যকে বলিয়াছিলেন দেও হে নরেন্দ্র বড়ই চঞ্চল আমাকে পীড়িত অবস্থায় কিছু না বলিয়া পরিত্যাগ করিয়া কাশী এবং তারকের সহিত চলিয়া গিয়াছে। এই কথা আমি তানিয়াছি। ৪১/৪২

काणी तारकपुक्षीऽसी गतवानिति मे स्तरः । अर्भकमिव त' देव' युवकः यान्तवागमे ॥ ४३ ग्रोवन्तद्वी सहामानन्द्र' हित्वा त्वां कुन्न यास्यति । श्रीन्तन्त्र्यं सहाभागः ग्रोप्तमेष्यति नियतः ॥ ४४ नीचिन्ना नापिणडाच भवत स्त्त् कत भ् व' । सर्वानन्दवदं यादवदः तव सहास्यति । ४६ स्त्रता ग्रोभगगां स्तस्य युवकस्य सुभाषितः । श्रामन्दित्म्, सन्नीःभृदीपदास्य पुरःमरम् ॥ ४६ स्त्राच पुनर्देवदं सत्यमुक्तः त्वया सुतः । अभानतसे विक्वतचे पनपस्यतिद्वाद्या ॥ ४० यत क्ववस्यविवर्षिय सा स्थितिन्तर्भंत्र कुवविव् । ग्रोपे सत्य यादम्भूतं स्थितिनर्भंत्र कुवविव् । ग्रोपे सत्य यादम्भूतं स्थितिनर्भंत्र सवेद्भुवा ॥ ४८ मत् कम्मं साधनार्थाय चानोत्रो जगदस्यया । यः स कवः परित्यस्य सामन्यत्र गमिष्यति ॥ ४८ सत्यः स्वरं परित्यस्य सामन्यत्र गमिष्यति ॥ ४८ सत्यः स्वरं परित्यस्य सामन्यत्र गमिष्यति ॥ ४८ सत्यः स्वरं परित्यस्य सामन्यत्र गमिष्यति ॥ ४८

अस्तानीनायां दम अः

"I am told that he has gone with Kashi and Tarak." The young disciple comforted Thakur saying, "How can he leave you? Surely he will soon come back. You need not be worried for him." Thakur smiled and felt comforted. "Dear child," said Thakur, you are right. He may sit under a mango tree or any other tree which bears fruit. But he must sit at the feet of his preceptor for the divine wisdom. Moreover, the Goddess brought him to me to serve my purpose and so he cannot leave me énd go elsewhere". 43 to 49

বঙ্গান্তবাদ :---

এই কথা শুনিয়া সেই যুবক দিল্ল বালককে বেকণ বাধুনা বাক্য বংল ঠাবুনকে দেইকা ভাবে বলিয়াছিল। মহাভাগ ঐনহেন্দ্র পরমানন প্রজন আপনাকে পরিভাগ করিয়া কোথার ধাইবে তিনি শীমাই স্মাসিবেন। আপনি ইহা নিশ্চয় জানিবেন।

80188

নংবের কল আপনি কোনস্থা চিন্তা বা আপরা কবিবেন না। সংগ্রিকস্প্রেন আপনার পালপর পে কি পরিত্যাপ কবিতে পারে। ঠাবুর সেই মুবক শিক্ষের মুদ্ধ বাক্য অবণপূর্ণক ক্রম হাজ সংকাবে আন্দ্র সম্প্রে নিম্ম ক্রমার্চিকেন। Beiss

अन्तानीनायां प्म अः

এবং বলিয়াছিলেন বে পুত্র তুমি বাহা বলিলে তাহা অভীব শতা। আমতলা বেলতলা কাঁঠাল তলা বেবানেই বাউক না কেন তাব সেক্রপভাবে অবস্থান কোবাও হইবে না সেই নরেন্দ্রের গুরু পাদ মূলেই অবস্থান নিশ্চয়ই হইবে। আমার কার্য্য সাধনের ছফা জগদবা বাহাকে আনিয়াছেন সে কি আমাকে ছাড়িয়া বাইতে পাবে। ৪৭/৪৮/৪৯

अत स्तव्य गतिः प्रयाचामैव सर्जदा भवेत्।
यस्त्रितरस्य गति युवकेताइति मामेः । ५०
कावेपकवनस्याभिसन्तिहिनतः परः ।
यया कृतिन दण्डार्डोप्यराध्यत सङ्गाः ।
तादक् मामेः समीचे स नरेन्द्रो सुख्य सेवकः ॥ ५९
पादम्स्त्री ग्रीस्त्र्य पतितः सम्बप्तः इ ।
प्रवत्त्रस्य नरेन्द्रस्य स्वाद्यः सम्बप्तः ॥ ६९
पातम् वरिन्द्रस्य स्वाद्यः म्योगिनः ५६
सातः योगजुरिनर्यः योगरेन्द्रो गते सिय ।
सदीयाम्यत्वाक्ष्यानं संतिक्यलय्यः सुव ॥ ५८
सात्रः समाज सम्यत्वाद्योगृतः सुव ॥ ५८
सत्त्रः रोष्ठः सम्यत्वाद्योगृतः स्विक्तातः ।
पूत्रनः यो नरेन्द्रस्य कदायि तम्य संस्येष्यात् ।
सत्त्रः रोष्ठः सम्यवाद्योगितः स्वीक्ष्यात् ।
सात्रः सम्वत्रः सम्वत्वात् ।

"Hence Narendra cannot but follow me."

Just after four days Narendra came and surrendered himself at the feet of Thakur like a culprit

अन्त्यनीलाया पम अः

trembling with the fear of rigorous punishment. Narendranath had lost his pride in his own ability and his mind had become free from all impurities. Thekur knew that Narendranath would be one of his best disciples after his demise. As a member of Bramha Samaj Narendra cannot worship the Goddess. But due to close touch with Thakur and frequent visit to the temple, a devotion to the Goddess had developed in him. 50 to 56

বঙ্গান্তবাদ :---

অত এব নরেন সর্বনাই আমার পশ্চাতে থাকিবে যেপিনে যুবক ,
নিয়ের সহিত ঠাবুতের নরেন্দ্রের অভ্যত্র গমন বিষয়ে কর্যোপকথন
ইইরাছিল সেইদিন হইতে চতুর্ব দিনের পর অর্থাৎ পঞ্চম দিনে মেন
বিচারকের নিকটে কঠিন দণ্ড যোগ্য অপরাধী ব্যক্তি দণ্ডামনান হয়
তক্ষপ ঠাবুবের মূখ্য দেবক শ্রীনরেন্দ্র ঠাবুরের সমীপে যাইরা পাদমূলে
পতিত হইরাছিল। ৫০।৫১/৫২

এইরপভাবে নরেক্র অহমিক। শৃত্য হইয়া বিশুস্ত স্বরূপ ইইমাহিদেন। ঠাকুর জানিয়াছিলেন আমার অবর্তমানে কথায়ুছের বন্দক একমারে নরেক্রাই হইবে। নংক্রে রান্ধা সমাক্ষের সভা বশতঃ দেবী মুত্তির ধ্যান বা পুভাবি অসম্ভব হইলেও ঠাকুরের সম্পর্করশতঃ আম রাত্মুতি বর্ণনি জন্ত মাতা কালিকাতে বিশেষভাবে মাতৃভাকি ইইমাহিদ। ব্যবহারবাহ

ग्रन्तानीसार्या प्रम ग्रः

परन्त वालिका मात् रुपविष्यान्तिके हि सः। पार्धनामकरोदित्य' गन्तवस्त्राञ्चतां चलिः॥ ४० टेडि विवेश वैशाग्वे मातर्मद्यः महेखरि । नमस्तस्ये नमस्तस्ये नमस्तस्ये नमी नमः॥ ५८ पर्वे सूच पदारुटे ययाप्रीति पितासूखः। चीनरेन्द्रे तयादेखाः प्रवचे ठाक्तरोऽवि च ॥ ५८ प्राप्तवान परमानन्दं ननर्त्ता धीरता गतः। एवसलो किकी ग्रातं दर्गयोमास तंतदा। ६० ठाकुरेण यदा दृष्टो नरेन्द्रः साधनोद्यमी । यव यद्रुप साधनसकरोह्रमवान् स्वयः॥ ६१ तद्व पं साधनं त' वे कुर्त्त सुपद्दिय मः। श्रीसदरेन्द्रस्य तदा महाकु छन धारण ॥ ६२ योगसिहैर धारणीयमिति मत्वा महाप्रभः। त्तात्वा कालात्वयं देवः महाक्रग्डल संपर्छ । ६३

He would sit before the Goddess and pray to Her with all humility and earnestness, "Oh Mother, be pleased to give me wisdom and freedom from all earthly attachments. Just as a father gets delighted with his son's attainment of the most dignified position so also Thakur was much pleased to see Narendra seeking the grace of the Goddess. He danced in joy and showed the divine power to Narendranath. He

धन्तातीसायां प्म अ:

also gave him all instructions as to the ways to attain success in his holy pursuits. Narendranath desired to wear ear-rings made of conch.

57 to 63

বসাত্ৰাদ :--

পংস্ত মাতা কালিকাদেবীৰ সমূৰে ৰসিয়া প্ৰতিদিন গলবস্ত্তাগুলি

পুরাসর প্রার্থনা করিতেন। বে মংবেরী আমাকে বিবেক ও বৈরাগ্য দাও বে মাতঃ ভোমাকে

भूनः भूनतीय नमसीय कृति। ११।१०

পুত্র উচ্চ পরত্ব হরৈলে পিতা বেজন আনন্দিত হরেন। সেইবল নংক্রে মাতা কালিকা দেবীর শ্রবাপন হরৈলে ঠাকুর ও পরমানন্দ পাভ করিতেন, এবং আনন্দে অধৈন্য হইরা মৃত্য করিতেন। সেই সময়ে ঠাকুর নংক্রেকে ধিরা দর্শন করাইরাছিলেন। এনাও

चन्तालीलाया' प्म चः

কিন্তু গভীর বাত্রে পঞ্চ বাটার নিমে পঞ্চ মূণ্ডীর আসনে বসিয়া সাধন করা ছুঃধ্যায়ক হইবে। অর্থাৎ দক্ষিণেশ্ব মহা শাশান সাধক-গণের ভয় ও বিদ্ন সঙ্কুল এবং যেখানে সাকাৎ ভগবতী শাশান

स्तृकुण्डलं घटपिला कर्णयोरितयोभन'।
धारणं कारवामास वृद्धदेवानुवारतः । ६४
धागोव्यद्भः सत्तर्तन प्रमुनामन्द चेतवा ।
बृद्धद्भः योगिषिद्धिः स्वास्त्रमे ध्रम्मधानः ॥ ६५
किन्तु घोर नियाकाले तक पष्मधानः ॥ ६५
विक्तु घोर नियाकाले तक पष्मधानः तके ।
विद्युम्पद्भावने स्थाने द्विणेव्यस्थामनि
यत्र योजगदम्बायाः पोटरचक भैरवः ॥ ६०
विराजितः सर्वदेव साधकानां भयावदः ।
भतः स माणतृष्यन्तं नरेन्द्रः हि तदा ममः ॥ ६८
सार्धः दृदको गोवालेन निर्माक सेत्वः ॥ ६०
तत्र मधापिठ मधः प्रस्तामान तः तदा ॥ ६८
सार्वा यत्र नरेन्द्रोपि मधापीठ यथाविषः ।
विद्यावने चोपविषय सप्ताहायन्तरं सुधोः ॥ ००

On seeing that it would take long time to procure the conchiring, Thakur made him wear earthen rings, like the Buddhists, and blessed him. However; considering that it would be very difficult for Narendra to practise holy rites in the dead of night at Panchavati, Thakur sent

चन्त्वजीलायां प्रम अ:

Narendra with Hootaka Gopal to the place. In a week Narendra attained success in his penance. 64 to 70

বঙ্গানুবাদ :---

কালিকার অতি ভয়ত্বর পীঠ রক্ষক ভৈরব সর্ববাই বিরাঞ্জ করেন এইরূপ ভাবিদ্রা ঠাকুর নিজের প্রাণস্কৃত্য নরেন্দ্রকে নির্ভীক সেবক ঘটকো গোপালের সহিত দেই পক মুডীর মহা পীঠে নরেন্দ্রকে পাঠাইরাছিলেন। ৩৬.৬৭।৬৮।৩৯

ঠাকুবের উপদেশ মত নংক্রেও সেই মহা পীঠে ঘাইলা সিজ পঞ্চ মূতীর মহাসদে উপবেশন পূর্বক সপ্তাহ মধ্যে সিভি লাভ করিয়া পুনরায় প্রভূব পাদ মূলে সাধনের বিষয় হথাঘথভাবে বর্ণনা করিয়াছিলেন। ৭-1৭১

ठाकुरखानुषहि न सिष्टिं लब्बा महामतिः।
एनः प्रभीः वादमूले तत् सर्वे समवर्षेयत् १०१
यानीसिक्तांचिदेवं सा मूरिभोच्यति यः सृतः।
ततोऽधिवः प्रायेयति खादितुः वितुरस्तिके। ०२
तद्दात्र नरेन्द्रोऽयः ठाकुरस्यान्तिके सदी।
स्रोधमाधिकि मासोऽधि वरत्येवः पुनः पुनः ॥ ०२
वन्दः नच्चो व्यप्तिस्यानः समाधिरिति गौयते।
स्रव्यानस्य क्रयया बद मा भाव्यत्तस्य ॥ ०९
यद्गुठानतो मे स्यात् समाधि निर्धिकत्यकः।
यद्गुठानतो मे स्यात् समाधि निर्धिकत्यकः।
सर्वोच सारोगा सात् यया स्याद्यानेचकः।
स्रवांच सारोगा सात् यया स्याद्यानेचकः।
स्रवांच सारोगा सात् यया स्याद्यानेचकः।

श्रीशीरामक्षणभागवतम्

अन्तरहोताया' पम अ:

युद्धैव' ठाकुर: प्रोच्च नरेन्द्र' येष्ठ शासक'। भविष्यति ययात्रांसे साम्प्रत' सुस्यिरो भव॥ ७०

After that, Narendranath requested Thakur to impart the instructions as to how to lose oneself in God. Thakur asked him to have patience for the time being. 71 to 77

বঙ্গানুবাদ ঃ—

এইদ্ধপ প্রবাদ আছে যে বাহার পুত্র যত বার তাহার পুত্র তত
চার এ স্বলে সাধন সিক্ত নরেন্দ্র ও ঠাকুরের নিকাট প্রায়ই পুন: পুন:
বলিতেন শান্তে অহং প্রকাশ্মিরদে সাধনে সদাধি লাভ হয়। অতএব
হে ভক্ত বংসল সেই সমাধির স্বরূপটি কিদ্ধপ তাহা আমাকে বসুন।
যে অমুঠান করিলে আমার নির্কিবকর সমাধি লাভ হইবে।
শুনিরাছি সাধকের সেই নির্বিবকর সমাধিই মোক স্বরূপ।

୩૨ ୩୯। ୩୫। ୩୯

ভাহাই সর্বোচ্চ সাধন যে সাধনা হতে ব্রহ্ম স্বকণ প্রভাক হয়। সেই সমাধিই ব্যাস যশিষ্ঠ প্রভৃতি ব্রহ্মধি সম্মত। এই কথা শুনিয়া ঠাকুর নরেন্দ্রকে বণিয়াছিলেন। ঠিক সময়ে হইবে। যেহেতু তুমি প্রোঠ সাধক উপহিত তুমি চকাল হইও না। ৭৬।৭৭

> किन्तु भविष्यतिकदा कय' वा तत् मकारक। न किञ्चित् टाकुरेणोक्तमाम्बास वाष्य केवल' 1 ०० स्रवेकुष्मिन्दिने योगीभ्यानमम्बो यदा भवत्। तदा तस्य नरेन्द्रस्य स्युनदेशदिनर्गतः॥ ०८

चन्धनीनायां ८म घः

स्स्त्र देशे गत स्तर्यस्त्रे चित्सुख्धामित ।

काष्ठपुत्तिकातुष्यं तदा सहवपुः स्थितं ॥ ८०

हद्दे यं स्वाता गोपा लः सत्त्यः यत ठाकुरः।

तत्र गव्यावदत् मन्त्रं ठाकुरं मिलपूर्वकः ॥ ८९

नत्त्रस्य निविकत्त्य समाधि युतवान् यद्यः ।

तदा परममानन्दः सिमे परमठाकुरः ॥ ८२

वजाच चीनमं सृतः यूयं सर्वे पपयता ।

न तथा कोऽपि चाक्ष्यां जनवेद् योगिनोऽधुना ॥ ८६

एतदर्थं चक्षणं मां चीननेत्री यदा तदा ।

सा मानायक्रीसस्त्रे काली केश्वयदायिनो ॥ ८४

But Thakur did not say how and when Narendra would achieve his desired end. One day when Narendra was in projound meditation his soul came out of his body which remained stiff like a piece of wood. Brother Gopal brought it to the notice of Thakur, who advised Gopal to see that none should cause any disturbance to Narendra. "My Mother," said Thakur, "has now been kind to Narendranath." 78 to 84

বঙ্গানুবাদ ঃ—

কিন্তু কোন সময়ে কিন্তুপে নির্থিকেল সমাধি হইবে ঠাকুর তাহা কিছুই বিশিলেন না কেবলমাত্র হবে ববলিলা আখাস বাক্য দিলেন। গু৮

अन्तरनोनायां प्रम चः

পরে এক্দিন মহাবোগী নরেন্দ্র বে সময় ধ্যান মা হইলাছিলেন। সেই সময়ে নরেন্দ্রর তুল দের হইতে একটি সুমন দের বহির্গত হইরা অলৌকিক চিদানন্দময় ধানে গিলাছিলেন। এবং মুল দেখটি একটি কৃঠি পুরুষ্টিকার মত অসাড় হইলাছিল। ১৯৮০

নরেন্দ্রর এইজন অবস্থাটি গুরু ভাই গোণাল দাবা দেবিয়া বেবানে ঠাকুর আছেন সেই স্থানে যাইয়া ভক্তি পূর্বক সেই সকল ব্যাপার বলিয়াছিলেন, এবং নবেন্দ্রের নির্ফিবন্ধ সমাধি শুনিরা পরম গুরু ঠাকর অত্যন্ত আনন্দিত ইইয়াছিলেন। ৮১৮২

এবং বনিয়াছিলেন বেশ ভাগই বইয়াছে। তোময়া নবেন্দ্ৰকৈ দেব উপস্থিত যেন কোন লোক ভায়ার চফসতা না আনে, এই নিনিতিত সমাধিব চন্ত নবেন্দ্ৰ আনাকে বৰ্বন তবন চকল কঠিত।

b0,68

निविक्ष्य महाधि तं दत्तवत्वतृक्षया।

येत मे यामना पूर्यं कत्व कार्यस्या। ८५

यधुनानन रुपैन तिहतु सम पुत्रकः ।

भोकवत् स्वस्यनोनां तो दर्गा यामाम ठाकुरः ॥ ८६

सगवत् कपया वर्गिय पायपाति तप्यया।

वारमिकः यदि भयेत् ममाधि निर्विक्ष्यकः । ८८

योगिनो योगमास मनास्य ममामितः ।

योगिना योगमेस्य मनास्य निभः भयेत् ८८ ॥

योगिना योगस्य प्रमानिकादः ।

स्या भरवतो य्या यद्यगिष्क कहतिः ॥ ८८

क्याकवा वनाद यथा त्रेन्द्रोष्टने मिहमान्।

यत सहित्ययोगाहे) द्राधवत्व सुनो यथा ॥ ८०

चलानीलायां प्रत चः

If a devotee can once realise the all pervading Being no earthly thing can have any attraction for him. Just as iron is attracted by magnet, so also Narendra was attracted and lost himself in the Supreme Being. Yet by the will of God he moved about in this mortal world disinterestedly like one with a cloth burnt out. 85 to 90

বঙ্গানুবাদ :---

আন্ধ আমার এক্ষমন্ত্রী মা নরেন্দ্রকে কুপা করিছা নিবিবকর সমাধি বিরাছেন। আন্ধ শিব ফুব্দরী আমার মনোবাঞ্ছা পূর্ব করিলেন। ৮৫ এক্ষণে নরেন্দ্র এই ভারেই থাকুক, এইরূপ ভাবে ঠাকুর সাধারণ মান্তবের মত লীলা বেধাইয়াছিলেন। ৮৬

প্রাণণাত তপজা ঘারাই হোক অথবা গুরু কুপা বর্ণতাই হোক যদি একবার নির্বিকর সমাধি হয় তবে সেই বোগীর মন আর সংসার সমূত্রে নিমার হয় না। পরস্তু চুবক বারা বেরুপ লোহ বণ্ড আনুষ্ঠা হয় সেই বোগীর মন ও সেইবুল হইয়া থাকে আমাধ্যের মহা যোগী ববেন্দ্রের ভাষাই হইয়াজিল। ৮৮৮৮৮

বে ভগবাৰের সহিত মবেন্দ্রের জীবগাগের উভাবের জন্ম ইব লগাদে সন্মিলন। মেই অববানের কুপা কণা হইতেই আল সেই নবেন্দ্র অবৈত সাধনার সিক্ষিয়াভ করিবেন, এবং ভগবানের ইচ্ছাতেই ভীববেন্দ্রে পার বহু পরিধানের মত পুরর্জার বাহ্য বিষয়ে গিপ্ত ইবাছিসেন। ৮৯/১০ ॅ अन्त्रानीलायां⊂स घः

थ्रीनरेन्द्रः पुनर्बाद्यविषये लिसर्ता गतः। प्राप्तप्रधः पादरेखना पदपान्तः प्रभोर्यदा ॥ ८१ समागतः शीनरेन्द्र ष्ठाकुरः प्राप्त सवतः। तस्वमस्यादि वाक्यस्य तातुपर्यः यतु परम्पदः । ८२ तुरीय ब्रह्मगब्दितमबाङ् मनसगीचरः। यती दाचीनिवर्त्तले चप्राप्य मनसा सह । ८१ क्षेत्रमानभवानन्द खरूप यद्मबस्तनः। चानन्द्र' खामइ'चादास्नाद पूर्णमलमय' 1 ८८ खदर्घमेव नान्यार्थं ससावानन्टरद्वराट् । ष्ट्राहीकांग्र पेटिकाया चन्तरे यक्षतः सत् ॥ ८५ संरक्षिती मयाचादा जानीष्टि त्व' सनिधित'। पनयंटा मदीयेहा भविष्यति पुन मू ब ॥ ८६ . तभवं समाधि दास्यामि निर्विकल्पस्वरूपकः । प्रस्तां द्यायां कर्त्तव्यः विश्वहाचणः वधैः । ८०

When Norendra came to Thakur to offer his obesience to him. Thakur received him cordially and soid. "I have made you realise the Supreme Being who is not knowable through our senses including mind and who has been described as Divine Joy in the shastras. I treasured that Joy in my heart only for your sake. I shall again give you another taste of it when I shall so desire. At this stage it is wise to keep yourselves free from all impurities. 91 to 97

अन्तानोताया' प्रम घः '*

বাপত্রাদ ঃ—

নবেন্দ্র ঠাবুবের প্রধৃপি লাইবার ছতা নিকটে আগিলে ঠাকুর বিলিয়াছিলেন। বেদে যে একা বস্তকে মনের ঘারা না পাইরা বাহা হাইতে বাক্য নিবতিত হয়। কেবল অফুডর বরূপ সেই একা বস্তব বাক্য মনের অভীত তুরীয় একা শব্দের ঘারা অভিহিত তক্মনি প্রস্তুতি প্রণিত বাক্যের তাৎপর্য্য যে পরম পর আঞ্চ আমি তোমাকে সেই আনন্দরি আবাদ্যুক্ত করিয়াছি। হে পুত্র সেই আনন্দের রাজার পর্বাহ করে আবাদ্যুক্ত করিয়াছি। হে পুত্র সেই আনন্দের রাজার করে পর্বাহিন আবাদ্যুক্ত করিয়াছি। হে পুত্র সেই আনন্দের রাজার করে প্রাক্তিয়ার মধ্যে বন্ধ প্রবাহ বার্হাইছ। তুমি ইহা নিশ্চম আনিবে, অতঞ্জব পুনরায় যবন আমার ইছল হাইবে তবন আমি তোমাকে নিশ্চম বার্মার বিশ্বমার বিশ্বমার করে বার্মার বিশ্বমার করে। তোমবা বার্মার বহু বেবিরাছ ছাটা ভবা বিভূষিত সম্রাক্ষীপ করেন। তোমবা বার্মার বহু বেবিরাছ ছাটা ভবা বিভূষিত সম্রাক্ষীপ করেন। তোমবা বার্মার বহু বেবিরাছ ছাটা ভবা বিভূষিত সম্রাক্ষী করন সংবাহারি বিতক্ষ অগ্নি সমীপে অবস্থান করেন। ১১ হাইতে ১৮

किं न पश्चय यूगः भी खटाभणिवशूविताः ।
समासिनः सदा सन्ति विग्रड ग्रांचवित्रो । ८८
विग्रड फलगुलादिकताहाराः सुविगिनः ।
तेन तेवां चित्तग्राडः सुलभा भवति भृषं ॥ ८८
तो भुषा स्वति प्राप्तियोच्याद्याविद्यकत्यकः ।
समाधः सन्देवन्त्रीतां विव्यक्षीत्रस्ताः भवित् ॥ १००
या्वेव 'योनरेन्द्रस्तु कंबन' पौद्य विद्यः ।
तत्र तेन यद्भार कताचेद्या स्वयः ॥ १००
म स्वेभ न सुत्रस्त कताचेद्यः । याः ।
पत्रं गते बद्दतियं तिरोधानात् परं प्रभीः ॥ १०२

चन्त्रालीलायां प्रम भः

तीर्च प्रेष्ठ प्रयोक्षेत्रचेत्र कुण्डामके यदा । खिती योगी तपस्यार्चे तत्रै किवान्दिने तदा ॥ १०६ च्यानेक सनतम्बस्य याद्यज्ञान विसुततो । गतस्य देश्वयत्यस्य भूतते पत्तितस्य च ॥ १०४

"You must have seen holy men with matted hair and bodies smeared with ashes sitting by the fire and living upon fruits only to maintain purity of mind and soul, which causes merit for realisation of Divinity and salvation.' Of oil the disciples only Naredra made ulmost efforts to have the Divine joy once again but in vain. Some time after Thakur had left this mortal world, Narendra went to the holy place of Hrishikesh. Once during his stay there while in deep meditation he lost his consciousness. 89 to 104

चन्त्रसीसायां दम अ:

বত প্রকাব চেন্টা করিয়াছিলেন কিন্তু তথাপি প্রান্থর মুখ্য সেবক নবেক্র সমাধি লাভ করিতে সমর্থ হন নাই। এইরূপে কিছুদিন গত হইলে প্রান্থর ভিরোভাবের পর যে সময়ে বোগী নরেন্দ্র তপতার জ্ঞা কর্মীকেশ তীর্থের মধ্যে সুজান্ত্র নামক ক্ষেত্র অবস্থান করেন। সেই সময় সেই স্থানে একদিন একমান্ত ধ্যানান্তঃকরণ নরেন্দ্রের বাহু জ্ঞান শুভ ইইলে ভূতনে পভিত গেহের। ১১ ইইতে ১০৪

निष्यत्वापुर्धं मनिरिपं न ख्यन्दते नेश्चयुरमं नाप्तावाधानित विरिप्तरः जीवनं नीपत्रव्यं । ग्रहाषान्तिः सम भवदिय स्त्यु नाप्तर्ध्यानं स्व्याता देहः परमभवनं याति यत्री यत्राजी । १०५ सर्व्यं पेतं पटमध्यतो जानु जहीदरादिः वषः कच्छः सुन्यग्रयुरा भात नामीदिकांषः । जहीद्योतां व खन् विकलान् मन्यमानास्त्रदेवः परमुष्यं सत् खन् भगवतो राम्रज्ञाच्यानामः १००४ सर्वे यत्र वश्च भगवतो राम्रज्ञाच्यः नाम ॥ १००४ सर्वे राह्ये व्यत्ते वश्च भगवतो स्वयत्वपत्रः स्वयं राह्ये प्रयाद्यान् । मोवाचं व माम भगवतो सूर्यं प्रवाद्यान् । मोवाचं व मोवाचं व माम भगवतो सूर्यं प्रवाद्यान्तं स्वयं व्यत्विववववः स्वयः ॥ १०००

He appeared to be dead. But his followers observed that his body was however not distorted or decomposed like other dead bodies. So they loudly chanted the holy name of Ramakrishna all the night long till next day Narendra regained

चन्ताचोलायां प्रमाधः

his senses, and said, "By the grace of Thakur I attained the Divine consumation, once again." 105 to 107

বঙ্গান্তুবাদ :---

ভীহার প্রাণ নাড়ীর স্পান্দন শৃক্ত হইয়াছিল। এবং স্থান স্থান শিরা সকল বা চক্ষর্য স্পানন শুক্ত হইয়াছিল। নাসিকার খাস প্রথাস জনিত বাযু শৃত্য বশতঃ প্রাণহীন বা মৃত বলিয়া নিশ্চয় করাইয়াছিল। অভএব আমাদের এইরণ ভীতিপ্রদ আদঙ্কা উপস্থিত হইলে একমাত্র কর্ন ধারক বা চালক মৃত্যু গ্রাসে পডিত হইয়া ভুল দেহ পরিত্যাগ পূর্ববক ভগবল্লোকে গমন করিয়াছেন। এইরূপ ভাবনা করিয়া আমরা সকলে তাঁহার পায়ের নথ চইতে আৰম্ভ কৰিয়া বাত জ্ঞহা ও উদবাদি বৃদ্ধ: স্থল কণ্ঠদেশ ও চক্ষ তুইটি লুলাট কণ্ঠদেশ ও নাসিকাদি এই সকল বিশেষভাবে পত্ৰীকা করিয়া দেবিলাম কোন ইন্দ্রিয়ই নট হয় নাই অর্থাৎ ইন্দ্রিয় সবলের ক্রিয়া না থাকিলেও কিছু মাত্র বৈপথীত্য হয় নাই। তখন আনুমুৱা ভাবিয়া চিথিয়া সকলে একত্রিত হইয়া অতি উচ্চ কঠে ভগবাৰ জীৱামকৃষ্ণ নাম ভাষার কর্ণকুখনে পুন: পুনর্বার দিবারাত্র বলিতে বলিতে প্রভাত হইলে প্রদিনে চৈম্ঘ্য লাভ করিয়া তাঁহারই আশ্রিত আমাদের সকলকে এইজপ বলিয়াছিলেন। শ্রীগুরু ভগবান ঠাকুরের আশীর্ব্বাদে আজ আমার পুনর্ব্বার এইরূপ আশ্চর্য্য নির্দ্ধিকন্ত অরপ সমাধি হটল। ১০৫ হইতে ১০৭

> स्कन्दपुरापस्य मध्ये केदारखण्ड नामके। षथायिऽस्ति पुरसक्तवा रैभ्युदेवतपस्यया। १ ६

अभ्यानीनागाः दम् यः

सन्तुद्दो भगवानासोह प्रविधि स्वस्थामित । भामस्याध्यस्त सिव्यस भगवान कुल्करुवकः । १०८ स्वरूपं दर्ग यिवतं ते रेग्युदेश तपिवतः । तहान्त्रित वर तस्त्रे द्रवा चेवसुवाच त' ॥ ११० चे ते डिकान् यः माचवातः तपवरति सम्मनाः । भाग्निक्षिवेतस्य ददान्येतदस्य भी ॥ १९१ तत् कालती प्रपोदेग तीर्यस्तास्य तपितनः । कुल्लास्त्र चितितरं नाम सुल्यसादद्व ॥ १९२ यदिनारायण चारावरिद्यार इति स्थतः । वेदानाय चारावरिद्यार इति स्थतः । वेदानाय चारावरिद्यार इति स्थतः ।

chapter named Kedarkhanda in the Skandha Puran. While Raibhyudev was in deep meditation in Hrishikesh God in a very dwarlish figure appeared from a mango fruit and gave him the destred boon. God a'so raid, "It is also a boon to those who will perform hely penance here that they will soon achieve their end." From that time onwards the place is known as Kublamra

Kehetra which is now called Heridwar as it falls on the way to the temple of Badrirath, and also

There is the story of Raibhyudev in the

अस्तानीसार्याप्स घः

called Har-dwar as it also leads to Kedarnath. It is also called Ganga-dwar as the seven currents of the Ganga meet here in Bramha-kunda.

108 to 114

বঙ্গানুবাদ :--

কল পূরাণের কেদার বংগু একটি পবিত্র কথা বর্ণিত হইয়াছে যে কৈছাদেবের তপতায় সন্তুউ হইয় এই ফ্রনিকেশগামে ভগবান কুজ রূপ ধারণ পূর্বক একটি আন্র ফলের ভিতরে থাকিয়া সেই ভপতারারী কৈছা দেবকে নিজের স্বকা দর্শন করাইয়া কৈছাদেবক এই কুলার ক্লেন্তে আমাতে মনোনিবেশ পূর্বক তপতা করিবেন ভাবার দিয়াই সিদ্ধি লাভ হবৈব। এই বর্নাটির দিলাম। দেই সময় হত্তেই এই ফ্রনীকেশ তীর্থের কুলার ক্লেন্তে করাকেশ তার্থের কুলার সেরে ব্যাক্তি

এই স্থানটি ব্যবিকাশ্রমে শাইবার ধার প্রকাশ বলিয়া হরিছার বলে, এবং কেদার যাইবার ধার প্রকাশ বলিয়া এই স্থানটিকে চর লোহালা বা চর ঘারও বলে। ১১৩১১৪

> प्रायेचीक्षं ठाकुरैण गांक्सिहान्तम्तमः । कला हैत्तरस्थिद्यं समम्बद्धं पटाचले ॥ १९५ यथेटाचार निरतोसय तेन न दोपमालः । आहार स्प्यहाराटि लय पृत्रोदिकादि च ॥ १९५ यदि भवेदियोतः सर्येमहैतसानतः। सम्पूर्णं पूर्वता प्राप्तं योगिनो सर्वति सृतः ॥ १९२

चलालोनायां पम अः

प्रभोः योसुखपप्रावस्तुतः सेवकस्तभः। योमग्रंदा नदी तीरे कुटीर निर्णन सदा ॥ ११८ ध्यानिष्ठः पुरो तीता विस्तादि सदा ॥ ११८ ध्यानिष्ठः पुरो तीता विस्तादि सदस्यः ॥ ११८ ध्यानिष्ठः स्वाद्यः ॥ ११८ ध्यान्य सम्माधः स सर्वाद्यान्य ए ॥ ११० विस्ताद्यान्य समाधः स सर्वाद्यान्य स्वत्यः ॥ ११० विस्ताद्यान्य स्वत्यः । । ११० विस्ताद्यः अधिकादः ॥ ११० विस्ताद्यः अधिकादः ॥ ११० विस्तादः ॥

Thakur would often say that if a holy man behaved according to his own will, with full knowledge of oneness underlying all this apparent diversity, he could not be guilty of anything. In performing holy rites or daily duties if he would do adversely, he would get the desired merit or fruit because of his divine wisdom. It is said that Totapuri performed penance for long thirty four years in a lonely place on the bank of the river Narmada to attein spiritual sublimity, which Thakur attained in a moment and could retain for long three days at a stretch. 115 to 121

বলানুবাদ :---

এম এই যানে ভাগিবদী গলার সাতটি ধারা হওয়ার কেহ কেছ গলা বাবও বলে। গলা এই খানে লক্ষ বুঙে মিলিতা হইয়া

अन्तानीनाया प्या अ:

তৎপরে অন্তসিকে যাইয়াছেন। ঠাকুর প্রোয়ই এইকপ একটি উত্তম
শান্ত্র সিকান্ত বলিতেন। অবৈত জ্ঞান স্বরূপ ধন বা রয়কে ব্যাপজে
বাঁধিরা বে কোনও কল আচার ব্যবহার কর না কেন ভাহাতে
কোনরূপ দোষ হয় না। আহার ব্যবহার হৃপ ও পূঞা প্রভৃতি
যদি সাধারণের মত অথবা শান্ত সম্মত না হয় তাহা হইলেও অবৈত
স্বরূপের প্রকাশে আচারাদি বিষয় সম্পূর্ণরূপে ঘোণিসাণের হৃসম্পন্ন
হইয়া থাকে ইহা শ্রুষ নিশ্চিত জানিবে। ১১৫১১৬১১৭

দেবকণণ আমৰা সকলে ঠাবুৰের মুৰণা হইতে শুনিয়াছি।
নির্জন কুটাৰে নার্মাণ নদীৰ তীবে বিচেয়াহিশেবংসৰ খান মা হইয়া
ভোতাপুরী সায়াসী প্রাণণাত পরিশ্রম করিয়া নির্কিকর সমাধি
লাভে সমর্থ ইহাছিলেন। কিন্ত আ্বান্যান্ত সন্ত্রম ঠাবুৰের
নিষ্কেমতে সমর্যের মধ্যে সেই সমাধি অর্থাং নির্কিকর সমাধি হইত।
বে সমাধি আবা ঠাকুর তিন দিন পর্যান্ত নির্কিকারে জন্ম
হইয়াছিলেন। ১১৮ ইইতে ১২১

धतीवाध्यं विषयः धर्मस्वादयमुत्तमः।
विषयः पाणतृष्य नरेन्द्रः योष्ठ सेवकः ॥ १२२
समाधे निर्म्मिकाल्पयः रसत्याम्यादनः पुनः।
कारियत्या योभगवान् कथयां मम ठाकुरः॥ १२२
स्वया्य यक्रमोत्तानां मेवकानां महान्तनां ॥ १२०
हाजूयाया ममवत स्वृद्धिः रवल्या न चोभवत्
मधुपाचोण गक्तिलाक्तः मावनयायवा ॥ १२५
स्वयानवाटिकामस्ये वर्षा मावस्यतोऽपि वा ॥।
रोगहदि स्तदा साता यत् सत्यान्तरे स्थितः॥ १२६

अन्त्यनीताया प्या अ: तत्वत वाद्य देग्नेऽपि सम्पूर्ण दृश्यताद्वत । सङ्ग तेन च रह्मस्य चरपेन तदा प्रभोः। १२० यातना स्व गरीरस्य सम्पूर्ण वृद्धिमागता। विक्षित्तस्त्रेन विद्येन यद्यपि सुविकित्सितः। १२८

In spite of every care and utmost effort the disease began to aggravate due to weakness of age, anxiety for his disciples, or undried condition of the garden. The wound spread from inside to the skin outside, Excessive bleeding accompanied with acute pain all over his body made him restless 122 to 128

বঙ্গানুবাদ :--

সম্প্রতি সংবাদ্দর্যামর এই একটি অত্যন্ত আদ্দর্যোর বিষয় বে ঠাবুরের বহিশ্চর জীরনের মত শ্রেষ্ঠ দেবক নহেন্দ্রকে এই নির্দিবকা সমাধির উত্তনজনে বসাখান করাইলা বিক্লুর পরম পদ দর্শন করাইরাছেন। মহালা দিক দেবক সকলের দরম বতে ঠাবুরের শুশুলার ক্রেটি হর নাই। ঠাবুরের ক্রেম্বাই দেবের ক্ষীণ শক্তি বলতা অথবা ভক্ত সকলের ভক্ত চিন্তা ছারা অবাবা বাগান বাটি মধ্যে অতিহিক্ত ঠাতা বলতা বোগ বৃদ্ধির সঙ্গেল দেবে দেবল কত ভিতরে হিল। সেইকাশ কত বাহিবেও দেবা দিবাছিল। মেই সমর সেই সকল কত বান হবৈতে হক্ত নিংহত হওয়ার শরীরের বাহনা অত্যন্ত বৃদ্ধি হবৈছিল। বৃদ্ধি শুটিকিংশবের খাবা পুর ভাল ভাবেই চিকিংশা হবৈছেল। श्रीश्रीससक्षणभागवतम् श्रन्तानीलायां प्यस्

तयायष्ट सामकाले प्राचिन गतवत्यपि । चागानुरूप रीगस्य प्रथमो नीपनस्त्रते ॥ १२८-एवमुद्दिग्न चेतोभिर्भज्ञवर्गे: सुचिन्तितः। रीगपरीचणश्चास्य कर्त्तस्य' सुचिकित्मकैः ॥ १३० विचिन्तेव' महाभागाः सेवका भगवत् पराः। नगर्याः कलिकातायां रोगारोग्य निकेतनात् । १३१ सर्वयोष्ठ रोगवेदी कोटस् साहिवेति नामकः। तयानीतः स समान' सेत्रकैर्य्यय टाकुरः॥ १६२ स खेताङ्गभिषक् तस्य कण्डनानी परीचणे। चङ्ग-नीमिः समात्राग्ते ठायुरम्य गले यदा । ११३ कठीर यातनायुतः म्हेताङ्गः ठाकुरोऽव्रवीत् । चण' तिष्ठाधुना तात इदमुक्षास्वभावजः ॥ १३४ निर्व्धिकल्प समाधि तं ततृचणात् प्राप ठोकुरः। तत्तम्तं म्बेताङ भिषक् परोश्ये च्छानुमारतः ॥ ११५

How was under treatment of the best physician for about eight months, yet there was no indication that the disease had been brought under control. His disciples brought Mr. Cots, the best of physicians in Caicutta Hospitals to examine the disease of Thakur. To facilitate examination of his woud, Thakur took his consciousness out of physical plane. 129 to 135

ग्रन्यनीतार्या दम ग्रः

বঙ্গাত্তবাদ :—

তথাপি রোগের আরম্ভ হইতে প্রায় ৮ মাস কাল গত হইলেও রোগের আরোগ্য আশাফুরূপে লক্ষিত হইয়াছিল না। ১২৯

এইকপে ভক্ত সকল অত্যন্ত উদিয়া হইরা ভাবিয়াহিলেন ঠাকুরের বোগ পরীকা বিশেষভাবে হাচিকিৎসকের ঘারা করা কর্মরা। ১৩০

থাক ভক্তি পরায়ণ মহাভাগ সেবকগণ সর্ব্বশ্রেষ্ঠ চিকিৎসক অর্থাৎ মেডিকেল কলেজের কোট সাহেব দামক চিকিৎসক মহালয়কে সম্প্রামে ঠাকরের নিকটে আনিয়াহিলেন। ১৩২

তৎপরে গেই ইংরেজ ভাক্তার ঠাকুরের কণ্টনালী পরীকার জঞ্চ গলার ভিতরে অনুপি প্রবেশ করিলে ঠাকুর অত্যন্ত বাতনা অনুভব করিয়া সাহেব ভাক্তারকে বলিয়াছিলেন মহাশয় আপনি একটু অপেকা করুন এই কথা বলিয়া ঠাকুর তৎক্ষণাৎ স্বভাবলাত নির্দিকক সমাধি যুক্ত হইয়াছিলেন। তৎপরে স্বেভাস্থ ভাক্তার নিজের ইত্রামত ঠাকুরকে পরীকা করিয়া বলিয়াছিলেন। ১০৫

जवाच कात्नार रोगोऽषाध्य: प्राणविचातकः । कप्टनानी चताज्ञातोनीयथचास्य विचते । १ वृद्दे चिवारामोन्नारिकी वार्त्तायां धर्मयाज्ञकाः । रत्तास्त्रवास्त्रियं पोडा सच्चित्व्यति निवितः ॥ १६० गतास्त्रवास्त्रियं पोडा सच्चित्व्यति निवितः ॥ १६० गतास्त्रवास्त्रव्याः सित्ताः । १६० देने प्राप्तायः सित्ताः । १६० देने प्राप्तायः सित्ताः । धर्मयाज्ञकस्य रोगः कप्टरोगो बदस्ता । १२६

श्रीयोरामक्षणभागवतम्

अन्त्रातीलायां प्रम अः

उपसोषधंभक्षाकः न प्रयोज्यः कदाधन । एतादृष्ट्यामबस्यायां भूगिक्षे यो भविष्यति ॥ १८० स्रतो याद्यकः चिकित्सास्य रोगितः प्रचलिष्यति । सेवग्रमकरो द्वास्य भविष्यति न संगयः ॥ १४९ बक्तस्य यत्तदुकः मे किल्सु किस्टिद्दसि वः । तञ्जुतुष्य महामागा भवन्तो गुरु जीवनाः ॥ १४२

After careful examination of the wound, Mr. Cots said, "It is cancer which is incurable. No medicine for this disease has been invented as yet. Usually, priests who are habituated in holy talks are affected by this disease. This disease originates from excessive exertion of the finer tissues of the throat. It is known as throat disease in Western countries. Strong medicine should not be applied as it brings but unbearable pain. So mild homeopathic medicine only can be taken. I have told what I had to say about the disease. I have, however, to say something else. Kindly listen to me. 136 to 142

বঙ্গান্ত্বাদ 🖫

ইহা প্রাণনালকারী কেনসার বোগ। ইবা সলদেশের নিরা হইতে উত্পন্ন এ বোগের ঔষধ নাই বা এই বোগমূকে হয় না। ধর্ময়াঞ্চলণ অনবয়ত ট্রাবের কথার সর্বনারত থাকেন তক্ষয়

राज्यानीलामां दम हा

ধর্মান্তকগণেরই প্রায় এই রোগ হইয়া থাকে। গলদেশের ভিতরে অভি সক্ষা শিরা সকলের এবং সেই শিরাতে অভি কুদ্র কীট সকলের উত্তেজনায় বা আঘাতে এই বোগের উৎপত্তি হইয়া থাকে। ১৩৮

আমাদের দেশে অর্থাৎ ইওরোপে এই রোগটিকে বছভাষী ধর্মারা ধর্ম হাজকগণের কণ্ঠ রোগ নামে অভিহিত হয়। ১৩৯

এইকপ অবস্থায় আমাদিগের উঠা থবাধ প্রয়োগ করা একবারে অবিধেয়। ইহাতে রোগীর ভয়কর কন্ট হইবে। ১৪০

অভএব ইটাৰ যেৱপ ভাবে হোমিওপাথি চিকিৎসা চলিডেছে ভাহাই স্থচিকিৎসা। ১৭১

আমার চিকিৎসা বিষয়ে যাহা বলা উচিত ভারা বলিলাম। কিন্তু ইহাঁর সম্বন্ধে আমি যৎ কিঞ্চিৎ বলিতেছি হে ভগবৎ প্রিয় মহাভাগ সকল আপনারা অমুগ্রহ পূর্বক ডাহা প্রবণ করণ। ১৪২

> यत्यायर्थमयज्ञीम' रीगिनमोग्ररूपक'। प्रथम' दृष्टवान्त्र जोविते भीमहाजना: ॥ १८३ वाइवैज्ञाच्य धर्माशास्त्रे परितमेव केवल'। तत प्रभोरोशामसी नामक स्थार्थ्य रूपिन: 1 988 र्म चर्चा प्रयङ्गेना भवदी दृक् समाधिजः। स्र देवरस्त्रति विध्व'शकृषीभाषः समृत्यितः ॥ १४५ किन्तदास्यभगवतः सत्ताहरः स्वचन्त्रया । ग्रस्ट्र समयेनाय जही देहाताध्यणा १८६ परन्तस्य स समोधिरप्रमापि न सञ्चति।

चस्यैव' दर्भ नेनाद्य क्षनार्थोऽइ' भवामि वे ॥ १४० परन्तु पारिवसिक ग्रहनातृ कलुपीक्षतः । कर' न कार्ययथामि समातिशित्यमेव मे ॥ १४८

अन्तानीसायां पम चः

"I am quite astonished to see the divine power of this patient. I have read in the Hcly Bible about such divine power of transporting the soul of the holy apostle named Ishamoshi from the plane of physical reality. I now feel myself blessed by seeing such a miracle with my own eyes and I don't like to take fees for my services to this holy man. 143 to 148

বঙ্গাত্মবাদ 🖫

অতীব আশ্চর্যাময় এই রোগীকে আমি ঈশর রূপে দেবিতেছি। হে মহাপুক্ষগণ আমি জীবনে এরূপ কোধাও দেখি নাই। ১৪৩

আমাদের বাইবেল নামক ধর্ম শাত্রে কেবল মাত্র পড়িরাছি ভাষাতে টুশামসী নামক ধর্ম বাজক মহাপুরুষের টুখবের অলৌকিক প্রসালে নিল দেহের স্মৃতি শৃত্য সমাধিজাত এইরূপ ভাব সমূবিত চুইরাছিল। ১৪৪।১৪৫

কিন্ত আরু এই সাকাং ভগবাদের সহকে নিজ চকে প্রত্যক্ ক্রিলাম। ইনি অতি অম সময়ের মধ্যেই দেহায় বুদ্ধি পরিভাগ ক্রিলেন। ১৪৬

অধিকন্ত ইহার সেই সমাধি এপনও যায় নাই। এইরূপ দর্শন বশত: আজ আমি ধতা হইলাম এ বিধয়ে কিছু মাত্র সন্দেহ নাই।

১৪৭ পরস্ত আমি এমত অবহার ইহার নিকটে পারিশ্রমিক লইয়া হতকে পাপ পিতা করাইব না ইহাই আমার সমীচিন মত। ১৪৮

अस्तानीलायां प्रम अ:

सदुवानितः वित्तानां निष्टिद्दात्' मसुर्यदि । तदादः कुनमेयामि कवानीगस्य यान्तिदां व १८८ एवसुक्का जगमासी डालारः वे तनियदः । स्र जन्म सफले चाला भगवताव भावितः ॥ १५०

हित श्रीरामेन्द्र सुन्दर भिक्तितीर्थ विरक्ति श्रीश्रीरामकण भागवती पारमञ्ज्ञा संहितार्था ठाकुरी नरेन्द्रनाथः काश्रीद्राहिष्ठेखरे तपरंशार्थं मेरितवान तस पञ्चसुण्डास्ति सताइ कासमध्ये नरेन्द्रश्य साधनासिविजीता ततष्ठाकुर समीपे निर्विक्तं ए समाधि प्रसङ्घन ह्योकेस हनान्त यर्णनः। ततः स्वताङ्ग पिकत्सकस्य कार्यताः हपीरन्त्राक्रीकारा काल्यान्त्राम्

"On the other hand I feel that I shall be blessed by the grace of God if I can give a little of my earning to this holy man." Thus the great physician left the place with his mind absorbed in holy thoughts. 149 to 150

Here ends the eighth chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramendra Sunder Bhaktijirtha. 3:8 %:

বঙ্গাতুবাদ ঃ---

আমার উপার্জিত অর্থের যদি কিছুমাত্র ও ইহাকে দিতে পারি তবে আমি নিশ্চর ভগবানের শান্তিদায়িনী কুপা লাভে সমর্থ হইব।

त्रीची,रामक्तरणभागवतम् चन्त्रालीलायां पम चाः

তৎপরে শ্রেতাস্পভিষক এইরূপ বলিয়া ভগবন্তার দর্শনে নিজকে ধ্যা মনে করিয়া ঠাবুরের নিকট হইতে চলিয়া গিয়াছিলেন। ১৫০

শীরামেন্দ্রফ্রন্থর ভক্তিতীর্থ বিরচিত শীন্তীরামকৃষ্ণ ভাগবতে ঠাকুর নরেপ্রনাথকে ওপতার জত্য দক্ষিণেখরে পাঠাইলে সেই রানে সাতদিনের মধ্যে পক্ষ মুণ্ডির আসনে বসিয়া ওপতায় সিন্ধি লাভ ক্রিয়াছিলেন। ওৎপরে ঠাকুরের নিকটে নির্কিবকর সমাধির আলোচনা সময়ে সমীকেশ তীর্থ বলা হইয়াছে। ওৎপরে সাহেব ভাকাবের বিষয় অন্তলীলার ৮ম অঃ বলা ইইলা।

चय चन्त्रजीलायां नवसोध्यायः

पतायर मज्जवर्गरिन्वटः स्विकित्सकः।

महेन्द्रमान सरकार मांच्यापि सुचिकित्सकः ॥ १

तरव तु रोगि साविष्यं नामि प्रावत तसत्वजन्।

नवीनयन्द्र नामास्ति ग्वीनो बेदासत्तमः॥ २

मख्यं गत्वा तत् सकागः मभोः ठोडामवर्णयन्।

किन्तु तरव चिकित्सवायं पत्रपान सुवैषष्टः॥ १

असाध्यं मन्यमानास्ते तत्वजुस्तः चिकित्सकः।

पवः ममोभंज्ञवर्गा वैद्यार्थः चिनित्तेष्णः॥ ४

सम्भीभंज्ञवर्गा वैद्यार्थः चिनित्तेष्णः॥ ४

सम्भीभंज्ञवर्गा वैद्यार्थः चिनित्तेषणः॥ ४

सम्भीवन्ति। सन्यास्त्र प्रमः

सत्यान्त्र स्तर्भन नाम स्वित्तमकः

मानीय तत्व सन्यस्त सर्वयसः॥ ५

In search of a good physicn, the disciples approached Mahendra Lal Sarkar who was one

अल्यानीमार्गस्म अः

of the most reputed physicians of the times. He, however, was unable to visit the patient at his residence and so he was not considerd suitable. They approached another renowned physician named Nabinchandra. It was, however, too difficult to prepare and administer medicine according to his prescription. So he was also rejected. At last, one of the disciples, named Atul, called in a good physician, Rajendra Dutta, and got Thakur examined by him. 1 to 5

বঙ্গাসুবাদ :---

ভৎপরে ভক্ত সকল স্থৃচিকিৎসকের অনুসন্ধান করিয়া শ্রেষ্ঠ চিকিৎসক মহেন্দ্রলাল সরকারকে পাইয়াও তাঁহার কলিকাতা হইতে কাশীপুরে যাইয়া রোগী দেখা অসম্ভব জ্ঞানিয়া তাঁহাকে চিকিৎসায় নিযুক্ত না করিয়া নবীনচন্দ্র নামে একটি প্রাচীন বৈছের নিকটে বাইয়া সেবকরুন্দ তাঁহার নিকটে রোগের অবস্থা বিশেষভাবে বর্ণনা কৰিয়াছিলেন কিন্তু তাঁহার আদেশ মৃত ঔষধের উপযোগী স্রব্য সকল সংগ্ৰহ কয়া বা অভি কঠিন মনে কৰিয়া তাঁহাকেও ছাড়িয়া দিলেন। এইকপভাবে ভক্তবর্গ চিকিৎসকের জন্ম অভ্যস্ত চিস্তিত হইয়াছিলেন। ১/২ ৩.৪

সর্ববশেষে পরম পুরুষ ভগবান পরমহংসদেবের অতুলনীয় সদ্গুণ সম্পন্ন অতুল নামক সেবক রাজেন্দ্র দত্ত নামক চিকিৎসককে সেই স্থানে আনিয়া ঠাকুরকে দেখাইয়াছিলেন। ৫

अन्ताबीबायां ८म ऋ

थागत्य सीऽवि गुणराधि युतः सुबैद्यो इष्टा परीच्य च गद' सुख चिद्धनस्य। प्राप्यापि भोतिवद्वलं सन्धि प्रहर्ष वाद्ये सञ्चास्य वदनः समुवाच किन्तु ॥ ६ मास्त्यस्य रीगविगमे भवतां हि काचि श्चिम्सायवा सुमनसां खलु भौति हेतुः। रिनेव रोगग्रस्ता प्रक्रटीतकता हि तिनीव तद्गद विसुक्तार गदी हि स्टटः॥० **छक्तौद' प्रसुप्रकान् स राजेन्द्रः मुचिकित्**सकः। दैनन्दिन' समागम्य रोगिन' रोग स्तिद' ॥ प सन्दर्भ सदातस्य रोगिनी हर्ष हेतवे। स्वष्य सुफलादीनि द्रव्यानि विविधानि च ॥ ८ ममानीय ददी तसी परसी प्रवाय हि। ठाक्तरोऽपि मद्दाप्रोतोऽभवत्तकाः चिकित्त्वे । १०

The physician was much frightened aner examining the patient but he assumed a very cheerful front, and said, "You should not have any fear or doubt about the cure of the disease. The maker of the disease is also the maker of medicine." He paid visit everyday and advised the needful. He would also offer fresh fruits and flowers to bring pleasure to Thakur, who admired the physician for his good treatment and behaviour. 6 to 10

चन्त्रातीलायां ८म च:

বঙ্গানুবাদ :--

বছতর সন্ত্রণ বিশিষ্ট সেই সহৈত রাজেন্দ্র দত্ত আনন্দ ঘন বিগ্রাই ঠাকুরের বোগ পরীকা পূর্বক অন্তরে অভ্যন্ত ভয় পাইয়াও বাহিকে সহাত বদনে বলিয়াছিলেন। ঠাকুরের রোগ মূক্তির জভা মহামনা আপনাদিশের কোনও চিন্তার কারণ নাই। বে ভগবান কঠিব রোগ স্থিত করিয়াছেন ভিনিই সেই স্থক্তিন রোগের সর্ব্বভোজারে নিরামর করিবার জভা ঔলধ্যান্তি করিয়াছেন। ৬.৭

সেই স্থাচিকিৎসক রাজেন্দ্রবার্ ঠারুরের ভক্ত সকলকে এইরূপ বিশ্বরা প্রতিবিদ ঠারুরের নিকটে আদিয়া সর্বব্রোগ বিম্ক্রিপ্রদ রোগী ঠারুরেক চিকিৎসা কবিয়াছিলেন। এবং ঠারুরের আনন্দ বর্ত্বন ক্ষন্ত উত্তম পূলা ও উত্তম উত্তম কল প্রভৃতি বছবিধ উপাধেষ মধ্য আনহন পূর্বক প্রদ পূরুষ ভাবানকে প্রত্যপন করিছেন। ভক্ষন্ত ঠারুরও অত্যন্ত শ্রীত হুইতেন।। ৮/১/১০

> यक्तदुभयीः भैतिवर्षनशिद्यावास्तः । दुस्त यातनायुक्तरोगी सुमत्यमामवान् ॥ ११ पादुकाक्षेत्र विषाय यः प्रयक्तद्युवानक्षे । न तस्य मनस्रो दाङः कदाचिद्षि जावते ॥ १० वित्त स्वित्तरा राक्षेत्रः यभोर्ग्य महामतिः । मुकीभलेन बक्के च निर्मितः पादुकादयः ॥ १६ बावस्ताभयो प्रभीः पाद्युगसे पर्याधाययः । प्रभी स्त्र पाद्युगसे पर्याधाययः । भागे स्त्र पाद्युगसे पर्याधाययः ॥ १६ ब्रह्मापि पन्नितः भागितः स्वतः मैतिपूर्वेतः । स्वयकः रचितव्यापि समम्बद्धनः स्वेतरे ॥ १५

धन्त्रांशीलायां ८म पः

ें राजिन्द्रनाय दत्तस्य भक्तिपूर्यं चिकित्सया। पोड़ायान्ति' प्रभोज्ञीत्वा भक्तायानन्द्र संझुताः ॥ चमोष्ट देवता सेवां पनीक्षत्य खजीवन'। क्रुमार सेवजायम्,रेकान्त भक्तिसंयुताः। १९०

Thus, due to happy exchange of feelings between Thakur and the physician, the very painful disease subsided very appreciably in a very short time. With the thought that if a bare-footed bramhin would be given a prize of shoes for protection from the heated-earth, he would regain his peace of mind, Rajendra got a pair of shoes prepared of soft cloth and worn by Thakur. This pair of shoes is still preserved in Belijr Math, and worshipped by his devotees. It was a matter of great joy that the treatment of Rajendra Nath Dutta had brought a great relief to Thaknr. The young disciples rendered their services to Thakur with all sincerity and devotion. Il to 17.

বঙ্গাত্যবাদ :--

এইরপে রোগী ঠারুর ও চিকিৎসক উভরের প্রতি উভরের শ্রীতি বর্ত্তন্যকাতঃ অতি অন্ন সময়ের মধ্যে দুরস্ত মুখ্যারক রোগ কিছু উপসমিত হবরাহিল। মৌল্রতাগাদীারুষ্ট যদি কোনও গ্রাহণকে

अन्त्यतीलाया' ८म अः

কোনও লোক যদি গাঁহকা দান করেন। তবে সেই ব্যক্তির কথমও সম্মাণকনিত তবে হয় না।

এইন্নপ চিন্তা সরিয়া মহামতি ভাকোর বাবেজবারু ঠাছুরের জয় জতি হুকোমল বস্ত্র থারা নিমিত পাছুকা ছুইটি নিজে ছুই হতে শ্রেছুর পাদ যুগলে পরাইরা ছিলেন। ঐ পাছুকা ছুইটি আন পর্যান্ত বেলুড় মঠে পাজিত হুইটা থাকে। ১০০১৪

প্রবং তাঁহার ভক্তবর্গের মললার্থে ভক্তিপুর্বক সরছে বস্থা করিছেচেন। ১৫

এবং ডাঃ বাজেপ্রবাব্র চিকিৎসায় ঠাকুরের শীড়ার উপশম বা আনেকটা আবোগ্য জানিয়া ভক্ত সকল অভিশয় আনাকত বইচাচিকেন। ১৬

কুমার সেবকগণ একান্ত ভক্তি সহকারে ইন্ট দেবভার সেব। প্রাণপনে করিয়াছিলেন। ১৭

सेवार्षं 'चीभगतयाद्वपत्यक्त सार्य न ।
याद्याभवस्त्रपादस्ताएलेभिते परमां क्वर्या ॥ १८
परमूत्तरकाले ते तद्यं परिवेशन ।
यदं मालिक्य मायांन्ति तद्यं घटवादिभिः ॥ १८
धिक्का तानमवीदेशे ग्रुटमाकं सुर्पादम्ता ।
इंडग, योता यया यूय' दुवने मिलिता स्रित ॥ १८
स्वया तेर्हेलसम्ब भस्यियया ययाप् ।
किकार से सम्यायया ययाप् ।
किकार से सम्यायया ययाप् ॥ इंडग किसाया ॥ ३२१
सक्कार स्वयात्राय म तेन सम्यायिता ।
सम्बेदा सहस्रोण यूय' स्वाध्यव निविवार्ग ।

श्वन्ताः स्वासायां थ्या धः

भवितव्य विधानिन विधातिरिष्ण्यायवा । सेयकान्। सदुर्भाग्यात्यभावसानमागतः । २३ तदा द्युषो ग्रोत्यमभूत् पर्यन्य वर्षणाहृग्रा । तन चोणग्रहीरस्य प्रभो: पीड़ा स्यवर्दत ॥ २८

When the devotees touched the body of Thakur by way of services they became purged of their impurities, both inner and outer. Lest devotees would be unable to preach his religion, Thakur sprinkled holy water on them and said, "From now onward such divine purity has been bestowed upon you that bad companionship or the act of taking unholy food will not impair your purity of mind and body. You will ever remain pure and holy under any circumstances." By the will of God the happy days came to an end, The disease aggravated due to cold caused by excessive rains in the month of Ashara 18 to 24.

বঙ্গাতুবাদ :--

সেব। সমরে ঠাকুরের অপপ্রতাদ স্পর্নাত্ত ভক সকলের বাছ ও অভায়র শুদ্ধি হইরা প্রম কুপা লাভ ভংকণাৎ হইত। ১৮

কিন্ত আমাৰ অবর্তমানকালে এই সকল ভক্তবৃদ্ধ আমার ধর্ম প্রচারে বৃদি অসমর্থ হয় ওলহাত ভগবান ভক্ত সকলকে বৃদ্ধীয় জন্মে

योशोरामक यामागवतम

645

धनाजोत्ताया' ८म घः

থার। অভিবেক করিয়া বলিতেন আরু হতে তোমাদের এইরুপ পবিত্রতা হইল বাবাতে তোমরা চুর্ছন ব্যক্তিম সহিত মিলিত হইলেও অথবা পাপাম ভোলন কবিলেও তোমাদের বেহে কোনকণ পাপ বা মালিল স্বত্রমাত্রও হইবে না। ১৯২২-৪২১

্ তোমরা সর্বনা পবিজ্ঞচাবে থাকিবে । ইহা এফ নিশ্চিত । ২২ স্বেহকগণের প্রচাগ্যবশতঃ ভবিতব্যের বিধান জন্ম অথবা ভগবাবের ইচ্ছাতেই হউক প্রথের অবসান হইয়াছিল। সেই সময় আঘাত মাস অসম্ভিক বার্তি বর্ত্তিক ক্ষা ক্ষাল্য ব্যাধ্যা ক্ষাল্যিক।

শতাধিক বাৰ্বি বৰ্বনের জন্ম শীতল বা গুৰঠাণ্ডা হইয়াছিল। ১ া এছন্ত দীণ শরীৰ প্রভুব শীড়া বিশেষভাবে বর্ত্তিত হইয়াছিল।। ২৩/১৪

गकाध्यसरदेगस्य सतात् क्षेद्रोविनर्गतः ।
स्वाधकाय पावस्याच्यानगः हिष्मागतां ॥ १५
स्ववस्तरसं एव्य स्वयाधिकास्यितावि ।
भोजने न समर्थोऽभृद् यदिवा यक्तिचाननात् ॥ १६
१४वत्यं गनाध-सरचे यातना सत्त्रा भवत् ।
ययाधिव्यं भवेवद्यं साचाद् भगवतोरि ॥ १०
परन्तु तत्वाधास्याग् चतस्याना हिनासताः ।
पूरस्कादियनित्र स्वेदोऽत्यन्त स्ववद्तं ॥ हृष्ट
पराध्यस्याद्यानित्र स्वेदोऽत्यन्त स्ववद्तं ॥ हृष्ट
पराध्यस्याद्यानित्र स्वेदोऽत्यन्त स्ववद्वतं ॥ १०
प्रसाध्यनदेशस्य स्वाध्यः प्रमुखाद्यः ॥ १८
सृतर्भ स्वविकास्याद्यास्यन् यस् १तिवः ।
किः कर्त्वस्वस्युद्धाः भावेश्व स्वविदः । १०

ग्रन्तालील(या' ८म घः

एकदो सुखनिर्गत होदश्युक्त पायमः। प्रभारस्य तुष्यन्तन्मन्यमानो महत्तरः॥ ३१

Due to painful coughs and vomiting blood which came out of the wound inside the throat. Thakur became restless. In spite of acute appetite he could not eat anything. Even if he took any liquid food, it would cause unbearable pain as soon as it entered his throat, and simultaneously terrible vomiting of blood would take place. At this even Thakur himself lost all patience and hope, and his disciples did not know what to dc. One day Narendra held in his hand the blood with all impurities which was vomitted by Thakur as if it was holy nectar.

বগারুবাদ :--

তঙ্গল গলদেশের ভিতরের কত হ'ইতে ক্লেদ পর্বাৎ রক্তপূঁক বহিগতি হাইলে বাস কাসির প্রাবস্থানতঃ ঠাকুরের বাজনা অত্যন্ত রক্তি হাইদেশিল। ২৫

বিশেষভাবে কুধার রৃদ্ধি হইলেও ললের মৃত তরল প্রাও ভোলনে অসমর্থ ইইরাছিলেন। ১৬

ধাৰ বা লোৰ পূৰ্বক অগ্নমাত্ৰ ভোজনীয় এবা শাইতেন ভাষাতেও অনুচান্ত বাতনা বইত বে ব্যাগাৰণতঃ সাক্ষাৎ ভগবানেৰও ধৈৰ্ঘ্য নট্ট বইবাছিল। ২ণ श्रीयोरामक ग्रामागवतम्

668

चन्त्रजोलायां ८म अः

এবং তৎক্ষণাং সেই ক্ষত স্থান ছইতে পৃষয়ক্ষণিবিনিত্রিত ক্লেপ ভয়ত্বর মূপে নির্গত হইত। ২৮

ভগবাৰের অসাধ্য হোগ চিক্ত দেবিরা নহেন্দ্র প্রাকৃতি মহামনা প্রাকৃত্ব দেবক সকল প্রাকৃত্ব অতা অভায় ভয়ে বিহালিত হইমাছিলেন থবং কি করা বর্ত্তব্য কিছুমাত্র নিশ্চর কবিতে না পারিরা সকলে এক প্রাকৃত্বিকালশুত হইয়াছিল। ২৯.৩০

অতি বড় মংৎ প্রিনহেন্দ্র সংকারম সাধক একদিব প্রাক্তব মুধারবিন্দ নির্গত বক্ত পুলের সহিত পারস প্রভুর অমুভত্তস্য মনে করিয়া দ্রই হত্তে ধারণাপূর্বক কাতর বাক্যে গুল্ল আতা সকলকে বলিয়াছিলেন। ৩১

खवान स्वष्टस्ते ध्वा श्रोनरेन्द्रः सकातरः।
प्रमो:मुखद्यायां यत् प्रसद् प्रकृतिन नः । १२१
चित्तप्रवादः सकातोऽधुनां भारव विवय्ययात्।
प्रदूष्त्य प्रसाद्याद्यात्। स्वरूष्त्य प्रसाद्यात्।
प्रमाः समाद्वय पुनः प्राप्ति न सम्यवेत् । १२
भागः सत्ताद्वय्यं यत् पायसमयतोषमः ॥ १८
पत्यामयं तेनासाङ्गः तद्यश्वाममुत्तमः।
देशास्त्रमञ्जा नाल्लेषु भवेदत्तपुतः सद्याः १३६
पत्मात्रा श्रोनरेन्द्रः पोत्याव्यः स्वरूप्तमः।
प्रस्कृति सम्बाद्याव्यः स्वरूप्तमः।
स्वः विद्तिस्त्रमा स्वर्धाः १३६
पत्र श्रीता मत्यायः श्रोनदृत्यः भीमतः।
स्वः विद्तिस्त्रमा स्वीक्षं विश्वीद्र प्रस्वयाः १००

श्रीशीरामज्ञ व्याभागवतम्

अम्तारतीसाया' ८म अ:

प्रभुनेद' यदा जात' प्रायो मे वाल चागतः। चतो ने प्रेमलोजायाः प्रायत्या नङ्ख्यति भुवः । १८

He said, "We do not now expect to have the same holy residuals from Thokur as was available when he was hale and sound. Let us take this blood as holy nectar so that we shall feel Thakur's divine self in our body, bones and nerves." With this Narendra drank the blood and made all other disciples drink it. Thus, Narendra did a miracle which was beyond comprehension of people addicted to earthly pleasure. When Thakur realised that his days were numbered, he resolved to asbtain himself from all outward activities. 32 to 88.

বঙ্গান্থবাদ :--

প্রাচুৰ ক্ষাৰ্থ অবহার যে প্রসাদ ভোগন করিবা আমানের চিত্রভান্ধি হইয়াছে সম্প্রতি আমানের ছুর্চায় বশতঃ সেইজন প্রসাদের পুরঃ প্রাপ্তির আশা আর নাই। অতএব যে মহাভাগ সেবহুদ্দ আপনারা আম্বন হযারা এই রক্ত ও পূঁজ মিপ্রিত প্রাচুর সত্তারূপ এই অনুত্রসূচা পাহস বলি আমরা ভোগন করি তাহা হইলে আমানের শ্বীবের অস্থি মহ্লা ও নাড়া সহলের মধ্যে ভগবানের স্থিতি সর্মন্ধা ভাল্ভাবে অনুত্র হবৈবে। ৩২।৩২০,৩২,৩২

এইরূপ বণিরা শ্রীনরেন্দ্র স্বরং সর্ববাব্রে সেই স্থ্যাতুলা পারস পান করিরা তৎপরে আমাণিগকেও পান করাইরাছিলেন। ৩৬

यौषारामञ्जयभागवतम्

चन्त्रकीलायां ८स अ:

ভগবানের পীলার সর্বোত্তন পার্থণ নরক্রণী নরেক্রের শীলা পরী
ত উদর পূরণে আসক্ত অর্থাং রসনেন্দ্রিয়কে ও উপস্থকে বাঁহার।
তর করিতে না পারিয়াছেন সেই সকল মুম্ম কি ভগবানের বা তাঁহার
পরিকর বর্গের লীলা বুঝিতে সর্বেহ্য। অর্থাং ইক্রিয়নপরায়ণ ব্যক্তি
ভগবানীলা বা ভক্ত শীলা বিষয়ে কিঞ্চিন্মাত্রও প্রবেশ করিতে
পারের না। ৩৭

প্রস্থাবন জানিয়াহিজেন আমার অন্তর্ভানের সময় নিকটবর্তী
হুইয়াছে অভ্যান প্রস্থান প্রস্

विज्ञायैव' श्रीभगवान् गभीर निश्च चैकदा। द्म व्यक्त श्रीनरेन्टनावमाष्ट्रय वद्यत: 🛊 ३८ तद्गतः जीवनसपि ग्रश्मिष्ण सेवकः । ख खानाहितनानंते पेरियताव्यक्षीस्टर' ॥ ८० मोशेष योनरेन्द्रन्तं सुष्यष्ट' प्रद्धा भीः विद्य । यद्यवास्तिजनः कोऽपि सर्वै मे निष्फल भवेत ॥ ४१ यथाकैनासाधिपतिः ग्रहरी भगवान स्वयः। निगाई प्राणिश्नामा जला रुयीय पीठन ॥ ४२ पर्वाकृती ग्रहरी स सावधानतया भगः। चानतत्त्वसहय' यहिशह' सम्पादिगत । ४३ तथा स्व प्राणतस्यन्तं नरेन्द्र प्रेमसूर्तिमान । विख्या वाद्युरसेन सुखनुम्बन पूर्वतः । ४४ तद्दय' चानश्व' विच्योर्यत् परम' पद' । यदिकानादियः समी विज्ञातः भवति भ्रवः ३ ४४

श्री**श्रीशमकः ज्**मागवतम्

अम्तानीनायां ८म षः

Knowing this, once in the dead of night Thakur called for Narendra in his room on the upstairs and sent Shasibhusan downstairs. He asked Narendra to see and be sure that nobody was there on the upper floor for otherwise all would go in vain. Lord Shiva also made his place void of any living thing when he imparted the knowledge of one Supreme Being pervading the universe to Goddess Sankari. So also Thakur imparted that divine knowledge to Narendra.

39 to 45.

বঙ্গান্তবাদ :—

এইরূপে ঠারুর নিজ সীলার অপ্রকট অবগত ঘইরা এক্দিন
গভীর বাত্রে নিজেবই অফ্তন মুঠি নবেন্দ্রনাথকে বরু পূর্বক ডাকিয়া
ঠারুবগত প্রাণ শশিভূষণ দেবককেও গোতলার গৃহ হউতে নিম্নের
ঘরে পাঠাইয়া বেবভাগিগেরও দেবতা ঠারুর নবেন্দ্রনাথকে
বিস্মাহিলেন। ওবে প্রাণ প্রিয় নবেন্দ্র। তুমি বেল ভাল করে দেব
আমার এই দোতলায় কোনরূপ প্রাণী আছে কি না। বির বাক্ষে
ভবে সুব নিক্ষল ঘইবে। ০১৪০।৪১

বেনন কৈলাসধানের অধিপতি ভগবান শব্দর মহানিশাকালে নিজের বোগণীঠ প্রাণীপুত্ত করিয়া অভাবিনী শব্দরীকে সাবধানপূর্বক বে বিশুক্ত অবয় ত্রান তর উপদেশ করিয়াছিলেন। ৪২।৪৩

্ সেইরূপ মৃতিমান্ প্রেম বিগ্রহ ঠাকুর নিজের প্রাণহৃদ্য সেই

[.] चन्दालीलायां ८म **च**ं

নংক্রেকে দুই বাছখার। আলিজন ক্রিয়া মুখ চুৰন পুর্বাক কেই অবচ জ্ঞানতত্ব বা বিজ্ঞান পরম পদ বাহা জানিতে সৌকিক বা অলৌকিক সর্ব্ববিধ বস্তার বিজ্ঞান হয় বা জানে সমর্থ হয়। ৪৪।৪৫,

प्रसंख्य सुरैतुरोपम ब्रह्माएक ब्रह्मसंगरः।

सस्दभूतः पुन स्तिधान् प्रप्राच्ये प्रजीवते ॥ ४६
योग्नीद्यविक्षां निर्मित स्वयंद्धस्य स्वयंद्धस्य ।

सिर्मे पोर्मित स्वरा योग्नी राज्यस्य स्वयंद्धस्य ।

सर्विद्धान्तरस्योऽपि दुविद्यस्योत्पेदः ॥ ४८
यचान्नीत्वान्तरस्योऽपि दुविद्यस्य ।

इहम् स्वयंद्धयमयः सिर्दानन्द इम्बरः ॥ ८८
याजदेशित्यदेशि पूर्व पुत्य वतिन ।

सेग्नीत्वान्तरस्या सिर्मितन्द सम्बरः ॥ १८
स्वयान्तरस्य सामित्व विक्षान्तर्यः । १९
स्वयान्तरस्य सामित्व विक्षान्तरः ॥ १९
स्वयान्तरस्य सामित्व स्वया स्वयम्बरः ॥ १९
स्वयान्तरस्य समित्वन समित्वरः ।

स्वयान्तरस्य समित्वन समित्वनस्य समित्वरः ।

सर्वेद्यानस्यक्षी स्वया स्वयम्बरः ॥ १९

"Innumerable worlds come to existence like bubbles on the surface of the sea, and again lose their existence in the Supreme Being from whom they were born. He who is the maker of shopes is shapeless. He has no quality or virtue even though all qualities and virtues originate

चन्त्रालीलायां ८म पः

from him. He is all alone though He pervades everything. No intelligence can reach him though all thoughts are fed by him. He is not seen with eyes. He is both static and dynamic. He can be known by devotion and by the grace of preceptor. Even though the soul of a man is a very small thing, it can attain salvation and Divinity. Our sons and parents are none but God." 46 to 62.

বঙ্গাসুবাদ :--

অসংখা জল নুবৰুণ সদৃশ অলাও অর্থাং তু তুরিং স্বঃ মহজন তপঃ সত্য এবং অতল বিতল তুতল বসাতল তলাতল মহাতল ও পাতাল এই ১৪টি লোক বাহাতে আছে তাহাকেই অলাও বলে এই অলাও স্থিব পর পুনরায় অত্তে ত্রেকাই বিলীন হইয়া থাকে। ৪৬

ৰিনি এই পূৰ্ণ ত্ৰহ্ম স্বৰূপ ভগৰান নিবাকাৰ বা ৰূপ শৃষ্ণ হইয়াও সৰ্ববৰ্ত্তনেৰ স্বৰূপ। এবং ামনি নিগুণ হইয়াও সৰ্বব সন্তথ্যৰ স্বাক্তব।

এই ভগবানই স্বৰ্ধ বস্তব মধ্যে সৰ্বদা অবস্থিত হইপেও নিৰ্দিপ্ত এবং সকলের অভ্যন্তরে সর্বদা থাকিলেও মামুব প্রত্যক্ষ করিতে পারে না। ৪৭৪৮

এবং আনাদের এই বাহু চতু দুইটি ঘারা তিনি প্রত্যক্ষ হন না। ভিনি অচল হইহাও চলিতে পাবেন এই স্টিগানদ্যমন্থ বন্ধপ সংবাশচ্চামন ইবারের বন্ধপা। ৪৯

अन्त्रासीसायां ८म अः

প্রাণমূক্ত দেহবিশিক্ট জীব পূর্ব্ব জন্মের পূণা বলেই হউক স্বধর্ব। শ্রীগুফুর ক্লণাতেই হউক সেই প্রমেশ্বকে জানা যায়। ৫০

জীব সকলের শত্রণ অতি পুন্ন হবলেও ওাঁহার। পূর্বোক্ত রূপ
মুক্তি লাভ করিয়া থাকে। অথবা সেই ভগবান বেমন জীবগণও
সাধনা বারার ভগবানের পত্রপতা লাভ করে। বে বংস, আর
অধিকভাবে ভগবানের পত্রপ কি বলিব তুমি সর্কানাই জানিবে
গেই টুম্বই সকলেত আত্মা সকলের পূত্র সকলের নিতা ও সকলের
মাভা শ্রেছতি তিনিই সব। ৫১/৫২

पतत्परं छत्य समीवसंख महिन्नायत्य मरोस्तमस्य । भोत्वावस्य स्वतिम्नरम्भे स्वारविन्दं भगवानुशंच ॥ ४१ यह हा तत्वं जगती हिताय चटे: पुरा पद्मजनाभ देवः । तत्वं देदी पद्मज योगधेन ॥ ४४ परन्तु सार्व्य जनाच हृद्यः । सहिन्नायं पुनरोह देवः । सहि त्वयं पदापि मोस्ति भेद स्तापि भे बाह्य प्रवस्त्वमस्ति ॥ ५४

Thakur imported that divine knowledge to Narendra which was imparted by Lord Narayan to the lotus-born Bramha, before the creation of

शकाकीक्षामां १ स चः

this universe. Thakur also said. "You and I are one and the same. Yet physically we differ." 53 to 55.

বঙ্গান্ত্রাদ ঃ---

অতঃপর ঠাকুর নিজ সমীপে অবস্থিত নবোত্তম নবেন্দ্রমাথের দক্ষিণ কর্পে মুবাববিন্দ দিয়া বলিয়াছিলেন স্থান্তির পূর্বের পক্ষনাভ্য নারাহণ জগতের মঙ্গলার্থে পক্ষমোনী এক্ষাকে যে এক্ষ তত্ত্তি দিয়াছিলেন। অত্যন্ত গোপনীয় সেই এক্ষ তত্ত্বতি ঠাকুর নবেন্দ্রনাথকে বিয়াছিলেন। এতাও গোপনীয় সেই এক্ষ তত্ত্বতি ঠাকুর নবেন্দ্রনাথকে বিয়াছিলেন। এতাও

প্রস্তু কৃপাকটাক দৃষ্টি থারা ঠাকুর নরেন্দ্রকে পুনরায় বলিয়াছিলেন হে নরেন্দ্র যদিও তোমাতে আমাতে কিছুমাত্র ভেদ নাই ভথাপি বাহিরের লোক সকল তুমি এবং আমি এইজপ ভেদ দর্শন করে। ৫৫

किन्त्वच तुथ्य सक्त समेद'
बेराम्य विज्ञान तपी वनादि।
सम्य निम्ह्यः सन्तु नाममात्र'
श्रीरामङ्ग्योति भवामि चाद्य ॥ ५६
स्रत्येय ग्रह्या नगर्नामङ्ग्या
भर्त्य गुर्क्स भव सेवकानां ॥ ५०
स्रत्येयमुङ्गा निज द्रिव्यम्ब्या
भरेन्द्र मध्ये समतुर्गविद्य ।
त' दिव्यमायेन विभावितञ्च
चकार देवः सृष्यिस ६५' ॥ ५८

अन्तातीलायां ८म अः

"To.day I have made over to you all that I know and my name is only left to me. 'You may now be sole monarch in the spiritual world and the only guide to my followers." Saying this, Thakur transported his spirit into the body of Nerendranath and thus bestowed divine power upon him. 56 to 58

বঙ্গান্তবাদ :--

কিন্ত আৰু আমি তোমাকে আমাৰ বৈহাগা বিজ্ঞান ও তথা।
বলাদি মাহা কিছু সেই সকল অপৰ্ণ পূৰ্বক নি: অ হইয়া কেবল নাম
মাত্ৰ শ্ৰীমাকক বিদ্যা হইলাম। ৫৬

তুমি রাজ বাজেখর হইরা আমার শক্তি চাইরা জগতের পাপ সমূহ দুরীক্ষর পূর্বক নূতন একটি রামকৃষ্ণ হইরা আমার স্বেবক-ন্ধার তুমিই গুরু হও। ৫৭

এইরদ -বলিরা নিজ দিবা শক্তি খাবা নরেন্দ্রের দেহ মধ্যে প্রবিষ্ট ইইবা স্ববিশুর মূর্ত্তি ঠাকুর দেই নরেন্দ্রকে দিবা ভাবে বিভাবিত কবিয়াহিলেন। অর্থাৎ নরেন্দ্রকে জীবনুক্ত ব্যরুপ ক্রিয়াহিলেন।।

¢٢

धाराष्ट्रज्ञिनाद्यं सं सागरेयः गोकान्त्र संद्वादित सर्व्यभूमिः। साध्यो यथा स्वामी वियोगकार्त्वे वभी धरित्रो नभसोऽवसाने॥ ४८ अन्तरनोनाया' ८म अ:

सीमाग्य स्पर्य च्या विभी स्वयांय प्रायोऽस्तामाव' परिषयतां वे । चयु प्रपातस्य सिकंद्रराणा सारक्ष कालः सम्वागतो नः ॥ ६० देनन्दिनं सेयक सङ्ग वार्त्ता याडक् कता निन नयान्ति मावान्तरस्वन्यनेषीऽध्य चिन्तरः प्रविचवाद्यांस्ति समाधि भाषः ॥ ६०

On the last day of the month of Sravana the rains set in and the earth appeared to shed tears profusely like a female consort at the death of her beloved husband. The followers and disciples of Thakur felt that the glory of their fortune had lost its glamour and the dark days were chead. Usual daily practices were no more. The mind of Thakur moved away from his associates and oscilates between consciousness and unconsciousness. 59 to 61.

বঙ্গাতুবাদ :--

আঞ্জ সমাগ্রা বহুদ্ধরা বর্ধার ধারা উপস্পন্স করিরা সম্প্র পৃথিবীকে শোকাশ্রুদ্ধপে প্রাবিত করতঃ সাকী দ্রী স্বামী বিয়োগ সময়ে যেকপ ক্রন্দন ধারাধরা প্লাবিত করেন সেইকপ শ্রাবণ মাসের সংক্রান্তির দিনে পৃথিবী হইরাছিলেন। ৫৯

अभागीसायां दस अ:

সেইরূপ আন সৌভাগ্য স্থাের প্রায় অন্তাচলে গমন ইইতেছে এইরূপ ভাবে পরিলক্ষিত প্রভুব প্রিয় কিবরগণ আমাদের অঞ্গাতের আবন্ধ হটল এটরূপ মনে করিয়াচিলেন। ৬০

ঠাকুর প্রতিদিন বেজন ভক্তবর্গের সহিত কথাবার্তা বলিছেন আন্ধ আর সেজন নাই কণে কণে সমাধি এবং সেই সময় তাঁহার মনের অন্ধানন একটি ভাব উপব্লিড ইইয়াছিল। ৬১

> सुक्ष' म किश्विद्ययद्वेनातो देय' सुखादासुदरक्त सध्ये । देशस्य पुद्रमे सुविभोज्यक्य' यदोषध' पया विदी वदन्ति ॥ ६२ तत् संवकेरिस्थमवेश्वमानं द्रं व्या तदयं 'सकन' ग्रष्टीतम् । दिवावकाने सुखग्रान्तमृत्तिं क्वाय ग्रियान् मानास्तदेव' ॥ ०२ इन्द्रादि देवागमनाश्वमान्य श्वेत तदीये: सङ्ग वाक् प्रयोगात्। सर्वेत्निन' व्यस्त तथा गत्वात्त्व सर्वेत्निन' व्यस्त तथा गत्वात्वात्त्

Thakur did not take any food due to aggravation of his peinful disease. To avoid physical weakness due to starvation, the physicians prescribed suitable diet. His followers were eager to serve Thakur with it. At the end of the day

अन्तरनीनायां ८म घः

Thakur said softly. "For the whole day I was busy in talking with Lord Indra and other gods who were here, and so I could not talk to you."

62 to 64

বঙ্গান্ত্বাদ :—

রোগম্মণার প্রাবল্যত। বশতঃ কিছুই খাইতেন না। অভএব উদরের মধ্যে যেকোনও প্রকারে কিছু বিশুদ্ধ খাগুবস্তু দেওয়া একান্ত কর্তব্য চিকিৎসকগণ দেহপুতির জ্বল্য রোগিকে সেইরূপভাবে পথা দানের বাবরা করান। ৬২

প্রভুর সেবকসকল চিবিৎসকের মতে বাহা দেওয়া হউক এইরুপ মনে ক্রিয়া তদ্রগাযোগী এবা সকল সংগ্রহ করিয়াছিলেন। 'কিন্ত আনন্দ ও ধৈর্যাের বিগ্রাহ ঠাকুর শিক্তবর্গকে এইরুপ বলিয়াছিলেন। ৬৩

আল আমার ঘরে ইন্দাদি দেবতার আগমন হশত: এবং তাঁহারের সলে কথাবার্ডা লফু প্রায় সমন্ত দিন বাস্ত থাকায় তোমাদের সহিত কথাবার্ডা বলিতে পারি নাই।

> भोको हि पुताः परमायमय प्रभी स्विदिन्यं वचनं निमस्य। मातुः समीपे विनिवेद्ति तेः सम्याय माताप्यददानद्ये ॥ ६५ दृष्टा मभुः पायसम्बन्धे भीः पान्यामि पद्मासन मित्रिहरः। स्वताच ते तत्त्वणमित तस्य सीनः चयेनेय कत्त्ववस्तत् ॥ ६६

चन्त्रकीमात्। दम अः

वक्तोल्यतन्यादितयस्यूष्टीकः प्राधिन तद्द्य धतस्यदा गुरोः। ग्रान्तिं न निभे यसदृहि दर्गं ना दापाणतो में स्वजनः प्रचक्तः १ ६०

"Dear sons," said Thakur, "I shall take to-day rice boiled with milk." At once the disciples asked Sarada Devi to prepare it. When the desired thing was offered to Thakur, he said, "Dear sons, help me to sit in Padmas-ana." They did so and fanned him as he became resiless due to exertion. 65 to 67

বদাসুবাদ :---

হে পুত্রংশ আম আমি পাহসার বাইব। প্রভূত এইকদ কথা শুনিবামাত্র দেবকগণ শুনুশাং মাতা সাবগাণেরীকে বালিবামাত্র ভিনি শুনুশাং পাহসার প্রস্তুত ক্রিয়া ঠানুহের সামে দিরাহিলেন।

ec
প্রাচ্চ সেই পাহদায় দেবিরা সন্তান সকলকে বণিয়াছিলেন।
প্রামি পলাসনে বিগয়া পারস ধাইব। এই কথা গুনিরা ঠানুরের
পার্বন্ধক ডংকেশাও ভারার অভান্ত কুল দেবটিকে শার্যা হইতে উত্তোপন
পূর্বক অভি যতপুর্বক প্রায় পলাসনে উপবেশন করাইলেও ঠানুর
শান্তিলাভ করিডেছেন না। এইকলে ভারার কট দেবিয়া শিক্তবর্গ
প্রাণ্ডাশ ব্যালন করিমাছিলেন। ১৬৬৬৬

चन्त्रालोलायां ८म चः

एवं यदा भोजनलुष्यं भावः

प्रभु स्तदा हो निज शृद्धियो ।

एष्टा स्तत्य' समयस्थितो ती

प्रोवाच दृष्टा स्तिम् स्तदानीं ॥ ६०

भो स्त्य' नर योद्ध नरेन्द्र नाथ

राजास्ततस्य' वद शृद्धिययो ।

वाच्यान्तु शृत्वा प्यतद्यं येदी

प्रोवाच देव' स्वयमतदेव' ॥ ६०

सातिंदिवारस्य भवत् सनायः ।

एवं स्वयं स्त्य विदास देव

भानाः स्त्या विदास देव

Thus, when Thakur was about to take the rice, he found that two of his non-bramhin disciples were in touch with his bed. On seeing this Thakur said in vexation, "Oh Narendra, ask these non-bramhins to get themslves away from my bed." Narendra could not understand the intention of Thakur and said, "So far as you who are God's own Self are concerned how the question of caste can arise. We say so due to our ignarnce." 68 to 70

योयोरामञ्जूभागवतम 396

বন্দানুবাদ :--

अन्त्यनीनाग्रा थम अः

এইরপভাবে ঠাকুর হবন বাইবার জগ্গ উৎকৃক হইয়াছিলেন। তখন দেখিলেন তাঁহার দুইটি শৃত্র শিশু বিছান৷ স্পর্শ করিয়া বহিয়াছে এইরপ দেবিয়া বিবক্তসহকারে ঠাবুর বলিয়াছিলেন।

ওবে নরোত্তম নরেন্দ্র তুমি ঐ দুইটি শুদ্র শিষ্যকে বল উহারা শীস্র বেন আমার বিছানা ত্যাগ করে। এই কথা শুনিয়া নরেন্দ্র ঠাকুরের ক্লার অর্থ বৃঝিতে না পাহিছা বলিলেন কেন একপ হবে আপনার

নিকটে জাতির বিচার ? বেহেতু আপনি বহুং ভগবান্ অতএব একণ কেন ? আমরা ভ্রান্ত পর্বাৎ অক্ত ভঙ্চন্তই এইরূপ বলিডেছি। ৬৯।৭০

मृत्व। नरेन्द्रम्य सुयुक्तिपूर्याः वाक्यन्तदा वाक्य विदासधीयः। उदाच वेटस्य य एव कर्त्ता तहाक्य रचापि च्रतिन कार्या । ०१ **उज्ञन्तदा देव वरेण चैव**' भक्तित्वद" सक्तममस्तिद" भी । वर्ज्य हि तड्डाग्रज विग्रहेन भवेद्भृवः गास्त्र निषेधवाक्यात् ॥ ०३ प्रागीव ती तस्य गुरी: मतल्प त्यक्षा सुविद्यस्य मनोऽभिलायं ।

प्रश्मतुर्द्रश एव तन्मा त्ततः सुभुन्नं सहतादरेण १७३ On hearing this well-justified contention of

Narendra. Thakur replied, "The Author of the

अन्तानीतायां ८म अः

Vedas should also abide by it." He also said, "It is rice which, touched by non-bramhins, is not to be taken by bramhin. This is so enjoined in the shastras." Those two non-bramhin disciples kept themselves aloof from the bed of Thakur knowing the intention of Thakur. Then Thakur took that rice with great relish. 71 to 73

বঙ্গান্থবাদ ঃ---

বাক্যজানী ঠাকুৰ নৰেন্দ্ৰের তক্ষপ স্বযুক্তিপূর্ণ বাক্য শুনিয়া বলিয়াছিলেন। বিনি বেদের বক্তা তাঁর বেদবাক্য রকাক্ষরা অবশ্য কর্ত্তবা। অর্থাহ আমিই নারায়ণ অবশে বেদ বলিয়াছি এবন সেই আমিই রূপান্তবিত হইয়া অবহান করিলেও আদার দিলান্তবাক্য আমার হকা করা একান্ত কর্ত্তবা। ৭১

পরস্ত সেই দেবাদিদের ঠাকুর স্থাবও বলিয়াছেন ওহে নরেন্দ্র ইহা বে ভাত রে ভাত অর্থাৎ বে ভাত শুদ্র স্পর্গ করে সেই আর প্রাক্ষণ স্পর্শ করিবে না বা প্রাক্ষণের সেই অর বর্জনীয়। ইহা শান্ত্র সিক্ষান্ত বাকা বা শান্ত্রে নিষেধ করিয়াছেন। ৭২

শুদ্রস্পৃট অন্ন আন্দা কাণাচ বাইবেনা। পাহদান আনিবার পূর্বেই সেই ছইটি শুদ্র শিষা ঠাকুবের অভিপ্রায় জানিয়াই ভাঁহার শ্যাত্যাগ করিয়া দূবে অবহান করিতেছিলেন। অভত্রে ঠাকুব ভবন অত্যন্ত আননেদর সহিত পায়দান ভোজন করিয়াছিলেন। ৭০

सुखन्नुहिः विधायाय सुस्यतासुपलस्य स्। उदाच ग्रास्त्रीयवदः श्रीनरेन्द्रः विग्रेयतः ॥ ०४ चन्तानोतायां ८म अः

गृहाचेन तु मुझेन खोदरस्ये न योसतः । स बेखरत्समुद्रल्यं गृप्यत्ववाधिगच्छति ॥ ०५ पवसुक्तं राकुरेप गोभूमचूर्यं पिष्टकः । भोक्कत्या गृहदत्तचे दमोक्षत्यमनापदि ॥ ०६ कत्वावत्रमतः पापः महापापः विदुष्ठं धाः । तस्मात् गृहस्प्रस्तवमस्प्रस्तम्यज्ञत्मनः ॥ ०० पुनर्यदाग्रनायंन्तन् पापसान्यं समम्पद्योत्। तस्मात्याः समाधिः स वाख्यत्तानं समपद्योतः ॥ ०८ ति किखित् चित्र तस्म पायस्म त्रुत्यानायं सम्पद्याः । ०८ ति किखित् चित्र तस्म वायस्म त्रुत्वेगान्यं । ०८ पुनर्युत्राम् समयद्वेशन् । ०८ पुनर्युत्राम् समयद्वेशन् । ०८ पुनर्युत्राम् समयद्वेशन् । ०८ पुनर्युत्राम् समयद्वेशन्यां विद्याः । ०८ पुनर्युत्राम् समयद्वेशन्यः विद्याः विद्याः । ०८ पुनर्युत्राम् समयद्वाः विद्याः विद्याः विद्याः । ०८ पुनर्युत्राम् समयद्वयः विद्याः विद्याः । ०८ पुनर्युत्राम्वाः । ०८ पुनर्युत्राम्याः । ०८ पुनर्युत्राम्वाः । ०८ पुन्युत्राम्वाः । ०८ पुन्याः । ०८ पुन्युत्राम्वाः । ०८ पुन्युत्राम्वाः । ०८ पुन्युत्राम्वाः । ०८ पुन्युत्राम्वाः । ०० पुन्युत्राम्वाः । ०० पुन्युत्राम्वाः । ०० पुन्युत्राम्याः । ००

Then, after washing his mouth, when Thakur felt himself refreshed, he said to Narendra, "In case of death of a bramhin having in his stomach rice touched by a non-bramhin, he takes his re-birth as an ass, a camel or a non-bramhin. Under unavoidable circumstances a bramhin may take bread and curry offered by a non-bramhin. In absence of compulsion, this is also prohibited. In this Kali Yuga unholy rice begets great sin. So rice touched by non-bramhins is not touched or taken by bramhins." When

चन्त्राचीलायां ८म घः

Thakur was about to take that rice for the second time he lost his senses. When he regained his senses, he felt so much pain that the rice would not go down his throat. 78 to 80

বঙ্গানুবাদ :---

তৎপরে মূথ প্রকালন পূর্বক মুখতন্ধি করিয়া হ'ব হইয়া নরেন্দ্রকে লক্ষ্য করিয়া শাব্রয়াক্য বলিয়াছিলেন। বে আন্ধাণ শূদান ভোলন করিয়া সেই অন্ন উ৮রে অবস্থান সময়ে যদি মরেন সেই আন্ধাণ পর ক্ষয়ো গর্ম্বন্ধ বাউঠু হয় অথবা শূদ্র যোনিতে জন্মগ্রহণ করেন। ১৪।৭৫

এবং ঠাকুর ইহাও বলিয়াছিলেন অভাব হইলেও শুদ্রসত্ত গোধুন চূর্ণ পিন্টকাদি অর্থাং লুচি তরকারি বাইতে পারে ইহাও আপংকরে কিন্তু ইচ্ছাপূর্বক অনাপংকালে কোনকপ বাধা না থাকিলে শূদ্রপত্ত ঐসকল দ্রবাও বাইবে না। কলিবুলে অন্নগত পাগই মহাপাপ ইহা সর্কাশান্তের মত। অতএব শুদ্র যে অন্ন স্পর্শ করে সেই অন্ন ত্রান্তবের অস্প্রশা। ৭৬.৭৭

পুনর্বার বাইবার জন্ম কিছু পারসার হতে লইবানাত্র সমাধি দ্বারা ভাষার বাহজ্ঞান নই হইবাছিল। অভএব সমাধিসনযে পাহসারের ধ্বর কে রাথিবে কেবা বাইবে কারবা আবশ্যক। ৭৮/৭১

সমাধিভক্স হইলে ঠাকুর বোগবদ্রণায় অত্যন্ত পীড়িত হইলে সেই পায়সামের গলাধঃ করণ অসম্ভয় হইয়াছিল। ৮০

> तयापि तत्सिवकानामायहातिगयात् प्रभुः । ग्रहोत्वा खल्पमायन्तदुशचात्वन्त दुःखितः । ८१

चन्यमीनायां ८स चः

पुत्रा एताहमी सुधा दियति हि समीदर ।

रहे बराव समम्दूषी बहुस्थानी यथाधुना । पर
भोचित्र इं किल्स में साता महामाया सहेन्यते ।
निक्विद्विय महा सा भोक्स पुत्राय यण्यति ॥ पर
प्रसम्ब सुविक्त य' रतावतार सख्य ।
प्रतेशक विद्या स्वाय न्तृन न्तृन भयेत् ॥ पर
सुमिहाच राजभोगः विद्यो दागरये रति ।
यो.हन्दावन चन्नृत्व भागसे ति प्रदेश ।
विन्त्वसमात्रा रोमिमोंने चित्र प्रतेश ।
किन्त्वसमात्रा रोमिक्स देवस्य भोतिस्यक्ष ॥ प्रवेश ।
सुनाया स्वेशरा हि भयेद् सुगानुसासः ।
सुनाया स्वेशरा हि भयेद् सुगानुसासः ।

सर्व्वे केवनमदानां छतिमेणन्ति भोजनात्।

अती बीहादि सियाव सहत सियसत्त । व्य Yet at the most earnest request of his disciples Thakur took a little of that rice and said, "My sons, I have got so strong appetite that I can devour a huge quantity of Khichuri (rice cooked with pulse) but my Mother would not allow me to take anything." Here, it may be remembered that every Incarnation of God had a relish for a special kind of food. In the Treta Yuga Ramachandra liked sweets and royal dishes. In the

योयोरामक्ष^{दश्}भागवतम्

अन्तारतीलायां ८म घः

Dwapar Yuga Krishnachandra liked milk-made food. In the Kali Yuga Sri Gouranga liked flattend rice. Our Ramkrishna liked rice cooked with pulse. In this Kali Yuga men live upon rice.

81 to 83

বঙ্গানুবাদ :---

তথাপি দেবৰবৰ্গের অনুবোধে স্বন্ধনাত্র গ্রহণ করিয়া অভ্যন্ত হুংগ্বর সহিত বলিয়াছিলেন যে পুত্রগণ আদার ভিততে এইকণ কুথা আছে যাহাদ্বাৰা আমি হাঁড়া হাড়ী পাহস বা বিঁচুড়ি থাইতে পারি। ৮১/৮২

কিন্তু আমার মহানায়া মহেবরী নাতা এই হতভাগ্য পুত্রকে একটুও বাইতে দিতেছেন না। ৮৩

এস্থলে এইরপ একটি জানিবার বিষয় আছে অর্থাৎ পূর্বর পূর্বর
মূব্যে বে সকল অবভার হইয়াছেন ভাঁহাদের প্রভোকেরই এক একটি
নূতন নূতন প্রিয় খাল্লম্বা ব্যবহিত হইয়াছে। অর্থাৎ বেমন ব্যোভাবভার
ভগবান্ প্রীবামচন্দ্রের বাজভোগ নামে মিন্টান্ন অভিপ্রিয় খাল্লবস্ত্র
ছিল্য ৮৪

থাপরযুগাবতার ভগবান শ্রীশ্রীকৃষ্ণচন্দ্রের ত্বঞ্চাত দ্রব্য অতি প্রিয় থাছবস্ত ছিল। এবং কণিযুগে মহাপ্রভু শ্রীকৃষ্ণচন্ডজ্যের চিপিটকের ভোগে পরম প্রীতি ছিল। কিন্তু আমাদের যুগাবতার ভগবান প্রীরাক্ষেম্পবের বেচরার বা বিঁচুড়ি ভোগ অতি প্রিয় বাছবস্ত কারণ যুগানুসারে অর্থাৎ এই ঘোর কলিছুগে জীব সকল জন্নগত প্রাণ বা নরনারী সকল অন্ন ভোজন করিয়াই পরিভৃপ্ত হন। ৮০৮৬৮৭৮৮৮ चन्तानीलायां ८५ च:

अस्ताष्ट्राद्र सम्पन्नं देवभोग्यं भवेत् किल । सत्ते व ठाकुरंषदं ग्रहोतं खेचरात्रकः ॥ ८८ ष्रवापि तद् भक्तवर्गा रामक्षयः महोत्पवे । खेचरात्रे न तद् भोगं तत् भीत्ये ददतसदा ॥ ८०

इति श्रीरामेन्द्रपुन्दर भक्तितीर्थ विश्वित श्रीयोरामकच्य भागवते पारमहंद्यां संहितायां त्रोभगवती रोगष्टहाः, राजेन्द्र इत नामकं चिकित्तक नियोगः। तेत पदत सुकोमल बस्नाच्छादित पादुका परिधावनं। पारमात्र ग्रहणे गृहिगयवज्जनं। स्वेदरात्र ग्रहणादि करीक्तानोलायां नवभीरध्यायः। श्राहण

Hence, rice cooked with pulse, gines and sugar becomes a holy thing to be offered to gods, and Thakur liked it so much. His disciples always offer this rice to Shri Ramakrishna in all their festivals. 89 to 90

Here ends the nineth chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Shri Ramendra Sunder Bhaktilirtha.

বঙ্গান্তবাদ :---

অতএব ত্রীবিদ্ধান মধুবাদি নিপ্রিত ততুল নিশান্ত হৃত নিউটিন যুক্ত আর অহতকুল্য আধাননীয় বা দেবভোগ হইরা থাকে। বোধরা কারুর এইরূপ দিবান্ত করিয়াই তাবার অভিপ্রিয় বেচরান্তেই সর্বেরা-কৃষ্ট বাজ্ঞর বালয়া পরিগণিত করিয়াছেন। কেই গ্রীহামকুজনবের ভক্তরুল নহারাক্রগণ সেই সময় হইতে আছে পর্যান্ত ভাগবান গ্রীরামকুজন त्रकाकोकार्याटम ग्रः

দেবের মহোৎদরে শ্রীরামকুক্দদেবের প্রীতির বা তৃপ্তির জন্ম অন্তান্ত আগ্রহাথিত হইয়া বি[®]চুড়ি ভোগ দিয়া ধাকেন। ৮৯।৯০

শ্রীবাদেন্দ্রস্থান বিষ্ঠিত শ্রীশ্রী৺রানকৃষ্ণভাগরতে ঠাবুরের রোগরৃদ্ধি
ডাঃ রাক্তেন্ন দতের চিকিৎসা এবং ডাঃ প্রদত হুকোমল গান্তকা পরিধান
গায়মান এবংশ শূশ্রনিয়ের জনধিকার বেচরার প্রশংসাদি এই জন্ত-লীলার নবম অধ্যান্তে বর্ণিত ইইল i

यथ धन्तानीसाया द्यामीऽध्यायः ॥
अष्टाधिकेऽष्टादगर्भख्यके गरी
गार्व रवे चन्द्र ग्रष्टः गरी रवी ।
चन्द्रानिमाने चम्चे निगार्डे
संस्तुं मैयोदिस्त्रनोकनोलां ॥ १
त्रीरामकणोगर पीद्यामानः
समाधिनितः सर शिव्यक्ताः ।
कागीपुरीद्यान ग्रहे पदित्रे
चकार वासः कर्तिचिहिनानि ।। २
गया पार्वे बीन्देन्द्र स्वदीयां
सेवां कुर्वः सन्त्रमस्त्रो महाका।
एवः गुरीधिन्तवामास नाना
कीऽयःवनो मानव रूपधारी ॥ ३

In the Saka year 1808 and Bengali year 1293 on the 31st day of the month of Sravana on Sunday, Thakur desired to pass away from this mortal world at midnight. Thokur lived for some time at the Rest House in Cossipore with his

योयीरामक्षणभागवतम्

अन्तानीनायां १०म अ: ' disciples during the period of his

disciples during the period of his illness. Narendra nath seated by the side of Thakur's bed was deeply thinking about Thakur's divine self.

1 to 3

বঙ্গামূবাদ ঃ—

600

১৮০৮ শকাকার বাংলা দন ১২৯০ সালে ৩১শে প্রাবণ রবিবারে সংক্রান্তির দিনে বাজি প্রায় বিপ্রবারে ঠাকুর নবলীলা দমাও করিবার ইচ্ছা করিয়াছিলেন। ১ বোগপীন্তিত সমাধিযুক্ত ঠারুর শিয়াসকলের সহিত কাশীপুরের পবিত্র বাগানবাজীতে কিছুদিন বাস করিয়াছিলেন। শমারে পার্বে মহান্তান নবেক্ত ভয়ন্ত হইবা ঠারুরের পদসম্বাহনাদি করিতে করিতে এই মহান্ত্রমূত্তি পরিপ্রহকারী কে! ঠারুরের সবদ্ধে এইকপভাবে

নানাপ্রকার চিন্তা করিতেছিলেন। ৩

य' योगिनी निल्यमनय चेताः स्वादित निल्य' परमालमृत्' । निल्य' विसुत्त' किल गढदुड' वर्षेख्यक्य' परम' पदेख् " ॥ ॥ किमेय साचाडगवान परेगी कीवान् ससुद्धम्मिद्धावतीर्थः । ग्रत्नोकतपामय पीधानानः गितिव्य कि' प्राक्षतद् गुरूम्मं ॥ ॥ किन्वा मदीयोयत वृद्धि मोद्दी विपीम गद्धापर साच्यास्य । ॥ ॥

ग्रस्थानीलागः' १०म चः

को बा परः संग्रय नाग्रकारो भविन्याभात्यन्त निम्नटवर्देः। यदाय देवो दयया निजोक्तम क्रिन्दमत्ततो यास्त्रति दृष्टमोहः॥ 🤊

"Is he the incarnation of God who came to this mortal world to bring salvation to mankind? If so, how is it that he is lying here like a mortal man afflicted with painful disease. Girish, Gangadhar, Rama Dutta and others worship him as God and so I know him as such. But my doubt in this respect can only be removed by Thakur himself if he so likes. 8 to 9

বঙ্গান্তবাদ :---

যোগিগণ যাঁহাকে প্রতিদিন অন্যামনে বহুপ্রকার বেদবাক্য দারা ন্তব কৰেন। এবং বীহাকে নিতা শুদ্ধবুদ্দমূক্ত বরণীয় বিফুর প্রমণদ পণ্ডিতগণ বলে। ৪

ষ্টনি কি সাক্ষাৎ ভগবান পরমেথর **?** জীবসকলকে উদ্ধার করিবার জ্মন্তই নিজধাম বৈৰুঠাদি হইতে এই মৰ্ত্তালোকে আসিয়া সাধারণ মানুবের মত রোগপীড়িত হইয়া আমার পরম গুরু শ্যায় শ্যুন করিয়া আছেন। ¢

আথবা আমার বুদ্ধির দোষ বপত:ই এইরূপ ভাবিতেছি। থেহেড ঠাকুরের প্রিয় শিষ্য গিরীশ গলাধর রাম দত প্রভৃতি ঠাকুরকে সাক্ষাৎ ্ৰ ভগবান বলিয়া উপাসনা কৰেন ডচ্ছত্ত আমিও ইহাঁকে ভগয়ান বলিয়া ভানি। ৩

অভএব ঠাকুর যদি কুপাপুর্ধক স্বয়ং আমার এই সন্দেহ মোচন করেন ভবেই আমার এই অপ্রান দূরীভূত হয়। ৭

अन्तानोनायाः १०स ग्रः एवं नरेन्टान्तर भावजात' विज्ञाय देव: सहसा सुनेत्रे । उन्होंच्य दृष्ट्या समुवाच सुद्यी नरेन्द्र नाथ' परम' खशिय'॥ ८ नाद्यापि जाता मधि ते गभोरा पूर्णावतारे स्छवोधरूपे। विखास घीर्येन मदीय श्रीवे प्रवेशकोले सम नित्यधास्ति॥ ट सन्दिग्धभावी सम भाषण प्रति नितान्त माकाङ्चिस साम्प्रत त्वं। मत्तः शृष्ठवावहितः प्रियोऽसि यया गति र्येन यतोऽत्र जन्म ॥ १० वैतायुगे योचरि रामचन्द्री वद्मकुलध्व'ससुक्रत्य हेतो:। सौर्वेगकुले दागरियः स्वयं यो जातः प्रशिष्यासन्ह सेव मोन्य ॥ ११

Thakur understood the mind of Narendra nath and said, "It really pains me to see that even now when I am about to leave this world you are not convinced about my divinity. However, your curiosity is good for the world. Listen to me as I say about who I am and why I am here. I am that Ramachandra who appeared as the son of King Dusharath in the Treta yuga to kill Rakshass. 8 to 1!

चन्तानीलायां १०म चः

বঙ্গান্তবাদ :---

নহেন্দ্রের এইকণ অন্তরের অবতা অবগত ইইয়া ঠাকুর হঠাৎ চকু উন্মিলন করিয়া সর্বশ্রেষ্ঠ ঘনিয়া নরেন্দ্র নাগকে দেবিয়া তৎকণাৎ বলিয়া-ছিলেন ওছে নরেন্দ্র পূর্ণবিতার জ্ঞানানন্দররূপ আমাতে তোমার বিশেষ ভাবে বিখাসনুদ্ধি জফিল না ইহা বড়ই দ্বংগের বিষয়। ধেহেতু আমার দেহাবসানে নিভাগানে প্রবেশের সময় তোমার এইকণ সন্দেহ ইইল। ৯ অভ্যন্তর ভোমার এইকল আগ্রহ ইহা জ্ঞাতের মন্তলের স্কন্তই।

তুমি আমার অত্যন্ত প্রিয় আমি বে জন্ম বে হান হইতে এবানে আদিয়াহি এবং বে জন্ম জন্মগ্রহণ করিয়াহি তুমি আমার নিকটে সাবধানে প্রবেগ কর। ১০ ব্রেভান্নগে রাক্ষসকুল বধরূপ হ্রমহৎ কার্যার জন্ম বহং ভারান

ব্ৰেভাযুগে বাকসকুল বধরণ স্থমহৎ কার্য্যের জন্ম বহা ভগবান প্রীরামচন্দ্র সূর্য্য বংশে দশরথের সূত্ররূপে যিনি আবিভূতি ইইয়াছিলেন কেট রাম আমিই। ১১

अतःपरं हापर एव संप्पी
साध्यं बीला परिपूर्त्त होताः।
जाती सुवीभार जिक्षेपिया य
स्तमिव मां बिहि विग्रह मस्त्रः॥ १२
श्रीशासक्तपा ह्य मेव तत्त्व
सिकी मनन् वे जगती हितायाँ।
काती सक्ते देवकुले हिन्दु विग्रहे
जातीरास सन्दे एवडोड्य नास्ति॥ १२
एवं 'नरेन्द्र' प्रतिभाषमानी
टेवाटिटेयो मगवां स्तटेश।

अन्तानोनायाः १०म चः

श्रीभमकाणे प्रवतना विश्व स्वतस्वमध्ये समदर्शयत्ता ॥ १४ समः धतुव्यत्तिधरः दिस्सः कृष्णे तथा वितुकरः सुखाये । स्व सव्यक्षतः वितियेश कृषी तथास्यकृतः स्वयन्संगानी॥ १५

"I am also the same Krishna chandra who appeared in the Dwapara yuga to remove the burden of sins on the earth. Hence, Ram chandra and Krishna chandra are jointly menifested in me." So saying, Thakur showed Narendranath his Divine self having three heads and six hands with bow and arrow of Ram chandra and the flute of Krishna chandra. 12 to

বঙ্গান্তবাদ :---

তৎপরে যাপর যুগে প্রেম লীলার পরিপূরণার্থে এবং পৃথিবীর পাপ ভার দ্বীকরণ অতা যে ভাগবান রফচন্দ্র স্বয়ং যন্ত্র বংশে আবিভূতি বইয়াছিলেন আমাকে দেই বিশুক্ত সত্ত শ্রীকৃষ্ণ রূপে জানিবে। ১২

এই কলিকালে সেই ঞীগামচন্দ্র এবং শ্রীক্রফচন্দ্র এই চুইটি তত্ব অর্থাৎ এপর্যা ও মার্থ্য সংসর একত্র ঈমাবেল রূপ মিশ্রিত হইয়া অতি বিশুদ্ধ সর্বন শ্রেষ্ঠ রাঙ্গাণ বংশে জন্ম এহণ করিয়াছি। এ বিষয়ে অণুমাত্রও সলেহ নাই। ১৩

अन्तानीलायां १०म ऋ

এই সকল তত্ত্ব কথা নরেন্দ্রনাথকে বলিতে বলিতে সেই সময়ে রাম ও ক্ষেত্র একডারূপ দেহ ধারণ করিয়া দেবানিদেব ভগবান্ নিজের বিহানার মধ্যেই সেই নরেন্দ্রকে বড়ভুজ যুক্ত বিরাট রামকৃষ্ণ মূর্ত্তি দেবাইরাছিলেন। ১৪

অর্থাং ধনুর্ব্বান্ধারী ছিত্নজ শ্রীরামচন্দ্রের মূর্ত্তি বংশীবদন শ্রীকৃষ্কমূর্ত্তি এবং গদাধরের বাম হস্ত কুলিদেশে বিনিবেশিত এবং দলিশহস্তটি দৃত্য বা আকাশদর্শীরূপে বড়ভূল ও ত্রিমস্তক নিম্ন বিগ্রাহ স্বরূপটিকে কৃপা পূর্বক শ্রীমান নবেন্দ্রকে দেখাইয়াছিলেন। ১৫

> एव' तथा षड्भुज विग्रह' स क्रय खय खं छापया व्यटर्भ यत। यद योगिभियोगवलैर्न दृष्ट क्रपेव तहर्भ ननाभन्नेतः॥ १६ हुट्टा तहादां पुरुषं पुराण तत पादमूरी पतितो विसंजः। तवास्तके।नयहदत्त हस्ती न्तान' रदावात्मसम् स तस्ये ॥ १७ तदोवियतः स प्रतिबुद्ध सूर्वितः सप्तायुभि जीतुयुग' निषाय । ममी तदास्ये विनिवेश्य दृष्टि कताञ्चलि स्त' पुरुष' समीहि । १८ बाह. महामेर्स्यप्रमी दराष्ट्री शिचावि दीचा न च मे कथश्वित। सतर्का सहाव सुप्रस्य लक्षा लत पादपद्में न रित संमास्ति ॥ १०

अन्त्यनीसायाः १०म अः

The six-handed appearance of the Divine Being which even the yogis cannot see was seen by Narendranath by the grace of Sri Ramkrishna. Narendra fell unconscious at the feet of Thakur who bestowed divine wisdom upon him by placing his hand on his head. On getting back his senses, he lamented saying, "What a fool I was that I did not dedicate my soul to you.

16 to 19

বঙ্গাত্যবাদ :---

যে রূপটি যোগিগণও যোগবলে দেখিতে পান না একমাত্র কুপাই তাঁর বিশুদ্ধ মূর্ত্তির প্রকাশক। ১৬

সেই সর্বাবতাবের মূপ দর্মপ পুরাণ পুরুষ ভগবানের বিরাট
মূর্ত্তি দেখিয়া নরেন্দ্র ভগবানের পনতলে পতিত ইইয়া জ্ঞান শৃত্য ইলৈ
ঠাকুর কৃপা পূর্বক নরেন্দ্রের মতকে করপল প্রধান পূর্বক নংক্রকে
বিজের বিজ্ঞান অর্থাৎ ভগবংশক্তি অর্পণ করিয়াছিলেন। ১৭

এখন ঠাবুরের কুপায় সর্ব্বজ্ঞ নরেন্দ্র উথিত হাইরা ছাইটি ভাযু ভূমিতে সংলয়া পূর্ব্বক ভগবানের মুখারবিদেন দৃষ্টি রাবিদ্বা অঞ্জলে বকং ভাসাইরা কুডাঞ্জি পূর্ব্বক বলিয়াছিলেন। ১৮

আনি অভান্ত মহাকৃষ্টি কুৰ্বৃদ্ধি বিনিট আনাৰ শিকাৰা দীকা কিছুনাত্ৰ নাই। সংকৰ্ম সন্তাৰ ও উত্তম পূচৰাৰা প্ৰাণা আপনাৰ পাপেকে আনাৰ মতি নাই। ১৯ चन्त्रातीलायां १०म घः

इत्य' सुद्षागय द्ष्टनीवे तबानुकम्पा विमन्ता विशिष्टा । न ग्रीमते देव यथा सजङ्गे दत्त' पय स्तत् गरल' यहुम्यात्॥ ३० त्रात्वा न ते रूपमरूपमध्य सदा सदानन्दमयः वरेखाः। ग्रनन्त कल्याण गुणालकम्य मन्ये पुरा प्राक्तत विषदः स्वः॥ २९ नमः पुरस्तात् पुरमङ्गलाय पृष्ठे नमस्ते प्रकृतिर्वधायः। पार्खें नमस्ते परिपश्चिनी मे नागाय पादे पदसक्ति हेतः॥ २२ संसार सागर भयद्वर फालचक मध्ये मदा पतित खण्डित विग्रहस्य। टोनस्य देव सपया पदमागतस्य त्रोरासक्तवा सस देखि पदावनम्बं ॥ २३ I am so wicked that I do not deserve your

grace just as good nourshment given to a snake only begets poison. As I did not know your real divine self, I took you to be but a mortal man like us. I bow down to you on the east for the well-being of my body. I bow down to you on the back for purification of my mind. I bow

चन्त्यसीलायां १०म अ:

down to you on your sides to overcome my enemies. I bow down at your feet to get rid of honour and dignity. The terrible wheel of time causes all miseries and sorrow. Be pleased to give me shelter at your feet. 20 to 23

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এইরূপ অভ্যন্ত চুউ চিত্র হুউ ব্যক্তি আমাতে আপনার বিশেষ ভাবে বিশুর দরা শোভা পায় না। হে দেব বেরূপ সর্পকৈ চুগ্ধ ভোলন করাইলে নেই চুগ্ধ কাল কুটের গরকাই বুগ্ধি করে। নেইরূপ অনধিকারী আমাকে আপনার অরকটি দেবাইয়া ভুল করিতেছেন। ২০

আপনার এই আদিভূত সর্ব্ব ফলের মূল বরূপ অসংখ্য নগলময় গুণের আধার সর্ববদা সনানন্দনম প্রাকৃত রূপ বিধীন বরণীয় এববিধ অরণ অবগত না ইইয়াই আমি পূর্বের আপনাকে প্রাকৃত বিএছ বলিয়া মান কবিয়ালি। ১১

আমার দেহের মঞ্চলার্থে আপনার পূর্কণিকে নম্বার করি। ছট বচার নাশের জন্ম আপনার পূর্চদেশে নম্বার করি। শত্রুগায়ের নাশার্থে আপনার পার্যদেশে নম্বার করি। এবং আমার প্রমন্ত্রীয়ার মৃত্তির জন্ম আপনার চরণ কমলে নম্বার করি। ২২

হে দেব সংসার সাগরকাপ ভয়ত্তর কালচক্রে পড়িয়া সর্ববা দেহ সকল বও বও রূপে অভান্ত দ্রুবে প্রস্ত এবং বিপদে পডিড আমার সবকে আপনি পাদপক্ষানে রক্ষা করুন। ২৩ त्रीशीरामक्षणा**मागवतम्**

अन्तरलोत्तायाः १०म अः

संसार हृचमत्न' वहुकमावीज' काग्ड प्रका उसित भीषण लानसञ्च। द्यारुद्धा दुःखफलदः पततः क्रपानो श्रोरामक्षण सम देहि पदाबलस्वत्॥ २८ मंद्यार कृष पतनोद्रह्रःख मूना दुम्तारणे तव क्षवैव गुणस्वरूपा । ज्ञालापि सा न विष्टता कलुप प्रसङ्गात् श्रीरामक्षण सम देहि पदावलम्बम् ॥ २५ संसार दःख दहनातुर मूच्छितस्य वत् पादसिन्धु स्रविज्ञासृत लोज्पस्य। टुर्दैवमोट्यमहो कुलि कोतरस्य श्रोरामक्षण सम देहि पदावलस्वम् ॥ २६ क्षेवर्त्तजाल पतितार्त्त भाषीपमस्य संसोर जाल पतितस्य तया दयानी। जाल' सपास्त्र निवारेण क्षरुष्व सत्तः श्रीरामक्षण सम देहि पदावलस्वम् । २०

"Save me from that great tree of the world whose seeds are our doings and whose fruits are our sorrows. Save me who am incapable of availing myself of your grace which is the only rope to drag me out of the deep well of this sorrowful world. Be kind to give a little grace from your ocean of kindness to relieve me of the

धन्तानोनायां १०म अः

fire of this world. Be kind to make me free from the terrible net of this world by the knife of your grace. 24 to 27

বঙ্গানুবাদ :--

অতি ভর্ত্তর অনন্ত কামনা যে বৃদ্দের শাবা প্রাণাধ অনন্ত কর্মাই বাহার বীল করণ ও প্রথ সকলই যাধার ফল সেই অসীম সংসার কুক আরোহনে হতঠিতত আমাকে আপনার পাদগত্ন রূপ ক্যা বৃদ্দের ছায়াধানে কুতার্থ করন। ১৪

প্রাণান্ত ছ:বের মূল অরূপ সংসাংকুণে নিম্ভিত্ত বনতঃ সেই দুপ ইইতে উত্তার বিষয়ে আপনার কৃপাই রুছু স্থানীয় ইহা আনিয়াও পাপ প্রসেদ বনতঃ সেই কৃপা বছু ধারণে সম্পূর্ণ অসমর্থ আমাকে আপনার পারণছলানে কৃতার্থ করনে। ২৫

বড়ই প্লাৰেৰ বিষয় এই যে আমার এমন প্লক্ষিব যে সংসার প্লাৰায়ি ৰাষা শীড়িত ও মুক্তিত আপনার পাদপত্ম রূপ অমৃত সম্প্রের বল প্রাৰ্থী কলিবোবে দূৰিত আমাকে হে বামস্থকঃ আপনি পাদপত্মের ছাহাপানে উদ্ধাৰ কক্ষন। ২৩

মংস্কানী ধীবরের জালমধ্যে পতিত অতএব মরণান্ত হুংবে পীড়িত মংস্ক সদৃশ সংসার জালে পতিত আমার সংসার জাল আপনার কুপা অন্ত দিয়া অন্তই ছেদন করুন হে দরালো রামকৃক্য অভ্যু পারপক্ষ দানে আমাকে চরিতার্থ বরুন। '২৭

> नात्वदभूतमह' मन्त्रों तबेद' रूपदर्श नं । चाचर्यानां बहनां हि निधिः परमको भवान् ॥ २८

श्रीशीरामक्षणाभागवतम् अन्ताजीलायां १०म श्र

धन्योऽतिधन्योऽच्य स्थन्य लन्म करू सुकत्य क्षतकत्यतासा । इष्ट सुद्ध भवतः स्थक्ष्य । त्रवाद्यना दर्ग य पूर्वक्ष्य ॥ २८ त्रोरामक्ष्य । व्यस्त नमामि त्रीरामक्ष्य । वस्त ग्रेशमि । त्रीरामक्ष्य । सन्सा स्वरामि त्रीरामक्ष्य । त्रस्य प्रपद्ध ॥ २० एव । नरन्द्र पति रामक्ष्य स्तर्द्ध यित्वा स्वक्षमे क्ष्य । मावामयः प्रयत्न एव तस्य सद्ध स्वतस्वोपिर संग्रवा नः ॥ १९

*This six handed appearance of yours is no wonder to me as you are the root cause of all wonders. I now feel myself blessed by your grace. Be pleased to show again your human shape. I bow down my head to Sri Ramakrishna I utter the name of Sri Ramakrishna by my mouth. I remember him in my mind. I beg his grace." Thus showing his divine self to Narendra, Thakur lay down in his bed in his human shape. 28 to 31

चन्यलों लायां ⁰∘म घः

वकाञ्चाम :--

আপনার এইরপ বড়ভূছ বিগ্রাহের সন্দর্শন আমি কিছুমার আন্চর্ম মনে করি নাই কারণ একমাত্র আপনিই বছবিধ আন্চর্ম্যের আশ্রহ স্থানীয়।। ২৮

আন্ধ আমি ধতা বা অতি ধতা হইলাম আমার কয়ও কুধতা হইল।
আমি বে সকল পুতা কর্মা করিয়াছি তাহার ফল সম্পূর্ণরূপে পাইলাম
আপনার ভগবং করুপ দেবিলাম বা ভালভাবে দেবিলাম। সম্প্রতি
আমাকে আপনার পূর্বরূপ অর্থাং মনুয়োটিত রূপটি অনুগ্রহ পূর্বক
বেধান। ২৯

আমি প্রিয়ানুরকদেবকে সাঠাকে প্রধান কবি। প্রিরানুরক্ষনাম অনবরত উচ্চাবণ কবি। ভগবান প্রিয়ানুরকদেবকে মনে নবে ব্যবণ কবি এইকলে আমি প্রভাগবান বাসুরুকদেবের ব্যবণ লইলাম। ৩০

এইরপ নিজের অরুপট নরেন্দ্রকে দেশাইয়া নায়াময় ঠাকুর তৎক্ষণাথ দেখিতে দেখিতে নিজ বিহানায় পূর্ববিং শয়ন করিয়াছিলেন। ৩১

उवाच करकू ण तदा नरेन्द्रः भीच्यं सुरुयं किल देहि मद्याः । मन्ताव कि मे पिय भावना । मन्ताव कि मे पिय भावना । १२ ख्रेक्वेदः भीग्रीबीच्य कातः नत्त्त्त् कार्यव्यः भीग्रीबीच्य कातः नत्त्त्त् कार्यव्यः । १६२ ख्रेक्वेदः भीग्रीबीच्य कातः नत्त्त्त् कार्यव्यः । १४ स्थानियः सर्वे मार्गियः हटिं चस्त्रभीतः भंद्यमुचन महीवान् । १३

श्रीश्रोरामक्षयाभागवतम्

अन्तानीनार्या ८म अः ततः स त' सर्वे विजल्प सुज्ञ' हञ्चा तदासी दियत' नरेन्द्र'। धन्ते लनानां सारणीय सेक' लगाद मामेति सकातर सः॥ ३४ यस्यां जनः प्राणवियोग काले च्चण' समाविश्य मनो विगाड'। निर्द्ध त्य कगी।गयमाशु याति

परांगतिः ब्रह्मसयोऽर्कवर्याः॥ ३५

Then Thakur said to Narendra, "Bring me something to eat and call for my disciples." It was all done as he desired. Narendra sat with his tearful eyes rivetted upon him. After casting his eyes upon all of them, Thakur uttered. "Mother", "Mother", with great eagerness. If a man can remember Mother for a moment at the time of death, he is sure to attain salvation.

32 to 35

বঙ্গাতৃবাদ :--

এবং সেই সময়ে নরেন্দ্রনাগকে বলিয়াছিলেন বাবা নয়েন আমাকে কিছ বাবার দাও। হে হপুত্র। এবানে আমার প্রাণ্ডুল্য ভক্ত সকল আছে কি, যদি ধাকে তবে তুমি আমীকে শীগ্ৰ দেখাও। ৩২

--ভগৰান ঐগ্ৰুফ বামকুফদেবের সেই সকল কথা শুনিয়া এবং নিবিবন্ধে সেই সকল কাৰ্য্য সম্পন্ন করিয়া ভগবানের মুধারবিন্দে দৃষ্টি রাধিরা অতি বড় মহানু নরেন্দ্র অশ্রুধারা বিসর্ভ্যন করিয়াছিলেন। ৩০ श्रीश्रोरामक्षरणभागवतम्

900

अन्तानीलायां १०म अ:

তৎপরে ভগবান গ্রীরামৃক্যদেব সর্বর সন্দেহ মুক্ত অতি প্রিয় নরেন্দ্রকে দেখিয়া জীবনান্তকালে জীব সকলের একমাত্র স্মর্থীয় মা মা এই বিশুক্ত মাতনাম অতি কাতর বাকেয় বলিয়াছিলেন। ৩৪

মানবাণ জীবনান্তকালে যে মাতৃ মূর্ত্তিতে কণকালের ক্রন্স বিশুদ্ধ মনোনিবেশ করিয়া সমস্ত কর্ম্ম বন্ধন ছেদন পূর্বাক তৎকণাৎ ব্রহ্মভাবে ভাবিত হইয়া জ্যোতিঃ স্বরূপ রূপে উত্তমগতি লাভ করেন। ৩৫

> काची काली कालिकेति विवारं कत्यन् देव: स्वकप्ठं सुखं स:। नि:शब्दन्सदेश्म संकम्पयित्वा श्रिष्यान् पश्यन् खासशून्मी वसूव॥ १६

तती महात्मा जगदेक नाथी नरेन्द्रनाथोऽध्यारेन्द्रतुख्यः। सुविस्मित स्तस्य ददर्ग रूप' विगाल नेत्रस्य विगाल नेत्रः॥ ३०

तदा वहस्तव सुगन्ध वाता दिग्रच सञ्चा विमना वमुद्राः। ममागता देव सुदङ्गनादा जाता सुदृष्टिः कुसुमावलोनां। १८ देडाडि निष्कस्य गरी स्तदानीं

दहाड । नेष्क्रस्य गुरा स्तहान। यम्बाध्यतः पूर्वगागि प्रभावत् । तम्बोतिषां क्योतिरखण्ड रूपं य' वेदमुख्य' प्रणव स्वरूपं ॥ ३८

बक्तालीलायां १०स घः

Thakur uttered in a very clear and loud voice the name of the Goddess, "Kali", three times, and breathed his last with his eyes looking at his disciples. Narendra saw in great amazement the divine soul of Shri Ramakrishna. At that time sweet and fragrant wind began to blow, all directions became clear, divine music was heard and the sky showered holy flowers. The soul of Shri Ramakrishna, as it came out of his body, shone like the full moon in the clear sky. 26 to 39

বঙ্গান্তবাদ :--

ঠাকুর শ্রীরামকুফদের অত্যুচ্চ কঠে আনন্দের সহিত কালী কালী কালী এই নাম তিনবার বলিয়া শয়ন গৃহ কম্পিত করাইয়া আব কিছু না বলিয়া শিশ্য বৰ্গকে দেখিতে দেখিতে গত খাস হইয়াছিলেন। ტა

দেই সময় ভগতের একমাত্র সনাতন ধর্মের রক্ষক অমরেন্দ্র ভূলা বিশাল নেত্ৰ মহায়া নরেন্দ্রনাধ অভাত বিশ্মিত হইয়া হবিশাল নেত্ৰ

ভগবানু খ্রীবামকুফদেবের মূর্টিটি দেখিয়াছিলেন। ৩৭

সেই সময় সেই ছানে হৃগদ্ধ বায়ু বংন কৰিছাছিল। দশদিক নির্মাল হইয়াছিল। দেব ফুলুভি বালিয়াছিল এবং ঘর্ণীয় পুস্প রৃথি হইয়াছিল। ৩৮

সেই সময় নিৰ্মল আকাশে পূৰ্ণচন্দ্ৰ প্ৰকাশের তুল্য সৰ্কজ্যোতিঃ শ্ৰেষ্ঠ অৰও রূপ বেদের মুখ্য প্ৰণৰ অরূপ গুৰুত্বপী ভগুৱান এরামকৃষ্ণদেবের দেহ হইতে বহির্গত হইয়া। ১৯

अन्तानीनायां १०म अः

तदन्तरे तस्य सञ्चाविभतेः श्रीरामक्रणाल गदोधरस्य । ददर्भ स्वतः वस्म स्वस्त्वः विश्वोः पदन्तद्भुवमचर यत् ॥ ४॰ इंस' विमान' शशि कीटिकान्ति मारुद्य सीम्य' सुरवर्त्तम मध्ये । गच्छनामेव निजधाम टेव विनीयसान क्रमगी ददर्ग । ४१ स्वरूपशकि किल श्री सटीयां विशोजिनो विश्व जन प्रसति तदीय लीला परिपूर्त्ति दावी मलचित स्तां समबाप देवः । ४२ र्ता सारटां सारविश्रेष टायिनीं यच्छितामात्रित्यजनाः सयोगिनः कर्जन्ति कार्यं मृति मानवादयः । ४३

Narendranath saw that divinely briliant soul of Shri Ramakrishna, gradually going up to the Heaven and fading out of sight. It was also beyond the comprehension of anybody that the soul of Shri Ramakrishna attained consumation with the soul of Sarada devi who embodied the eternal power of the Goddess on the Earth.

Thakur left her behind for the good of pious souls 11 to 43

85

चन्त्रानीसार्या ८म चः

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

পেই প্রণবের মধ্যে নহাবিভৃতিময় রামকৃষ্ণ গণাধরের যথার্থ স্বরূপ অপ্রাকৃত রূপ নবেন্দ্র দেখিয়াছিলেন বাঁহাকে জ্ঞানীগণ বিষ্ণুর প্রমূপদ বলিয়া নিশ্চিতরূপে অবগত আছেন। ৪০

কোটি চন্দ্র প্রতীকাশ সেই হংস বিমানে আবোহণ করিয়া অপূর্যন সোমানুর্ত্তি ভগবান গ্রীরামক্ষণের শৃত্যাগ অবলম্বন পূর্যক নিল ধামে অর্থাৎ বৈকুন্তাবিলোকে বাইতেছেন এইরূপে ক্রমশ: দৃষ্টির অগোচর হইলেন প্রতিও দেখিয়াছিলেন। ৪১

কিন্তু এই মর্ত্রাধানে সেই ভগবান রামন্ত্রফের লীলা সম্পূর্ণকারিনী বিশ্ব জননী হলাদিনী শক্তি যিনি বিভয়ানা আছেন ভিনি তাঁহার সেই শক্তিক্রিণী সারদানেবীকে অত্যের অসম্পিত ভাবে প্রোপ্ত হইয়াছিলেন।

যে দেবীর কণানাত্র শক্তি আশ্রম করিয়া পরন যোগীগণ অথবা মুনিমানবাদি সকলেই অন্থ কার্যা সাধন করিয়া থাকেন অর্থাৎ এই কলিযুগে ধর্মার্থ কাম মোক চতুর্বর্গ ফলদাত্রী মহিয়নী বা স্ক্র মতিমান্তিতা সারদাকে ইহ রগতে বাধিয়া গমন করিয়াছিলেন। ১৩

> प्रभुता योनरेन्द्रव्य यदनीकिक कर्पनः । भूतं वा ख खरूपं यहत्र यामाम टाकुरः ॥ ८४ नरेन्द्रे नेव विद्यातं नान्य भन्नैः क्यञ्चन । तदा मञ्जीनप्राकालात् प्रायेन घटिकाद्वयः ॥ ८५ मोहिता स्तव ये भन्ना भगवदिच्छ्या भवन् । गते हि घटिकाकाले भन्नास्ते प्रसच्चेततः ॥ ८६

चलालोसामं ८घ चः

वक्षीभूय ममाधिस्य' ममु' सत्ना विचयणाः ।
ॐ इत्तिति गण्दच्य समाधिभंद्वनेदाति ।
दिव्यतनोतीय पूषोः समाधिभंद्यनेदाति ।
दिव्यतनोतीय पूषोः सत्ताधिमंद्रानेद्राति । ६८
नानादिस्यानि पुष्पानि दिव्यानि विपुत्तानि च ।
साद्यो सुर्चेतं संद्र्या पादपूर्ता विद्यापित ॥ ६८
नम्बपुद्धवादिमिमंद्या गव्यासपि विभूपितां ।
कृत्य यदा गदी साद्य दानार्थं स्वय सानमाः ॥ ४०

The words which Thakur uttered and the divine appearance with six hands which he showed, were known only by Narendranath and none else. During the period from 12 o'clock to 2 A.M. in the night oil living things were fast asleep. After 2 A.M. all of his disciples awoke. At first they thought that Thakur might have been in a temporary unconscious state of mind and accordingly they tried for some time to bring him back to life and consciousness by shouting holy names, but in vain. So they brought flowers and worshipped the feet of Shri Ramakrishna for the last time. 44 to 50

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

ঠাকুরের সৃহিত নরেণের যে সকল অলৌকিক কথাবার্ত্তা ব্যক্তি ব্যতি ইইয়াছিল এবং ঠাকুর বড়ভুক্ত মৃত্তি নিজ ব্যৱপৃতি যাহা বেথাইয়াছিনে তাহা কেবলমাত্র নরেক্সনাথই দেবিয়াছিলেন। ৪৪

अन्तानीलायां १०स चः

ডা ছাড়া অন্ত কোন ভক্তই কিছু মাত্র জানিয়াছিলেন না। সেই সময় রাত্রি ১২টার পর রাত্রি ২টা পর্যন্ত ঠাবুবের ইচ্ছায় পশুপকী প্রভৃতি সকলেই গাঢ় নিত্রার নিপ্রিত হইরাছিল। এবং রাত্রি ২টার পর প্রায় সকল ভক্তই লাগুরিত হইরাছিলেন। ৪০৪৪৬

তৎপরে সেই সকল ভক্ত প্রান্ত নির্দিবকল্প ন্যাধিব অবস্থা মনে করিয়া সকলে একত্রিত হইয়া ওঁ হরি এই শক্ষটি বছকণ উচ্চারণ করিলেও সমাধি ভঙ্গ না হওয়ায় ঠাকুরের নিবা দেহের শেদ পূজা কর্তব্য এইরূপ মনে করিয়া পুশোগ্রানে প্রবেশ পূর্বক। ৪৭/৪৮

নানাবিধ সর্বোত্তম প্রচুব পুষ্পু সংগ্রাহ করিয়া দেই সকল ভক্ত ব্রাক্ষ্য মুহুর্ত্তে অর্থাৎ ভোরের সময় ভগবানের পাদ পূজার অবসানে।

8৯

অনুসত্তম স্কুগন্ধ পুস্পাদি দিয়া ঠাবুবের শ্যাকেও পুস্প বিভূষিভ করত: ঠাবুবের গলদেশে মাল্য দিবার জন্ম বাত্রা হইয়াছিলেন। ৫০

स्युष्टमात्रं समुत्तायं विद्याय विषयस्य च ।
तया तदद्वालीकेन रण्डमानीकितृष्व तः ॥ ५१
दृष्टा समाध्यवस्थनां सन्यमानाः सुनिद्यितम् ।
प्रभीः पुनर्वाद्यमार्था भविष्यति न गंगवः ॥ ५२
एवमागोरियताः सन्त्रं भक्तापर्थे गभन् यटा ।
ताजित्रेव प्रतृप्याचि महिन्द्रनाल नामानः ॥ ५२
मिष्यकृतमाः समाधातः श्रीमभीईग्रनेन्द्रया ।
पानन्दपूर्यं वदनां रोमादित कृतीवरः ४८
तदद्व म्योतिपापूर्यं रण्डः दृष्टातिविध्यतः ।
उवाच दिव्यास्याया द्यायः मिल्रस्तः प्रभीः ॥ ६४

अन्तरलोलायाः १०म चः

उत्तीलनं साधु मन्ये पुलादर्गन इतवे। धरोड' कलिकोतास्य गेड्' गत्वाधुने वेडि ॥ ४६ सम्पदियामि तत् कत्यमित्युक्का प्रययो द्वतः। धर्मास्तरे जीनेपालराज प्रतिनिधर्भद्वान ॥ ५०

When they were eager to place a garland round the neck of Thakur, they felt the divine glow and warmth of the body of Thakur. They again thought that Thakur was temporarily in a swoon. At day-break Doctor Mahendra Lal Sarkar came there, and found Thakur in his death bed. He hurried back to his house to make arrangements to have a photo of Thakur. 51 to 57

বঙ্গাত্ৰবাদ :—

শ্পৰ্ণমাত্ৰেই ঠাকুৰের দেহের উগ্রাপ অমুভব এবং দেহ জ্যোতিধারা গৃহ আলোকিত দেখিয়া ঠাকুর নিশ্চয় সমাধিত্ব এইরূপ ভাবিয়া এবং কিছুম্বণ পরে নিশ্চয় বাহ্য জ্ঞান হইবে এইভাবে আণাধিত ইব্যাহিলেব। ৫১/৫২

এবং নেই উৰাকালে ভাকার মহেল্র সরকার প্রভুব দর্শনের অভ দেই বানে আদিয়া ঠাবুবের হাজত্বল মুধারবিদ্দ রোমাণিত দেহ এক কাভিতে গৃহ পরিপূর্ব দেবিদ্বা অভান্ত আন্তর্গ্যাপিত ইইয়া বলিয়াচিলের । ৫০৫৪

ঠাবুবের এই দিব্যাবস্থার ছবি (ফটো) উত্তোলন আমি ভাল

धन्ताजीलायां १०म द्यः

বলিয়ামনে করি। কারণ মূর্ত্তি না থাকিলে পূজা ও দর্শনাদির অফ্রিধাহয়। ৫৫

ব্দত্তব আমি গৃহে গমন কৰিয়া শীঅই ইবাৰ ব্যবস্থা কৰিছেছি।
এই বলিয়া ডাক্তাৰ মহেন্দ্ৰ স্বকাৰ গৃহে গমন কৰিয়াছিলেন। ৫৬
এই সমত্ৰে নেপালের রাজ মন্ত্রী বিশ্বনাথ উপাধ্যায় প্রভূব দর্শনার্থে
উপবিত ইইয়াছিলেন ঠাকুব উপাধ্যায় মহাশয়কে ক্যাপ্টেন বলিয়া
বলিছেন। ৫৭৫৮

उपाध्यायो विद्यनाय जागतः प्रमु सनिवी ।
कारटेन इति नाभ्ना य सबद्द ठाकुरः दवयः ॥ १८
यय नारायणः जात्वा ठाकुरः भक्तपूर्वकः ।
पूजवामाम सीऽध्ययः दिव्यक्य प्रदर्शनात् ॥ १८
ठाकुरस्य सम्मोहित उवाचैवः वच स्तरः ।
मक्षामाधि मन्तीऽभूद्य योगीव्यक्त्यः ॥ ६०
पताह्यामवद्यायां विचिरस्त मक्तरः ।
योगमान्त्रे महाभागाः व्यक्तयः मुत्तियतः ॥ ६०
य सात्र आध्यात्मातः यिव्यः सन्ति ममे. विद्याः ।
सन्त्रे स्तैः योभागवती योवायानायि वच्छि ॥ ६२
मध्याध्यक्त मन्त्रयो य सर्दितेषु कियत्वणः । ६३
मविद्यक्त गुलक्त्यो य सर्दितेषु कियत्वणः ।
सन्त्राध्यक्त सभ्यव स्यागाद्गीति मतः समः ॥ ६३
मविद्यक्त वाव्यास्त्रातः क्रियतः तिवाः ।
सन्त्राध्यक्त सभ्यव स्यागाद्गीतः सतः स्वाः ॥ ६३
सविद्यक्त वाव्यास्त्रातः क्रियतः तिवाः ।
सन्त्राध्यक्तिस्त्र वाव्यास्त्रातः क्रियतः तिवाः ।

In the mean time the Minister to the King of Nepal appeared on the spot. His name was

अन्तानीनायां १०म अ:

Biswanath Upadhyaya and he was called Captain by Thakur. He was much devoted to Thakur. He thought that Thakur was in his Samadhi, a temporary state of unconsciousness. He advised massage on the breast and heels with ghee by the bramhin disciples. 58 to 64

বঙ্গাত্যাদ :---

উপাধ্যায় মহাশগ্নও ঠাবুৰকে বলং ভগৰান মনে করিয়া ভক্তি
পূৰ্বক পূজা করিতেন। ইনি আঞ্চ ঠাকুৰের বিব্য মূর্ত্তি দশ্বে
আদর্ক্যাধিক ইইয়া এইফল বলিয়াছিলেন। আঞ্চ ভগৰান যোগাধর
সমাধিন্যা ইইয়াছেন এমতাবস্থায় একটি করণীয় বিষয় আছে হে
মহাভাগ ভক্তকুল বোসেশাত্রে যাহা বলিয়াছেন আপনাবা বিশেষ ভাবে
তাহা শ্রধন করন। এ৯/৬০/৬১

এই রানে ঠারুরের অত্যন্ত প্রিয় বে সকল আক্ষণ শিশু আছেন। তাঁহারা ভগবানের ক্ষম বক্ষং ও গুলফ অর্থাৎ গোড়ালিতে গব্য স্থড দিয়া কিয়ৎক্ষণ মর্দন করিলে সমাধি ভঙ্গের আশা আছে। আমার এইরপুমত। ৬২/১৩

অতএব এই কণেই এইরূপ অনুষ্ঠান করুণ। উপাধ্যায় মহাশয়ের এইরূপ আত্মাস বাক্য শুনিয়াই তথক্ণাং।

षष्ठ' योवेकुष्ट्रमर्मा गुन्तम्यीयेव्वपूर्वकः । वचित योगरचन्द्री मीवायां ग्राम्स्मणः ॥ ६५ माय चित्रचटिका कालः कतवन्तः स्तया क्षियो । ष्ठा कष्टः व्यर्थतामापतत् कृत्यः माग्य भद्गतः ॥ ६६

अन्तरलोशाया' १•स अ:

पकानये बहुदिनमास्तितिय महेक्सी । ६० सहामि भंगवती योमाता सारदेक्सी । ६० सन्तिकि होसम्पत्त सोमाता सारदेक्सी । ६० सन्तिकि होसम्पत्त सोमाता सारदेक्सी । मानेस्तिकि होसम्पत्त स्वाप्ति । मानेस्तिकि होसम्पत्ति । सारदेक्सी स्वाप्ति होसम्पत्ति । स्वाप्ति । स्वाप्ति स्वाप्ति । स्वाप्त

Baikuntha Sherma began to massage the heels, Saratchendra the breast and Shashibhusan the neck. The massage continued for three hours without any reaction. Sarada Devi was staying in the same house but none could see her even though she had been doing services to her husband regularly. None also could hear her voice. 65 to 71

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

আমি বৈবুঠ শর্মা বর পূর্ণক গুলম্ব প্রেম শর্মজন্ম বাদ এবং শর্মজন্ম এটার প্রায় প্রিচ ফড়ীকাল গরা হতে মর্থন করিলেও বড়ই দ্বংবের বিষয় আমানের ভাগা বিপর্যায় বশতঃ সমন্ত চেন্টা রার্থ বইরাছিল। ৩২৩৬৬

चन्यसींनायां १०म चः

এই বাগান বাটাতে জগদীখনী ভগৰতী মাতা সাহদেখনী বছদিন আমাদের বৃহিত অবস্থান করিলেও অলোকিক লচ্ছাদীলা অতএব সাধারণের অনুস্থা মহামহিমাধিতা ঠাবুরের অন্ধান্তিনী জগদবা স্বক্রপিনী। ৬৭৬৮

চিন্ময় স্বরূপিনী সর্ব্বনঙ্গলা যে দেবী জগৎ স্বামীই নিজের চিন্ময় স্বামীর সর্ববদা দেবা করিয়াছিলেন। ৬৯

समग्रं गर्बेरी खिला प्रभाते यावदग्रहीत्। ससाधि निर्देश स्तस्य न च भङ्गे भविष्यति ॥ ०२ चौगाश्चा तथा भूत्वा यथा वेगवती नदो। जनी=कासे पृष्य माना सेतु' भङ्का प्रसर्वति । **८३** तया सर्वा परित्यच्य ब्रोडां सा खलु भीकिकीं। उवाच कालिके सातः सर्वमञ्जनकारिणि ॥ ०४ दृष्टा समापराध क' दु ख गोवा विनागिनि। मा' परिस्थला शामि त्व' कथं वट पति प्रिये। ०५ एवम्य मुखी मातात्राचक्रन्टनकारिणी। वाहुद्वयं समुत्तीस्य क्रव्य त्वमिति सापिनी । ०६ पतितो संच्छिताद्यामीहरस्या धरबी समा। म्बातुषपुत्री ठाकुरस्य प्रच्यास्माकं रवसा च या ॥ ०० तथां गोपाल माता या तयोः शुत्रुपया तदा। चैतन्यापाटितौ सावि जिथ्ने त्रशीव जन्तिता ॥ ०८

When she came to know in the morning that Thakur would not come back to life, she burst into torrents of tears. "Oh Mother Kalıka," she

अक्तातीलायां १०म अः

shouted. "what was my fault that I have been left behind so destitute and wretched?" Thus lamenting loudly she fell unconscious. By careful nursing of Thakur's niece and the mother of Gopal, she regained her senses but lay still like a lifeless thing. 72 to 78

বদাত্তবাদ :--

এবং যে মহাসতী সারদাদেবী কুপত্রীদিগের লম্বাই পরম ধন এইটি জানিয়া সর্বায় সর্বায়দক্ষে বহিগতি না বইয়া নিজেকে গোপন ভাবে রাজিয়া স্থান ও শৌচাদি কার্যাসকল সম্পাদন কবিতেন। ৭০

এমন কি বে দেবীর কঠাররও কের কবনও কোবাও কিছুমাত্র ও প্রারণ করেন নাই। সেই পর্ববভোগমা নিম্পাদ। মাতা সারণ। অধৈলা ইউয়াছিলেন। ৭১

সমগ্র রাজি বাগন করিয়া প্রাক্তমালে ববন আনিলেন ঠাবুরের নির্দ্ধা সমাধি আর ভঙ্গ হাইবে না তবন তিনি আগা শূলা হাইরা বারিবেশা পরিপূরিতা বেগবতী নদী বেনন নদীতট ভয় করিয়া জতে কোন একাভিতা হয়। ৭২/৭৩

তথ্য সেইজল ভাবে সাংখ্যানাত। সর্বসভোভাবে দৌদিক দুব্দা পৰিভাগ করিয়া উজৈঃবারে বিদিয়াছিলেন যে মাতঃ সর্ব্যান্সভাবিনী কালিকে। ৭৪

चन्त्रातीलायां १०म अः

এইরূপ ভাবে অশ্রু ধারায় বিগলিত হইরা অভি উচ্চ করে কাঁদিতে কাঁদিতে মাতা সারদেখরী দুই বাত উরোলন পূর্বক কোণায় তুমি এই কথা বলিতে বলিতে পৃথিবীর মত কমামীলা ভূমিতে পতিতা হইরা মুক্তিতা হইরাহিলেন। ৭১

ঠারুবের আড়ুম্পুত্রী অতএব আমাদের পূঞ্জনীয়া ভগিনী এবং গোপাল মাতা এই দুইটি স্ত্রীপোকের শুশুহা ঘারা সেই সময়ে মাতার মুর্জ্বা ভঙ্গ হইলেও মুর্জিয়ুতের গদুশই অবহা হইনাছিল ॥ ৭৭।৭৮

> **इरिणी दावदग्धेव विजनापाति दःखिता**। सख सीन्दर्य माधाति यदि ह्यायिता सता ॥ ७८ भगने तरी न सता ख'तस्या स्तिष्ठति किञ्चन। रमस्या रमणीयत्व' सतिमर्त्तरि जीविते ॥ ८० ना पति: श्रोभते नारी चन्द्रशन्या निशा यथौ। प्राप्य तु पश्चिमावस्थां स्रतेव भाति सर्वदा ॥ ८१ 🕡 पत्र प्रयापेल च्छाया सून वल्कल दाव्भिः। के तारमवि समाप्त की वचः सम्यगर्चति ॥ द२ सर्वानन्दप्रदः सोऽय' शाखी सैऽदा विनन्त्रति । शास्त्रिनो न विनाशोऽयः सताया मस निश्चितं ॥ परे यतः याखी दारम्रेतिर्जनैः संपूजिती भवेत्। मूर्त्त्रान्तरेण सतत रहस्थानां रहे रहे ॥ ८४ घतीऽस्य निधनः नास्ति परोपकारियो भ्रवः । यत: सज्जन साविय कीर्लियंस्य म जीवति ॥ ८५

द्याला जो जायां १०म चः

She, like a deer burnt in the forest, tossed in agony and said, "Just as the beauty of the creeper is impaired with the break-down of the sheltering tree so also the beauty and sweetness of a woman vanish with the death of her husband. A widow is but a night without the moon. and lives a joyless life. The tree also entertains its cutter with its leaves, flowers, fruits, roots and wood. The tree which sheltered me goes down but is not dead. Its creeper is only destroyed. It will live in wooden shapes in every household. It is also said, "Men live through their achievements." 79 to 85

বঙ্গান্তবাদ :--

এবং বৰাগ্নি পীড়িতা হরিণীর মত মাতা অত্যন্ত ছঃখিতা হইয়া বিলাপ করিতে করিতে বলিয়াছিলেন লতা যদি বৃক্ষকে আশ্রয় করিয়া অবস্থান করে তবেই তাহার হৃথ ও সৌন্দর্য্য থাকে কিন্তু রক্ষ ভগ্ন হুইলে লতার আর কিছুই থাকে না। তক্রপ রমণীর রমনীয়ত্ব ততকণ যুক্তকণ স্বামী জীবিত থাকে। ৭৯৮০

চন্দ্ৰহীনা বাত্ৰির মত পতিহীনা নারীর শোভা কিছুমাত্র থাকে না। পরস্তু বৈধ্ব্য দশা প্রাপ্ত হইয়া মুততুল্যা হইয়া থাকে। ৮১

যে বৃক্ত নিজের ছেদন কর্তাকেও পত্র পুষ্প ফল ছায়া বন্ধল ও কাঠ ছারা পূজা করিয়া থাকেন। ৮২

१>८ श्रीश्रोरामक्षरामावतम्

अन्तरनीतायां १०म अः

অতএর সকলের আনন্দপ্রেদ পড়া জপিনী আমার বুক বরুপ বামী
বিনাপ প্রাপ্ত হাঁচেন কিন্তু বুকের বিনাপ কবনই হয় নাই।
স্বভাজনিনী আমারই বিনাপ হাঁকণ। যেতেতু বুক কাষ্ঠ মুর্ত্তি এবং
ত্যাগনিক দাতার মৃত্যু কবনই হাঁচেপারে না ঘেছেকু তিনি বুকজপ
কণ্য কুপানি পোভিত না হাঁচেপত কাষ্ঠ মুর্ত্তিতে গৃহস্থবিগের গৃহে
কপাই বা গবাক ইত্যাদি নানবিধ জলে সক্র্যাই পুঞ্জিত হন। ৮০৮৮৪
অতএব এই প্রোপন্ডানী বুকের মুচ্চা নাই বারণ সাধ্যণ বিদ্যা

- थारून बैहाब कीखि वा छिरु थारू छिनि निष्ठा कोविछ । छेद इति मोक परायणा तदा विस्तवापाति विमोक्तित सतो । खल टेव ममापराधन

स्तव चित्तेऽति कठोर वेदनां ॥ ८६

चनुभूय गतोऽसि सुद्धतां यचमां नायसरी यतोऽस्ति ते। करु सामपराधिनों प्रभो

तव दासी गत नीच दासिका ॥ ८० घववां मरराजधामत स्तव सेवाविधि संविधाणिनः।

इष चागत देव सेवजा नुपदेग' सुरु मां विष्ठाय भोः ॥ प्य नुपदेग' सुरु मां विष्ठाय भोः ॥ प्य

भः सङ्गः सुविचानितः ग्रभा । दित वाक् समुदोरिता त्वया स्थाना किं वितयाकताता सा है ८८

अन्तरनोतायां १०म चः

She again lamented saying, "As you do not speak again I feel that my offerce might have hit you so hard that you have succumbed to it. Place my guilty self at the lowest of all who serve you. Or, setting me aside, give orders to your godly followers who had come down with you to this mortal world from Heaven. You said that I should never lose your company. Should your assurance now prove to be unitru?" 85 to 89

বঙ্গান্তুবাদ ঃ—

এইজ্লপ শোক নিমগ্রা মাতা সাবদা একেবাবে জ্ঞানণুতা হইগ্রা বিপাপ করিমাহিলেন এবং বলিয়াহিলেন হে বেব! নিশ্চয় আমার অপরাধ বশতটে আপনার প্রাণে আপনি কঠোর বেদনা অফুতব করিয়া অ্জানতা প্রাপ্ত হইয়াহেন। ৮৬

বেংহতু সংশ্ৰুতি আগনি একটি কৰাও বলিতেছেন না। অতএব এই অপরাধিনী আমাকে আপনার অসংখ্য দাসীগণের মধ্যে অভি বিস্টো দাসী করিয়া রাখুন। ৮৭

অথবা হে দেব। দেবরাজের ধান অর্থাৎ বর্গলোক হইডে এই মর্ত্তালোকে আসিয়াছেল আপনার সেবার পরিজনবর্গকে আমাকে পরিত্যাগ করিছা সেই সকল সেবক বর্গকে পূর্কের মত উপদেশ দান করণ। ৮৮

হে দেব! কথনও আমার সান্নিধ্য ভোমার নষ্ট হইবে না।

योयोरामक ग्रामागवतम थारतानीलागाः १०० सः এইরূপ হাত বাণী যাহা আপনি আমাকে বলিয়াছিলেন আপনার

সেই সিদ্ধ বাকা কি আলে মিধাায় পরিণত হইল। ৮৯

910

मन बेट कथा दि नाम्नम' मम दर्भाग्यवगादियं तथा। उत मानसमेव दुर्वेल' भवती भाषित संबद्धिश्वमः ॥ ८• धवनः प्रभटिशिव मे सखग्रान्तिशिरकालिकी भवेत । घट हा सनग्राधना येथः प्रतिहीनामकरोडवानियां ॥ ८१ रममंख्यकष्टायनासिमां पश्चिम्त स्तव पानिधारचे। गतवान सम देह विश्वमः चलति लद्य न श्रीकसागरं॥ ८२ निजधाम गतस्य पादशोः प्रनरेवापसदस्य कांतरा । लतिका हि तरी विखण्डिते पादमुली पतित श्रिका यथा ॥ ८३

"What you had promised cannot be unique. It is due to my misfortune or weakness that I have failed to understand the significance of your soying. Your holy sight would give me peace

चन्तालोसायाः १०म चः

and happiness for all times. Tell me why I have been made a widow now. Since I was married to you at the age of six years I became free from all troubles and worries. How is it that my bereavement knows no bound." She fell like a creeper of a felled-down tree at the feet of Thakur. 90 to 93

বঙ্গান্তবাদ 🖫

হে দেব! আপনার এই বেদ বাণী কথনও মিধ্যা হইতে পারে না আমার বিশাল দুর্ভাগ্যবশতঃ অথবা আমার মনের দুর্ববলতা বশতঃই আপনার কথা বৃঝিতে না পারিয়াই এইরূপ বলিতেছি। 🔉 ৯°

আপনার শুভ দৃষ্টিই আমাকে চিব জীবনের মত স্থব শান্তি দিবে হে দেব বলুন আজ আমার সেই সুধশান্তি হীন আপনিই করিলেন কেন গুআমার ছয় বৎসর বয়সে আপনার পাণিগ্রহণের সময় যাবতীয় শোক গ্ৰঃথ যাইয়াছিল। কিন্তু আজ কেন আপনার বিচ্ছেদ জ্ঞ এই মহাশোকের কিছু মাত্র লাঘ্ব হইতেছে না। ১২

ভরুষাজ বিৰ্থিত হইলে তদাশ্রিতা লতার মত সারদা নিজ্থাম গত ঠাকুরের পাদ যুগলে পুনর্কার পতিতা হইয়াছিলেন। ১৩

मदनेऽमरलोकसङ्गते रतिरात्तंवदरीट सारदा। न तुसा रतिभाव भावना क्रानसीमाग्य स्वेरदर्गं नोत् ॥ ८४ चन्त्रसीलार्था १०म अ:

सपयादिम पूर्वेवसपुः
मतिपदायः महत्तरं वषः।
स्मातः सुखमान्तिदः परः
मतिरसाः सुखमान्तिदः परः
मतिरसाः सुखमान्तिदः परः
सतः समसुं यरणास्त्रकास्यः
विचित्तयन्ती व गुरीनं चावरः।
पित्तवानां मतिनोकः चेपछे
प्रतः हि चतुः विद्धाति नावरः॥ ८६
तत्वीय नक्षमाद्य एव भक्ता
हृशः तदा ग्रीकपरायवान्ता।
पादाञ्जसुमः जिम्मा शिमाः त।
पालिङ्ग देवो मवरस सम्माः।

Rali lamented at the death of Madan. But Sarada lamented the irreparable loss to the humanity of the world. She said, "Oh my Lord, be pleased to utter immortal sayings for the wel fare of the mankind, that will give me eternal joy and happiness." Thereafter she was taken away from the feet of Thakur by the female devotees who were present there. 94 to 97

বঙ্গান্তবাদ :---

মদন স্বৰ্গণত হইলে বভির মত দারদা বিলাপ করিয়াছিলেন, কিন্তু দারদা কেবল মাত্র রভির মত পত্তি বিচ্ছেদ ভাবে ভাবিতা

श्रनात्रतीलायां १०म ग्रः

না হইয়া জগতের জীবের গোডাগা রবির অন্তাচলে গমন জন্ম শোকার্ত্তা হইয়াছিলেন। ৯৪

হে প্রিয়তম তুমি অন্ত পুনরায় পূর্বের মত দেব ধারণ করিয়া জগতের হাব শান্তি প্রদ হামহান বাক্য কুলা পূর্বক উপদেশ কর সেই সকল কথায়তই এই হতভাগিনীর হাব প্রদ হাইবে। ১৫

এইরূপ ভাবে মাতা সারদা দেবী লগদ্ গুরু নিল ভর্তার চরণার বিন্দ তুইটি চিস্তা ক্রিডে ক্রিডে দেব দৈহিক ভাব একবারে ভূলিয়া দিয়াছিলেন। কারণ পভিত্রতাদিগের পডিসোক সংগ্রহার্থে প্রভির শুক্তই কারনা করিয়া থাকেন। এইটিই সাধনী ত্রীগণের একান্ত কর্তব্য।। ৯৬

তৎপরে সেই স্থানে পদ্মী প্রভৃতি বে সকল ত্রীলোক ভক্ত হিলেন ভাঁহারা পাতির পাদদশ্র তুইটি মন্তকে ধারণ কারিণী অভ্যন্ত শোকাতুরা দেখিয়া মাতা সারদাদেবীকে সেই সকল সেবিকা ত্রীলোক আদিছন পূর্বকে গুহায়বে লইয়া গিরাহিলেন। ৯৭

> श्रुत्वा प्रभीः गाम्बर्ती ग्रीपनीचाः नाना गताः किंद्वरा दर्ग नार्थः । भक्तेः पराक्षे उच्च मृत्यः गरीरः एक्वे गेंकास् पापितः ते रथसात् ॥ ८० पर्योद्ध मध्यस्मितःविषक्तः प्रस्ता साल्यादिभिर्सोचतस्य । प्रतिक्ववि प्रापशस्य तस्य एकोतवस्तो कि ग्रमालयस्य ॥ ८८

चन्त्रानीसायां १॰स घः

चपार कांक्ष्युपैकिसन्धु र्थः ग्रियवर्गस्य सुष्ठेव बन्धुः । निमातसीधी मगवान् ययेन्दु विमुक्तिरोयङ्गनस्य विन्दुः ॥ १०० यः सेवकाना' वषु दुःखदायिन' भार' स्वय्द्यास्त्र परस्त स्विन्न'। चवाङ् सोन्ना परियुटिकारिय' समस्य स्वरोवित ग्रीयनाशिन'॥ १०००

Followers and devotees poured in from far off places at the news of Thakur's demise. In the afternoon Thakur's body was brought down from the upper floor to the ground floor, and decorated with flowers and garlands. Photo of the body was taken. He who was the ocean of kindness and the source of all blessings and eternal joy to his devotees, and who took over all miseries from the sufferers, lay dead, 98 to 101

বঙ্গান্তুবাদ ঃ---

ঠাবুৰের চিবতনী শেষ লীলা প্রায়ণ কবিয়া বহু খান হইতে ভক্তবর্গ দেখিবার অন্য আদিরাছিলেন। আপরাফে ভক্ত সকল তাঁহার সেই হায়া শরীর উচ্চ গৃহ হইতে নিমন্তলে আনিয়া পর্যার মধ্যে পয়ন করাইয়া পুস্নাল্যাদি বারা ভৃষিত করতঃ প্রাণহীন বিক্রাহের প্রতিমৃতি লইয়াছিলেন। ১৮১৯১

धन्त्रासीलायां १०म घः

সর্ববিশুভালর অতুলনীয় দয়ার সাগর শিক্ষবর্গের পরমানন্দ দানের পরম বন্ধু রাত্তির অক্ষকার মোচনে যেমন ভগবান চন্দ্র দেব এবং হাঁর ভক্তনের কণা মৃক্তি দানে মৃক্ত হস্ত। ১০০

বে ভগবান ভক্ত সমূহের ইহকাদের এবং পরকালের সঙ্গী বছ দ্বংব দায়ী পাপ ভার বয়ং বহন করেন। এবং সীলার জন্ম বাহার দেহ ধারণ আলু তাঁহাকে পর্যাক্ষোপরি অন্তিম শব্যায় শব্দন করিতে দেবিরা। ১০১

इष्टा तटा शोदापरायणा स्वयं

भक्ता स्तदाशाः परमं सविग्रहमः स्तन्धे समादाय गताः सुदृःखिता मागीरथी तार महोऽति पावन' । १०२ संख्याच्य तत्राखिल लोजमङ्गलं प्रगौयते यत् परमः समङ्गलः। मत्यः चिटो स्ट्रमयः सविग्रहः संवैष्टाःसर्वे सस्पावियन् गुरु ॥ ९०३ डक्कच ते स्तव डिमोर्वाचॉसि इसग्रान्सालम्बा यथोसितानि । पूर्वे खभक्तान् क्षपया सगीद तान्यव्यव्यवस्थान साम्यवस्थान रमग्रद्देन ग्रदागीकः ग्रानः ग्रयनमचाते। निव्वित्वि समग्रानार्थं सुनै ग्रन्दार्यकीविदाः ॥ १०५ महान्त्यपि च भूतानि प्रस्ये समुपस्थिते। ग्रेरतेऽत्र ग्रवोभूत्वा श्रमगानन्तु तती भवेत । १०६

चन्त्रज्ञोलायां १०म अः

His devotees carried his body on their shoulders and slowly and sadly proceeded to the bank of the holy Ganga. They placed the dead 'body on the bank and remembered what Thakur told them about the crematory ground. 102 to 106

বঙ্গান্তবাদ :--

নেই সময়ে ঠাকুরের জন্তকুদ অভান্ত শোকানুর হইয়া ভগবানের মর্কোরম স্থানিপ্রাচনিক বাদ্ধে লইয়া অভান্ত গ্রানিভান্তান্ধন্দরশে অভি পবিত্র ভাগীরখী ভীবাভিমুবে গমন করিয়াছিলেন। ১০২

জ্ঞানিগণ বীহাকে পৰম মঞ্চলময় বলেন সেই অথিলগোকশাৰন চিদানন্দময় স্থাৰিএহটিকে গঞ্চাতীরে স্থাপনপূর্বক ভক্তবৃদ্দ ভগবানকে বেউন করিয়া বিদ্যাচিলেন। ১০০

এবং দেই গদাউারে ঠারুবের নানাবিধ উপদেশের অফুশীসন
পূর্বেক তন্মধ্যে পূর্বেক শাশান সম্বন্ধে যে সকল উপদেশ বাকা ভক্ত কুশকে কুণাপূর্বেক বিলিয়াছিলেন ভক্ত কুল ঠাকুবের দেই সকল কথা

শাশান মধ্যে আলোচনা করিয়াছিলেন। ১৬৪

অর্থাৎ শা শব্দে মৃত ব্যক্তি বা শব দেহ শান শব্দে শায়ন।

শবার্থ জ্ঞানিগণ শাশানের অর্থ এইরপই বলিয়া থাকেন। ১০৫
ডগবানের সনুন জনগণও অস্তকাল উপস্থিত হইলে এই শাশানেই
শব রূপে শবন করেন এই জ্ঞাও ইহার নাম শাশান বলিয়া ক্ষিত
হব। ১০৬

नाना सत सुष्टवादरीद्र कीलाइसेर्यु त' ! डा पुत्र मित्र डा वस्थे स्नोसर्वत्स प्रियादा मै ॥ १००

चन्त्रानीनार्या १०म चः

हा यते भगिति मातहाँ मातुन वितामह । मातामह वितः वीव त गतीऽरविहि वास्वतः । १०८ इत्येव वदता यव ध्वतिः मंत्रूयते महान् । ध्वन् मांगवनामेद गमष्टिमत महुन् । १०८ श्रद्धेदग्धाः ग्रवाः ग्रामा विहसहस्तपहत्तयः । इतस्तीवानि मध्यस्याः कायस्यैयः द्या विति । १९० वैराग्वाधाः एवः । इत्यान् ध्वति । १९० त्याया काया देहप्य कर्तुः ग्रमानिकी क्रियो । घटन काव्यादाय गर्मयं देवन वह ॥ १९२ चितां सम्याच्य विधिवत् सातं विण्डक्षियाम् । कारियता दश्मीपं चिता मध्ये मध्यम्यत् ॥ १९३

This crematorium becomes usu illy resounded with such dreadful cries as. "Oh my son," "Oh my husband," etc. The coad codies are placed on the pyre. As they burn they become terrible to look at. All must die and their bodies will be cremated sooner or later. Yet, strangely enough people are fond of earthly attachments. So Thakur would advise his disciples to rise above the earthly level. Now Thakur's body is placed on the pyre. 107 to 113

अन्तातीलायां १०म अ:

এই শাশানে নানাবিধ আরীয় বলনের মৃত্যু জন্ম ভয়ক্ষর

বঙ্গান্ত্বাদ :—

আর্ত্রনাদ এইকাশ হয় হা পুত্র হা মিত্র হা পিতঃ হা পতি হা মাতুল হা মাতামহ হা ভগিনীপতি ইত্যাদি ক্রন্দান ধ্বনিতে শ্রুশান পরিপূর্ণ হর এবং প্রেছিলত পব দেহের মাংস মেন বসা প্রভৃতি দাহকালে দী দী শব্দ করে অর্চ্চ দয় পব দেহ সকল ক্রম্ম বর্ণ হয় এবং দয়পত্ত ক্রিন সকল বাহির হইয়া গড়ে তবন মনে হয় শব্দ দেহ মান দাহকারি লোক সকলকে হাত্য ক্রিয়া বলিভেছে যে ওবং ডাই সকল সকলেকেই দেহের অবস্থা এইরূপই হইয়া থাকে অতএব বৈহাগ্যার আশ্রার একমাত্র শ্রুশান সব্যক্ষেই ব্যক্রিপ্রভাব ইহা থাকে। এইরূপ ভাবেই ঠাকুর নিজ প্রিয়ত্ম শিক্সবর্গকৈ পুর্বের বিদ্যাহিলে।

১৽৭ হইছে ১১১

আৰু সেই ঠাকুৰের ছায়া মূৰ্ত্তিৰ দাহ কৰিবাৰ ভন্ত গক্ষৰি দৈবত বহু চন্দৰ কাঠ আনখন পূৰ্বক চিতা সম্পাদৰ পূৰ্বক বধা শাস্ত্ৰ শ্লান ও চিতা পিণ্ডাপি দান কৰাইয়া দক্ষিণ দিকে মন্তক বাৰিয়া চিতাৰ উপৰি ভাগে শুয়ন কৰাইয়াছিলেন। ১২২/১১৩

> प्तानि दानर सामे तस्य निस्य मरीरिणः। चित्रादि पद्मभूतानि सर्वात्यस्यवत्। दशुः । ११४ पद्भक्तमा दर्शभूतः पद्मपद्मश्रीहतस्य रः। व्यासन्तत्र चतुर्शिस्त स्वदः गातश्रमः भीरमः॥ १९५ मत्तरस्य प्रस्त्यास्योदासन् कोटि सध्वताः। प्रचीमुतानि मस्य तः श्रीरामकच्य विषकः। १९६

चन्त्रजोलायां १०म घः

यिव ब्रह्मेन्द्र चन्द्रादि देवतैरित संग्रतः ।
इष्टा गुस्तत प्राण प्रिमिम्यण सेवकः ॥ १९०
आनन्दर्सत्तवे स्रोनः साद्यनेत्रः समाधिमान् ।
सुच्छीक्षतानिन तापन्तः दुईपं सर्वमधकः ॥ ११८
चक्षार व्यक्तनं प्रेम्ना पूर्ववदिन मध्यमः ।
न दर्श्यो नापि चाखल्यमाप मूषण भूषणः ॥ ११८
एकान्तिकी गुरोभीकः सर्वेग्रक्ति मदायिनी ।
वाखनिन जलगक्षीनां ग्रक्तिभक्ते न विद्यते ॥ १२०

The funeral rites were performed and fire was set to the pyre. Huge smoke spread all around, Soon the body was enveloped with huge flames of fire. Shashibhushan in a divine mood entered the fire to bring relief to Thakur from the unbearable heat of the fire. Shashibhushan was not scorched by the fire. In fact, a true devotee is not affected by fire, water or wind. 114 to 120

বঙ্গান্তবাদ :--

পরে পবিত্রাগ্রি দানে সেই নিভা দেহের কিভাদি পক মহাভূত প্রভাক হইয়াছিল। ১১৪

ঠাবুবের পথীকৃত পঞ্চ মহাতৃত প্রত্যেকে এক একটি করিবা দ্বম বইরাছিল। তৎকালে ভগবানের গাত্র সংস্কা চিতা ধুমের সৌগত্র চতুর্দিকে ছড়িরা পড়িবাছিল। ১১৫

चन्त्रजीलायां १०म अ:

পুপাৰসপানে প্ৰানুক কোটি কোটি মধুণ দেই স্থানে আসিয়াছিল।
এবং ভয়কৰ অগ্নিসধ্যে শিব ক্ৰমা ইন্দ্ৰা চন্দ্ৰ বিগ্ৰহবান দেবতাবৃদ্দকে
তব করিতে দেখিয়া গুরুগত প্রাণ শশিভূষণ আদন্দ সমূত্রে নিমা
হইয়া অঞ্চন্নাবিত নেত্র সমাধি বিশিক্ট অতি প্রর্ক্ত সর্বভক্তক সেই
অগ্নি ভাগকে ভুছে বোধ করিয়া ভগবং প্রেমে আত্ম হারা ইইয়া
অগ্নি মধ্যে যাইয়া পূর্তের মত ঠাকুরকে ভজন করিয়াছিলেন।

アンのしているしていた

তৎকালে সেই অগ্নির দাহিকা দক্তি দীতলভায় পরিণত

ইইমাছিল। অভএব দশিভূষণ দয় হন নাই এবং তভ্জ্জা কোনজণ
চাঞ্চল্য হয় নাই। কারণ ভক্ত মুন্দের ভূষণ স্বজ্ঞা দশিভূষণ অর্থাৎ
ভক্ত চূড়ামণি এইজপ আচরণে সমর্থ ইইমাছিলেন। বস্তুতঃ ঐকান্তিক
গুরু ভক্তি সর্বর্ধ দক্তি দানে সর্ববাগ সমর্থ বা আগ্নি বায়ু ছল প্রভৃতির

দক্তি ভুজ্জের নিকটে কোন জপ দক্তি পরিচালনা করিতে সমর্থ

ইয়া বা ১১৯১১২০

प्रभी: श्रीप महायद्मावमानेऽस्मि निम्नानः । सङ्गाथित वार्यात्वा योनरेन्द्री महामतिः ॥ १२१ सुसंद्रष्ठा परिवास्मि रिक्तः स्रस्य सविधी । यादिश्यान् तथा चान्यान् गुरुभाव्यन् श्रियतः ॥ १२२ भक्तासि किश्चित् किश्चित्र मत्येकः नय भक्तितः । स्र स्व रोष्ट्रे सुपंस्ताया नित्यः सम्प्रनियाय ॥ १२१ राष्ट्रीतः। प्रसानस्यापिता स्तत्वचणाद्वरे ॥ १२८

अन्तानीलायां १०म घः

श्रीरामक्षण देवस्य ग्रेपयन्न' समाध्यते । समवगाध्र गृङ्घायां ग्रोकसंभित्र चेतसः ६ १२ ५ प्रत्याक्त्य भक्तवर्गा स्यदुवानस्य वाटिकां । ग्रिरीपृत' पविवास्त्रियुत्त गात्र' सुमङ्गल' ॥ १२६ ग्रय्योपरि भगवतीररच भक्तिपूर्वकः । यानि कतिवयास्त्रिन दिखास्त्रि तत्र सास्त्रित' ॥ १२६

When the dead body was burnt out, a portion of the last remains was immersed in the holy water of the Ganges and the other portion was taken by Narendranath was also advised other disciples to take the holy ashes to their homes and worship it everylay. They also did so. All of them returned with the holy remains to the Rest House at Cossipore and placed it on the bed of Thakur. So long it was there, all the devotees felt that Thakur himself was present there. 121 to 127

বঙ্গান্তবাদ :---

ঠাবুৰের শেষ কার্যা সমাধা গইলে গলা গভেঁ আছি নিম্ম করাইরা মহামতি নরেন্দ্র ভগবানের বিকিৎ অছি নিজের নিকটে রাবিরাহিলেন। এবং অফাফ শুফ ভাই নিগকে বলিয়াহিলেন আপনারা প্রাস্থাকে প্রন্থান কিছু কিছু চিতা ভন্ন ৩ অফি ভক্তি পূর্কক প্রহান কলা। এবং নিজ নিজ গুলে যাপন পূর্কক প্রতিদিব পূজা করিবেন। ১২১/১২২/১২০

धन्यस्त्रीनायो १०म धः

নবেন্দ্র এইরূপ বলিলে সেই সকল গুরু ভাই ঠারুরের ভন্নের সহিত পবিত্র অহি গ্রহণ করিয়া ভৎক্ষণাৎ অপূর্বর আনন্দ পাইরাছিলেন। ১২৪

ভক্ত বৃদ্দ ঠাবুরের শেষ যক্ত শেষ করিয়া গদার দান করিয়া শোকার্ত্ত হইয়া সেই বাগনে বাটাতে প্রত্যাগদন পূর্বক মন্তকে ধৃত মুম্মল পরিত্র অহি পাত্র ঠাবুরের শ্যার উপরি ভাগে ভক্তি পূর্বক বাধিয়াছিলেন ৷ ১১৫/১২৬

ঠাকুরের দিব্যান্থি যতনিন বিছানায় ছিল ভক্ত বৃদ্দ ভগবানের সাক্ষাৎ অবস্থিতি মনে করিয়াছিলেন। ১২৭

> साविध्यः मे निरे माचाह्य वतमल्रुक्तिनः। योगमक्रण देवस्य तथा तदहायण' यत' ॥ १२८ भक्तेरेव' यथा साचादाविभू य दयानिधः। सुप्रोत मनसा पुजां तदीयां प्रतिग्रद्धा सः । १२८ तया भजन सङ्घोत' त्रुत्वीवाच समादर' । पुत्रा भी स्रोक इष्ट्रशाहमन्तर्हीन' गती भूव'। १३॰ न त्यज्ञामि किन्तु युष्मान् मस ध्यान विहड्ये। वीबास्य चत्तवीः प्रवा गीचरी न भवास्यष्ट' ॥ १३१ अस्तरासुमधिष्ठाय क्षवादृष्टि' करोमि हि । चनुस्ता भवद्वाणां तसीव' सेवकी प्रभी: । ११२ याबज्जोब' प्रभः प्रायो गडातौरेऽति निर्माले । रियत्वा जोवानहिर्धार्थं रकरीत्तव उत्तमः ॥ १३३ चतः मभोरस्थिखण्डसस्य भागोरयी तटे। ममाहित' करिष्यामि गुर्वीय' वासना सम 🛚 १३४

अन्त्रासीसायां १०म च:

They could even hear the voice of Thakur. He was much pleased with Narendra and other disciples for their devotion and worship, and appeared before them. He said, "It is true that I am now out of your sight. But I have not left you. Without being seen by you, I am always looking upon you with my blessings and favour." Thakur had spent his life on the bank of the Ganges for the redemption of the suffering humanity. So his last remains should be placed on the bank of this holy river. It was so desired by Narendra. 128 to 134

বাঙ্গরবাদ :--

এমন কি ঠাকুরের কথাও শোনা যাইত। ১২৮

দয়ানিথি ভগৰান ভক্তবৰ্গের সহিত সাক্ষাৎ আবিভূতি হইয়া অভ্যন্ত আনন্দ মনে ভক্তবৰ্গের পূজা এবং পূর্বক বলিয়াছিলেন। হে পুত্রগণ আমি সাধারণ লোকের দৃষ্টির অগোচর হইয়াছি একথা শ্রুব সভা। ১২৯/১৩০

কিন্তু আমার খ্যান বৃদ্ধির জন্ম তোমাদিগতে আমি ত্যাগ করি
নাই। যে পুত্রগণ ডোমাদের বাহ্য চকু চুইটির সক্ষক্তে প্রত্যাক না
ইইলেও আমি তোমাদের অসাকাতে অবস্থান করিয়া কুপাদৃষ্টি
করিতেছি। সেই স্থানে সেই সময় ঠারুরের এই সকল কথা সেবকগণ
সাকাৎ অফুভব করিয়াহিলেন। ১৩১/১৩২

चन्त्रालोलायां १०म चः

ঠাকুর প্রায় যাবজীবন অতি পরিত্র গলাতীরে অবহান করত: জীব সকলের মুক্তি কামনায় সর্বোচন ওপত্যা করিয়াছিলেন। ১০০ অতএব ঠাকুরের দিব্যাহি এই গদা তাঁরেই সমাহিত করিব ইহাই আমার ঐকান্তিকী কামনা। ১০৪

> एवमाग्रहयुक्तः स नरेन्द्रो सुख्य सेवकः। तदपय्क्त भूख ग्ड लाभाय चिन्तितोऽभवत् ॥ १३५ किन्तु थील नरेन्द्रस्य तदिच्छा परिप्रणे। शिष्यस्थोद्दसिकैवाच पत्युष्ठः समजोजनत् ॥ १३६ श्रीक्षरणस्य भगवतः पूर्वं' जन्माष्टमी तिथेः । इठ(हिनहय)दबीदानि घोरै निगाचणे ॥ १३० श्रक्षार सहगः क्रुरी दृष्टानुचरवेष्टितः । नित्यगोपालको राम दत्त मोळखसः सुतः॥ १३८ यागत्य योनरेन्द्रादि प्रमुखान् प्रभुमन्दिरे। स्थितान् सर्व्वान् समाहयोवाचाति गर्वया गिरा ॥ १७८ अस्ति दिव्यास्यि यत्तावत् प्रभीः शय्योपरि घृवः। वाकाव्ययमकत्वेव सत्त्यमपंय सत्त्वर ॥ १४० कांकुडगाकि नामके ग्रामे योगीयाने वय'। जन्माष्टमो दिने पुरुषे करिष्यासः सर्माहितम्॥ १४१

Narendra became anxious for the suitable land on the bank of the Ganges. But the audacity of one of his fellow brothers stood in his way. Nitya Gopal, maternal brother of Ramdutta, forcibly entered the bed-room of

चीयोरामक गामागवतम्

अन्तरहोत्राया १९म अ:

त्रत्वैष' त्रीनरेन्द्रस् नित्यगीपान स्प्तवान्। नित्य' भगवती यस्य गङ्गायामेव संस्थितिः॥ १८२ तस्य विमस्यि समाधिः शोभते यद्य तत्र च । नाइ' सस्कृत' मन्ये भागीरच्या स्तटाद हि:॥ १८३ **एव' सु**गुज्ञिपूर्योन्त' प्राक्य' शुत्वापि भिन्नदृक्,। तर्कस्रोपरितर्कोऽस्तीतुरक्वास्य दग्रपृर्वकं ॥ १४४ नोला गच्छट् घोगोद्यान मोपालो राम सविधी। श्रीराम् भ्रोतिरिच्छेयः महोत्सव पुरःसरः ॥ १४५ प्रभोहिं होवजीय' त' पवित्र' परम' शुभ'। श्चरिय समाहित' कार्य्य' ठीगोद्यान मुनिश्चित'॥ १४६ किन्त्वे केन कार्य्य सिद्धि विज्ञाया सन्धव' सधी:। रम्हस्यायमिनी भक्तानतुरुध्य ययाविधि ॥ १९७ ग्रर्ध दानार्धमत्यन्तः कार्यास्यः चकार सः। किन्त प्रभोः प्रांचनिभः सरेन्द्रनाथ सेवसः॥ १४८

At this proposal Narendra protested saying, "I do not consider it advisable to place the holy remains at a place other than the bank of the Ganges where Thakur had spent his life." But Nityagopal was adamant and would not brook any argument. He foraibly took the holy thing and went to the garden at Kakurgechhi. It was the desire of Ram Dutta's brother that the holy remains would be duly founded in the garden

৭৩২

अन्त्यनीसायां १०म अः

Thakur with some ruffians and commanded Narendra and others to hand over to him the last remains of Thakur, so that it would be duly placed in the garden at Kankurgachhi, on the auspicious day of Srikrishna Janmastami. 135 to

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

এইরূপ আগ্রহায়িত হইরা ঠাকুরের সর্বর প্রধান শিশু মহাত্মা নবেন্দ্রনাথ সমাধি মন্দিরের উপযুক্ত ভূথও লাভের জন্ম অত্যন্ত চিত্তিত ইইয়াচিলেন। ১০৫

কিন্তু মহাভাগ নরেন্দ্রের ভত্রপ সদিজ্য সম্পাদনে ঠাকুরের

অহুতম শিয়ের অহমিকাই এ বিধয়ে বিদ্ন স্বন্ধাইয়াছিলেন। ১৩৬

হঠাৎ আভগবান ক্ষচন্দ্রের জন্মান্টমী ভিণির ছাই দিন পূর্বেন অত্যন্ত গভীর বাত্রে এই উত্তান বাত্রিকায় একটি ছুট অনুচর বর্গে বেপ্তিত হইরা অকুর সনুপ ক্রানুর বান দত্তের মাসতুত ভাই নিত্যগোপাল ঠাকুরের ঘবে প্রবেশ করিয়া সেই স্থানে অবস্থিত নরেন্দ্র প্রভৃতি সমস্ত শিক্তবর্গকে আবোন পূর্বক অভ্যন্ত গার্কিত বাক্যে বলিয়াহিলেন।

১৩৭।১৩৮।১৩১ এই শব্যার উপরিভাগে প্রভুর যাহা দিব্যান্থি আছে কোনরূপ

এব প্ৰথাৰ ভগাৰতাগৈ প্ৰভূব ধাৰা দিব্যাহে আহে কেনিজ'ৰ বাকাৰ্যৰ না কৰিবাই শীল আমাকে দাও। ১৪০

কাঁবুড়গাছি নামক আমে যোগোভানে পৰিত্ৰ জন্মাউনী ভিৰিতে আমবা ঐ দিব্যান্থি সমাহিত কবিব। অৰ্থাৎ একটি মন্দিৰ মধ্যে স্বাপিত কবিব। ১৪১

अन्तप्रकीलायां १०म अः

with great revelry, pomp and festivity. It was, however, not possible for one individual to bear the entire expenditure. So all earning members of the disciples were requested to contribute their might. 142 to 148

বঙাত্বাদ :---

এইন্নপ কথা শুনিহা নক্তেনাথ নিত্যগোপালবার্কে বলিয়াছিলেন। যে ভগবানের নিত্যগণাতীরে অবস্থিতি তাঁর অস্থি সমাধি কি বেধানে দেখানে শোভা পায় ? ভাগীরবী তাঁরের বহির্ভাগে অস্থি সমাধি হোঁক ইহা আমি সমীচিন বলিয়া মনে করি না।

2851280

এইব্লপ নরেন্দ্রনাথের স্বয়্কি পূর্ব বাব্য এবণ করিয়া ও অক্তভাবা-বলন্ধী নিত্যনোপাল তর্কের পর আহও তর্ক আছে এই কথা বলিয়া সেই দিব্যাস্থি দত্ত পূর্বেক তুলিয়া লইয়া বোগোভানে রামদত্তের কিনটে নিয়াছিল। ১৪৪

রাম্যন্ত ভাষার এইকাশ ইচ্ছা ছিল যে ঠাবুবের দেহাবশেষ পরম পবিত্র সর্বন্দরলগায়ক বিব্যাধি সমাহিত কার্যা নহামহোৎসংবর সহিত সুসম্পন্ন করি। ১৪৫/১৪৬

কিন্তু একজনের চেন্টায় বাহলা কার্যা অসম্ভব বশতঃ ঠাকুৰের গৃহী ভক্ত বর্গকে অর্থবানের জন্ম বিশেষ ভাবে অনুবোধ উপরোধ করিয়া কার্যা আরম্ভ করিয়াহিলেন। ১৪৭।১৪৮

> शीकी पुर्यं नयनः प्रीक्षवानित धार्मिकः। वयमयोन् प्रभोरयं दास्थामो विपुत्तान् धवः॥ १४८

अन्तासोसायाः १०म चः

किन्त्वव ये सहाभागा भन्ना यवकसत्तमाः। बद्दवानं भगवतः सेवायासित दार्वाः॥ १५० चक्र: स्वोत्मार्थण' सर्व्वे निद्राश्वारविवेजिता:। विज्ञहा स्त्रातरस्ते वै सङ्घे प्राणाधिका सम । १५१ तै: सर्व्व रह सङ्ख्य यथा भगवती वय'। चरितामृतमालीच्य कर्त्त ' कालातिपातन' ॥ १५२ समर्थाः सम्भविष्यामस्त्वदन्षान कर्माणि । द्यातापान' करियामी यावज्ञीवसितिस्वसा ॥ १५८ सर्वाययमयस्यास्य सीलायर्यं मयी भवेत । देसनीलावसानेऽपि प्रभोगंदस्य संचितः । १५४ तन्मयः स्थापित' गेहि पूजाश्वास्य करीम्यष्ट' । मीलाविलास समये तट**ङसीरमेन क्रि ॥ १**५५ ग्रह' ग्रहाङ्मन' सर्व्व' सुवासितमभूत्तदा। तया तदङ्गसम्पर्काट् गन्ध चन्दन सीरभ' । १५६

But at this proposal, Surendranath, one of the most beloved disciples of Thakur, said sorrowfully with tearful eyes,"I can surely contribute much for the cause of Thakur's festival. But I desire to be associated with those young disciples who spared no pains to render their services to Thakur during his life time, here in this garden to perform this festival and also to pass our days by hely discources about the life and teachings of

चलानीनार्या ५०स घः

Thakur. I wonder to see that the holy remains of Thakur causes sweet fragrance all over here just in the same way as it happened when he was staying here during his life time." 149 to 156.

বঙ্গানুবাদ ঃ—

কিন্তু সেই ছলে ঠাকুরের প্রাণত্ল্য স্করেন্দ্রনাথ নামক শিল্ত অত্যন্ত হুঃবিত হইয়া শোকাশ্ৰু পূৰ্ণ নয়নে বলিয়াছিলেন আমার ঠাকুরের উৎসবের জন্ম আমি বছতর অর্থ দিতে পারি ইহা শ্রুব নিশ্চিত।

কিন্তু এখানে যে সকল মহাভাগ বহু যুবক ভক্ত বহুকাল পৰ্য্যন্ত ভগবানের সেবায় সকলে আহার নিস্তা পরিত্যাগ করিয়া অতি কঠোর ভাবে আত্ম সমর্পণ করিয়াছেন। সেই সকল যুবক ভ্রাত রন্দ সকলেই আমার প্রাণাধিক প্রিয়। ১৫০/১৫১

ভাঁহাদের সহিত মিলিত হইয়া ভগবানের এই চরম গৃহে উত্থান বাটিকায় আমরা যাহাতে ভগবানের চরিতায়ত আলোচনা করিয়া আনন্দের সহিত দিন পাত ক্ষিতে সমর্থ হই তক্ষণ অমুঠান কার্য্যেই আরু পাত পর্য্যন্ত যাবভ্জীবন ঘোগদান করি ইহাই আমার একাম বাসনা। ১৫২।১৫৩

সর্বাশ্চর্যাময় ঠাকুরের লীলাও সর্বাশ্চর্যাময়ী ৷ ঠাকুরের দেহাবসান হইলেও আমি (স্থরেল্রনাথ) যাহা অধি সঞ্চয় করিয়াছিলাম ঠাকুরের সেই অভি অতি যতু পূর্ব্বক রক্ষাকরিয়া প্রতিদিন পূজা করিতা**ম**। -ঠাকবেৰ স্বীবিতাৰভায় আমাদেৰ গৃহে আগমন কালে তাঁহাৰ গাতের সৌগল্পে আমাদের গৃহ গৃহালন বেরূপ সন্গল্প যুক্ত হইত সেইরূপ अन्तप्रनीनायां १०म अ:

আল্ল তাঁহার দিব্যাস্থির অবস্থান বশতঃ পদ্মচম্পকাদি পুস্পের সদ গদ্ধের মত সদ গদ্ধে হুবাসিত হইতেছে। ১৫৪,১৫৫।১৫৬

मदोघेऽपि एड चास्य विचित्तं भवति धृयं । व्यायास्ति मृद् राष्ट्रं चेऽपि तदा तद्वन्य सोहिताः ॥ १५० एष्ट्रास्ति विप्ततास्त् सो क्षमेत्रविदितः । यूद्धा तेवासिदः वाक्षमत्रवं तीयष्ठेत्वे ॥ १६८ साचाद गुरावतास्य क्षिचिद्यक्षणं मम । योदास्त्रवाद देवस्य मृद् ग्रीचे भाति पूजितः ॥ १५८ दियान्येन तस्येव राष्ट्रसाप्रितः मम । भवदिस्तुमुश्त्रद् गत्येन्द्रिय समाययात् ॥ १६० युद्धायं परमालोयाः विज्विद्व यदास्यष्टः । वेश्यास्त्रवादः गर्वेन्द्रय समाययात् ॥ १६० युद्धायं परमालोयाः विज्विद्व यदास्यष्टः । वेश्यास्त्रविद्व स्त्रवच्याः । विज्ञास्त्रवादः स्त्रविद्यः स्त्रवच्याः । विज्ञास्य विक्रानस्य वेश्वस्य प्रविद्यः ॥ १६२ वश्य प्रवित्ति विद्याः प्रवित्ते । विक्रम्य यद्वि विद्यानस्य देव विषय प्रवित्ते । विक्रम्य स्विति स्त्रवित्तः ॥ १६३ वश्य स्त्रवित्तः ॥ १६४ व्यावत्तिः स्त्रवित्तिः ॥ १६४ व्यावत्तिः स्त्रवित्तिः स्त्रवित्तिः ॥ १६४ व्यावतिः स्त्रवित्तिः ॥ १६४ व्यावतिः स्त्रवित्तिः स्त्य

"The sweet fragrance is also felt by those who come to see me in my residence. To satisfy their curiosity I tell them that this is due to the presence of the holy remains of Thakur in my residence. It is enjoined in the Sashtras that penance purifies our mind and on the other hand earth and water purify our body. Those whose body is not duly purified are not fit for holy services and worship." 157 to 163

धन्त्राजीलायां १०म भः

বঙ্গাতুকাদ ঃ—

বে সকল আত্মীর ব্যৱন আমার ঘরে আসেন তাঁহারা প্রয় চম্পাক ও গোলাগানি পুম্পার মত সদ গঙ্গে আমোনিত ছইরা: ১৫৭ আমাকে জিল্লাসা করেন এজন সদ গঙ্গ কোবা হতে আসে।

ভাহাদের কথা শুনিয়া মনস্তৃত্তির জ্বল্য বলিতাম। ১৫৭।১৫৮

যুগাবতার সাঞাং ভগবান গ্রীরাফ্রক্ষ পরমহাসদেবের কিঞ্ছি দিব্যাদ্বি আমার গৃহে পৃঞ্জিত গইরা প্রকাশিত হইতেছে। তাঁহারই সন্ গন্ধে আমার গৃহের চতুর্দ্ধিকে গৌগন্ধে পরিপূর্ণ হইতেছে এবং আপনাদেরও নাগাবন্ধে প্রবিষ্ঠ হইয়া সন্ গন্ধ অনুভূত হইতেছে।

7691700

হে পরম আখ্রীয় কুন। আপনারা মনোবোগ পূর্বাক প্রবণ করুণ এই ইনিয়াছি সহকে ভগবান প্রীরামকুফদেবেয় অত্যাশ্চর্য্য কিলিও জীলা বলিভেচি। ১৬১

চিত্তপত্তি তপজা ঘারাই হইয়া থাকে এইরূপ শাত্র বাক্য জনেক আছে। বাহ্য শুক্তি মুক্তিকা ও জলের ঘারা হয়। বাহ্য শুক্তি বিহীন ব্যক্তির দেব পূজায় অধিকার হয় না! অবিগণ এইরূপ বলিয়া ধাকেন। ১৬২১১৬৩

> धनुष्डमर संस्थानः स्वामोनी त्रात्थान् यदा । अनिमुद्धिति नाश्त्रीका साकित टेम सम्बद्धाः ॥ *६४ रमणी भोक्षविष्यातः रमक्षणापुरामिनो । विद्युमार्थ प्रदानिन स्वामोनी पर्यातीययत् ॥ १६४ मङ्गायाः परिमोमाने तौरे बिनुङ् संग्रकः । वभूव येन विस्तेन त्रीरामकृष्ण मन्दिरः ॥ १६४

भन्तानोसायां १०म यः

अत्युच गगनसर्गी सन्दरः समहान मठः। तद्याः योखामिजाँ प्रतिवात्षस्य मावमुत्तमः १६० दृक्षाति सारक्ष्य मृतिः सारदानन्द भादरात्। योरामञ्ज्या देवस्य मृताया मृत्त्ववोधिरः ॥ १६८ प्रभोः पविवास्ति पात्रः स्वयं योगास सुक्तिदः। येन तस्या वोहतामुद् गुरोर्भक्तिगैरोयवो॥ १६८ पायास्य नरनारीषां वोद्या शीचः न विद्यतं। भिक्तमस्यामिण्डा स्योतास्ति ग्रीचः स्वागणि॥ १९०

"When Belur Math was founded by Swamili, an American lady who was much attracted to the life and teachings of Sri Ramakrishna, made a gift of a huge amount of money to the great satisfaction of Swamili. With this money, the temple at Belur Math with the image of Shri Ramakrishna has been built and founded on the west bank of the Ganges. Saradananda Maharai made her touch the holy ashes of Thakur to achieve manifold increase of her devotion to Thakur. The people of Western countries do not mind purification of body. Though the American lady was very pious, she did not observe the rules of purification of body. 164 to 170

अन्तत्रनोनाया १ म अ:

বঙ্গানুবাদ ,—

থামিজী বে সময় বেলুড়মঠ প্রতিষ্ঠা করেন সেই সময় রামকৃক্ষাযু-রাগিনী লোকবিব্যাতা মার্কিনদেশ বাগিনী ওলিবুল নামী রমনী বিপুন অর্থনানে স্বামিজীকে সম্ভন্ত করিয়াছিলেন। ১৬৪/১৬৫

সেই অর্থেই বেলুড় নামক জনপদে গলার পশ্চিম তীরে জগবান -শ্রীরামকৃষ্ণদেবের অপূর্ব্ব মন্দির ও উত্তম বিগ্রাহ প্রতিষ্ঠিত হইয়াছে।

166

স্বামিনীর প্রতি ওলিবুলের অক্যুত্তন অপতা হেছ দেবিয়া অত্যন্ত সরল মতি সারদানন্দ মহারাজ ঠাবুরের পরম ডক্ত ওলিবুলের মন্তকো-পবি সমন্ত্রমে সমাদরপূর্বক মুক্তিদারক পবিত্র অন্থিপাত্র স্পর্ণ করাইরাছিলেন। সারদানন্দ মহারাজের তবন এইরল মনে হইরাছিল বে এই পাশ্চান্তা রমনীর ঘাহাতে গুরুভক্তি গুরুত্তরভাবে বন্ধিত হয়।

264 76F1269

পাশ্চান্তা নরনারীদের বাহান্ডচি বপিয়া কিছুই নাই। অতএব ওলিধুল অত্যন্ত ভক্তিমতী হইলেও ইহার বাহান্ডদ্ধি বলিয়া মতান্ত্রও নাই। ১৭০

> ययास्ति भारते।थानां शुचित्तमस्त्रान्नोतिकः । अतः साध्यां निमायां थांठाकुरः स्मामात्री प्रति ॥ १९१ स्वश्नादेगः चकारेषः माकुत् त्वं यदा तदा । यस्मे तस्मे न देश मे विषष्ठः स्मर्गनः क्षचित् ॥ १०२ तदवधि तत् गुनास्थियायः परम मङ्गनः । क्षपापुतिः प्रभोभंत्रो रचितः वदिकास्तरे ॥ १०३

अस्तासीसाया' १०म घः

नित्य मचापि तत् पात्रमुहिश्य वेदिकोपरि। तत् स्वरूपं मध्यमाने स्तहत्तः पूजितं भवेत् ॥ १०४ वहिराणीय तत् यात्रं पूजितं प्रतिवत्तरः। भवेत् स्मोतये तस्य तत्त्वन्यातिय वातरे ॥ १०५ यस्य दर्गमान्य च जनाः शन्ति निरामयः॥ १०५ संग्रासामानीनी स्तहता स्ति संगयः॥ १०५

ं इति श्रीरामिन्द्र मृन्द्र विरचिते योशीरामकः वाभागवते पारम इंग्लो छंडितायां भगवतः यरामकः व देवस्य स्वधाम प्रवेगः तदस्य स्थापनाहिकपो स्नामीलागं दशमीरामारः । १०

"The Indians always purify their bodies and clothes before they start their holy services and worship. On that night Thakur himself appeared before Swamiji in his dream and said, "Do not commit such things over again, nor allow one and all to touch my holy remains." From that time onwards it is being carefully preserved inside an altar. The devotees place their offerings on the altar. The holy remains are placed outside only for a day in the year on the occasion of Birth anniversary of Thakur. The very sight of this holy thing removes all sins, worries and troubles and causes salvation. 171 to 175

Here ends the tenth chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Ramandra Sunder Bhakilistha

धन्ताबोलायां १०म धः

বঙ্গানুবাদ :--

ভারতবাদীদিগের দেরপ অপূর্ব বাহগুন্ধি দেখা বার বা আছে তজ্জ্য ঠাকুর সেইদিন রাত্রিকালে স্বয়ং স্বামিনীকে সপ্লে আদেশ করিয়াছিলেন। ১৭১

এরপ আচরণ বর্ধন তথন করিও না। এবং আমার বিগ্রহ যাকে
তাকে স্পার্ল করাইবে না। এই এছা মেই সময় হতে পরম মসপময়
পবিত্র অবিপাত্র ঠাকুবের আদেশামুসারে পবিত্র ভক্তকৃন একটি
বেবিকার অভায়ারে বন্ধা করিতেচেন। ১২২১১৭৩

অভাবধি দেই অফিপাত্রটিকে ঠার্নের ফরণ ননে করিয়া বেদিকার উপরিভাগে অফিপাত্রটির উদ্দেশ্যে ভক্তবৃদ্ধ নিতা পূজা করেন। ১৭৪ ঠার্নের বিশেষভাবে প্রীতির জন্ম জিম কিমিনে প্রতিবংসর মাত্র একদিনের জ্ঞানেই অফিপাত্রটিকে বাহিরে আনিয়া পূজা করা বয়। ১৭৫

বে পারটার দর্শ নমাত্রে নরনারীগণ সর্বর সম্ভাপ হইতে বিমূক্ত হন।
এবং ঠাকুরের ভক্তবৃন্দ সকল অনায়ানে সংসার সমুদ্র উত্তীর্ণ হরেন।
এবিষয়ে কিছুমাত্র সন্দেহ নাই। ১৭৬। ১০ অঃ মঃ।

ইতি প্রীগামেন্দ্র স্থান্দর ভক্তিতীর্থ বিবচিত প্রীপ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবছে ভগবান প্রীবামকৃষ্ণদেবের স্বধাম প্রবেশ এবং তাঁহার দিব্যান্থি স্থাপনাদি স্বস্ত্যেলীলার ১০ম স্বধায় বলা হইল। সঃ ১০

> चन्ताबीलावा ११म प्रध्याय देव दानन गन्धजे देतेय नर राचसाः। मर्जे तपःप्रभावेन काम्य' विन्दन्ति यस्य यत्॥ ९ तपसा स्जति त्रच्या विष्णुः यासन मात्राप्टक् । स्टरीस्टर्ति नित्य' हि तप एव पर' बल्ल'॥ २

. चन्त्रनीलायां ११म अ:

Gods, men, demons, Gardharva and Rakshasas achieve their ends through penance. It is through penance that the Creator creates, Vishnu reigns and Hara destroys. So penance is the scurce of all power. Fame, fortune, friendship, progeny, knowledge, wisdom and even salvation can be acquired through penance. Gods perform penance to maintain their power. The hermitage of the ascetics was the seat of penance in the three Yugas prior to Kali Yuga. 1 to 6

বঙ্গান্তবাদ :—

দেবতা মনুষ্য দৈত্য দানৰ গদ্ধৰ্বে ও রাক্ষস প্রভৃতি সকলেই তপজাৰ প্রভাবে যাহার যে কামনা ভালা পায় :

শৃষ্টিকর্তা ওপজার প্রভাবেই শৃষ্টি করেন। বিষ্ণু ওপজার প্রভাবে পাদান করেন এবং রুদ্রেদেবও ওপজার প্রভাবে সংহার কর্ত্তা হন্। অতএব তপজার পরম রম্ল।

यान्त्रानोलायां ११म ग्रः

উত্তম তপতা বারাই তপোময় তপোরাশি তপোমূর্ত্তি স্বরূপ হইয়া ভগবাদের প্রমূপদ প্রত্যক করিতে সমর্থ হব। ৩

মহাপুক্ষগণ তপভাষারা যশ আনন্দ ধন পুত্র জ্ঞান বিজ্ঞান লাভ করিয়া থাকেন। ৪

সর্ব্ধ কামনা পরিপ্রণে সমর্থ কগৎ পিতা ভগবান ও নিতা ত্র হ্র কলোদির সহিত তপতা করেন। ৫

নিজ নিজ অধিকার বকার ভয়ও অ্যান্ত দেবতাসকল তপতা করেন। সতা ত্রেতা ও ঘাপর মুগে জ্ঞান ও সংসারের প্রণারে অবস্থিত স্বাধিগণের অক্রোম্ভ তপতা ও ক্রন্ধানিয়ার পবিত্র স্থান ছিল। ৬

त्रवसी ब्रह्मविद्याथाः चैत्रमानात् स्तिमंत्रलः ।
वीद ग्रुग सोगतानामानयो पद्म मन्दिरः ॥ ०
ग्रह्मस्य भगवतः ग्रमाविमवितः पर ।
धर्मस्थानः मठ दित्त व्याद्मतं ब्रह्मवादिसिः ॥ ८
ततोऽनाव्यं जातायानां राज्ञां ग्रासनतः सुरिः ।
भयभोताः सदासव्ये ग्रास्त्राचार सुरच्यो । ८
ग्रीवित्यमाचमासास्य ग्रास्त्राचार सुरच्यो । १०
नवसीर् राममाथ जगदीय गदास्त्राः ॥ १०
नवसीर् राममाथ जगदीय गदास्ताः
वाद्मितः मानां स्वद्धाः ग्रास्ताः नुगीन्तिनः ॥ १९
चतुष्माठीति र्ष्यां ते प्रदाय वैदरचक्ताः ।
शर्मस्य वेषयिकः भावः स्वद्धाः ग्रास्ताः नुगीन्तिनः ॥ १९

In the era of Buddhism, the Buddhist institutions were the seat of penance. During the regim e

यो**योसम**क्षणमागदतम्

बन्त्वनीनावा ११ग घः

of Sankaracharya many such institutions called Matha were established. Thereafter, being afraid of non-Hindu rulers great thinkers and pendits like Ramaneth, Jagadish and Gedadher established such institutions called Chatuspathis in Navadwip to preserve Hindu religion and culture. 9 to 12

বদাত্বাদ :—

988

বেছিমুগে সৌগতদিগের অর্থাৎ বৌদ্দল্যানিদিগের বাস্থানই ধর্ম মন্দির বা তপতার স্বাম চিল। ৭

ভগবান শ্বরাচার্য্যের আবির্ভাবের পর জেমবাদি সন্ন্যাসি সকল মঠ বলিয়া ধর্মফানের নামকরণ করেন। ৮

তংশবে অনার্যা ভাতীর বাজ্যবর্গের ভার ভীত রবৈর সনাধন
ধর্মাবলদী বেলোক ধর্ম ও সনাচার বলার্থে করেন্ড প্রেট ধার্মিক আন্দা পত্তিত নববীপে রামনাথ জনদীশ সদাব্য প্রভৃতি ধর্ম্মবাজকান বৈব্যক্তি ভার বিষ্কৃত হবৈর ধর্মের ও শিক্ষার সর্কোত্ম স্থান চতুম্পাঠী নাম রাধিরাভিক্ষেন। ৯১২-১১১১২

> वष्टु मिथाहतो: सम्बें मध्येगास्त्रविधारदाः । मध्येषाँ ग्रात्तिसामाय सदये पासनाय च ॥ ११ याबकोवः पण्डितासः ग्रास्त्रवर्धा प्रसङ्घतः । भगवत्तं समाधित्य परां गति सवास्तुयः ॥ १५ चतः त्रोभगवानाञ्चस्यसाचिनमाद्ये । यः श्रास्त्रविधसुतुमुख्य वर्तते काम सारतः ॥ १५

अन्त्रानीलायां ११ग्र छः

न स सिद्धि मवाप्रीति न सुखः नवरां गति'। तस्मात् ग्रास्तं प्रमाणन्ते कर्य्याकार्य्यव्यवस्थिती । १६ त्रात्व। ग्रास्त्रविधानीक्ष' कर्माकर्त्तुं मिहाईसि । शिचादोन भगवतान केवलं कत खर्य ॥ १० ब्रह्मनारायण सद्राः सृष्टि स्थित्यन्तकारिणः। तत्तत् स्थान स्थिताः सर्व्वे तपद्ये दरनौक्षिकः ॥ १८

Great pandits devoted themselves to the study and teaching of Shastras for the peace and happiness of humanity. It was said by Lord Krishna to Arjuna in the battle-field, "One who disregards the instructions of the religious codes cannot attain peace and happiness. Everybody should. therefore, act according to the rules and regulations of Shastras" God not.only imparted teachings but also perform penance methodically. 10 to 18

বঙ্গাতুবাদ ঃ—

সেই সকল চতুম্পাঠীতে সর্ববশান্তবিশারদ পণ্ডিতবর্গ সর্ববদা বছ ছাত্ৰ অধ্যাপনা কৰাইয়া সাধারণের শান্তিলাভ ও সনাতন ধর্ম রকার হ্মস্ত ভগবদুদেশ্যে যাবজ্বীবন শাস্ত্র চর্চো প্রসঙ্গে উত্তম গতি লাভ কবিবাছেন। ১৩/১৪

এই জন্মই স্বয়ং ভগবান কৃষ্ণচন্দ্ৰ যুগ্ধক্ষত্ৰে অৰ্ডভূনকে বলিয়াছিলেন বে ব্যক্তি শাত্রবিধি উপ্লগন পূর্বক নিজের ইচ্ছামত ধর্ম কর্মে করে সেই ব্যক্তি দিন্ধি লাভ হুধশান্তি এবং সদৃগতি লাভও করিতে পারে

अन्तरलोसायां ११म अ:

না। অতএব দং অসং কার্য বাধা কিছু কর না কেন তাহা শার্রে-সম্পত্ত করিবে। অতএম শারোহসারে কার্যা কর। ১৫১৬ ভগবান কেবসমতে শিক্ষাধানই করিয়াছেন তাহা নয় তিনি নিজে

ভগৰান কেবলমাত্র শিক্ষাপানই করিয়াছেন ভাহা নয় তিনি নিজে ব্রুক্তা ও রড়োপির সহিত সকলেই নিজ নিজ অভিগ্রিক ছানে অবস্থান পূর্বেক অলৌকিক তপতা করিয়াছিলেন। ১৯১৮৮

योऽभी योभगशननाटि निश्नः सर्वे ग्रःशिक्ययः
पुण्यात् पुण्यतः सृष्टेननिजयः सर्वेश्वः योश्वरः ।
सर्वास्तिश्वसृक्षाण्यनाम् वस्ययादानुं स्मत्तविश्वतान्
प्रवा योगमत् तरवर्षातः वे वद्रः क्रियानाः क्रितः । १८
तद्रश्यः मरावरेकः स्तिः क्रित्वेद्धः शहरः
जात्वा प्राशिनाम सन्त सन्तव्याभूतपच्या रतः ।
योदुर्गापि क्रुमारिकाच्यः जल्येष्ट्रीरिस्यतः गांध्यः
क्रीयार्थि क्रुमारिकाः सत्वत्रा तोवः त्रवेशकोषिकः ॥ २०
एकदा ठाकुरेणोकः शस्य चर्चतं सन्तिष्ठो ।
लोजाध्यः सम्बद्धो भवति व्यवस्ति विश्वरः ।
वोजाध्यः सम्बद्धो ।
वोजाध्यः सम्बद्धो ।
वोजाध्यः सम्बद्धा ।
वोजाध्यः सम्बद्धा ।
वोजाध्यः सम्बद्धा ।
वोजाध्यः सम्बद्धा ।

God who is the source of all power and knowledge is observing penance in the shape of Badri Narayana. So also Lord Sankara is chanting holy names in the great burning ghat of Manikarnica; and Goddess Sankari is performing austere penance at Cape Comorin. It was once

अस्तानोनायां ११म द्यः

said by Thakur that God does not rest on a tree or a mountain but appears among his devotees to serve his own end. 19 to 22

বঙাত্তবাদ :--

ধীহার আদি অন্ত নাই এবং ধিনি সর্বেঠখন জ্ঞানস্বৰূপ একমাত্র আনন্দের আধার ধর্ম অর্থ কাম ও মৃক্তিদাভা পূজনীয় হইতেও অভি পৃষ্ণনীয়তম এই ভগবানও বন্দ্রীনারায়ণকপে বদরিকাশ্রমে যোগদেহ ধাৰণ পূৰ্ববক আজ পৰ্য্যন্তও তপন্তা করিতেছেন ১৯

সেইরূপ ভগবান দেবাদিদেব শঙ্করও মহাম্মশানে মনিকর্ণিকায় হরিনাম মহামদ্র হ্রপ করিয়া তপস্থারত আছেন। এবং আন্তাশক্তি ভগবতী শঙ্কবীও কুমারিকা নামে সমুদ্রের তীরবর্তী স্থানে অবস্থান পূৰ্ব্বক কন্যাকুমারী মূৰ্ত্তি পরিগ্ৰহ পূৰ্ব্বক অতি কঠোৰ অলৌকিক শৈৰ ব্ৰভ করিতেছেন। ২০

ঠাবুর এক সময় বলিয়াছিলেন রক্ষে বা পর্বতে ভগবানের লীলা-ক্ষেত্ৰ বলিয়া কিছুই নাই। লীলাময় ভগবান ভগতের মললের জন্ম নিজ ভক্তবনোৰ সহিত আবিভূতি হইয়া নানাবিধ লীলা করেন। २५।२२

रसस्बद्धणे भगवान् सोला तस्य रसातिनकाः। ग्रत स्तद्रमसम्भोगे सक्ता एवाधिकारिणः । : इ भगवद्गावनायुक्ता स्तुएव महिमान्विताः। माहातमास्य मगवतः पचारे पटवः सदा ॥ २४ प्रायित दृष्यतेचेव' मानवाः सर्वेएव हि । वर्डिविषय मेलिप्तान प्रमुख्तान्तरागय ॥ २५

अक्तानीसायां ११म अ:

यामुधायन्तरि भाति सानवानां विशेषवः । देश व्यावन्तिकालेऽपि पातुः नेच्छन्ति तो छनाः ॥ २६ परन्तु न प्रष्टुमपि ग्राक्त्वन्ति दुशायाः । वीधार्यः साक्त्योनां प्रतस्यदिनि प्रभुः ॥ २० विद्युत्र समाक्षीतानावृत्यकृत्यायाः । यदा विरामीद्वरावाल्जीनार्यमको तति ॥ २८ तदेव देवताव्यान्तिलानास्वाद हेतवे । स्व स्वः वीक्षः परिवाच्य तत्रेष सिन्तिताचिरः ॥ २८

The devotees can understand the ways of God and can feel and express the glory of God. Men see through their senses and are incapable of realising the unseen ways of mind and soul. Men who are addicted to earthly pleasure do not like to have a taste of the divine joy which is enshrined in the soul of every living being. Thakur once told his disciples that when God manifests Himself with a purpose, Brahma, Shiva, Indra and other gods come down from their respective abodes to associate themselves with God to add to their knowledge of the ways of God, 20 to 29

বঙ্গান্তবাদ :---

ভগবান রসম্বরূপ তাঁর সীলাও বসময়ী অতএব ঐভিগবানের শীলারসের অম্বাদনে ভক্তসকলেই অধিকারী। ১৩

यो ग्रीरामक्षणभागवतम्

ग्रस्तानोम्।या ११ग पः

भगवडत्तसम्भूतः चांधोत्तत् वीति हतवे। महा प्रभूववे गाँन' मातः याववतोष्ड्या ॥ ३४ चितास्य विद्यनायास्य दत्ततंत्र समुद्भवः। अनाइम्बर दाना से पातावात्रे विचार्यः न ॥ १५ प्राधिम्बी दत्तवासित्यः वित्तः यत् सम्बर्धः सदितः। गृदि कविज्ञनोऽप्येवस्यातसम्बन्धेयः च ॥ १६

Where God appears in human frame, His socilled friends and relations give up their earthly attachments and dedicate themselves to the will of God. Thakur also told that Narendra was no ordinary devotee. He was of divine origin. He was Narayan in human form. He would sing holy songs to me to please the Goddess. The fether of Narendra was Biswanath Dutta who was a great philanthropist. He would give away his hard-earned money to the beggars and the needy. 30 to 36

বঙ্গাতুবাদ :--

400

এবং বে স্থানে অবিভূতি হন সেই সকল আগ্রীয় বন্ধুবাদ্ধন নিজ নিজ নিজ গৃহ বিত্তাদি সমস্ত প্রিয় বস্তু পহিত্যাগপূর্বক ভগবানের সেবক বইয়া বা বিক্রীত দাসবং বইয়া একমাত্র ভগবানের পাদপদ্ধকেই আগ্রাম কবিয়া দল্য হয়। ৩০

त्रक्तत्रनीलायां १९घ घः

অন্তএৰ এই শেষ মুগে শ্রীভগবান বামকৃষ্ণদেবের অন্তান্ত অবহার ভূল্য লীলা সহচর নরেক্সাদি ভক্তবৃদ্দ সঙ্গল ইহার। সকলেই দেবতা মামুষ নয় একধা শ্রুব সত্য। ৩১

ভক্তবংসল ভগবান আবে একদিন বলিয়াছিলেন[্]নরেন সাধারণ ভক্তের মত নয়। ৩২

নৰনাবাৰণ ক্ষমিত ধিনি নৰজাপি নাবাৰণ মহামায়ার ক্ষমুগ্রহে সেই নৰজপই নাবাৰণাই এই নহেন্দ্র ইহার ভগবদপে ৰুদ্ম ভগবতার শ্রীভির নিমিত্ত এবং ভগবদ্ধার ইহুছায় আমার সেবা এবং আমাকে মাহের গান ধোনাইতেছে। ৩৩/১৪

এই নরেনের পিতা দত্তবংশোত্ত্ব বিখনাথ নামে বিখ্যাত ইনি পাত্রা-পাত্র বিচার না করিয়া অহজারশৃঞ্চ দাতা ছিলেন। ৩৫

বছতর কটে যে সকল অর্থ সংগ্রহ করিতেন সেইসকল অর্থ প্রর্থনাকারী বা ভিক্ষকসিগকে দান করিতেন। ৩৬

बदलामं कयं दत्तमवावाय भन त्वया।
तदा तद्दत्तरं वाक्यमृत्तं तिन महामना । इ०
समारोऽयः दुःख्यूणीमहित्तेन चावः यदि ।
यानन्दं बिन्दते पार्थों न तव विद्यमायद ॥ ३८
मुवनामरी माता व्य साधात् योभुवनामरी ।
दविष्ट्र मात्रिमते भगह,त्यारियों ॥ इ८
यथः निजः यरो पीतन कानाति महोययो ।
यस्य मातुः पितृयों व मोदायः मनमी महत् ॥ ४०
तत्त् पुत्र यमया भन्या यश्या हि मविष्यति ।
आरावभीव पुत्रीभागाएनचितमस्य मन्ननैः ॥ ४९

ग्रस्तानोनामां ११म अ:

चनेकेरव विश्वात' वाराणच्या विराजितः। वीरेख्यो महादेवी द्यपृत्र पुत्रदायकः॥ ४२ नावलोक्य पुत्र सुखं माता जीसुबनेखरी। चाकोधाया किनादेगात् कत्तकगत संस्थ्यके:॥ ४३

If anyone of his relatives would say, "Why doyou give your money to a person who does not deserve it?" In reply he would say, "The world deserve it it is full of miseries. If anybody feels happy for a moment with my money, you should not object to it." The mother of Narendranath was Bhubaneswari. She was very pious and unselfish. It is therefore, no wonder that Narendranath whose parents were so pious and generous would rise to the summit of fame in this world. Before the birth of Narendra it was felt by many that his parents would have a great son born to them. There is the image of Bireswar Mahadev in Benaras, Men and women worship Bireswar Mahadey to have a child born to them. As Bhubaneswari had no son, she poured one hundred jars of Ganges water on Bireswar. 37 to 43 বঙ্গানুবাদ :---

বিদি কোন আন্ত্ৰীয় বলিতেন এ লোকটি অতি অসং পাত্ৰ ইহাকে কেন ধন বিতেছেন। তাঁহাৰ কথা শুনিয়া বিখনাথ বাবু বলিতেন দেশুন সংসাৰ হঃখনত্ব আমাৰ এই বংকিকিৎ অৰ্থবাৰা এই লোকটি বদি ক্ষণকাপ আনন্দ লাভ কৰেন সে বিষয়ে আপুনি বাধা দিবেন না।

अन्तानीनार्या ११० अः

নরেন্দ্রে মাতা ভ্রনেখনী ত্রিলোকের ট্রান্থী ভগবতী গুগদধার মঙ দেবতা আদ্ধনে অচলা ভ'ক্ত ভগবন্ধূতধারিণী অলৌকিক গুণবতী।

ইনি আমার প্রিয় ইনি আমার অপ্রিয় এক্রপ ভেনবৃদ্ধি কিছুমাত্র ছিল না অর্থাৎ সকলকেই সমানভাবে পেবিছেন। অভত্রর বে নরেনের শিতা মাভার এইরূপ উদার বভাব তাঁহাদিগের পুত্রের সন্ত্রেণ পৃথিবী বে ধজা হইবেন ও বিষয়ে বলিয়ার কিছুই নাই। মণ

এই নরেনের আবির্ভাবের পূর্ব্য হইতে সক্ষমণণ লক্ষ্য করিয়াছিলেন এবং অনেকেই জানেন বারানসী ক্ষেত্রে অপুত্রক জনের পুত্রদারক বীরেশ্বর নামে একটি শিবলিয়া বিয়াজিত আছেন। ৪১/৪২

चन्त्रानीलायां ११म घः

By this her desire was fulfilled and a great son like Mahabir, a great devotee of Ramachandra and incarnation of Rudra, was born to her for the wel-fare of the suffering humanity. Although he was lovingly called as Bireswar, Birey or Biley, he was given the name of Narendranath at the time of rice-taking ceremony. Due to the birth of Narendra after four female issues, he was the most favorite of his parents. In his childhood he was so naughty that he used to break down household things if he was not given what he wanted. He was so beautiful in his appearance that none would utter any threatening words for the mischiefs. His anger would, however, be cooled down when her mother poured water on his head or feet, saying "This is a ghost of Lord Bireswar." 44 to 50

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

মাতা ভ্ৰনেখনী পুত্ৰমুধ না দেখিয়া কোন একটি আল্লীয়া গ্ৰী-লোকের আনেশ মত গলার অলে পরিপূর্ব একশত কলশ বারা বাবা বীরেখন মহাদেবকে বান করাইয়া ভূবনেখনী সকলকাম হইয়াছিলেন।

88188

অৰ্থাৎ দেই বীৰেশ্বৰ শিবলিজেৰ স্নানেৰ পৰই তাঁহাৰ কুপায় মাতা

ভবনেখরীর সাকাৎ রুদ্রাবভার রামদাস মহাবীরের তল্য ভগন্মল

কারক পুত্র নরেন হইয়াছিল। ৪৫ भिटामाठा धामत कविया वीरवध्य वीरव विराम विनेता **धा**किरमञ

মহামতি পিতা অন্নতাশনের সময়ে শ্রীমান নরেন্দ্রনাথ এই নাম করণ কারন : ৪৬

বিখনাথ দত্তের ৪টি কল্যার পর এই পুরুটি ভূমিন্ট বশতঃ এই বালক পিতা মাতার অতাক স্মের্হের পাত্র হইরাছিলেন। ৪৭

অতি আগরের সহিত লালিত পালিত বুণতঃ যদি ইভামত জিনিয

না পাইত তবে গৃহ দ্রব্য সকল ভাঙিয়া ফেলিত। ৪৮ এইরূপ দুট্ ভাবাধিত হইলেও ফুদ্ধ আকৃতিবশতঃ কেহই কিছ-

মাত্র জীতিপ্রধ বাকা বালককে বলিতেন না। ১৯

अन्तालोलाया' ११म घः

गत्वा तत्र रामसीता क्रीता पुत्तन्तिका रसात्। ग्रन्थमानोय तां भक्त्या भगिनीं समप्रच्छत ॥ ५०

Learning from what was told by his mother he felt proud that he was a ghost of Lord Bireswar. He would happily move about riding on the shoulder of his father's stabler. There was a temple belonging to a famous rich man near the house of Narendra. Once during the Shiva Pula Festival, Narendra went to see the fair and bought a doll of Ram-Sita. On returning home he asked his sister. 51 to 57

বঙ্গান্তবাদ :---

মা যথন নবেন্দ্রের জোধ নিবারণের জন্ত এটা বীরেখন ঠারুরের ভূত বলিয়া মন্তকে বা তুই পায়ে জনচালিয়া দিতেন। তথকণাথ

আর কিছুমাত্র জ্যোধ থাকিত না। ৫০।৫১

মাতৃ গুন্তে দেহপুত্তি বশতঃই মাতার কথার অনুসারে নবেন্দ্র নিচ্চেকে বীরেশ্বর দেবভার ভূত বলিয়া মনে করিয়া গর্বর জুরিভেন। ১২

নরেক্স পিতার অধ্যরক্ষকের ক্ষমেই চড়িয়া আনন্দে এবানে ওবানে বেড়াইভেন। ৫৩

নবেন্দ্রের বাড়ীর নিকটে স্থপ্রসিদ্ধ ধনবানের একটি মন্দির আছে। তিনি কামর কুলরত্ব বহুতর সংকর্মকারী মহাত্মা রামত্রপাল সরকার ইবাবই প্রতিষ্ঠিত শিবমন্দিরে গাজন উৎসবের দিনে পঞ্চম বর্মীয় বালক নবেন্দ্র সেই স্থানে বাইয়া রামসীভার মূর্ত্তি পুতুল ধরিদ করিয়া

धन्छलींलायां १९म घः

ভক্তিপূর্বক আনিয়া গৃহে প্রবেশ মাত্রে ভগিনীকে জিচ্চাঙ্গা করিয়াছিলেন। ৫৪ ৫০.৫ ।৫৭

अन्योरस्ति जि' पुत्रः कस्या वा प्यस्ति चेहदः ।
मरेन्द्रे नैवमुक्ता सा भगिनी भाववत्समा । ५८
ववाचास्तिहयः युव्रः कुयौतविति संज्ञकम् ।
युव्ते व' श्रीनांन्द्रस्तु भगिनीं पुनाद्रयोत् ॥ ५८
वर्देहर् देवता नाम यस्य नास्ति सुनादयः ।
प्रया पुत्र गैडार्टः स्त्राक्ता योगस्तः सदा ॥ ६०
युव्देवः त्यागवान्ती सा भगिनी योनकास्त्रः। ।
चच्यं पाक्यून्यतामात् किमेनदित्य चिन्त्यत् । ६०
ततो चैय्युता प्राप्त किमेनदित्य चिन्त्यत् । ६०
ततो चैय्युता प्राप्त भगिनतः यद्याः ।
वर्षः योगीयद्रा योगी स्त्रार्टः गन्त्या पतिः । ६०
सम्बद्धेस सम्पित्याच्य प्रमाणान्य मच्याः।
सनस्य चेताः स्वतः युर्गोतः इर्ति चिन्तनः ॥ ६०
समित्यामिवसुक्तायां विवाध सभवः स्तः।
तत्वाचान्तां ये वर्म्नीन्तानाय महतोनहान । ६७

"Have Ram.Si'a any children?" His sister replied, "Oh yes, they have two sons named Kushi and Laba." At this Narendra said, "Tell me the name of such a god as has no issue or has left his family and dedicated himself to holy pursuits." His sister wondered at this strange query of Narendra and patiently said, "There is

अन्तानीनायां ११म अ:

Lord Shiva, the husband of Goddess Durga, who lives in the crematary ground dedicating himself to divine thoughts." On hearing this Narendra at once got an image of Shiva purchosed from the fair and placed it before him 18 to 64

বঙ্গান্মবাদ ঃ—

এই রাম সীতা ঠাকুরের পুত্রকলা আছে কি না আমাকে বল।
নরেন্দ্র এইকপ ভিজ্ঞাসা করিলে আতৃবংসলা ভোগ্ঠা ভূগিনী বলিয়াছিলেন ইংগাদের কুনী ও পব নামে দুইটি পুত্র আছে। এই কথা
তানিয়া নতেন্দ্র ভাগিনীকৈ পুনরায় বণিয়াছিলেন। ৫৮/৫৯

ওানগা নথের ভাগনাকে সুন্ধার বাগরা। ছলেন। তলত ক এইরূপ একটি দেবভার নাম কর যাহার পুত্র কলা কিছুই নাই।

ব্দথবা সর্ব্বস্থ পরিভ্যাগ করিয়া সর্ববদা যোগযক্ত থাকেন। ৬০

এইঙ্গভাবে দেই ভগিনী বালক নরেন্দ্রে মূব হইতে তহ্রণ ত্যাদোর কথা শুনিয়া কণকাল অবাক হইয়াছিলেন এবং ভাবিয়া ছিলেন ইয়া কি। অর্থাৎ বালক নরেন্দ্রের এইঙ্গণ ভাব অত্যাশ্চর্যা। ৬১

তৎপরে হৈছ্য অবলয়ন পূর্বক বালক ল্রাভাকে ট্রয়ৎ হতসহকারে বলিয়াছিলেন। আছেন মহাবোগী শঙ্কর ইনি হিমালহের কল্যা হুর্যারি সামী।

> संस्थाय्य मन्मुखे खस्य तहाव मावितासना । पद्मावन चीपवित्रय निमील्य नयनदयः ॥ ६५ भुजामवाँ कोड्माच्हाय्य योगीव ध्यातवान् सुदा । पूजयित्वा यथाद्यानः ननाम दुख्यदृति ॥ ६६

या श्रीरामक ग्राभागवतम्

चलालीलायां ११म चः

यदि कस्मिन्दिनेऽप्यस्य नरेन्द्रस्य शिवार्चने । विन्तस्वीजायते तावत्त्वचिष्ठा भगिनी द्रतः॥ ६० तवागत्व तदीय' सा विष्टत्व करपज्ञव'। ग्रहाभ्यन्तर मानीय स्वातर सममीजयत् ॥ ६८ तथा श्रुत्वा नरेन्द्रीऽय' शङ्कर' यिञ्जकारतम्। धान्यहचः समानीय तड्मः पीतवान् खयः ॥ ६८ नीतिविद्विद्वः पुन्नो यतोऽयः प्रचिड्नतो भवेत्। दुत्याद्यया चतुर्वर्षात् परमेव सुपिष्डितः॥ ७॰ विद्यारभा कुमारस्य कोरयामास तत् विता । विशिष्ट सम्भ्यमवती विशुद्धवंश सम्भवात ॥ ७१

He sat before the image with his eyes closed and hands placed on his breast. He worshipped it and bowed down with great devotior. On the day Narendra would be busy with the image for a very long time, his eldest sister would take him into the room and feed him. Narendra came to know that Lord Shiva smoked ganja. So he would light straw and smoke it. With the hope that Narendra, being the son of a lawyer, would be a great scholar, his father initiated him in reading and writing at the age of five years.

960

বঙ্গানুবাদ :---

এই মহাবোগী শব্ধর সর্বেগ অর্থাৎ ত্রী পুত্র গৃহ বিত পরিভাগি পূর্বেক সর্বেদা শাদানে বাস করিয়া অনশু মনে গ্রীহরি নারায়ণের নাম বাস করেন ১ ৬০০

ভগিনী এইরূপ বলিলে শিবাংশসমূত নরেন্দ্র তৎকণাৎ সেই শিব

মূর্তি আনাইরা মহানু হইতেও অতি মহান নবেন্দ্র। ৬৪
নিজের সমূপে সেই দিব মূর্তি থাপন করিয়া দিবভাবে ভাবিত
মনে প্যাসনে উপবেশন পূর্বক দুইটি চকু: মূক্তিত করিয়া ভূজহয়
বারা ভ্রোড়বেশ আছাদিত করত: বোগীর মত প্রস্কুরিতে ধ্যানমা
হত। বধাবোগ্য জ্ঞানাম্পাতে পূলা করিয়া ভূমিনুন্তিত হইরা পথবৎ
প্রশাম করিতেন। ৬৪/৬৬

যদি কোন দিন নংগ্ৰন্দের শিবপুলার জন্ম অধিক বিদাদ হইত জ্যাঠ সহোদরা সসব্যত্তে সেই পূজা তানে আসিয়া নংগ্ৰন্দনাথের ঘুইটি হস্ত ধারণ পূর্বক গৃহয়ধ্যে সুইচা বাইরা নংগ্রন্দকে থাওয়াইত।

থংট হস্ত ধারণ পূনক গৃহমধ্যে সুইরা বাহয়া নংক্রকে খাওয়াহত।
নংক্রন্ত শুনিরাছিলেন শত্তর গাঁজা থান। ভচ্ছতা নংক্রন্ত থাতা
কাঁজিকায় অগ্রিসংযোগ কহিছা সেই ধুন পান করিতেন। ৫৯

নীতিশাল্লজ পণ্ডিডের পূত্র নরেন্দ্র নিশ্চর পণ্ডিত হইবে এইকপ আশকা করিবাই পূর্ব চারিবন্দর পরই পিতা বিবনাধরারু স্থাণ্ডিতের স্থানা ন্যোপের বিভাগেল করিমাচিলেন। ৭০ ৭১

> षायद्वीतर संसर्गे' पुत्र विद्यालये पिता। पाठार्थः भाददालः बै स्वस्ट्रस् एव पण्डितेः॥ ७२ स्वद्धं श्रिचयानास् विद्यालासाय तस्य से। ' गौनरेन्द्रो बदतिस्म गिचकः गति वालुकः॥ ०१

अन्तरनोतायां ११म घः

तिष्ठान्यह' शिख्वावग्रयायामधुना भवान् । पाळां यदस्ति मे तद्दमी दिवार' पठत् स्वय' ॥ ०४ तद्द्रप स्रतिमार्श्व णास्त्रधन' मे भविष्यति । धर्मनास्य स्नृतिधर स्त्रचण' स्विमः वभी ॥ ०६ एव' कतिप्यास्य प्रति गुणवस्तरः । मेट्रोवन्टिनित्वास्य याठ मेस्रितिनिर्माते ॥ ०६ विद्यातृक्वास' पठित्याद्व प्रविधिका परीच्ये ॥ ०० स्रोतरेन्द्रः समुत्तीर्थं स्त्रया तामासु सेवने । स्रत्यस्तीऽप्यमबस्त्रसात् पाठागारावरीक्षन' ॥ ००

To avoid company with boys of lower castes in the school, a good teacher was appointed for his education at home. Narendra would lie on his bed end ask the teacher to tell him the lesson twice so that he would commit it to memory. Thus he showed his power of extra-ordinary memory from his childhood. Gradually he passed the Entrance examination from the Metropolitan Institution founded by the great Pandit Iswar Chandra Vidyasagar. In the meantime he also became a habitual smoker, and would moke in his reeding room carefully closed and bolted.

चन्त्रासोसायां ११म चः

বঙ্গান্থবাদ ঃ—

962

নবেন্দ্রের সম্ভ্রমণালী বিশুদ্ধ বংশে জন্মবশতঃ পিতা সাধারণ পাঠশালায় ইতর বালকের সম্ন হইবে এইরূপ আশক্ষা করিয়া নবেন্দ্রকে পাঠশালায় শিকার জন্ম দেন নাই। নবেন্দ্রের পিকার্থে নিজ গৃহেই পণ্ডিতের থাবা মন্ত্রপূর্বকে শিকাদান করাইয়াছিলেন। ৭২

বাপক নহেন্দ্র পিওতকে বলিতেন আমি এবন এইবানে বিহানার শুইরা থাকি আন্ধ্র আমার পড়িবার বিষয় বাহা আছে ভাহা আপনি নিজে ত্রইবার বন্দ্র ভাহা শুনিপেই আমার অভ্যাস বা মুবত হইয়া বাইবে। ইবা ধারা নবেন্দ্রের শ্রুভিধরের লক্ষ্য সূচিত হইরাছিল।

৭গ৭৪।৭৫
এইক্রপভাবে কয়েক বৎসর গত হইলে মহাগুপদালী নরেক্রের বিষবিব্যাত পণ্ডিত বিভাসাগর মহাশতের মেটোপলিটন নামক বিভাগত

প্রবেশ কারমা কিছুদিন ঐ স্থানে অধ্যয়ন করিয়া প্রবেশিকা পরীকার উত্তীর্গ হইয়াছিলেন। ৭৬।৭৭ এবং তামাকু সেবনে অভ্যন্ত হইয়াছিলেন। প্রায়ই নরেক্র

্এবং ভামাকু সেবনে অভ্যন্ত হইয়াছিলেন। প্রায়ই নরেক্র বর্থন তথন নিজের পড়িবার মধের ধার রুক্ক করিয়া ভামাক ধাইতেন।

प्रायः क्षत्वा यहा तहा करोत्तामाञ्च स्वयन'। विज्ञायास्य चिता प्राष्ट्र सम्य सम्म सुतीऽधुना ॥ ०८ देवदेवी पूजनार्थं' चूपादि दानवंग्रीणि। सितोऽभूतेन सद्यन्त्रोऽध्यसाव्यं प्राणगद्वरे ॥ ८०

नित्तोऽभूत्तेन सद्गन्धोऽप्यसातः' प्राणगङ्गरे । ८॰ सदुमन्दः प्रवहति खड्डारा ष्टतोऽपि च ! तस्य विद्योद्यति दृष्टा न किञ्चिदवदत् वितो ॥ ८९ अन्तरकोतायाः ११म अः

यानिकानि च शांखानि बहुनि कठिमान्यपि । एकायता बलैनैव सुख्ख्य समयोन्तरे ॥ =२ यहरांग्रधभ्यत्वाद्म्यस्तानि मश्रामना । वयोष्टद्या सम' तथ्य धर्मामावस्य बहितः ॥ =२ गडग्रिकिस्थ्यकपुर मधुर श्रीतिदायकः । संस्यूत्य योभगवन्ता भेन्ना वदति सन्ततः ॥ =८ भगवन्तत्वव्याख्यानः ब्राह्मसमान सङ्गीन । कतः पण्डिकद्य्ये यनस्क्रीतुमाग्रधानिवतः । =४

His father would lokic.gly say, "He must be offering holy smoke to his goos as we understand by the smell which comes to us even though the room is carefully closed from inside." Seeing his proficiency in education his father did not chastise him for his bad habit. He could learn very difficult subjects in a very short time. He became more and more religious-minded with his age. He would utter holy names with great devotion. He was always very eager to listen to the holy discourses of great scholars in the institute of Bramha Samal. 79 to 85.

বঙ্গান্দ্ৰবাদ :---

এইরপ লানিরা পিতা বংল্য কবিরা বলিতেন। সংশ্রুতি নংৰক্ষ পেবদেবী পুলার জন্ম ধুপধুনা দিতেছেন ডজেয়া গুংবর যার অবক্ষক্ষ श्रीयोरामजण्मागवतम्

968

প্রদেশভাবে আমাদের নাগাহন্তে গণ্যক প্রবিষ্ট হইন্টেছে। নবেন্দের বিভাগতি দেভিয়া বিশ্বনাগরার কিচ বলিন্দের না। ৭৯৮০৮১

নংক্রের বিভাগেতি দেবিরা বিখনাববারু কিছু বলিতেন না। ৭৯৮০৮১ শব্দহাপে সপ্তবংশভঃ যে কোন কঠিন গ্রন্থ হইলেও একাঞাতা বঙ্গে অতি ক্ষম্ল সময়ের মধ্যে নংক্রে সমস্ত অভ্যাস করিয়া ফেলিতেন।

বাদের বৃদ্ধির সালে সালে পার্মভাবেরও বৃদ্ধি বাইরাছিল। ৮২৮০
মধুর ও শ্রীতিদারক ভগবানের নাম গাত্রগত্ এইটি উচ্চকঠে
উচ্চারণ করিয়া ভতিপূর্পার ভগবানের নাম প্রায়ই বলিতেন। ৮৪
পতিতসকল আম্মনান্দে ভগবতর বিষয়ে বাহা ব্যাখ্যা করিছেন
শ্রীমান নরেন্দ্র সেই সকল পতিতের ভাষণ শুনিবার জ্ঞা অত্যন্ত
শ্রামানিক হবৈতেন। ৮৫

शीपर रहरवन । ५८
श्रीमरेन्द्र सहस्राता जुनानन्तरान्तरा ।
पतापात् कारवाद्य्य प्रद्वामावीद्यी वभी ॥ ६६
हितीय में वि प्राचायां योगहान यहामवत् ।
तदाव्य परमाक्षीयो रोमद्रतित संक्ष्याः ॥ ६०
ठाकुरव्य समाध्ने नीला गच्छन् सङ्गातः ।
ठाकुरोऽधि नरेन्द्रः तः सालोयः सार्वकातिकः ॥ ६६
नोलामङ्करः हष्टा इत्त्यानिमन्त्रस्यः ।
विस्थाक्षे मोत्तचेद्रः नीतः (विदिनः त्यां ॥ ६८
ठाकुरेनेयमुक्तः श्रीनः न्द्रः सह्यवाच सः ।
गानमः विज्ञानासि भवनः यावयासि सः ॥ ८०
विमम्याधानिकः गानमिति ग्रीतोऽभवत् मसः ।
सामनं स्तनस्य वाद्यासिकः ।

यम्पर्यः श्वदयः तथा योगयुक्तेन पानिना । तदा तथ्य नरेन्द्रस्य प्रभोद्यत् योगवैशयात् ॥ ८२

अन्त्रजीसायां ११म भः

He was so influenced by the preachings of Bhamha Same) that he lost his faith in idolatry. When he was a student of class II. he was taken to Thakur by one of his relatives, named Ram Dutta. Thakur realised the in-born greatness of the child and took him as one of his favorites. He lovingly asked Narendra if he could sing. Narendra answered affirmatively and sang a song. Thakur became much impressed and placed him on his seat and touched his brest to bestew divine power on him. 86 to 92.

বঙ্গান্ত্বাদ :--

মধ্য মধ্যে একাসমাজে বাইয়া ধর্ম ব্যাব্যা মনোবোগের সহিত শুনিতেন। এই জয়াই এই সময় হইতে নবেক্লের একাভাবের কুরণ হইয়াজিল। ৮৩

এবং নবেন্দ্রের বিভীয় শ্রেণী শিকার বেসময়ে ঘোগদান বইয়াছিল। সেই সময়ে নবেনের একজন আশ্রীয় রাম গত্ত নামক বিচমণ বাক্তি নহেন্দ্রকে ঠাকুরের নিকটে সইয়া গিয়াছিলেন। ৭৮

ঠাকুরও নবেজনাথকে দেখির। এইট আমার নিজের পুরাচন আগ্রীর এবং ঐপ্রীরমানুক্তমীলার প্রধান সবচর মনে করিয়া অভিশয় সম্প্রমের সবিত সমাদর করিয়াছিলেন। ৮৮

এবং অভি মনোবম বাকো বলিয়াছিলেন তুমি কি গান ভান ? ঠাবুৰ এইজপ বলিলে নতেন্ত ঠাবুৰকে বলিয়াছিলেন : আমি একটি গান ভাবি ভাবা আপনাকে এবে করাইভেছি। ৮৯১৯০ चन्तालोलायो १९ग अः

এইরূপ বলিয়া মহেন্দ্র একটি গান গাহিয়াছিলেন। প্রাক্ত নরেন্দ্রের পরমার্থ বিষয়ক গান শুনিয়া অত্যন্ত আনন্দিত হইয়াছিলেন। এবং ঠাকুর নবেন্দ্রকে নিছের পুত্রের মত নিঞ্চাসনে বসাইয়া বোগাযুক্ত

করকমল খারা নরেন্দ্রের জন্ম স্পর্শ করিয়াছিলেন। ১১/১২ ग्रहचैतन्य सम्प्रकामानमी गतिरन्यथा । जाता यया जगत्नर्जे' हम्म' स्थावर जडूम' 🛚 ८३ विलोनत्व' गत' स्वस्य देशस्यापि तयाभवत् । ग्रहस्याच्छादन' नास्ति सर्ज्ञे' श्रून्यमिद' जगत् । १८ थीगुरी: कव्या लब्बा ग्रहां भागवतीं तनु । ब्रह्मनीक स्योर्ड लोक' द्र त' गत्वा मनातनम् ॥ ८५ घसनं भाग्वनः टिव्यवनस्तः भिवटः श्रभः। मोचप्रदं हिरमायं ब्रह्मानन्द सुखालकः ॥ ८६ एवमादिगुकीचेत' तद्विच्छीः परमः पदः। यद्गत्वा न निवर्त्तन्ते तहामपरम हरे: ॥ ८० निह वर्णीयतु' ग्रका' काले: कल्पगतैरिप । चिप द्रष्ट्रं न शकान्ते र्बाग्नदादिदैवतैः॥ ८८ न्नानेन ग्रास्त्रमार्गेन द्रस्तते योगि पुहुनै:।

तत् सानसुधभोक्तथमचरत्रश्च सेविना । ८८

By the divine influence of Thakur, Narendra turned over a new leaf. The visible world melted away. He felt himself bodyless. There was no ground, no floor, no room. He was in an empty

ground, no floor, no room. He was in an empty void. Thus he attained divine reality which is rarely attained by life-long penance, 93 to 99.

चलाजीलायां ११म घः

বঙ্গাত্তবাদ ঃ—

পেই সময়ে ঠাকুরের যোগপ্রভাবে নরেন্দ্রের শুদ্ধ চৈতত্যের সহিত স্থন্ধ রশতঃ মনের গতি অফ্রপ হইয়াছিল ৷ যাহাতে পরিদুখ্যান স্থাবর অঙ্গমাত্মক সমগ্র জগৎ লয়প্রাপ্ত হইয়াছিল। এবং নিজের দেহেরও অন্তিত্ব ছিলনা। ধেধানে বসিয়াছিলেন সেই স্থানের আবরণ বা গৃহাদি কিছুই ছিলনা অধিক বলা বাত্ল্য সমগ্ৰ জগৎ শৃত্যময় হট্যাছিল। ৯৩।৯৪

ঞ্জিকঠাবুরের কুপায় বিশুদ্ধ ভগবদেহ লাভ করিয়া সেই সময়ে ব্ৰহ্মলেকের ও উৰ্জলোকে দ্ৰুতগতিতে যাইয়া সনাতন অমৃত শাখত নিত্য অনন্ত মোক্ষণদ প্রমণদ হির্গ্ময় ব্রহ্মানন্দস্তরণ এই সকল গুণ-বিশিষ্ট বিষ্ণুর প্রমপদ অর্থাৎ যে হানে ঘাইলে পুনরায় এই নখর লগতে আসিতে হয় না। ৯৫। ৬/৯৭

ভগুবানের সেই প্রম ধানের বর্ণনে কোটিকল্লকালেও কেহ সমর্থ হয় না। ত্রকা রুক্রাদি দেবতা সকলও যে ধামটি দেবিতে সমর্থ হয় না। ২৮

যে ভানকে শান্ত পথাবলঘনে জ্ঞানের ঘারা যোগীঘরগণই দেখিতে সমূর্থ হন। এবং সেই স্থানটি অক্ষ ত্রসংসেবকগণেরই সংস্থাগের যোগা। ১৯

भगवद्वतियोगिन सर्वभोगविवंजिताः। प्रवाह्यन्ति सहाभागा भगवत्पाद सेवकाः॥ १०० तहिर्योः परम' धाम कपया दृष्टवान् गुर्शै:। यं न विदन्ता धर्मिष्ठाः गठाभूतद्रृष्ठः खनाः ॥ १०१ योगारुटा योगिनोऽपि प्रतिष्ठालोतुपा सनाः। यस धारन्यसम्बद्धान्तिचीममप्यभयं वयं । १०२

चन्त्रमीमावां ११म अः

विशान्तमयो लोला विद्यति तत सर्घेदाः पर्वेद्यवस्य प्रस्ति प्रमुद्यति । १०३ यदाष्ठः स्ट्यांस्तव प्रस्ति प्रमुद्यति । १०३ गुष्ठः तत्त्वविधाविति सस पूर्वेकतिवर ॥ १०४ तदाष्ठः सीतिविधान्तो गुतीःवादी प्रष्ट्य व । संकल्प्यम् सिर्मातो वदिवत्यः यदो गुरः ॥ १०५ पर्युना कुत्र विद्यानि न जानामि क्ययन। स्रवया पूर्वेद्यः से द्याय सं जगद्गुरीः ॥ १०५

It is only by the grace of one's preceptor that such divine experience is possible. The limitles ocean of eternal beauty and joy cannot be seen by the impious, cunning, cruel or crooked-minded, or even by yogis who desire fame or honour. The strangeness of this divine experience overwhelmed Narendra. He cried cut to get back his earthly sense. 100 to 105.

বঙ্গানুহাদ:--

মধ্বা ভগবানের ভতিবোগ হার। প্রাকৃতিক সর্বর ভোগ পরিভ্যাগী মহাভাগ্যবান ভগবানের পাদপশ্রের দেহকগণ গুকতৃপায় সেই বিফুর পরম ধাম প্রভাক করিতে সমর্থ হন। ১০০

এবং যে বিষ্ণুর পরম পরকে অধার্ম্মিক ধৃঠ ভীব হিংসাকারী এবং জ্বের বুদ্ধিসম্পন্ন ব্যক্তিগণ দেখিতে পায় মহি। ১০১

चन्यस्तीनार्या ११म चः

এমন কি প্রস্থিচিগোভি বোগাজড় যোগিগণও পেৰিতে পান নাই। বে বানে অমৃত ক্ষেম ও অচয় এই ভিনটি বিভমান আছে এবং চিনা-নন্দমহীপীলা যে বানে সর্ববা আছে সেই বানে অপূর্বে কপলাবণ্য আনন্দনম্বাবিগ্রাহ মৃত্তি বেৰিছাছিলাম। ১০৩

এবং প্রদান মুবাববিদ্দা গুজুকেও পেৰিছাছিলান। এবং সেই গুকুৰ নিকটে আমাৰ পূর্বের দেহও আছে। এই সক্ষ দেৰিয়া আমি অভান্ত ভয়ে ভীত হইৱা গুজুর দুইটি পাৰপদ্ম এবং পূর্বেক উক্তোৰের ক্রন্দন কৰিতে করিতে অখ্য প্লাবিত হইৱা গুজুদেরকে এইব্রূপ ব্যাহাছিলাম। ১০৪৪১০৫

একণে আমি কোধায় আহি কিছুই বুবিতে পাবিতেহি না। ছে বেব দেব আপনি দয়া কৰিয়া আমাৰ পূৰ্ববদেহ আমাকে দিন। ১০৬

ति खार्य स्त्रेष्ट्यणीस्ति माता मे प्रवन्त्वना।

यत् सर्वेखमष्ट स में पितास्ति अन्यदी गुद्दः। १००

यतः सात्रव्या वचनः निगम्य भगवां स्त्रदः।

स्त्रयोवाच भी प्रव तिह तिह ति भारती । १००

छक्का पुनर्मष्ट्रयः म्यूटमातः तदेव मे ।

सन्धाता चेतना तोह्न् पाग् याहगत्ति चेनना ॥ १०८

तत्यकादीय भीन्यानि भृक्का योत्या सनः ततः।

पुनः श्रीसमदनेन सानन्दः यहसायतः। १९०

साचाहगवतस्तव्य ममदमाय दर्गतः।

पुर्म पुद्य पुष्ठ वसाद भव दोम्हण्तेनः॥ १११

त्रीधीरामकष्णभागवतम

990

अन्तासीसायाः ११ग्र श्रः

सत्यनिष्ठा नरेन्द्रस्यवर्धीति सक्कोवरि । यदि भूत भय' कोऽवि प्रियु' प्रति प्रदर्भ येत् ॥ १९२ श्रुत्वोबोच नरेन्द्रस्त' कव' स्वितय' वचः । प्रतः प्रनत्रं वेवित्व' नेय' यदित मानुषः ॥ १९३

Thokur again touched his breast and Narendra got back his earthly existence. He took some holy offerings and joyfully returned home with Ramadutta. This was the first meeting of Narendra with Thokur. Narendra loved truth and truthfulness. If anyone would try to make a child afraid of ghosts, he would at once forbid to speak of such false things. 107 to 113

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

নিষোধাৰে পূৰ্বা পুত্ৰৰংসলা আমাৰ মাতা আছেন। এবং আমিই বাহাৰ স্কৃষ্ণৰ দেই আমাৰ ৰুম্মৰাতা মহাগুল্ল পিতা আছেন। ১০৭ তবন ভগবান ঠাকুৰ নবেক্ৰের এইন্দ্রণ কৃষ্ণত বাক্য শুনিয়া ধে পূত্র ডিষ্ঠ ডিষ্ঠ অর্থাং থাক থাক এইকথা কুপা পূর্বক বলিয়াহিলেন। ১০৮

এইজনে পুনবর্বার আমার ভারর স্পর্ণ মাত্রে তৎকণাৎ আমার এই রূপ জান হইমাছিল পূর্বের আমার বেহ দৈহিক সথকে বেরূপ আন চিল। ১০১

তৎপরে ঠাকুরের প্রদান প্রদাদীয় এবা ভোলন পূর্বক জল ধাইয়া পুনর্বার রামণতের সহিত উৎফুল ফলরে ঘরে আসিলাছিলাম। ১১০

चन्त्रासीसायां ११म चः

আমার জন্ম জন্মান্তরের বহুতর পুণাবলে সাকাৎ ভগবানের রোমহর্ষণকল এই প্রথম দর্শন হইয়াছিল। ১১১

ক্রমশাই নবেন্দ্রর সভানিষ্ঠা বন্ধিত হইমাছিল। বনি কেং শিশু সন্তানকে ভূতের ভয় দেখাইত নবেন্দ্র শুনিয়া বলিতেন কেন ভূমি অভ্যন্ত মিখ্যাকথা পুনাপুনর্কার বলিতেছ। মাধুবে একপ কথা কবনও বন্ধে নাই। ১১২০১৩

> ठाकरोऽप्यवट देव' शिष्यवर्ग समीपतः। वरिन्दः मत्य सहस्यः सत्यस्वरूपमीखरः ॥ १९३ करिचरचेव प्रत्यच प्रश्नामि दिव्य चत्तवा। यवस्याचित क्षपा भगवत्यय सम्भवेत ॥ १९५ प्रविधिका परीचायां ससत्तीर्थी यदा वभी। तटा मयाक्रान्त टेडी विद्यागारे यथाचर्ये ॥ ११६ प्रवेष्टं न समर्थीतम् बरेन्द्रः स्वतुहिमान्। म बया चप्यिष्यामि काल' मत्वेति गायक'॥ १.७ वेको घोस्ताद नामक माह्रय तस्य सविधी । पश्चित गीतविद्यां खर ब्रह्मविभूषितां । ११८ सच्च नाद्यालापवर्ती गान्धारादिस्वरात्मिका । चनपेश्वान्यविषयं प्राभ्यसदुगानमत्तमं ॥ ११८ मोकामीरैकाप्रयक्त्या पन्मीसाभ्यक्तरे सधी। गावकानां समामध्ये प्रसिद्ध गायकोऽभवत् ॥ १२०

Thakur also said that Narendra always followed the path of truth, nay he was Truth itself, andhe

चन्त्रजीसायां ११म घः

would surely realise God. After passing Entrance examination Narendra could not attend College for higher studies due to illness. Without idly wasting his time he began to learn music under the tutorship of Beni Ustad. Within six months he established himself as one of the famous singers of the times. 114 to 120

বঙ্গানুবাদ :—

ঠাকুর নিজে কোন সময়ে শিক্সবর্গের নিকটে এইরূপ বলিয়াছিলেন।
নরেন্দ্র সভাসন্ধর্ন আমি দিব্যচকুং ধারা দেখিতে দাইভেছি বে ১১৪
নরেন্দ্র সভাসরূপ ভগবানকৈ নিক্তর প্রভাক করিবে বা সাক্ষাৎ
দেখিতে পাইবে। এইরূপ অয়াচিত গুরুত্বপা ভগবানেই সম্ভব হয়।

556

প্রবেশিক। পরীকা উত্তীর্ধের পর কিছুদির পীড়িত হইয়া যথা সময়ে কলেজে যাইতে পারের নাই অনুচাক বুছিমান নরেন্দ্র রুগা সময় নউ করিব এইরূপ ভাবিয়া বেনী ওপ্তাদ নামক শ্রেষ্ঠ গায়ককে ঘরে আনাইয়া তাঁহার নিক্টে করবন্ধ বিভূষিত। ১১৬/১১৭/১১৮

মুর্জনালাগসংখুক বাগবাগিনীর সহিত দীতবিভা শিকা করেন। এবং গাঁছারাদি বাগস্বকণা দীতি অন্ত কোন বিষয়ের চিন্তা না কবিহা একার্যাচিতে গান অভাগে করিতেন। অলৌকিক একারাতা বশতঃ নরেন্দ্র ছবমানের মধ্যে গাহক কম্প্রদারের মধ্যে অভি উত্তম গাহক ছবীছিলেন। ১১৯১১০

चन्तानोत्तायां ११म चः

हृष्ट्रीयन्तद् गीत गुरुखाच सादर वदः। मन्ति भी गीत रवानि गुप्तानि यानि मह दि॥ १२१ सर्वानि तानि मत्तस्तं निःशिषेण ग्रहीतन्नान् । अत्रेद' सुरिभिर्भाव्य' स्वरद्याम' सुदुर्गम' ॥ १२२ वद्यज्ञानां भवेदेव तदायत्वः सुसायनैः। गीत प्रास्तान्तरेचीत्त' नाद स्वद्भप सद्यण'॥ १२३ सञ्जदानन्द विभवात् सकनात् परमेखरात् . चासीत् चित्तः स्ततो नाद स्तच्यादिन्द्र समुद्रवः॥ १२४ नादोविन्द्य वोजय स एव चिविधो सतः। न नाटेन विना गीत' न नाटेन विना स्वर: ॥ १२५ न नादेन विना रागस्तव्यावादात्मकं जगत्। प्रायः ग्ररसघटीकालं भजन गौतिभिः ॥ १२६ योग्रहन्द यीनरेग्द्रः कुर ते मीहितं तदा। ठाकुरेगाच्येवसृत्तं न ख्रा गानमीदृशं । १२७

His tutor became astonished to see the most extra-ordinary talent of Narendra and said with high appreciation, "Oh Narendra, you have learnt whatever I had to teach you. It is held by great masters that proficiency in the art of singing depends on the knowledge of Bramha, the ultimate reality. In the code of musical art sound has been identified with Bramha. Power comes

अन्त्रानीसायां ११म अः

from God, sound from power and Vindu from sound. Without sound, no tone or tune is possible. All this visible world is born of sound." Narendra could hold his audience spell-bound for long five to six hours. Thakur also said that he had not heard more finer song than that of Naren.

121 to 127

বঙ্গান্তবাৰ :---

শিক্ষ মহাশন্ধ নরেন্দ্রের এইরূপ অসাধারণ শক্তি দেবিয়া অত্যন্ত সমানর করিয়া বিলিয়াছিলেন। হে নরেন্দ্র গীতিবিষয়ক মহারত্বসকণ কতান্ত গোপনীয় যে সকল আছে তুমি সেই সকল গুপ্তরত্ব আমার নিকট হুইতে সকলগুলিই লইয়াচ। ১১১

স্মতএব পণ্ডিভগণের ইহাই চিন্তনীয় বিষয় বে স্নকটিন সুরগ্রামের আয়ত্ত কঠোর লাখনা থারা অক্ষজ ব্যক্তিদিগেরই হইমা থাকে। গীড-শাল্লে নাম্পর্কাণের এইজপভাবেই বপা হইমাছে। ১২২/১২৩

পথিপূর্ব সচিদানন্দ অরূপ পরনেখর হইতে দক্তি ইইবাছে দক্তি হইতে নাদ হইবাছে, নাদ হইতে বিন্দু হইবাছে। নাদবিন্দুও বীংকপে সেইটি তিন প্রকার প্রকাশিত হইলেও নাদ ভিন্ন বাগ অব গান কিছুই হব না। অতএব সমস্ত জগৎই নাদবাপ। ১২৪/১২৪

শ্রীমান নরেন্দ্র প্রার ৫।৬ ঘণ্টা কাল ভলনগানে প্রাভিত্নলকে বিশেষভাবে মুখ্ন করিয়া বাধিতেন। ঠাকুবও বলিতেন নরেন্দ্রের মত গান আমি কৰনও তানি নাই। ১২৬/১২৭

990

चौ**यौरामक ज्यागयतम्**

अम्त्रालोसायाः ११ग्र अः

श्रुत्वा गोत' नरिन्द्रस्य ममाभवन्तर देवता । कुलकुरङ्किनी या सौ क्रयङ्कीरूपधारिणी ॥ १२८ सक्रीध जाग्रती भाति ग्रान्तिरूपा सनातनी। साग्रति में सहस्रारि शिवेन मिलिता यदा ॥ १६८ सदाः समाधिः सम्भूतः सर्वं वद्मणि लीयते । खवाचेद' साग्रहेन साङ्गोपाङ्गदिभि ह तः ॥ ^{१३०} भविष्यति स्वाचार्यः श्रीनरेन्द्रो भविष्यति । मन्धे प्रयोव नरेन्द्रस्य मास्ते दर्मन संङ्गते ॥ १३१ सुमहाननुरागोऽयमभवद् ज्ञानदायकी । रेभारेण्ड हेप्टिमिति नामकः साहेवः सधीः ॥ १३२ पायात्य दर्गन ज्ञानी मानी विद्दत् सभासु च। विद्यायेवं सीनरेन्द्रः पोण्डित्यं तस्य धीमतः॥ १३३ जेनारेलेसेमृञ्लो नाम विद्यागार' प्रविद्य स:। चध्ययन प्रभाविन परीचान्यस्येऽपि च ॥ १३८

Thakur also said that Naren's song transported him to higher spiritual world and took away his consciousness of physical reality, He also predicted that Narendra would be a great religious preacher in future. It was also observed that Narendra had developed a special proneness towards Philosophy. Narendra came to know that Reverend Hastings had been honoured for his erudi-

क्षम्प्रामीलायां ११य अ:

tion in Western philosophy. He got his B. A. degree from the College of the General Assembly. 128 to 134

নবেন্দ্রের গান গুনিরা আমার কুলকুণ্ডিনিনী নামে ভিতরের দেবতা কুণ্ডশিনী রূপধারাণ পূর্বকে সনাতনীশক্তি সফোধে জাগ্রাত হইয়া প্রকাশিত হয়। বৈ সময়ে সেই শক্তি আমার সহস্রকমসে শিবের স্বতিত মিলিত হয়। ১১৮১১২৯

তংক্ষণাৎ সমস্ত জগত বেলো বিদীন হয়। এবং আমার সমাধি হয়। ঠাকুর আরও বলিয়াছিলেন বহুলোকের নিকটে শ্রীমান নরের উত্তর কলেল ১টি প্রেয়ান সর্যানার্যাই ইবেন। ১৩খ

আমার মনে হর সমস্ত জ্ঞানের আধার দর্শন পাত্রে নরেন্দ্রের বিশেষভাবে অনুরাগ হইবাছে। বেভাবেণ্ড ছেপ্রিং নামে সাহেব পণ্ডিত পাশ্চাত্য দর্শনে অধিকারী পণ্ডিতগণের সভায় সম্মান প্রাপ্ত মরেন্দ্র সেই পণ্ডিতের পাত্তিত্য এইপভাবে জ্ঞানিয়া জ্বনারেল এমেন্দ্রী নামক বিভাগরে ভর্তি হইলা অতি বৃদ্ধিমান শ্রীমান্ নরেন্দ্র অধ্যয়ন প্রভাবে বিএ, পরীকার উত্তীর্ণ হরেন। ১০১/১০৪

> कतकार्थों वसूराणे योगरेन्द्रोऽति युडिसाम् । प्रतिमायां परश्वस्य सुपीताऽप्यापको स्त्रः । १३५ स्रकचे तः समानीय ज्ञानं भूरि यसाजितः । दरो तथ्ये सकीयः यरतुभूतः सुनिर्मतः ॥ ११६ भूमपान स्वरस्पापि योनरेन्द्रस्य धीमतः। चकाराष्प्रापकस्तस्य विवस्य ग्रीति हृतवे । १६०

श्रीश्रीरामक्षराभागवंतम्

995

चन्त्रासोसायां ११म प्रः

বে সকল শান্ত্রজ্ঞান অনুভব করিয়াছিলেন সেই সকল নবেন্দ্রকে অকপটে অর্পান করিয়াছিলেন। এবং প্রিয় নবেন্দ্রের ঐতির ছাত ধুম-পানের ব্যবস্থাও কলেজের মধ্যেই করাইয়াছিলেন। কারণ বে ব্যক্তি যাহার প্রিয় হয় তাহার দোকও তাঁহার নিকটে ওগে পরিণত হয়।

এমার্সন্ নামে সাংহর খুব বড় বিধ্যাত কবি ছিলেন। ইনি মহা-ভাবুক ভগবানে বিশেষভাবে ভক্তি যুক্ত ভগবৎ প্রসঞ্জে মধ্যে মধ্যে ভাষাবিষ্ট হইতেন। ১২৮,১৩৯

পাশ্চাত্য ভাষাভিজ্ঞ স্থপপ্তিত ইংরাজী ভাষায় এই ভাষাবেশের নাম টাব্য বলিতা নাম দিহাছেন। ১৪০

পণ্ডিত হৈন্তিং সাহেব ছাত্ৰনিগকে পড়াইবার সময় বলিতেন ট্রাম্স একটি অন্তরবাজ্যের ব্যাপার ইহা ইন্সিয় গোচর হয় না। ১৪১

यतसः भाववा वक्षुं समर्थः वोऽवि न भवेत्।
शोगीग्रदो रामक्रणः परमञ्जस देश्वरः । १४२
अगदुद्दरवायोग विवादे दिश्वपिग्रदे ।
ऐग्नदोग पण्डेन भावभावित चेतसः ९४१
तव्य सहाक्यनी दिव्य भावविया भवन्ति व ।
युव यदि तत्र द्वष्ट्रं रामक्षणः गिमव्यव । १४४
तर्ष्ट्र मुग्न भावराण्य विवाय वेषुक्तसंय ।
पवसुक्ता स्रोतवर्गान् द्विचिग्रद मन्दिरे । १४५
सम्बद्धं पराज्ञास भरेन्द्र मुख्यं स्त्राः।
यत विराज्ञितः साम्राह्मक्रणः स्त्र व्हरः । १४५

चन्तानीनार्या ११ग चः

न क्षेत्रसः दर्गनगास्त्रयेदो भरेन्द्रनायो वहु ग्रास्त्रदर्गी। विगेषत स्तर्कविशेषगास्त्रे स्ट्यको न्याय प्यायमस्यो ॥ १४० तया सुदश्चः खतु नास्त्रिकेन्य नास्त्रोति बास्त्रीति विजलिएते सति। स्प्रस्थापि चास्त्रित्व विभे महामितः सन्देहयुकोऽमवदेव नियितः। ७४८

"This trance", said Hastings, "cannot be expressed in language. Sri Ramkrishna has appeared at Dakshineswar to bring salvation to mankind. He sometimes loses himself in a trance. If you visit him at Dakshineswar, you may have an idea of what is called "a trance." Narendra was not only well up in Philosophy and Logic but also in atheism. He would even lorget his own existence when he would speak of nothingness.

अन्त्यनीसायाः ११म अः

ভুলিয়া যাইতেন। ১৪৭।১৪৮

97.0

ক্ষেক্টি ছাত্রকে সেই দশিশেষরে পাঠাইয়াছিলেন। যেবানে শ্বয়ং ভগবান রামকৃষ্ণ বিরাজিত আছেন। ১৪২।১৪৩-১৪৬

यो यो रामस प्यामा गवतम

নরেন্দ্রনাথ কেবলমাত যে দর্শনিশাত্রে স্থপতিত ছিলেন তাহা নর প্রায় সর্বন্ধান্তদ্ধী চিলেন। বিশেষতঃ ফার দর্শনে স্থানতাহশতঃ

তিনি গ্লায় পথাবলখী ছিলেন। এবং নাতিক নীডিতেও তাঁহার পুব দক্তা ছিল। তিনি হবন বলিতেন কিছুই নাই কিছুই নাই তবন তিনি নিজের অতির পর্যন্তও

> विक्रोच्य नित्यं सुस्यां विमोद्धिताः । गाम्त्रीय सिद्धान्त बस्तेन नास्त्रिका नास्त्रिक्य भावे. समयोजयत् सुधौ: ॥ १४८ विज्ञानमेव सहता परमार्थे बस्तु विज्ञायतैनिजजनैर्मेष्टती मश्रीयान् । संविद्यतः परसर्गान्तिसुखः महातुः गीतास्त्रकेन तपसा समयोजयत्तान् ॥ ॥ १५०

वयः नरेन्द्र प्रतिभामनीकिक्षी

एवं नरेन्द्रस्य सतीर्घ एक खवाच विद्यालय निर्मतस्य । शक्याकमानन्दविधी प्रचानिजीता सुविद्याधिगमि सदेव ॥ १५१

किन्त्वस्र गानादष्ट्यूम पाना सानाकथायां मनमः प्रवेगात् । देनन्दिनं सानसमुवतियां भातुर्नरन्दस्य भवत्यक्षो सा ॥ १५२

अक्तानीलायां ११११ अः

ठाकुरीऽप्यवददेव' चुम्बक एव केवल' नासर्वेति लोइटण्डमिति विद्यानभाषितः । १५३

The genius of Narendra was unquestionable. With the help of the authoritative decisions of the sastras he could convert a non-believer, into a believer. The wisdom of the great thinkers beckoned to the ultimate reality. He explained ihis and brought it home to his fellow brothers through songs. One of them said, "Songs are good but also an hindrance to our studies." It was however a wonder that they advanced in their studies even though they were frequently interrupted by the singing and smoking of Narendra. Thakur also said that it was proved by Science that iron and magnet attract each other.

149 to 153

বঙ্গাতুবাৰ ঃ—

আমরা প্রায় দৈনন্দিন নরেন্দ্রের অলৌকিক প্রতিভা দেবিয়া অভ্যন্ত বিমুদ্ধ হইতাম। পণ্ডিত নরেন্দ্র শাস্ত্রীয় সিদ্ধান্ত শক্তিতে নান্তিক সকলকে জান্তিক ভাবে লিগু করিছেন। ১৪৯

অভিব্ড মহানু নৱেন্দ্ৰ মহৎ ব্যক্তিসকলের প্রানন্দই সার বল্ল এইটি বিশেষভাবে বুঝাইয়া দিয়া গুৰুআতা সকলের সহিত মিলিত यो**यारामज**णभागवतम्

465

चन्त्यकीसार्या ११म अ:

হইহা নির্মাল শান্তি হৃথ দিবার জন্ম গানরূপ তপক্ষা বারা আমানের সকলকে প্রমানক দান কবিকেন। ১৫০

এইজন ভাবে বিভালয় হইতে বহিৰ্গত নরেন্দ্রনাধের সহদাঠী একটি ছাত্র বলিয়াহিলেন গান শোনার জত আনন্দ হইলেও পড়াতনার বিষ্ণ হয় বিস্তু নরেন্দ্রের গান ধুমণানাদি নানা কথায় মন প্রবিক্ট বইলেও দৈনন্দিন শান্ত্র জ্ঞানের সমুষ্ঠি জানাদের বিশেষভাবে হয় ইহা বড়ই আশ্চার্ট্যার বিষয়। ১৫১/৫২

ঠাকুরও এইরূপ বলিতেন কেবলমাত্র যে চুক্কই লোহ বগুকে আর্ক্য করে তাহা নয় লোহত চুক্তকে আর্ক্য করে ইহা পথিতের কথা। ১৫৩

- सोचऽपि चुम्बकाकर्षो भवतीत सुनियतः । चभयोरेक्षधमेत्वामित्रकाः भवति सू वः । १४८ प्रोयस्यदर्शनादेव नरेन्द्रः सुमहामतिः । प्रेम्ना कष्टः प्रभोरात्तेषु स्वर्येन यदाञ्चयः ॥ १४५ मञ्जीवन वेदभाष्य कत्तरिः त्रातिनानस्ते। तथा तस्य नरेन्द्रस्य भजवाकष्टः स ठोकुरः ॥ १४६ यभूव मितितोऽत्यर्थे कीचन चुम्बकः यदा। प्रमृत् चीनरेन्द्राय दत्वा महास्त्रोकिकौं ॥ १५० प्रतस्तद् रहस्वाविषय भक्तावास्त स्थितो यदा। श्रोनरेन्द्रः समाज्ञय तत्वज्ञातः द्रो प्रभुः । १५० एवः भगवतः ग्रह क्रयया ग्रह चेतसः। स्वाता भगवहित्र हाकुरे सुविशेषतः। । १५८ खन्त्रासीसायां ११**ग्र** म:

पुन: पुन: स्पर्ध न दर्ध नाभ्या संघीपदेशात परमार्थ वस्तनः। टिने दिने त' प्रति तस्य यहा विश्रष्ट भावेन सुवंदिता भूत्॥ १६०

Both Thakur and Narendra attracted each other. The divine power of Thakur attracted Narendra, and Thakur was also attracted by the devotion of Narendra and also by his instinctive knowledge of the mission of his life. He also bestowed divine power on Narendra. Whenever Thakur would visit a place near to the residence of Narendra, he would call for Narendra and impart divine wisdom. Thus day by day the devotion of Narendra towards Thakur increased more and more. 154 to 160

বঙ্গান্তবাদ 🖫

উভয়ের সমানাধিকয়ণ্য না ধাকিলে প্রস্পরের মিলন হয় না। বৃদ্ধিমান নরেন্দ্র ঠাকুরের প্রথম দর্শন হুইডেই প্রেমাকৃন্ট হুইয়াছিলে৮। ু চত্ত্বক বেমন লৌহকে আহ্বর্যণ করে ভত্তপ নরেন্দ্রের ভত্তিগতে স্বাকৃষ্ট হইৱা ঠাকুরও ভাবিহাহিলেন আমার শীলা বেদের ভাগ্য কর্ত্তা একমাত্র নংক্রেকেই জানাইহাছিলেন ৷ অর্থাৎ পৌত্তরপ নরেন্দ্রের বারা ঠাকুর বিশেষভাবে মিলিত হইবাহিলেন। পরস্ত ঠাকুর নরেন্সতে আদীকিক चरित निराहित्सन । ১৫८/১৫٩

এইয়ালে ঠাকুৰ ৰখন নৰেন্দ্ৰের গৃংধৰ নিকটে কোনও ভক্তের গুৰে

ঘল্নানীনাহা ৭৭ম জ: বাইতের তথ্য সেইখানে নরেক্রকে আনাইয়া তথা বিধরে উপদেশ ক্রিকের। ১০৮

यो यो रामक चाभागवतम

468 2

বারতেশ। ১বল এইরণভাবে ঠাকুরের কুপায় বিশুক্তিত নরেন্দ্রের ঠাকুরের প্রতি বিশোষভাবে ভগবত্তকৈ ক্ষিয়াছিল। ১৫৯ পুন: পুন: ঠাকুরের পর্শন ও স্পান ক্ষক্র এবং পরমার্থ বরের উপদেশ পাইরা দিন দিন ঠাকুরের প্রতি নরেন্দ্রের বিশুক্ষভারে আয়ারিক স্কার্থা অভান্ত বান্ধিত হইয়াছিল। ১৬০

> पचित्तय षाच्य विभी मेरेन्द्र उत्मत्तवहिम्रष्ट धारिणोऽपि । ऐस्मेंय योगात्मतुजः सुरीऽन्द्र श्वत्येव मागात् खलु कीवितः तः ॥ १६१ वीशसक्तव्य स्थितिरस्ति यव

देवालये भक्तवरी नरेन्द्रः । स ठाकुरः भक्तवरः कदापि पप्रच्छः किः न्वीकार दर्वनः स्थात्॥ १६२

एव' विजिन्नोसित देव देव: सारत्य वाकोः समनोत्र शिष्टां।

सारक्ष वाक्यैः समुवाच ग्रिष्यः। प्रत्यचतामिति हि नृत्तमीखर स्तर्येव ग्रष्यास्ति विग्रेष साधना ॥ १६१ पण्डामि शहङ्सम समित्री त्यां तयेव प्रशास्त्रक्षमीखरं मो:।

किन्तस्य साचात् परिदर्शनार्थं समाधियोगं समपेस्वते हि । १६८

अम्तानीनायां ११व अः

Even though Thakur looked like a mad man, he was regarded as a god by Narendra for his divine power and knowledge. Narendra would frequently call upon Thakur at Dakshineswar. Once Narendra asked Thakur whether God could be seen at all. In reply Thakur said, "Yes, God can be seen by a devotee just in the same way as I see you here and now. This, however, requires Samadhi-yoga which is an escape from the world of senses and physical reality." 161 to 164

বঙ্গানুবাদ :--

শুন্তরের মৃত দেহধারী হইলেও ঠাকুবের সথকে নরেন্দ্র এইকপ ভাবিয়াছিলেন। ঐপরিকী শক্তিই মানুসকে দেবতা করে এইকপ ঠাকুবের নিত্য দর্শনের জন্ম দক্ষিণেশরে বাইত। ১৬১

ভক্তভূজ্মণি নংক্স একদিন ভক্তিপূর্বক নত ইইয়া ঠাকুংকে জিজ্ঞাসা করিয়াছিলেন ভগবানকে কি সাকাং দেখা যায় । এইবুন ভাবে ঠাকুহকে কিজ্ঞাসা করিকে ঠাকুর খুব সংল ভাবায় দিগুচ্ছাননি নবেন্দ্রকে বলিয়াছিলেন। সেই ব্যক্তি দিবকে প্রত্যক্ষ করিতে সন্ধ্ হয় যে ব্যক্তি দংশাগত হইয়া বিশুক্ষভাবে ধববের উপাসনা করে।

O. 615#6

আমি বেমন আমার নিকটে তোমাকে দেখিছেছি। ওবে নবেক্ত।

এইকল ভাবে আমি ইবরকে প্রত্যক্ষ করি। কিন্তু ইবরের সাক্ষ্

দর্শনের হত সমাধি বোগ অপেকা করে। ১৬৪

१५७ वीचोरामङ्गणभागवतम् अन्तरतीलायो ११म अ: यद्ग्यंन तत्त्रय साधकानां तयेवच स्रात् खप्येखरस्य ।

उक्कें व सविग्न थप्रिन तत्व पत्त्वग्रं वच्चो भगवां स्तदीयः ॥ १६५ एवः गुरी राप्त कारी न १८५: समाधिभावः गतवान् महात्ता । कस्त्वः नरिन्द्रः कुत भगतोऽत्र विः वा त्वदीयः करणीयमस्ति ॥ १६६ एवः कतत्रग्र नरिन्द्रमायो भावेन तः प्रत्यवदिस्तुमधः । निकीश्य तिव्र समयः सकस्यः

विभान नेत्रः सविभान नेत्रः ॥ १६० नाहं मनुष्यो न च देवयची न ब्राह्मण चत्रिय वैग्य सूद्राः। न ब्राह्मचारी न राष्ट्री वनस्यो

मिश्चर्नचोद्दः निजवोधरूप:॥ १६८ -

of consciousness." 165 to 168

"When we attain this state of trance we see God." On saying this Thakur touched the breast of Narendra who at once fell into a trance. At this stage Thakur asked Narendra "Who] are you? Where you come from? What is your duty?" Narendra replied, "I am not a man with any caste or creed. I am only a bodiless point

त्रन्तासीसायां ११य चः

বঙ্গান্তবাদ :--

তন্মধ সাধকগণ ভগবানের কৃপার তৎকণাৎ ট্রবাকে প্রত্যক্ষ করে।
এই কথা কলিয়া ঠাকুর নিজ হত্ত বারা নরেন্দ্রের বক্ষঃস্থল স্পর্ল করিবা মাত্র নরেন্দ্র গুরু কৃপায় সমাধি ভাব প্রাপ্ত ইইরাছিলেন; তৎপরে ঠাকুর নরেন্দ্রকে জিজাসা করিয়াছিলেন নরেন্দ্র তুমি কে? কোণা হতে তুমি এবানে আসিয়াছ? এবং তোমার কর্তব্য বিবয় কি? ১৬৮

এইরপ ভাবে ঠাকুর নরেন্দ্রকে প্রশ্ন করিলে ভারাবিট বিশাল নেত্র নরেন্দ্র সভয়ে কম্পাধিত কলেবের চন্দুগুইটি মুক্তিত করিছা স্থবিশাল নেত্র ঠাকুরকে বলিয়াছিলেন। ১৬৭

আমি মন্ত্র নয় দেবঙা নয় আমাণ করিয় বৈশ্ব বা শুদ্র নয় রাম্ন চারা বনবাসী সহ্যাসী বা ভিন্ম কিছুই নয়। আমি বিভয়ন অরূপ একটি পদার্থ নাত্র। ১৬৮

शासाधुना विकाय विद्याष्ट्रस्य क्षयाययाष्ट्रं समितु वेरेष्ट्राम् ।
विच्छीः प्रदेशाया सुस्यस्य ।
विच्छीः प्रदेशाया सुस्यस्य ॥ १६८ व्हित्ते वेष्ट्रस्य विद्यास्य स्थानित्रस्य ॥ १६८ व्हित्ते वेष्ट्रस्य विद्यास्य विद्यास्य ॥ १६८ विद्यास्य वि

श्रीशारामञ्जूषागावतम्

चन्त्रजीलायां ११म घः

प्रशिव सर्खे भगवलामच्युतः
श्रद्धात्ति पायण्ड विभिन्न बुढ्यः ॥ १०१ विद्याय चैवः भगवान् परेमः स्वज्ञोकतः सर्वे विद्याः हितः । स्वज्ञाकतां सर्वे विद्याः ॥ १०२ भगविम चैकः चल नोचदासः ॥ १०२

"I have got the grace of God who is emniscient. I have now known the Unknowable. That pervading eternal Being is now manifest in and around me. He is greater than the greatest and smaller than the smallest. All gods like Shivo, Brahma, Indra etc. worship His feet. Due to utter foolishness and moral and intellectual degrada-

tion the people of kall yuga do not worship Him.

To purge men of their sins God has now appeared
on the Earth. I am an humble servant of the
dovotees of God. 169 to 172

चन्त्रासीसायां ११म ग्रः

বঙ্গানুবাদ :—

ভন্ম সাধকণণ ভগবানের কৃণায় তৎকণাই ইবখকে প্রতাক করে।
এই কথা কলিয়া ঠাকুর নিজ হস্ত ছারা নরেন্দ্রের বক্ষঃত্বল স্পর্শ করিবা মাত্র নরেন্দ্র গুরু কৃণায় সমাধি ভাব প্রাপ্ত হইয়াছিলেন। তৎপরে ঠাকুর নরেন্দ্রকে জিজাসা করিয়াছিলেন নরেন্দ্র ভূমি কে? কোথা হতে ভূমি এখানে আসিয়াছ। এবং তোমার কর্তব্য বিষয় কি? ১৬৬

এইরূপ ভাবে ঠাকুর নংগ্রন্থকে প্রশ্ন করিলে ভাবাবিন্ট বিশাল নেত্র নরেন্দ্র সভয়ে কম্পাধিত কলেবরে চকু:ক্রইটি মুক্রিত করিয়া স্থাবিদাল নেত্র ঠাকুবকে বলিয়াছিলেন। ১৬৭

আমি মনুত্র নয় দেবতা নয় আজাল ক্ষত্রিয় বৈতা বা শুক্র নয় একচ চারা বনবাসী সন্মানী বা ভিকু কিছুই নয়। আমি বিজ্ঞান স্বরূপ একটি পদার্থ মাত্র। ১৬৮

षाप्ताश्वना विकाय विषयस्य कपाययादः सवितः संरेखान् ।
विच्योः परचाया सुस्रस्यस्य ।
जानामि यद योगिमिरप्यगस्य ॥ १६८
सोऽयः समापं हृदि वस्ते च हानाविद्ययं विस् सरुपः ।
विभाति देवी महतो महोयां
धनोरणीयान् परमो गुरुनः ॥ १००
करो न मन्या जगनां पर गुरुविवोक् नायान्त पद्यहुनः ।

प्रधिन सर्वे भगवन्तमच्युत यद्यात्त पायण्ड विभिन्न बुदयः ॥ १०१ विद्याय चैवः भगवान् परेग्रः स्रानेततः सर्वे विमुन्ति हेतुः । प्रवादिराधीत् स्वानैः समेती भवामि चैवः सन्तु नीचदासः ॥ १०२

"I have got the grace of God who is emniscient. I have now known the Unknowable. That pervading eternal Being is now manifest in and around me. He is greater than the greatest and smaller than the smallest. All gods like Shiva, Brahma, Indra etc. worship His feet. Due to utter foolishness and moral and intellectual degradation the people of kali yuga do not worship Him. To purge men of their sins God has now appeared on the Earth. I am an humble servant of the devotees of God. 169 to 172

বঙ্গাত্রবাদ ঃ—

সম্প্রতি আমি জাম্মন বিগ্রহের কুপা পাইরাছি। যে কুপায় জগচনুত্র বরণীয় অধ্যবন্ধ ঘোনিগণেরও দুর্ল্ভ বিফার পরন পদ ভানিরাছি। ১৬১

সেই সর্বব্যাপক স্বর্জপ ভীগবান একণে আমার সর্পাধে হলয়ে ও

अन्तरनीसायां ११म चः

বাহিরে ভিতরে প্রকাশিত হইতেছেন। যিনি বড় ইইতেও অভি বড়ঁছোট হইতেও থুব ছোট আমার পরম গুরু তিনিই প্রকাশ পাইতেছেন। ১৭০

ত্রিলোকের নাথ দিব প্রক্ষা ইন্দ্র চন্দ্র প্রেছতি ধীহার পাদপান্দ্র দর্বেদা নত হয়েন জগতের একমাত্র গুরু সেই ভগবানকৈ কলিকালে মর্ত্তাবাদী জীবসকল, পাষ্টভাবে ভূর্বপুষ্ক সম্পন্ন হইয়া প্রায় লোক সকলেই সেই ভগবানের সেবা করে না। ১৭১

ভগবান পরমেথর জগতের জীবের মন্দর্ভি বেণিয়া সকলের বিমৃত্তির জ্ঞ নিজলোক অথাৎ গোলোক বা বৈকুঠাদি ধান ইইতে নিজ পরিবার বর্গের সহিত এই ভূলোকে অর্থাৎ পৃথিবীতে আবিভূতি হইয়াছেন। আমি সেই ভগবানের ভৃত্যবর্গের অতি নীচ দাস প্রকল হই। ১৭২

> विवेकहोनाय विचित्र यक्तिं समर्पप्रसद्धाः वहु मन्द्यमानः । विग्रुव धर्मा यहणाय पुः सां समादिगमो गुत्र भूक्तिधारो ॥ १०३

यन्नामधेय श्रवणामुकीर्रनाहिन्दन्ति मृक्ति' कलिकातरान्दराः । स एव साचाध्यमदक् पथेस्थितः कि' वर्ष्यं तेदिष्टमहोदुरात्मनः ॥१०४

> यथैव पूर्वं खलु शमदास उच्चार्थ्य शमस्य पविच्न नाम । उत्तहर सिन्धुं यत योजनन्तः चनार कार्या प्रभुनेरिस्तं यत् ॥ १०५

श्रीरीसामसराभागवतम

चनामोनाव ११म पः

योरामकस्पय तयाधुनावः पवित नाम ग्यरपेकु ग्रवणः गोर्त्यामपाधिः जगतो जनानां विमक्ति कर्षः प्रनमाविधान्ये ॥ १०६

"God Himtell now stands before me in the appearance of Thakur and instructs me to preach devotion to God. Men can attain salvation by chanting holy names of God. I wonder how my most meanest sell has been endowed with so much divine grace. I shall bring salvation for the suffering humanity by crossing this woeful world chanting the name of Sri Ramakrishna, just as Hanuman a devotee of Ramachandra, in the treta Yuga crossed over the Sea extending hundreds of miles by the utileting the name of Ramachandra, to accomplish his task. 173 to 176

বঙ্গাত্ৰবাৰ :---

...

অতি মূর্ব আমাকে বিচিত্র পাক্তি অর্পান করিছা নিজেকে ধছা ভাবিছা লগতের জীবের বিভান্ন ধর্ম্ম গ্রাহণের কল্প আমার সন্মুবে গুরু মূর্ত্তি ধারী ঠাকুর বহুং আমাকে আবেশ করিতেছেন। ১৭০

বীবার নাম প্রবণ বা কীর্ত্তির হতে কলিকাল জনিত সর্ববণাশ নই বইরা জীবণাণ মুক্তিজাভ করিরা থাকে। সেই সাক্ষান গুগবান্ জামার মৃষ্টিগোচর বইরা অবস্থিত হইতেছেন। অভনের আমার মত

अन्तालोलाया' ११श घः

এই চুরাত্মা ব্যক্তির শুভাদৃষ্ট বে কত তাহা বর্ণন করা অভি আন্চর্যোর বিষয়। ১৭৪

ত্রেভায়ুগে রামদাস হত্যান যেনন জ্রীরামচন্দ্রের মঙ্গলমন্থ নাম উচ্চারণ পূর্ববন্ধ শন্ত যোজন বিত্তীর্ণ সমূদ্র উল্পন্ন করিয়া প্রীরামচন্দ্রের শ্বভিল্যিত কার্যা সমাধা করিয়াছিলেন। ১৭৫

সেইরূপ এই ঘোর কণিযুগে আমি গ্রীরান্যুফের একমাত্র পবিত্র নাম শ্বরণ শক্তি হারা ভবসমূত্র পার হইয়া জগতের জীবের বিমুক্তি দান কারী ফল আনয়ন করিব। ১৭৬

> बाव्ह्य चाण्डान सुनोच जीवान विरुद्ध धर्मा।चरितान खसान वा । सर्ज्ञान समानीय गरी: पटान्जे टटामि चार्चे र मम कत्य मेनत् ॥ १०७ एवं तरेन्टस्य सभावयन्तदा संख्रत्य देवी सगता समङ्गा स्य पाटपांत्र' सकेलार्थं सिहिं नीत्वाकरे सीर्वे ददी सदाप्ततः ॥ ९७८ विश्वसमानां गगन' यथा पिय' यथा भ्रत्याचासदवा' हिजीवन'। मधा सरेन्टस्य वसव जोवन' ध्यानादिकाले गुरु पादपहुन'॥ १७८ आदेवत स्तस्य गुरोर्नरेन्द्रः स्वकीय कत्य' सकल' विद्यात । ध्वयाँ समग्रा गरदल बील ध्याने निमम्नोऽभव देवदेवः । १८०

चन्त्रजीसायां ११म अ:-

"My duty is to unite people of various race, caste and creed and present them as an humble offering to the feet of my preceptor." On hearing this the loy of Thakur knew no bounds. He placed the dust of his feet on the head of Narendra. The feet of his preceptor were as dear to Narendra as the sky to the flying birds and water to the aquatic animals. According to the advice of his preceptor Narendra chanted the holy names all night long without taking food, rest or sleep. 177 to 180

বঙ্গাত্ৰবাদ :--

421

বাহাতে প্রাক্ষণাদি উত্তম বর্ণ এবং অতি নীচ চণ্ডালাদি ক্রেছ্সকল এবং বিক্লন্ধ ধর্মাবল্যী পশ্চিভোজী বন্দ প্রভৃতি সকলকেই আকর্ষণ করিয়া গুরুর পাদপল্লে অর্থ্যরূপে দান করিব ইবাই আমার কর্তব্য বিষয়। ১৭৬

পেই সময় ভগবান এইবামকৃষ্ণদেব নবেন্দ্রের এইবপ অক্যুবন বাক্য এবণ পূর্বক জগতের মঞ্চলময় সর্ব্বসিদ্ধি দাতা নিজ পদ ধূপি বতে লইরা আনন্দ সাগবে নিম্নভিত্ত হইয়া পরম ভাগ্যবান্ নবেন্দ্রর মন্তব্দে বিয়াছিলেন। ১৭৮ ,

আকাশ বেমন পশ্চিসকলের আনন্দের বস্তু। মংজাদি জলচস্ত-গণের জলই জীবন বন্ধপ। সেইরূপ নরেন্দ্রর সাধনা সময়ে একমাত্র গুরু পাদপন্নই জীবন বন্ধপ হইরাছিল। ১৭৯

अस्तानोनायाः ११म अः

নীমান নবেদ্রদেব প্রিবাদস্থার প্রজন আলেশ মত একপ্রকার আহার নিল্লা পরিত্যাগ পূর্বক সমস্তরাত্র গুরুষত বীছ মত্রের খানে নিমা হইলাহিলেন। ১৮০

> तदा नरेन्द्रस्य समाधि काली या यानुसूतिः खन्तु भस्वसूत्र । ग्रनीकिकीन्तां परमेग्बराय निवेद्य तस्में सुदमाप देव: ॥ १८९ एकदीपास्ति समये निगायां साधको महान्। दृश्यमत्यद्भूतः दृष्टा चमत्कार युतोऽभवत् ॥ १८२ नरेन्द्रसट्याकारः कोऽप्यन्यः माधको सहान् । नरेन्द्रवदाचरति यीनरेन्द्रस्य सम्मुखे ॥ १८३ त्रायर्थ्य जनके त्रस्मिन् व्यापारे विनिवेदिते। परमानन्द संपाप्तहाक्तरखेदमत्रवीत्॥ १८४ न चात्र विस्तयः कार्यो वहावः हम्बते मया। भवेटिट' ध्यान सिंड साधकानां समङ्गन'॥ ६८५ श्रतःपरः ठोक्तरेण धारणा ध्यामकमी यत्। नि:शिवित' कियत्काल' शिय्य वियाम [।]हेतवे ॥ १८६

Narendra would be glad to narrate his experience during his trance to Thakur. One night Narendra had a very wonderful experience while in meditation. He found another Narendra was performing all that he had been doing, before his lown self. When he told this to Thakur, Thakur

चन्त्रसीसार्या ११म अः

said joyfully, "It is no wonder. I have also experienced such things 'many times. This is a good sign on our way to the desired goal," However. Thakur advised Narendra to discontinue meditation for some time. 188 to 186

বঙ্গাসুবাদ ঃ—

এইরূপভাবে সাধনা সময়ে নরেন্দ্রের সমাধি জনিত যে সকল অনুভূতি হইত সেইসকল অলৌকিক বিষয় গুরু ভগবান গ্রীরামকৃষ্ণ

দেবকে জানাইয়া অত্যুত্তম আনন্দ লাভ করিতেন। ১৮১ মহাসাধক নরেন্দ্র একদিন রাত্রিকালে সাধনাসময়ে অভি আশ্চর্য্য

দৃশ্য দেবিয়া অভি চমৎকৃত হইগাছিলেন। ১৮২ অৰ্থাৎ ঠিক নৱেন্দ্ৰের মন্ত দেহধারী অহ্য কোনও একটি মহাসাধক

নরেন্দ্রের সমূপে নরেন্দ্রের মত ধ্যানাদি করিতেছেন। ১৮০
নরেন্দ্র দেই অপৌকিক ব্যাপার ঠাকুরকে বলিলে ঠাকুর পরমানদ্দে
নিমা ঘটরা এইরূপ বলিয়াচিলেন। ১৮৪

ওবে নবেৰ ইহাতে আন্তর্হোর কারণ কিছুমানে নাই। আননি একণ বহুবার দেখিয়াছি। একণ দৃখ্য সাধকগণের খ্যান নিজিয় জসকণ মইয়া থাকে। ১৮৫

অতঃপর ঠাকুর নরেন্দ্রের বিশ্রামের জন্ম কিছুকাল খ্যান ধারণ। প্রেন্ত লাখন কারতে নিবেধ করিয়াছিলেন। ১৮৬

डवाच पुनरस्माक्षं भगवान परमार्घवित् । पूजायामु लयो न्यायान् लयाद्वानं विभिन्नते । १८७

187 to 189

अन्तानोनायां ११ग चः

ष्यान विडो जनो योऽभी च सुरू पुष्पः स्वतः । मास्ति तस्य पृथक् यद्गी न व्रतः नायुग्योपितः ॥ १८८ ययात्मस्य कठोरेऽध्यिन् धारणा ध्यान कर्माणि । विडि सामाबरेन्द्रीयः जीवन्सतो भयेद्रभृतः ॥ १८८

Thakur also said, "Chanting holy names is better than worship but meditation is the best of all. One who has attained success through meditation is free from all bondages and has not to perform any roligious rites. Meditation which requires doep concentration of mind is a very difficult affair. Norendra will surely be free from all earthly ties through meditation."

अन्त्यनीसायाः, ११य अ:

इति श्रीरामेन्द्रसुन्दर मिक्कतीर्थं क्रिपिसे शोशीरामकत्त्व भागवते पारमञ्जूषां संहितायां भगवतः श्रीरामकत्त्व देवस्य सन्त्रं मूख्य सवनस्य श्रीनरेन्द्रनावस्य गुरु क्रपोशांसिरुपीऽन्तरतीकाया एकादगीऽध्यायः ॥

Here ends the eleventh chapter of Antyalila of Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Sri Romendra Sunder Bhaktitirtha. प्रशाः ১৮४१: पा

বদাত্বাদ :---

এইট প্রীরামেশ্র পুন্দর ভক্তিতীর্থ বিষ্টিত প্রীরামকৃষ্ণ ভাগবন্ডের পরমহদে সংহিতার ভগবান প্রীরামকৃষ্ণদেবের সমস্ত সেবকগণের মধ্যে মুব্য সেবক প্রীনরেন্দ্রনাথের গুকুকৃপা প্রান্তিরূপ অন্তালীলার একাদশ অধ্যায় বলা হইল। জঃ ১১ অঃ

षय चण्यक्षेत्राया हादग्रीऽध्यायः। सः १२ पः

चित्रं प्रकार तस्य विद्योगानन्तरः पितुः।

चेंचार भारोऽध्ययतवरेन्द्रस्त्रोपरिभुवः॥ १

श्रीनरेन्द्रे तद्याप्यक्रिम् ग्रिष्माकर्मारते चिति।

मनधो युक्ततो तस्य तत् कर्माणि न चामवत्॥ २

चमहत् क्राय्य मिहार्यं यस्येहातमनः भुवि।

मनः प्रचवरामिति तस्य किः तुष्क कर्माणि॥ १

पर्यानने तया सोमे चतितोऽधि महामितः॥ ४

श्रीश्रीरामक्तरणभागवतम् '

ग्रन्धलोलायां १२ग ग्रः

गुरोरिण्यत कर्मभन्ते न कदािय टलत्यकी । े किन्तु कुयं करियािस विनार्यन गुरोः क्रियां ! ५ श्रीनरेन्द्री विचिन्त्येवसिमान पुरःवरः । क्षियत्काल दर्गनार्थः नागमहिचिष्वरः ॥ ६ विदेशगत पुढार्थः यया साताितदुःखिता । श्रीठाकुरस्त्रयेवाभृतरेन्द्रानागमािषरः ॥ ०

As Narendra was the eldest son, the charge of maintenance of his family devolved on him. He devoted himself to studies, but could not make any earnest efforts. He was destined to achieve a great end in the spiritual field and so it was not possible for him to give himself up to worldly affairs for maintenance of his family. He tried hard in various ways to earn money for his family but in vain. He was however always eager to perform the task given to him by his preceptor. He did not call at Dakshineswar for some days io see Thakur as he thought that money was necessary for holy services as well as for his family. Thakur was very anxious for him like a mother for her son away to a foreign land. 1 to 7 :

925

अन्तानीनायां १२म अः

বঙ্গান্তবাদ :--

পিতৃবিয়োগের পর সংসারের পোষণভাব জ্যেষ্ঠ পুত্রবশতঃ নরেন্দ্রের উপরেই পতিত হইয়াছিল। ১ তত্ত্বতা এই নবেন্দ্র শিক্ষা বিষয়ে শিগু इरेला नातास्त्र थे नदल कार्य मनः मध्यां प्रदेखं ना । २

যে নরেন্দ্রের পরম মঞ্চলময় কার্য্যসম্পাদনের জন্ম এই নুখর জগতে আবির্ভাব তাঁর মন কি ভুচ্ছ সংসার পালনকর্ম্মে প্রসন্নতা লাভ করে।

তথাপি মহামতি নরেন্দ এইকপভাবে জীবিকার জন্ম বছপ্রকার কর্ম্মে ঘোগদান করিলেও সকল কার্য্যে নিক্ষল হইয়াছিলেন। ৪

মহামতি মরেন্দ্র অর্থার্কনের প্রলোভনে পতিত হইলেও গুরুর অভিলয়িত কাৰ্য্য সম্পাদনে কৰনও বিচলিত হন নাই। ৪ কিন্তু অর্থ না ধাকিলে গুড়র কার্য্য কিরূপে স্থপস্পন্ন করিব এইরূপ

ভাবিয়া অভিমানপূর্বক কিছদিন ঠাকুরের দর্শন জ্বন্য দক্ষিণেশ্বরে গমন কাৰেল লাই। ৬ পুত্র বিদেশে থাকিলে মাতা ঘেমন সর্ববদা পুত্রের জন্ম উদিয়া হন

সেইনত ঠাকুর কিয়দিন নরেন্দ্রের দক্ষিণেশ্বরে না আশায় গ্রংথিত হইয়াছিলেন।

> जनैरन्वेपितमपि नरेन्द्र' न स खब्धवान्। एकदा सहसायातः श्रीगुरोः पाद सन्निधी ॥ ८ दृष्टा त' ठोकुरोऽप्याष्ट्रकरूण स्वर पृर्व्वक्'। नीक्षा स्थातु न शक्तोमि वक्तं त्वां शहयामि मी। ८ एवं में मनसः शहा सर्वदा वर्त्तते हृदि । न समय' यदाइ' त्वां प्रमादेन भ्रमेन वा । १०

चन्ताबोलायां १२म चः

क्षीऽयमत्रास्ति व्यापारः शिष्ये किंक्षासित प्रमुः । यत्किविद्यवयोरेव संवादः सम्बभूत ६ ॥ ११ तदेवं श्रीठाकुरेण विष्यवर्गमुतिन च । सर्वेष्ठ नरेन्द्रस्य देवभावी विचारितः ॥ १२ समुणीयासकाः सन्ति वडवी मूर्ति पूजकाः । निर्मु जोयासकायापि सन्ति भारत भूतते ॥ १३ समुणासिर्मु जो ज्यायानिति वेदविदां सतः । सक्षक्षानानन्दरूप ब्रह्मजो निर्मु जातानः ॥ १८

Thakur did not get any news of Narendra even though he sent some of his followers in search of Narendra. One day all on a sudden Naredra appeared before Thakur. On seeing him after so many days Thakur said, "I hardly can tell you frankly what I feel and think of you in your absence. I always fear that due to some misunderstanding you may sever all connections with me" When other disciples would like to know about the matter, Thakur would say that it was not anything serious or remarkable. Surrounded by many of his disciples Thakur would discuss with Narendra about Divinity. "Some worship" he said. "God as the source of all virtue or power.

धन्तानीलायां १२मं घः

Some worship Him as void of any virtue or power According to Vedanta philosophy God has no virtue or quality." 8 to 14

বঙ্গানুবাদ :—

ক্ষেত্রতী দেবক দিয়া নয়েন্দ্রের অসুসন্ধান করাইলেও সংবাদ পান নাই ৷ একদিন হঠাং জীনরেন্দ্র ঠাবুরের পাদমূলে উপস্থিত হইয়া-ছিলেন ৷ ৮

নরেন্দ্রকে পেথিয়া ঠাকুর অতি করণ বরে বলিয়াছিলেন। তোমাকে কিছু না বলিয়াও থাকিতে পারি নাই। এবং বলিতেও আলকা করি। ৯

এইরূপ ভাবে ভোমার ভগ্ত আমার মনের আশ্বরা সর্ববদাই হয়। অর্থাৎ অনবধানতা বা ভ্রমবশতঃ বদি ভোমা হতে বিভিন্ন হইয়া গড়ি

এইরণ আশবা দর্ববাই আমার হয়। ১০
পেই সময়ে, অভাভ শিভাগ ঠাবুরকে জিজাদা করিয়াছিলেদ
বাস্থানীয় দি ? এতন্ত্রের ঠাকুর বলিয়াছিলেদ আমাদের বাবোক

বিদ্ব একটা কথা হইস। ১১ সেই সময় বহু শিহুবেঠিত ঠাকুর নরশ্রেষ্ঠ নবেন্দ্রের সহক্ষে তাঁহার

বর্ণীর দেবভাবের আলোচনা করিয়াছিলেন। ১২ এই পুঞ ভারতভূমিতে বছদংবাক সগুণরক্ষের উপাসনাকারী দেবতার মূর্ত্তি পুলক আছেন। এবং নিত্তিপরক্ষের উপাসনাকারীও

'অনেক আছেন। ১০ '
সঙাণ উপাসনার অপেকাল নিওঁণ উপাসনাই শ্রেষ্ঠ। এইটি
অবৈত মতাবলয়ী বেনালয়ানী দিলত মত। ১৪

अन्तासीलायां १२म चः

यवणायाननाद्वानान्मुक्ती भवति मानवः। योनरेन्द्र स्तथामृतयाखण्डाहेत भाववान्॥ १५ तमादेन' दृष्टमाच' जाता मेऽखण्डभावता । जगदम्बा प्रसादेन तदा दृष्टी मयाभुव' 🛚 १३ नरेन्द्राविभीवकाले स्वर्गाज्योतिरलीकिकः। पतित' कलिकातायां च्योतिषै वास्य सम्भवः॥ १७ सहाराष्ट्रीय सिष्टाये विद्यति कामना वह । नाइमद्मि भवदभीऽपि दास्यामि न कदापि हि॥ १८ भक्ति विघरमागद्भा भन्ने भवी न दरास्यहः। टटोमि त नरेन्द्राय गुइमस्य खरूपिने ॥ १८ ज्ञानाग्नि दग्ध कामस्य विक्तित नीस्ति क्रविचितः नराणां यो भवेदिन्द्रः स नरेन्द्रः प्रकोत्तितः ॥ २० भवेन्द्रशत्तमो वासी नरावतार ईम्बरः। **प्रथमस्य नरेन्द्रस्य स्वरुपः प्राप्त ठाकुरः ॥ २१**

*Men attain salvation by meditating upon Nirguna Brahma (God void of all virtues). Narendra worships that all pervading Nirgun Bramha. So I revert to the sense of oneness of Divinity as and when I see Narendra. I remember to have seen a fall of luminous body from the sky above Calcutta just before the advent of Narendranath. And I believe that Narendranath was that luminous thing. I never take nor allow

योयोगमक्षणभागवतम्

अन्तालीलायां १२ग्र अ:

my disciples to take the sweets offered by the Maharastriyas, because there are offered with some purpose, and affect purity of mind. I however allow Narendra only to take these sweets because his divine knowledge has burnt away all his earthly desires and his purity of mind cannot be impaired in any way. He is called Narendra because he is the best of all men, or Narayan or God in the shape of a man." Such was the true self of Narendra as explained by Thakur. 15 to 21

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

204

স্চিদানদ হত্তপ নিগুণ এক্ষের শ্রেণ মনন ও থানাদির থারা মানবংগ মুক্তিলাভ করিয়া থাকে। সেইক্স নরেন্দ্র অবশু ও অবৈত সাধন বিশিক্ষা, ১৫

অভএব এই নরেন্দ্রকে দেবিলেই স্বামার অবও ভাবের উরোধ হয়। মা জগদবার কুপার স্বামি দেই সময়ে একটি আর্শ্চর্য দেবিয়া-হিলাম অর্থাৎ নরেন্দ্রের অবিভাবের সময়ে বর্গ হতে একটি মহান্ জ্যেতিঃ বরূপ পদার্থ কলিকাভার পতিত হইয়াছিল অভএব জ্যোতি ঘারাই এই নরেন্দ্রের আবিভাব। ১৬/১৭ %

মহাবাষীহগণের প্রদত্ত মিন্টায়ে বহুতর কামনা থাকায় সেই
সকল মিন্টায় আমি গাই মাই এবং ভোমাদিগকেও দিই নাই । ১৮

चन्त्रानोत्तायां १२म चः

ভগণন্তজ্যির প্রতিকূল মনে করিয়া ভক্তবর্গ মধ্যে কাহাকেও দিই নাই। কিন্তু শুস্কসক্ষরত্ব অর্থাৎ প্রাক্তব্য ভাব রহিত নির্মাল স্বভাব নরেন্দ্রকেই দিয়া থাকি। ১৯ .

কাৰণ জ্ঞানায়ি ছাঙা ধাঁহার স্বৰ্ধ কামনা লগ্ধ হইয়াহে ওাঁহার বিকৃত ভাব কিছুতেই হয় না। ইহা ধ্রুব স্বতা। নর স্কলের মধ্যে যিনি সর্বেরাত্ম ডিনিই নরেন্দ্র প্রবাচা ইহাই জ্ঞানিদিগের দিল্লাস্ত মত। ২০

অথবা নহেন্দ্র শব্দের অর্থ নহোত্তম ভগাবান। অথবা নরাবতার ঈশর শরূপ নহেন্দ্র এইরূপ ভাবে ঠাকুর নরেন্দ্রের থকা ব্যাখ্যা করিয়াছিলেন। ২১

> चन्चच श्रीनरेन्द्रस्य माहास्मा' समवर्षयत् । क्षेत्रवचन्द्रः सेनस्य समीपे ठाकुरः स्वयं ॥ २२ श्रास्त्र तस्त्र नगेन्द्रीति पहुस्ति ग्रीक वन्ध्रामः । मो क्षेत्रव महासीग जनतस्वा ससादनः ॥ २२ एकासनीक्ष्रतादानीः पाण्डिक्यं विद्यते तत्र व २४ क्षित्रवस्त्रं श्रीनरेन्द्रस्य महासाया पसादतः । श्रष्टाद्या महोत्राक्तिरस्ति हाध्यन्तरे सदा ॥ २५ श्रुत्ते व' सीनरेन्द्रस्तु नजितोऽसूचहासतिः । क्रिन्तु क्षेत्रव सीनोऽसं गुण्याको स्वर्णकृतः ॥ २५ सानन्द्रमवदन्तं वे भी नगेन्द्र विच्चण । स्वहत्त्वत्तं नसर पच्यासि वैस धारण् । क्रत्या सवस्त्र पदमासि वैस धारण् ।

चन्त्रासोसायां १२च अः

Once Thakur said to Keshab Chandra Sen, the preacher of Bramha religion, in the presence of Narendra with his fellow brothers, "Being endowed with some uncommon power by the grace of the Goddess Jagsdamba, you have won great fame and also become a great crator. But Narendra possesses eighteen such uncommon powers." At this Narendra felt shy. Keshab Sen, who could appreciate talents in others, requested Narendra to take up the role of an ascetic in his drama, "Nava Brindavan" to be staged shortly, 22 to 28

বঙ্গান্তবাদ :—

আরও বলিয়াছিলেন কোনও এক সময়ে ঠাকুর আনা সম্প্রানারের প্রবর্জক কেশব চন্দ্র স্থোনের নিকট বাদিয়া আছেন এবং সেই স্থানে বহু গুরু ভাইদের সহিত নরেন্দ্রও ছিলেন। সেই সমন্থ ঠাকুর বলিয়া-ছিলেন ওহে মহাভাগ কেশব চন্দ্র ভূমি জগদবার কুপার একটি অলোকিক শক্তি লাভ করিয়া বহুতর মাননীয় হইয়াই এবং বক্তৃতা দানে তোমার বিশেব পান্তিতা আছে। ২২/২৩/২৪

কিন্ত মহামায়ার কুপাবলে নরেন্দ্রের ভিতরে ১৮টি মহাশক্তি সর্ববদা বিজ্ঞমান আছে। ২৫

মহামতি নরেপ্র ঠাকুরের এইরূপ কথা শুনিরা লভ্জিত হইয়া-

अन्त्रासीलायां १२ घ च:

ছিলেন। কিন্তু গুণগ্ৰাহী ফুপণ্ডিত কেশব চন্দ্ৰ দেন মহাশয় আনদের সহিত নবেক্ৰকে বলিয়াছিলেন ওহে কর্ম পাববর্নী নবেক্র স্বামি নব-কুলাবন নামক এক্টি নাটক বচনা করিয়াছি। ২৬।২৭

এবং দেই নাটকটির শীক্ষই অভিনয় হইবে তুমি সন্মাসীর বেশ ধারণ পূর্বক পাঠ কার্য্য কর ইহা আমাব বিশেষভাবে ইচছা। ১৮

तिहिने तम सहस्य ठाकुरी मन्दितीऽभवत् ।

परन्तु तद् वेग्रेनैय वारसेकः स याति चेत् ॥ १८

सिन्नयो त्वां प्रण्यामि श्रीनरेन्द्रः मियो समः ।

योनरेन्द्रः समुहिष्य पुनरन्यदिनेऽप्रयोत् ॥ ३०

द्वादय वर्ष वार्मावेऽपि क्रयको न हि ।

क्रिपकार्याः परित्यक्षः ग्रक्कोति तत् स्वभावतः ॥ ३९

तद्वप्रय वरिन्द्रस्य मातुम्यतिय दुःस्वितो ।

श्रुलाव्योनस्यसः त्वं गण्डमातुर्यः समः ॥ १२

पूरिव्यवित ते साता प्रायनां सवतारियो ।

कर्ययोश्चाह्न तिः दत्वा श्रुलािव न व्यणोव्यक्षी ॥ ३३

सहस्य सन्सुखः मातुः साशुनेवः कृतास्वितः ।

सहस्य सन्सुक्य गर्वेषाः प्रश्वतिकः कृतास्वितः ।

सहस्य सन्तुक्य गर्वेषाः स्वतः संवद्वस्यो ।

मार्यास्व हितारेत्येषमधुना निदितोऽभवत् ॥ ३४

Thakur was present during the performance of the drama and he was so pleased to see the role of Narendra in the guise of the ascetic that

चन्त्रालोलायां १२म चः

he entreated Narendra to appear at Dakshineswar in that make-up. On another occasion Thakur said to Narendra, "The peasants do not give up agriculture even though roins do not fall for twelve years. I advised Naren to pray to the Goddess for relief from his family troubles and pecuniary hardship. But he prayed with folded hands and tearful eyes only for divine wisdom and freedom from all earthly bondage. All night long he only prayed saying. "Oh mother, Thou art Taro." Now he is lying asleen." 29 to 35

বঙ্গাদ্যবাদ :---

তৎপরে দেই অভিনয়ের দিন ঠাকুর দেই স্থানে বরং বাইচা নবেনের সন্মানীর পাঠ শুনিয়া আনন্দিত হইষাখিলেন পরস্ত নবেন্দ্রকে বলিয়া-ছিলেন তুমি ঐরল সন্মানীর বেশ ধারণ করিয়া যদি আমার ধলিবোধার একধার যাও তবে তোমাকে দেখিয়া তৃত্তিপাত করিব বেবেসু তুমি আমার শ্বতি প্রিয় শিষ্য। ২৯

ঠাকুৰ ক্ষণ্ড এক দিন নৰেন্দ্ৰকে উদ্দেশ্য কৰিয়া বলিয়াছিলেন। ১২ বংসৰ যদি বৃঠি না হয় তাহা ধইপেও কৃষকের স্থভাব বশতঃ সুষক কৰিছায়া পৰিতাগ কৰিতে পাৰে না। ৩০।৩১

তক্রপ নরেক্রের মাতার কটা শুনিয়া বলিলাম। নরেন তুমি আমার মাতা জগদবার গৃহে বাও প্রার্থনা কর আমার মাতা তোমার প্রার্থনা নিশ্চর পূরণ করিবেন। কর্মে অনুনি দিবার মত নরেন আমার কথা শুনিয়াও শুনিজ মা। ৩২০৩১

अन्त्यनीलायां १२० अः

বদিবা মাতার গৃহে বাইল মাতার সম্মূবে গমন পূর্বনিক অব্দ্রু নরনে কৃতাপ্রলিপুটে বলিজেন হে মাতঃ আমার মঞ্চল পায়ক বৈরাগ্য এবং বিবেক পাও এইকুপ বলিত টাককভি ভিকা কবিত না। ৩৪

এই নরেন সমস্ত নাত্রি জাগিয়া "মাত তংহিতারা" এই কথাই বলিত। সম্প্রতি প্রাতঃকালে নিচিত হট্যা আছে। ৩৫

उपाधि पहकै: सार्ड सुद्राभि वा न नक्यवान् ।
तयाप्याङ्गल भाषायामळल्लमृधिवारवान् ॥ इद्दे
दार्य निद्यो स्वानं नामा पायाळ पण्डिती मसन् ।
तहं गीय सुप्रसिद्ध वाचि पेन्सार धीमता ॥ ३०
रिवितेसम वाळ्यवानुवादार्थ स्वत्स्यकः ।
सान्त्रय अनुक्ष्य निक्तः आव्यवित् ए र ॥ ३८
साइस्य निखितः पत्र प्रेरणमास त पति ।
तत्रै व लिखितः तेन सार्थ्य स्वत्स्य मार्था ।
यतः बुवापि न हष्टा सुतर्स भवता स्वतान् ॥ १८
अनुवादान्सस्यन्य १९ राजी रचना मया ।
यतः बुवापि न हष्टा सुतर्स भवता स्वतान् ॥ १८
स्वतायो उसार्ध विस्था १ सिटेमन्य साहर्थ ॥ ४२
स्वत्यायो उसार्ध विस्था १ सिटेमन्य साहर्थ ॥ ४२
स्वत्यायो उसार्ध विस्था १ सिटेमन्य साहर्थ ॥ ४२

Narendra could not obtain his Degree with any scholarship but he acquired remarkable efficiency in English. Herbert, a famous western philosopher, was very eager to get a poem of योयोरामलयाभागवतम्

अन्त्यमीमाया' १२गं अ:

Spenser translated. For this purpose he wrote to Narendranath, "I have never seen such a beautiful composition in English as yours. I shall be very happy if the translation is rendered by you." Narendra did it very admirably. 36 to 42

বঙ্গানুবাদ :---

নয়েন্দ্ৰ পদক বা ইতিহ সহিত উপাধি বা সাটিফিকেট না পাইলেও ইংৰাজী ভাষাৰ পুৰ ভালভাবে বাংশল হইয়াছিল। ৩৬

হার্বাট্ নামে একজন গাণচাত্য দার্শনিক মহাপণ্ডিক পাণচাত্য পেনীয় স্থাসিক কবি পেন্সার নামক পণ্ডিতের বচিত একটি অতি উত্তম কাব্যের অনুবাদের ভাগ অভ্যন্ত উত্তম্বক হইয়া হার্কোট সাহের ইংরেকী লাজে বিশেষ পারদার্শী নংবাগ্রনে অনুবাহ বিষয় পূর্বেক অসুবাধ করিবা বহুত পিশ্বিক শত্র পাঠাইহাছিলেন। এবং দেই পত্তে এইকপ পিনিক নিক।

ইভিপুর্বেধ আপনার মত ইংরাঞ্চী ভাষার রচনা কোধাও একপ দেবি নাই। অতএব আপনার কৃত অনুবাদ হইতে আমি অতান্ত আনন্দিত হইব। এ বিষয়ে অনুমাত্রও সন্দেহ নাই। এই বহিটির নাম সন্ন্যানী টমার্স কেন্দিস্ম ইনিটেশন্ অন্ কাইট। ৪০৪১

ইহার আখ্যা প্রায়ের (ইনামুলবে) নাম দিয়া নরেন্দ্র এই প্রায়ের একটি অভি উত্তম অনুবাদ করিয়াছিলেন। ৪২

> यस्य पाठचचे साचादु ग्रन्यवाठसभी भवेत्। सङ्गोत विषयेऽनेन रचित' यत् सुपुस्तक' ॥ ४१

श्रोयोरामक्रणभागवतम्

अन्तारलोलाया' १९ग अ:

सङ्गीतम्र बेहुजनै : क्षतमस्य प्रग'सनम् । सस्य संस्कृत भाषायां पोळावस्या यदा तदा ॥ ४४ योऽधिकारः सम्बाती व्यास्थातः तेन सन्दर्र । सांस्य वेदान्तादि यास्य यदा वहा ॥ १४ वहा वर्षास्य यदा वहा ॥ १४ वहा वर्षास्य प्राप्त सिन्त स्थार वर्षामार्थे । वर्षास्य वर्षास्य वर्षामां भाषायं । इति ॥ ८६ विन्तवयं समाधिस्थोऽभवद् योगीमतः ॥ ६० भवद्वातानं सांधनस्य व्योनन्तस्य योगिनः ॥ ६० भवद्वातानं सांधनस्य व्योगिनाः ॥ ६० भित्रतः । स्यानां हारस्य दास मात्रस्य स्थानम् स्थितः । स्यानां हारस्य दास मात्रस्य स्थानम् स्थितः । स्थानां हारस्य दास मात्रस्य स्थानम् स्थानस्य स्यानस्य स्थानस्य स्

He reproduced successfully the idea of the original in his translation. He also wrote a good book on music, and it was highly appreciated by great musicians. The knowledge of Sanskrit which he acquired in his student life was sufficient to enable him to beautifully explain the meaning of the Vedas, the Vedanta and other branches of philosophy, which propunded, "Nothing exists but God." To understand the meaning of Thakur's saying, "The elephant and

अन्तानीलायां १२ग अ:

its pilot are one and the same thing," Narendra remained absorbed in deep meditation for three days at a stretch. His devotion to Thakur was the root cause of his success in the intellectual and spiritual fields. After the demise of Thakur while Narendra was staying at the residential institution of Babaji Dwarkanath in Benaras, Bhudev chandra Chattopadyaya was quite charmed with Narendranath's lecture on religious topics.

বঙ্গাত্যাদ ঃ—

অর্থাৎ বে অফুবাদের গাঠের সময়ে সাকাং গ্রান্থ পাঠের মত বোধর্গান্য হইত। গ্রবং নরেন্দ্রনাথ সঙ্গীত বিষয়েও একটি উত্তম পুস্তক বচনা করিবাচিকের: ৪৩

বত্তর প্রেষ্ঠ সনীতজ্ঞজনগণ যে পুত্তকটির ভূরি ভূরি প্রশংসা করিয়াছেন। নরেন্দ্রের পাঠ্যাবস্থায় সংস্কৃত ভাষায় যে অধিকার গাইয়াছিলেন। ভাষাতে বেদ বেদান্তাদি ধর্মানান্তের ব্যাখ্যা ফুল্রভাবে করিতেন। যাহার প্রতিগান্ত ক্ষেত্রতা। ৪৪৪৪৫

হতি ও হতি চালক ইংারা উভয়েই নারাহণ শর্মপ ! ঠাকুবের এই কথাটি উপস্থাকি করিবার কথা প্রেষ্ঠ বোগী নরেন্দ্র ভিন দিন সমাধি অবস্থায় ছিল। বোগী নরেন্দ্রের অনুসূত্রম গুরুভন্তির বশতঃ শাহ্রজান বা সমাধি সহস্ত কার্যাই অলৌকিক ভাবে কুসম্পার ইবাছিল। ১৬৪৭ अन्तानानायाः १२ग धः

ঠাকুরের দীলার অবসানে এই নরেন্দ্র পকাশীধানের বাবার্টা ঘারকানাথ দাস ভাকের আশ্রমে ছিলেন তত্ত্বত্ব পবিত্র অসি ঘাটের বালোর বিব্যাত পথিত ভূলের চন্দ্র চট্টোপাধ্যান মহালয় ফুপন্তিত নরেন্দ্রনাবের ধর্মেশান্ত্রের বাবারা তানিয়া i ৪৮৪৯/৫০

सुखीवाध्यावीपाधिकी वह विख्यात पण्डितः ।
नरिन्द्रस्य धर्मग्रीका व्याच्या त्रवणतः सुधीः ॥ १०
धलला विखिती भूवां वदसं सादर वदः ।
सरकार वाहादुरस्याणः विद्यागीरवादिकः ॥ १०
गित्तातिग्रामकपटः गातवानित दुर्नमः ।
किल्त सर्वा न पर्छतः यस्टाप्तः तरिव त्या । १२
थिगदोक्तव व्याख्यातः गर्व्यो से तेन परिष्ठतः ।
प्रोतीऽध्यि निनरामच तव पण्डित्य दम् नत् ॥ ५२
तुम्वः भारतराहण्यत्वप्वाणि नम्यदस्यान् ।
सामीभीटः दर्शास्यवामन्यः मनमाद्याः । ५४
सर्वयं ह सामावस्यः स्वस्यात् ।
सर्वयं ह सामावस्यः स्वस्यत्व ॥ ५५
चम्रनाष्यामावस्यः स्वस्यत्व । ५५
चम्रनाष्यामावस्यः स्वस्यत्व ।

चन्त्रालील(या १२म चः

dition. Your profound knowledge has quite charmed me. I confer upon you the title of "Bharatratna" and bless you that the world will pay homage to you as a super-man. But, how is it that you have acquired such proficiency in so many branches of knowledge at this tender age." 50 to 56.

বঙ্গান্তবাদ :---

অতান্ত আশ্চর্যাধিত হইয়া নরেন্দ্রকে সমাদর পূর্ব্ব বলিয়াছিলেন। আমি বিভা গৌরবে ভূষিত হইয়া গভর্গনেন্ট প্রদন্ত শিক্ষাবিশীদৈর্থী অতি প্রদান উচ্চপদ লাভ করিয়াছি। ৫১

কিন্তু আমি যে সকল শান্ত অধ্যয়ন করি নাই তুমি সেই সূত্র ন শান্তের ব্যাখ্যা অনায়াসে করিতেছ ইহা দেখিরা আমার অংকার চুর্ণ বইল। তোমার গান্তিত্য দেখিরা আমি আল অত্যন্ত সন্তউ বইলান। ৫১/৫০

আৰু আৰি তোমাকে "ভাৰতৰত্ন" নামে একটি উপাধি বা প্ৰদংসা পত্ৰ ঘাৰা তুবিত কৰিবান। এবং আমি আনন্দ মনে তোমাকে আন্তিৰ্গান কহিছেহি বে পূথিবীৰ মধ্যে একজন মহামানৰ হ'ও। অতি আম বহনে তোমার বৃতত্ত ধর্মগোত্তেৰ অধ্যয়ন ও অভ্যাস কিজনে সম্ভব হয়। তুবেৰারু নহেন্দ্রকে এইজপভাবে প্রশ্ন করিবে নরক্ত বিতৃতভাবে বলিয়াছিলেন। তথাবেশ্রেভ चन्यलोंनायां १२ य चः

ग्रन्थानामोदा प्रवस्य प्रवस्य चरमस्य च पङ्क्तिदय प्रवटनात श्रीग्रगरनुकम्पया ॥ ५० समग्र ग्रन्थ मसी। वं जात गक्तीमि निधित । न केवल' सम्मै वैतर ब्रह्मानन्द' गतस्य च ॥ ५८ केश्रवचन्द्र सेनस्य शक्तिरस्ति तथा विधा। तकंपञ्चाननादी नामपीहक, प्रतिभाष्ट्रता ॥ ५८ श्रद्धाक्षाम् धर्ममे व व्यक्तस्यक्षा गानिते: । नास्ति येपां प्रयोशाया व्यतपत्तिरतिरीकता । ६० वैदिक ग्रन्थ पाठने नास्ति तेषां सुग्रीग्यता । चरल बैदिको भाषा वीधगम्या भवन्ति न ॥ ६० पवस्था समग्रहिल घटा पर्यटने रत:। महाराष्ट्रे तदैकस्य पानिनि पण्डितस्य च ॥ ६२ चकाराष्ट्रसध्ययन' सविश्वेरणति ग्रह्मतः। किना पानिनि पठने खल्पा में नास्ति ग्रोग्यमा ॥ ६३

Narendranath replied, "By the grace of my preceptor I can have a thorough idea of the subject matter of a book by reading the first and the last lines of the book. Keshab Chandra Sen also is also capable of doing this. Iagannath Tarka Panchanan who was a famous scholar of Trivent had this power also. The scholar who cannot fully learn the critical notes of Panini

चन्त्रामोलायां १२ग चः

Vyakarana, called Fani-Bhasya, cannot master Vedic language and so they are not considered capable of going through Vedic books. When I as a Sannyasi was on tour I studied Panini Vyakarana under the tutorship of a Maharashtriya Pandit. He held that I had not the ability to learn such a complicated subject. 57 to 63.

বঙ্গান্তবাদ :—

যে কোনও বহিব প্রথম পাতা ও শেব পাতার মাত্র ভুইটি জাইন গাঠ কবিলেই গুরুৰ কুলায় সম্ত্র পুত্তকটির মর্ম্মার্থ বা প্রান্তের বিষয় সমাক রূপে অবগত ভটজে পাবি । ৫৭

কেবলমাত্র যে স্মামার ঐরূপ শক্তি আছে তাহা নম্ব তাগজ কেশব চন্দ্র সেন মহাশয়েরও এইরূপ অলৌকিক শক্তি আছে। ৫৮

এবং ত্রিবেট্ট নিবাসী পণ্ডিতকুল চূড়ামণি ফগন্নাথ তর্কণকাননাদি বহু পণ্ডিতের এইকপ প্রতিভাগ বিষয় শোনা যায়। ৫৯

অভীধায় সর্বব শ্রেষ্ঠ পানিনি ব্যাকরণের ফ্নীভাগ্নে বেদকল গণ্ডিতের সম্পূর্ণরূপে অধিকার না থাকে দেই সকল পণ্ডিতের বৈদিক এথে পাঠে অধিকার বা যোগ্যভা হয় না। অর্থাৎ জাহায়া বৈদিক ভাষা আয়ত করিতে পারে না। ৬০/৬১

আমি বে সমরে সক্যাসী হইরা দেশজ্রমণে বাইরাছিলাম সেই সময়ে মহারাষ্ট্র দেশে একটি পানিনি পণ্ডিতের নিকটে অতি যত্নের অন্যানীলায়া ২২য় খ: সংহত পানিান ব্যাকরণ পড়িয়াছিলাম। কিন্তু পানিনি পাঠে আমার কিছুই যোগ্যতা নাই। ৬২।৬৩

> इत्येव' मनामान: स प्रविष्टन प्रवर स्तटा । मोपराममिट' वॉकामोपदासापर'मर' ! ६८ चवाच मां समहिग्य साध सक्ष्मासि मानवाः। प्रायेनाइसिकाग्रस्ताः कुर्वन्ति निजगीरवं ॥ ६५ वयना फणिभाष्यस्यस्यायनीकरणाय हि। प्राची सारवां वर्षीण प्राणकात वश्यिमें: 1 ६६ साकस्य' नावगच्छामि भाषाभाषा भयद्वरात । चामस्त्राप्रका प्रत्ने विशेषावस्त्रिने श्रव ॥ ६० चाक्रमीयाध्यापक वांचे नरेन्ट: प्रत्यवाच न'। यतीऽहमभव न्छावसाहिमां भवती भवान ॥ ६८ स्वकीयेष्कानुमारेण याउ' दियत भी गरी। यदाष्ट' भवतादत्त' पाठं नाभ्यमित' स्वयः १ ६८ तर्रित साध्यापयेच्छात्रं वाचानसभावित्रः। टक्कें वं श्रीनरेन्द्रमा प्रणस्य पण्डितं स्थीः n o•

Under this impession he laughed at me and said, "Those who have renounced the world think too high of themselves. In spite of our twelve years' earnest efforts, Fani-Bhasya could not be fully learnt. Be careful to avoid any

चन्त्रालील।यां १२म च:

Vyakarana, called Fani-Bhasya, cannot master Vedic language and so they are not considered capable of going through Vedic books. When I as a Sannyasi was on tour I studied Panini Vyakarana under the tutorship of a Maharashtriya Pandit. He held that I had not the ability to learn such a complicated subject. 57 to 63.

বঙ্গান্তবাদ :---

যে কোনও বহিব প্রথম পাতা ও শেষ পাতার মাত্র ভূইটি পাইন পাঠ কবিলেই শুক্তর কুলায় সমগ্র পুত্তকটির মন্মার্থ বা প্রান্তের বিষয় সমাক ক্ষণে অবসত ভইজে পারি। ৫৭

কেবলমাত্র যে জামার ঐরূপ শক্তি আছে তাহা নর ত্রহ্মজ্ঞ কেশব চন্দ্র সেন মহাশয়েরও এইরূপ অলৌকিক শক্তি আছে। ৫৮

এবং ত্রিবেণী নিবাসী পণ্ডিতকুল চূড়ামণি জগন্নাধ ভর্কপঞ্চাননাদি বহু পণ্ডিডের এইকণ প্রান্তিভার বিষয় শোনা যায়। ৫৯

অতীধায় সর্বব শ্রেষ্ঠ পানিনি ব্যাকরণের ফ্নীভান্তে বেসকল পণ্ডিতের সম্পূর্ণরূপে অধিকার না থাকে সেই সকল পণ্ডিতের বৈদিক এবং পাঠে অধিকার বা যোগ্যতা হয় না। অর্থাৎ তাঁহারা বৈদিক ভাষা আয়ত কৃরিতে পারে না। ৬০/৬১

আমি বে সমরে স্থাসী হইরা দেশজমণে বাইয়াছিলাম সেই সমরে মহারাষ্ট্র দেশে একটি পানিনি পশ্তিতের নিক্টে অতি যতের ঘন্দ্যদৌনামা ২২ম স্ব: সহিত পানিান ব্যাকরণ পড়িয়াছিলাম। কিন্তু পানিনি পাঠে আমার কিছুই যোগ্যতা নাই। ৬২।৬৩

> दत्येव' समामानः स धरिडन प्रवर स्तदा । मोवनामिटः वोकामोवसस्यपरःसरः । ६८ छवाच मो समहिष्य साध सद्यासि भानवाः। प्रायेनाइमिकायस्ताः कुर्वेन्ति निजभीरषं ॥ ६५ वयन्त फणिभाष्यस्यस्यायनीकरणाय हि। वाजी हाटशवर्षीण प्राणवान परिश्रमेः । ६६ साकत्यः नावमञ्ज्ञामि भाष्यभाषा भग्रहरात । च्रतस्त्वमध्य पठने विशेषावहितो भव ॥ ६७ चाक्रकीप्रध्यापक वांच नरेन्द्रः प्रत्यवाच तः। यतोऽसमभव रकावस्तं हिमां भवतो भवान ॥ ६८ सकीयेच्छानुमारेण चाठ' दिशत भी गरी। यदाष्ट्र' भवतादत्त' पाठ नाभ्यमित' द्वमः १ ६८ ਰੱਵਿ ਗਣਮਾਰਮੋਵਰਾਤ ਬਾਦਾਜਸ਼ਮਿਸਤਿੰਸ ।। टक्कें वं श्रीनरेन्द्रस्त प्रणस्य पण्डितं सुधी: n ००

Under this impession he laughed at me and said, "Those who have renounced the world think too high of themselves. In spite of our twelve years' earnest efforts, Fani-Bhasya could not be fully learnt. Be careful to avoid any

चन्त्रज्ञोसार्या १२म चः

Vyakarana, called Fant-Bhasya, cannot master Vedic language and so they are not considered capable of going through Vedic books. When I as a Sannyasi was on tour I studied Panini Vyakarana under the tutorship of a Maharashiriya Pandit. He held that I had not the ability to learn such a complicated subject. 57 to 63.

বঙ্গানুবাদ :—

বে কোনও বহিব প্রথম পাতা ও শেব পাতার মাত্র ছুইটি ছাইন পাঠ করিপেই শুফর কুলায় সমগ্র পুস্তকটির মন্দ্রার্থ বা প্রান্তের বিষয় সমাক রূপে অবগত ভটতে পারি। ৫৭

কেবলমাত্র যে জামার ঐক্রপ শক্তি আছে তাহা নর ত্রক্ষক্ত কেশব চক্র সেন মহাশয়েরও এইরূপ অলৌকিক শক্তি আছে। ৫৮

এবং ত্রিবেফী নিবাসী পণ্ডিতবুল চূড়ামণি জগন্নাথ ভর্কপঞ্চাননাধি বচ পঞ্জিতের এইকপ প্রজিভার বিষয় পোনা যায়। ৫৯

অটাধায় সর্বর শ্রেষ্ঠ পানিনি ব্যাকরণের ফ্ননীভাগ্রে ধেসকল গণ্ডিতের সম্পূর্ণরূপে অধিকার না থাকে সেই সকল পণ্ডিতের বৈদিক এই পাঠে অধিকার বা বোগ্যতা হয় না। অর্থাহ ভারারা বৈদিক ভাষা আরত কবিতে পারে না। ১০।১১

্ৰ আমি বে সময়ে সন্তাসী হইয়া দেশভ্ৰমণে ধাইয়াছিলাম সেই সময়ে মহারাষ্ট্ৰ দেশে একটি পানিনি পণ্ডিতের নিকটে অতি যতের অল্যকালায়া १२য় অ: সহিত পানিান ব্যাকরণ পড়িমাছিলাম। কিন্তু পানিনি পাঠে আমার কিছুই বোগাতা নাই। ৬২।৬০

> इलेक सम्बद्धानः स प्रविद्धत प्रवर्ष स्तदा । सोपन्नामिदः वाष्यमोपदास्यपरःसरः । ६८ चवाच मां समृहिग्य साधु सद्मासि मानदाः। प्राचेनाइसिकायसाः कुर्वन्ति निजगीरवं ॥ ६५ वयना फणिभाष्यस्यस्वायत्तीकरणाय हि। प्राजी हाटग्रवर्णीं प्राणवात पश्चिमे: 1 ६६ माकस्य' नावगच्छामि भाष्यभीषा भयहरात । चन्नस्त्रमस्य पठने विशेषावहितो भव ॥ ६० चाकर्यग्राध्यापक यांच नरेन्द्रः प्रत्युवाच सः। यत्रोऽहरमाव रेकांबस्ते हिमां भवती भवान ॥ ६८ स्वकीयेच्छानुमारण बाठ' दिशत भी गरी। यदाहा भवतादन पाठं नाम्यमित चमः १ ६८ र्तोष्ट नाह्यापयेच्छायं वाचानमतिग्रवित्र । एक्षेव' बीनरेन्द्रम् प्रणम्य पण्डित' सुधी: ॥ ००

Under this impession he laughed at me and said, "Those who have renounced the world think too high of themselves. In spite of our twelve years' earnest efforts, Fani-Bhasya could not be fully learnt. Be careful to avoid any

चन्त्यसीसायां १२म अः

diversion while going through Fant-Bhasya." I I challanged him saying, "You may put me to a test and if you find me unable to fully learn any difficult lesson, you may cease to teach me."

64 to 70

বঙ্গান্তবাদ ঃ---

এইরূপ মনে করিয়া সেই মহাপণ্ডিত মৃত্র হাক্ত করিয়া আমাকে উদ্দেশ্য করিয়া এইরূপ উপহাস বাক্য বলিয়াছিলেন। ৬৪

সাধু সন্মাণী মানুষসকল প্রাছই অভ্যন্ত অহংকারী হইয়া নিজের গৌরব অর্থাৎ আমরা সর্ব্বাপেকা উৎকৃষ্ট মানব এইকণ ভাবিত্রা বাকেন। ৬৫

আমরা ফণীভাছা বিশেষ ভাবে বুরিবার জহ্ম প্রায় ১২ বংসর
প্রাণপাত পরিপ্রমের ভারাও ভাত্যের ভাষা অতি কঠিন বশতঃ সমগ্র
ফণীভাছা বুরিতে পারি নাই। অতএব তুমি এই ফণীভাছা পতিবার
সময়ে থুব সাবধান হও। অর্থাৎ অহা কোন দিকে মনোনিবেশ না
করিয়া একাপ্রটিতে পড়। ৬৬।৬৭

স্থাগকের এইকণ কথা শুনিয়া নরেন্দ্র পণ্ডিতকে বলিয়াহিলেন আপনার যদি ছাত্রের প্রতি এইকপ সন্দেহ নিশ্চিত হয় তাহা হইলে আপনি আমাকে আপনার ইচ্ছামত বিশেষভাবে কঠিন পাঠ দিয়া দেগুন আপনি যে পাঠ দিয়াছেন আমি তাহা আয়ত করিতে পারি কিনা ? বদি না পারি তবে এই বাচাল এবং অন্তান্ত গবিত ছাত্রকে পড়াইবেন না। এই কথা বদিয়া বৃদ্ধিমান নরেন্দ্র পণ্ডিতের পন্থুলি লাইয়া।

चन्त्रानोतायां १२ग चः

त्रवीयोग' समाखित्याधीतवान शास्त्रमत्तम'। समाध्य पानिनि ग्रन्थः कण्डस्यमकरोत् सुधीः । ०१ श्रमाधारण धोगल्या सासेन बेन स तटा ! ट्रष्टें व' वानिनि गर्स स्वदत्त' सविध्यितः । ०२ न त्व' साधारणी लोक: ग्रिष्ठा तव विडम्बना। मस स्त्रसाहिनिष्ठाको ग्रम्थानीरिसर्ग दिश' । ७३ चित्र शिल्पिप्रधानस्य तटानी रवि बग्रीण: । द्वष्टांतिखंत्र मद्वायोगी चित्रदीयमदर्ग यत् ॥ ०८ त' तदा बीडिवी भूला ग्रिल्पी सप्रहमवयोत। घ बमिषान् गिल्पि कार्यों सिद्धि नाभ' गती भवान् ॥ ०५ श्रत्वैव' ग्रिल्पिनी बाक्य' तदातेन महाताना । उज्ञमनुत्तम' वाष्यं कालिदासस्य भाषणं । ०६ राजान' विकसादित्य' प्ररोवाच कवि र्यया । देवगर प्रसादेन जिद्वाये में सरस्वती। ०७

With the help of uncommon spiritual power Narendranath committed to memory the entire Pantni Vyakarana with Fant Bhasya in a month. On seeing this uncommon power of Narendranath, his teacher become greelly surprised and said. "Oh Narendra you are not an ordinary man. You come to learn only to imitate the practice of

चन्त्रजोतायां १२म चः

others." Narendra left the place. While on tour, he pointed out a defect in the picture of Ravi Verma. Ravi Verma was greatly surprised at his great artistic power. Narendranath, in reply, only repeated what the poet Kalidas said to the king. "Oh king, by the grace of God and my preceptor, Goddess Saroswati abides in my tongue."

71 to 77

বঙ্গানুবাদ :---

ওপতাথোগ আত্রায় পূর্বক দেই পানিনি ব্যাকরণ পড়িয়াছিলেন। এবং দেইসময় বৃদ্ধিমান ময়েন্দ্র অসাধারণ প্রতিভাবলে এক মাসের মধ্যে ফনীভায়ের সহিত সমগ্র পানিনি গ্রন্থ কঠিত্ব করিয়াছিলেন। ৭১

এইবপ ভাবে নরেন্দ্রের অন্যৌকিক শক্তি বেথিয়া পানিনি গুরু স্বত্যস্ত আশ্চর্যায়িত হইয়া বন্ধিয়াছিলেন ওহে নরেন্দ্র তুনি সাধারণ মান্ত্রব্যব্যবিদ্যালয়ের বিশ্বাস্থান স্বাধার । ৭২

তৎপরে নবেন্দ্র সেইবান হইতে তাঁহার ইচ্ছামত জয়ত বাইরা মহাযোগী নবেন্দ্র সর্ব্ধশ্রেষ্ঠ চিত্রশিল্পী রবি বর্ম্মার একটি ফটো দেখিরা সেই চিত্রটির দোব দেখাইয়াছিলেন। ৭৩ ৭৪

তৰন বৰি কৰ্মা শিল্পী শাতান্ত লভিছত হইবা প্ৰান্ধাৰ সহিত বলিয়া-ছিলেন। শিল্প কাৰ্যো আগানি নিশ্চত্ব সিদ্ধি লাভ কৰিয়াছেল। শিল্পীন কথা তানিয়া হয়াল্লা নৰেন্দ্ৰ সৰ্বব্যপ্ৰতি কৰি কালিয়ালের উক্তিন্ত্ৰপ বাকা বিস্যাছিলেন। বহাৰছ

अन्तप्रकीसायां **१२**ग्र**भः**

বহু পূর্বে কবিচুড়ামণি কালিবাস বাজা বিক্রমাদিতাকে ধাহা বলিয়াহিলেন তাহা এইরূপ মহারাজ। দেবতা এবং গুকর কুপাছ আমার কিরোর অঞ্চে বংবাই আছেন। ৭৭

> भर्वे' जानामि तेनाइ' भानमत्या स्तिल' यदा । यस्मिन् ब्रह्मणि विज्ञाते विज्ञात' हि चराचर'॥ ७८ साधकस्य भवत्येव वैदानवधनेन हि। सथा जात' नरेन्द्रस्य श्रोगरीरनक्षमय्या ॥ ०८ पट्खं सर्वविद्यामु विशेषेण महत्तर । सर्चेत्र सर्वेदा तस्य जिल्लाचे भाति भारती ॥ ८० यकदीता ठाकरेण शत्रवा वचन सम पागलाव मया साई' दाम निकाः सुविद्धताः ॥ ८१ तर्कारभस्य प्रागेव सुत्वैव मूम भाषण्य । निरुद्वाका मामर्थात्त्रणीं धन्ति शुविधिताः । ८२ किरत्वरी दिव्य धीगस्था प्रायः सम्यत्तसरहर्षः। तर्कयति मया सार्वे नाना वादयुरीर्भ् मः ॥ ८३ मन्ये ममास्या लोलायाः प्रचारार्यं स्वयः १९४०:। शमदासः समायातः योराम पार्व दो मदान् ॥ ८४

"By virtue of my divine power I have spoken out the recret just as the secret black spot of the Queen Bhanumati was revealed by Kalidas. He who knows God knows everything. By the grace

चन्त्रसीसार्धा १२॥ अः

of my preceptor Goddess Saraswati abides in my tongue and I have become omniscient. Once Thakur said, "Oh my devotees, listen to me. Many great learned men come here to debate with me, But they remain speechless on hearing what I had to say before they start. But this young man Narendranath always argue with me by holding firmly his athelstic views. I think, he has come with the mission of preaching my views with the devotion of Hanuman to Lord Ramchandra." 78 to 84

বঙ্গান্তবাদ :—

সেই শক্তিবলেই আমি সর্বজ্ঞ এবং বানী ভালুম্ভীর গোপনীর বানের তিবের বার্ত্তা বলিয়াছি। বে ত্রন্ধবস্তকে জানে তাঁহার জগতের সময়ে বস্তুট ভাষা হয়। ৭৮

সাধকের বেগবার্য অনুসারে সমন্তই জানা হয় সেইকপ আমারও এতিকর রূপায় সর্করণ সংস্থতী জিল্পাঞো প্রকাশিত বশত: আমিও সর্কায় হইরাছি। ৭৯৮৮০

একদিন ঠাকুর বলিয়াছিলেন ওহে আমার প্রিন্ন ভক্তবর্গ ভৌনর। সকলে আমার কথা শোন। এই দক্ষিণেরের অনেক ভাল ভাল পতিত আনিয়া আমার সহিত ভর্ক আরম্ভ করিবার পূর্বেই আমার কথা শুনিয়াই আন্দর্গনিতি কর্ইয়া কোনন্ত্রণ কথা বলিতে না পারিয়া সকলেই মুগাগ করিয়া বাদিয়া বাদিতেন। ৮১/৮২

चन्यलींनायां १२ग चः

বিস্ত এই নবেন্দ্র অলোকিক বৃদ্ধির বলে প্রায় দুই বংসর হইল নানাপ্রকার নাত্তিক মত অবলবন করিয়া আমার সহিত অভিশন্ত তর্ক করিতেছে। ৮৩

মনে হয় আনার এই প্রেকট লীলার প্রচাবের জন্ম শ্রীরানচন্দ্রের সর্বভার্তে পার্যদ অহং মহাবীর রামদাস হনুমান আসিরা উপস্থিত হতিহাছেন। ৮৪

> श्रास्यैव देवतुत्त्वस्य मरेन्द्रस्य प्रचेष्ट्या । पृथिच्यां पूर्याताया मे प्रकाशः प्रवरिव्यति ॥ ८५ एतदर्थं महमपि नरेन्द्रायातिमानपीं। प्रयच्छामि सहायति यया सर्वेजयी भवेत । ८६ केंबल' सस कार्गार्थ सहासाग्रा विमीहितः। गान्यत्र गर्मने प्रक्ति' स्वयक्तिं नाव बुदवान् । ८० स्बोदर पुरवित्वाय खादित चमते यदि। नृतनः स्वमतस्रोकः स्वापविष्यति निवितः । ८८ श्रीनरेन्द्र' यदापश्चत् वाषा पाम्रोहारौ नामकः। गाजीपर प्रदेशस्य सहायोगी तदावदत् ॥ ८८ भगवदवतारीऽयं गणासास्य सप्ततराः। चास्य भर्त सना वाकाश्च सर्वदा में सुखायते। ८० दारिद्रप्र पोलिता सीकाः परदुःखिन कातराः। भवन्तीति न्यायवग्रास्तरेन्द्री यटि प्रश्नाति ॥ ८०

"It is due to the earnest efforts of Narendra that my manifestation will receive wide publicity

चन्त्यकीलायां १२ग अ:

in the world. So I have bestowed upon him the divine power which will enable him to win over the world. If Narendra had no poverty he could open up a new horizon in the religious world. He has however been attracted by the Goddess to serve my purpose. He is ignorant of his own unlimited power." It was also said by Powhari Eaba, a yogi living at Galipur that Narendra was gifted with divine power, and that his chidings were pleasing. Like those who were born and torought up through poverty, Narendra would take pity on the misery of others. 85 to 91

বঙ্গান্তবাদ :---

এই দেবতুল্য নরেন্দ্রেই একমাত্র চেন্টায় এই পৃথিবীতে আমার পূর্বাবভারের প্রকাশ প্রচায়িত হইবে ; ৮৫

এই জগ্ন আমিও নরেন্দ্রকে দৈবী মহাশক্তি দিয়াছি। বে শক্তিতে নরেন্দ্র পূথিবী জয়ী হইবে। ৮৬

যদি এই নবেন্দ্র পেট ভোবে বাইতে পাইত তাহা হইলে এই পৃথিবীতে একটি মূতন মত স্থাপন কবিতে পারিত। কেবলমাত্র আমার কার্যের কতই নবেন মহামাত্রা বাবা বিমুদ্ধ হইতাই অন্ত কোবাও বাইতে পারিতেছে না। এবং নিজের শক্তি বে কত বড় তাহাও বুবিতে পারিতেছে না। ৮৭৯৮৮

चन्त्रजोलायां १२ग चः

পাওহারী বাবা নামে গাজীপুর নিবাসী মহাঘোগী বে সময়ে নরেন্দ্র-নাথকে দেখিয়াছিলেন তখন বলিয়াছিলেন এই নরেন্দ্র ভগবানের অবতার ইহার গুণ অভি বড়। এবং এই নরেনের ভংগিনা বাক্যও আমায় স্থাব দান করে। ৮১১৯০

দারিদ্রশালিত পোক সকল প্রায় পরহুরংব কাতর হয়। এইবন একটি প্রসিদ্ধ জনশ্রুতি বাকায় নরেন্দ্র যদি নিজের পোকই হউক বা অপর লোকই হোক ভাহাদের ত্রুবে দেখিলেই নরেন্দ্র কাঁদিয়া ফেলিতেন।

चातर स्वं पर वासी अन्दन कुरुते भ्रव । तष्टःख मीचनार्धाय चकाराराधनः हरैः॥ ८२ श्रुलीकिको गुरीर्भिक्त रीष्टग्**ट**ष्टी न केनचित्। ग्रहारत स्तपस्थायां योनरेन्द्रो हिमालये । ८३ गङ्गधरस्य पोडाभिरत्वन्तः दृःखितोऽभवत् । चेन तद्वेशायभावः सदूर' गतवांस्तदा ॥ ८४ परन्तु त' समुहिन्छ तेनोत्त' सुमहात्मना । ग्रदाष्ट' जीवन' दत्वा गुरुआतींह कर्याचित । ८५ केशस्य रच्ये शक्तो भवासि तेन मे ध्व'। कोटि जन्म तपस्यायाः फन्तमेव भविष्यति ॥ ७६ तप्तः कप्टकाययं यतो मे स्नेडमागिनः । स्थास्यामि यदाष्ठ' सार्व' सुक्ताहमणैरहो । ८० एवसका तती।धाक' मार्या चेकिय साधकः। म्बीक्रमा विस्त्राकामा पदवर्तन वेदन । १०

बन्तानोनार्या १२॥ यः

He would pray to God to remove miseries of the suffering people, known or unknown, whom he happened to come across. His devotion to his preceptor was also unparalalled. When Narendra was doing panance in the Himalayas, he became so sorry at the news of illness of Gangadhar that he ceased to do his penance and sent this message to him, 'If I am able to save a bit of his hair at the cost of my life, I shall deem that I have got the fruit of my accumulated merit acquired in millions of my previous births." Afterwards he said, "Love and affection are hindrances to penance. If I keep company with my fellow brothers and become moved by their worries, I shall have to give up my penance." So saying he went away all alone on a tour throughout বসাত্ৰবাদ :---

এবং সেই সকল ছ:ৰীৰ ছ:খ মোচনেৰ জন্ম ভগৰানেৰ নিকট প্ৰাৰ্থনা ক্ৰিডেন। ১১

নবেন্দ্রের মত একেপ ছাক্রভন্তি কেই কোৰাও দেবের নাই। বে সময়ে নৰেন্দ্ৰ হিমালৱে ভপতাহ নিযুক্ত হিলেন। ২৩

সেই সময়ে শুসভাই গ্ৰাধ্যের দেংপীড়ার জন্ম ক্ষান্ত হাণিত

अन्तारलोसाया' ११म अ:

হইয়াছিলেন এবং দেই সময়ে নরেন্দ্রের তপস্তা ও বৈরাগ্য একপ্রকার নম্ভ হইয়াছিল। ১৪

পরস্ত দেই গন্ধাধরের উদ্দেশ্যে মহারা নহেন্দ্র বলিরাছিলেন। যদি
আমি আমার গুরু ভ্রাভার এক গাছি কেল রক্ষণেও স্বর্থ ইই ভাহা
হইলে আমি নিশ্চর জানিব বে আমার কোটি জন্মের তপতার কল
নিশ্চর ইইল। ৯৫/৯৬

তপথা ব্যক্তির দ্রেইই তপতার কণ্টক থকা। অতএব আমি যদি গুক ভ্রাত্বর্গের সহিত এক সমে অবস্থান করি এবং তাহাদের হ্রথে কাতর হই। তাহা ইইলে আমার তপতা ইইবে না নরেন্দ্রনাথ এই কথা বলিয়া আমানির্গের মারা কাটাইরা আকাশস্থান্তি অবস্থান পূর্বেক কেবলমাত্র পদব্রক্ষে। ৯৭/৯৮৮

> सम्पूर्णः भारतः वर्णः पर्यष्टामीत संवदन् । योगासनादि यत्किषित् सर्वः सन्तच्य तत्व्वात् ॥ ८८ षष्ट्रयतां गतः साद्यः बेनापि न वित्तव्यितः । तुच्छोक्तत्व गीतवात रोड हटारिकां व्यवां ॥ १०२ षवस्य गरीरचेत पाप्य देवात्यः सुधीः । ष्यव्या तस्मृत्व्य निद्रां याति स्वेत सः ॥ १०० केवनः सम्बन्तस्य गीतिमेवः ग्रमप्रदः । रस्ट नाजानिकै मीरा थाप्ना राम देवीधाती ॥ १०२ सूर्तिमतो वेरायस्य मतीकः पावकोधसः । सनै गनै संगवतो गुरोविषि प्रचारसन् ॥ १०१ राजपुतनाच्य देवी खेतही नाम पत्ततः । प्रविद्यान, पादवारी सम्वाति श्रष्ठा सावनः॥ १०८

चन्त्रालोलायां १६घ चः

एको नरः समायोतः साधुः सुवियदर्भनः। तत्रस्य भूपतिष्वेव श्रुत्वाग्रह समन्वितः ॥ १०५

He gave up his holy services and yogic practies and disappeared. He did not care the hardship caused by cold, sun and shower and storm. When he felt himself exhausted, he would take shelter in a temple or under a tree and sleep happily. He had only one thing to depend upon. It was a song. Being free from all earthly attractions he went on his journey preaching the message of his preceptor. By and by he reached the town of Khetri in Rajputana. When the king of that place heard that a Sadhu of a very charming appearance had come there, he welcomed Narendra with great respect to his own palace.

99 to 105

বলান্তবাদ :—

সংগ্ৰ ভারতবর্ধ পর্যটন বা পরিজ্ঞান করিব এই কথা বুলিয়া 'তথকপাথ বোগাসনাবি যবৈধীয় স্বত্ব পরিভাগা পূর্বক সাধু নরেন্দ্র অনুভারইয়াছিলেন। ভারা কেইই আনিতে পারিয়াছিলেন না। ১১

অভান্ত দীত ৰঞ্চাবাত প্ৰথম মৌদ্ৰ ও অভি বৃত্তি ভল্ল চু:ৰংক উপেকা কৰিবা আনন্দ মনে মধন পৰীবেম ক্লান্তিবল্ড: আৰু চুলিডে

अन्तरकोन्तायाः १२म चः

না পারিতেন তথন কোনও দেবালরে অথবা বৃক্ষমূলে অবস্থানপূর্বক ফুলে নিদ্রা যাইতেন। ১০০১০১

নবেণের কেবলমাত্র সঞ্চপ ছিল একটি গান নেই গানটি এই
"দরদ না জানে কৌই মীরা আপনা রাম দেওয়ালী।" দেওয়ালী
শব্দের অর্থ প্রনীপনমূহ। কেহ কেহ বলেন মূর্তিমান বৈরাগ্যের
আধার অগ্নিহুল্য দীপ্তিমান দেহ নরেক্র ধীরে ধাবে ভগবান্ প্রীরামনুষ্য দেবের বাণী প্রচার করিতে করিতে। ১০২১১০

পদচারী প্রক্ষান্ত সম্যাসী বাজপুতনা প্রদেশের কেডডী নামক রাজ-ধানীতে প্রবেশ করিয়াছিলেন। ১০৪

ক্তেড়ীর রাজা একটি অতি স্থন্দর মূর্ত্তি নৃতন সন্নাসী আসিয়াছেন শুনিরা অভ্যন্ত আগ্রহসকলবে। ১০৫

> सादर' त' समानोय ख्रमासादेन्ययेगयत् । स्त्रीयाय तस्य साधीः प्रस्ति गायिकादय' ॥ १०६ स्वानाययामास राजा बहु सम्य समन्तितः । यैशस्यदीम सत्राम् गीतः साराङ्गना मुखात् ॥ १०० यवस्त्रेष्टा विद्योगीऽपि सृत्यान् राजगीरवात् । भावायत्मस्य गानस्य सद्वीपेगोष्यते मया ॥ १०० वित्यवित्यः प्रस्तिक्य य प्रकः संरमाध्यत् । भावायत्मस्य गानस्य सद्वीपेगोष्यते मया ॥ १०० वित्यवित्यः प्रस्तिक्य य प्रकः संरमाध्यत् ॥ १०० वित्यवित्या विद्यालिया मित्र प्रसामाध्यत् । यदर्यमवतीविधि मैकुण्डात् परसेवदः ॥ १०० योशसिंह ततुः स्त्या हिःख्यात्मापु सत्यापः ॥ १००

अन्ताजीसायां १२ग अ:

शिव ब्रह्मे न्द्रवहण बायु चन्द्र यसादिभिः। कैरवि श्रीमगवती भावोबोह्र' न शक्तते ॥ ११२

To entertain the Sadhu, the King arranged for music by two women. In spite of his unwillingness he had to be present during the performance. The purport of the song was briefly this. "It is true that the son who disobeys his father becomes impious and hated by all. But the great devotee, Pralhad, was an exception. For his sake Lord Vishou came down from His own abode in the shape of a lion in the upper half and a man in the lower half, and killed Hiranyakasipoo, the father of Pralhad by his nails. It was a wonderful miracle. The ways of God are unknown even to Shiva. Bramha, Barun, Bayu, the Moon, Yama and other gods. 106 to 112

বঙ্গান্দ্রবাদ ঃ—

দেই সন্ন্যানীকে সমাদর পূর্বাক সস্থানে নিজ গৃহে আনিয়া রাজ প্রাসাদে রাখিয়াছিলেন। এবং বহুতর সভাস্পৃগণের সহিত একত্রিত বইয়া সাধুর সন্তোব সম্পাধনের জন্ম দুইটি প্রসিদ্ধ গারিকা ব্রীলোককে বাজসভায় আনমন করাইয়াছিলেন। ১০৬

म्हे देवशागामी अ भार्व दाबाक्रनामिशाब गान अनिवाब देख्या ना

अन्तानीनायां १२ग अः

থাকিলেও রাজার অমুরোধে তাবণ করিয়াছিলেন। যে গান করিয়াছিল ভাহার ভাবার্থটি সংক্ষেপে বলা হইডেছে। ১০৭১১৮৮

দে পূত্র পিতার আবেশ পরিত্যাগ করিয়া বেজ্যাচার অবলধন করে সেপাশী হয়। এবং সকলের নিক্টে নিন্দিত হইয়াধাকে। সিমান্তর স্বায় ১০৯

কিন্তু মহাত্রা ভক্ত প্রজাদের জাহা ইইরাহিল না! পরস্ত পিতার অপ্রিয় দেই প্রকাদের জন্ম পরমেশ্ব ভগবান নারাবেশ বৈকুঠ হতে এই পুনিবীতে অবতীর্ণ হইলা নৃসিংহ মূর্ত্তি ধাবন পূর্বক প্রজাদের পিতা হিবণাক্ষিপুকে নথরাঘাতে বধ করিয়াহিলেন। অতএব ইহার অপেকা আক্রহান্ত্র বিষয় আর কি হইতে পারে। ১১০১১১১

শিব ত্রহ্মা ইন্দ্র বরুণ বাযু যম প্রভৃতি দেবতাসকলও ঞ্রীভগবানের ইচ্ছা বে কি তাহা কেইই বুঝিতে গারে না। ১১২

> समदर्गी यतस्त से पापं नो वह विस्ततः । चन्तव्य प्रथ्य भी साची सज्जनस्य समानता ॥ १९३ सग्र मने: सग्र हेती: पूज्य यो जोहदियहः । घातबस्याज्यरुपेच यो जोहो विद्यते करे ॥ १९४ ताबुगो स्वर्णतां यातो न भेदो हुम्बते तथोः । तथाय पापमुक्ताःस्रो भमतो दर्म नाह्यः ॥ १९५ मृत्वा तत्र गायिकानां गानार्थं जाज्यतोऽमवं । यथा जजीकसमारस्य चारस्य पतनाद्वेत् ॥ १९६ न कस्यापि समीपेऽष्टं करापि नतकस्परं । भवामि नारोमस्य में मथमोऽयं यरासदः ॥ १९७

अम्त्यमीनायाः १२१ अः

प्रेमधोनी: किंदरच्य गर्यार्थेच्छाद्यशा तथा। इन्ह्रं चन्ह्रं ग्रमाशीनां देवमानाच दर्गनः १ १९८ किंद्रपिन तस्य चित्रं यच्यामा दर्गनः अवेत्। विद्यासम्बद्धाः स्थानिक स्थानका दर्गनः अथेत्।

"Oh Sadhu, with you all are equal. We are all sinners. You should forgive us. The magic touch-stone does not differentiate between the good from of which a holy image is made, and the bad iron of which a sword is made; and makes iron of any kind and any shape gold. We are blessed by your holy presence." Narendra was extremely ashamed to hear the women's songs. He never bowed down his head to any body except his preceptor. On this occasion he felt himself humiliated by these women singers. It is no wonder that he who had acquired divine wisdom would see the gods like Indra and others. Narendra also came across many wonders in the Himalayes. 113 to 119

বঙ্গান্তবাদ :—

হে সাধু তুমি সমদৰ্শী আমৱা মহাপাণী অভএব আমাদিগকে কমা কৰা ভোমাৰ একান্ত কৰ্ত্তবা। ১১৩

দেখুন থাঁহারা সভ্জন হন্ তাঁহারা পালীকেও হেমন দেখেন পুণ্যবান-

अन्तारनोनायां १२ग चः

কেও ডজ্লপই দেখেন। স্পর্ণনিধির স্পর্ণ বলত লোই নিমিত দেব-দেবীর মূর্ত্তিকে বেমন স্বর্গে পরিনত করে এবং ঘাতকের অন্তরূপে যে লোই ঘাতকের করে থাকে তাহাকেও স্বর্গ করে অর্থাৎ ভালাই হউক -আর মন্দেই হউক স্পর্দমিণি উভয়কেই স্বর্গে পরিণত করেন। স্পর্দমিণ কাহারও ভেদ দর্শন করেন না। সেইরূপ আপনার দর্শনে আন্ধ আমরা নিশ্চর পাণমুক্ত হইলাম। ১১৪১১৫

সেই বাজভবনে গায়িকাগণের গান শুনিয়া আমি অভ্যন্ত লভিডত হইয়াছিলাম। কোঁক নামক জন্তর মূবে লবণ দিলে ধেরূপ হয় আমি সেইকুপ হইয়াছিলাম। ১১৬

আমি ঐতিক ভিন্ন কাহারও নিকটে কণন মন্তক নত করি নাই। কিন্তু প্রীলোকের নিকট আমার এই প্রথম পরালয় ঘটিল। ১১৭

র্বাহার আত্মদর্শন বা ভগবদর্শন হইগাছে তাহার সহছে প্রেত্যোদি গন্ধর্যে কিন্তুর অথবা ইন্দ্র চন্দ্র ধর্মাদি দেবতার দর্শন কিছুমাত্র বিচিত্র নয়। হিমানত্তে আমি বহু আশ্চর্যা দেবিয়াহিলাম। ১১৮/১১৯

> पकरा तद् गुरुम्बातू रीगारीयिच्छया सुधीः । चकार प्रार्थनां मातुः कालिकाशाः समोपतः ॥ १२० तक्षाविमूर्य सा कोजी भीवाच त सुयोगितः ॥ चित्रः शुरिध्यामि भीः पुत्र तव याचितः ॥ १२० मृत्याचीवं वची देव्या नरेन्द्रीरप्यवदत्तदा । कन्यका कचावर्णायां मा प्रतीम्य जमाम सा ॥ १२२ तथा धैवस्रते प्रये यदा पर्यादने रतः । वित्युस्मस्य सेवस्यन् दुईशामतिदाद्यां॥ १२३

अस्तानीनार्धा १२ग्र अ:

दयार्द्र इदयः साधुः प्रार्थनामक्करोत्तदा ।
यदि वसं यदि इतः गुरवो यदि तोषिताः ॥ १२४
तत् फलेच तयोः चर्च्यवाचनामादनन्तरः ।
प्रेतमावः गतवतीर्भूयात् कार्गेद्यत्तनसः ॥ १२५
एवसृत्ते तदातिकान् योनरेन्द्रे सहाक्षान ।
प्राप्त दिव्यवय स्ती हो सरेन्द्रस्य स्वयंथान ॥ १२४

Once Narendra prayed to the Goddess Kali for recovery of his ailing fellow brother. The Goddess appeared before him and said, "My son, I shall fulfil your desire very shortly." Naredra felt that a girl of dark complexion appeared and disappeared in a mysterious manner. In the Deccan he came across two ghosts who were in great distress. He prayed for their relief at the cost of merit acquired by him through holy deeds. At once the ghosts were purged of their sins and left for Heaven shouting all glory to Narendra.

বঙ্গাত্যবাদ :—

কোনও সময়ে নবেন্দ্র গুক ভাইছের দেহ পীড়ার আরোগ্য কামনায় মা কালীর নিকটে প্রার্থনা করিয়াছিলেন। ১২০

মাতা কালিকা আবিভূপ্তা কইয়া বলিয়াছিলেন। ওচে পুত্র নরেন্দ্র কোমার প্রার্থনা আমি শীত্রই পুরণ করিব। ১২১

अन्त्रात्रोत्ताया' १२ग्र चः

এইঙ্কপ ভাবে দেবীর বাক্য শ্রবণ করিয়া বলিয়াছিলেন। এই ক্ষিত্রবর্গা একটি মেয়ে আমাকে প্রলোভিত করিয়া চলিয়া গেল। ১২২

অথাং কালিকা দর্শন দিয়াছিলেন। এবং দান্ধিণাত্যে ধবন প্রমণ করিয়াছিলেন। সেই সময়ে নরেন্দ্র তুইটি প্রেত্বে ভঙ্কর কটা দেবিরা ভগবানের নিকট এইকপভাবে প্রার্থনা করিয়াহিলেন যে যদি আমি প্রপ করিয়া থাকি অথবা সেবা ছারা যদি গুরুর সন্তোষ বিধান করিয়া থাকি তবে কেই পূশ্যের কলে এই তুইটি প্রেত্বের সমস্ত পাশ নট পূর্বক প্রেত-ভার দুরীভূত হইরা উত্তম বর্গ লাভ ইউক। ১২৩/১২৪/১২৫

সেই সময়ে সেই মহাস্ত্রা নরেন্দ্র এইরূপ বলিলে সেই তুইটি প্রেচ দিবাদেহ লাভ করিয়া পুনপুনর্বাধ নরেন্দ্রের জরধনি দিতে দিডে প্রমানলে স্বর্গলোকে গমন করিয়াছিলেন। ১২৬

भूरोभ्यः प्रकुळेन्ती दिव्यतोकः गती सुदा।
एवसचीकिकः क्रव्यस्करीत् च नरीत्तमः ॥ १२०
व्यस्य पूर्व तपलायाः स्थानं दृष्ठा भवेद् यदि।
यावज्ञीवः समाध्यः कयः तर्षि भविष्यति॥ १२०
श्रीरामकृष्य चरितः वेदमाव्यः सुनिर्मातः ।
विद्यन्तेयः सद्यास्यायां स्वतिम्रात्यः व ॥ १२०
विद्यानागमने विद्यः जनयामाय काविक्ता।
तेन साधः पुनः भाषाङ्गीवेयः सद्यामतिः ॥ १३०
प्रत विद्याने योगसुत् योगी निषयत मानसः।
योगिनां दृष्ठमः योगः निविक्तस्य सामितः ॥ १३०
दिस्ता वृद्धमः योगः निविकत्यः स्वतिक्ता।
देशस्य वृद्धमः स्वाः स्वत्यस्य स्वर्धः स्वादिकास्यः ॥ १३०

चनाजीलायां १२ग चः

न महत्त्व' प्राणनाद्या स्तया नामा निनम्य च । गतासुमिष स' इट्डा निविकस्य ममाधिना ॥ १३३

Thus Narendra performed many miracles. Who was there to expound the teachings of Sri Sri Remakrisna if Narendra lost himself in trance on his visiting the former place of his penance? Cosidering this, the Goddess Jagadamba obstructed his access to Baderikashrama. Narendra had to come back to Hrishikesh. He fell into a trance in which his body lost all stons of life.

127 to 133

বঙ্গানুবাদ :---

এইরুণভাবে দেই সময়ে নবেপ্রশাধ বছতর আলৌকিক কার্য্য হাসপার কবিয়াহিলেন। যদি নবেপ্র নিজের পূর্বন ওপতার খান দর্শন কবিয়া সম্মান আইবানের মত সমাধিপ্রাপ্ত হন তারা হবৈদে এতিক ভগবান রামক্রয়েশেবের জীবন চরিত্রা বেদের ভায়া মের্থাই চারুরের জীকামাবায়া খনি-প্রশভাবে হচনা কে কবিবে। মহামাগ্রাজ্ঞ করিবাটি কেই নবোরার কান্যশার লাকিক। এইকল চিন্তা কবিয়াই কেই নবোরার ব্যবিকাশ্রন্থে গান্তনে বাধা জ্লাহিবাহিলেন। ১২৭।১২৮০১২১

ব্যুনান চটা পর্যন্ত হাইছা সেই স্থানে আনন্দিত হইছা প্রায় ভগবান বন্ধীনাবায়ণের নিকটক হইছা সেই স্থান হইতে পুনর্থনার ক্ষীকেশে প্রত্যাবর্ত্তন করিবাছিলেন। ১৩০

श्रन्तासीसायां १२ग ग्रः

বোগী নরেন্দ্র সেই ফণীকেশ তীর্থে অবস্থান পূর্বক মনকে সংহত
করতঃ বোগায়ুক্ত বোগীগণের চিরকাভিক্ত ভূর্লভ বোগ বে বোগে
নির্বিকল্প সমাধি লাভ হয় সেই বোগ অবলম্বন পূর্বক আনন্দে
নিমা হইয়া বেহাল্লবুদ্ধি অর্থাৎ দেহ বে একটি ভালবাসার বন্ধ ইহা ভূলিয়া নিয়া শাধা পত্র বিহীন রুক্ষের মত অচল অবস্থায়
অবস্থিত হইয়াছিলেন। ১০১/১০২

তথন নাসারজে বায় ছিল না এবং প্রাণ নাড়ীর স্পন্দন ছিল না। বেই সময়ে নির্বিকল্প সমাধি প্রাপ্ত নরেক্রকে একটি মৃত দেছের মত দেখিয়া। ১৩৩

विञ्चलिता वय' सर्व्वे ध्रभूम स्तस्य चिन्तया।

परैरक्षिय् त्यितीस्ता बददेव सुदापुतः ॥ १२४ समिषे निर्मिकत्यस्य साम्रादः सुवीपमः ।
वीगुरोदवरेगेन वारमेक करो मया ॥ ११५ करामार्था हिरोवीद्योग प्रोरेक्त कीवन समा ॥ ११५ समीद्रिक्त कराम् स्वीद्रिक्त सम्मा ॥ ११६ सुरोदेव सम्मा सम्मा ॥ ११६ सुरोदेव सम्मा स्वाद्य सम्मा समा सम्मा सम्मा सम्मा सम्मा सम्मा सम्मा सम्मा सम्मा सम्मा सम्म

चन्तालोलायां १२म चः

His condition made us all very uncertain about his being alive. Next day he regained his senses and said. "The divine joy which I have experienced in the trance for the second time has made my life blessed." He also said that the words uttered by his preceptor were the truth and every other thing was false. There after he roamed about like a mad man and preached the Message of his preceptor. He travelled on and on and at last reached Cape Kumarika. 134 to 138

বঙ্গানুবাদ :---

আমরা সকলে সেই নরেন্দ্রর চিন্তার অভ্যন্ত ভীত হইরাছিলাম। ওৎপরে দিবারাত্র অভীত হইলে পর্বদিনে মরেন্দ্র প্রকৃতিস্থ হইয়া অর্থাৎ সাধারণ মাদুরের মত আনন্দের সহিত এইরূপ বলিয়াছিলেন।

নির্দিকিয় সমাধির বসাখাদ অন্নততুল্যা: ঐতিক ভগবানের উপদেশামুসারে পূর্বের একবার নির্দিকয় সমাধির বসাখাদ করিয়া-চিলাম। ১৩৫

প্রীগুরু ভগৰান ঠাকুবের সীলা অপ্রকটের পর এই নির্বিবলয় সমাধির রল খিতীরবার আখাদন করিলাম। আমি ধল্ল হইলাম কুতক্ষতা হইলাম আমার জীবন সকল হইল। ১৩৪

ওক বাকাই সতা তাছাড়া সব মিখ্যা এইজন বাকা উচ্চৈংশবে একান্ত মনে বলিতে বলিতে দেব বিগ্ৰহ নবেক্স পাগলের মত শ্রীভগবান ঠাকুর রামকৃষ্টের কথামূক প্রচার কবিকে কবিতে বেধানে

ग्रन्ताजीलायां १२ग गः

সেধানে অধীৎ স্থান অস্থান কিছুমাত্র বিচার না করিছা সর্ববত্ত গান করিতেন বা বলিজেন। ১৩৭

এইরপভাবে ভারতবর্ষের সর্বব্য জনগ করিছে করিছে এক সময়ে সেই দেশে উপস্থিত হইয়াহিলেন। অর্থাৎ যে স্বানে না ভগবতী তুর্গা অধিকার তপ্তা বারা অতি নির্মাপ বিশুদ্ধ বুমারিকা নামক ক্ষেত্র আছে। ১৩৮

तिष्यस्ट्यांति गमीरिक्यो
स्तरङ्ग मङ्गायित गीरमूमि'।
यूनीयंथा नृतन दारकत्वे
प्रमम् भावान्यदितां वराङ्गनाम् ॥ १३८
पडीऽत देवाः प्रवर्शना नित्वं
सन्त्वन्तारायव वासमूमिः।
सन्त्यत्र भक्षा वहवः सुविद्या
नारायण त्रष्ठा च विद्यतित्र ॥ १४०
धवे तदा दचिष भारतस्य
दण्डाध्यमानो लत्तवेः सुनीरे।
भनन्त दुद्दीना तरङ्ग दृष्टे
राजन्य विद्यांवितमांच्यातीऽभव ॥ १४९

Narendra saw the solemn sea and also watched the waves breaking on the shore. The sea troubled the coast like a newly married bridegroom teasing his bride. Here gods always negotiate. Here is also the abode of lord Nara-

अन्तरनीसायां १२ग अ:

yana, with many of His blessed devotees. Narendra was overwhelmed with joy at the sight of the surging waves of unlimited sea. 139 to 141.

বঙ্গাত্যবাদ :---

দেই কুমারিকা কেত্রে নুরেন্দ্র অভি গভীর সমুদ্রের তরদ ভদ ভীর ভূমি দেবিয়াহিলেন। বেরূপ বুবা পুরুষেরা নূতন বিবাহের পর প্রমন্ত ভাব বলতঃ যুবভী পত্নীকে শীভিত করেন, সেইরূপ সমুদ্র ভীত ভূমিকে শীভিত করিয়াহিলেন। ১৩৯

এদন কি এই কুমারিকা কেতে দেবভাগণ নিতা বাঙায়াত কবিরা থাকেন। এবং এই স্থানে ভগবান নারাহণের বাসভূমি বিছমান আছে। এবং স্থাসিক ভক্তবৃদ্দের সহিত বহুং ভগবান ও ক্রনা। সর্ববদা বিরাজিত হন। ১৪০

সেই সময়ে জীবমূক্ত নরেক্র দক্ষিণ ভারতের সমুল্র ভীরে দণ্ডাহমান হইয়া সমূল্যের অসংখ্য প্রক্রমনীয় ভরজ দর্শনে আনন্দ সমূল্যে নিময় হইয়াছিলেন। ১৪১

भाव खदा-तस्य इट स्तवाभृत

येनाब्धिर स्तळावधी नरेन्द्रः । प्रचिन्तिदित्या स्वतनी विवरित्रः भन्त्यः देदी दृष्ततरङ्गपूर्णः ॥ १८२ तीर स्थिताः सञ्जेजनाः सुभीता भ्रष्यस्य भावेन विभावितस्य । चिनस्य चाञ्चस्यमङ्गोन जातः शहा न जाता जनसञ्चनाव ॥ १५२ अम्तात्रोसाया' १९**श** थ:

वाहु प्रवेनीय सत्तर्नामच्छन् ससुद्र मध्ये गंतवान् महात्मा । तत्र प्रवालस्य गिरि' विलोक्य क्रमेन तत्रीपरिवेश सोधः ॥ १४८

At that time the convulsion of mind of Narendranath was so great that he jumped into the water of the roaring sea without caring his own safety. Those who were present on the spot were struck with awe. Narendranath, however, had nothing to be afraid of and swam far off from the shore with an idea to cross the sea. He reached a coral rock in the sea and sat on it. 142 to 144.

বঙ্গানুবাদ :--

এবং দেই সময়ে সেই নবেন্তের একটি অপূর্বর মনোভাব উপিত হইরাছিল। যবাবা নবেন্তা অধৈষ্ঠ হইয়া নিজ শরীবের বিপদ বিষয়ের চিন্তা না করিয়া সেই সমুদ্র জলের মধ্যে অপ্পঞ্জান করিয়া-ছিলেন। ১৪২

তথ্য সমুদ্রতীরে অবধিত গোকসকল নরেন্দ্রের সেইজন কার্য পেৰিয়া অতাত্ত ভীত হইকোও বান্ধভাবে অর্থাং ভগবং প্রেমে প্রেমবান নরেন্দ্রের চিত চাঞ্চলা বা গভীর সমুদ্রে নিমন্ত্রিত হইবার আশকাও হইবাহিল না ইহা অতীব আশ্চর্ণ্যের বিষয়। ১৪০ মহাজানরেন্দ্র তব্দ এইজন ভাবিয়াহিলেন বে আমার এই চুট चन्तालोत्तायां १२ घ घः

বাত ঘারাই সমূদ্র পার হইয়া বাইব এইরূপ মনে কবিয়া সাঁতার দিতে দিতে প্রায় সমুদ্রের মধ্যে প্রবাদের (পলার) পর্ববত পরিদর্শন করিয়া ক্রমণঃ সেই পর্বতের উপবিভাগে উপবেশন ক্রিয়াছিলেন।

788

ये साधकाः सन्ति कुमारिकायां बदन्ति चैवं अगद्भिकां सा । ग्रेव बतस्वाल चंक्कार देवी कुमारिका मूर्ग्ति परिष्ठहेन ॥ १८५५ योगासने योगाग्रुतः स तल होरि प्रवालस्य घटोल्लयं हिं मन्ये कपां प्राप्य सुरोस्तदानीं तस्यो सहानन्दमना महाला। १८६६ स्राच्या तदा तस्य महा विपत्तिः कैवतसुख्यः पुरुष महान्तं। सहायसान ग्रुष मध्यमांगि त' स्रोपयिल्ला तटमानिनाय ॥ १९४०

It was said by the hermits who resided there that Goddess Durga in the shape of that rock was performing penance to have Shiva as her consort. Narendra stayed there in his divine mood for three hours in great joy and felt himself blessed by his preceptor. The fishermen considered that the life of Narendra was in danger

अन्तानीसायां १२म घः

and so they hastened to rescue him. He was brought back to the shore in a boat, 145 to 147

পেই কুমাৰিকা পেতে বে সকল দিক সাধকণণ বিজ্ঞান আছেন। ভাষার্য বলেন বে মা ভূগা এই সমূদ মধ্যে প্রবাল গিরিতে কুমারী মূর্ত্তি ধারণ পূর্বেক দৈর ত্রতের অর্থাৎ পভিজ্ঞপে নিবকে পাইবার ভঞ ত্রতের অনুষ্ঠান ক্রিয়াছিলেম। ১৪৫

তৎপরে সেই নরেক্স প্রবালের দ্বাপে প্রায় ৩ ঘণ্টা সময় পর্যান্ত বোগাসনে বোগযুক্ত হইরাছিলেন। বোধ হয় সেই সময়ে প্রীগুরু ঠাতুরের কুপা পাইয়া অত্যন্ত আনন্দের সহিত অবস্থান করিয়াছিলেন। ১৪৬

সেই সময়ে প্রধান নৌকাচালক বা সন্ধার মাত্রী নরেক্রের ভহত্তর বিশার মনে করিয়া সেই মহাপুক্ত নবেক্রকে পুব সাবধানের সহিভ নৌকার মধ্যমেশে বসাইরা খীবে ধীবে ভীবে আনহন করিয়াছিলেন। ১৪৭

इति श्रीरामेन्द्रसुन्दर मिहतीर्थं विरिचित श्रीशीरामहरूप भागवते पारमञ्ज्या संक्तियां नरावतार श्रीवृरेन्द्रस्थाविभीव समय स्वर्ग पतिन क्योतिष्यं वास्त्र समय इति ठाकुर विद्यानः। पापोद्यारी वास्त्र नामक साधुरिप भगवद्वतारोऽर्यामित निद्यारितवान्। समर्थीमण्ड श्रिया विभागीय सन्त्रीस पद भूषित श्रीभूदेव सुखीराध्याय देवसमंत्रवा पिछत वर्यान् वामोद्येश्वे नरेन्द्राय भारतत्त्व इतुरायिः प्रदत्ताः। क्षेत्रव सन्तर्य पर्याटनः। इयोवेश्य चेत्रे निविश्रस्य समाधिः पद्मजन भारतवर्ष पर्याटनः। श्रीवेश्वर्यः। पुत्रकीरमामिक्योऽन्यवतीस्यायः सन्तर्यक्षास्त्रस्य । प्रश्रीक्षायः । प्रश्रीरमामिक्योऽन्यवतीस्यायः । सन्तर्योशस्यकः। प्रश्री स्वर्थः। प्रश्रीक्षायाः सन्तर्योशस्यकः। प्रश्री स्वर्थः। प्रश्रीक्षायाः

अन्त्यनीसामः १२घ अः

Here ends the twelveth chapter of Antyalila of Sri Sri Ramakrishna Bhagabatam written by Ramendra Sunder Bhaktifirtha. ॥ ১২ আঃ অন্তঃ ॥

বঙ্গানুবাদ :---

শ্রীরামেন্দ্রক্ষর ভার্কিতীর্থ বিষ্ণতিত শ্রীশ্রীরামকৃষ্ণ ভাগবতে নর্যাবতার নরেন্দ্রের ফন্ম সময়ে প্রর্গ হতে পভিত ল্যোভি ঘারাই নরেন্দ্রের আবির্ভাব হইয়াছিল এই বিষয়েতি ঠাকুর নিজে প্রভাক করিয়াছিলেন। পাওহারী বাবা নরেন্দ্রকে ভগবরবতার বলিয়া সিভাও করিয়াছেন। কাশিক্ষেরে গভর্গনেন্ট উচ্চ দিকা বিভাগ্রীয় অ্থাপক ভূবের সূর্বোপাধ্যায় মরাপদ্ম বরন্দ্রনাথের অসৌনিক শক্তি পেরিয়া "ভারতবহু" উপাধিদার প্রপান করেন। আক্ষসমাজের আচার্য্য কেশব পেন মহাপদ্ম বরনের গুগো মুদ্ধ ইইয়া বভরবর্ধ পার্যাক আমার্শ হয়। সম্প্রা ভারতবর্ধ পার্যাক আমার্শ হয়। সম্প্রা ভারতবর্ধ পার্যাক আমার্শ করেন। ফরীকেশ সেই সমন্দ্র দার্গিলিয়া ভূইটি প্রেতকে উদ্ধার করেন বা প্রেল প্রতীক্ষানার পর্যা গ্রাক্ষর ভারতির সমুদ্ধ মধ্যে প্রতাল কর্মকর্ণ করেন ভ্রাকি পর্যাক্ষর করেন বা প্রেল প্রতীক্ষানার পর্যা গ্রাক্ষর ভারতির সমুদ্ধ মধ্যে প্রতাল কর্মকর্ণতের উপরিভাগে ভগতা আচ্ছাণ্যি এই অস্ক্রান্দ্রীলার ঘারশ অধ্যায়ে বলা ঘইক। অ: ১২।

प्रत्यान्ते प्रत्यप्रतिपाद्य देवतायाः स्तुरत्यध्यायः

खर्गहार कबाटपाटनपटी वर्षे यदा शारते नाना तथे कुत्रकं युक्ति बहुते पादात्व भावान्विते। भक्तिज्ञान विद्योग नास्तिक नय प्रस्ते समग्रे जने कालेऽभिन् कठिने भयद्वर दिने ग्रायन जुते हवे। १

स्तुत्यष्यायः

षायाँ: पृत्तित पुष्प बेदविहिते धर्मो गते ध्व सन' धर्माग्वानि विमोधनाय भगवान् चौरामक्रणः स्वयं। नान्। बैदिक तान्त्रिकादि हित् कृत्यागं सुधिष्ठं गतो जातो ब्रह्मकुले मुनातन यपुर्व द्वाष्य देवो हरिः॥ २

यत् कोर्त्तनं यत् सारणः यदीचणं यदन्दनं यन्ष्रवणः यदर्शणः । नोकस्य सदी विद्युनीति क्षस्रपः तस्रो वरिष्णाय नमोनमः सदा । इ

It was in the dreadful era when the people of India, who had the power to open the gateway to the Heaven, were, indulging in perverted reasonings under the influence of western civilisation and culture and being wildly initiated with the subversive logic of the atheists who were void of devotion and wisdom, and when the traditional religious rites based on the holy Vedas were fast losing ground that Lord Ramakrishna manifested Himself to revive the glory of religion through the Vedic and Tantric rites and was born in the bramhin family. I bow down with all devotion and obeisance to him by singing whose holy names, by recalling whom in our mind, by beholding whom with our eyes. by worshipping whom, by listening to whose

स्तराध्यायः

sayings and by paying homage to whom we become purged of our sins instantly. 1 to 3

বঙ্গান্ত্ৰাদ :---

প্রাস্থ শেষে প্রন্থের প্রতিপাল দেবতা ভগবান শ্রীরামক্ষক দেবের

ন্ততিবিষয় কিছু বলা হইতেছে।

আনন্দময় ধামের রুগুরারোন্যাটনে সম্পূর্ণ সমর্থ এই ভারতবর্যে
বে সময়ে সকল লোক বহুতর কতর্কযুক্তি বাহুল্যে পাশ্চাতা

ৰে সময়ে সকল লোক বহুতৰ কুতৰ্ক মুক্তি বাহুলো পাশ্চাডা ভাবে বিভাবিত জ্ঞান ভক্তি শৃহ্য নান্তিক বুদ্ধিতে মোহিড এইরূপ অতি ভয়ত্ব কঠিন সময়ে বিশুদ্ধ ধর্মা নাট চইলো। ১

সনাতন ধর্মবাজকগণের অনুষ্ঠিত বৈদিক কার্য্য একপ্রকার ধ্বংশোপূর্থ হবলে সেই সকল মুফ্ট ধর্মভাব দুরীকরণের জন্ম ভগবান
প্রীরামকৃষ্ণদেব বছবিধ বৈদিক ও তান্ত্রিকাণি হিতকারী সাধনমার্শে
স্থিতি প্রাপ্ত স্থানিদানদাময় দেহধারী সাকাৎ প্রজ্ঞাদেব ভগবান
প্রক্ষাবদেশ জন্মগ্রহণ করিয়াছিলেন। ২

যে ভগবানের নাম কীর্ত্তন হাঁহার স্বন্ধপের চিন্তন হাঁহার দর্শন হাঁহার বন্দন প্রাবণ ও পূজা সদ্ধ্যা নবনারীর তৎকণাৎ সর্ব্ধ পাণে দুবীভূত করে সেই পুরুষোত্তম ভগবান শ্রীরামকৃষ্ণদেবকে সর্বদা নমুবার কৃত্তি।

यदि नित्य सुखे वाष्ट्या यदि वाष्ट्या भवचये । त्रीरामक्षण्य मामेव वद तींड समक्तिता ॥ ८ • सम्पत्स स्वकागस्थ्ये विधत्स विसुखाः सदा । सम्पदापत्स सित्रं स्था द्रामकत्याः सुनियितम् ॥ ४ दारापत्य सुद्धत् पाय देस गेर समन्यितम् । सर्वे विनायि सत्यो हि शमकत्यो न दा परः ॥ ६

स्तुत्यष्यायः

योगधाग तपः याह स्नानदानादि कार्मणां। सर्व्व पां फलमाप्नीति साम्रज्योति भाषणात्॥ ७ न पण्डितः पर्विद्धतोऽपि मानवोऽपि न मानवः। स्तुनायां न यह्यास्ति सामक्षज्येति नामकम्॥ ८ प्राणान्ते नातुगच्छन्ति सर्वे धनजनदियः। कोवने मर्यो एक्षो सामक्षज्यो भवेदमृत्वम्॥ ८

If you like to be blessed with eternal happiness, or have a desire to get yourselves free from all worldly ties, you should chant the holy name of Sri Ramakrishna with devotion. All present themselves as your friends in the days of your prosperity but they keep themselves aloof from you in the days of adversity. Sri Ramakirshna. however, is sure to remain as your friend for all times. Your wife, children, friends, dwelling house and even your life in your mortal frame are all transitory and evanescent. Nothing but Shri Ramakrishna is eternal. Only by utterina the name of Shri Ramakrishna we can have all the divine merits which are aquired through penance, sacrifice, ceremonial rites, holy bath and religious gifts. The scholar is not a scholar. the man is a not man if they do not chant the holy

स्तुत्यच्यायः

name of Shri Ramakrishna. All our wealth and relatives do not follow us ofter our death. On the other hand Ramakrishna keep company with us both in this life and in the life after death. 4 to 9

ওবে ভাই যদি সর্বলা হুবে থাকিতে ইচ্ছা কর অথবা যদি সংসার দ্বাব দ্বীভূত করিতে চাও তবে তুমি ভক্তিপূর্বক রামকৃষ্ণ নাম কর। ৪

দেও ডোমার যথন ফুথের সময় হয় তখন বছ আগ্নীয় খঞ্চন তোমার নিকটে আসে আর যথন বিপদের সময় হয় তথন কেই আসে না কিন্তু সম্পাদে এবং বিদদে সর্বদা পর্ম বন্ধু একমাত্র ভগবান শ্রীরামকুষ্ণ দেবই ইবা প্রথা নিশ্চিত। ৫

পত্নী পূত্ৰ বন্ধুবাদ্ধৰ দেহ গেছ এমনকি প্ৰাণ পৰ্য্যন্ত সমস্তই বিনাশ প্ৰাপ্ত হইৰে কিন্তু একমাত্ৰ প্ৰীয়ামকৃষ্ণ দেবই সভ্য বা তোমাৰ বৰাৰ্থ অবস্থান আৰু তন্তু কেহই নয়। ৬

যোগ যাগ তপভা প্রান্ধ তীর্থসান বা দানাদি সর্বব কার্য্যের কল একমাত্র রামকৃষ্ণ নাম উচ্চারণে। ৭

সে মমুখ্য মমুখ্য নয় সে পণ্ডিত পণ্ডিত নয় বাহার জিহবা বামকৃষ্ণ নাম উচ্চারণ না করে। মুহার পর ভোমার ধন বা পুত্র পৌঞাদি কেহই সঙ্গে বাইবে না কিন্তু হদি ভগবান বামকৃষ্ণকে পুরণ কর তবে তিনি জীবনেও ভোমার সঙ্গী এবং দুহুলুর পরও সঙ্গী হইবেন অর্থাৎ জীবিভাবস্থার সর্ববিদ্যা আনন্দে থাকিবে এবং দুহুলুর পরও তিনি ভোমার সন্ত্রী ইইরা সেব লোকে স্থান দিবেন ইহা শ্রেব নিশ্চিত।

स्तुत्यध्यायः

सुधात्तं परमादं हि ळ्यात्तं योततः जलत्।
सन्तत्ततं क्षोमले वाय् रामक्ष्याति नामकम्॥ १९
निःद्वासे नहि विकासः कदावते भवियति।
कोर्भनीय मतो वाव्यात् श्रीरामकःया कोर्भनम्॥ ११
नास्ति तास्ति कलो नास्ति रामकःया विना गतिः।
तस्ता क्षेत्रं कास्त्रः रामकःया ति नामकः॥ १२
योरामकःयाख्यमिदः पुरोषः भक्त्या एठ दृ यो भववन्यमुक्त्ये।
वेरान्य विज्ञान समन्त्रिते हि स्रान्ते क्षज्ञितावतः पदन्तत् ॥११
न्नाञ्चयाः चित्रयो वेग्न्यः गृद्धयाि एठेद् यदि।
सोमान्यारोभ्य सम्पत्ति धनवान्य स्तान्वितः॥ १४
सर्वज्ञाम सस्देशे हि निवितमेष्टिकः सुखः।
ग्राप्य निक्वीण मृत्तिष्व यात्यन्ते परमः पदम्॥ १४

The name of Shri Ramakrisna is as sweet and refreshing as rice cooked with sugar and milk to a hungry person, cold water to the thirsty, or soft breeze to a man scorched by the hot rays of the sun. As we cannot continue to live as long as we like and we may fail to breathe at any moment, we should sing the holy name of Shri Ramakrishna from our childhood. In this terrible Kali Yuga none but Ramakrishna can save us. So we should chant the holy name of Shri Ramakrishna with all cur devotion. He who reads this holy book on the life of Shri Ramakrishna with devotion to attain salvation, not only

€सत्यध्यायाः

gains divine wisdom but also attains eternal bliss after death. If a Brahmin, a Khsairiya, a Vaisya or even a Sudra reads this holy book. he becomes happy and prosperous in all respects and enjoys health, wealth and all earthly pleasures in this life and the grace of God after death.

বঙ্গান্থবাদ :--

তবে কুধার্ত্ত ব্যক্তির উত্তমান্ন ভোজনের মত তৃত্তি হর বদি রামকৃষ্ণ নাম করে তৃষ্ণার্ত ব্যক্তির দীতল জল পানের তৃপ্তি হয়। প্রবর সূর্য্য কিরণে উত্তপ্ত ব্যক্তির কোমল বায়ু সেবনের মত অমুভব। ১•

শামাদের নিঃখাস কথন বে বন্ধ হইবে ভাছা আমরা কেহই ন্ধানি না অতএব বাদ্যাবস্থা হইছেই ভগবান শ্ৰীবানকুকের নাম কীৰ্ত্তন করা একান্ত কর্মবা। ১১

এই যোর কলিযুগে জীবসকলের রামকৃষ্ণের নাম ভিন্ন অভ সন্গতির উপায় আর কিছুই নাই। অতএব হতুপুর্বক রামকৃষ্ণ নাম ত্বপ করা কর্ত্বর। ১১

এই শ্রীরামকুঞ্চাগবত নামক গ্রন্থটি যে ব্যক্তি সংসার বন্ধনের মুক্তির জন্ম পাঠ করেন ইহলোকে ভগবৎ শুরূপের জ্ঞানলাভ এবং এবং বৈরাগ্য বিশিষ্ট হইয়া জীবনান্তে ভাগবতদেহ প্রাপ্ত হন। ১২

আক্ষণ ক্ষত্ৰিয় বৈশ্য অথবা শূদ্ৰ যদি কেহ এই বামকৃষ্ণ ভাগবত পাঠ করের তবে তিনি ধন ধায় সোভাগ্য আরোগ্য ও পুত্র পৌত্রাদি বিশিষ্ট এবং সৰ্বপ্ৰকাৰ কামনা পূৰ্ণ হইয়া ঐহিক স্থুৰ প্ৰাপ্ত হন এবং নিৰ্ববাদ মৃক্তিৰ অধিকাৰী হইৱা প্ৰাণান্তে প্ৰম পদ লাভ কৰেন।

स्तुत्यध्याय:

krishna, the beloved husband of Sarada, once and again. 16 to 21

বঙ্গানুবাদ ঃ---

আমি ভগবাদ প্রিরামত্ত্যদেবের সাকাং পদগুলির প্রভাবে এই
প্রীরামত্ত্ব ভাগবত নামক মহাকাবাটি লিথিয়া তাঁহার পাদপলে সমর্পদ
করিতে সমর্থ হইরাছি। তিনি আমাকে তাঁহার লীলা সংস্কৃত ভাষার
লিথিবার কল্ম হাহা আফেল করিরাছিলেন আজ আমি সেই আফেল
প্রেভিপালনে থক্ম হাইরা তাঁহার পাদপলে কোটি কোটি নমকার করিয়া
এবং তাঁহার সেবকর্ম্ম ও সেবক গণের সেবক মহারাজ সকলকে
পুর্যপুর্ববিধির নমকার করিছেছি। ১৬১১৭

এবং আমি অসংখ্য বার যে যে বোনিতে গদন করিব বা জন্মাইব সেই সেই দেহে যেন আমার শ্রীরামন্থকের গদারবিদ্দে ভক্তি থাকে। ১৮ যে ভগবান শ্রীরামন্থকদেবের শ্বরণ জীবসকলের অজ্ঞানাক্ষার দূরীভূত করে এই কথাটি বেদ পূরাণাদিতে শ্রনিদ্ধ। সেই ভগবান সচ্চিদানন্দ শ্বরূপ পূক্রবাত্তমের রূপের বর্ণনা করিব। শুভাগ করিমাহি

শতএব ভগবান প্রীধামকৃষ্ণদেব এবিবরে আমাকে কৃপাপূর্বক ক্ষমা করন। ১৯২০ ভগদ্মাতা সাধদা পতি প্রীধামকৃষ্ণদেবকে নমন্দার করি পুনংপুনর্বার নমন্দার করি তৎপরেও নমন্দার করি। ২১

হরি রোং তৎ সৎ

परिभिष्टाध्यायः

एवं खेताङ्ग प्रदेश विवाददैनाभ्यां विश्वलित नरेन्द्र प्रभुभंकः वत्सली भगवां सत्तालित तदस्तरे दर्शनं दत्वा प्रोवाच ।
प्रदर्शः स्व स्वरूपं योनरेन्द्राय भड़ास्मने
प्रोवाच, भगवान् साधाहेन्यः हि फलसाधनः ॥ १
देनेत्रन पीड़ितो श्री हि विवादः नाधिगच्छितः ।
स एव सत्तुष्णं नश्धा शान्तिमेच्यति निवितन् ॥ २
नानोपचारं भंडकौरींबतोऽपि मधा धुना ।
स्वर्द्धं श्रिदिनः यावदुववासः स्नती भूवः ॥ ३
भक्ष भीष्ण सेष्टा येय वस्तानि विविधान्यि ।
द्रव्यः वडुविधः वत्तुष प्राप्तस्त्र येवनियितः ॥ १
सत्त् स्वास्त्र संवातें स्वावास्त्र पिछतानि ।
सत्त स्वास्त्र संवातें स्वावास्त्र पिछतानि ।
स स्वरूपं नरेन्द्राय भगवान् भक्त भक्तिमान् ।
स स्वरूपं नरेन्द्राय भगवान् भक्त भक्तिमान् ।
स स्वरूपं नरेन्द्राय भगवान् भक्त भक्तिमान् ।
साधास्य निर्मालं भागः प्रदायान्तिहितोऽभवत् ॥ 4

Probably at the behest of Thakur given to Narendra during his penance on the coral rock in the sea and also at the presistent request of the kings of south India to join the Congress of Religion to be held at Chicago in America with their financial assistance for the journey. Narendra went to Chicago,

When Narendra found himself in a very

res

បរ្សែ ខេត្តក្រុ

miserable and helpless condition in America, Lord Ramakrishna appeared in his mind's eye and said, "He who is not overcome with dejection even in his destitute condition deserves all success and happiness. I have been fasting for last three days even though I have been offered many palatable things by my devotees. Be assured that you will have to-day itself all palatable things to eat and clothes with other requisites. By my grace and by dint of my divine message you will win over the scholars of the Western countries and become famous all over the world." Thus Lord Ramakrishna comforted Narendra with his advice and disappeared. 1 to 6.

परिशिष्टाध्याय:

নিদ্ধির চেন্টা করে দেই কার্যাসিদ্ধি লাভ করিরা শান্তি পার, মুখ পায় ইহা প্রব সভা । ১১২

দেৰ আমৰ বছতৰ সেবকত্বল বছপ্ৰকাৰ ত্ৰব্যাদি নিবেদন কৰিলেও সে সকলেৰ কণামাত্ৰ প্ৰধান কৰিয়া ভোমাৰ কন্টেৰ লাঘবেৰ চন্দ্ৰ আমি তিনদিৰ উপৰাদে আছি। ৩

তুমি আমাৰ আশীৰ্কাদে ছুবি ছুবি চৰ্ক্যচোৱা লেছ পের ৰাজ্যন্ত্র এবং তোমাৰ গাত্রাবংবাদি বছবিধ তব্য আঞ্চ এবনই পাইবে। ৪ এবং আমাৰ অমুগ্রাহে আমাৰ উপদেশামূতের থাবা পাশ্চাত্য পাত্তিবংগকৈ পরাভ্য কবিয়া সমগ্র পৃথিবীতে সর্কাঞ্ছেট ধর্মমোঞ্চম বছিয়া পথিগালিছ হবৈ। ৫

ভক্তবংসল ভগবান ঐতীধানক্ষদেব তাঁথার নিতেবই অফ্ডম মূর্ত্তি নরেন্দ্রকে আথন্ত বাবে নির্মন জ্ঞান দিয়া অক্তব্যিত হইয়াছিলেন।

> ततः साञ्चनवतः योश्वरेक्द्री गुरुकार्यानाभेनापारानन्दसमुद्र तिमनी यदा तिष्ठति तिम्मिये समये नाधिक वयाः काव्येका स्रोताद्विती समानोष्य भ्यास्तातः नरीक्ताः । सनमा चिन्तवामास तिष्ठमा तथ्य मीडिता ॥ ० चडी क्वासो मवताडी चर्चा मही द्वातिः । भाषादेतस्वसुपि विचते चिद्यनेत्रस्तृ ॥ स

विका बहुविधानित्यं रुखा स विदुषी तदा ह ८ सम्य ममाप्रमागत्य रेष्टटश्यति यद्धतः ! को भवानिष्ट मेशाम किसयी निःस्पवत् स्थितः ह १०

इष्टामिती अमन्त्रस्य प्रभाव पद्म मीचना ।

परिशिष्टाध्हायः

म् त्वा तथाः प्रयानां सनीतां वाच रखता त्रीमुरीबापि माष्ठः। चन्द्रीयदत्पूर्णेरूपः प्रदीमस्तद्दश्चितः योनरेन्द्रो वसाये ॥ १९ धवाच नां हे समिनि त्वयाद्य धन्त्रोतिस नात्रास्ति सुद्दक्कानो से। आराध्य देवस्तुतीः प्रसादादिहागतीऽष्ठः द्वाजनासवर्षात् ॥ १२ मृतः समाचात समासदर्तः चन्नः सभा यत्र समय विस्तात्। धर्मापवनः चन्न् धर्माविन्नाः समागता धर्मावरीचणाय ॥ १२

Narendra became much delighted to have been so visited and advised by his preceptor and shed tears of joy. Just at that time a middleaged American lady caught sight of Norendra and became charmed with his divine appearance. She mused in herself that the body of this holy man was wonderfully alowing with divine lustre, power and all signs of of godliness. With many such thoughts in her mind that lotus-eved learned lady came near to him and asked him very politely, "Where do you come from and how is it that you appear to be so destitute?" On hearing these words of the lady and remembering the prediction of his preceptor, Narendra's face glowed with the brilliance of the full moon and said, "My sister, I thank you for your kind words. I am quite a stranger

ची बीरा सलापामा गवतम **त्रविद्धाध्याय**

here. By the grace of my preceptor I have come here from India. I am told that the great leaders of the different religions of the world will meet here in the Congress of Religions to plead for the highest honour for their own religion." 9 to 13

বঙ্গান্ডবাদ :--

এইরূপভাবে নয়েন্দ্র গুরু কুণালাভে অশ্রুজনে বক্ষঃ ভাসাইয়া আনন্দসাগরে নিমজ্জিত হইয়া আছেন এমত সময়ে কোন একটি তদ্দেশবাসিনী প্রোচা রমণী সেই তেজ্ঞপুঞ্জ কলেবর নরোত্তম নরেন্দ্রকে দর্শন করিয়া আশ্চর্য্যাথিতা হইয়া এইরূপ মনে করিয়াছিলেন। ৭

এই সাধর বিগ্রহ বল শক্তি ধৈর্য্য ও দেহকান্তি অত্যাশ্চর্যাময়। এবং এই সাধুর দেহে ঈশবের শক্তি পরিস্ফুট হইরাছে। ৮

এইরূপভাবে সাধুর অসাধারণ তেজঃপুত্র ও আকার প্রাকারের ভাব দেৰিয়া সেই পদ্মপলাশলোচনা বিহুষী রমণী সেই স্থানে দণ্ডায়মান ছইয়া নানাপ্রকার চিন্তা করিয়া সাধুর সমীপে ধীরে ধীরে গমন পুর্বক অতি বিনীতভাবে জিজাসা করিয়াছিলেন। আপনি কে? কোণা হতে এই স্থানে আদিয়াছেন। এবং কি জন্মই বা কপদিক-শুক্তের মত অবস্থান করিতেছেন। ৯।১০

ত্বন নরেন্দ্র চোক্ষের জল মুছিয়া দেই খেডান্সিনীর মনোরম বাক্য প্রবণ ক্রিয়া ভগবান প্রপ্তক্র বাক্য মুরণ ক্রিয়া গগনে চন্দ্রদেব বেমত বোড়শকলার পবিপূর্ণ হইরা অত্যুত্ত্বল স্লিগ্ধ কিরণমুক্ত হরেন সেইমত শ্রীনবেক্ত সেইসময়ে পূর্ণানদে নিমা হইরাসেই ব্যণীকে বলিরাছিলেন হে ভগিনী আল আমি ভোমার দর্শনলাভে খন্ত

परिशिष्टाध्हाय:

त्र् त्वा तच्याः प्रत्यात्तां मनोज्ञा वाच 'स्मृत्वा त्रीगुरोखापि गाष्ठः। चन्द्रीयदत्पूर्यक्ष्यः प्रदीमस्तदद्दीमः श्रीनरेन्द्रो वभावे ॥ १९ खवाच तां हि भगिनि त्वयाद्य धन्त्रीऽस्मि नात्रास्त्रि सुद्वजनी में। आराध्य देवस्त्रुतीः प्रसादादिशागतीऽस् 'ख्रजनाभवर्षात् ॥ १२ श्रुतः स्याचात्र सभामदस्ते चत्रः सभा यत्र समग्र विम्तात्। धर्मप्रवत्नः खन धर्माविज्ञाः समग्रता धर्मापरीचणाय ॥ ११

Narendra became much delighted to have been so visited and advised by his preceptor and shed tears of joy. Just at that time a middleaged American lady caught sight of Norendra and became charmed with his divine appearance. She mused in herself that the body of this holy man was wonderfully glowing with divine lustre, power and all signs of of godliness. With many such thoughts in her mind that lotus-eyed learned lady came near to him and asked him very politely. "Where do you come from and how is it that you appear to be so destitute?" On hearing these words of the lady and remembering the prediction of his preceptor, Narendra's face glowed with the brilliance of the full moon and said, "My sister, I thank you for your kind words. I am quite a stranger

यो बीरामक्षणभागवतम् परिविष्टाध्याय

here. By the grace of my preceptor I have come here from India. I am told that the great leaders of the different religions of the world will meet here in the Congress of Religions to plead for the highest honour for their own religion."

9 to 13

বঙ্গানুবাদ :---

এইবপভাবে নহেন্দ্র গুজ কুপালাভে অঞ্চলনে বদ: ভাসাইরা আনন্দরাগরে নিমজিত ছইরা আছেন এমত সমরে কোন একটি ডদেশবাসিনী প্রোট্য রমনী সেই ভেচ্চপুত্র কলেবর নরোতম নরেন্দ্রক দর্শন কবিয়া আশ্চর্যাধিতা হইয়া এইরূপ মনে কবিয়াছিলেন। প

এই সাধুর বিগ্রাহ বল শক্তি ধৈষ্য ও দেহকান্তি ব্যত্যাশ্চর্যাময়। এবং এই সাধুর দেহে ঈশবের শক্তি পরিস্ফুট হইরাছে। ৮

এইরপভাবে সাধুর জনাধারণ তেজপুত ও আকার প্রাকারের ভাব দেখিলা সেই পল্লপনাশলোচনা বিত্রহী বননী সেই থানে নতাহমান হইলা নানাপ্রকার চিন্তা করিয়া সাধুর সমীপে বীরে বীরে গামন পূর্বাক অভি নিনীতভাবে জিজাসা করিয়াহিঙ্গেন। আপনি কে? কোবা হতে এই স্থানে আসিনাছেন। এবং কি জন্তই বা কদৰ্দ্ধক-শুন্তের মত অবস্থান করিতেছেন। ১০১০

ভবন নহেন্দ্ৰ চোম্বেই লগ মুছিবা সেই বেতাফিনীৰ মনোৰম বাক্য প্ৰবণ কৰিবা ভগবান প্ৰাপ্তকৰ বাক্য ক্ষৰণ কৰিবা গগনে চন্দ্ৰদেব বেষত বোড়পকলাৰ পৰিপূৰ্ণ বুইবা অফুস্ফল প্ৰিয় কিবগমুক্ত ব্যৱস বেইমত প্ৰীনভন্দ্ৰ দেইলম্বে পূৰ্ণানন্দে নিম্ম হুইবা সেই বম্মীকে বলিবাহিলেন যে ভগিনী আৰু আমি ভোমাৰ দুৰ্শনলান্তে ধ্যু

परिमिष्टाध्यायः

यतो दुशमा मम चान्ति विशे किचिद्ददियामि गुरोदंचीमि । सच्यो सभावो चनु दुर्भगम्य की वा प्रयेगानुवर्ति प्रदेखात् ॥ १८ श्रवा मनीओरक्या समाधीः छवादर' वे निम्नीहमाधे। प्रवेग्य तं काङ्चित वसुदानैः प्रवाचकाराम्य मनस्तिनी सा प्र१४ पेयमातिच्य मत्काराननार' माध्यसमात मटानाय माधे नेयावगत वती अवर्भको भारतीय महासन्त्री महर्गायाज्य व्यवशेची क्रतेमार सद्धाः चस्य धर्माम्याख्या च चमतुकारकारियी श्रवष मावेण सर्वेषा सत्यानस्टाधिकी तदाधिका छणा च विदिल्वैयः मरेन्द्रम्बाच। मं महत्वामि हड्डाला धर्मावतारमीहमन्। चर्डमञ्चात मध्येव हृष्टि दाव्य वसुन्धरा । १६ ततः प्राप्तः समस्याय माधोः प्रवेश हेतवे । महामभायां मयडं सर्व्या चेहिता भवत् ॥ १० स्वकौय बन्धुवर्गभ्यो विष्ठहरीऽज्ञापयन् सुदा। तुल्पे कर: साधुवर: सर्वेविद्या विशारद. ॥ १८ मुद्र गेष्टे माम्पतः भाति पुर्व्वपुष्य वर्तन में ।

नवाद्येम' सुवक्षार' समगीरव हृह्ये ॥ १८

श्रीश्रीरामक्षणामागवतम्

परिशिष्टाध्यायः

"I earnestly desire that I should speak something at the message of my preceptor in the Congress of Religion. But I find none who may take pity on me and secure for me the necessary premission to speak in the Congress."On hearing this, the lady took him to her house and entetained him with food, clothes and other requisites. Thereafter in course of discussion with her quest. the lady was convinced that Narendra was a great religious thinker and had attained divine sublimity, and also that the mode of expression of his religious views was wonderfully unique and inspiring. She said, "I have been as much delighted with your speech as the Earth gets delighted by the rains at the time of nourishment of the budding corn." Next morning she tried to secure admission into the Congress for her guest. She informed all her friends and the learned men of her country that a great saint who was a great scholar and religious thinker was staying in her house and was sure to add to the glory of the religious Assembly with his wonderful speech. 14 to 19.

beb

परिश्चिष्टाध्यायः

वङ्गाञ्चराषाषः :--

অতএব আগনাদের সেই সভায় আমার গুরুর ধর্মমত বিষয়ে কিছু বলিব আমার মনের এইরূপ আশা পোষণ করি। কিন্তু আমার মত তুর্ভাগ্যের সম্বন্ধে সেই সভায় প্রবেশের অমুমতিই বা কেদিবে। ১৪

তথন সেই প্রাণ্ডমনা রমণী উত্তম সাধুর অভিলবিত মনের কথা তানিরা সাধুকে নিজ গৃহে সমাদরপূর্বক আনমন করাইয়া তাঁহার অভিলবিত বস্তু ও পালুকাদি এমনকি উন্দীয় পর্যন্ত দান করিয়া সাধুর প্রকাকবিয়াছিলেন ১৫

এইরূপে অতিথি সংকাবের পর শান্ত্রসমত সদালাপের ঘারা জানিয়াছিলেন এই সাধু ভারতবর্ধের সজর্মান্তক মহামনস্থী বোধহয় ইনি ভগবানকে সাকাৎরূপে দর্শন করিয়াছেন। এবং ইহার ধর্মবক্তৃতা ভানিপেই চাহকুত যা আশ্চর্য্যাধিত হইতে হয়। এবং ইহার ধর্মবাধ্যা নূতনের মত। এইভাবে অবগত হইয়া নহেন্দ্রকে বলিয়াছিলেন আপনার মত ধর্মবক্তাকে দর্শন করিয়া ধাত্যাদির গর্ভত্ব শতাবস্থায় জল সাইলে পৃথিবী খেনত আননিভতা হয়েল অমিত আপনার বক্তৃতা ভ্রম্মি করিরূপ আনিক্লত হইয়াছি। ১৫

তৎপরে সেই রমণী প্রাতঃকালে উণ্ণত হইয়া সাধুর মহাসভায় প্রবেশের জন্ম অভ্যন্ত আগ্রহের সহিত সর্বভোভাবে চেটা করিয়া-ছিলেন। ১৭

ক্ষর্থাৎ হার্বাট বিশ্ববিভালত্ত্বে দর্শ-দ্যান্ত্রের অধ্যাদক মহাপণ্ডিও বন্ধুবর্গকে আনন্দের সহিত জানাইরাছিলেন যে সর্ববিভাগ্ন পাঙ্গলী ভগবানের সনুন একটি সাধু আমার পূর্বের পুণাকলে স্প্রান্তি গৃহে উদিত হইরাছেন। আপনাধের সভার গৌরব র্গক্তর জঞ্চ এই

पविशिष्टाध्याय:

উত্তম বক্তা সাধুকে সভামধ্যে বক্তৃতাদানের জন্ম গ্রহণ করুন ইহাই আমার একান্ত অমুরোধ। ১৮১১

ततो महासभाशं बक्ता गारम्ये गुक्कणामायानन्तर' पायात्य सम्प्रसमूहान् समुहिद्य सानन्द मुक्कबान् स्वामिनी । भी मस अभिरिकादि वासिनी स्वाद्यशा भिगेनीवगीय एउ' सम्बोधन् बाक्वोबारणात् परमेव सभास्य खेताङ्ग सम्याना-मन्तरे तड़िदिवानन्द प्रवाह अहितसामृत् परन्त सर्वे योद्यवगीः कियत्वण मुख्यस्थ त' स्वामिकी समुहिद्य साधवाद'

प्रदक्षबन्तः । २०

कामिनीकाञ्चन सेविनां सत्यवर्षा स्वरूप विद्याने मित्रभूया सदर्षे तत्र समाधकातमध्ये दग्रपश्चरम् वा वक्ता सददात्। प्रत्येक वक्तायां स्वगुरीः परमञ्जर स्व सप्तवानां साधनार्थं मधानि यानि सन्ति वै। वानि सन्त्रीनि ध्कानि भवनतिति मता ममः १९ पस्येव गुरुवाचस्य प्राधान्यसवस्य वैराधिकति वानीमिति। त्व संयोग्य तत्रतत्व समायां गुरुवम्मतमसनेविज्ञवान् । २२ स्वस्क्त्रतिय क्षेत्राङ्ग धर्मायां स्वानान्यस्य मानी वहुन्त दृश्य जातानि संग्रह्म गमन पविधाननान्तरा साहारादि स्ववस्थास्त्रः। २२

Then, in that great Congress of Religions, after bowing down with profound veneration to his preceptor, Swamiji started his speech with the address, "My brothers and sisters of America." As soon as he utiered these words the

परिशिष्टाध्याय:

whole house became overwhelmingly animated with joy and resounded the hall with shouts of praise to Swamiji unceasingly for some time. He delivered some ten to fifteen speeches to instill holy thoughts in the worldly-minded people. In all his speeches he preached the message of his preceptor. He said that all the ways of worship and penance as enjoined in the different religions of the world lead to the realisation of Divinity. The holy men of western countries carried things with food and drink with them to avoid any inconvenience on their way to far-off destination.

20 to 23

বঙ্গাত্যবাদ :--:

তংশবে মহাসভার বজুতাদানের এখনে গুরু প্রশামানি করিয়া সভাপতি প্রভৃতি পাশ্চাত্য সভার্ত্রনকৈ উদ্দেশ্যপূর্বক আননের সহিত বিলিয়াহিলেন। হে আনেরিকানি পাশ্চাত্য দেশবাসী ভাইসকল ও ভানিসিকল। এইকপভাবে সভাপ সকলকে সংঘাধন করিলে সভাব বেতাক সভাসকলের করমধ্যে বিল্লাতের মত কান্দপ্রবাহ উদিত ইইয়াছিল। পুরস্কু পেই মহাসভার সমস্ত শ্রোভুবর্গ কিছুক্প বামিলীকে উদ্দেশ্য করিয়া উদ্দেশ্যরে সাধুবাধ প্রদান করিয়াছিলেন।

দ্রীলোক এবং ধনসম্পত্তি পাইবার জন্ম আল্লোৎসর্গকারী ভনগণের

परिग्रिष्टाध्याय:

সত্য ধর্মের অরণজানে মতি হউক এইরূপ মনে করিরা আমিজী সকল ব্যক্তির জন্ম সেই আনে সপ্তাহকালের মধ্যে দল পদরটি বক্তৃতা দিয়াছিলেন। ২০

থামিনীর প্রতি বকুতার ঠাবুরের উক্তিব অর্থাৎ ঠাবুর বিপারাছন পৃথিবীতে সাধকসকলের সাধনার জন্ম থেসকল ভিন্ন ভিন্ন মত আছে সেই সকল মতই ভাগবং সালাৎকারের পথস্বপ ইরাই আমার মত।

্ইক প্রক্রবাকোর মতানুসাবে তাহার মধ্যে পুরাণ শান্তের সিলাত যোগ করিমা সেই সেই সভায় ঠাবুবের সম্মত মতই প্রকাশ ক্রিয়াছিলেন। ২২

বাহাতে কোনরূপ অফুবিধায় পড়িতে না হয় এইকপ খেতাত ধর্ম-হাচক সকল অফাত্র যাইবার সময়নানাপ্রকার দ্রবাসকল লইবা বাইবার পূপে মধ্যে মধ্যে আহারাদির ব্যবস্থা করিৱা থাকেন। ১৩

किन्तु बेराय्य विषष्ठ स्वामो विवेकानन्य स्ताहगाङ्ख्यः न कतवान् । परन्तु स्वामि पारेनीकः गुरीः क्षयया मतिष्टकः पितरी तिहतः कत्त्राश्चय वस्तावाधमसमुद्दित्रयः स्वयः भारतभूमि देवत स्वामिषाद विषष्ठस्य त्यागमोसतो ईम्बर निर्मरताच हृद्दा श्वेताङ्ग साधारणा विष्यताः सत्ताः प्रमुचन् । २४

अयं भारतीय सवरामा अमाधारण मानवः देहर महापुरुष देशस्य जनाना सम्प्राता सम्प्रादनार्थ क्रोताद्व एग्रेमचारक प्रेरण निरर्धक क्रम्यामच्चियं। इतपूर्वः भारतवामिनो वे सर्व्यविद्यान पाचाया देगं गतवन्त्र स्ते सर्व्यं जड्बिकानस्य वाह्यसीन्द्रव्यं प्र स्त्रोडिताः सन्तः पाचात्यानामव दुनां छत्वा पुनर्भारतवर्षे प्रया-गतवन्तः १२६

पश्चिम् । स्योगः

किन्तु एक एव स्वामियादी विजेकानन्दः पायात्वानां स्वपंगे भाव-धारां प्राची वित्तुप्तां विधाय क्षेताद्वीयानां साटर पूजां ग्रहोत्वा गुरू भूत्वा गुरुद्दिणामिष संग्रह्म चल भारते प्रत्यागमनः स्रत्वा भागोरच्या गङ्गाया पश्चिमे सीरे चेन्डाप्ययन्तने चत्युच्य सटः निर्मायः । २६

But Swamili would not carry such thingsfor safeguarding his convenience and comfort. "By the grace of my preceptor," he would say, "I have my father and my mother in every house-hold, and as such I do not bother about my food and clothing". The white people were astonished to find so much dis-interestedness in earthly matters and reliance on the will of God. They said, "This Indian Saint is a Superman. We consider it useless to send to Missionaries to the land of such a great personality. Previously, the Indians who went to the western countries, were greatly amazed to see the advancement of physical science and the achievement thereof of the people of those countries, and sang all praise to them. It was left to Swami Vivekananda alone to effect a drastic change in the trend of religious thoughts of people of these countries, for which they admired him, regarded him as their precep-

पविशिष्टाध्यायः

tor, and offered huge sums of money in token of their gratitude for his spiritual lenlightenment. Narendra came back to India and founded the famous Belur Math on the west bank of the Ganga, 24 to 25

বঙ্গান্তবাদ ঃ—

কিন্তু মূৰ্ত্তিমান সৰ্ববন্ধ ত্যাগী স্বামী বিবেকানন্দ ভাদুশ আড়ম্বর কিছুই করিতেন না। পরস্ত তিনি বঙ্গিতেন প্রত্যেক গৃহন্থের বাড়ীতে আমার পিতামাতা আছেন। অতএব আমি কেন অন্নবস্তাদির অভাব জন্ম উদিয়া হটব। এই ভারতবর্ষের দেবতান্থানীয় স্বামিপাদের ত্যাগশীসতা এবং ঈধর নির্ভরতা দেখিয়া খেতাঙ্গসকল অত্যন্ত আশ্চর্য্যান্বিত হইয়া বলিয়াছিলেন। ২৪

এই ভারতবর্ষীয় সন্মাসী অসাধারণ মাতৃষ এই প্রকার দেশবাসী নৱনারী সকলের সভ্যতা শিকাদিবার জন্ম খৃঁঠীর ধর্মবাজক প্রেরণ করা নির্থক মনে করি। ইহার পুর্বে ভারতবাসি যে সকল পণ্ডিতবর্গ পাশ্চাত্য দেশে যাইয়াছিলেন তাঁহারাসকলেই লণ্ডনাদি রাজধানীর জড়-বিজ্ঞানের বাহু সৌন্দর্য্যে বিমোহিত হইয়া পাশ্চান্তা জাতি সকলের ভূৱি ভূরি প্রশংসা ক্রিয়া পুনর্ববার ভারতবর্ষে প্রত্যাগমন ক্রিয়া-हिलान। २¢

কিন্তু একমাত্র স্থামিপাদ বিবেকানন্দ পাশ্চাত্যদেশীয় প্রায় সকলেরই নিজ নিজ ধর্নের ভাবধারা প্রায় বিল্পু করিয়া তাহাদের ভক্তিপুৰ্বক পুদা গ্ৰহণ কৰিয়া এমনকি তাঁহাদিগকে দীক্ষিত কৰিয়া ভাহাদিগের নিকট হইতে গুক্দক্ণি। সংগ্রহ করিয়া সেইস্থানে মঠস্থাপন

परिभिष्ठाध्यायः

পূর্বক এই ভারতে প্রভাগমন পূর্বক ভাগীরণী গদার পশ্চিম ভীরে বেলুড় নামক জনপদে অভ্যুক্ত মঠ স্বাপন পূর্বক—

तब स्वयं भगवतः योगुरोः परमस्य योग्रीरामञ्जाच देवस्य ग्रेसीं
मूर्ति प्रतिष्ठाच्य एविच्याः परममङ्गनं चन्द्र दिवाकर स्थिति पर्यत्तः
स्मृति मृत्ती भारतवर्षः श्रीरव पतावां स्थापवामास स्वामितादः। १०
चयः स्वयं भगवतः यौरामकत्यदिवस्य सूत्तान्तरिवीय समप्र
न्वाति स्वतातन धन्नेस्यीव योष्ठत्व पतिपादक नरावतार स्वामिपाद विवेकानन्दस्य ग्रीप परिचयः। स्रतो नरेन्द्रः, सकलाय सिर्हि गती महाला गुद्याक्ति सामात्। पाद्यात्य देशे विदुवः समायां गुद्यतमासी ग्रह्याका द्रारीः। १८

आचार्य्य सुख्या बह्बोऽब्रजाता वर्षे ऽजनामे जगती वरेखाः।
नान्यस्य कस्यापि ययास्य साधीः कीमाय्यस्य स्य महोदयःस्यात्। १८८
चस्याविभावतः पूर्वे मात्रा यत्समञ्जीहतः।
गैवततः गिवचित्रं तस्भूद्रीमध्यंणम्॥ १० तद् तफ्तक्योऽसी नरेन्द्रः गिवगित्रं एक्।
आविभूय स्वस्य गुरोः सङ्गारायक्षतार्थताम्॥ ११

He placed the stony image of Sri Ramakrishna his preceptor, in it and thus erected a memorial which will ever speak of the glory of India so long the Sun and the Moon shine in the sky. So our last word about Swami Vivekanand is that Swami Vivekananda, who established the dominating

वरिशिष्टाध्याय:

greatness of Hindu religion over all other religions of the world, was none but Sri Ramakrishna in another form. Thus, Narendra was crowned with all success in his holy mission by virtue of the divine power bestowed upon him by his preceptor, and he secured the honour in the assembly of great scholars of the world by preaching the message of his preceptor. Many world renowned scholars poets and artists were born in India but none of them had the fortune to attain so much glory and honour. As a result of the vow and penance which the mother of Swami Vivekunanda performed to have a son by propiliating Lord Shiva, Narendranath was born with the power of Shiva and became blessed by his close touch with his preceptor. 27 to 32

বঙ্গানুবাদ :--

সেই মন্দির মধ্যে জগণগুরু স্বয়ং ভগবনি প্রমহংস ঐতীরামকৃষ্ণ দেবের শিলাময়ী মূর্ত্তি প্রতিষ্ঠা করিয়া পৃথিবীর পরম মলসবিধান ক্রিয়া চন্দ্র স্থারে বিভিকাল পর্যান্ত বিভিন্নিন্টা ভারতবর্গের সংব্যিত গৌরব পতাকা স্বামিলী বিবেকান্দ স্থাপন করিয়াছেন। ২৬

অতঃপর স্বয়ং ভগবান এরানকৃষ্ণদেবেরই অগতম মৃতিবিশেষ' খামিতী সমগ্ৰ ভগতে স্বাতন ধর্মের বা বেদোক্ত ধর্মেরই শ্রেষ্ঠির সম্পাদন পূৰ্বক নৰাবতার স্বামিপাদ বিবেকানদের শেষ পরিচয়।

परिभिष्टाष्ट्रायः

অন্তএব মহাক্সা নহেন্দ্র ধর্মার্থ কাম মোক বিষয়ে সিদ্ধিলান্ড করিয়া ঠাবুবের নিকট হইতে অপৌকিক শক্তি পাইফা পাশ্চাভাবেশে পণ্ডিতবর্গের সভার গুরুবাক্য বিয়া ব্যয়ং ভাহাধের গুরু ইইয়াছেন। ২৭

এই পৰিত্ৰ ভাৰতবাৰ্ধ পৃথিবীর সর্বশ্রেষ্ঠ বহুতর আচার্য্য অবিপূৰ্ত ইয়াছেন সত্য কিন্তু স্বামিজী বিবেষনান্দের নৌভাগ্যসূর্য্যের উধারের মত অর্থাৎ সবর্বত্র সাদর সম্মান আর অন্ত কোন পণ্ডিতের ভাগ্যে হয় নাই। ১৮

খামিনীর আবির্ভাবের পূক্ষে মাতা জুবনেখরী পুত্রলান্ডের কচ্চ কাশীধামে বিখনাথের প্রীতির বহুত আক্তর্যান্তনর বে প্রতের অনুষ্ঠান করেন সেই শৈব প্রতের ফলখরপ শিবতুপ্য শক্তিমান নরেন্দ্র আবির্ভূতি ইইয়া শুক্ল ভগবান প্রীরামন্ত্রফাদেবের সদস্বশৃত্য কুতার্থ ইইয়াছিলেন। ১৯৩০:০১

सन्यमान स्वदोधात्वां भाषधारां सुजीवितां ।
कतवान् चौगुरोः ग्रीत्ये प्राण्याति परिचमेः ॥ १२
श्रीनरेन्द्रो नरशे तः चे त वार्तावकः प्रमीः ।
सन्या प्रतीच सम्मानत्वसमित्ते समानवः ॥ ११
गीरवः वक्ष्ट्रोस्य वर्षयामास त्रत्र से ।
चौरामकः प्रदेवस्य माज्ञात्तमस्यक्षीक्तिः ॥ १४
भूता विम्नजयीचासीस्त्रिमेन मनस्य चदत् ।
पायात्व ग्रिच्या सुर्वे स्वयं सन्दे स्मानितः । १५
धर्मस्य विमनः तस्य स्वर्धन स्वितम्बन्धाः ।
भवामी श्रीन विस्तस्य साल्न्यः नारसर्वति ॥ १६

परिशिष्टाच्याय:

सरत्त येतमावाली यथा योठाकुर स्तथा। विचाय्त्योऽपि जगती गुहः साधारणीऽप्यसी । ३० ठाकुरेनेकदोवाचि योनरेन्द्रो महामतिः। . स्व स्वरूपं यन्सुझ्ते जातुं यक्तो भविष्यति। तृहस्य एव देशादीं स्वाक्ताचोकः गमिष्यति। ३८

Being profoundly convinced of the excellence of the divine thoughts and the ways of penance of Thakur, Narendra infused life into them with utmost endeavour for the satisfaction of his preceptor. Narendra, the greatest preacher of Thakur's mersage, added to the glory of Bengal as well as Sri Ramakrishna by winning the greatest honour of western countries. Inspite of his world-wide same, he said very sorrowfully. "Owing to the influence of western education and culture, we have become sceptic and as such the divine truth of religion cannot be easily understood, and the purity of mind can hardly be attained. Thakur had no education and erudition and was simple as a child, yet he has become the greatest spiritual guide to the worl d." Thakur once said, "The very moment when Narendra will have the knowledge of his own real self. he will leave this mortal world". 32 to 39

परिशिष्ठाच्याय:

নহ্নাত্ৰাদ ঃ—

ঠাকুরের দেইসকল আলৌকিক ভাবধারা বা তপজাদির উপদেশ সর্বাশ্রেষ্ঠ মনে করিয়া প্রাণগাত পরিশ্রাম পূর্বক ঠাকুরের বাক্যায়তের জীবনগান করিয়াছিলেন সাধনের ঘারা সাধ্য বস্ত প্রক্রাক করিয়া-ছিলেন। ৩২

ঠাকুৰেৰ লীলা মৰাল স্বৰূপ নৰাবতার দেবতা প্রীনহন্দ্র পাশ্চাত্তা দেশে অসমোর্দ্ধি অর্থান্ত দে সম্মানের সমান্দ্র এবং যে সম্মানের অপেকা অধিত সম্মান নাই তাপুল সম্মান লাভ করিয়া বেই পাশ্চতা দেশে বন্ধান্দ্র গোঁহর এবং ভগবান শ্রীরামকৃষ্ণ দেবের মাহান্ত্য ক্ষিত করিয়াজিলের ৷ ত্রুপ্রতি

এই নরেন্দ্র বিষয়ন্ত্রী হইয়াও দুঃবান্তকরণে বলিয়াছিলেন আমরা পাশ্চাত্য শিকার প্রচাবে অত্যন্ত সন্দিক্ষমনা হইয়াছি অর্থাৎ ধর্মের বিশুক্ত তল্প প্রকল্পায় জানিতে পারিতেছি ন', বিষাস হয় না ব্যারা

মনের মাণিত দুবীভূত হইতেছে না। ৩৫।৩৬
সরল চিত্ত ঠাকুর সাধারণ শিকা শৃত হইলেও লংগ্রুক্ত । ঠাকুর
এক সরবে বণিয়াছিলেন মহাজ্ঞানী মহেন্দ্র বে মুহুর্ত্তে নিজের স্বরূপ্তী
অর্থাৎ আমি কে হইা জানিতে পারিবে তৎকণাৎ এই নরেন্দ্র দেহাদি
সমত্ত ত্যাগ করিয়া অক্ষান্ধাকে গমন করিবে অর্থাৎ মুক্ত হইবে। ৩৭৩৮

प्रत्यचं वे विसत सनमां भूत भषादि सर्चे तमात्तम्बाद्धहान सुमदान् स्वप्रदान' विदित्वा : सार्यकाले गुरूपदमधी चिन्तयित्वा स्वग्नेष्टं स्वप्रक्षाद्याची भजनसकरीमान्द्रिरे शीनरेन्द्रः ॥ ३८

त्रोत्रोराम क्षणाभागवतम्

परिशिष्टाष्याय:

ग्रह यहरणीय रूपममल यन्नभ्यते योगिम र्मन्येऽसी गुरुदत्त मन्त्रमन्त्रम संप्राप्य तहुर्नमम्। काल' कञ्चन तत्र तन्त्रयतया स्थित्वान्तभयार्थट' मानन्द' विद्वरागतो भगवतः त्रोमन्दिरात्मृक्तिदात् ॥ ४० प्रत्यागत्य पुनः स्व मन्दिरमही संभूज्य त्रिक्षंज' गर्ब्वर्धे विनिवेदितं नरसुरः सुखाद् भीज्यञ्च सः। द्वारनास्य ग्रहस्य कोलक्युतः सत्वा स्वगयान्तरे प्राणायामयुतः समाधिमगमद् योगासने यौगिका ॥ ८१ ग्रसानव्यवदत् समाधि परमी यास्त्रामि यस्मिन् चणे हिला यौगुर पादपद्म सबिधे भूतोत्य देह' लह'। नी युक्ताभिरनुप्रमाणमपितज् चातुः सुग्रक्यः भवेत् । स्रा स्रा भूदधुना त्वदीय वचसी यायार्घ्यमेवंविधम ॥ ४२ ग्रस्य हक् कठिनः समोधिरभवद् येन।स्य देहात्ययो यसाधी ग्रहसंस्थित। वयमही खप्नेऽपि तच्चे प्रितः। न जातु खल् शक्त मः किमधिकः सर्वेखनाश गताः राह्यो स्वापविमोहिताः सुतृपसः कालेऽभवन् विद्वताः ॥ ४३

Those who have attained knowledge of the Absolute can see the past, the present and the future. Narendra also realised that his last day had come. So he left his residence, went to the temple and worshipped the image of his preceptor. By a yogic process as instructed by his preceptor, he raised himself to a spiritual plane

त्री शैरामक्षरणभागवतम् परिविष्टाध्याय

তন্ময়তাবস্থায় অবস্থিত হইয়া প্রমার্থ বস্তু অফুভব করিয়া মুক্তিপ্রদ ভগবানের প্রীমন্দির হতে আনন্দের সহিত বহিগত হইয়া পুনর্বার নিজগুহে প্রাত্যামনপূর্বক ঠাবুরের উদ্দেশ্যে নিবেদিত নির্মাল স্থবাড় ভোজনীয় জব্য ভোজন করিয়া নিজ গুহের লার অবরুদ্ধ পূর্বক নিজ শব্যামধ্যে বোগাসনে বোগামুক্ত কইয়া বৌগিক সনাধি প্রাপ্ত হইয়া ছিলেন। ৪৭৪১

সমাধিই যে মহাপুক্ষের চংন অবল্পন তিনি আমাণিগকে অর্থাৎ মহারাজবর্গকে এক সময়ে বলিয়াছিলেন আমি যে সময়ে আমার পার্থিব দেহ ত্যাগ কবিরা গুরুর পানপুরে নিকটে বাইব তোমরা সে বিষয়ের অরমাত্রও জানিতে পারিবে না। হার হার সম্প্রতি সেই মহাপুক্ষের বাক্যের সভ্যতা এইরূপভাবে উপস্থিত হইল। ৪২

এই মহাপুরুষের এইকপ কঠিন সমাধি হইল মাহাতে তাঁহার মৃত্যু ঘটিল ? আমরা তাঁহার নীচের ঘরে থাকিয়া ঘয়েও জানিতে পাবিলাম না অত্যন্ত দুংধের বিষয় আদ্ধান্তাম্বর সর্বনাশ হইল। উত্তম তপতার সময় রাত্রিকালে নিয়ায় অভিতূত হইয়া সব হারাইলাম। ১৩

प्रातः स्वत्य समापनात् परमहो चाइल्यमाता वयः निःक्रप्दः मचतो राष्ट्रः समभवत् कष्माद्यठा दस्य ये । सत्ये व दिततः गताः करतने दौरस्य सन्धीइनन् इत्या रयस्य न किचिदुत्तरमची लग्धा भवन् विद्यताः ॥ ४४ ततः कवाटः कठिनः विभेदा प्रविग्य गेष्टः तदपूर्वक्षः सीमन्य युक्तः ग्रत्यन्द्रग्रस्यः समाधियुक्तः द्यवनोकयामः । ४५

पश्चित्राध्यायः

गयायागुष्धमन करवती योगामं पूर्ववद्
हरा तथा स्वयस्तामन गामा गित्र ग्रामितः ।
नागारम्य विनिर्गतः विवयस्ते गोमच ग्रहान्वितः
म्याययम्ययः देव वद्दयः नामच ग्रहान्वितः
हरे व्याग जोवन व्यवसरे । स्वर्धाव्यस्य तदा।
यहाना यम् मंत्रियं महना ब्रह्माच्यस्य तदा।
गहिस्तीः परमः पदः सुवितनः संवातवान् मान्यतः
यवास्य भनवान् यः भागः गहित योशाकस्य हरिः । ४०
ययं गमना विद्याय मंत्रमान सानेद्यान् योगुरीः
विश्ववि निक्र जोवनः निक्र जात्वास्त्रम् विनाः ।
यत् स्वर्थाः सम्मान्वादि सक्ष्मः जात्वादस्म विनाः ।
यत् स्वर्थाः सम्मान्वादि सक्ष्मः जान् गय्यः । भ्रम्
तत् स्वरः स्वरमान्वादि सक्ष्मः जान् गय्यः । भ्रम्
तत् स्वरः स्वरमान्वादि सक्ष्मः जान् गय्यः । भ्रम्
तत् स्वरः स्वरमान्वादि सक्ष्मः जान् गय्यः । ।

His followers got up in the morning and performed their riter. But they did not find any stir or movement in the upstairs. They came up and knocked the door of the room of Narendra, but there was no response from the inside. They broke open the door and found his lifeless body lying seated on his bed. It was also seen that some blood came out of his nostrils but their fear of any unnatural death subsided at the sight of calm and serene state of his body. They held unanimously that the soul of Narendra had left through his head and reached the heavenly abode

प्रविशिष्टाध्यायः

of Sri Ramakrishna and his devotees Narendra dedicated himself and his all to serve the feet of Sri Ramakrishna, with the growth of his moral and intellectual capabilities. He performed with ease all those miracles which no man, nor even a god could do. 44 to 48

বলাতুবাদ ঃ—

নিদ্রাভদ্বের পর আমরা সকলে প্রাতঃকালের বর্ত্তব্য কর্ম সমাপন ক্রিয়া অনতাত্ত হুংধের সহিত উলিয়া হইয়া ভাবিয়াছিলাম আজ আমাদের একমাত্র সহায় সকল এই মহাপুক্ষের গৃহ অকক্ষাৎ কেন নিংশব্দ হইরা আছে এইরূপ ভাবিয়া আমরা ঘরের দোতলায় উঠিয়া ঘৰের কপাটে হস্তমার৷ বার বার আঘাত করিলেও কিছুই ঁ উত্তর না পাইয়া আমরা সকলেই আশ্চর্য্যায়িত হইয়াছিলাম। ৪৪

তৎপরে সেই দুর্ভেত্ত কপাট ভাঙিয়া গৃহ মধ্যে প্রবেশ করতঃ শত চন্দ্রের প্রকাশের মত শুদ্র কিরণ বিশিষ্ট উত্তম গন্ধ ও সমাধিমুক্ত স্বামিজীর সেই অপুর্ব্ব রূপ দর্শন করিয়াছিলমি। ৪३

পূর্কের মত শ্যার উপরিভাগে যোগাসনে বসিয়া আছেন এবিঘধ ভাঁহার বিশুদ্ধ শান্তিপ্রদ মললমর প্রশান্ত স্থুনর মৃত্তি এবং নাসিকার ছিল দিয়া কিঞিং বক্তিশ্দু নিগতি হইয়াছে দেখিয়া আমরা শহায়ক হটয়া সেই স্বাশ্চ্যাময় দেব শ্রীরের দেহকান্তি ঘারায় ঝলসিত হইয়াছিলাম। ৪৬

এইরূপভাবে মহাপুরুষের প্রাণহীন বিগ্রহ দেখিয়া আমরা সকলে ভাবিরাছিলাম সমাধিসময়ে ইহার ভেলময় বিগ্রহ হঠাৎ অক্ষরদ্র ভেদ কৰিয়া ভগবান শীহরি হামকৃষ্ণদেব তাঁহার ভক্তবৃদ্দের সহিত যে বৈবুঠ-

परिक्रिष्टाध्याय:

ধানে বিবাজিত আছেন সম্প্রেতি এই মহাপুরুর সেই বিশুক্ত বিশ্বুর পরম পদ লাভ কৃরিরা ঠারুরের সহিত একত্র মিলিত হইয়াছেন। ৪৭ বে মহাপুরুষ জ্ঞানোদারের সময় হইতে ঐতক্তর সেবার ভক্ত আহীর বজন এবং নিজের প্রাণ পর্যন্ত সমর্থা করিয়া কেবলমাজ গুরুপারপদারেই আপ্রয় করিয়াছিলেন এবং বেদকল কার্য্য বেবজা ক মনুয়াদিরও অসাধা সেই সকল অভীব গুরুতর কার্য্য অবদীলাক্রমে অর্থাং অনাহাসে সুসম্পান করিয়াছেন। ৪৮

पताहब् परस्राक सङ्गति विश्वी यक्षः सतः खेल्क्या नी इष्ट न च संदुतः नरस्रैः कैयायि कुलाधुनाः। यत्वावाया मिदः सतोऽप्यस्पवत् खेळा सदा भेनवत् तिष्ठत्यस्य मनोज स्मूर्गेनामस्य पूर्वः वभी तद् यद्वस् ॥ ८८ पक्षे नृरेन्द्रः स्वय्या मभीः स न्यातः प्रविव्यां सुवियत्व सूर्गेनः। गाभीय्य चातुव्यं सुवीस्यंधे स्वर्थे मेनन्द्रतः स्वीऽप्यधिकीऽस्ति स्वीके॥ ५० स सर्विवेदेन सतो गरिष्ठी सुरोगुं जान गायति यद्य तद्यः। जितारि पड्वमं सुवा सद्योगामुक्तको विश्वारिक प्रदीगः। ५५० योऽपाद्वेय विदेश रह्य परसः श्वीरामस्य सर्विद्याः। स्वरिक्षेति नितास्य वानियान्तरे भोतोऽति पुर्वयो सस्यन् भेगायां परिवत्तमुमानवद्यनः वायान्य दिशे स्वयं। ५६

गता गास्त्रविचार युक्तिनिकरै स्तस्त प्रसिक्ते गती स्त्रेच्यानामपिकपैकः पुनरक्षे प्राप्तो गुक्तः सुधीः। सम्प्रेचान विषद्य सक्तिनिस्त्रने व्यास्त्वक्रयोऽस्वत् येनाभूद्र विपुनी मही भगवतः श्रोदामुक्तव्यस्य सः ॥ ५३

परिशिष्टाच्यायः

नरोत्तमः योनरेन्द्रो नरः क्षिमयवीमरः। नरनारायणीवापि भवद्विश्वधाय्येताम । ५४ इति श्रीरामकणा भागवते परिशिष्टाध्यायः समप्तचायः

श्रीशीरोसङ्ख्या भागवतप्रत्यय ॥

None has ever heard of an event in which a holy man had tried willfully to pass away to the life beyond death. He is immortal even in his death and exists eternally like a mountain. The entire room was illuminated with the lustre of his body. Narendra, by the grace of Thakur, had been regarded as the greatest of the religious preachers of the world. In fact, in his dominating personality, uncommon abilities, patience and perseverance, he had no parallel. He was endowed with divine wisdom. He had conquered six evil passions or impulses. He would sing in praise of his preceptor often and on. Narendra was the greatest man of the East and the West, the most favourite of Sri Ramakrishna, the object of devotion to the uncultured people. and was crowned with the highest honour in the assembly of scholars in the Western continent. and accepted by the Christians as their preceptor. He was equal to Vyasdev in writing on the subjects of work, knowledge and Devotion. He also established a great temple of Sri Ramakrishna. My readers may decide whether Naren-dra was a man, the best of men, a god, or God in man. 40 to 54

Here ends Sri Sri Ramakrishna Bhagabalam.

ব্সাত্ৰাদ 🖫

নিতের ইচ্ছায় পরলোক প্ররাণ বিবরে চেন্টা করিয়াছেন এমত মহাপুরুষ মনুবালোকে বা দেবলোকে আঞ্চ পর্যায় কেহ কোবাও

परिष्टि।ध्याय:

দেৰে নাই বা কেহ কোথাও শুনেন নাই ইহা অতীব আশ্চর্য্যের বিষয় এই বে ইনি মৃত হইলেও অমরতুস্য এবং ত্বির বিষয়ে হুমেনে সন্শ অবস্থিত। তৎকালে ইহার অতীব মনোহর মূর্ডির প্রভাবে সমস্ত গৃহটি পরিপৃথিত হইয়াছিল। ৪৯

দেববিগ্রাহ নরেন্দ্র ঠাকুরের কুপায় পৃথিবীতে সর্নেবিগ্রাম ধর্ম্মাটক বলিয়া বিখ্যাত হইয়াছেন। বস্তুতঃ নরেন্দ্রের সূদৃশ গায়ীর্গ চাতুর্গ্য অসাধারণ শক্তি ও ধৈগ্যাদি এই জগতে কেহই নাই। ৫০

সর্বেষ্টিক জ্ঞানগুণে বিভূষিত সর্বেষ্টিক সাধু কাম ক্রোথাদি বড় রিপু বিজেতা মূবা এবং মহান নবেক্স সাকাৎ ক্রন্সার সদৃশ প্রদীপ্ত গুরুর গুণাসুবাদ যেখানে সেখানে গান করিতেন। ৫১

যিনি প্রাচ্য এবং পাশ্চান্তা প্রাপেশ্ব মাননীয় পরম গত্ন পর্জপ এবং
ফিনি জীতগবান প্রীরামন্ত্রগ্রেশবের প্রাণ ও মনের স্থায় অতি প্রিয় এবং
নিতার অজ্ঞজনও যে মহাপুক্ষকে স্বামিনী বলিয়া ভাকি করেন এবং
প্রতি পূর্বা যে মহায়া পাশ্চান্তা দেশে গামন্তর্কক মহামহা পথিতরগের
সভায় পারীয় বিচার ও যুক্তি সমূরের বারা বহুতর সম্মান সাভ
করিয়া বিদেশে পৃত্তিক হইয়া মেজদিগকেও আকর্ষণ করিয়া তাঁহাদিগকে মন্ত্র বিয়া গুল ইইয়াছেন। এবং যিনি কর্মযোগ, জ্ঞানগোগ
ও ভক্তিযোগ লিবনে সাকাৎ ভগবান বেদবান্তর সন্তুল জ্ঞানী বিশিল্প
সর্বত্র পরিতিত এবং বিনি ভগবান শ্রীক্রীমন্তুক্ষদেরের অত্যুক্ত ধর্মান্তর্ম বি মন্দির প্রতিষ্ঠা করিছার। ত্রাধ্বাসক্রমন্তর্পরে প্রত্যুক্ত ধর্মান্ত্র ব

সেই নবোরন নবেন্দ্র নর কি দেবতা অথবা নরনারায়ণের অবতার শ্বরূপ পাঠকবর্গসকলে তাঁহার চরিত্রের অনুশীলন করিয়া আপনারাই নিশ্চয় করুল ভিনি নরাবতার নারায়ণ কি না ? ইভি—

এ এরামরক্ষভাগবতে পরিশিন্টাধ্যায়। এইস্থানেই এ এরামর্ক ভাগবত সমাপ্ত হইল।